

# קובץ גליונות

## בין הזמנים חודש אב

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

176 עמודים

**אלפי בחורי חמד המתעתדים לעלות לישיבה גדולה**  
**השתתפו ב'סדר הכנה' של 'דרשו', בראשות גדולי ישראל שליט"א**



סבון להאדרת ספרי מדרש וסוככת  
הגרי"ח קניבסקי שליט"א

se3077700@gmail.com  
03-3077700

בחסות:



**גינות דוד**

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק

03-900-9944

לכל עמלי התורה ולומדיה

בברכת

**וקווי ה' יחליפו כח**

מערכת קובץ גליונות



**הודעה חשובה!**

עקב עלית מחירי  
הנייר וההדפסה  
המחיר השבוע בסך

**7 ש"ח**

**לעילוי נשמת**

ר' **מנחם מנדל** ב"ר

צבי **קנול** ז"ל

י"ז שבט תשנ"ח

תנצב"ה

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

## שהשמה במעונו

### משפחת טרבלסי

נתיבות

לשמחת ארוסי הבת תחי'

### לעילוי נשמת

הר"ר שמשון ב"ר יהושע גוטליב ז"ל  
נלב"ע ט' אב תשמ"ג, תנצב"ה

### לעילוי נשמת

ר' אברהם יהושע בן ר' יוסף ז"ל  
נלב"ע ו' אב תש"ע, תנצב"ה

### לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים  
באחת משבתות השנה, ותהיו שותפים  
בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

ו' אלול שופטים, י"ג אלול כי תצא,  
כ' אלול כי תבא, כ"ז אלול נצבים ר"ה,  
ה' תשרי וילך יו"כ, חג הסוכות

## זמני הדלקת הנרות לחודש אב הבעל"ט

פרשת דברים			
עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	7:10	8:26	9:02
בני ברק	7:25	8:28	8:59
קרית ספר	7:19	8:27	9:01
בית שמש	7:09	8:26	9:01
אופקים	7:18	8:26	8:59
חיפה	7:20	8:30	9:02

פרשת ואתחנן			
עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	7:07	8:22	8:58
בני ברק	7:22	8:23	8:55
קרית ספר	7:16	8:22	8:57
בית שמש	7:05	8:22	8:57
אופקים	7:14	8:22	8:56
חיפה	7:16	8:25	8:58

פרשת עקב			
עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	7:02	8:16	8:53
בני ברק	7:17	8:18	8:50
קרית ספר	7:11	8:17	8:52
בית שמש	7:01	8:16	8:52
אופקים	7:10	8:17	8:51
חיפה	7:12	8:20	8:53

פרשת ראה			
עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:56	8:10	8:47
בני ברק	7:11	8:11	8:44
קרית ספר	7:05	8:10	8:46
בית שמש	6:55	8:10	8:46
אופקים	7:04	8:10	8:45
חיפה	7:06	8:13	8:47

#### שבת מברכין:

המולד יהיה ביום  
ראשון בשעה 10, 43  
דקות ו-10 חלקים.  
ראש חודש אלול יהיה  
ביום הראשון ולמחרתו  
ביום השני הבעל"ט

## להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד  
הפצה באזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -  
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: [k.gilyonot@gmail.com](mailto:k.gilyonot@gmail.com)

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

[kovetz+subscribe@googlegroups.com](mailto:kovetz+subscribe@googlegroups.com)

## לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכזת-ל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.





מכון להאדרת ספרי מורן רשכבה"ג  
הגר"ח קניבסקי שליט"א



# להגיע מוכנים לשמטה

## קיצור דיני שביעית

מהדורה מיוחדת לתלמידי התתי"ם בהוצאת מכון שיח אמונה

על פי פסקי מרן רבנו בעל הדרך אמונה שליט"א

.....

מהדורה מיוחדת לתלמידי התתי"ם

מקיף ויסודי, ברור וקל

כמו כן ניתן להשיג  
גם את שאר ספרי המכון



להזמנות: 03-307-7700 se3077700@gmail.com

לאור הלחץ, בשלב זה המכירה למוסדות וכמויות בלבד  
מוקדי המכירה לבודדים יתפרסמו אי"ה בהמשך בפרסומי המכון

אמר ואמר יאזי יצאא די קל אומג אומג אלא יפיו חנוף  
וזינקת אלא יפיו קיטן קלאבא גזיעית צל גסקר מין

מתוך מכתב רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א למכון 'שיח אמונה':

"לחזק ולזרז ילדי ישראל שלא יהיו תינוק ותינוקת שלא בקיאים בדיני שביעית"



בהכוונתו של רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א,  
בתקופה זו ועד כה הוציא מכון 'שיח אמונה' 7 ספרים וחיבורים בענייני השמיטה:

## **הערכות מואצת במכון 'שיח אמונה' לקראת שנת השמיטה בהוצאת ספרים הלכה וחברות לימוד לילדים ולנוער**

הוצאת הספרים מצטרפת לחידוש וחלוקה מסובסדת של ספרי רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א 'דרך אמונה' על הלכות שמיטה ויובל במהדורה מיוחדת ללומדים וחלוקה מסובסדת של ספרי 'שיח אמונה' שנתחבר ע"י הגרי"ש קניבסקי שליט"א מלוקט מספר 'דרך אמונה' של אביו רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א \* רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א במכתבו למכון 'שיח אמונה': "דבר גדול מאד עושין אותן המוציאים חוברת מהלכות שביעית ללמד ולזרז ילדי ישראל, שלא יהיו תינוק ותינוקת שלא יהיו בקיאים בהלכות שביעית"



לקראת שנת השמיטה מתקיימת במכון 'שיח אמונה' הערכות מואצת ומתוגברת בהכוונתו של רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א, אשר קרא ללמוד ב' הלכות בכל יום מהלכות שמיטה ויובל לקראת שנת השמיטה, ומבקשים בהוראתו להביא את דבר ההלכה בהלכות השביעית, ובמקביל אף להנגיש את הלימוד גם לילדי מוסדות החינוך, תלמודי התורה ובתי הספר.

במכתב מיוחד מרשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א שנכתב למכון "שיח אמונה", כתב מרן שליט"א "דבר גדול מאד עושין אותן המוציאים חוברת מהלכות שביעית ללמד ולזרז ילדי ישראל, שלא יהיו תינוק ותינוקת שלא יהיו בקיאים בהלכות שביעית", וזאת עם סיום הכנתם של חוברות לימוד מיוחדות ומגוונות המיועדות לכלל מוסדות החינוך, ללימוד וקניית ידע בהלכות השמיטה.

בתקופה זו ועד כה הוציא מכון 'שיח אמונה' 7 ספרים וחיבורים בענייני השמיטה, כשבראש ובראשונה לקראת שנת השביעית התקיימה חלוקה מיוחדת של 'דרך אמונה' הלכות שמיטה ויובל, ספרו הגדול של רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א, כשבתרומתם של נדיבי לב הושג סבסוד מיוחד עבור המקבלים על עצמם ללמוד בספר לקבלו במחיר 10 ש"ח. הכרכים המיוחדים של ה'דרך אמונה' על הלכות שמיטה ויובל מופצים בימים אלו בהיכלי התורה ובתי המדרשות, כשבתרומתם של נדיבי לב הושג סבסוד מיוחד עבור המקבלים על עצמם ללמוד בספר, אשר יוכלו לקבלו במחיר 10 ש"ח.

עקב הביקוש הרב, אזלה בימים אלו ממש מהדורה נרחבת נוספת, וכעת עמלים לזרז את הופעת ההדפסה החדשה לתועלת הצבור הענק הצמא לדבר השם.







בנוסף, לרגל הופעת המהדורה החדשה של 'שיח אמונה' על כל הלכות שמייטה ויובל שנתחבר ע"י הגרי"ש קניבסקי שליט"א מלוקט מספר 'דרך אמונה' של אביו רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א, ניתן להשיג את החיבור השלם במוקד שמתחת בית רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א, במשלוח בדואר על ידי הרשמה במערכת 'נדירים פלוס' - שיח אמונה, יש לציין את הכתובת למשלוח בהערות, או קבלת קובץ למחשב בפנייה לכתובת הדוא"ל [shmita782@gmail.com](mailto:shmita782@gmail.com) ללא תשלום, למשתמשים באישור רב.

במקביל, בימים אלו ירד למכבש הדפוס 'קיצור דיני שביעית' על פי פסקי רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א מספרו דרך אמונה וכן הנהגות חזו"א שנכתבו ע"י מרן שליט"א עם מכתבים נדירים ממרן שליט"א בענייני שביעית. הספר המיוחד שצפוי להפוך לתל התלפיות בהלכות השמיטה יוצא לאור בס"ד במהדורה מורחבת לבני הישיבות ואברכי הכוללים ובמהדורה מקבילה "קיצור דיני שביעית לתלמידים" הכוללת את דיני שביעית בקצרה ושפה ברורה. בספר פסקי רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א מספרו דרך אמונה וכן הנהגות החזו"א שנכתבו ע"י מרן שליט"א עם מכתבים נדירים ממרן שליט"א בענייני שביעית

הספר המיוחד שהביקוש להשיגו כבר החל מאז נפוצו השמועות על הופעתו הצפויה, יוצא לאור עולם על ידי מכון 'שיח אמונה' לקראת שנת השביעית וכפי שהורה רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א במכתבו למכון 'שיח אמונה': "לחזק ולזרז ילדי ישראל שלא יהיו תינוק ותינוקת שלא בקיאים בדיני שביעית".

כאמור, מלבד הספר המרכזי שיוצא לאור לבני הישיבות ואברכי הכוללים, יוצאת מהדורת התלמידים 'קיצור דיני שביעית לתלמידים' המיועדת במיוחד לילדי התנ"ם בכיתות הגבוהות שיוכלו להבין וללמוד את הלכות השביעית על פי פסקי והוראות רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א, וזאת לאור פניית מנהלי תנ"ם בבקשה להנגיש את הספר אף לצעירים שבתלמידים בכדי שיוכלו לקבוע זאת בסדרי הלימוד בתלמודי התורה. בצוות מכון 'שיח אמונה' פעלו בחודשים אחרונים בעבודה מאומצת תוך כדי שימת לב מדוקדקת לדיוק ההלכה למרות שינוי הנוסח, ואף הוסיפו הקדמות נחוצות וביאורים בשפה ברורה וקלה בכדי להתאים את הבנת פסקי מרן שליט"א ותורתו אף לתלמידי התנ"ם צעירי הצאן.

גם צעירי הצאן זוכים לקבל את ספרי הלימוד ברמה הראויה להם, כשבימים אלו יצאו לאור עולם חוברות הלימוד, מיועדות לתלמידי הכיתות הנמוכות והמיועדות לכלל מוסדות החינוך, ללימוד וקניית ידע בהלכות השמיטה, כשמכון 'שיח אמונה' מסבסד את מחירם בחצי מחיר, והם מיועדות לרכישה מרוכזת למוסדות החינוך אשר ילמדו בהם תמידין כסדרן בשנת השמיטה הבעל"ט.

ב'שיח אמונה' קוראים גם למגידי השיעורים דבכל היכלי התורה להצטרף לרבבות הלומדים שכבר קבעו חק לימוד קבוע בהלכות השמיטה, ובכך להגיע עם ההכנה הראויה לשנת השביעית הבעל"ט,

לאור הביקוש הרב, לעת עתה מוקד ההזמנות נפתח למוסדות ולכמויות בלבד וניתן לפנות ניתן לפנות בכתובת הדואר [se3077700@gmail.com](mailto:se3077700@gmail.com) או בטלפון 03-3077700. מוקדי המכירה לבודדים יתפרסמו א"ה בהמשך בפרסומי המכון.

במכון 'שיח אמונה' מבקשים לעורר שוב על קריאתו של רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א ללמוד ב' הלכות בכל יום מהלכות שמייטה ויובל לקראת שנת השמיטה, וקוראים למגידי השיעורים דבכל היכלי התורה להצטרף לרבבות הלומדים שכבר קבעו חק לימוד קבוע בהלכות השמיטה, ובכך להגיע עם ההכנה הראויה לשנת השביעית הבעל"ט.





# כף זכות

## "והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 11 | אב תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

### לדון לכף זכות

סיפורנו עוסק באשה אשר זכתה להיות מאותן נשים צדקניות אשר הקדישו את חייהן לגדל בית של תורה במסירות שאין לה קץ, ויחד עם זאת זכתה בטוב ונועם הליכותיה להיות מאותן נשות חינוך, המאצילות מרוחן על תלמידותיהן, ומעבירות לדור הבא את התורה והיראה יחד. ובמשך כמה שנים כיהנה כמורה ב'בית יעקב' באחד המקומות החשובים בארץ הקדש, עד שכסוף ימיה חלתה ונלקחה מעמנו ל"ע.

והנה בתחילת תקופת מחלתה העניין נפל עליהם די כפתאומיות-- איך לא!!!! ומשום היותם הורים למשפחה צעירה, ומחשש שמא החיים בצל מחלת האם לא ייטיבו עם הילדים ויעיבו על מיטב שנות ילדותם, חשבו ודנו, והחליטו להתייעץ עם רבם שליט"א האם ראוי להסתיר את העניין או שמא אדרבה ראוי לפרסם ולהפיץ, בכחינת 'יודיע צערו לרבים, כדי שיבקשו עליו רחמים'.

הוראת רבם לא הותירה מקום לספק. הרב גילה דעתו ברורות שלמען הצלחת ילדיהם, ראוי הדבר שישאירו את העניין בסודיות מוחלטת באופן שרק היא ובעלה

ידעו על העניין.

כדי לשמור את הסוד הנורא, עליהם היה להמשיך לנהל את סדר יומם ואורח חייהם כ-ר-ג-י-ל, ללא שום מנוחות... ללא שום חופשים... וללא שום בקשות מיוחדות!!! פשוט כפי שהיו עד עתה. הן בבית, הן בכולל ובקהילה, הן ביחס למשפחה המורכבת, וכן בחיי העבודה, ואכן נחושים וחזקים, הצליחו בכוחות על אנושיים להסתיר את הדבר מכל הסובבים, הקרובים והרחוקים.

יום בהיר קמה האשה לעוד יום 'שיגרת' (או לא כ"כ שגרת...), הילדים הלכו ללימודים... בעלה הלך לכולל - כפי שהיה דבר יום ביומו ללא שום פשרות. ואף היא הלכה לעבודתה - כבכל יום.

והנה, מגיעה שעת ההפסקה חדר המורות מתמלא מפה אל פה, ואף היא נכנסת לחדר המורות, ומתיישבת לה על מקומה!!

"היות ולאחרונה קרו לנו מספר מקרים בכיה"ס אולי נקבל ע"ע איזו קבלה" כך עוררה אחת המורות. לאחר דין ודברים הוחלט שאחת מן המורות תדבר על עניין מאד חשוב - התרמה לארגון חשוב העוסק בעזרה גשמית ומתן ארוחות למשפחותיהם

### לכבוד מזכה הרבים

#### בעל הגליון היקר 'כף זכות'

אשר זכה להעמידנו על המשמעות האמתית והברורה של לדון לכף - ועד היכן דברים מגיעים כשאדם יכול לראות בחברו משהו א' כשהאמת היא תמונה אחרת לגמרי. והגדיל לעשות, בכך שנתן את האפשרות ובקש שמי שיש לו סיפור מתבקש לשלוח - ובכך גורם לקחת את הדברים בכחינת 'הלכה למעשה'. שנחשוב ונתכונן סבבינו היכן שייך בעצם לראות את ה'צד זכות'.

של חולים אונקולוגים ל"ע!!

וכאן מתחילה ההתרמה, והנה המורה נעמדת... ומתחילה להרצות בטוב טעם כמה חשוב לעמוד לימין החולים הם ומשפחותיהם, שהרי כמה התמודדויות קשות עוברים אנשים אלו, וכי אנו יכולים לעשות זאת בשבילם ועל כן כמה חשוב לתמוך בארגון גדול זה, וכי משהו יכול להתחיל לחשוב מה שהם עוברים!! --- ובסיום הדברים, מתחילה המורה לעבור אחת אחת מהמורות,

אי"ה בגליון מיוחד זה יובאו עובדות הקשורות לכף זכות. במשך השנה הקרובה יוקדש מדי שבוע גליון אחד לזכות כל אחד מארבעים וחמישה שנהרגו במידון אשר רבים מהם לא זכו לזש"ק ויהיו חיזוקים אלו לזכותם ולעילוי נשמתם הטהורה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת: [k.gilyonot@gmail.com](mailto:k.gilyonot@gmail.com)

כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

תוך שהיא שואלת בנימוס מה תוכלי את לעזור למען אותם החולים?!

הסיכוב הולך ומתקדם, וכל מורה בתורה נודבת את אשר ביכולתה, ורק אחת יושבת ומהורהרת מה - , והנה תורה מגיע!! "ומה תוכלי את רבקה לעזור לאותם חולים?!", רבקה (שם בדוי) לא ממחרת לענות... 'אני אצטרך לחשוב' מפטירה ספק לעצמה ספק לזו המתרימה.

'מממהה??'--- שאת תגידי כך' ענתה לעברה המורה, 'ממך רבקה לא ציפיתי לכוז תשובה!!' הוסיפה המורה ובכך רק החלה במסע של הרצאה נוספת... -- אך הפעם זה היה מכון בפומבי אליה!!

'ממך ציפתי שתהיי מהראשונות שתבאנה לעזרת המשפחות.' 'את יודעת מה החולים האלו עוברים' 'את יודעת מה המשפחות שלהם עוברות?!!' -- תוך שהיא מתחילה לפרט לה עד לפרטי פרטים...

רבקה כבר לא עונה...

רק מתכנסת בתוך עצמה, ולסיום מפטירה שוב 'אני צריכה לחשוב', ואז זו עונה לה באותו המטבע 'וכי יש כאן מה לחשוב??' - - - .

נורא נוראות!!

- - חברה אחת!! הייתה לה לאותה המורה, חברת נעורים, אותה נאלצה לשתף משום שהייתה שותפה איתה ל'תיק הרפואי' עקב תפקידה כאחות רפואית האחראית על מתן דמים. והנה באותו היום נקבע לה מראש תור למתן דמים. אכן בתום יום לימודים שמה פעמיה רבקה לעבר קופת החולים שם כבר חתה לה חברתה...

רבקה מתיישבת - קורסת לה בכסא המטופלים... או אז פרץ לו מעיין הדמעות--- וכל אשר סחבה היא בתוך תוכה נפרץ החוצה...

'את שומעת...' 'אני לא יודעת מה החולים האלו עוברים' 'אני לא יודעת מה המשפחות שלהם עוברות?!!'...

אך כאן הפטירה רבקה לזכותה, נכון, לי זה מאד כואב לשמוע, אלא שאותה המורה - "המתרימה", כאמת איננה אשמה, וכי היא חלמה שאני אחת מאלו שעוברת את הדבר הזה, וכי העלתה צד, שאני אחת מאלו ש.. שבעצם היא אוספת כשכילים.

...מסיימת החברה [לוקחת הדמים] ומספרת, כאן סיימה רבקה והפטירה: הבנתי מהי המשמעות העמוקה - ועד היכן מגיעה החובה של 'לדון לכף זכות'. שלא רק שלא לדון לכף חובה -- אלא "שלא לדון כלל!!"

עוד הבנתי מה נאמר במאמר חז"ל 'אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו', וכפי שכבר הסביר אחת מגדולי המגידים ז"ע 'אל תדון את חברך - עד שתגיע למקומו' וכיוון שלא תוכל להגיע למקומו, על כן, אל תדון את חברך כלל!!

הנה אין ספק שיסוד זה של לדון לכף זכות הוא אחד מיני רבים של היסודות עליהם גדלנו מעודנו רכים, ואף יודעים אנו להגיד על כך הרבה מקורות ומוסרים. אך דא עקא, שכמו ככל עבודת ה' כפי שידוע מבעלי המוסר אם לא מתבוננים מפעם לפעם, ההרגל מצוי והשכחה מצויה, והאדם יכול למצוא עצמו נכשל שוב ושוב, ואף בדברים פשוטים ככגון זה.

ונראה שדי בסיפור זה בכדי לעוררנו, על החובה הגדולה של 'בצדק תשפוט עמיתך', ולהכיר עד היכן הדברים מגיעים, גם בדברים שביום-יום, ועל הנזק שיכול להגרם אם לא מתבוננים ולא שמים לב לחובה הגדולה שבדבר.

(י"ש"כ גדול לשולח הסיפור הרב י. ג. הפרטים המלאים שמורים במערכת)

## למה הכחור התנכר לראש הישיבה, למרות שעשה חיל בישיבה

הגאון רבי אשר זעליג גרינברג שליט"א ראש ישיבת "שער אפרים" במאנסי, ביקר בישיבת מונסי, ובשהותו שם כיבדו אותו לעלות לתורה. לפתע הכחין ראש הישיבה, שהבעל קורא הוא אחד מתלמידיו, אשר למד כמה שנים בישיבתו, אך הכחור לא נתן לו שלום ולא דיבר איתו מאומה.

לראש הישיבה הייתה הרגשה מאד לא טובה, כאילו הכחור מתנכר אליו ועושה עצמו כאילו לא ידע את יוס"ף, מה שהפליא אותו יותר מכל, כי לבחור היה קשר טוב איתו בשהותו בישיבה, ואף הצליח בלימודו ועשה חיל, ולא זכור לו שום תקרית, שאפשר להצביע על התנכרות הכחור.

הדבר כאב לו והייתה לו מכך עוגמת נפש מדוכה. לאחר כמה שבועות, פגש את התלמיד הזה, והחליט לומר לו את אשר בלבבו.

ניגש ראש הישיבה לתלמידו, ואמר לו שהוא גרם לו עוגמת נפש על כך שהתנכר אליו, בעת שהייתו בישיבת ויז'ניץ, וכשעלה לתורה לא נתן לו שלום, ולא עשה שום תנועה שזוכר אותו, והדבר גרם לו עוגמת נפש מדוכה.

### תשובה

הכחור מסתכל על ראש הישיבה ואינו מבין מה קרה לו, הוא אומר לראש הישיבה "ידע מורי ורבי, מעולם לא הייתי בויז'ניץ לא למדתי שם, וגם לא ביקרתי שם.

כנראה היה זה אחי תאומי שדומה לי מאד, והוא מעולם לא למד אצלכם ואינו מכירם כלל..."

(ווי העמודים)



גיליון מס' 437 פרשת דברים  
תשפ"א שנה תשיעית

לעלוי נשמת  
לוטי בת רבקה

להקדשות ע"ג הגליון  
ניתן לפנות למס' 053-3145900

# דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א



מוקדש לע"נ הרה"ג ר' אליהו ב"ר  
טוביה שפיגל זצ"ל (מחותנו של רבינו  
שיבלחט"א) לרגל שנה להסתלקותו  
תנצב"ה

תמונה נדירה לרגל האצ"ט ז' אב  
של המחנך הדגול רבי אליהו שפיגל  
זצ"ל רב אליהו בבחרותו (עומד  
מימין) מקבל לחיים בפורים  
מהמשיגה מרן הגר"י לוינשטיין  
זצוק"ל.

## להתכונן לזמן בין הזמנים

ידוע מהספרים הק' גודל מעלת יום  
ט"ו באב המסוגל להרבה דברים  
ובפרט לזיווגים הגונים, ואנו שמחים  
להודיע לקוראינו הנאמנים א"ה, כי  
נשמח להכניס שמות עם הבקשה  
ביום המסוגל, תמורת סיוע של מאה  
שקל להדפסת הקובץ המיוחד לבין  
הזמנים.

ניתן להעביר במס': 053-3145900

כשרות מיוחד עבור השותפים, כל  
השמות שיצטברו יוזכרו גם בערב  
שבת זו ובכל ערב שבת עד לט"ו באב  
(החל השנה בשבת) אצל מרן לברכה  
וישועה שיהיה בקרוב ממש א"ה.

ואי"ה זכות הפצת התורה וברכת מרן  
שליט"א תעמוד לכל המסייעים  
שיזכו למצוא את זיווגם-אבידתם  
בקרוב ונשמח לשמוע על ישועתם  
במהרה.

בברכה מרובה יצחק גולדשטון

## מעניי היום

כתבו בשם הגר"א (עי' בס' פנינים משלחן הגר"א  
בפ' משפטים) עמש"כ בגיטין נ"ו א' ענותנותו של  
ר' זכרי' בן אבקולס החריבה את ביהמ"ק ומה  
שייך בזה ענוה ואמר שר' זכרי' שאמר יאמרו  
בעלי מומין קרבין לגבי מזבח יאמרו מטיל מום  
בקדשים יהרג ה' הגדול שבסנהדרין והוא ה'  
צריך לומר בסוף רוב הסנהדרין חלקו עליו אבל  
מתוך ענותנותו החזיק עצמו מהקטנים שבהם  
ולכן אמר תחלה ושוב לא יכלו חבריו לחלוק עליו  
משום לא תענה על רב עכ"ד, אך שם י"ל טעם  
אחר דקרי ל' ענותנותו משום דבמדרש איכה פ"ד  
ס' ג' איתא דבמעשה דבר קמצא שגינן אותו ה'  
שם ר' זכרי' בן אבקולס ולא מיחה והטעם שלא  
מיחה מחמת ענותנותו שסבר שלא ישגיוח על  
דבריו כלל וזה ה' טעותו, אמנם בתוספתא שבת  
פ"ז ה"ד מבואר דהטעם שאמרו ענותנותו משום  
שהיה דרכו להחמיר ביותר ולעורר ספקות על כל  
דבר ולא רצה להכריע ולכן גם נחרב ביהמ"ק  
מפני חששותיו [ובגיטין צ"ל ר' יוסי כדאיתא  
בתוספתא ולא ר' יוחנן] (שו"ר במהר"ץ חיות בגיטין  
דן ג"כ בזה). (טעמא דקרא יהושע פ"ז)

## ימי בין הזמנים

### "להקפיד מאוד בבין הזמנים לקבוע עתים לתורה"

במעמד נרגש של התכנסות והתעוררות למאות נערים מתקרבים שהתקיים בבית המדרש 'לדרמן' בראשות רשכבה"ג מרן  
שר התורה שליט"א, הביא בנו חביבו הגר"ש שליט"א את דברי החיזוק מאביו:

**"לקראת בין הזמנים צריכים להקפיד מאוד לקבוע עתים לתורה חק ולא יעבור שהוא מהשאלות הראשונות ששואלים את  
האדם לעתיד לבוא, ובפרט בבין הזמנים שהרפיון בלימוד התורה מצוי."**

לאחר הדברים, התכנסו הנערים לתחינת פרקי תהילים, כשביום המעמד קבלו על עצמם הנערים ללמוד הלכות שביעית  
לקראת שנת השמיטה כתקנת רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א.



להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: [divreysiach+subscribe@googlegroups.com](mailto:divreysiach+subscribe@googlegroups.com)  
ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.



## הגאון רבי אליעזר עוזר זצ"ל

בימים האחרונים הסתלק מכותל המזרח של העיר פתח תקוה בכלל, וישיבת כולל אברכים לומז'א פתח תקוה, ראש הכולל הגאון רבי אליעזר זצ"ל, שבמשך שנים ארוכות בנה וייסד את הכולל, שקנה לו שם טוב בזכות עשרות עמלי התורה הלומדים בו בשקידה, כן ירבו.

הגר"א זצ"ל, היה בנו של המנהל הגר"ר משה שניהל את ישיבת לומזא ז"ל, ולהבחל"ח רבינו הכירו היטב משנות לימודו בישיבה.

כהכרת הטוב, היה רבינו מכבד את בנו רבי אליעזר, בכל אימת שהיה מופיע בביתו, קיבלו בצורה יוצאת דופן. גם כשהי' מגיע רבינו לבריתות בפתח תקוה, והיה פוגש שם את ראש הכולל הגר"ר אליעזר, היה מאיר לו פנים בחביבות (מפי הר"ר ישעי' אפשטיין שליט"א).

עובדא מענינת בלתי ידועה, אותה קיבלנו מכמה קוראים נאמנים, התרחשה לפני למעלה מעשור שנים: היה זה בימי הימים הנוראים של חודש אלול, אל ישיבת 'אור ישראל' הנודעת, בפתח תקוה, מגיעים מידי שנה בוגרים רבים וכן משפחות רבני הישיבה, לשהות בימי הדין באוירת הישיבה.

מכיון שחדרי הפנימיה צרים מהכיל, הנהלת הישיבה דואגת עבורם ללינה בבנין סמוך שהיה בבעלות הגר"ר עוזר זצ"ל. בשנה אחת, מסיבות שונות, סירב רבי אליעזר ז"ל לאפשר את השהות במתחם.

הנהלת הישיבה לא אמרה נואש, וביקשה מהגאון רבי אליהו מן שליט"א, מרבני הישיבה וממקורביו של מרן שליט"א שיעשה שתדלנות בענין...

הרב מן שטח את הדברים לפני רבינו, ושאל אם יאות לכתוב מכתב קצר להרב עוזר ז"ל בנושא. רבינו חרג ממנהגו, וכתב את הדברים הבאים:

לידידינו הר"ר אליעזר עוזר שליט"א

בא אלי הר"ר אליהו מן שליט"א ובקש שאבקש מכת"ר שיחי' לוותר להם בשנה זו וליתן להם רשות ככל השנים לפנים משורת הדין והבטיחו שהענין יסתדר בעזה"י לשביעת רצונכם, ואבקש ג"כ לעשות להם חסד זה ובזכות זה תזכו ליום הדין והקב"ה יברככם בבריאות גופא ונהורא מעליא והצלחה בכלל ובכל מעשה ידיכם. עכ"ל

מכתבו היוצא דופן של רבינו, פעל את פעולתו, והוא מיד נתן את הרשות. ואכן הכל הסתדר על הצד היותר טוב. אך בכך הסיפור לא תם.

באותה השנה, התברך הגר"א עוזר באופן חריג ויוצא דופן, וכל ילדיו הנשואים, ילדו בן זכר כמלאות אותה השנה. ויהי לפלא.



הרה"ג ר' משה עוזר שליט"א ממשיך דרכו של רה"י לומז'א אצל רבינו לברכת הדרך לאחר ימי השבעה



הגר"א עוזר זצ"ל מגיע להתברך מלהבחל"ח רבינו שליט"א

החודש יצינו בכלל ישראל את יום היארצייט לרבן של ישראל מרן הסטייפלר בעל ה"קהילות יעקב", וראיתי בספר תולדות יעקב שכותב: "רבינו הזהיר מאד על ענין שמירת הגוף ובריאותו, "מצוה גדולה היא לשמור על בריאות הגוף דכתיב ונשמרתם מאד לנפשותיכם", לאחד ממכריו הוא כותב "ושמירת הבריאות אצל מע"כ הוא המנוחה וההרגעה, לא להתאמץ ביותר על שום דבר, רק יהא בשוין נפש לכל מה שיארע, כי הלא הכל הוא מהש"ת...", (קריינא דאיגרתא ח"ב סי' כ"ט) במכתב נוסף הוא מציין, שאם כי "אינני רגיל לכתוב בחול המועד, אך בענין של פיקוח נפש מחוייב אני למהר לכתוב, צריך לדעת דכמו שמחוייב מן התורה לישב בסוכה וליטול לולב וכל תר"ג מצות, כך הוא חיוב גמור מן התורה לשמור על בריאותו" (שם סי' ל'). "אני כותב לו, שעל פי ההלכה מחויב לשמוע אל כל מה שהרופאים מצוים עליו, ויקבל התרופות מה שהם נותנים וגם מחוייב לאכול כל שנותנים לו בבית החולים, כי זהו פיקוח נפש ממש". (שם סי' ל"ד) במכתב נוסף הוא כותב "בודאי ראוי ונכון לטייל כל יום, כדי להרחיב את דעתו ולשאוף אויר יפה - וכל זה בכלל מצות ונשמרתם..." (שם סי' ל"ג). אחד שלמד לאור היום בשעת שקיעת החמה, ניגש אליו רבינו וסגר את ספרו, ונשמרתם לנפשותיכם - גער בו רבינו. (הרצ"י)

כשנתיים לפני פטירתו כשמצב בריאותו הי' רופף, וסבל מאד על רגליו, התעקש אחד מבאי ביתו להביא לו רופא, רבינו שמאד לא החזיק מרופאים כידוע, לא רצה לפגוע בו והסכים שיראה את רגליו, כששאלו הרופא מה כואב לו, השיבו רבינו "זה כארבעים שנה שאני סובל ייסורים ברגליי", ורמז בזה לרופא שאין כדאי לטרוח ולטפל בו, למרות הפצרות הרופא, התעקש רבינו לשלם לו עבור ביקורו.

יהי רצון שנזכה שיהיה מליץ יושר על כל כלל ישראל ויהיו דברים אלו לעילוי נשמתו הטהורה.

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שולחה - 1586

קהילות 073-2757000 - שולחה - 4310

רוצה להקדיש  
את יקיריך ולהיות  
שותף בהפצת דברי  
התורה של רבינו?

כאן המקום:  
053-3145900

# דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

## השתלשלות ה"היתר מכירה"

### קרבה שנת השבע

במערכת 'דברי שי"ח' כבר שוקדים חודשים ארוכים על ההכנות לשנת השבע, הן במאמרים המרתקים במשנתו של רבינו מרן שליט"א על השנה השביעית, והן באסופה מגדולי הדורות סביב לנושא, והן בהצגת מסמכים מרתקים ותמונות בלתי ידועות, המספרות את פועלם ומסירותם של גדולי הדורות למען שובתי הארץ, ואת גדלות הנפש של גבורי הכוח החקלאים, ששומרים על האדמה במסירות נפש מתוך איבוד הון רב.

לקראת גליון המיוחד של בין הזמנים, אמרנו להביא בסקירה על קצה המזלג, את פעילותו והתנגדותו הנחרצת של רבינו מרן שליט"א אודות שימוש בירקות שנזרעו באיסור, תוך שימוש בהיתר מכירה המפוקפק.

מתוך אוצר אדיר שבידינו, הכולל מכתבים רבים, עובדות ומאמרים רבים וכן פסקי הלכות שהורה רבינו, בחרנו להביא רק את אלו שיביא תועלת לכלל הציבור, ולא מסמכים שהיו מיועדים לאדם פרטי וכדומה.

### מוסכם על הכל

טרם נמשיך, חובה עלינו לציין, היות ואנו מודעים לכך כי אלפי בני ישראל נושאים עיניים לגליון הזה, ויתכן שבודדים מהם יחושו פגיעה ברבם הסובר אחרת.

לכן נבהיר את הטעות שבמחשבה. אין בימינו פוסק חרדי או רב אחד, הסובר כי 'מצוה' או 'הדרך הנכונה' להציע לחקלאים שומרי השביעית, למכור את אדמתם בהיתר המכירה לגוי. כל הנושא שיש בימינו הוא, לגבי אותם שאינם שומרי שמיטה, וממילא יחללו את האדמה בשביעית רח"ל, האם יש ענין להציע להם למכור את השדה לגוי, או שאין בזה ממש, והגדילו לעשות בשמיטות האחרונות, שכלל לא מציעים לחקלאים את המכירה לגוי, אלא מוכרים בעבורם בלי ידיעתם כלל...

ועל אלו עומד רבינו וצווח כי יש בזה חוכא ואיטלולא שמוכרים את הארץ לגוי, במכירה שאינה שווה כלל.

אנו ערים לכך, שנקבל תגובות רבות על מאמר זה, ואנו מקבלים בברכה כל תגובה, עם זאת הקוראים החשובים יידעו שאין כאן שום חידוש שלנו אלא הוא ליקוט בעלמא מתורתו של רבינו שליט"א. עיקרם של הדברים הבאים הם על פי הספרים:

שבענו מטובך - שמיטה, שעתיד לראות אור בקרוב בעז"ה, וספר מערכות השמיטה

### השתלשלות ההיתר מכירה

לקראת שנת שמיטה תרמ"ט, עם התרחבות הישוב בארץ ישראל כמו גם איזורי החקלאות, עלתה שאלת השמיטה במלוא עוצה.

עד לאותה תקופה כמעט שלא היה ישוב יהודי בארץ ישראל, והבודדים שבהם החזיקו קרקע חקלאית קטנה, שלא הניבה יכול רב, וממילא לא היה קושי גדול בשביתת האדמה.



משמיטה לשמיטה. רבינו שליט"א מראה בשמחה לעורך הגליון את ה"וציית את ברכת", ירקות גדולים ומבורכים של שמיטה (בשמיטה הקודמת שקיבל מחקלאי שומר שמיטה) ואמר לי בזה"ל: ציבאלע טאמאטע, (בצל עגבניה) השכנים שלא שמרו שמיטה לא היה, רק אלו ששמרו.





כינוס רבנים השכונות בבני ברק בנושא השמיטה.  
שמיטה תשע"ה

אולם באותם ימים התפתחו מספר מושבות, בזכותן של הברון היהודי רוטשילד ו"ל, שהקים בכספו את הישוב מעפר ממש, ושלח סכומים הגונים להתיישבות הארץ.

כך לדוגמא התרחבה המושבה 'פתח תקוה', וכן נוסדו בכספי הברון רוטשילד המושבות: ראשון לציון, עקרון, נס ציונה, ראש פינה, גדרה, יסוד המעלה, בהם התיישבו איכרים, שלא בנקל כ"כ הסכימו להוביר שדותיהם, או אז הזדקרה שאלת השמיטה במלוא עוזה.

מי שבאותם ימים היה ליבו צר ועוין לשמירת השמיטה בארץ, היו אלה פקידי הברון, "חובבי ציון", שהיו 'ציונים' וביקשו לצנן את כל ההתלהבות, אלו עשו הכל באיומים ובכוח, תוך שימוש בכסף שהועמד לצידם כדי שהחקלאים עובדי האדמה העניים, לא ישמרו את השמיטה.

לא נוכל להאריך בכל הפרטים, אך הם שלחו שאלות לרבנים שונים מתוך מטרה שהתשובה תהיה כפי שהם רוצים, אבל התוכנית לא עלתה יפה...

הפקידים, ניסו מצידם להסביר כי יש כאן ענין של סכנת נפשות ממש, ששומרי השביעית ימותו ברעב, ובמקום פיקוח נפש מותר לעבוד... הם גם תיארו את מצב העניות בארץ כקרוב למוות... אבל הרבנים לא בדיוק השתכנעו.

### שלושת הרבנים

על פי המסופר, באותו עת נודמנו לפונדק אחד בווארשה שלושת גדולי הדור, הנצי"ב מוואלוז'ין, הגאון ר' שמואל מוהליבר אב"ד ביאליסטוק והרב מרדכי עליאסברג מבויוסק. ואחד מאיכרי הארץ ששימש כשליח של חובבי ציון, בא לפנייהם בשאלה תמימה: ילמדונו רבותינו כיצד לנהוג בשנת השמיטה.

שלושת הרבנים נפלגו איפה בדיעותיהם:

הנצי"ב החמיר מאוד ותשובתו היתה קצרה: "עלינו למלא אחרי מצות השי"ת בלי שום הרהור ומחשבה כמו שנאמר וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו', וצויתי את ברכתי וגו', ועל כן עלינו לקיים את מצות הקב"ה בלי פקפוקים כמו שהוזהרנו והשביעית תשמטנה ונטשתה".

רבי שמואל מוהליבר השיב כי לדעתו אפשר למצוא היתר לשביעית, אלא שהוא לא בא עדיין לידי החלטה אם להשתמש בהיתר, מכיון שניתנה לנו האפשרות לקיים מצות שמיטה אחרי שנות אלפים שלא היתה לנו היכולת לקיימה.

אולם הרב מרדכי עליאסברג אמר: אם נמצא היתר כדעת ר' שמואל וכדעתך, הרי עלינו להשתמש בו במלואו עד כמה שאפשר, בדבר גדול כזה שהישוב תלוי בו וכו'. זו היתה תוכן התשובות מאותה אסיפה.

### מכירת השדה לשנתיים

הרב הראשון שכפי שידוע לנו חידש את היתר מכירת השדה לגוי בשביעית הוא הרב בעל שמן המור, רבי מרדכי רובין זצ"ל שכותב להתיר אם ימכור לגוי את השדה במכירה גמורה לשני שנים, שיטית ושביעית ואז הגוי יוכל לעבוד בשדה בשנת השמיטה (הגרש"ז אורבך, מעדני ארץ, סימן י"ד א').

גם אל הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור רבה של העיר קובנא, פנו פקידי הברון וחובבי ציון שיורה להם את דעתו בענין היתר מכירה, ואחרי עמל ויגיעה בשאלה זו הוא לא אבה להכריע, ושיגר מכתב (ביום כ"ב כסלו תרמ"ח) לרבני ירושלים מרנן הגר"ש סאלאנט והגר"ל דיסקין, דעתם ועצתם, ורק אח"כ יחווה דעתו בדבר.



גדולי הדור בכינוס למען השמיטה ל 1

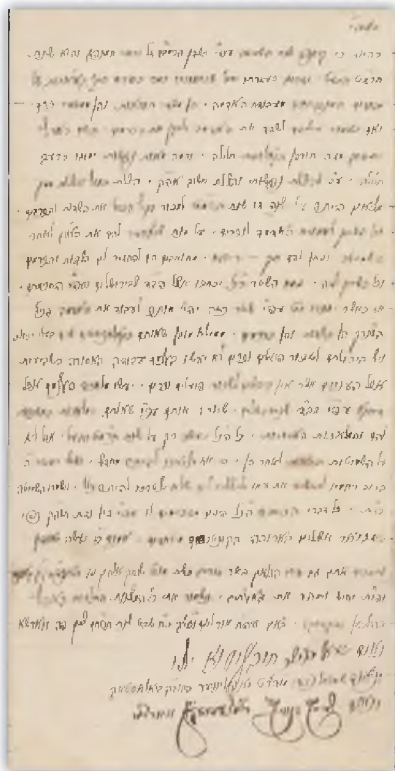
## היתר לשעה

למעשה אותם "חובבי ציון" לא פסקו מלחפש רב שיורה להם היתר. גם אל מרן הנצי"ב מוואלזין, הם פנו בשאלה זו, והנצי"ב זה השיב להם במכתב מתחמק 'שהיות וכבר נשאל על זה אב"ד קובנא וגאוני ירושלים, עדיף לשאול אותם מה הכריעו'...

בנסיון נוסף פנו חובבי ציון לרבנים נוספים, ואכן בסוף חודש שבט תרמ"ח נועדו בוורשא הגאונים ר' ישראל יהושע טרונק מקוטנא ור' שמואל מוהליבר מביאלסטוק ור' שמואל זנויל קלפפיש מווארשא, לאחר שיקול הדעת בעיון הם מצאו תקנת היתר.

הם כתבו מכתב בו הם מציעים מספר תנאים שבהם מותר למכור את השדה לגוי, אך כותבים בהסתייגות רבה כי "כל זה נעשה באופן שיסכים עמנו גם הרה"ג פאה"ד כש"ת מורנו הרב יצחק אלחנן נ"י אבד"ק קובנא", ואכן ר' יצחק אלחנן נטה להסכים לכל התנאים, הוא כתב מכתב (יום כ"ד אדר תרמ"ח) שהיות וזה פיקוח נפש, מותר למכור לגוי ודווקא לשתי שנים, [והיו חילוקי דיעות אם באופנים מסוימים יכולים הפועלים היהודים לעשות בעצמם מלאכות דרבנן, ורוב הרבנים אסרו מכל וכל, ראה בספר שנת השבע מאמר 'שמיטה במהלך הזמנים'].

בשולי מכתבם הם מורים באופן ברור כי "היתר זה הוא רק לאותה שנה - שנת תרמ"ט!! אבל לא לשמיטות הבאות שאז יצטרכו להיתר מחדש ולעייין בזה וה' יהיה בעזר עמנו שלא יצטרכו להיתר כלל"...



היתר המכירה בכתב ידו של הגר"ש מוהליבר, וחתמתם של שני רבנים נוספים. המכתב נושא את 'כ"ח שבט שנת תרמ"ח' (מתוך 'נחשוני השמיטה')

## דעת גאוני ארץ ישראל

אמנם, גאוני ארץ ישראל התנגדו לפסק.

באסיפת רבנים שהתקיימה בראשות הגאון מהר"ל דיסקין ומרן הגאון ר' שמואל מסלאנט, הם קבעו ברור שאין שום היתר למכור את השדה לנכרי, אין כאן שום חשש של פיקוח נפש אם ישבתו בשביעית, ולכן אין לחפש שום היתרים ותחבולות לבטל את המצוה הזו ומי שיעזר לעבור על הדברים יהיו פירותיו אסורים וכו' על המכתב נצטרפו גדולי ורבני ירושלים כגון הגאון רי"ח זוננפלד, הגאון ר' עקיבא שלזינגר בעל לב העברי, ועוד רבנים מפורסמים. אחרי שהתפרסם המכתב ברחבי א"י, כמו כמה מרבני הגולה ובראשם הגאון הנצי"ב זצ"ל במכתב משלהם, לאסור את המכירה והעבודה בשביעית, בכל אופן שהוא.

## שמיטה תר"ע

היריעה הקצרה מאלצת אותנו לדלג לשנת השמיטה תר"ע. אז סידר הרב קוק, שהיה אז אב"ד דיפו, היתר מכירה באופן נרחב יותר ממה שהיה לפניו, הוא גם התיר את מכירת האילנות לגוי והתיר לישראל לעשות בשדה מלאכות שהם אסורים מדרבנן. למעשה, מאז ועד ימינו אנו, נשענים אלו המתירים את היתר מכירה על פסק הלכה זה.

הרבה, ואולי רובם של גדולי הדורות בתקופה ההיא לא התירו את היתר המכירה. אחד מאלו למען שמירת השביעית היה הגאון בעל רידב"ז זצ"ל



כיתוב: הגאון מקוטנא זצ"ל (מתוך 'נחשוני השמיטה')



שפעל הרבה בכתב ובעל פה, בגלוי ובסתור נגד "חובבי ציון" ונגד המתירים את מכירת השדות, ולמען שמירת הארץ כהלכתה.

מרן החזון איש זצ"ל שהגיע לארץ מאוחר יותר, פעל בכל כוחו נגד היתרו של הרב קוק, במכתב מאותה תקופה הוא מתמצת בלשונו הזהב את שני הצדדים האוחזים בצידי המחלוקת: "והנה אגודת ישראל הנמשכים אחר תלמידי הגר"ל מחזיקים הדבר לאיסור, אך העם נהגו בשמיטות אחרונות על פי הרב קוק ז"ל שהשתמש בהיתר המכירה למלאכות דרבנן ומלאכות דאורייתא ע"י נכרי".

### שנת תרח"צ



מרן הגר"ש שטינמן שליט"א (משמאל) עם אחיו הגר"מ, בעיר מולדתו 'כפר סבא'

בשנת תרח"צ זכינו להתחדשות תנופת השמיטה בארץ הקודש, ממנה יתד וממנה פינה להמשך האור אשר התווה את ההנהגה של גדולי הדור זצ"ל בנוגע למצות שביעית אשר מימיהם אנו שותים עד היום הזה.

באותו זמן היו שלשה קיבוצים שקיבלו על עצמם לשמור שמיטה כהלכתה, הלא הם: מחנה ישראל, כפר סבא, גדרה. ומאז זכתה מצות השמיטה שתהיה לה קיום.

מרן הגאון רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי זצוק"ל שהתגורר בוילנא אך מצודתו היתה פרוסה בכל העולם היהודי, קיבל בקשה ששיגרו אליו ממרכז 'אגודת ישראל' בארץ ישראל, להיכנס לעובי הקורה ולהכריע בשאלת השמיטה. רבי חיים עוזר קיבל את הבקשה ומאז הוא פעל במסירות אדירה למענם.

בתחילה הוא דאג לשלוח את השאלות ההלכתיות למרן החזון איש זצ"ל, שהגיע לא מכבר לדור בארץ הקודש, וביקש לשמוע את חוות דעתו במציאות החיים ובדעת התורה שלו, מלבד זה הוא דאג לשלוח ולדאוג לסיוע כספי לקיבוצים ומושבות שומרי השמיטה (ראה בקובץ אגרות חזון איש וקובץ אגרות רח"ע חילופי מכתבים רבים ביניהם).

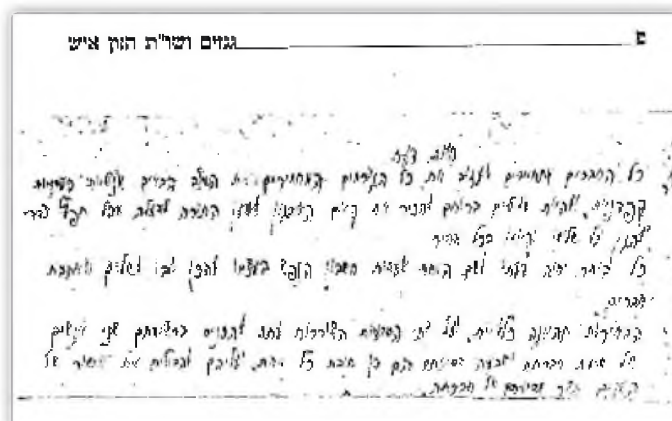
ואכן עפ"י פנייתו של הגאון רבי חיים עוזר אל מרן החזון איש, נסעו בני חבורת "גדרה" אל בני ברק (שהיתה עדיין מושבה קטנה). שמו של מרן החזון איש עדיין לא נודע, והם ידעו שעליהם לפגוש את הרב אברהם ישעיה קרליץ. הלכו ושאלו מאיש לאיש עד לעשרים איש, למקום מגורו של הרב אברהם ישעיה קרליץ, ולא היה מי שידע לענות.

עד שפגשו בזקן אחד שאמר להם כי החזון איש 'הוא יהודי שעלה מוילנא לפני מספר שנים, והוא יושב כל היום בחדרו ולומד תורה בהצנע ולכך לא מכירים אותו'. הוא הדריך אותם למקום מגוריו, והם מצאו את הדרך.

כאשר נפגשו עם החזון איש קיבלם במאור פנים, והשיב להם שקיבל את מכתבו של הגאון רבי חיים עוזר. ומאותה העת והלאה הקיבוצים החרדיים הפנו אליו כל השאלות המסובכות והקשות שהיה לו לפסוק גם בכוחא דהיתירא.

### לגול את החרפה

כצעד ראשון קבע החזון איש כי היתר המכירה אין בו ממש, ואין כל היתר להימנע משביתת הארץ, ומכיון שכל הבעיה היא להשיג כסף, החזון איש נטל איפה את קולמסו וכתב מכתב מיוחד לבעלי יכולת שיזילו מהונם למען שומרי השמיטה, וכלשונו "לגול את החרפה מעלינו על ידי היתרי השעה שבכל שמיטה ושמיטה באין קץ, החולצים את זיקי האמונה מלב המפקפקים, וחושבים את מצות התורה כדברים נמנעים"... בהמשך המכתב הוא מסביר כי בקיום מצות השמיטה כדין, תלויה בזה דחיפה עצומה לקיום התורה כולה (קובץ אגרות ח"ג אגרת פ"ג).



כתב ידו של מרן החזון איש זי"ע

## עיקרי הטענות



מרן הגרי"ש אלישיב מוסר את שטר המכירת חמץ ועורך קנין

בספרו דרך אמונה (פ"ד ס"ק ר"ג) מסכם רבינו שליט"א בקצרה על פי דברי החזון איש, את עיקרי הטענות ההלכתיות נגד מכירת הארץ לגוי.

א] מפני שנמכרו ע"י שליח ואין שליח לדבר עבירה, שאסור משום לא תחנם.

ב] מפני שלא נמסר להם ב'טאבו', ואם היה הגוי תובע לקיים המקח, היו אומרים לו כך דינכם דבלא רשימת ה'טאבו' לא קנה.

ג] מפני שבלב כל אדם שאינו קנין באמת, ובמכירת חמץ אמרינן, כדי שלא יעבור בבל יראה, גמר ומקנה, אבל הכא בשביל הפקעת מצות שביעית, לא ימכרו כל הארץ לגוי, אדרבה, נוח לנו לשמור את השביעית מלמכור כל הארץ לגוי.

## פוסקי עדות המזרח

היו מספר רבנים מבני עדות המזרח שפסקו להתיר את מכירת האדמה לגוי בשנה השביעית, גם בימינו שאין בזה שום פיקוח נפש, ואף שלא נעלם מהם ריבוי הדיעות, הם קבעו מסיבות שונות להתיר.

מרן בעל הקהילות יעקב זי"ע, כאב מאוד על הדבר, במיוחד הוא כאב על כך שיש בני תורה שמורים לעצמם היתר לסמוך על פסק הלכה זה, הוא סבר שבימינו אין לכך שום הצדקה, ואדרבה, היתר כזה הוא חורבן השמיטה ממש. וככל שיכל היה מביע את דעתו הברורה בזה.

בשנים ההם ביקש הסטייפלר מחביבו הגאון ר' עמנואל טולדינו שליט"א, שהוא מבני עדות המזרח, ודבריו מקובלים על בני הישיבות, שיכתוב ספר כדי לבאר את צדקת דרכו של מרן החזון איש. לשם כך הוא שלח אליו את בנו שליט"א, שיבקש ממנו לכתוב.

רבינו שליט"א בלי להשתהות, עלה לביתו של רבי עמנואל, שהיה גר אז ברחוב רשב"ם, והציע לפניו את בקשת אביו. ואכן הוא נענה והחל מאז לעמול על כתיבת ספר על הלכות שמיטה, כשהוא מקיף גם את נושא היתר המכירה ומדגיש שאין לסמוך עליו.

מסיבות שונות לא רצה מרן בעל הקהילות יעקב זי"ע בעצמו לכתוב מכתב הסכמה, תחת זה הוא ביקש מבנו יקירו רבינו שליט"א שיכתוב מכתב בראש הספר. על פי המפורסם, את המכתב ניסח בעצמו מרן הסטייפלר. זה לשונו:

הנני להודיע קושט דברי אמת, שעל פי כבוד אאמו"ר שליט"א היתה ההצעה לכבוד הרב הגאון המצוין ר' עמנואל טולדינו שליט"א שילמוד בעיון ענינא דשמיטה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, כיד ה' הטוב עליו ולהעלותו

על הספר בהרחבה, למען חזק אחינו ישראל הספרדים, אשר יש מהם טועים לחשוב שרק היראים האשכנזים הם שומרי שביעית בזמן הזה כהלכתה.

ובאמת עיקרי ההוראות החמורות בעניני שביעית הוא על פי רבותינו הספרדים, הבית יוסף ז"ל, המבי"ט ז"ל, המהרי"ט ז"ל, והחרדים ז"ל, ולפעלא טבא אמינא יישר.



תמונה נדירה של מרן שליט"א יוצא מביתו דרך חדר המדרגות של הכניסה לבנין המשותף



### 'חללי חרב' מחמת 'תנובות שדי'

גם רבינו שליט"א בהזדמנויות שונות מבהיר את דעתו שוב ושוב, כי חלילה לסמוך על היתר המכירה. בספרו דרך אמונה (פ"ד הכ"ט בבאור ההלכה) הוא מדגיש בפירוש כי הנוהגים קולא "אין להם על מי לסמוך".!

גם בכתביו (שלא נדפסו) על התנ"ך, הוא כותב רמז חריף. במגילת איכה (ד' ט') על הפסוק 'טובים היו חללי חרב מחללי רעב, שהם יזובו מדוקרים מתנובות שדי'.

כי הנה על פי הפשט, הכוונה לתקופת הגלות שמתו בחרב ומרעב, אך נראה שיש כאן רמז כנגד אותם שהפקיעו שמיטה בהיתרים שונים מאחינו הספרדים: "חללי חרב" הם אלו שמתו בעוון שלא שמרו שמיטה כראוי (עיין שבת ל"ג א'), ובאיזה אופן לא

שמרו שמיטה כראוי - "מתנובות שדי" שלא נהגו כדין בתנובת השדה, ובמקום להשבית את האדמה כדין, סמכו על היתר המכירה המזויף מתוכו, וגם עברו על לאו דאורייתא, עכ"ד.

### יש לנו מושג מה זה דרבנן?



**כיתוב: הפקיעו שמיטה מאחינו הספרדים. רבינו כותב אות בספר תורה כמנהג עדות - מזרח**

בספר תולדותיו של רבינו החזון איש מסופר: כשנודע ערב שנת השמיטה שרבינו החזון איש מתנגד ל"היתר המכירה", השכימו לפתחו רבנים שונים שביקשו להקיפו בחבילי תירוצים ופירויות, ואף שלא היה דרכו בויכוחים, השיב לכל אחד וביאר פרטי העניין לאשורו. "ידעתי את דלותי בתורה ובחכמה", כתב בענוה לאחד שביקש להתווכח עמו בענין מועד שנת השמיטה, אם בתרצ"ז או בתרצ"ח, "ואין כתר"ה זקוק לדידי ולדכוותי, ומה נפקותא בזה אם דעתי כך או כך, והנני כופל, שאין להתחשב עם דעתי כלל וכלל" (קוב"א ח"ג סי' קט"ז).

כאשר אחד מהשואלים העיר: הלא שביעית בזמן הזה היא רק מדרבנן, ומדוע אין מר מיקל בה? השיב לו: גם מליחת בשר אינו אלא מדרבנן ובכל זאת מי שאינו מולח הבשר נחזיקנו לאוכל טריפות! והוסיף: ובכלל, יש לנו מושג מה זה "דרבנן"?

עוד אמר באותו ענין: אדרבא, מכיון ששביעית בזמן הזה רק דרבנן, ואיסור 'לא תחנם' למכור לגוי קרקעות, הוא מן התורה, איך יעלה על הדעת להניצל מאיסור דרבנן על ידי עבירה על איסור תורה! (מעשה איש עמוד קפ"ב).

### הדיוט ומצטער

בחג הסוכות של שנת השמיטה ישב החזון איש בסוכתו וסיפר למקורביו כהאי לישנא: בעיירת מולדתי קוסובה, בפולין, נתאספו פעם מספר בני תורה ועסקו בשיחה. על השולחן הועלה כיבוד של פירות ומגדנות, אבל אף אחד מהם לא לקח מפירות אלה. לפתע הושיט אחד מהם את ידו ולקח מהפירות, בירך עליהם ואכלם. נענה אחד מן החבורה: היודעים אתם למה הלה לקח מן הפירות, הרי זה כעין "הדיוט קופץ בראש"?

אלא שישב כאן כל הזמן והיה בבחינת "מצטער" על שאינו יכול ליהנות מפירות טובים אלה, ועשה



**תמונה נדירה של מרן שליט"א משתתף במעמד זרוע לחיים וקיבה, ומביט בשחיטת הכבש**





לעצמו חשבון: הרי "המצטער פטור מן הסוכה", ו"הפטור ממצוה זו ועושה אותה נקרא הדיוט" מוטב אהיה "הדיוט קופץ בראש", מאשר "הדיוט ומצטער". וכלפי המזדקקים להיתר המכירה המשיל משל זה. שנוח להם לעבור על איסור של "לא תחנם", בכדי להינצל כאילו מאיסור עבודת הקרקע בשביעית, ובלבד שלא יצטרכו להצטער... (ספר פאר הדור)/

הגר"י זילברשטין שליט"א  
בנענועים בחג הסוכות

### את אשר החמרת הקלתי

עוד עובדא בלתי ידועה על החזון איש מסופר בספר מעשה איש (ח"ז עמוד קפ"ה):

באותו הזמן שאסר החזון איש את היתר המכירה שמקיימת הרבנות הראשית, נמצאו רבנים אחדים בארץ, שלא הסכימו עם קולא מסויימת שלו בדיני שביעית וערערו עליה בפומבי, אף שבדרך כלל לא היו נודעים כ"מחמירים". היו רגלים לדבר, שהושפעו מן הנטייה לחשוב כאילו אין מציאות בזמנינו לשמור שמיטה כדין, ואין מנוס מלמכור הקרקעות לנכרים.

רבינו התבטא בחומרא כשפסל את גישתם, והעיר: בנוסח הוידוי של רב ניסים גאון נאמר: את אשר החמרת הקלתי, ואת אשר הקלת החמרת... "החמרת את אשר הקלת" מה חטא הוא שאדם יחמיר על עצמו אף במה שמותר לו מן הדין? אלא הכוונה לכגון דא: רב המצדד להתיר לחלוטין איסורי שביעית בדרך של מכירת קרקע לגוי, ובאותו זמן מתקומם נגד כל קולא שמקילים לשומרי שמיטה, מפני שחפץ בסתר לבו להוכיח שאין אפשרות לשמור שביעית כהלכתה ומוכרחים למכור, רב כזה בוודאי צריך להתוודות ולבקש כפרה על "אשר הקלת החמרת"! (מרשימות ר"מ שנפלד).



מרן שליט"א מכה על ליבו באמירת הוידוי.  
צילום: בקודש פנימה

### התורה אינה הפקר!

עוד מסופר (מעשה איש ח"ז עמוד קפ"ג): באותו זמן באו אל מרן החזון איש מחוגי 'הרבנות הראשית' להחתימו על עצומה נגד תכנית ה"חלוקה" האומרת לבתר את ארץ ישראל בין יהודים לערבים. ויאמר אליהם: "על חלוקת הארץ למחצה מוחים, ואילו על מכירת כל הארץ לגויים, בשמיטה, אין פוצה פה!" רב פלוני העלה בפניו הצעה: להפקיר את האדמה! ורבינו השיב לו בתקיפות: התורה אינה הפקר..!

### לכבד בלי להתפטר

שאלה מענינת הובאה לפני רבינו שליט"א בבעל תשובה שהוריו אינם שומרי תורה ומצוות, ומבקשים שיבוא להתארח ולבקר עם משפחתו, אבל בשמיטה האוכל הוא בהכשר הרבנות הראשית, המתירים את ההיתר מכירה, ואם יבוא ולא יאכל, ההורים מאוד ייפגעו. רבינו השיב לו שאסור לו לאכול אצלם, אבל ינהג בחכמה ויסביר להם בדרך כבוד שאין לו דבר נגדם אבל אסור לו לאכול מאכלות אלו.

תמונה נדירה של רבינו שליט"א מקבל לידיו  
רמונים גדולים ונאים שצמחו מברכת השביעית





ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

## משיחות רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

### זמן של בין הזמנים

יש דבר הנוגע עכשיו, לפני סוף הזמן בישיבות, אמנם עדיין הזמן נמשך, אבל בדרך הטבע כבר בסוף הזמן מרגישים כאילו שאין צורך בהתמדה, וכאילו שיש פטור מתלמוד תורה, כביכול עושים 'טובה' למישהו במה שלומדים. אך זה נקרא פריקת עול תורה, וזה לא נכון, אין זמן של פטור מתלמוד תורה.

ושמעתי ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל, שבין הזמנים הוא זמן של בין הזמנים, בין הזמנים הוא גם כן 'זמן', ורק לומדים בו במסגרת אחרת ובצורה אחרת מכל השנה. ואדרבה יש הרבה שמצליחים יותר בבין הזמנים, ולומדים יותר טוב בבין הזמנים, מפני שאז כל אחד לומד מה שלבו חפץ, יותר בהתמדה, ויותר בהבנה, ובריכוז המחשבה.

ובזמן שיש רפיון מתורה, מי שמתחזק בעסק התורה וזכותו גדולה יותר, לכן זכות גדולה היא לעסוק בתורה בבין הזמנים.

וכתוב בשערי תשובה (ג, טז) כי לפי גודל הזכות והשכר כך הוא גם גודל החיוב, אם כן החיוב ללמוד בבין הזמנים הוא יותר מאשר באמצע הזמן, ואמנם יש קשיים, ובניסן גם עסוקים בצרכי הפסח, אבל בזמן שאפשר חוץ מהקשיים, כמה שאפשר, החיוב הוא יותר גדול.

(ועידת דגל התורה, אדר תשע"ו)

### זכות התורה

רואים שבבין הזמנים בעבר היו הרבה אסונות רחמנא ליצולן, שלא יהיו הלאה, וחלק מהאסונות ניכר בבירור שהם מחמת בין הזמנים, כגון שיצאו לטיולים, ותוך כדי הטיולים אירעו אסונות, אבל גם דברים שלא ניכר שהם מחמת בין הזמנים, היו אסונות גם בלי שיצאו לטיולים, ומסתבר כי הסיבה לזה היא מפני שזכות התורה חסרה, שיש רפיון מתורה, ועל כל פנים ההתמדה אינה כמו באמצע הזמן, וחסר זכות התורה.

ומי שמתחזק בתורה בזמני רפיון, שכרו גדול מאד, כמו שאמרו חז"ל (ירושלמי סוף ברכות) תני רבי שמעון בן יוחאי אומר אם ראית את הבריות שנתייאשו ידיהן מן התורה מאד עמוד והתחזק בה ואתה נוטל שכר כולם מאי טעמא הפרו תורתך עת לעשות להשם, היינו שבזמן שיש רפיון מתורה, בבחינת 'הפרו תורתך', זהו העת לעשות להשם' להתחזק בלימוד התורה, ומי שמתחזק בימים אלו נוטל שכר כולם.

(מתוך שיחה, פסח תשע"ו)

### מנוחה לצורך התורה

בין הזמנים אינו זמן של פטור מתורה, ואין זמן של פטור מתורה! ואמנם יש צורך במנוחה, לפי הצורך שהגוף צריך לנוח, ובודאי אדם זקוק למנוחה ואינו יכול בלי לנוח, אבל המנוחה היא הכשר לצורך התורה, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות (ג, ג) שמי שישן לשם שמים, השינה שלו היא עבודה למקום, והוא עובד השם בשנתו, כשהוא ישן ואינו עושה כלום, כיון שהמטרה של השינה היא לצורך עבודת השם וקיום תרי"ג מצוות, הוא עוסק במצוה! וכך גם המנוחה בבין הזמנים, אם היא לשם שמים, נחשב בזה עוסק במצוה, כי זה לצורך תרי"ג מצוות.

(כנס בבנייני האומה, ניסן תשע"ז)

### הדאצ'ה של גדולי ישראל

ידוע מגדולי ישראל שהיו נוסעים לדאצ'ה לנוח בבין הזמנים, אך גם במקום המנוחה דיברו בלימוד כל הזמן, ורק לא התעמקו כהרגלם, אבל דיברו בלימוד ולא הסיחו דעת מתורה.

ויש תשובה מרבי שלמה איגר (שנדפסה בשו"ת רעק"א מהדו"ק סימן רכ"א) שהוא כותב בתחילת דבריו שהיה זמן שהיה לו הפרעות בסדרי לימודו, ולא היה לו כוח להתרכז, והוצרך לנוח וללמוד בצורה יותר קלה, וחזר אז על כל הרי"ף והנימוקי יוסף במסכת יבמות, ונתחדשו לו שם הרבה חידושי תורה, וכתב מהם במכתב ארוך לאביו (ובתשובה שאחרי זה משיב הגרע"א על מכתבו), וכל זאת בזמן שהיה צריך לנוח, זו הייתה המנוחה שלו! בלי פריקת עול.

(מתוך שיחה, אב תשע"ט)

### בשביל המלמדים

באמת ידוע שכל המושג של 'בין הזמנים' התחיל בגלל המלמדים, שבמשך השנה הם היו עסוקים כל היום עם התלמידים, ללמד, ולהכין את מה שצריכים ללמד, ומלמד אחד היה מלמד במשך כל היום, כפי ששמעתי מאממו"ר זצ"ל שהמלמד היה לוקח ששה ילדים, והם היו משלמים לו את הוצאותיו למשך החודש, כל אחד שילם ששית המשכורת, והוא היה יושב ומלמד אותם מבוקר ועד ערב.

ובימי חודש ניסן היו המלמדים טרודים בהכנת צרכי הפסח, שלא היו אז בתי חרושת למצות כפי שיש בימינו, אלא כל משפחה אפתה מצות לעצמה בתנור שבביתה, והיו צריכים לשמור על הקמח שיהיה כשר לפסח ולא יתרטב במים, וכל מלאכת אפיית המצות לקחה הרבה זמן, וכן בחודש תשרי לפני סוכות היו עסוקים בעשיית הסוכה וארבעת המינים, ולא היה פנאי למלמדים בימים האלו.

נמצא שכל בין הזמנים היה מחמת המלמדים שלא יכלו ללמד, אבל אין זו סיבה לפטור את התלמידים מלימוד תורה.

ובאמת ידוע לי מזקני בעל החידושי בן אריה, שהיה רב ברוסיה, והמלמדים שם לא היו מלמדים בבין הזמנים, אבל היה להם איזה זמן פנוי שעה או שתיים במשך היום שיכלו ללמוד, והיה זקני אוסף אותם ואומר בפניהם שיעורים בעיון, ואחר כך כתב את השיעורים שמסר להם, ומזה נדפסו החידושים שבספרו 'בן אריה'.

(מתוך שיחה, אדר תשע"ו)

### הנהגה של בן תורה

בין הזמנים זו בעיה, שלא כל הזמן נמצאים בסביבה של תורה, וכשחוזרים הביתה, יש מקומות שאין שם בני תורה, והרחוב הוא לא רחוב של תורה, וחשוב שיהא ניכר על הבחור שהוא בן תורה, שהוא אותו בן תורה כמו בישיבה.

מי שעוסק בתורה צורת הדיבור שלו היא אחרת, ודיבורו נחת עם הבריות, כמו שכתב באגרת הרמב"ן 'תתנהג תמיד לדבר כל דברך בנחת לכל אדם', וזהו הדבר הראשון שכתב שם, שיהיה דיבורו בנחת.

וכך אמרו חז"ל במסכת יומא (פו, א) בזמן שאדם קורא ושונה וכו' ודיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו: אשרי פלוני שלמד תורה, אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלימדו תורה, או להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר, והוא מקדש שם שמים, שכולם רואים עליו מה זה הנהגה של בן תורה.

ומעשה שהיה לפני הרבה שנים בזוג אנשים חילוניים, שעמדו לפני קיוסק שמוכרים שתייה, והיה שם בחור ישיבה שגם כן ניגש וקנה כוס שתייה ושתה, והוא שתה כמו בן ישיבה, כמו בן תורה, והם ראו איך שהוא שותה, שהוא לא זולל וסובא! ועל ידי זה חזרו בתשובה. בלי שהייתה שום פעילות מצידו, שלא בכוונה, הוא זכה להחזיר בתשובה שני יהודים.

(כנס לבני הישיבות, אב תשע"ח)

## להיזהר מהנהגה שלא מתאימה

כשנמצאים במסגרת לא רגילה, כגון בין הזמנים, או אפילו לא בבין הזמנים, כשנמצאים במסגרת לא רגילה ולא קבועה, יכול להיות שיש לפעמים איזה חשק לעשות מעשים שאינם שייכים לבני תורה, איזו התנהגות שלא מתאימה לבני תורה, ואפילו משהו, רק משהו שלא מתאים לבן תורה, זה גם כן ירידה.

לכן צריכים לשים לב על זה, שכל הזמן יהיה רק חיזוק וחיזוק, ושלא יהיה חס ושלום משהו ירידה. החיזוק שמתחזקים, שעולים ועולים, שיימשך כל הזמן החיזוק! ושלא יהיה באותו הזמן משהו איזה סיבה או פעולה שגורמת לאיזה ירידה. זה דבר חשוב מאד. ואמנם זה קשה מאד, ואי אפשר לצמצם בזה, אבל צריכים מאד להשתדל עד כמה שאפשר שלא יהיה חס ושלום איזה ירידה אפילו במשהו.

(כנס לרבני הקהילות, שבט תשע"ח)

## צימרים עם יצרי הרע

שמעתי שיש דבר הנקרא 'צימרים', שהוא דבר מסוכן מאד ופיקוח נפש רוחני, ומצויים שם כל מיני יצרי הרע, שסכנתם מרובה, אמנם אין לחשוך באלו הנמצאים כאן, אבל צריכים לדעת להיזהר מן הדבר הזה.

(מתוך שיחה, אדר תשע"ז)

## עיתונים ו'נייעס'

ועוד דבר הנוגע לא רק לבין הזמנים, אלא גם כל השנה, יש יצר הרע חזק מאד שרוצים לדעת חדשות, מה שנקרא 'נייעס', ממה שנשמע בעולם, כוח הסקרנות הוא חזק מאד, וקשה להתגבר על זה, אבל יש חיוב להתגבר, אפשר להתרגל, וההרגל נעשה לטבע.

היצר הרע מפתה לקריאת עיתונים, שזה מעניין ומושך מאד, אבל אפשר להתגבר! מי שרוצה יכול להתרגל להפסיק לקרוא עיתונים, ולא יהיה שום הפסד מזה, העולם ימשיך להתנהג כפי שהתנהג עד עכשיו גם אם הוא לא יידע את החדשות, ואילו החדשות הנצרכות לו ממילא יידע אותם אף אם לא יקרא עליהם בעיתונים.

בכל דבר אפשר להתרגל, וכגון עישון, זה דבר מאד לא בריא, וקשה להיגמל מזה, אבל אפשר להתרגל שלא לעשן, וכשמתרגלים במשך הזמן ההרגל נעשה טבע, וכבר לא קשה. וכך גם בענייני המידות, הרגל מועיל לקבל מידות טובות, ולשנות את טבע המידות הרעות.

(כנס חיזוק בירושלים, ניסן תשע"ז)

## הדרכה לימי בין הזמנים

ידוע שהמציאות היא שבסוף הזמן יש צורך לחיזוק, וזה דבר טבעי שיש רפיון בסוף הזמן, כמו שמצינו בדור המדבר לאחר קבלת התורה, שהיו במדבר עם משה רבינו, וראו את קריעת ים סוף וכל הניסים, ובמתן תורה שמעו קול השם מדבר מתוך האש, ואף על פי כן "ויסעו מהר השם" (במדבר י, לג) – כשעזבו את הר סיני ונסעו, מיד היה רפיון, וכמו שהביא הרמב"ן בשם מדרש שנסעו מהר סיני בשמחה "כתינוק הבורח מבית הספר", כמו תינוק שטבעו לברוח מבית הספר, כך גם היו דור המדבר, כי הטבע של תינוק קיים לא רק בתינוק, אלא גם באדם מבוגר. לכן אין זה פלא שצריכים חיזוק בסוף הזמן.

ומה העצה לזה? כיצד מתחזקים? החיזוק הוא על ידי שיודעים שהאשריך בעולם הזה, החיים הכי מאושרים, הזמן הכי מאושר הוא כשעוסקים בתורה! ובזמן שאדם לומד, חוץ ממה שזוכה לשכר מצוה, שתלמוד תורה כנגד כולם, ומקבל עולם הבא וגן עדן שאין לשער, הוא זוכה גם כאן בעולם הזה לאושר שאין כדוגמתו, האושר הכי גדול בעולם הוא כשאדם לומד תורה. לכן בני התורה הם הכי מאושרים בעולם! ואפילו אם יש רק פת במלח ומים במשורה, זה לא מפחית מהאושר, ואדרבה, בזה זוכים לאשריך בעולם הזה! כך המציאות.

אבל אף על פי כן יש יצר הרע שמפתה, וצריכים לעשות סייגים וסדרים, סדר יום כזה שנותן חיזוק, וכעת הרי יש שלושה שבועות עד ראש חודש אלול, וצריכים גם הכנה לאלול.

והעצה היא, ראשית שיהיה זמן קבוע ללימוד, וגם דבר קבוע מה ללמוד, כל אחד לפי טבעו יחשוב מה הוא רוצה ללמוד, מה שלבו חפץ, לימוד שמושך ומעניין אותו, שלא יהיה קשה לו, וימשוך אותו. וידוע שיש הרבה שנהנים מהלימוד בבין הזמנים יותר מאשר בתוך הזמן, כי בתוך הזמן יש מסגרת המחייבת, שכל אחד מוכרח להיות לפי המסגרת, ולפעמים זה לא כל כך לפי הטבע של כל אחד ואחד, ובין הזמנים כל אחד יכול ללמוד לפי הטבע שלו – מה שמעניין אותו.

וכבר הזכרנו מדברי רש"י על הפסוק (דברים ו, ו) "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום על לבבך", מהו "היום"? – כדיוטגמא חדשה שהכל רצין לקראתה, היינו כמו חוק חדש של המלך, שכולם מתעניינים ורוצים לדעת מהו החוק, כך צריכים ללמוד תורה, עם סקרנות. ובאמת דברי תורה מאד מעניינים, מעניין מאד לדעת מה הקושיא והתירוץ של הגמרא, וכיצד מפרשים רש"י ותוספות, כל מה שאפשר להבין זה מאד מעניין!

לכן אפשר להיות מאד בשמחה רבה בבין הזמנים, וללמוד בשמחה בלי כפייה, רק צריך לבחור מהו הדבר שהוא רוצה ללמוד, איזה מסכת ואיזה פרק, עם חברותא או בלי חברותא – זה לא משנה, כל אחד איך שהוא מרגיש שיהיה יותר מרוכז ומרותק ללימוד.

וגם לקבוע מקום מיוחד היכן לומדים, במקום שאין בו הפרעות, עם זמנים קבועים שאפשר לעמוד בהם.

וכן צריך גם להקפיד על תפילה בציבור בבין הזמנים, שיהיה מקום קבוע וזמן קבוע לתפילה, בכל מקום שנמצאים, בבית או במקומות אחרים, להתפלל וללמוד במקום שיש ציבור שלומדים ביחד בזמנים האלה, ועל ידי זה ההרגשה מאד מאושרת!

וגם ללמוד קצת ספרי מוסר משהו, דברי מוסר שמעניינים, יש הרבה ספרי מוסר שמעניינים, ומה שמעניין משפיע מאד.

וגם יש ענין של כיבוד אב ואם, הנוגע במיוחד בימים אלו, שנמצאים יותר בתוך הבית, וחייבים בכיבוד אב ואם, וזו מצוה גדולה מאד שהיא מעשרת הדיברות, להיזהר מאד בכבודם.

וכאמור גם יש להקפיד על תפילה בציבור, כמה שאפשר יותר במקום קבוע, שיהיה יותר בכוונה. העיקר זה האיכות! חשוב מאד האיכות של התפילה ושל התורה, שיהיה הכל באיכות, וגם הנהגה של מידות טובות כמובן, זה דבר פשוט מאד. אלו הם בקיצור כמה דברים עיקריים הנוגעים לבין הזמנים.

וכל אחד שרוצה להתחזק יש סייעתא דשמיא, כמו שאמרו (יומא לח, ב) הבא ליטור מסייעין אותו. זה הכלל, אם רוצים יש סייעתא דשמיא. ובדאי כולנו רוצים, אם יודעים שהרצון נותן סייעתא דשמיא – ממילא יש רצון. ובעזרת השם נזכה כולנו להתחזק בבין הזמנים ולהגיע לקראת חודש אלול מחוזקים עם ההכנה הראויה לחודש אלול.

(נאמר בישיבת משך חכמה, אב תשע"ח)



# קונטרס משיבת נפש

מתורת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אידלשטיין שליט"א  
(מבית ממוגד גרש ירחים)  
בין הזמנים מנחם-אב תשפ"א

לקראת ימי בין הזמנים, יצאה מערכת 'ממוגד' במסלול מיוחד, בין בתרי התלמוד, לשדד עמקים, ולצלול במעמקים, להגביה עוף, וליישר מהלכים, בנכני סוגיות ובפיתולי ההלכות. נצעד נא יחד בדרך הילוכו של מרן רבינו הגדול שליט"א ברחבי התורה, ואת טיולנו ביומי דפגרא נערוך בעמקי אוצרותיה, ותהי לנו למשיבת נפש.

דרכה של תורה היא בקושיות ותירוצים, להוסיף לקח ותפולל, ומורגל בפי מרן שליט"א כי גם קושיותיו החמורות של הגרע"א, יש מהן שאמנם עמדו לפניו בלא תירוץ, אך יש והיה בידו תירוץ וכל עצמה של קושיא לא באה כי אם לעורר עיון בדבר כראוי להיכן הדברים נוטים, ובבירור היטב יימצא הישוב הנכון [ולא הורנו מרן מהו הכלל בזה]. בס"ד ערכנו כאן מקושיותיו של מרן שליט"א על סדר הש"ס, פעמים שהשיב עליהן, ופעמים שלא, ולפעמים כל מהותה של הקושיא היא לעורר המעיין לעומקו של דבר, ניתן לעיין במקור כל שאלה להתבונן במו"מ המלא. ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

(הדברים המובאים הינם מכתבי תלמידים בלבד ואין לסמוך על דיוקם)

## ברכות

### גדר ברכות התורה

הב"ח עמד בביאור דברי הטור בהלכות ברכות התורה (או"ח ס' מז) שכל- ועוד יש ברכה אחרת וכו' ויכוין בברכתו על מעמד הר סיני וכו'. ובי' הב"ח- נראה דקשיא ליה דלא מצינו שתי ברכות מענין אחד על מצוה אחת כגון הכא שמברכין לעסוק בתורה וכו' ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל וכו' וחוזרין ומברכין אשר בחר בנו וכו' ברוך אתה ה' נותן התורה, ומתרג' דברכה ראשונה היא כשאר ברכה שמברכין על המצוה וכן כאן מברך לעסוק בדברי תורה על מצות עסק התורה ומסיים והערב נא וכו', ... אבל ברכה זו השניה אינה כי אם ההודאה ושבח על מזה שנתן לנו תורתו כלי חמדתו וכו'. עכ"ל. הרי שברכה הראשונה 'לעסוק בד"ת' היא ככל ברכת המצוות, שמברך על מצות ת"ת.

וצ"ע דברכות יא,ב איכא למ"ד שעל לימוד מדרש אינו מברך ברכה"ת, והא ודאי מקיים בלימוד זה מצות ת"ת ומדוע לא יברך, עוד צ"ע דבב"י שם הביא לבאר מה דאיתא בירושלמי דהנפטר בברכת אהבה רבה צריך שילמוד סמוך לה, דהא דלא סגי לזה בק"ש הוא משום דק"ש ותפלה לא חשיבי לימוד לענין זה, דדברי תחנונים ותפלה לחוד ודברי תלמוד תורה לחוד וק"ש כדברי תפילות הוא, וצ"ע הא ודאי דק"ש מקיים בו מצות ת"ת, וכמוב' להדיא בגמ' נדרים (ח). דיוצא בו בק"ש שחרית וערבית, וא"כ אמאי לא סגי בזה לברכה.

ומוכח מכל זה דברכות התורה אינן כברכת המצוות דעלמא, אלא הן ברכה מיוחדת שנתקנה על ת"ת, [וע' בחי' מרן רי"ז הלוי הל' ברכות בשם הגר"ח], וצ"ב א"כ בדברי הב"ח הנ"ל.

(הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם)

## שבת

### דין קידוש מבעוד יום

דעת התוס' בפסחים צט,ב דהא דמהני קידוש היום מבעוד יום הוא משום דמוסיפין מחול על הקדש, ולכן כתבו דמצוה אי אפשר לאכול עד שתחשך, דילפינן מפסח שזמנו בלילה. אכן הרמב"ם ביאר דמהני קידוש מבע"י דהמצוה לקדש את השבת היא בכניסתו או סמוך לכניסתו.

וצ"ע לדברי התוס', דהא בהבדלה ג"כ אמרו בברכות כז,ב דמתפלל אדם של מוצ"ש בשבת ואומר הבדלה על הכוס, והתם ע"כ הוא כמ"ש

הרמב"ם הטעם משום דסמוך ליציאתו הוא כבר זמן הבדלה, וא"כ מדוע לא נימא הכי גם בקידוש, ומנ"ל להתוס' שהוא מדין תוספת.

(הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם)

## עירובין

### איסור תחומין במסעות

יש להעיר כיצד יצאו ממצרים ביום טוב הראשון, הלא אסור לצאת חוץ לתחום ביום טוב [ונחלקו הראשונים אם איסור תחומין ביום טוב הוא דאורייתא או דרבנן (ועי' בזה בשיעורי רבינו שליט"א פסחים דף ה' ע"ב)], ואף שזה היה קודם מתן תורה, הרי האבות קיימו את כל התורה עד שלא ניתנה, וכן משה רבינו וכל הצדיקים בודאי קיימו את התורה, וכיצד יצאו חוץ לתחום ביום טוב, ולא היה שם מקום יישוב, שהרי הלכו דרך המדבר שאינו מושב בני אדם.

והנה אין להקשות על כל הארבעים שנה שהלכו במדבר, כי יתכן שבאמת לא הלכו בשבתות וימים טובים, אבל ביום טוב ראשון של פסח שיצאו ממצרים, כיצד יצאו חוץ לתחום.

(משיחות מרן)

## פסחים

### בטעם שצליית הפסח אין דוחה שבת

רש"י בפסחים נח. ביאר הטעם שצליית הפסח בלילה אינה דוחה שבת (כשחל יו"ט ראשון בשבת), מפני שצורך הדיוט היא ויכול לצלותו מבעוד יום עכ"ל, ולכאורה אמאי הוצרך לזה, הרי מקרא ד'מועדו' דילפינן שפסח דוחה שבת, לא ילפינן אלא להקרבנו, אבל אכילת הפסח אינה דוחה שבת, וא"כ אף אם לא היתה הצליה צורך הדיוט הרי לא הותרה בשבת, כיון שאינה מכלל הקרבנו.

(משיעורי מרן עמ"ס פסחים)

## ראש השנה

### ראש השנה לאילן לשביעית ולמעשר

נחלקו הראשונים אימת הוי ראש השנה לאילנות לגבי שביעית, שיטת הר"ח בר"ה (טו:) וכן שיטת הר"ש בשביעית (פ"ב מ"ה) ע"פ התו"כ שר"ה לענין זה הוא שבט, כמו לענין מעשרות וערלה, אך הרמב"ם סובר (פ"ד משמיטה ויובל) שלענין שביעית גם לאילן ר"ה הוא תשרי.

ויש לבאר מהו טעמו של הרמב"ם לחלק בין שביעית למעשרות, שהרי התוס' בר"ה (יד.) כתבו הטעם ששבט ר"ה לאילן, משום שהפירות הגדלים עד שבט גדלו על מי השנה שעברה, וכדאיתא בירושלמי פ"ק דר"ה, וא"כ ה"ה לשביעית יהיה תלוי בגידולי השנה שעברה, ומדוע יהיה ר"ה לענין זה בתשרי, [וע"ע בחזו"א ובתורת זרעים מ"ש בזה].

(הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם)

## יומא

### מצות אכילת קדשים

איתא ביומא (לט.) תנו רבנן ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק וכו' ונשתלחה ברכה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וכל כהן שמגיעו כזית יש אוכלו ושבע ויש אוכלו ומותיר, מכאן ואילך נשתלחה מאירה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וכל כהן מגיעו כפול, הצנועין מושכין את ידיהן והגרגרנין נוטלין ואוכלין, ומעשה באחד שנטל חלקו וחלק חבירו והיו קורין אותו בן חמצן עד יום מותו.

מבואר שכל כהן אכל לחם הפנים כשיעור פול, וכעין זה בפסחים הנהו תלתא כהני, חד אמר להו: הגיעני כפול, וחד אמר: הגיעני כזית, וחד אמר: הגיעני כזב הלטאה וכו'.

וכתב הבית הלוי (ח"א סי' ב') להוכיח מכאן שמצות אכילת קדשים אינה על הגברא לאכול קדש, אלא מצות הקדשים היא להאכל, ומש"ה סגי בפחות מכזית לכל אחד דמ"מ הרי הקדשים נאכלו, ונתקיימה מצותן על ידי כולן ע"ש.

והנה באמת צ"ע מאי טעמא משכו הצנועין ידיהן מלחם הפנים, והיאך ויתרו על מצות האכילה.

ובתוס' ישנים שם כבר עמדו בזה, וז"ל- אומר רבי דדוקא מגיעו כפול אבל בכזית לא היו מושכין ידיהם כי דימו לקיים מצות אכילה אבל כאן לא היה מצות אכילה לגמרי כיון שאין שם אלא כפול ולא היו שביעין.

מבואר שאם באמת היה מגיען כזית לא היו מושכין ידיהן דאמנם מצוה היא, אלא דבפחות מכך אינה מצוה גמורה ולכך היו מושכין ידיהן,



לדברי הבה"ל הא גם בפחות איכא מצוה, וגם צ"ב לשון הת"י מהו 'מצוה גמורה' ו'שאינה גמורה' דנקט.

(משיעורי מרן פ"ק דפסחים)

## סוכה

### טלטול הלולב בשבת

בסוכה מב, ב שנינו שאין לולב ניטל בשבת בשאר ימי החג, ומקשינן עלה בגמ' אמאי טלטול בעלמא הוא ולידחי שבת, ומשני אמר רבה גזירה שמוא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירו ד"א ברה"ר, ע"כ. מבואר א"כ בגמ' דלולב חשיב מוקצה בשבת.

והק' התוס' הא לולב יש בו שימוש דחזי למצוה, ואמאי חשיב מוקצה, ותרצו 'דאע"ג דחזי למצוה שייך ביה איסור מוקצה לטלטול, מאחר דאין עשוי כלי' עכ"ל, כונתם, דדוקא כלי שיש בו שימוש מחמת צורך האדם כגון כסא וספסל ששימושו בהם לישיבה, הוא דלא הוי מוקצה כיון ששימושו לצורך האדם עצמו, אבל לילב דאין בו שימוש לאדם מחמת צורך עצמו אלא מחמת המצוה, לא חשיב עומד לשימוש וה"ז מוקצה.

ויש להעיר שהרי אנו קוראים בספר תורה בשבת, ולכאורה מדוע לא יהיה בו איסור טלטול דמוקצה, הא אין בו שימוש לצורך האדם, רק מחמת המצוה, ולדברי התוס' כה"ג לא חשיב שימוש לענין מוקצה.

(אסיפת שמועות- תשרי, משיעורי יבמות)

## ביצה

### גדר עשה דשבתון בשבת ויו"ט

הנה עשה ד'שבתון' בשבת ויו"ט, קיומו הוא בשב ואל תעשה, במה שאינו עושה בו מלאכה, ויל"ע אם גדרו כאיסור עשה או כמצות עשה. ונפק"מ בזה, דהנה כתב רבנו יונה בשע"ת (ש"ג, ט') דשכר יש רק על קיום מצוות ולא על מניעה מעבירות, ורק דבאופן שנודמנה לידו עבירה והתאווה תאוה, וכבש את יצרו ולא עשאה, בזה נותנין לו שכר כעושה מצוה, וכדאמרינן במכות (כג:) ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה, וטעם הדבר משום דבכה"ג יש קיום מצוה של יראה שמים, ועליה בא השכר, עכ"ד. וא"כ יל"ד בעשה דשבתון, האם הוא איסור עשה או מצוה ויש עליה שכר.

ועוד הוא נפק"מ לדעת הרשב"א בכתובות (מ.) דבאיסור עשה לא אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת, ואכמ"ל.

(אסיפת שמועות - תשרי)

## תענית

### דין חזקה בהזכרת גשמים

כתב הטור או"ח (סי' קי"ד)- הר"ם מרוטנבורק היה רגיל לומר בשמיני עצרת ברכת אתה גבור תשעים פעמים עד משיב הרוח ומוריד הגשם כנגד ל' יום שאומר אותו ג' פעמים בכל יום ועכשיו אם היה מסופק א"צ לחזור, וראיתו מפרק כיצד הרגל (כד,א) דאמר גבי שור המועד ריחק נגיחותיו חייב קרב נגיחותיו לא כ"ש, ה"נ כיון דאחר ל' יום אם הוא מסופק א"צ לחזור כ"ש צ' פעמים ביום אחד, וה"ר פרץ ז"ל כתב לא חזינא לרבנן קשישי דצרפת דעבדי הכי, שאין הנדון דומה לראיה, דהתם טעמא משום שהוחזק ליגח ואם הוחזק ג' רחוקות כ"ש בג' קרובות אבל גשם שנתקן בתפלה והדבר תלוי בהרגל לשונו לא אמרינן הכי עכ"ד.

ולכאורה ביאור פלוגתתם, דרבינו פרץ סבר שדין שור המועד הוא מצד גילוי מילתא דמעיקרא נגחן הוא מצד טבעו, ואי"ז שייך לדיני הזכרה התלויים בהרגל לשונו, אך מהר"ם למד דזהו גופא דין מועדות שור המועד, דהנגיחות הרגילות ליגח, וא"כ ה"נ בהזכרה אמרינן דהירגל בכך.

והנה התוס' ב,ב כתבו בחד תירוץא דשור שנגח אדם שור וחמור, נעשה מועד לאדם ולבהמות, ולכאורה הוא תלוי בהנ"ל, דאי ג' נגיחות מברורות שהשור נגחן, א"כ שפיר סגי בג' מינים הנ"ל להוכיח כי הוא מועד לאדם ולבהמה, אכן אי ג' נגיחות מרגילות אותו לנגוח, שוב ליכא למימר דהורגל לאדם, שהרי מועד לבהמה לא הוי מועד לאדם, ואמנם בנ"י (בפ' ד' וה') הביא מהרמ"ה שאינו מועד בזה אלא לבהמה, ומבואר שלמד דחזקת שור המועד הוא הרגל ולא בירור, וכנ"ל.

ואלא דלפ"ז צ"ב, דבשיטמ"ק בב"ק ב,ב הביא מתוס' רבינו פרץ כדברי הרמ"ה, היינו דס"ל שטעם חזקת שור המועד הוא משום שהורגל בנגיחות, ולפמשנ"ת הדברים סותרים לדברי רבינו פרץ שהובא בטור הנ"ל, וצ"ע.

(הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם)

## מגילה

### בל תוסיף בספיקא דיומא דפורים

כתב המרדכי בריש מגילה וז"ל- ומה שלא נהגו לקרות המגילה יום י"ד ויום ט"ו מספק בזמן הזה כדעבדינן ביו"ט, י"ל משום דדילמא י"ד נקבע בזמנו ואיכא בט"ו משום ולא יעבור, ואע"פ שקראו כבר איכא איסורא בעלמא משום בל תוסיף, ואפי' אם משום בל תוסיף ליכא הואיל ולא זמן קריאה הוא כו' אי נמי יש כאן משום בל תוסיף דהא זימניה הוא אי מתרמי ליה מבני מוקפין חומה והיה יכול להוציאן ידי חובה כו' עכ"ל.

ויש לעיין במה שדן המרדכי משום בל תוסיף, הא לכאורה מוכח דאינו כן מהא דאמרינן שבטבריה והוצל שהן ספק מוקפות קראו בשני הימים, וה"נ נימא לענין ספיקא דיומא שיקראו מספק בשני הימים וליכא משום בל תוסיף, ונראה דאירי המרדכי דוקא בזמן הזה ידיענין

בקביעת דירחא ושוב אין כאן ספק, רק מדרבנן נוהגין יו"ט שני, ובזה כתב המרדכי שבמגילה יש בזה משום בל תוסיף ולכך אין קוראין, אבל אה"נ במקום ספיקא ליכא משום בל תוסיף.

ואמנם א"כ צ"ב מדוע באמת אין בל תוסיף לאוכל מצה ביו"ט שני של פסח, ועל כרחק צ"ל דלא עבר משום דלא הוי זמנו ובל תוסיף הוא דוקא במוסיף על המצוה בזמנה, ואף שבכונה לשם מצוה איכא בל תוסיף אף שלא בזמנה וא"כ הכא שמכוין לשם מצוה יעבור, י"ל שכונתו לתקנת חז"ל שתקנו כל מצוות יום הראשון גם בשני, ואין כונתו על מצוה של תורה, אכן לפ"ז שוב תקשי מאי קאמור המרדכי דבמגילה איכא בל תוסיף, נימא דכונתו לתקנת חז"ל כפי שהוסיפו על כל ימים טובים.

(אסיפת שמועות - פורים)

## מועד קטן

### דחיית אבלות דאורייתא משום שמחה דיו"ט אחרון

בברכות (מזב, א) אמרו דר"א שחרר עבדו לצורך תפילה בעשרה, משום דמצוה דרבים דוחה עשה דלעולם בהם תעבודו, והקשו התוס' שם לדברי בה"ג דפירש דמי שמת לו מת ביו"ט האחרון דאבילות נוהג, ולא אתי יו"ט האחרון דרבנן דחיי אבילות דיום ראשון שהיא דאורייתא, דכתיב (עמוס ח) ואחריתו כיום מור, ומאי שנא מתפלה דרבנן דדחיי קרא דלעולם בהם תעבודו. ע"כ. כלומר דיו"ט האחרון הוא מצוה דרבים וידחה אבלות דאורייתא.

וצ"ב הא לא דמי כלל, דלגבי תפילה, אם יתקיים קרא דלעולם כו' הרי תבטל מצות תפילה בעשרה מהרבים, ולכך צורך מצוה דרבים חמיר לדחות האי קרא, אבל לגבי אבלות, אף שמצות שמחת יו"ט היא מצוה דרבים, הרי מצוה זו תתקיים ברבים מ"מ, ורק אותו יחיד שיתאבל יבטלנה, ותו לא הוי לגביה אלא מצוה דיחיד, וי"ל שבה לא ידחה עשה דאורייתא דאבלות, וצ"ע.

(שיעורי פ"ק דכתובות)

## חגיגה

### אם עבד מצווה בעפירה ורביה

תוס' בחגיגה (ב:) כתבו להוכיח דאף עבד חייב בפו"ר, דהא 'פרו ורבו' אכולהו בני נח כתיב ואף לכנען דכתיב ביה 'עבד עבדים כו' ע"ש. והעיר רבינו שליט"א שהרי כל חסרוננו של עבד בקיום פו"ר, הוא מפני שאין לו יחס, והא דעבד אין לו יחס טפי מגוי הוא מפני שיש לרבו בו קנין איסור, וא"כ הרי כ"ז שייך בעבד של ישראל שנצטוו במתן תורה על דין העבדים, אבל עבד של גוי ה"ה כגוי עצמו ואין לו בו אלא קנין ממון.

ואפי' נימא דלאבות היה קנין איסור בעבדיהן, וכדמצינו באליעזר עבד אברהם ובישמעאל בן הגר שפחת שרה שנקראו 'עם הדומה לחמור', ואף שהיה קודם מתן תורה, מ"מ כ"ז באבות שהיה להן דין ישראל וכד' הרמב"ן בפ' אמור שאחר המילה קבל אברהם דין ישראל ע"ש (והאריך רבינו בזה ואכמ"ל).

אבל כנען שהיה עבד קודם מ"ת וקודם שהיה שם ישראל, הלא לא היה בו קנין איסור כלל רק קנין ממון, והוי ככל גוי שיש לו יחס, ואין למדו התוס' ממנו לכל עבד שיש בו מצות פו"ר.

עוד העיר רבינו שליט"א שהרי הקב"ה אמר פרו ורבו קודם שנאמר על כנען עבד עבדים יהיה לאחיו ומנען שהציווי כולל גם בעבדותו.

(ממגד גרש ירחים עמ"ס ב"ב)

## יבמות

### איסור שפחה ועכו"ם לאברהם ולזרעו

ביבמות ק: אמרו שבפסוק זה נאמר לאברהם אבינו איסור לישא שפחה ועכו"ם, וז"ל הגמ' שם- אלא מנעתה גבי אברהם דכתיב 'להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו כו' כו' ה"ק ליה לא תינסב עכו"ם ושפחה דלא ליזיל זרעך בתרה ע"כ.

והנה שיטת התוס' (ספ"ק דיבמות) דביאת עכו"ם מן התורה ביאת היתר היא בצנעא ורק רבנן אסרוה, ולדבריהם ה"ה לישראל הבא על הנכרית ביאתו ביאת היתר מה"ת, ומצינו כמ"כ שיטת הרמב"ם דשפחה לישראל אין איסורה מה"ת אלא מד"ס.

ולכאורה קשה לדבריהם לפי הנ"ל, דכיון שנצטוו אברהם אבינו באיסור שפחה ועכו"ם שוב הוי בכלל מצוה שנאמרה לב"נ ולא נשנית בסני' דלישראל נאמרה כו'.

ואולי אין זה שנאסר אברהם בשפחה אלא כענין הציוויים האחרים שנצטוו בהם, שלא היו אלא כהוראת שעה, כענין לך מזורע וגו', ולא ציווי לדורות הן, וצ"ע.

(ממגד גרש ירחים- שיעורי רבינו ספ"ק דיבמות)

## כתובות

### אם בעילת עבד כבהמה או לא

ביבמות (סב.) אמר רב הכל מודין בעבד שאין לו חיים, דכתיב שבו לכם פה עם החמור, עם הדומה לחמור.

והנה דעת ר"ת (בכתובות ג:) דבעילת עכו"ם כבעילת בהמה, משום דזרמות סוסים זרמותם, וליכא איסור אשת איש בבעילת עכו"ם, וקשה



מדדיינין ביבמות (מה). בעבד ועכו"ם שבאו על בת ישראל, אי נעשה הולד ממזר כיון שאין קידושיהן תופסין, וככל עריות דהיכא דלא תפסי קידושין הולד ממזר, או דהולד כשר כיון דלית להו קידושין כלל, ואיכא מ"ד התם דדוקא בעבד ועכו"ם שבאו על אשת איש הולד ממזר, והכי אמר רבינא התם אמור לי רב גזא איקלע ר"י בר אבין לאתרין והוה עובדא בפנויה ואכשר, באשת איש ופסיל, ע"ש.

וקשה דלר"ת מדוע החמירו באשת איש יותר מבפנויה, הא בעילת עכו"ם כבעילת בהמה וליכא איסורא דאשת איש, ומדוע עושה בעילתו ממזרת.

והקשיתי זאת למרן הגר"ז זללה"ה, ואמר לי, דשמוא עובדא דהתם מיירי בעבד, ובעילת עבד חלוקה מבעילת עכו"ם ואף ר"ת מודה בזו דלא חשובה כבעילת בהמה, ואית בה איסור אשת איש, ואף שעבד אין לו חייס וחשיב לענין זה כבהמה, מ"מ כיון שהוא חשיב אחיו במצוות ל"ה בעילתו כבעילת בהמה, [ובדרך זו יש ליישב גם ד' בעה"מ בסנהדרין יח מדפי הרי"ף ע"ש].

ואמנם במנ"ח נקט אליבא דר"ת שגם בעילת עבד היא כבעילת בהמה ולא עדיף מעכו"ם, והדר"ק.

(משיעורי רבינו שליט"א כתובות דף ג' ע"ב)

## נדרים

### שיעור המחייב באיסורי הנאה

הגרע"א בתשובה (ק"צ) נסתפק בשיעור החיוב באיסורי הנאה, אם הוא בכזית כאיסורי אכילה, או בשוה פרוטה, ע"ש שנקט ע"פ הגמ' בב"ק מא דשיעורו בשו"פ, דאל"כ נימא התם דאפקיה רחמנא בלשון אכילה להורות דשיעוריה בכזית.

ונראה להוכיח לכאורה דלאיסור הנאה סגי אף בפחות משוה פרוטה, שהרי בקונמות, אם אסר עליו אכילה הרי זה עובר באכילת כזית וככל אכילה שבתורה, ואף שהוא לא הזכיר בדבריו כלל שיעור, רק אמר לשון 'אכילה', וע"כ הביאור בזה, משום דאמדינן דעתיה דלזה נתכין, שזהו שיעור כל אכילה דאיסורא.

ומ"מ היכא דאסר עליו הנאה מוכח דעובר אף בכ"ש, ולפי משנ"ת הא גם בזה י"ל דלא אסר עליו אלא דומיא דכל איסור הנאה, ואי כל איסור הנאה בשו"פ, אמאי בנדר יתחייב אף בכ"ש.

ובאמת דבמאירי לב, בכתב- צריך שתדע שהנאה זו שאסורה במודר הנאה פירושה אף בפחות משוה פרוטה, ויש מופקפקין בשאר איסורי הנאה אם איסור הנאתם אף בפחות משוה פרוטה אם לאו ולא הוכרעה בידם עכ"ל, וצ"ע.

(משיעורי מרן עמ"ס נדרים)

## נזיר

### תנופה בנזיר שאין לו כפים

התוס' בסוטה יט, א הביאו מירושלמי דסוטה גידמות שאין יכולה להניף, שני כהנים מניפין על ידיה, וכ' התוס' דגמ' דידן (שם כז, א) פליגא וסברה דגידמות אינה שותה, וביארו התוס' שנחלקו אי בעי קרא כדכתיב.

והיינו דבגמ' להלן שם מובאר דמאחר שנאמר 'ונתן על כפיה', הרי בגדמת לא יתקיים האי קרא, ואמנם יש לדקדק, דלפ"ז גם הבבלי מודה שאין לגדמת חסרון בגוף התנופה, דהא האי קרא לא איירי כלל בתנופה, רק דין בפנ"ע הוא ליתן המנוחה על כפיה כדי לייגעה, אלא דמ"מ כיון שלא מתקיים בה מקרא זה וס"ל דבעי קרא כדכתיב, לכך אינה שותה.

נמצא א"כ דבעיקר דין התנופה מודה הבבלי לירושלמי דאפשר לקיימה אף בגדמת ע"י ב' כהנים, והנה הגמ' בנזיר מו, א אומרת דנזיר שאין לו כפים אין יכול להניף, ונחלקו שם אם אין תנופה מעכבת בו אי שאין לו תקנה כלל, וביארו התוס' דאחר שאין לו כפיים הוי אין ראוי לבילה דבילה מעכבת בו, וצ"ע לפי הירושלמי מדוע לא נימא שיניפו ב' כהנים על ידו כדאמרינן גבי סוטה גידמות, ושוב הוי ראוי לבילה.

(הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם)

## סוטה

### אינו מנוקה מעון באיסור דרבנן

כתב הרמב"ם (פ"ב מסוטה ה"ח)- כל איש שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל אין המים המאזרים בודקין את אשתו, ואפילו בא על ארוסתו בבית חמיו שאסורה מדברי סופרים אין המים בודקין את אשתו שני' ונקה האיש מעון והאשה ההיא תשא את עונה, בזמן שהאיש מנוקה מעון האשה נושאה את עונה, עכ"ל, וע"ש שהראב"ד השיג על דבריו דבאיסור דרבנן שהיא מותרת לאחר זמן אינו בכלל אין מנוקה מעון.

וצ"ב בעיקר הדבר שבאיסור ביאה דרבנן אין המים בודקין את אשתו דאינו מנוקה מעון, ומשמע לכאורה דמה"ת אין המים בודקין בכה"ג, וקשה אפילו אי יש כאן איסור תורה משום לא תסור, מ"מ לא הוי ביאה האסורה, דהא אין האיסור אלא מה שעושה נגד דברי חכמים, וע'

מל"מ שם שדקדק מלשון הרמב"ם דדוקא כשהאיסור בגוף הביאה המים בודקין את אשתו, וצ"ע.

(הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם)

## גיטין

### חיוב הבאת ביכורים בשותפין

איתא בב"ב (כו:) אמר עולא אילן הסמוך למיצר בתוך ט"ז אמה גזלן הוא ואין מביא ממנו ביכורים, ופירש"י דבעינן אשר תביא מארצך וכיון שיונק משדה חברו אין זה מארצך.

וצ"ב הרי הפירות שפיר שייכים לבעל האילן משום דמאילנו גדלו, ומדוע לא יתחייב בהן בביכורים, ואפילו נימא שיש גם לבעל הקרקע הסמוכה שותפות בפירות, משום שיונק מקרקע שלו, אכתי למה לא יתחייב בעל האילן להביא ביכורים מחלקו, והרי מפורש בתוס' בגיטין (מז:) לגבי שותפין, דמחוייב השותף להביא ביכורים מחצי הפירות שלו, דחלקו מיקרי שפיר 'מארצך' ע"ש, ומאי שנא הכא דלא יתחייב להביא ביכורים מחלק פירותיו שיונק משדהו והוי 'מארצך'.

(משיעורי מרן עמ"ס ב"ב- פרק לא יחפור)

## קידושין

### איסור קדשה לשיטת הרמב"ם

שיטת הרמב"ם (פ"א מאישות ה"ד) שכל הבעל לשם זנות בלא קידושין עובר בלא ד'לא תהיה קדשה' ולוקה, (ודלא כהתרגום ורש"י עה"ת ועוד ראשונים שפירשווהו קרא בשפחה), ויל"ע לדבריו מדמצינו בכ"מ שאמרו 'אפקעינהו רבנן לקידושי מיניה' (כגון כתובות ג.), 'הרי קי"ל שאין כח ביד חכמים לעקור דבר מה'ת בקום ועשה, והרי הכא לפי תקנתם נמצא שהוא עובר בביתו באיסור תורה.

יכן ילה"ק לשיטת הרמב"ם היאך תיקנו חכמים נישואין לקטנה יתומה ע"י אמה ואחיה, הרי ה"ל ביאת זנות.

(משיעורי מרן פ"ק דכתובות)

## נבא קמא

### גזל הגני בעבד עברי

בב"ק קיג, דיינינן בגזל עכו"ם אי מותר או לא, ומייתנין עלה מודתניא אמר ר"ש דבר זה דרש ר"ע כשבא מזפירין, מניין לגזל כנעני שהוא אסור, ת"ל 'אחרי נמכר גאולה תהיה לו' שלא ימשכנו ויצא, יכול יגלוס עליו, ת"ל 'וחשב עם קונהו' ידקדק עם קונהו, וכו' אלא אמר רבא לא קשיא כאן בגזילו וכאן בהפקעת הלואתו, [כלו' דר"ע דאסר גזלו מודה דהפקעת הלואתו מותרת], א"ל אביי עבד עברי הפקעת הלואתו הוא [ואמאי אסר ר"ע], רבא לטעמיה דאמר רבא עבד עברי גופו קנוי, ופירש"י- ונמצא שגזלו ממש.

ובקידושין טז,א נמי דרשו 'ויצא בשנת היובל'- בעובד כוכבים שישנו תחת ידך, ופירש"י- ללמדך שאע"פ שהעובד כוכבים תחת ידך אם לא יגאל ישתעבד בו עד היובל ואי אתה רשאי לבא עליו בעקיפין.

ויל"ע הא דין ע"ע גופו קנוי הוא משום קנין האיסור שבו, שמותר בשפחה כנענית, אבל לגבי דיני הממון שבו נחלקו הראשונים בקידושין טז,א אם יש בו קנין, וי"א שאינו אלא שעבודא בעלמא ומתני מחילה ע"ז, ורק על קנין האיסור בעי לשחררו בשטר, ונמצא לדבריהם דגם למ"ד ע"ע גופו קנוי הוי הפקעת הלואה ומותר בגוי, ועוד צ"ע דבע"ע של גוי ליכא כלל קנין איסור, וא"כ אין גופו קנוי, [בקי' זו יעוי' חי' רעק"א וב"מ בב"ק שם], וצ"ע.

(משיעורי מרן עמ"ס קידושין)

## נבא מציעא

### מקור הדין שמועל חייב לעבוד בכל כחו

הרמב"ם בסוף הלכות שכירות מבאר את חיובי הפועל במלאכתו לבעל הבית, ובשיעור החיוב כתב שם: "כדרך שמוזהר בעל הבית שלא יגזול שכר עני ולא יעכבנו כך העני מוזהר שלא יגזול מלאכת בעל הבית וכו', וכן חייב לעבוד בכל כחו, שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כוחי עבדתי את אביכן, לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה שנאמר (בראשית ל, מג) ויפרוץ האיש מאד מאד, עכ"ל, וכן מצינו בגמרא (ב"מ צג, ב) שלמדו דיני שומר שכר מיעקב אבינו.

ייל"ע היאך למדו דינים אלו מיעקב אבינו, הא י"ל שיעקב עשה לפניו משורת הדין אבל מן הדין אין חיוב כ"כ [ע' מסקנת הגמ' שם].

ועוד צ"ע מ"ש הרמב"ם שלכך נטל יעקב שכר בעוה"ז, מנין שבעבור זאת בא שכרו, והרי בודאי הוי ליעקב אבינו הרבה זכויות שיקבל שכר עליהן, ועוד, דהא גופא קשיא מדוע הגיע לו שכר מיוחד ע"ז, כיון שמן הדין עבד בכל כחו, ואלא בודאי צ"ל דלפנים משורת הדין עבד וכנ"ל, וא"כ תקשי ביותר היאך נלמד משם שכן הוא שורת הדין.

(ע' משמור הרש"מ, ויש אריכות בזה עוד בשיחות מרן שליט"א)

## נבא בתרא

### ירושת בן נח

הרמב"ם ב'במות (צח). כתב דהא דהוצרכו בקידושין (יז:) למילף מקרא דגוי יורש את אביו, הוא משום דרחמנא אפקריה לזרעיה לגבי



ערויות, ולית להו קורבת אב, ולכן צריך קרא לענין ירושה דירוש את אביו.

משמע מדבריו דדוקא לירושת בן את אביו איצטריך קרא, ומשום דאפקריה רחמנא לזרעיה, אבל ירושת אמו יש לגוי מסברא בלא קרא, וצ"ב מהיכ"ת לדין ירושה בגוי, הא פרשת נחלות בישראל כתיבא.

(משיעורי מרן על פרק יש נוחלין, קח,ב)

## סנהדרין

### עונשין מן הדין בבן נח

בתוס' הרא"ש בסנהדרין (נח). כתב דאע"ג דקי"ל אין עונשין מן הדין, דילמא בבני נח עונשין מן הדין, ובביאור דבריו י"ל, דהנה הא דאין עונשין מן הדין ילפי' במכות (ה): מדאיצטריך קרא לכתוב אחותו בת אביו ובת אמו, ולא ילפי' לה מן הדין מדכתיב אחות אביו שלא בת אמו ואחות אמו שלא אביו ע"ש, וילפותא זו נאמרה בסיני ושייכא רק לדיני התורה שנצטוו בסיני ולא לדיני בני נח.

ואמנם צ"ב, שבספרי (במדבר קנז) דרשו 'ועתה הרגו כל זכר בטף וכל אשה ידעת איש', זו בעולה והראויה ליבעל אף על פי שלא נבעלה, או שאינה ראויה ליבעל, כשהוא אומר וכל הטף בנשים וגו' הרי שאינה ראויה ליבעל אמור, הא מה אני מקיים ועתה הרגו כל זכר בטף וכל איש יודעת איש למשכב זכר זו בעולה והראויה ליבעל אף על פי שלא נבעלה וכו', ד"א הרגו למה נאמר שיכול הראויה ליבעל אמרת ליהרג בעולה עאכ"ו, אם אמרת כן ענשת מן הדין, לכך נאמר הרגו ללמדך שאין עונשים מן הדין, ע"כ.

וצ"ע הא לפי מה שנתבאר בבני נח עונשין מן הדין וא"כ מאי שנה הכא דלא.

(משיעורי מרן שליט"א עמ"ס סנהדרין עג, א. ויעו"ע בס' הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם)

## מכות

### דבר שאין מתכוין במכה אביו

איתא במכות ח,ב לר"ש דאמר חנק חמור מסייף וכו', שגגת חנק לא ניתנה לכפרה, ומש"ה הורג אביו בשוגג אינו גולה, והנה לכאורה כל הורג בשגגה הרי אינו מתכוין להריגה, וא"כ לר"ש שדבר שאינו מתכוין מותר ה"נ הורג בשגגה יפטר, וע"כ צ"ל דאיסור רציחה שאני, אמנם באיסור מכה אביו מבואר להדיא בתוס' סנהדרין פה, דדשא"מ מותר בו ע"ש, וא"כ היכי אמרינן דלר"ש מכה אביו לא ניתן שגגתו לכפרה מטעם דהוי שגגת חנק, הא ליכא הכא כלל איסורא דמכה אביו כיון דהוי דבר שאינו מתכוין.

ושיגר מרן שליט"א קושיא זו קדם מרן הקה"י זללה"ה, והשיב כי אמנם רציחה שאני, אך אין הביאור דלאו דרציחה שאני, כי אם מעשה הרציחה שאני, שאין שם דין דשא"מ, וא"כ ה"ה לגבי מכה אביו, כיון שיש כאן רציחה לית ביה עניינא דדשא"מ וחייב, והתוס' שכ' דבמכה אביו דשא"מ מותר מיירי בחבלה ולא במיתה, עכ"ד.

והוסיף מרן להקשות, דאכתי הא רבא איצטריך קרא למעט את העושה חבורה באביו בשוגג, מחיוב גלות, והא הכא דא"י רציחה וא"כ הוי דשא"מ ומותר, ע"ש עוד.

(אגרות ורשימות קה"י ח"ו)

## שבועות

### הזכרת השם וידות בשבועה

שיטת הרמב"ן בשבועות לו,א דשבועת ביטוי א"צ שם, ונסתפק הרמב"ן שמא מ"מ עיקר השבועה בשם, אלא דמהני מדין ידות אף בלא שם, הובאו דבריו ברא"ש שם.

ולכאורה צ"ע א"כ מ"ט בעינן שם בשבועת העדות, ולמה לא נימא דהוי שבועה אף בלא שם ומדין ידות, ואולי לא מהני ידות בשבועה דלשעבר כיון דלא ילפי' ידות לשבועה אלא מנדרים, וכמ"ש הר"ן נדרים ז,א, ונדרים ל"ש אלא להבא, וצ"ע.

(הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם)

## עבודה זרה

### מחשבין מעבודה לעבודה

בזבחים ט,ב נחלקו ר"י ור"ל לענין מחשבת לשמה בקרבנות, אי מחשבין מעבודה לעבודה, כלומר דהיכא דחישב בעבודה שלא לשמה ה"ז פוסל בחטאת ופסח, וגם בשאר קרבנות לא עלו לבעלים, ונחלקו אם חישב בשעת שחיטה לזרוק דמה שלא לשמה, האם פוסל או לא, ילפינן לה ממחשבת פיגול דפוסלת, אף שמחשב בשעת שחיטה לזרוק דמה חוץ לזמנו, מבואר א"כ דמהני מעבודה לעבודה.

ומייתנין התם דכמו כן נחלקו לענין מקריב לע"ז, שהבהמה נאסרת ע"י עבודתו, ועובד מיקרי כשעשה אחת מד' עבודות הקרבן, והיכא דשחט שלא לשם ע"ז אלא שחישב בשעת שחיטה לזרוק דמה לשם ע"ז, ה"ז תלוי במחלוקת הנ"ל אם מחשבין מעבודה לעבודה ע"ש.

וצ"ע, הא כלל לא דמי מחשבת ע"ז למחשבת פיגולה בקרבן, דמחשבת פיגול אינה נתפסת בקרבן, רק אמרה תורה שמחשבתו פוסלת הקרבן, ובזה נתחדש הדין דסגי במחשבתו בשעת עבודה על עבודה אחרת, אבל בע"ז, הרי העבודה אוסרת משום שכונתו לשם ע"ז נתפסת בהעבודה, ומהני זה לעשותה לתקרובת ע"ז, וכיון דמסברא לא מהני לחשב מעבודה לעבודה, היאך נילף מפיגול לע"ז שתועיל מחשבתו מעבודה לעבודה.

וכן ילה"ק בחולין לט,א דאמרינן דלר"א מהני מחשבת הבעלים לע"ז אף כששחט אחר סתם, וכמו דבפיגול ס"ל דמהני מחשבת הבעלים

(שלמי יוסף, זבחים)

## הוריות

### גדר ציבור לענין חטאת הקהל

בהוריות ה,א שנינו בברייתא- לפי שמצינו שחלק הכתוב בין יחידים למרובים, יחידים בסקילה לפיכך ממונן פלט, מרובין בסייף לפיכך ממונן אבד, יכול נחלקו בקרבנותיהן, תלמוד לומר תורה אחת יהיה לכם. והובאה ברייתא זו ביבמות ט,א ופירש"י דבעיר הנידחת מיירי, דחלוקין עבדו כולן או רובן מעבדו מקצתן, לענין מיתה, וה"נ ה"א דבשוגג יהיו חלוקין בקרבנותיהן ובעבדו כולן לא יביאו קרבן על חטאם כמו שמביא היחיד, קמ"ל.

והרי"ף שם הביא מי שפירש הברייתא לענין קרבן ציבור, שהודחו כולן או רובן מביאין חטאת הקהל, וה"א דבהודחו מקצתן מביאין קרבן יחיד, כשם שחלוקין מכולן לענין מיתה, קמ"ל דמ"מ לענין קרבן אינם כיחידים, אלא מייתו ק"צ.

והרי"ף דחה פירושן, דהא בהוריות ד,ב שנינו דלחטאת ציבור בעי' שחטאו כולן ע"פ הוראת ב"ד הגדול ואף ר"י דפלי לא סגי ליה אלא ברוב שבט, ועכ"פ לא סגי בסתם רוב עיר שחטאו בשגגה, ולכך פירש הרי"ף כרש"י וכו"ל, ואמנם מצינו להראב"ן שפי' כמו זה הפירוש שדחה הרי"ף, ונמצא לדבריו דאף עיר שחטה רובה או מקצתה מביאה קרבן ציבור, והוא חידוש גדול.

ויל"ע לדבריו, דכיון שאף מקצת העיר מביאה קרבן ציבור על חטאה, וכדאמרו בברייתא 'יחידים', א"כ מהו הגדר בין 'יחידים' המביאים קרבן ציבור ל'יחידים' המביאים קרבן יחיד, ואולי משיעור ק"כ ומועלה דזהו שיעור 'עיר' כמב' במתני' ריש סנהדרין ע"ש, וצ"ע.

(שיעורי הגרי"ג- יבמות)

## זבחים

### פסול מום וטומאה בזר העובד

דעת התוס' ביבמות לב: (ד"ה בע"מ) שאין הלאו של עבודה בטומאת הגוף אלא לכהנים, שעליהן נאמר 'דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו וגו'', אבל זרים לא הוזהרו בזה, ולכן זר שעבד בטומאה אינו אלא בלאו של זרות, אבל לאו של עבודה בטומאה לית ליה, וכו"ה ברמב"ם פ"ט מביאת מקדש ומקורו מדברי התוספתא, [והמאירי ביבמות שם כתב דגם בזר שייך איסור טומאה].

ולכאורה לפ"ז גם לאו דבעל מום לא יהיה אלא לכהנים, שהרי גם פרשת בע"מ לא נאמרה אלא לכהנים, וכדכתיב 'דבר אל אהרן לאמר איש מזרעך וגו'.

וקשה מדאיתא במדרש תנחומא (פ' ואתחנן) שכשיצא נח מן התיבה הכישו הארי ועשאו בעל מום, והיה פסול להקריב קרבן, ולהנ"ל, הא כיון שזר היה אמאי נפסל ע"י מומו מלהקריב.

(הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם)

## מנחות

### משקין בי מדבחיא בשמן של מותר המנחות

בפסחים (טז,א) העיד רבי יוסי בן יעזר איש צרידה וכו' ועל משקין בית מטבחיא דכן. דהיינו משקין של בית המטבחים בעזרה כגון מים ידם אינן מק"ט, ולהלן שם נחלקו רב ולוי אם בית מטבחיא קאמר והיינו דוקא דם ומים, או בית מדבחיא וגם יין ושמן בכלל.

ויל"ע ללוי דגם שמן בכלל, מהו הדין בשמן של מנחות לאחר קמיצה, כגון שנשאר במנחה שמן בעין שלא נבלל [דהא בלילה אינה מעכבת, ומלבד זאת גם לאחר בלילה שיר שישאר שמן בעין], האם נקרא משקי בי מדבחיא או לא, דלכאורה דוקא קודם קמיצה נחשב מדבחיא, כיון דצריך לקמוץ ממנו, אבל לאחר קמיצה דהשיריים נאכלים לכהנים, אי"ז בי מדבחיא.

(הערות וביאורים בענייני טהרות)

## חולין

### לאו הניתק לעשה בשילוח הקן

הנה יש דעה בין האחרונים (ע' שו"ע יו"ד סי' רצ"ב ונו"כ) דמצוות עשה של שילוח הקן ישנה אפילו כשלא עבר ונטל האם על הבנים, אלא כשרואה אדם אם על הבנים חייב לשלח האם.

ולכאורה ילה"ע דהא לאו דלא תקח האם על הבנים הוי לאו הניתק לעשה דשלח תשלח, ואין לוקין עליו, כדשנינו במכות ז,א והרי קיי"ל שם (ע"ב) כל לאו שקדמו עשה לוקין עליו, וביארו רש"י ותוס' דהיינו עשה שאפשר לקיימו קודם שעבר הלאו, ולדברי האחרונים הנ"ל



הו"ל לאו דשילוח הקן לאו שקדמו עשה, וילקו עליו.

(הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם)

## בכורות

### אם ביטול ברוב מוסיף דיני הרוב להמיעוט

נודעת לכל חקירת העונג י"ט (סי' ד) אם דין ביטול ברוב מועיל רק לבטל הדינים מהמיעוט, או גם להוסיף למיעוט את דיני העיקר, ע"ש לגבי חוט של ציצית שנטוה שלא לשמה שנתערב בחוטין שנטו לשמה.

ורצה העיו"ט לתלות חקירה זו במחלוקת רש"י ותוס' בכורות (כב"א) במים שנתערבו בציר, דהמים מקבלים טומאה והציר אינו מק"ט, ואיתא שם דאם הרוב מים- הרי זה מק"ט, ואם הרוב ציר- אין מק"ט, וכתב רש"י לבאר דכשיש רוב מים, בטל הציר במים ומקבל אף הוא טומאה, אך התוס' נחלקו דציר לאו בר קבולי טומאה הוא, אלא המים לבדן מק"ט.

ואמנם יש להוכיח בדעת התוס' דגם הם סוברים שמועיל הביטול להוסיף דינים להמיעוט, דיעו"ש להלן בתוד"ה יתיב דמפורש שההיתר בטל באיסור, וע"כ אין כונת התוס' כהעיו"ט.

ועוד מוכח כן בשיטת התוס', בב"מ ו,ב שהקשו אמתני' דבכורות נח, ששינוי לענין מעשר בהמה- קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין, דעשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, והקשו- נימא דיבטל אותו אחד ברוב ויהיו כולן חייבין ע"ש, הרי שנקטו דביטול ברוב מהני גם להוסיף הדין להמיעוט.

וכן יש להוכיח מהתוס' בזבחים ע"ב, שהק' במתני' דפרה (פ"ט מ"א) דצלוחת של מי חטאת של מי חטאת שנפלו לתוכה מים כ"ש שאינן כשרין להזיה, חכמים פוסלין, והק' התוס' דליבטלי ברובא ע"ש.

ומכ"ז נראה דלא כדנקט העיו"ט בשיטת התוס'.

(הערות וביאורים בענייני טהרות)

## ערכין

### אם ריצוי ציצ' תלוי בלבישת ח' בגדים

יש לחקור בדין ריצוי ציצ', אם הוא דוקא בשעה שהכה"ג לבוש בכל שמונת הבגדים, שאז יש בלבישת הציצ' ג"כ קיום דין לבישת בגדי כהונה, שבזה הוא ראוי לעבודה ושוב הוא מרצה, או סגי בלבישת הציצ' לבד בכדי לרצות.

[שו"ר בתוס' ישנים ביומא (ז:ז) שכ' דבציצ' מצוה ללבשו תמיד, אפי' בחוץ שאינו לבוש אז שאר הבגדים, וא"כ מסתבר דמרצה נמי עיי"ז כיון שמצוה ללבשו כך, אבל הריטב"א שם חולק על זה וס"ל דאינו לובשו בחוץ, ע"ש].

(א.ה. וע"ע בנדון זה בס' ושב הכהן ריש ערכין, ובבית הלוי ח"ב סי' ג' ובדבר אברהם ח"ב סי' כ"ב).

(אסיפת שמועות- תשרי)

## תמורה

### אי עביד לא מהני במו"מ בשבת

בב"מ ט,א מצינו דהמגביה ארנקי בשבת קנה, והק' הגרע"א בתשובה (ח"א סי' קע"ד), הא למאי דקי"ל כרבא דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, אמאי לא נימא ה"ג דלא קנה, כיון דעבד איסורא, והיינו דב' איסורים יש בזה, איסור מוקצה ואיסור מקח וממכר בשבת, ואמנם לגבי האיסור מוקצה כ' הגרע"א דאינו שייך לגוף חלות הקנין, רק למועשה ההגבהה, ובזה ל"ש כללא דאי עביד לא מהני, אבל אכתי יש איסור דרבנן מצד עצם המקח, ואמאי לא נימא דלא יועילו מעשיו יע"ש.

ונראה לדון בזה, דאיסורא דמו"מ בשבת אינו איסור בגוף המקח, כי אם מצד עצם העסק בו, דהא טעם האיסור כ' רש"י בביצה שהוא משום 'ממנוצח חפצך ודבר דבר', וזהו שייך לעצם העסק דמו"מ, וא"כ י"ל דלעולם מצד החלות ליכא איסורא, ואף שעבר בעסק זה על איסור שבת, מ"מ לא שייך לומר בזה לא מהני, דאין האיסור שייך לחלות הקנין.

אלא דיל"ד בזה מדברי האחרונים במי שעשה מעשה קנין מע"ש שיחול בשבת, שדנו אם יש בזה לאיסורא דמו"מ בשבת, ע' תשובת רעק"א (ח"א סי' קנ"ט) שבתחילה הוכיח מתירוה"ד דלית בזה איסור, אך לבסוף הכריע לאסור, והא בכה"ג ודאי אין לדון מצד עסק מו"מ בשבת, ומוכח דעצם חלות הקנין אסור בשבת, ולפ"ז הדר"ק.

(שיעורי הגרי"ג- ב"מ)

## כריתות

### ימים שבינתיים הו' ידיעה לחלק

איתא בשבת סז, ב השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, אינו חייב אלא חטאת אחת. היודע עיקר שבת (פ') ושכח שהיום שבת) ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חייב על כל שבת ושבת. ומפורש הטעם לזה בכריתות, דלגבי ידיעת היום הו' ימים שבינתיים ידיעה לחלק.

ונחלקו רש"י ותוס' בביאור הדבר, רש"י פירש לפי שימים שבינתיים מחלקים, שאי אפשר שלא שמע בינתיים שאותו היום היה שבת, ורק שלא נזכר במלאכות שעשה, וא"כ לשבת הבאה הוא שגגה חדשה, אך התוס' נחלקו דלא חשיבא ידיעה לחלק אלא כשנודע לו שחטא, ולכך ביארו דגזיה"כ היא שתהא שמיירה לכל שבת, ולכך ימי היתר שבינתיים הוו ידיעה לחלק, ע"ש.

וצ"ב לדברי התוס' מאי שנא שוכח עיקר שבת דלא הוו ימים שבינתיים ידיעה לחלק, דבשלמא לרש"י דהימים שבינתיים יש בהן ידיעה שהיום היה שבת, א"כ לא מועילה ידיעה זו כשהשגגה היתה בידיעת עיקר שבת, אבל להתוס' דאין כאן ידיעה כלל ורק ימי היתר שבינתיים הוי גזה"כ דחשיב ידיעה, א"כ מ"ש אם השגגה היתה בעיקר שבת או בידיעת היום.

(הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם)

## מעילה

### מבלאי מכנסי כהנים היו מדליקין לשמחת בית השואבה

איתא בסוכה (נא.) גבי שמחת בית השואבה, מבלאי מכנסי הכהנים ומהמייניהן מהם היו מפקיעין ובהם היו מדליקין, והקשו בתוס' בשבת (כא.) - תימה היכי שרי להדליק והא לאו צורך קרבן הוא וקי"ל בגדי כהונה שבלו מועלין בהם וכו' ונראה לר"י דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושין דכתיב ושאתם מים בששון, צורך קרבן חשיב ליה עכ"ל.

ויל"ע לשיטת הרמב"ם (סוף הל' לולב) ששמחת בית השואבה לאו משום ניסוך המים היתה, אלא משום שמחת החג ע"ש, איך הותר להשתמש בבגדי כהונה לשמחה זו, הא לאו צורך קרבן הוא.

(אסיפת שמועות- תשרי, וע"ע בשיעורי קידושין)

## קנים

### בענין קרבנות יולדת שמתה

כתבו הראשונים (רמב"ן ורשב"א) בקדושין יג, דיוולדת שמתה קודם שהקריבה חטאתה, אין היורשין מקריבין עולתה, כיון שדין העולה להקריבה אחר החטאת, דכללא הוא בכל מקום חטאת קודמת לעולה, והרי את החטאת א"א להקריב משמתו בעליה, לכך גם עולתה אינה קריבה.

והוסיפו הראשונים שם, דדין זה הוא בין אם הפרישה עולתה מחיים בין שלא הפרישה, ואפי' למ"ד שעבודא דאורייתא, נמי אין היורשין מחויבין להפריש העולה ולהקריבה, והטעם לכך כתבו, משום 'דכל שלא קרבה החטאת לא חלה עליה עדיין חובת עולה כלל'.

וצ"ע מפני מה הוצרכו להוסיף טעם זה, הא כיון דס"ל שאפי' הפרישה עולתה מחיים אינה קריבה לאחר מיתה, משום שאסור להקריבה קודם לחטאת, א"כ ה"ה בשלא הפרישה אין מקריבין לאחר מיתה מטעם זה, ולמ"ל למימור טעם אחר, דאכתי לא חיילא חובת העולה. [ע' פי' הרא"ש קנים סוף ב].

(הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם)

## תמיד

### קידוש בגדי כהונה

דעת התוס' בקידושין (נד.) דבגדי כהונה לאחר שנתחנכו לעבודה יש בהן קדושת הגוף ככלי שרת, והריטב"א שם נחלק עליהן וכתב 'והנכון דכתנות כהונה אינם קדושת הגוף ככלי שרת, שהרי אין משתמשין בהן בגופן ומכשירי עבודה הם עכ"ל.

ולכאורה צ"ע מהכתוב בפרשת המילואים 'והזית על אהרן ועל בגדיו כו' וקדש הוא ובגדיו ובניו ובגדי בניו אתו', וכן נאמר גם בעשיה בפרשת צו, אלמא שבגדי כהונה צריכין להתקדש בשמן המנחה, וה"ה לדורות בעבודה כמ"ש באו"ש כלה"מ פ"א הי"ב ע"ש, וצ"ע לדעת הריטב"א שכתב דלא הוי כלי שרת.

(הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם)

## נדה

### קבלת טומאה בעובר

כתב הרוקח דאשת כהן מעוברת מותרת ליכנס לאהל המות, דאף דאסור לכהן להיטמא, הכא ספק ספיקא הוא, שמא העובר נקבה, ואף אם הוא זכר שמא נפל הוא, ובמ"א (או"ח סי' שמ"ג הק') דבלאה"כ מותרת ליכנס, דהא עובר בלוע הוא, וטהרה בלועה אינה מוק"ט, וע' אבנ"מ ריש סי' פ"ב.

וצ"ע עיר הנדון בזה, הא בנדה מוגב, שנינו להדיא 'בן יום אחד מיטמא בטמא מות', מפורש א"כ במשנה דעובר אינו מוק"ט, וכן משמע בפ"ג דפרה מ"ב ע"ש, וצ"ע, [וע' מ"ב שם סק"ג].

(הערות וביאורים בענייני טהרות)



**שו"ת מרתק בדרך הלימוד  
עם רבנו ראש הישיבה  
מרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א  
שהתקיים בוועידת לב שומע יום ה' כו ניסן ה'תשפ"א**

**הרב אליאב מילר:** אנחנו קודם כל רוצים לומר תודה רבה, גם על הטרחה הגדולה לבוא לירושלים, ועל ההארת פנים שהראש ישיבה תמיד נותן ללב שומע, תמיד כשבאים לשאול, ולדבר, זה ממלא ונותן הרבה כחות לעשי' שעושים בארגון ובכלל.

ברוך ה' יש כאן ציבור גדול של תלמידי חכמים, ראשי ישיבות משגיחים רמ"ם, אנשי חינוך מעולם התורה, שבאים וצמאים לשמוע, רוצים לדעת את הדרך אשר ילכו.

סידרנו כאן כמה שאלות, ואם אפשר שהראש ישיבה יתן לנו 'דעת'.

השאלה הראשונה, בזמננו ההספק מאד מועט **[מרן ראש הישיבה: נכון זה לא טוב]**, כמה צריך לדחוף בחורים שיסיימו לבד את המסכת.

**מרן ראש הישיבה:** זה דבר חשוב מאד ללמוד מסכת שלימה, בש"ס יש ששים מסכתות, ועל הכתוב [שיר השירים ו, ח] ששים המה מלכות, אמרו חז"ל אלו ששים מסכתות [במדב"ר יח, כא, ושהש"ר שם], המסכתות נקראו מלכות מפני שאנחנו העוסקים בהם מלכים, כל מסכת היא מלכה, את התורה צריכים לקנות, זקן זה שקנה חכמה [קידושין לב:], וקנין התורה מבואר בכ"ד שהוא כקנין אישות, ובאשה מצינו שחצי אשה אינה מקודשת [קידושין ז.], ומי שלא מסיים את המסכת, לא קנה את כולה והרי זה כמקדש חצי אשה שאין זה קנין, זה לא טוב, כל מסכת בפני עצמה היא כמו אשה וכדי לקנות אותה צריכים לסיים את כולה, זה ברור, לכן אני תמיד אומר שצריכים לגמור את המסכת.

**הרב אליאב מילר:** אז השאלה היא מתי, האם החשיבות של הדבר שהבחור יסיים את המסכת בתוך הזמן, היא גם אם זה יבוא על חשבון סדר א' או סדר ב', אם הוא רוצה להספיק האם הוא יכול גם 'לגנוב' קצת מהסדר?

**מרן ראש הישיבה:** כן כן, זה אכש'רע גניבה, אם לא יכול בבין הסדרים שיעשה את זה בסדר ב', אבל צריך לגמור את המסכת, כל אחד צריך לדעת שאם הוא לומד מסכת לגמור אותה, אם לא זה חצי אשה, פשוט, פשוט מאד.

**הרב אליאב מילר:** מה לגבי לסיים את הש"ס גם זה צריך לעודד בחורים?, הראש ישיבה הזכיר ששים המה מלכות.

**מרן ראש הישיבה:** זה כבר לא אותו דבר, זה לא חיוב, ודאי זה דבר חשוב מאוד לסיים את הש"ס, אבל זה לא כמו המסכת שאם אינו מסיים זה כחצי אשה.

**הרב אליאב מילר:** יש ענין שבחור יעשה מאמץ לסיים את הש"ס?

**מרן ראש הישיבה:** אם זה לא יפריע לו ללימוד.

**הרב אליאב מילר:** בחור ששואל מה להעדיף או עוד מסכתות ללמוד, או לכתוב ולסכם את מה שלומדים בישיבה?

**מרן ראש הישיבה:** חזרה זה חשוב מאוד, לחזור, צריך ארבע פעמים, אם לא לומדים ארבע פעמים לא יודעים כלום, כך אמרו חז"ל [עירובין נד:] על משה רבנו שלמד ארבע פעמים את כל מה ששמע מהקב"ה, ובדברי חז"ל [יעו' ב"ר כד, ה] הביאו על זה גם הכתוב [איוב כח, כז] אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם יעו"ש, אני יודע מעצמי אם אני לומד גמרא, אז לפני שאני לומד את זה ארבע פעמים אני לא יודע, בחורים באים לשאול אותי למה הם לא יודעים, אני שואל אותם למדת כבר ארבע פעמים?, איך אתה רוצה לדעת, אתה רוצה להיות טוב יותר ממה רבנו, זה כלל כל דבר שלומדים אז קודם כל ארבע פעמים, כל דף גמרא ארבע פעמים.

**הרב אליאב מילר:** הראש ישיבה אומר גם בחור וגם ר"מ?

**מרן ראש הישיבה:** גם בחור וגם ר"מ כל מי שלומד תורה.

**הרב אליאב מילר:** אפילו מי שכבר אמר שיעורים בעבר?

**מִרְנָה רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה:** זֶה לֹא חָשׁוּב כָּל פֶּעַם צָרִיךְ אַרְבַּע פְּעָמִים.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** עַד כִּמָּה?

**מִרְנָה רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה:** אַרְבַּע פְּעָמִים, זֶה כְּתוּב.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** זֹאת אוֹמֶרֶת שְׁלֹפְנִי שֶׁבְּחֹר שֶׁלִּפְנֵי מִתְחִיל לְדַבֵּר בְּעִיּוֹן עַל הַסּוּגִיָּא וּלְבַקֵּשׁ עֲמֻקּוֹת.

**מִרְנָה רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה:** לִפְנֵי זֶה שִׁילַמְד אַרְבַּע פְּעָמִים אֶת הַדָּף וְאַחֵר כֵּךְ שִׁילַמְד הַלֵּאָה.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** דָּף זֶה אוֹמֵר גְּמָרָא רִשׁ"י תוֹסֵפוֹת?

**מִרְנָה רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה:** כֵּן.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** עוֹד מִשְׁהוּ?

**מִרְנָה רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה:** לֹא לֹא.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** אַחֲרֵי שֶׁבְּחֹר לִמַּד אַרְבַּע פְּעָמִים גְּמָרָא רִשׁ"י תוֹסֵפוֹת הֵיטֵב, הֵאֵם כְּדֹאֵי שֶׁהוּא יִקְבַּע זְמַן וַיַּעֲיִין בְּסִפְרֵי הָאַחֲרוֹנִים כִּמוֹ רַבִּי עֲקִיבָא אֵיִיגֵר, קִצּוֹת הַחוּשָׁן, שְׁמַעְתָּתָא, לְלַמּוֹד אוֹתָם בְּפָנִים?

**מִרְנָה רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה:** אוֹלֵי שִׁיקַח חֲבֵרוֹתָא, לְבַד זֶה לֹא טוֹב חֲרַב אֶל הַבְּדִים, מִי שֶׁלּוֹמַד לְבַד זֶה לֹא טוֹב, צָרִיךְ חֲבֵרוֹתָא, אֲנִי כִשְׁהֵיִתִּי בְּחֹר תְּמִיד לְמַדְתִּי עִם חֲבֵרוֹתָא, אֶחָד מֵהֶם הִ' רַבִּי שְׁמַעוֹן מִשֶּׁה דִּיִּסְקִין זַ"ל, אֵיךְ לְמַדְנוּ, לֹא קִרְאָנוּ כָּל מִלָּה יָחַד, זֶה לּוֹקַח הֶרְבֵּה זְמַן, יֹשְׁבָנוּ אֶחָד עַל יַד הַשְּׁנִי וְכָל אֶחָד לְמַד וְכָל מָה שֶׁהִ' קִשָּׁה לָנוּ שְׁאֵלָנוּ אֶחָד אֶת הַשְּׁנִי, יִכּוֹלָנוּ לְשְׁאוֹל כָּל רִגַע מָה שֶׁהִתְקַשִּׁינוּ.

זֶה עֲצָה בְּחֲבֵרוֹתוֹת בְּכָלֵל כֵּךְ לְלַמּוֹד, כִּי אַחֲרֵת מִתְבַּזְּזִי הַזְמַן בִּיחָד לְלַמּוֹד זֶה לּוֹקַח זְמַן.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** כָּל בְּחֹר יִכּוֹל לְלַמּוֹד כִּכָּה?

**מִרְנָה רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה:** כֵּן כֵּן, לְלַמּוֹד אֶת הַגְּמָרָא וְכָל שְׁאֵלָה יִשְׁאֲלוּ אֶחָד אֶת הַשְּׁנִי, מְרוֹיַחִים זְמַן.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** יֵשׁ הַיּוֹם בְּמִיּוֹחַד אַחֲרֵי שֶׁהִ' אֶת הַתְּקוּפָה שֶׁל הַקּוֹרוֹנָה, בְּחֹרִים הִתְרַגְּלוּ לְלַמּוֹד לְבַד, יֵשׁ בְּחֹרִים שְׁאֵמְרוּ שֶׁהֵם רֹאִים שֶׁלְלַמּוֹד לְבַד זֶה טוֹב הֵם לֹא מוֹגְבִּלִים הֵם יִכּוֹלִים לְלַמּוֹד בְּקִצָּב שְׁלוֹ בִּהְבֵּנָה שְׁלוֹ?

**מִרְנָה רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה:** לֹא לֹא, רַק עִם חֲבֵרוֹתָא, חֲרַב אֶל הַבְּדִים, כֵּךְ כְּתוּב בְּגְמָרָא [יַעוִי' בְּרֻכּוֹת סָג: וּבִכ"ד].

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** גַּם בְּסִפְרֵי הָאַחֲרוֹנִים הָרֵאשׁ יִשִּׁיבָה אוֹמֵר שֶׁכְּדֹאֵי שֶׁבְּחֹר יִקְבַּע חֲבֵרוֹתָא לְלַמּוֹד אֶת זֶה?

**מִרְנָה רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה:** אֵיזָה אַחֲרוֹנִים?, לֹא לְהֶרְבּוֹת בְּסִפְרֵי אַחֲרוֹנִים, לְלַמּוֹד רַבִּי עֲקִיבָא אֵיִיגֵר, וְקִצּוֹת הַחוּשָׁן.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** שְׁמַעְתָּתָא?

**מִרְנָה רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה:** נוּ נוּ, גַּם, אֲבָל לֹא הֶרְבֵּה, מִתְחִילִים לְלַמּוֹד בְּאַחֲרוֹנִים אֵין לְזֶה סוּף, כָּל הַצָּרָה הַיּוֹם זֶה מִהַמְחַשֵּׁב יֵשׁ אוֹצֵר הַחֲכָמָה, אֲנִי פֶעַם שְׁאֵלְתִי אֶת חֲתָנִי רַבִּי חַיִּים פֶּרֶץ שְׁלִיט"א מְגִיעִים אֵלֵי סְפָרִים שְׁאֲבָרְכִים חֲבֵרוֹ מֵלֵאִים בְּבִקִּיאוֹת כְּזוֹ אֲנִי לֹא יָדַעְתִּי כָּל כֵּךְ הֶרְבֵּה, אַזְ הוּא אָמַר הַיּוֹם הַכֹּל נִמְצָא בְּמַחְשָׁב, זֶה סֵתֵם מִבְּלָבֵל אֶת הַמוֹחַ לְרֹאוֹת כָּל כֵּךְ הֶרְבֵּה שִׁטוֹת וַיֵּשׁ פִּתְאוֹם כָּל כֵּךְ הֶרְבֵּה קוּשִׁיּוֹת מֵאַחַד לַשְּׁנִי.

פֶּעַם בָּאוּ אֵלַי שְׁנֵי בְּחֹרִים מִיְשִׁיבָה לְצַעֲרִים שֶׁהִר"מ שִׁלַּח אוֹתָם לְשְׁאוֹל שְׁאֵלָה, הוּא מִצָּא סְתִירָה בֵּין הַבְּרֻכָּה שְׁמוּאֵל לְבַד קוֹדֵשׁ, אִמְרַתִּי לֵהֶם תַּחֲזֹרוּ לִר"מ שְׁלַכְכֶם וְתֹאמְרוּ לוֹ שְׁאֲנִי לֹא מְרַשָּׁה שִׁיִּסְתַּכְּלוּ לֹא בְּבַד קוֹדֵשׁ וְלֹא בְּבְרֻכָּה שְׁמוּאֵל.

כְּשֶׁאֲנִי לְמַדְתִּי בִּישִׁיבָה קִטְנָה בְּתֵל אֲבִיב, פֶּעַם אַחַת בְּזְמַן הַמַּגִּיד שִׁיעוּר רַבִּי שְׁמַחָה פִּינֶס זַ"ל הַזְכִּיר רַבִּי עֲקִיבָא אֵיִיגֵר.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** כִּמָּה הַסְפִּיקוּ אַז?

**מִרְנָה רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה:** הַסְפִּיקוּ, הַסְפִּיקוּ כִּמוֹ שְׁצָרִיךְ, הֶרְבֵּה יוֹתֵר מִמָּה שְׁמַסְפִּיקִים הַיּוֹם.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** יֵשׁ כֹּאֵן הֶרְבֵּה תִלְמִידֵי חֲכָמִים שְׁמִכְנִיִּים כָּל יוֹם שִׁיעוּר, לְפַעְמִים הֶרְבֵּה יוֹתֵר קָל לְהַכִּין שִׁיעוּר מִתּוֹךְ כָּל מִינֵי סְפָרִים שְׁנוֹתָנִים אֶת הַכֹּל יוֹתֵר בְּקִיצוֹר, כִּמוֹ שֶׁהָרֵאשׁ יִשִּׁיבָה אָמַר מִהַמְחַשֵּׁב.



**מִרְנָה רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** זֶה מִבְּלָבֵל אֶת הַמוֹחַ, גַּם לֵהֶם וְגַם לַתְּלָמִידִים, כִּי כִּבְרָא לֹא יוֹדְעִים אִם כֵּךְ אוֹ כֵּךְ, וְזֶה נִהְיָ מִחֲלֻקָּתָא, כְּשֶׁאֲנִי לִמְדָּתִי בִּישִׁיבָה הֵייתִי רָגִיל בְּכָל מַסְכַּת לִלְמוּד עִם רֹאשׁוֹן אֶחָד כָּל הַזְמָן, הֵרִיטִב"א זֶה הִי' הָרֹאשׁוֹן שֶׁאֶהְבֵּתִי לִלְמוּד, אֲזִי יוֹדַעְתִּי הַכֹּל הוֹלֵךְ עִם מֵהֶלֶךְ, אֲבָל כְּשֶׁלּוֹמְדִים שְׂטִיקֵעַל רִיטִב"א וְשְׂטִיקֵעַל רִשְׁב"א וּמֵאִירִי, נַעֲשִׂים מִבְּלָבֵלִים לְגַמְרִי.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** אֲזִי כִכָּה לּוֹמְדִים אֶת כָּל הַמַּסְכָּת עִם רֹאשׁוֹן אֶחָד?

**מִרְנָה רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** כֵּן כֵּן, כֵּךְ יוֹדְעוּ טוֹב לִלְמוּד יוֹדְעִים בְּרוּר, הַמוֹחַ לֹא מִתְּבַלְבֵּל.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** הָרֹאשׁ יִשִּׁיבָה רַבִּי דוֹד זצ"ל הָאֲבָא שֶׁל הָרֹאשׁ יִשִּׁיבָה, אֵיךְ הוּא הִי' מְכִין אֶת הַשִּׁיעוּרִים?

**מִרְנָה רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** אֲנִי לֹא יוֹדֵעַ, אֲבָל הוּא הִי' כּוֹתֵב כָּל שִׁיעוּר לִפְנֵי זֶה.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** בְּשִׁיעוּר הוּא הִי' מְקַרֵּא מִתּוֹךְ מָה שִׁכְתֵּב?

**מִרְנָה רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** לֹא לֹא, הוּא הִי' כּוֹתֵב לַעֲצֻמוֹ, כִּי הַכְּתִיבָה מוֹסִיפָה בְּהִירוֹת, בְּשַׁעֲה שְׁכוֹתֵבִים מִבִּינִים יוֹתֵר טוֹב, חֲשׁוֹב מְאֹד שְׁכָל אֶחָד לִפְנֵי הַשִּׁיעוּר שִׁיכְתוֹב אֶת הַשִּׁיעוּר שְׁלוֹ.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** רַבִּי גִרְשׁוֹן גַּם כּוֹתֵב לִפְנֵי הַשִּׁיעוּר?

**מִרְנָה רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** אֲנִי לֹא יוֹדֵעַ.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** הוּא מְקַרֵּא?

**מִרְנָה רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** לֹא, הוּא קִצֵּת מְקַרֵּא.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** הַנוֹשֵׂא זֶה שֶׁל הַלִּימּוּד מִתּוֹךְ סְפָרִים שֶׁמִּבְיָאִים בְּקִיצוֹר אֶת כָּל הַשִּׁיטוֹת בְּסוּגִיא, לַפְעָמִים ר"מ מְרַגֵּשׁ שֶׁכֵּךְ הוּא מְצָלִיחַ לְהַשִּׁיג מֵרַחֵב יוֹתֵר גָּדוֹל, וְזֶה מִבְּיָא לּוֹ תוֹעֵלֶת, אוֹ שְׂאוּלִי שִׁישׁ כָּאֵן אֶת הָעֵינִי שֶׁל הָעַמֵּל, לַעֲמוֹל לְבַד, לְהַבִּין לְבַד.

**מִרְנָה רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** כִּבְרָא אִמְרָתִי לֹא לְבַלְבֵּל, כְּשֶׁלּוֹמְדִים עֲשָׂרִים סְפָרִים בִּיחָד, כִּבְרָא לֹא יוֹדְעִים אִפּוּא אוֹחֲזִים, קִצֵּת מִזֶּה וְקִצֵּת מִזֶּה, זֶה מִבְּלָבֵל.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** הָרֹאשׁ יִשִּׁיבָה זָכָה לִהְיוֹת מְקוֹרֵב לְגָדוּלֵי יִשְׂרָאֵל בְּדוֹר הַקּוֹדֵם, בְּשִׁבְלֵנוּ זֶה כְּמוֹ חֲלוֹם לְחֲלוֹם עַל דְּבַר כֹּזֵה, מִרְנָה הַחֲזוֹן אִישׁ, וְהֶרֶב מְבַרִּיסק.

**מִרְנָה רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** אֲצֵל הַחֲזוֹן אִישׁ הֵייתִי כָּל יוֹם, וְאֲצֵל הֶרֶב מְבַרִּיסק פֶּעַם בְּשַׁבּוּעַ, בְּיָמֵי חֲמִישִׁי הֵייתִי נוֹסֵעַ לִירוּשָׁלַיִם לְדַבֵּר עִם הֶרֶב מְבַרִּיסק, עַל כָּל הַשְּׁאוּלוֹת שֶׁהָיוּ לִי בַּמִּשְׁךְ הַשַּׁבּוּעַ, וּבִפְרֵט בְּטִהֲרוֹת. מְקוּבֵּל שֶׁבְּבַרִּיסק יוֹדְעִים קְדָשִׁים, אֲבָל תִּסְתַּכְּלוּ בַּחֲדוּשֵׁי רַבְּנוּ חַיִּים הָלוֹי וְתִרְאוּ שֶׁעַל טִהֲרוֹת יֵשׁ לֹא פָחוֹת מֵאֶשֶׁר עַל קְדָשִׁים, בְּבַרִּיסק יוֹדְעוּ טוֹב טִהֲרוֹת.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** בֵּן כִּמָּה הָרֹאשׁ יִשִּׁיבָה הִי' אֲזִי?

**מִרְנָה רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** בֵּן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה תִשְׁעֵה עֶשְׂרֵה. כְּשֶׁלִּמְדָּתִי מַסְכַּת אֶהְלֹת כָּל יוֹם חֲמִישִׁי הֵייתִי אֲצֵל הֶרֶב מְבַרִּיסק.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** הֵם הִדְרִיכוּ אֶת הַתְּלָמִידִים אֵיךְ לִלְמוּד?

**מִרְנָה רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** לֹא שִׁמְעָתִי הִדְרָכָה מִיּוֹחֲדָת, לְהַבִּין.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** אֵיךְ הַחֲזוֹן אִישׁ לְמַד?

**מִרְנָה רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** הַחֲזוֹן אִישׁ יוֹדֵעַ שֶׁלֵּמַד שֶׁשָׁה שְׁבוּעוֹת מִשְׁנָה אַחַת, שֶׁשׁ מַעֲלוֹת בְּמִקְוֵה, הִי' מַעֲמִיק גָּדוֹל.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** וְעַם הָרֹאשׁ יִשִּׁיבָה אֵיךְ הוּא לְמַד כְּשֶׁהוּא דִּיבֵר בְּלִימּוּד?

**מִרְנָה רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** רֹאשִׁית כָּל הוּא הִי' אוֹחֲזֵ בִידֵי, כֵּךְ, וּמִלְטָף אוֹתָהּ כְּשֶׁהֵינּוּ מְדַבְּרִים.

**הֶרֶב אֱלִיאָב מִלֵּר:** מִדּוּעַ הוּא עֹשֶׂה כִכָּה?

**מִרְנָה רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** אֲנִי יוֹדֵעַ, כִּנְרָאָה רָצָה לְקַרֵּב אוֹתִי. עוֹד דְּבַר הוּא לִימַד אוֹתִי, זֶה גַּם צְרִיכִים לְדַעַת, פֶּעַם שְׁאוּלָתִי אוֹתוֹ עַל רַמְב"ם קֶשֶׁה, וְהַצַּעַתִּי דֶּרֶךְ לִישֵׁב אוֹתוֹ בְּדוּחָק, אִמְרָ לִי הַחֲזוֹן אִישׁ בְּשִׁבְלֵי מָה אֶתָּה צְרִיךְ אֶת זֶה, אֶתָּה בַּעֲצֻמָּךְ מוֹדָה שֶׁזֶה דוּחָק, שְׁאוּלָתָהּ לֹא כָּל כֵּךְ מִבִּין אֶת זֶה, אֲזִי לְמָה לְהַעֲמִיס אֶת זֶה עַל הַרַמְב"ם, שִׁישְׂאָר קֶשֶׁה לֹא נוֹרָא, תִּנְיָח לּוֹ.

וזה צריכים תמיד לדעת כשאומרים שיעורים, בשיעור לומר רק דברים ברורים שהתלמידים יבינו, וזה כתוב במדרש בשיר השירים [שהש"ר פר' ד], רבנן אמרי כל מי שאומר דברי תורה ברבים, ואינן ערבין על שומעיהן כדבש וחלב המעורבין זה בזה נוח לו שלא אמרן, למה? כי הוא פוגע בכבוד התורה, השומעים חושבים זוהי התורה... אבל אם זה מתוק מקבלים גישמאק בלימוד, אז תמיד להגיד דברים מתוקים שמובנים.

**הרב אליאב מילר:** זאת אומרת שאם ר"מ נותן שיעור והוא מדבר בצורה מידי גבוהה שהתלמידים לא מבינים זה פוגם בכבוד התורה?

**מרן ראש הישיבה:** זה לא כדאי, פוגם בכבוד התורה.

**הרב אליאב מילר:** יש כל מיני דרגות של בחורים בשיעור, יש מצויינים ויש פחות?

**מרן ראש הישיבה:** צריך ללמוד עם מי שמבין.

**הרב אליאב מילר:** לפי איזה דרגה ללכת?

**מרן ראש הישיבה:** בינונים.

**הרב אליאב מילר:** מה עושים עם החלשים?

**מרן ראש הישיבה:** הם שואלים עוד פעם, באים אחרי השיעור לשאול עוד פעם.

**הרב אליאב מילר:** ואז לשבת איתם בסבלנות ולהסביר להם?

**מרן ראש הישיבה:** כן.

**הרב אליאב מילר:** עד כמה?

**מרן ראש הישיבה:** הי' בישיבה בחורים ספרדים, אחד מהם הי' בנו של הרב עובדיה יוסף, ואז אמרנו את השיעורים באידיש והוא לא ידע אידיש ולא יכל להבין את השיעור, הוא בא לאבא שלו שלחת אותי לפוניבז' אני לא מבין כלום, אמר לו הרב עובדיה תבקש מהמגיד שיעור שלך שתבוא אליו הביתה אחר הצהריים והוא יגיד את השיעור שוב פעם בעברית, כך הי', זה הי' הבן הרב דוד יוסף, הוא היום חבר מועצת החכמים, לשבת הוא הי' נוסע הביתה, וחוזר לאבא שלו על השיעורים, והי' חוזר אלי עם הערות מאבא שלו.

**הרב אליאב מילר:** האם הראש ישיבה זכה לראות איך נהג הרב מברסק עם הילדים שלו, האם הוא הי' עוקב על הלימוד שלהם, כמה הם מספיקים?

**מרן ראש הישיבה:** כן, אני למדתי בחברותא עם רבי מאיר סאלאוויצקי זצ"ל, כשהם היו בבני ברק בתפארת ציון בשנת תש"ח, למדנו יחד זבחים, והרב מברסק כל כמה דקות בא לראות היכן אנחנו אווזים, והי' שואל שאלות פשוט ברש"י וכדו'.

**הרב אליאב מילר:** האם גם היום אבא צריך ככה לנהוג?

**מרן ראש הישיבה:** כך הי' הרב מברסק נוהג, הוא לא עשה את זה בשבילי, הוא עשה זאת בשביל הבן שלו מאיר, הוא בא כל כמה דקות לראות היכן אווזים, אני זוכר שלמדנו אז זבחים י"ג והוא שאל שם כמה קושיות, מה כתוב כאן?

**הרב אליאב מילר:** ואיך האבא של הראש ישיבה רבי דוד איך הוא הי' לומד איתכם, הוא הי' לומד איתכם?

**מרן ראש הישיבה:** כן כן, עוד מילדות גם בברנוביץ, וגם בישיבה גדולה, ואם לא ידעתי משהו הוא הי' מרביץ לי.

**הרב אליאב מילר:** עד איזה גיל?

**מרן ראש הישיבה:** בלי גבול, פעם כשלמדנו בישיבה, ואבא הרביץ לי, הזדמן לשם רבי בינוש פינקל זצ"ל, הוא אמר לאבא רבי דוד עד כאן, הוא כבר אגרויסע בחור, אני למדתי בישיבה קטנה בתל אביב בהיכל התלמוד, הישיבה היתה בקומה שני', ובקומה הראשונה הי' בית הכנסת, ואבא הי' יושב ולומד שם, ואחרי הצהריים הי' לומד איתי, אם אני לא ידעתי מיד הייתי מקבל פעטש, וכל החברים כבר ידעו למעלה עוד מעט יהי' מכות, פעם אחת הוא שאל ולא ידעתי והוא היכה אותי, הרב'ה שלי אז הי' רבי אברהם מאיר צפתמן, הוא עבר שם, ואבא אמר לו שאלתי את בערלה משהו והוא לא יודע, והוא אמר גם אני לא יודע...

**הרב אליאב מילר:** היום זה גם הדרך ככה?

**מרון ראש הישיבה:** לא יודע, איתי אבא למד כך, עם האחים שלי לא כל כך, אבל אני קיבלתי הרבה מכות.

**הרב אליאב מילר:** אז זה הוכיח את עצמו.

**מרון ראש הישיבה:** כן, כן, אם לא ידעתי מיד קיבלתי מכה, על סתם שובבות הוא לא הקפיד, לא הי' איכפת לו, גם הרב מבריסק לא הי' איכפת לו שובבות, פעם כשהבן הבכור שלי הי' בן שנתיים שלוש, באתי להרב מבריסק דבר ראשון נכנסתי לחדר, ובני קפץ על המיטה של הרב מבריסק והתחיל לרקוד שם, ואשתי מאד הי' איכפת לה, והרב מבריסק אמר הוא איננו שליימזל סאיז גוט גוט, תניחו לו, כן כן.

**הרב אליאב מילר:** על מה כן צריך לחנך?

**מרון ראש הישיבה:** לדעת מה שלומדים, על זה לעמוד.

**הרב אליאב מילר:** לגבי קשר של רמ"ם עם תלמידים, הראש ישיבה הזכיר איך שהחזון איש החזיק לו את היד, והקשר הי' מחמם, השאלה היא האם לפעמים בחור מרגיש יותר מידי קרוב לרב?

**מרון ראש הישיבה:** לא לא, רק יהי' יותר טוב.

**הרב אליאב מילר:** בשיעורים האם לפרגן לבחור כששואל שאלה טובה?

**מרון ראש הישיבה:** כן, פעם הי' בישיבה שבאו שני חברים מישיבה קטנה, ובאמצע השיעור אחד שאל שאלה טובה מאד, כל כך התפעלתי אמרתי זה גאונות מה שאמרת, והחבר שלו למחרת עזב את הישיבה.

**הרב אליאב מילר:** הוא נשבר כי הראש ישיבה פרגן לחבר שלו.

**מרון ראש הישיבה:** שאלתי אז את מרון הרב שטיינמן זצ"ל, אז מה עושים, והוא אמר באמת צריכים לא להפריז לא מידי לפרגן, כך הרב שטיינמן אמר לי זה פוגע בחברים האחרים, אבל לפרגן צריך, רק שאם משבחים ברבים אחד יותר מידי החבר שלו נפגע, על הכל צריך לחשוב.

**הרב אליאב מילר:** האם הרב שמוסר את השיעור צריך לדבר קצת גם על אהבת ה', ועל דברים שהם לא רק בלימוד?

**מרון ראש הישיבה:** זה בשמועס', לא על חשבון השיעור.

**הרב אליאב מילר:** הנקודה היא כזו, לפעמים בחורים מהמשגיחים לא כל כך מקבלים, והם אלו שמוסרים את השמועס', אבל מהר"ם שמלמד אותם ממנו הם מקבלים יותר, ואם הוא יגיד להם איזה מהלך באהבת ה' זה יתקבל אחרת.

**מרון ראש הישיבה:** נכון זוהי עובדה, צריכים לראות למצוא הזדמנויות שהרמ"ם ידברו גם על זה, אבל לא באמצע השיעור, עושים פעם שמועס', או הזדמנות אחרת כמו עונג שבת.

**הרב אליאב מילר:** היום צריך לעשות יותר את הדברים האלו של עונג שבת?

**מרון ראש הישיבה:** כן, חשוב מאוד.

**הרב אליאב מילר:** זמירות שבת בישיבה זה דבר טוב שישירו?

**מרון ראש הישיבה:** כן, כן.

**הרב אליאב מילר:** אצל הראש ישיבה שרו?

**מרון ראש הישיבה:** אבא בבית לא שר זמירות, לא בברנוביץ ולא כאן בארץ ישראל, רק בוילנא הוא שר, למה? כי אז היו הרוסים והוא פחד מי יודע מה שיהי' איתנו, אז הוא שר זמירות שנזכור שאנחנו יהודים.

**הרב אליאב מילר:** כי אם ישירו זמירות זה יגן מהרוסים?

**מרון ראש הישיבה:** כן בטח.

**הרב אליאב מילר:** למה?

**מרון ראש הישיבה:** כי אם הם יקחו אותנו ישאר איזה רגש, זה הי' בוילנא, אבל בברנוביץ ואחר כך כאן בארץ ישראל הוא לא שר, אבא לא אמר זמירות בשבת הוא הלך מיד ללמוד.

**הרב אליאב מילר:** היום בדור שלנו הרחוב שמושך והנסיונות שיש?



**מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** היום צריך זמירות, אני גם אומר זמירות בכל סעודה, היום זה אחרת.

**הרב אליאב מילר:** איך צריכה להראות סעודת שבת, איך האבא צריך לנהוג בשולחן שבת?

**מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** כמו סעודה של יהודי.

**הרב אליאב מילר:** לספר סיפורים או לומר ווארטים?

**מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** ווארטים בטח, וגם לספר אפשר, השווער שלי רבי ישראל חיים קפלן זצ"ל בכל סעודה ה' אומר שיחה מוסרית, היו כמה הזדמנויות שהגיע לארץ, והי' אצלינו בשבת, ובכל סעודה ה' אומר שיחה, גם בביתו באמריקה נהג כך.

**הרב אליאב מילר:** הראשי ישיבות שיושבים כאן מעבירים כל הזמן דפים עם שאלות, מישהו כאן שואל איך הראש ישיבה שראה את גדולי הדור הקודם, מצליח לרדת לדברים הנמוכים אצלינו בדור, שהראש ישיבה יכול להבין מה שקורה אצלינו וככה לכוין?

**מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** מה יש, מה יש, צריכים להשתדל לפי הדור, אמרתי קודם שגם בשיעורים אם אני מרגיש שיש דבר שלא יבינו אני לא אומר.

**הרב אליאב מילר:** אחד הראשי ישיבות כאן שואל: הראש ישיבה מקודם אמר שצריך לדבר בשיעור לבינונים שהם יבינו, אבל יש מצוינים שהם משתעממים בשיעור כזה?

**מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** השיעור צריך להיות בשביל הבינונים.

**הרב אליאב מילר:** ובזמן הסדר?

**מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** הסדר זה לא השיעור ודאי לדבר עם כל אחד לפי דרכו, כשבא לדבר בחור מצויין ודאי אני מדבר איתו הרבה.

**הרב אליאב מילר:** אפשר לעשות חבורות מיוחדים למצוינים?

**מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** כן זה אפשר, כך עשה הרב מפוניבז' בישיבה, והי' פעם שהרב בא לשמוע חבורה וזה לא מצא חן בעיניו אז הוא הפסיק את זה, את החבורות.

**הרב אליאב מילר:** מה עושים עם הבחורים החלשים זה לא ישבור אותם?

**מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** נו נו, אם הם לא מסוגלים להגיד חבורות יותר טוב שלא יגידו.

**הרב אליאב מילר:** פעם הראש ישיבה אמר שבתפילות אז עוזרים לחלשים.

**מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** כן כן, זה דבר אחר, צריך להתפלל עליהם, צריך להרגיש את המצוקה שלהם.

כתוב [דברים ו, ז] ושננתם לבניך, וחז"ל דרשו [הובא ברש"י שם] לבניך אלו התלמידים, ובפרשה שני' של קריאת שמע ולמדתם אותם את בניכם, ושם לא מפרשים שהם התלמידים אלא בניכם כפשוטו דהיינו צאצאיהם, מה ההבדל? [כן מבואר בדברי הרמב"ם בפ"א מהל' ת"ת ה"א שכתב אבל קטן אביו חייב ללמדו תורה שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בס', וכו', ולהלן בה"ב כתב מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אף על פי שאינן בניו, שנאמר ושננתם לבניך, מפי השמועה למדו בניך אלו תלמידך שהתלמידים קרויין בנים וכו'; הרי שולמדתם אותם את בניכם הוא על בנים כפשוטו ואילו ושננתם לבניך נדרש על תלמידים וצ"ב].

התשובה היא ולמדתם אותם את בניכם זה כל לימוד גם את האותיות, זה כל אבא יכול ללמד, אבל ושננתם דרשו חז"ל [קידושין ל.]. שיהיו מחודדים בפיק, זה לא כל אבא יכול, אז זה הולך כבר על הרב'ה בישיבה, שהרב צריך להרגיש שהתלמיד הוא בן שלו, אם הרב לא מרגיש שהתלמיד הוא בן הוא עושה מלאכת ה' רמי', וכתוב עוד [ברש"י שם] ומנין שהתלמידים קרויים בנים, שנאמר ושננתם לבניך, ומנין שהרב קרוי אב שנאמר אבי אבי, למה לי תרי קראי, אם אני בן אז הוא אבא?

ומבואר מזה שאין זה כך, ונאמרו כאן ב' החכות, דין אחד הוא על הרב אם אתה לא מרגיש שהתלמיד הוא בן שלך אז זה נכנס בגדר עושה מלאכת ה' רמי', והדין השני זה על התלמיד, אם התלמיד בא לישיבה והוא לא מרגיש שהרב הוא אבא שלו, הוא לא יצליח כמו שצריך, זה הלכה גם על התלמיד, התלמיד צריך להרגיש על הרב שהוא אבא שלו, והם שני דינים דין אחד על הרב, וזה ושננתם לבניך אלו התלמידים, ודין אחד על התלמיד אם הוא רוצה להצליח אם לא ירגיש שהרב הוא אבא שלו לא יצליח.

**הרב אליאב מילר:** על מי האחריות שזה יקרה?

**מרן ראש הישיבה:** על שניהם.

**הרב אליאב מילר:** אבל מי צריך ליצור את המצב הזה של האהבה הזו?

**מרן ראש הישיבה:** בדרך כלל זה הרב, זה מה שהי' החזון איש עושה.

**הרב אליאב מילר:** הראש ישיבה הזכיר לפני זה שפעם ניסה להציע לפני מרן החזון איש יישוב בדוחק על הרמב"ם, ר"מ מגיע לשיעור ויש לו שאלה שאין לו עלי' תשובה, כמו מה שהראש ישיבה הזכיר או דברים אחרים, האם ראוי שהראש ישיבה יזכיר את זה לתלמידים, והוא יגיד אין לי תשובה או שזה יכול להמעיט את כבוד התורה?

**מרן ראש הישיבה:** לא לא, אין דבר זה טוב, שהתלמידים ידעו שזה קשה ואין תשובה ולא צריך לעשות קוועטש'ן, מותר שתהי' שאלה.

**הרב אליאב מילר:** האם האבא צריך ללמוד עם הילדים שלו?

**מרן ראש הישיבה:** כן, ודאי מה השאלה.

**הרב אליאב מילר:** יש הורים שקשה להם, הם לא יכולים.

**מרן ראש הישיבה:** אם קשה להם אז לא, כפי יכלתו.

**הרב אליאב מילר:** האבא לפעמים מרגיש שהוא לא מסוגל לראות שהבן שלו לא מבין, או שקשה לבן שלו, ומצד שני יש מצוה ושננתם לבניך?

**מרן ראש הישיבה:** זה לא טוב, אבל אם יהי' מזה נזק שלא ילמד, גם אבא צריך לדעת להיות אבא כמו שצריך.

**הרב אליאב מילר:** האם האבא מחוייב לשכור מורה פרטי?

**מרן ראש הישיבה:** כן כן, אבא שלי שכר בשבילי כל הזמן רב'ה, לא למדתי אף פעם בלי רב'ה בשכר, גם כשהייתי צעיר בישיבה קטנה כשגרנו עוד בתל אביב.

**הרב אליאב מילר:** מי היו הרבעס'?

**מרן ראש הישיבה:** רבי שאול קרביץ, רבי משה טורק, הוא הי' בחור ואני הייתי ילד, ואבא לקח אותו שילמד איתי.

**הרב אליאב מילר:** מתי למדו בבין הזמנים או בתוך הזמן?

**מרן ראש הישיבה:** בתוך הזמן, גם בבין הזמנים, אני זוכר שרבי משה טורק לקח אותי פעם לרמת גן ועלינו שם על גבעה ושכבנו על הארץ ולמדנו יחד.

**הרב אליאב מילר:** האם כדאי לעודד בחור לכתוב מערכות בלומדעס' דברים שלו שהוא מחדש?

**מרן ראש הישיבה:** לכתוב כן, אבל לא מערכות, זה גורם בלבול, קושיא ותירוץ זה טוב, כל אחד לפי דרכו.

**הרב אליאב מילר:** יש בחורים שמרגישים ההיפך הם אומרים כבר הכל כתוב אין שאלה כבר שלא נשאלה, מה אומרים להם?

**מרן ראש הישיבה:** לא, שיכתוב מה שהוא חידש ומה שהוא הבין, הוא יבין את זה יותר טוב.

**הרב אליאב מילר:** אני מדבר מצד ההרגשה שלו שהוא כבר אומר היום כל שאלה כבר אחד האחרונים שאל אותה, מה אני יכול כבר לחדש בתורה?

**מרן ראש הישיבה:** מי ביקש ממך לחדש תכתוב מה שאתה יודע.

**כאן נכנס רבי ברוך מרדכי אזורחי:**

**מרן ראש הישיבה:** למדנו יחד בחברון בשנת תש"ד.

**הרב אליאב מילר:** האם יש ענין לחנך בחור לצאת גדול הדור, או מספיק שיהי' תלמיד חכם?

**מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** כן כן, כל אחד צריך לדעת אתה יכול להיות גדול הדור, יש נידון אם יש חיוב לחנך בנות, בפשטות חינוך מדרבנן זה גם על בנות, אבל יש גמרא בנזיר [כח:] שהאבא מדיר את בנו בנזיר אבל בתו לא, ורצו להוכיח מזה שאין חינוך על בנות, אבל זה טעות, נזיר זה דרגה גדולה אנחנו לא צריכים לחנך בת שתהי' נזירה, בת אינה צריכה להיות גדול הדור, אבל בחור כן, חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב [תנבא"ר פכ"ה], כל בחור צריך לדעת שאם הוא באמת ירצה הוא יוכל להגיע לזה, לא לפחד, אבל בבית לא צריכים שתהי' מרים הנביאה לכן נזירות אין על בת.

**הרב אליאב מילר:** מה כן צריך ללמד אותה?

**מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה:** לעשות מה שצריך, ויראת שמים.

תצליחו כולכם, כולכם מרביצי תורה המעמידים תלמידים, לקיים את המצוה של ושננתם לבניך, שכל אחד ירגיש שמן השמים זיכו אותו בהרבה בנים, ושננתם לבניך אלו התלמידים, ולהרגיש אהבה וחיבה לכל אחד מהתלמידים, ואם התלמיד ירגיש שהרב אוהב אותו הוא ישמע טוב את השיעורים ותהי' לו הצלחה.

### **השלמת דברים בבהמ"ד אהבת תורה רמת בית שמש ג' של הרב מאירוביץ**

אני כעת בא מירושלים, מלב שומע, וברצוני להוסיף ולהשלים את מה שדברתי שם, אחד מהיסודות למי שרוצה להיות מרביץ תורה, דבר ראשון הוא צריך להיות ירא שמים, ושהתלמידים יראו את זה, שהתלמידים יראו שהרב'ה הוא פרומער.

כתוב במלאכי [ב,ז] כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבקות הוא, ודרשו חז"ל [מ"ק יז. וחגיגה טו:] אם הרב דומה למלאך ה' צבקות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו.

בגמרא בשבת דף י. א' רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי זירא, והוה עסקי בשמעתא, נגה לצלויי, והוה קא מסרהב רבי ירמיה, קרי עליה רבי זירא מסיר אזנו משמע תורה גם תפלתו תועבה; והיינו שרבי זירא הי' ראש ישיבה ורבי ירמיה הי' תלמיד שלו, רבי זירא אמר שיעור והגיע זמן מנחה, ראה רבי זירא שרבי ירמיה מסתכל בשעון, הוא כבר לא שומע טוב, אמר לו רבי זירא מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה, הולכים להתפלל מנחה זה לא שוה כלום המנחה שלך, מדוע?

מהו רב הדומה למלאך ה' צבקות, איך נוכל אנחנו לדעת מיהו מלאך האם ראינו מלאכים פעם? מלאך הכונה שליח, כן פירש במצודות שם שלוחו של מקום להורותם הדרך הישר, כלומר צריכים לראות שהרב הוא שליח ה', וזה אמר רבי זירא לרבי ירמיה כשאני אומר את השיעור, אני אומר את השיעור? מאחורי עומד הקב"ה, אז אם הרב דומה למלאך ה' צבקות, צריך לדעת שבשעה שהוא שומע שיעור ממנו מאחוריו עומד הקב"ה.

המלמד תורה לעמו ישראל, זה כל רגע ורגע, ואם אתה כעת לא שומע את השיעור, אומר לו הקב"ה אני לפני רגע דיברתי איתך ולא שמעת מה שאני מדבר, אז מה אתה רוצה להתפלל לבוא לדבר אלי? מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה, תפלה זה לדבר עם הקב"ה, ואם כעת אני דיברתי אליך ולא שמעת גם אני לא אשמע מה שתדבר אלי, מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה.

וענין זה של הרב דומה למלאך ה' צבקות נאמר על הכהנים וכמו שהביא במצודות שם שעליהם נאמר יורו משפטיך ליעקב וכו', אנחנו יודעים שהקב"ה מינה את הכהנים והלוויים שהם ילמדו תורה, הכהנים והלוויים היו שלוחים של הקב"ה ללמד תורה, וזה שייך בכל רב אם הרב דומה למלאך ה' צבקות, כלומר שהוא שליח, יבקשו תורה מפיו, אבל אם אחד רואה שהרב מזלזל במצוות, הקב"ה לא שלח אותו להיות ראש ישיבה, אם הרב ירא שמים אותו הקב"ה מינה, וזה תלמיד יכול להרגיש, אם הוא מרגיש שהרב שלו ירא שמים אז הוא יודע שאת המשרה הזאת הוא קיבל מהשמים, הקב"ה הראה לאדם הראשון דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו [סנהדרין לח:], הקב"ה לא הראה לו כל מי שיעמוד אי פעם בראשות ישיבה, אלא רק את אלו שהוא שולח להיות מרביצי תורה, אותם הראה הקב"ה לאדם הראשון, ואם תלמיד רואה שהרב מזלזל במצוות, אז אל יבקשו תורה מפיהו, אני רוצה ללמוד שיעורים מהקב"ה, וזה צריכים לבדוק.

וברוך ה' הצלחנו אני מכיר כאן את הרב, והוא גם כהן, וכשאתם שומעים ממנו שיעור, הקב"ה אומר לכם שיעורים, וכששומעים שיעור מהקב"ה זה צורה אחרת, לא מסתכלים בשעון אם כבר עבר זמן מנחה, לא נורא עוד מעט נתפלל מנחה, אם לא יהי' מסיר אזנו משמוע תורה, אז התפלה גם תתקבל, שיהי' בהצלחה רבה, כל טוב.



# פניני חשוקי חמד

**מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א**  
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון



## ביטל הזמנתו, ואח"כ הזמין

**שוב בחצי מחיר, האם יש בכך הונאה**

**שאלה:** מעשה באדם שהזמין חמישה צימרים למשפחתו, בשעת ההזמנה התנה המזמין עם בעל הצימרים, שיתכן שאחיו יסע באותו זמן לחו"ל, וממילא לא יצטרף, ויספיק לו ארבעה צימרים, ע"כ הוא משאיר אפשרות לבטל צימר אחד בהודעה של חודש מראש, כדי שבעל הצימרים יוכל להשיג לקוח אחר, בעל הצימרים הסכים. ובאמת אחיו הודיע לו שהוא נוסע לחו"ל, וחודש מראש הודיע המזמין שהוא מבטל הזמנת צימר אחד.

לאחר שבועיים התבטלה נסיעתו של האב לחו"ל, והוא התקשר לבעל הצימרים [באדם זר], ושאל אם יש לו צימר להשכרה, בעל הצימרים אישר שיש לו צימר אחד, שאל אותו המזמין האם יש באותו מקום עוד משפחות, והוא השיב שיש משפחה שלקחה ארבעה צימרים, המזמין [האב] החל להתמקח עם בעל הצימרים, ואמר כיון שיש שם ארבעה משפחות, ויש שם הרבה ילדים ורעש, ממילא הוא מבקש ממנו שיוריד את המחיר, בעל הצימר שלא רצה להישאר עם צימר ריק, לאחר המיקוח הסכים לתת לו את הצימר בחצי מחיר.

ומעתה יש לשאול האם יש בכך הונאה, שהרי סוף סוף לאח, אין זה ריעותא שמשפחתו נמצאת שם בשאר הצימרים, ולדידו שזה הצימר מחיר מלא, ועוד, יתכן שבעל הצימר באמת לולי הזמנתו היה נשאר עם הצימר ריק, והאם צריך לפצות את בעל הצימר, או לגלות לו כדי שלא יהיה חילול ה'?

## תשובה

נראה דאין כאן הונאה, כי האב ביטל את הצימר לתומו, מאחר והחליט לנסוע לחו"ל, ולא הערים מאומה. ומראש הוחלט שיש רשות לבטל את הצימר בהודעה מראש של חודש, וכעת שהאב החליט להישאר בארץ, וזהו עסקא חדשה והוא לא כפוף למה שהוחלט בהסכם הראשון. ולכן הגם שבהסכם הראשון האב היה מוכן לגור עם הילדים ולשלם מחיר מלא, כעת הוא לא כפוף להסכם זה, ורשאי להיות כעת איסטניס ולומר שלגור עם הילדים שזה לו רק בהנחה של חמישים אחוז מהמחיר המלא.

יש מקום לבעל דין לחלוק ולומר שהאב הזה מאחר והיה מוכן מראש לשלם מחיר מלא, נמצא שכעת הוא גונב דעתו של הבעלים, בזה שמעמיד פנים כאילו הוא אדם אחר, ולכן מבקש לשלם רק חמישים אחוז, בו בשעה שבשבילו הצימר שווה מחיר מלא. יש לומר מחיר של צימר לא נמדד לפי כל אדם, מחירו נמדד לפי ערכו בשוק. ואם בשוק שווה רק חמישים אחוז מהמחיר, אם כן זהו המחיר, ומה שלאדם פרטי זה כגון האב הוא שווה מחיר שלם, אין לנו אלא המחיר בשוק ולא לפי שווי אצל האב.

וראיה לכך מדברי רבנו הנתיבות (חור"מ סימן קמח סק"א) שכתב: נראה שדבר שאינו שווה בעצמו למכרו ולקח דמים בעדו, רק ששוה לניזק ההוא, אין המזיק חייב לשלם, כי המחיר נמדד לפי השווי בשוק, ויעוין בקהילות יעקב (ביק סימן לט). ונראה דהוא הדיו בענייננו האב לא הפסיד לבעל הצימר אלא חצי מהמחיר, אם זה נכון שלכל אדם אינו שווה אלא חצי מחיר, ולכן אין כאן עוולה מצד האב וחכמתו עלתה לו ששכר את הצימר בתחבולה בחצי מחיר.

ומשום כך לא חייבים לספר לבעל הצימר שהתושב החדש הוא אחיו של המזמין, כי למה לתת לו הרגשה שהוא רומה והונה, כשהאמת היא שאין כאן רמאות. סיפרתי את הדברים לגדולי ישראל ולא הסכימו לדברי ואמרו שבכל אופן יש עוולה, כיון שהיה כאן קצת הונאה ורמאות.

לסיכום: לענ"ד שאין כאן רמאות, אבל כמה מגדולי ישראל לא הסכימו לדברי. (חש"ח נדה יד ע"א).



## האם מותר לכהן להיכנס

**למוזיאון, ולהצטלם עם פרעה חנוט**

**שאלה:** מעשה בראובן שנכנס למוזיאון בבריטניה, ולפתע נדהם לראות את אחד ממתפללי בית הכנסת שלו מצטלם עם פרעה חנוט, אמר לו והלא אתה כהן ועולה לדוכן כל יום, ואיך אתה נכנס למקום טומאה ומצטלם עם פרעה. אמר לו הכהן שמעתי שאין בזה איסור, הצדק עם מי?

## תשובה

במשנה למלך (פ"ג מהלכות אבל ה"א) נשאל האם מותר לכהן למכור מומי"א [אדם חנוט]. והנה לפי מה ששמעתי מומי"א הלוז אין בה בשר כלל אלא עצמות ועור החופה אותם, והם יבשים מאד ולא נשאר בהם לחלוחית של בשר כלל, ושאלתי אם היו עצמות אלו נפרכים מאליהם או לא, ואמרו לי שאינם נפרכים ובקושי הם משתברים, ולפי זה נראה דאין כאן מקום לספק כלל דפשיטא דמטמא במגע ובמשא דהא קיימא לן דעצם כשעורה מטמא במגע ובמשא וטומאתו מדין תורה, ומצד היותו יבש אין לטהרו שהרי כתב הרמב"ם (פ"ג מטומאות מת ה"י) בשר המת שנפרך ונעשה כקמח טהור.

משמע מפשט דבריו דכל שלא נעשה כקמח אף במונח שאילו יפרך יעשה כקרח מטמא. ואף לפי מה שכתב מרן שכוונת רבינו היא לומר שיבש כל כך, עד שאילו יפרך יעשה קמח, ואף שעדיין לא נפרך טהור, ומ"מ אף לפי דברי מרן בעינן שאילו יפרך יעשה קמח אבל כל שאינו נעשה קמח עדיין בטומאתו עומד ולפי מה שכתבנו מומי"א זו שאנו דנין עליה מלבד שאינה נעשית קמח לא איפרוכי מיפרך ואדרבה בקושי היא משתברת באופן דאליבא דכולי עלמא מטמאה היא במגע ובמשא.

ובגינת ורדים (יור"ד כלל א סימן ד) האריך להוכיח מסוגיית הגמרא בנדה (דף נד-נ), שנחלקו בזה תנא קמא ורבי יוסי, אם המת יבש מטמא, וע"ש מה שכתב שגם לרבי יוסי הסובר שמת יבש אינו מטמא, מטמא משום רקב, ע"ש באריכות.

והנה בחשק שלמה (על המשנה אהלות פ"ב מ"א) כתב שתמה על זה הגאון המפורסם כליל החכמה והדעים מוהר"ר מתתיהו שטראשון זצ"ל, למה הוצרך ללמוד זה מסברא, הא מקרא מלא הוא בתורה, ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, ואמר רבי יוסי הגלילי שהם היו נושאי ארונו של יוסף, ואף שיוסף היה נחנט כדכתיב "ויחנטו אותו". וכתב בחשק שלמה שכוונתו להקשות, שהרי מאז שיוסף מת, עד שהוציאו אותו ממצרים עברו קל"ו שנה, ולולי שהיה נחנט היה נפרך ואף על פי כן מפורש בקרא שמתמא.

והשיב ששאני יוסף, שהרי נאמר בשבת (דף קנב ע"ב) מי שאין לו קנאה בלבו אין עצמותיו מרקיבין, וכיון שגם אם לא היה נחנט לא היו עצמותיו מרקיבין ממילא בודאי לא נתייבשו העצמות והבשר כלל, ולא נשתנו כלל ממה שהיו בשעת מיתתו, ולכן לא הביא המשנה למלך ראייה מיוסף. וע"ש שהאריך מסוגייתו אם מטמא משום טומאת רקב.

ובקונטרס הנשר (השלישי סימן לו) תירץ בעל החשב סופר, שלכן לא הביא המשנה למלך ראייה מיוסף, שהרי הכניסו את יוסף בארון כבד, והיה עשוי ממתכת, כמבואר בסוטה (דף יג ע"א) ארון של מתכת עשו לו מצרים וקבעוהו בנילוס הנהר כדי שיתברכו מימיו. וחרב הרי הוא כחלל וטומאתו כטומאת מת, ולכן לא הביא המשנה למלך ראייה מיוסף שהרי נטמאו משום הארון. ואפשר לומר שלכן לא תירצו האחרונים תירוץ זה, שלא נצטוו ישראל על טומאת מת, אלא בראש חודש ניסן שנה שניה, ודנו בצ"ח (פסחים דף ע"ב) ובחז"א (ארי"ח סימן קכה אות ח) האם אלו שנגעו בטומאה היו צריכים להטהר, או שזה מכאן ולהבא, ולפי זה אם נאמר שארון טמא רק משום שנגע למפרע ביוסף, הרי אז עדיין לא נאמרה טומאת מת, והארון לא נטמא, וביותר יש לומר, לפי מה שכתב רבינו בחיי (שמות יב מח) שלכן בעשיית הפסח נאמר (פסוק כח) 'ויעשו בני ישראל', ולא אמר כל בני ישראל, לפי שהיו בהם טמאים ואי אפשר לעשות הפסח בטומאה. וקשה גם אלו שנטמאו איך נטהרו והלא לא היה להם אפר פרה, ויש לומר שקודם מתן תורה לא היו צריכים לאפר פרה ודי היה בטבילה, ולפי זה אפשר לומר שמבואר בגמרא שארונו היה שקוע בנילוס, וא"כ כשעלה מהנילוס, לאחר עשרות שנים, אם נימא שיוסף לא טימא, והטומאה הוא רק משום הארון, הרי הארון נטבל ונטהר בנילוס.

ובענין שאלתנו אם מותר לכהן להיכנס למחזיאון, לכתחילה אסור להכנס, וכמו שכתב בשולחן ערוך (יור"ד סימן שעב ס"ב) קברי עובדי כוכבים, נכון לזהר הכהן מלילך עליהם, [משום טומאת אהל] וכתב הרמ"א אף על פי שיש מקילין נכון להחמיר. (חשי"ח נדה נד ע"ב. ע"ש עור).



**שכר דירת קייט, והמשכיר**

**אינו מאפשר לו לבדוק את המזוזות**

**שאלה: ראובן שכר דירה באחד הערים בארץ ישראל,**

לתקופת בין הזמנים, המשכיר אינו נראה מהאנשים המדקדים בקלה כבחמורה, ולכן שאלו השוכר, מה עם המזוזות, המשכיר התרגו ואמר המזוזות שלי הם המהודרות ביותר שיש, ואני אוסר עליך לגעת בהם או לבדקם.

שואל השוכר: לבי נוקפי שאולי המזוזות אינם כשירות, האם אני יכול לקחת עמי מזוזות מהודרות, וליתנם סמוך למזוזותיו של המשכיר? ואם כן האם כשאני עוזב את הדירה אני יכול גם להורידם?

**תשובה**

כתב בפתחי תשובה (יור"ד סימן רצא סק"ב) בשם חמודי דניאל שמי שקשה עליו להוציא המזוזה ולבדקה, ורוצה להניח מזוזה אחרת, וקשה עליו להוציא הישנה, אסור משום בל תוסיף. ובשו"ת אגרות משה (יור"ד ח"א סימן קפג) נשאל על בית כזה שבמשך עשרים שנה, לא בדקו את המזוזות, וצבעו את הבית כמה פעמים, ואי אפשר להוריד את המזוזות, אלא אם כן יעשו חור במשקופי הדלת, אם אפשר להניח מזוזות חדשות, ולחשוב שהישנות נמצאות שם כגניזה, וע"ש שאסר בזה, שבמחשבה בלבד, אין המזוזה נהפכת לגניזה, ועובר על בל תוסיף.

אמנם בספר דרכי חיים ושלום (אות תתקסה) מסופר שבעל המנחת אלעזר, בהיותו במקום מעינות הרחצה באכסניא שהיה רוצה להתעכב שם יותר מל' יום, והיה הבעל הבית מקלי הדעת, אך היה לו מזוזה על פתחו, מהמזוזות הקטנים שרובם ככולם היו פסולים, אך לא רצה להסירה, מפני דרכי שלום, שלא נחזיק אותם כמו נכרים גם בהמצוות שהם עושים, ולכן הניח שם מזוזה כשרה בריחוק מקום קצת מהמזוזה של בעל הבית.

וכעין זה פסק ההר צבי (רשמי שאלה יור"ד עמוד רכא) על שאלת הרב חיים פלטיאל מאיישישוק, במי שאינו יכול להוציא מזוזתו שהיא תחובה בחור הקיר זה מכבר, והוא חושש שכבר נפסלה, אי רשאי לקבוע מזוזה חדשה בלי שיוציא המזוזה הראשונה, אי ליכא בזה משום בל תוסיף, והשיב ההר צבי, שהרי איתא בתוספות בראש השנה (דף כח ע"ב ד"ה ומנא תימרא) דבעושה מטעם ספק ליכא בל תוסיף, וכאן נמי משום חשש ספק הוא קובע את המזוזה.

גם בענינו לכאורה מותר להניח את המזוזות סמוך למזוזות של בעל הבית, שיש ספק גדול שמא הם פסולות, והרי הבעל הבית אוסר לבדקם, אולם אי משום הא לכאורה לאחר שהניחם, אסור לו להורידם, כי הרי המניח מזוזה כשירה אסור להורידה, וכמבואר בשולחן ערוך (יור"ד סימן רצא ס"ב) שאסור להוריד את המזוזה כשיוצא מהבית, והיא סכנה. אולם לכאורה משמע שבעל המנחת אלעזר כשעזב את הדירה הוריד את המזוזות, ואולי משום דרכי שלום מותר להורידם, ואין בזה סכנה, וכעין מה שאמר החזון איש (שביעית סימן יב סק"ט) שלכן מותר להשאיל נפה לחשוד על השביעית, כי אחרת יעבור החשוד באיסור חמור יותר של 'לא תשנא את אחיך', וכן גם בענינו שאם לא יוריד את המזוזה, יכשילו באיסור שנאה.

ומהיות טוב שישאל מזוזה מגמ"ח, לתקופת בין הזמנים, ואז כשיצא מהבית יהיה חייב להורידו, כדי שלא ישל בגזל מהגמ"ח. (חשי"ח ר"ה כח ע"ב).

# בין הזמנים לבן עליה

## במשנת רבותינו

חיוב הלימוד בכל עת מהחפץ חיים

החפץ חיים הי' מפרש מאמרם ז"ל (מגילה ג') כשהמלאך תבע את יהושע וא"ל אמש בטלתם תמיד של בין הערביים ועכשיו בטלתם תורה, אמר לו על איזה מהן באת, אמר לו המלאך עתה באתי ובתוס' פירשו על תלמוד תורה באתי, דכתיב ועתה כתבו לכם את השירה הזאת.

והנה רוב המצוות הזמן גורמם, יש שנוהגים ביום ויש שנוהגים בלילה, ויש שנוהגים בשעות קבועות ובזמנים ידועים, לא כן הוא לימוד התורה, שנוהג בין ביום ובין בלילה, דכתיב והגית בו יומם ולילה, כל רגע הוא הזמן ללימוד התורה, "עתה" כלומר ברגע זה ממש, מה עלינו לעשות? להגות בתורה!

לכן כששמע יהושע "עתה באתי" הבין מיד שעל ביטול תורה בא, מיד וילן יהושע בתוך העמק, אר"י שלך בעומקה של הלכה, לא חכה אפילו רגע, כי אם תיכף התעמק בלימוד התורה.

החפץ חיים מדבר על הפסקה מלימוד בזמן מועט ביום או בלילה, וק"ו על הפסקה מלימוד למשך זמן בין הזמנים להפסיק ח"ו מעבר למנוחה הנדרשת.

### רציפות והתמדת הלימוד סוד הקדושה

כתב החזו"א בקובץ אגרותיו הוראה לזמן הלימוד שבודאי כוחה יפה גם לימי בין הזמנים שלא להפסיק את הרציפות והעלי' שרכשנו במשך הזמן. וזה לשונו.

ההזנחה את זרם החיים למסלולו ולהרגלו היא שרש הזנחת התורה. ללמוד שעה אחת ולהפסיק שעה אחת הוא קיום התוהו, האפס וההעדר. הרי זה זורע ושולח עליהם מים לסחפן.

עיקר הלימוד הוא התמידי והבלתי נפסק. בלימוד התמידי הוא סוד הקדושה וזה שעושה תורתו קרעים קרעים אסף רוח.

מן הראוי לחבל תחבולות איך לקנות את התמדת הלימוד, ולהתפלל על זה תמיד. אפשר לקבוע לימודים שונים בכל יום כמו לימוד תורה שבכתב עם פרש"י. לימוד משנה. ספרי מוסר. גמ' בעיון ובמהירות. לקנות חבר טוב. ללמוד בביה"מ ועוד. והעיקר לזכור לפני מי אתה עמל ולבלי להסיח דעת מזה. **קובץ אגרות חלק א' אגרת ג'.**

### עם בטלה לא נחים הגאון רבי דוב יפה מהחזו"א

הגאון הצדיק רבי דב יפה זצ"ל סיפר שהוא שאל את החזו"א מה עושים בבין הזמנים, והחזו"א אמר לו "בבין הזמנים לומדים כפול", והוא שאל והרי צריכים לנוח, והחזו"א השיב לו "ע"י בטלה לא נחים".

עוד סיפר שהוא שאל את החזו"א למה שלא יצאו הבחורים בבין הזמנים להתעסק בהצלת נפשות, והחזו"א השיב שכל בחור הוא במעמד של "ספק גדול הדור" וכל פעילות שכוז יכולה לסכן אותו.

### יש לי "היתר" ללמוד בבין הזמנים הגאון רבי דוב לנדו מהחזו"א

הגאון הגדול רבי דוב לנדו שליט"א מספר שלפני בין הזמנים הוא הלך לחזון איש כדי להיפרד ממנו ולהתברך, החזו"א אמר לו בהלצה "נו, בבין הזמנים הרי אסור ללמוד", "אבל לי יש לזה היתר..." "בשעת הדחק אתה יכול לסמוך על ההיתר שלי".

וסיפר הגאון שליט"א שהחזו"א אמר את זה בנעימות הקול ובחביבות מיוחדת עם כל "הניגון" כך שהדברים חדרו ללב עם כל הרגש המיוחד, ובאותו בין הזמנים זה נכנס לו חזק מאוד לעצמות, ולמד בזכות ההיתר הזה בכפל כפליים.

### מכתב מרן הגאון הגדול רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

הנה ימי בין הזמנים אשר נועדו להחליף כח על מנת לשוב ביתר שאת ללימוד התורה ולעבודת ד', נדרשת בהם שמירה רבה על המעלות הרוחניות שנקנו בעמל וביגיעה.

ומוטלת חובה על כל אחד להעמיד זמנים קבועים ללימוד התורה, ולשמור על קניני הרוחניים על ידי עת ללימוד המוסר.

ויש להתרחק ממוקום הנסיון ולהיזהר מלשהות במקומות שיש בהם מכשירים טמאים אשר מורידים את



ובכל מקום שנמצאים, יקדשו שם שמים בהליכותם, בהנהגות הראויות לבני התורה. ובזכות זה יזכו כולם לשוב לבית ד' בכוחות מחודשים ולעלות בתורה מתוך שמחה והרחבת הדעת.

### מכתב הגאון הגדול רבי דוב לנדו שליט"א

כתב הגאון הגדול רבי דוב לנדו שליט"א במכתב וז"ל, אשרי כל המכוין דרכיו בבין הזמנים על פיהם לשמור ולעשות ולקיים בכל מילואם. ויזכה לשוב לבית השם בלב טהור ורוח נכון ונפש שוקקה לעלות ולהתעלות בכל קניני תורה לימודה שקידתה ועמלה. אחת שאלתי מאת השם וכו'.

### א"א להפסיק להרויח, בין הזמנים אין בין הסדרים

מרן הגר"ח רגיל להתאונן על כך שיש שחושבים לאיזה צורך להפסיק ללמוד בימי בין הזמנים, וכה היה אומר, "מימי לא ראיתי בעל מכולת שיראה לנכון לסגור את חנותו, בגלל שצריך לנפוש, כי הרי יש רווחים, ואי אפשר להפסיק להרויח, והרי כאן הוא הריוח לנצח נצחים, ובקלות מחליטים על זמנים רבים שצריך להפסיק ולנוח".

עוד היה רגיל לומר לבחורים, "היודעים אתם מה בין זמן לבין הזמנים? – החילוק הוא שבאמצע הזמן הרי יש "סדרים" וממילא יש "בין הסדרים", אבל בבין הזמנים שאין סדרים, ממילא גם אין "בין הסדרים", כל היום כולו מוקדש ללימוד התורה".

"וסייעתא דשמיא מיוחדת קיימת למתעסקים בתורה בזמן שהרבה קורים לו בין הזמנים וממעטים בלימוד, והלימוד כולו לשמה". (מכתבי התעוררות חלק א' פרק ב' ד').

### להיות מוחזק בלימוד מיד בתחילת היום

הכלל בכל החיים, ובפרט בבין הזמנים, "להיות מוחזק", אם יש לו שעה שהוא יכול ללמוד שילמד, ולא שיסדר תחילה את כל הדברים ולצפות שאח"כ הוא יוכל ללמוד בשקט.

להשאר אחרי התפילה בבוקר שעה שעתיים, או ללמוד כל הבוקר ולדחות העבודה לאחר הצהריים, ואז יש ס"ד שילך הכל יותר מהר ויסתדר יותר מהר, וצריך לעשות סדרים גם של בקיאות וגם של לימודים קטנים בין זמן לזמן, "להיות מוחזק".

מי שיכול לסדר לעצמו חברותא לאחר התפילה לשעה או שעתיים, זה יכול לעזור לו הרבה, כי טובים השנים מן האחד שאם יפולו האחד יקים את חברו, בזכות האי נעימות מהחברותא הוא מוכרח לקבוע את עיתותיו, וגם בבית הדברים מתקבלים יותר ברצון כי יש חברותא, וגם אי אפשר לדחות כי הוא מפסיד לשני. ויש בזה ענין נוסף בזמנים שהראש טרוד במחשבות שונות, שהלימוד בחברותא "תופס" יותר את הראש.

מי שטועה וחושב שאחרי שנסתדר נוכל ללמוד בשקט, טועה טעות של כל החיים, רק יש לחטוף מה שאפשר כרגע, וזה נכון גם מצד המציאות וגם מצד הסייעתא דשמיא.

בהסתכלות כללית על כל ענייני בין בזמנים, צריך להחליט מראש כאילו הוא עומד עכשיו לאחר הבין הזמנים, ולחשוב לעצמו באיזה צורה הוא מסכם לעצמו, שהיה בין הזמנים מוצלח ושהוא מרוצה מעצמו, מתי הוא יחשוב שהיה טוב, האם כשהיה לו שקט? האם בכך שהוא יכל לישון מספיק? האם בכך שהיה לו מה לאכול? מתי הוא ירגיש סיפוק שהשנה היה בין הזמנים מוצלח? מתי ישאר לו טעם טוב מבין הזמנים, ואמנם ודאי שכל אחד אומר לעצמו, שהסיפוק שלו יהיה כשהוא יוכל לומר לעצמו למדתי הרבה, אבל הדבר הזה צריך חידוד כל אחד לעצמו, מה נשאר לו מכל הבין הזמנים הזה, ולפי"ז יקבע את עתידו, ממה לשמוח ולהיות מרוצה, וממה להתאכזב וממה להיות עצוב.

המציאות היא שאדם לא מרגיש מרוצה מזה שהוא ישן שבוע או שבועים רגוע, וגם לא מסעודות גדולות, כי זה עבר ולא נשאר מזה סיפוק, וגם אדם שיש לו את כל המנוחה והשלווה, ברגע שיש איזה צער קטן או אי נעימות ומריבה, הוא מוריד כמעט את כל השלוה גם אם זה היה רק פעם אחת.

האתגר הגדול בימי בין הזמנים שיהיה מרוצה מההתנהגות של עצמו, בין בלימוד, ובין בבין אדם לחבירו, וממילא לא יהיו לו אכזבות שגם אם יהיה לו קצת קשה זהו שכר מצוה. (דברי החיזוק והתעוררות)



## חנוך לנער על פי דרכו

שיחת חינוך מאלפת על מלאכת הקודש של החונכים הלומדים עם חניכים צעירים

שהשמיע

### מרן הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א ראש ישיבת סלבודקה

#### בכנס מיוחד למאות חונכי פרויקט 'חנוך לנער' - כ"ז אדר תשע"ח

ברשות הרבנים הגאונים ראשי הישיבות שליט"א ומאות החונכים היקרים והחשובים, המשקיעים את מיטב כוחותיהם כל ימות השנה בעבודת הקודש להעצמת והעלאת בחורי חמד בישיבות הקדושות על דרך המלך, והדרכתם נכונה בלימוד התורה ובדרך ארץ.

כל אחד מאיתנו מכיר ויודע היטב את הפסוק (משלי כב, ו) שאמר החכם מכל האדם, "חנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה". כמובן, שאין אנו נדרשים כאן לדבר בפניכם על הזכות והחובה המוטלת עליכם להראות רגשי אהבה וידידות לחניך עמו אתם לומדים בכל יום, שהרי דבר זה הוא יסוד איתן וכלל חשוב לפני כל מלאכת הקודש שאתם עוסקים בה, כי בלי שהבחור היושב מולכם יחוש וירגיש שאכן החונך אוהב אותו ורוצה בטובתו בכל מאדו, לא יוכל לשתף אתכם פעולה והתוצאה נידונה לכישלון בטרם עת.

אין ספק כי כולכם עושים מלאכתכם נאמנה ואף הרבה מעבר לכך, אך בכל זאת חשבתי להעלות בכנס חינוך חשוב זה, כמה נקודות נחוצות שכל חונך אמור לדעת מתוקף תפקידו, על מנת להשביח את החברותא יחד עם הבחור הצעיר, המשתוקק להצליח בלימודיו ובקשריו עם צוות הישיבה, כדי שאכן יימנה בין התלמידים המצטיינים ויוכל לחזור למסלול הרגיל של סדרי הלימודים יחד עם כל תלמידי הישיבה.

#### על פי דרכו - פשוטו כמשמעו

ראשית כל, ההסבר הפשוט בפסוק "חנוך לנער על פי דרכו", היינו שהחונך צריך לבדוק את רמת הכוח הפיזי והרגשי של הבחור, עד כמה מסוגל הוא לשבת על מקום אחד וללמוד ברצף. על החונך מוטלת החובה לבדוק מראש פרט חשוב זה, ואם הוא מגלה שהבחור אינו יכול להתרכז בלימוד יותר מחצי שעה, עליו לעשות הפסקות יזומות בכל חצי שעה, לתת לו לצאת החוצה להתאווור קצת או לסגור את הגמרא לכמה דקות ולשוחח אותו, ואז להמשיך את הלימוד הלאה, ביתר שאת ועוז.

אין לראות בהפסקות אלו חיסרון כלשהו, אדרבה, הפסקות אלו יסיפו כוחות מחודשים ורעננים במוחו של הבחור, שאינו ניחן בהרבה סבלנות ללימוד רציף וארוך, וכך, לאחר שבכל חצי שעה יקבל הפסקה קצרה, יוכל להמשיך ללמוד בהתחדשות יתירה. נמצינו מרוויחים חצי שעה נוספת של לימוד משובח ונפלא, מאשר שנמשיך ללמוד אותו בכל כורחו ונכריח אותו לשבת ולהקשיב הלאה, ואז נמצינו מפסידים כאן הרבה יותר מחצי שעת לימוד.

בחינה נוספת יש בפסוק "חנוך לנער על פי דרכו" - כי ישנם בחורים האוהבים הספק בלימוד, ללמוד כמה שיותר חומר; לעומתם יש בחורים המתחברים יותר ללמוד מעט בכמות ויותר באיכות, להתעכב על כל שורה ברש"י או בתוס', לעיין במפרשים ולהתפלפל עם החברותא זמן ארוך על סברות שונות. גם כאן מוטל על החונך לבדוק מראש מה תופס את הבחור יותר, האם לימוד בבקיאות עם הספק גדול או לימוד בעיון עם פחות הספק ויותר מידע על הסוגיא. אסור בשום אופן שהחונך יתחשב עם צרכיו האישיים שלו, כי גם אם החונך לדוגמה מתחבר יותר ללימוד בעיון, עליו לוותר על רצונותיו לטובת הבחור הצעיר שיושב מולו ומצפה ממנו שירד לרמת הלימוד שלו ומשם יעלה אותו לדרך המלך הרצויה.

פן נוסף יש בפסוק "חנוך לנער על פי דרכו" - החונכים צריכים לדעת שישנם בחורים רבים שיש להם בעיות לימודיות שונות, לאו דווקא בהבנה פשוטה שזו אולי בעיה שורשית ועיקרית, אלא בעיות בהבנת לימוד סוגיות שאינן ממשיות. ואתן דוגמה





לכך: בחורים אלו יכולים להבין סוגיות רגילות ופשוטות שהמושגים המוזכרים בהם נראים להם מול העיניים, כגון שור שנגח את הפרה או החובל בחברו, הם מבינים שיש כאן שור שנגח פרה וצריכים לשלם את הנזק, או ראובן שחבל בשמעון ועליו לתת את הדין על כך.

לעומת זאת, אם הם ילמדו סוגיות כמו זיקה ביבמות או נתרונה בנדרים, שהם מושגים שנבנו על פי תורת חז"ל ואינם נראים לעין בממשיות, יהיה להם קשה להבין ומוחם אינו מסוגל לקלוט זאת, איך זה פועל. **עלינו להדגיש שבחורים כאלו יכולים לפלפל ולסלסל בכל הסוגיות כבקיאים ורגילים עם הבנה מלאה, אבל כשיגיעו לסוגיות אלו יעמדו דומיה ולא יקלטו מילה אחת.** גם כאן חשוב מאד שהחונך יעלה על הבעיה בעוד מועד וידע שעם בחור זה הוא לומד אך ורק סוגיות רגילות שמוחו יכול להבין ולקלוט בהבנה פשוטה, כדי שלא יצא שכרו בהפסדו חלילה ולא יבין כלום.

אין ספק שנדרשת כאן חכמה מיוחדת לקלוט את הבעיה הזאת שיש בחניך, אבל זהו חלק חשוב מאד בעבודת הקודש בלימוד עם החניך.

### לא להעמיק יתר על המידה

עוד עלינו לדעת, כי ישנם בחורים רבים המפלפלים עמוקות בסוגיות הש"ס בחריפות ובבקיאות, אבל גם אצלם יש גבול מסוים אליו הם מסוגלים להגיע ולעצור שם. לא כל בחור שמתחבר ללימוד העיון, מסוגל לקלוט כמה חקירות שיש בהן כמה צדדים לכאן ולכאן, ובכל צד גופא יש סתירות מיניה וביה. **אם החונך לא יעשה בדיקה מקדימה עד לאן הוא יכול להתקדם עם הבחור בלימודו, הוא עלול חלילה לאבד אותו באמצע הדרך ואילו החונך ימשיך הלאה בלי תשומת לב, עד שיגיע למסקנה המצערת שהבחור כבר עזב אותו בתחילת הדרך ללא כל התחברות לסוגיה הנלמדת.**

לדוגמה: החונך מראה לבחור שיש לנו כאן חקירה בסוגיה עם שני צדדים - צד א' מתאים עם דברי הרמב"ן וצד ב' מתאים עם דברי הריטב"א. עד כאן הוא מבין מצוין ושולט היטב בחומר, אבל כאן מתחילה הבעיה, כאשר החונך רואה שהוא מבין את הסוגיה ורואה שיש לנו כאן שני צדדים עם שני ראשונים שכל אחד מתאים לצד אחר. כעת החונך מתקדם הלאה בשלב נוסף: הוא מראה שהרמב"ן אומר גם צד נוסף שהוא כבר מתאים לצד ב', א"כ יש לנו כאן סתירה בדברי הרמב"ן, שבמקום אחד סובר כסברת צד א' ואילו במקום אחר סובר כסברת צד ב' כדברי הריטב"א שמקודם למדנו...

כאן הבחור כבר מתבלבל לגמרי, כי בשלמא מקודם כשהיו לו מול העיניים שני צדדים שונים, עדיין יכול היה לחלק בין שני הצדדים שכל אחד מתבאר עם דברי הרמב"ן והריטב"א, אבל עתה שיש בצד ב' גופא שני ראשונים שכל אחד סובר אחרת, נהיה לו בלבול גדול והוא עוצר שם בלי להתקדם הלאה. **אבל החונך שלא עשה את עבודתו נאמנה, ממשיך הלאה בלי להבחין שהבחור כבר אינו מגיב בהתלהבות כמו בתחילה.** הוא מראה לו דרך שלישית בדברי הרמב"ן שאיתה אפשר לתרץ את הסתירה בין שני קטעי הרמב"ן שהוזכרו, אבל עיקר חסר מן הספר אם הבחור אינו משתף פעולה חיובית, מאחר וכבר בשלב השני מוחו נסתם ולא קולט יותר כלום.

אילו החונך היה משקיע קצת יותר במלאכתו, לרדת לנבכי נפשו של הבחור הצעיר היושב מולו, לאמוד בראש בריא ומשכיל עד כמה אכן מסוגל הוא להתקדם אתו בפלפול ובסברא, **הרי שהיה קובע מראש שהוא מראה לו רק את שני הצדדים המתאימים עם הרמב"ן ועם הריטב"א, ואז היה לנו כאן בחור מצטיין שיודע היטב את שתי הסברות של הרמב"ן והריטב"א בבהירות מצוינת,** אבל כעת יש לנו בחור שכבר אינו יודע כלום, ואפילו את דברי הרמב"ן והריטב"א שהוזכרו לו בתחילה עוד לפני הבלבול, כבר אינו בטוח שקלט כראוי וכנכון.

### לראות שהתלמיד מבין וקולט

זכורני מעשה שהיה אצלנו בישיבה לפני שנים רבות, שהגיע אלי בחור בסוף זמן הלימודים ואמר לי בעצב וביבושת: **"עבר עלי זמן גרוע מאד, כמעט ולא למדתי בו כלום"**. השתוממתי מאד לשמוע את דבריו המצערם, ופניתי לברר אצל צוות רמ"י הישיבה האם אכן מדובר בבחור שאינו מסתדר בלימודיו, אך הם אמרו לי שאינם מאמינים לדבריו אלו, היות והיה מגיע פעמים תכופות לשאול שאלות בלימוד יחד עם החברותא שלו.

לאחר בירור מקיף התברר שהחברותא שלו ניחן בראש מהיר וחריף, שקלט את כל הסוגיה במהירות מסחררת והמשיך ללמוד הלאה בלי לדעת שהבחור - מיודענו - אינו אווז כלל וכלל היכן שהוא נמצא כבר. משהיו להם שאלות שונות בסוגיה, קמו







שניהם וניגשו אל השואל-ומשיב לברר את התשובה, והלה שראה איך הם מתקדמים מצוין הלאה, היה משיב להם ברמה הגבוהה של החברותא עם הראש החרף, ואילו הבחור השני נותר לעמוד מולם בלי להבין כלום, בעודו מהנהן בראשו כאילו הוא מבין רק בגלל שחש אי נעימות לגלות שאין לו יד ורגל בסוגיה הנלמדת.

כך נוצר מצב מצער ומביך, שעבר זמן שלם של חודשי לימוד ארוכים, בלי שהבחור יתקדם לשום מקום, וכל זה רק בגלל שלא עלו על הבעיה מראש, שהוא לא מתאים לחברותא זו המתקדמת בצעדי ענק הלאה, ואילו הוא נותר מאחור בלי הבנה בסיסית בנבכי הסוגיה. גם הרמ"ם בשיבה לא קלטו את הבעיה של הבחור, היות וכלפי חוץ היה נראה שהוא מבין היטב ושולט בכל הנושאים המדוברים, בפרט שהיה מהנהן בראשו כמבקש לרמוז שהוא מבין הכל... אבל התוצאה היתה כואבת במיוחד, וחבל.

**ולכן, מוטלת על החונכים חובה גדולה לבדוק בזמן אמת האם אכן החניך קולט מה לומדים אותו, ואינו מהנהן בראשו לחינם רק בגלל שלא נעים לו לגלות לחונך שאינו מבין כלום.** ניתן לראות זאת בשפת הפה ובשפת העיניים, האם הבחור נמצא איתנו או שהוא נעצר כבר בתחילת הדרך. זוהי חובה נחוצה מאד שאין לה דרך אחרת מלבד בירור מעמיק מול הבחור עצמו, שיענה ויאמר בפירוש האם הוא קולט ומבין את הנלמד, ואת זה צריך לעשות אפילו בכל כמה דקות, לשאול אותו האם הוא מבין והאם אפשר להתקדם הלאה.

### להכין את הסוגיה מראש

ולסיום נזכיר פרט נוסף החשוב מאד בעבודת הקודש של החונכים עם החניכים הצעירים.

לפני תחילת הלימוד עם החניך, כדאי מאד שהחונך יעבור על הסוגיה בצורה מקיפה ויעיין בספרי הראשונים והאחרונים, כדי שאם החניך יעלה במהלך הלימוד סברא כלשהי, יוכל החונך לקלוט שכעין סברא זו כבר נזכרת ב'פני יהושע' או בספר אחר, ועתה יוכל להראות לו בפנים הספר את הרעיון של הסברא שעלתה במוחו, וכך לתת לו סיפוק עצום בלימודו שגם אמר סברא נכונה בסוגיה וגם זכה לכוון לדברי הראשונים או האחרונים.

לעומת זאת, אם החונך אינו שולט היטב בדברי המפרשים על הסוגיה, יתכן לפעמים שהבחור ישמיע סברא מסוימת שיש בה היגיון טוב ונכון, אבל אין בידו את הכוחות המספיקים כדי להבשיל את הסברא לכדי הסבר מוחלט, ועתה הוא חש שהחונך אינו יודע מספיק את הסוגיה ולכן אינו ממשיך להתקדם אתו הלאה בסברתו האישית, וכך יוצא בלי שום סיפוק בלימודו, מה שיכול להביא אותו לירידת חשקו ללמוד. כמה חבל מקרה שכזה, שיכלו למנוע אותו בהשקעה קטנה מצידו של החונך, שהיה יודע מראש שיש סברא כזו באחד המפרשים וכך היה מכניס בו 'גישמאק' מיוחד בלימוד, והיינו מקבלים בחור מצטיין לשם ולתפארת.

בנוסף לכך, יש בחור שמעלה שאלות שונות בסוגיה הנלמדת, ואם החונך היה יודע היטב את הסוגיה על כל צדדיה ופרטיה, היה יכול להשיב לו על-כל-פנים תירוץ דחוק שראה באחד הספרים, וכך יתקבלו אצלו הדברים בהבנה, לאחר שיראה שהתירוץ מוזכר באחד הראשונים או האחרונים. אבל אם החונך לא הכין את עצמו כראוי מקודם, יתקשה החונך להשיב לו על שאלתו שאינה נותנת לו מנוח, ויאלץ לדחותו במשיכת כתפיים שאינו יודע מה להשיב לו. וכך הבחור מקבל רושם שהחונך אינו מבין אותו ואין לו חשק לבוא לקראתו לפתור את שאלתו המציקה לו, ורק דברים לא טובים יכולים לצאת מלימוד כפוי שכזה.

\* \* \*

אסיים בברכה מרובה מעומק הלב, שתזכו להשביח ולהעצים את מלאכת הקודש המוטלת עליכם כהנה וכהנה, מתוך הבנת וקליטת האחריות העצומה שנטלתם על עצמכם בלימוד עם בחורים צעירים, התולים את כל ייבם להצלחתם בלימוד התורה עליכם. הקב"ה יעזור לכם שאכן תראו ברכה והצלחה בכל מעשי ידיכם, מתוך סייעתא דשמיא אמיתית, אותה אתם צריכים בכל צעד ושעל בעבודת עבודה זו, וחפץ ד' בידכם יצליח להעמיד תלמידים הגונים ומצוינים ההולכים בדרכי טובים, אמן ואמן.

הביא לדפוס: יוסף מאיר האס



והשאר היו נשארים במקומם ולומדים. וכי היום כולם חלשים וחולים... ותראה שדווקא כל אלו שבאמת עסוקים ועובדים קשה לא יוצאים לשום חופש וזה לא חסר להם. וציין למרן בעל 'הקהילות יעקב' וצי"ל ולמרן בעל 'האבי עזרי' וצי"ל (והוסיף בחיך שגם אצלו כן). והן אמנם שגדולי הדור הנהיגו ביה"ז לכל, אבל להשתמש בזה לתועלת ולא ח"ו להיפוך.

## בין הזמנים מנוף להצלחה

וגיסי הגר"צ טויב שליט"א היה אמור לנסוע מסיבות רפואיות לשווייץ ונכנס אל מרן ראש הישיבה זיע"א לטול ברכת הדרך, וא"ל מרן זיע"א תזכור שעוד שלש שבועות בא אלול ואחרי"ז ימי הדין, א"ל גיסי (שזכה להיות קרוב אליו) בדרך צחות למה הרה"י מוציא לי את הטעם של ביה"ז, קודם כל נהנה מביה"ז ואח"כ עוד שלושה שבועות נתחיל עם האלול. א"ל מרן זיע"א אברהם צבי אברהם צבי מי שחושב כך זה חתיכת (אשטיקל) 'אחטא ואשוב'.

הייתי פעם באמריקה, וסיפר לי הרב שהוא אמר בדרשה שהיות ובאמריקה הכל הולך אחרי החודש הלועזי (חוץ מהישיבות) ופעמים שבין הזמנים סמוך מאד לראש השנה, והתבטא על כך שהאנשים מחליפים את הבגד ים ולובשים מיד קיטל - וכך זה נראה.

ואדברא ביה"ז למביני דעת הוא אכן מנוף להצלחה, ואפשר לחזור על כל מה שלמדו בזמן הקודם ולהכניסו לקיום ולמשמרת, או להכין את המסכת הבאה. המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל אברמסקי וצי"ל אמר פעם אחת, שהוא לא מתחיל זמן חדש עד שהוא למד שישים דף מהמסכת החדשה. וללמוד כל מה שלבו חפץ, וכמובן גם לנוח. (ומרן החזו"א זיע"א מאד אחז מללכת לים שהוא מועיל, אלא שדווקא שם יש על זה 'שיעור חזו"א' שהוא שיעור פחות מכולם, וכפי שמקובל אצל תלמידיו). וודאי שיש לדאוג לא ללכת למקומות שאפשר לאבד את הנפש על ידי הפריצות בסביבה וכיוצא ב.

ו'החכם' עינו בראשו (וראשו בעיניו), ותבונת לבו ינהלו ללכת בדרכי מישרים, ולהיות מנוחת אהבה - מנוחה וקדושה - מנוחת שלום ושלחה והשקט ובטח, מנוחה שלימה שאתה רוצה בה!!!

והקב"ה יזכנו לעשות רצונו ולהתעלות בבין הזמנים, ולהכין עצמינו לקראת חודש אלול, ומהרה יתהפכו ימים אלו של בין המצרים לששון ושמחה ויתגלה כבוד מלכותו יתברך במהרה בימינו.

(מתוך שיחה שנמסרה במוצש"ק מטות - מסעי)

## ג' מתנות נבראו בעולם חכמה גבורה ועושר

המדרש בפרשת מטות (כב, ו) ג' מתנות נבראו בעולם, זכה באחת מהן נטל חמדת כל העולם וכו', חכמה גבורה ועושר, אימתי, בזמן שהן מתנות שמים ובאות בכח התורה, אבל גבורתו ועשרו של בשר ודם אינו כלום וכו', שנו רבותינו שני חכמים עמדו בעולם, אחד מישראל ואחד מעובדי כוכבים אחיתופל מישראל ובלעם מאומות העולם ושניהם נאבדו מן העולם. וכן שני גיבורים עמדו בעולם אחד מישראל ואחד מאומות העולם שמשון מישראל וגלית מאומות העולם, ושניהם נאבדו מן העולם. וכן שני עשירים עמדו בעולם אחד מישראל ואחד מאומות העולם קרח מישראל והמן מאומות העולם ושניהם נאבדו מן העולם, למה, שלא היה מתנתן מן הקב"ה אלא חוטפין אותה להם.

והסבר ענין החטיפה ולא מתנה מהקב"ה, בדרך דוגמא - אני נותן לשני משהו עם מטרה מסוימת ומוחלטת, והוא לוקח את זה לצורך עצמו ומתעלם בכלל מהמטרה שקיבל, זה נקרא 'לחטוף', וכדרך דוגמא בלעם אשר קבל 'יודע עדת עליון' כדי להחזיר את הגויים בתשובה, ולקח את זה לצורך עצמו לקלל אומה שלמה חפה מפשע רק כדי להרבות לעצמו כסף וכבוד, וכן בכולם.

## 'לחטוף' בבין הזמנים

אחד מהדוגמאות הבולטות זה ענין 'בין הזמנים' הנה עיקרו נקבע כדי לנוח גוף ונפש לפני העבודה המאומצת של חודש 'אלול', אך יש 'החוטפים' לצורך עצמם להתפרק קצת ולהרבות בנסיעות ומסעות המפרכות גוף ונפש, ועוד דברים שאין צורך להעלותם על הכתב, ומסכנים גוף ונפש כפשוטו דברים שא"א לפרטם, וחוזרים עייפים ותשושים בגוף ונפש לעבודת האלול. האם אכן לצורך זה ניתן ביה"ז?! להרבות לעצמו הנאות ותענוגים אשר עוד יפריעו לעבודת האלול! וכי זה לא 'חטיפה'?! וכבר כתב על זה המהרש"א (בחינושי אגדות שבת קיט, ב) שעל דבר זה נחרבה ירושלים, עי"ש.

הנה גם ביה"ז לא ניתן לפרוק עולה של תורה הן בקריאת שמע והן בתפילה ישיבתית ובזמנם, והן בסדרי לימוד, ובקיום בשמחה מצוות כבוד אב ואם עם כל ההנהגה של מדות טובות. ורק שיעור הנצרך לכל אחד כדי להרגיש מנוחה ושלחה ולאגור כוחות כאמור לקראת ימי הדין.

ומרן ראש הישיבה זיע"א אמר לי פעם אחת, שכל המושג היום שחייבים ביה"ז - אינו אמיתי - וזה לקוח מאירופה ששם היו שולחים בחורים חלשים וחולים לדאציה ולעייירות מרפא

לע"נ

הרב עזרי בן לולו אציל ע"ה

נלב"ע י"ז מנחם אב

תנצב"ה

לרפואת

האשה הצדקנית

מרת דבורה בת שושנה רייזל

לרפ"ש בתוך שאר חולי ישראל

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגליון במייל: 4166058@gmail.com

# דברים נוקבים ויסודיים

## ממון ראש ישיבת 'יד אהרן'

### הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

#### אודות סכנת והשפעת הרחוב בדורינו



בספר אבן שלמה מובא בשם הגר"א, שבכל דור ודור ישנם ניסיונות שונים שלא היו בדור הקודם, ובכל דור קבעו גדולי הדור גדרים וסייגים על מנת להגן מפני הפרצות של הדור ההוא לפי צורת הניסיונות. והנה בדורנו אחד הדברים הבעיתיים ביותר זה הרחוביות והמכשירים למיניהם, ונבאר את הבעיה משני כיוונים:

מהי הסיבה שר' חיים מוואלוז'ין ייסד את ישיבת וואלוז'ין. עד אותו הזמן למדו בבתי מדרש ושמעו שיעורים מרב העיר, ולזה קראו ישיבה. הבחורים שלמדו בישיבה ישנו בדירות ואכלו

אצל בעלי הבתים באותה עיירה, וככה התנהלה הישיבה. אולם בזמן שהתחילה ההשכלה, המשכילים נכנסו לתוך בתי המדרש, וכל רוחות ההשכלה שהיו ברחוב נכנסו לבימ"ד והשפיעו על הבחורים. ר' חיים מוואלוז'ין ראה שלא ניתן להמשיך כך, והלך לרבו הגר"א על מנת לקבל ממנו הסכמה לפתוח ישיבה. והיסוד שבזה היה להקים מקום וליצור מסגרת כדי שהרוחות של הרחוב לא יחדרו לישיבה, זו המטרה שהקימו את הישיבה.

וגם אז היו תקופות שונות, היתה תקופה שהספיקה הישיבה שעשה הגר"ח בוואלוז'ין, אולם במשך הזמן גם זה לא היה מספיק כדי למנוע את החדירה. ואז היו ישיבות של בעלי המוסר שפעלו יותר חזק בדרכים שונות כדי למנוע את החדירה. השיטה הזו עבדה היטב עד התקופה האחרונה.

**בתקופה האחרונה כל ההשפעות יכולות לחדור בקלות לתוך הישיבות ולתוך כל בית יהודי. ואם באותם השנים הסכנה היתה השכלה הרי שהיום מדובר על סכנה אחרת, הנושא כאן הוא החדירה של מושגי הרחוב, החדירה של 'תרבות המערב', וזה מתבטא בשני דברים שבאים משורש אחד. במקום לשים את הדגש ואת העיקר על רוחניות, במקום לתת את הדגש על מהי המטרה של האדם בעולמו, נותנים את הדגש על חיי הנאה ועושים את זה לעיקר החיים, זו תרבות המערב. העיקר הוא לא רוחניות ולא מוסריות אלא איך ליהנות מהחיים, איך להעלות את רמת החיים יותר ויותר. ובד בבד עם זה מגיעה גם המתירנות, לפי שכאשר כבר לא חושבים על מוסריות, אלא רק איך ליהנות יותר, ממילא באה המתירנות, שמרגישים שמותר לאדם לעשות ככל העולה על רוחו. ובנוסף לזה החדירה שהחדירו הפסיכולוגים בדורות הקודמים שאדם אינו יותר מאשר בהמה אינטליגנטית. ולכן אין שום מטרה באדם להתעלות ולהתרומם ולחיות חיים רוחניים שהרי הוא ממש כבהמה.**

ובתקופה שלנו, ע"י כל המכשירים למיניהם, תרבות המערב חודרת לתוך העולם שלנו! אם אין שום חסימה אז כל העולם החיצוני על שלל בעיותיו חודרים ומשפיעים בצורה איומה, כאשר באים לחנך את הילדים שיש עקרונות, יש חיים רוחניים, לא ניתן להתמודד עם זה מול מה שהם רואים. זו לא סתם ראייה אלא זה משפיע ומשנה אותם לגמרי! האמנות המיוחדת של הסרטים היא אמנות שמרגישים כאילו חווים את החוויה שרואים! זו לא סתם ראייה, אלא זו חוויה שחווים את זה, כמו שאדם חווה חיים, וזה מוכרח להשאיר עליו רושם, כל סרט שרואים משאיר רושם כאילו חיו את החיים האלו וזה משאיר רושם עמוק!



ברגע שחשופים לדברים כאלו, וחיים עם כל המתירנות שיש היום בעולם יש כאן עוד בעיה קשה. הרי לכל אדם יש יצרים כך האדם נברא, יש יצר הטוב ויש יצר הרע, השאלה היא את איזה מביניהם מפתחים. האגלי טל בהקדמה לספרו מביא מהזוה"ק ששמחה של מצוה מגדלת את היצר הטוב, ושמחה של עבירה מגדלת את היצר הרע. אדם נולד עם יצר הרע, כיצד הוא יכול להתגבר עליו והרי היצה"ר נראה כ"כ גדול, אלא הדרך היא ע"י שמחה של מצוה שזה מגביר באדם את הכח הטוב. והאגלי טל בדבריו שם בא להסביר שלימוד התורה מתוך שמחה ומתוך הנאה מגדלת ומפתחת את היצר הטוב של האדם, וככל שזה גודל ניתן להתגבר על היצר הרע.

אבל אם מתחילים ליהנות מהיצר הרע אז הכל עובד הפוך! השמחה של עבירה מגדלת את היצר הרע. **במקום לגדל את היצר הטוב מגדלים ומפתחים את היצר הרע והתוצאות הם חמורות ואיומות!** ההתמודדות מול היצר הרע הטבעי שהאדם נולד אתו היא כבר קשה די והותר עם הניסיונות הרגילים שיש היום, עם כל האווירה של מתירנות והרחוב החומרי, אבל זה עוד אפשרי בס"ד להתגבר בכל מיני דרכים. **אבל אם מפתחים ומגדלים את היצר הרע זה כבר נהיה בלתי אפשרי,** היצה"ר גדל בשמחה של עבירה וכבר נחלש כל הכח ללמוד, כל הטעם בלימוד נאבד. אם הרמב"ם אומר שעיקר הדרך להתגבר על היצר של עריות הוא ע"י לימוד התורה, שחכמת התורה נכנסת בלבו של האדם, כך הוא גם להפך, כשהלב מלא בכל הדברים האלו אדם אינו יכול להתחבר לקדושת התורה, זה כמעט בלתי אפשרי, ואז מאבדים את כל הטעם ברוחניות.

ויתרה מזאת, האמנות של הסרטים היא לפתח את כח הדמיון של האדם. הרי יש באדם כח דמיון כמו שר' ישראל מסלנט כותב בתחילת איגרת המוסר, והמומחיות של כל הדברים האלו הוא איך לפתח את הדמיון של האדם! **וברגע שזה מתחיל להתפתח יותר ויותר האדם מאבד את הריאליזם! הוא הופך לחיות בעולם דמיוני!** ואין לתאר כמה צרות יש בעקבות הדבר הזה! הרבה יותר ממה שחושבים! יש לאדם יצרים, ואם לא עובדים בצורה נכונה, הכל מתפתח בצורה שגויה, וזה מביא לידי אסונות גדולים!

צריכים להיות מודעים לסכנות שיש היום, וכמובן לתת את הדעת על הילדים. קורה והורים חושבים בתמימות שהילדים שלהם לא יכשלו, שהרי כשהם היו ילדים לא ידעו מדברים כאלו, אבל זה לא נכון! העולם השתנה, המושגים השתנו והרוח של הדור השתנתה לגמרי, וצריכים להיות מודעים לזה! הסכנות הם איומות! בחורים הכי טובים נכשלים! זו המציאות.

בזמן מלחמת העולם השנייה, היה בחור ישיבה אחד שנכשל בדבר מסוים. כששמע זאת הגר"י לווינשטיין זצ"ל תגובתו היתה כזאת: 'אנחנו כולנו קרובים לגבול, והוא חצה את הגבול'. הוא לא אמר ש'הבחור הזה הוא עברין גדול' וכדומה, הוא לא ראה את זה כך, אלא המבט שלו היה שיש יצרים, וכולנו קרובים אבל הוא חצה את הגבול. וזה היה בזמן שהעולם לא היה נראה כמו היום, לא היתה אווירת מתירנות, היתה צניעות בעולם, הדברים לא היו כ"כ נגישים ואעפ"כ 'כולנו קרובים לגבול', ומה נענה עכשיו, האם נחשוב שאנחנו יותר חסינים מאותו הבחור...

הסכנות הם איומות! ואם לא ניקח דברים לידיים לנסות להשגיח קצת, לנסות להחדיר שאדם הוא 'אדם דקדושה', נגד כל מה שהולך ברחוב היום, לנסות להבין שאדם יכול להתרומם, אם לא משגיחים המצב אבוד כי נתפסים לאווירה של הרחוב, והכל כ"כ נגיש. זה תפקיד של הורים להשגיח, להיות מודעים, לתת חינוך בבית, להחדיר שאדם יכול להיות 'אדם דקדושה' אבל אם לא משגיחים זה כמעט בלתי אפשרי, עם כל הניסיונות, עם כל היצרים רוח המתירנות וכל מה שמפתחים את הדמיון, זה כמעט בלתי אפשרי, אלא רק אם משגיחים ורק אם מחנכים. בחור שלא נמשך אחרי הלימוד, הדבר שתופס אותו זה ההנאה של הרחוב. אחד שמרגיש שהכל אבוד, אין לו שום עתיד והוא לא מצליח, הדיכאון הזה מביא לכל הבעיות החמורות. ובע"ה אם נשקיע בילדים שלנו, נשגיח ונחנך אותם טוב, הקב"ה יעזור שנצליח לגדל דור ישרים שיגדלו על אדני התורה והיראה ויהיו יראי ה' ותלמידי חכמים.

# מערכי תורה

בין הזמנים

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

## מעשי רב

עובדות והנהגות שנשמעו בשלהי דקייטא

### צפית לישועה

ידוע בשער בת רבים פעליו הרבים והגדולים של רבנו החפץ חיים זיע"א להכין את עצמו ואת הרבים לקראת ביאת משיח צדקנו בב"א, לשם כך יסד בראדן כולל קדשים לתלמידי חכמים מופלגים שילמדו בו אברכים כהנים ויהיו בקיאים בעבודת הקרבנות. כמו כן לצורך נשגב זה הוציא את הספר 'אסיפת זקנים' על סדר קדשים לתועלת ציבור הלומדים, כדי שיהא מצוי להם ספרי מפרשים לעיונם כמו הספרים 'חק נתן' ו'ברכת הזבח', כי לא היו ספרים אלו מצויים בכל מקום. כן כתב לרבים מאמר חיזוק בגודל חשיבות לימוד קדשים הנקרא 'תורה אור'. וברוב גדולתו ערך את חיבורו 'לקוטי הלכות', שהוא כדוגמת חיבור הרי"ף על קדשים, כיון שרבותינו הרי"ף והרא"ש לא כתבו על קדשים ושאר מצוות שאינם נוהגות בזמן הזה, ועל כן חיבר הוא כדוגמתם על סדר קדשים, עם פירושים ודקדוקים וחדושי הלכות, כי הרי לימוד הרי"ף והרא"ש יש בהם סיכום הסוגיות היטב עם כל המסתעף והעולה לדינא. ובכך זכה וזיכה את הרבים להכין את עצמם לעבודת בית המקדש שיבנה במהרה. במסגרת כל פעולתיו בענין זה שלח רבנו החפץ חיים זיע"א מכתבים לרבנים של העיירות שסביבתו, ובו ביקש להשיב לו מכתב להודיעו כמה כהנים יש בעיירתם, ומי מהם ראוי לעבודה ואינו זקן או בעל מום ל"ע, כדי שיהא בידו רשימה מרוכזת של כהנים המוכנים לעבודה בבית המקדש. אך הרבנים לא חשו להשיבו, כי לא יחסו לבקשתו חשיבות רבה, ורק אא"ז מרן הגר"ז זצוק"ל שהיה רבה של בריסק בעת ההיא החזירו מכתב מפורש כבקשתו, ואמר אא"ז מרן זצ"ל 'אם החפץ חיים מבקש חייבים להענות לבקשתו'.

### הכהן הגדול מאחזי

פעם אחת הגיע שליח מראדן לבריסק ובא לבית מרן הגר"ח זצ"ל ומסר לו דרישת שלום מאת החפץ חיים, והשיב לו הגר"ח ואמר שימסור לחפץ חיים שגם הוא דורש בשלומו, והוסיף שימסור לחפץ חיים עוד ב' דברים, האחד לומר לו 'שידרוש בשלומם של כל אותם שאין להם בית', והשני שיאמר לו ש'אנו מצפים לראותו הולך יחף ואבנים על לבו'. ויהי בשוב השליח מבריסק לראדן, נתבייש אותו השליח לומר לחפץ חיים את אותם ב' הדברים שמסר לו הגר"ח לאומרם לחפץ חיים, כי לא עמד על פשרם, והיו נראים בעניו כדברים תמוהים ומוזרים, עול כן נשתמט מלראות את פני החפץ חיים. לאחר זמן פגשו החפץ חיים ושאל אותו מה היו דברי הגר"ח בעת שהיה אצלו בבריסק, ובלית ברירה אמר השליח לחפץ חיים את אותם הדברים שהיו נראים תמוהים בעיניו. כשמוע החפץ חיים את הדברים הללו שמח עליהם מאוד והסביר את פשרם, מה שאמר הגר"ח למסור דרישת שלום לכל אותם שאין להם בית, כונתו הוא לכל יראי ה', כי בפסוק בתהלים כתוב 'בית אהרן ברכו את ה', בית הלוי ברכו את ה', יראי ה' ברכו את ה', הנה הכהנים והלויים נאמר בהם בית, וביראי ה' לא נאמר בית, והביאור בזה הוא כי הכהנים והלויים מעלתם היא מעלה של כהונה ולויה, והם שייכים לבתי כהונה ולויה, ועל כן הם נקראים בית, אבל יראי ה' אין מעלתם ביחוסם, אלא מעלתם היא מעלה עצמית, ועליהם נתכוין מרן הגר"ח זצ"ל שאין להם בית. ומה שאמר שמחכה לראותי יחף, כוונתו לראות את עבודת הכהנים בבית המקדש שהיו מהלכים יחפים, ומה שאמר לראותו עם אבנים על הלב, כוונתו לאבני החושן שנתונים על לבו של כהן גדול, ונתכוין מרן הגר"ח זצ"ל שהוא מחכה לראות את החפץ חיים עומד ומשמש ככהן גדול בבית המקדש.

פעם אחת ישבו יחד חבורת תלמידי חכמים גדולי תורה ועמם היה נוכח בעל ה'תורת רפאל' הגאון רבי רפאל שפירא זצ"ל מוואלוז'ין [חותנו של מרן הגר"ח זצ"ל] שהיה שתקן גדול, וגדלותו העצומה נודעת בספרו תורת רפאל. במהלך השיחה נסובו הדברים אודות גדלותו של החפץ חיים זצ"ל, וסיפר אחד מן הנאספים במעט לעג על מעשה תמהון כביכול של החפץ חיים, שהוא מעמיד ארגזים בתבנית כבש, ורץ על גביהם כשהוא עולה ויורד, מתוך כוונה להתרגל בעבודת הכהנים שהיו רצין ועולין ככבש, והפטיר אותו חכם בלשון תימה 'שמא סבור הוא גם להיות כהן גדול', אז מיד הפר הגאון רבי רפאל זצ"ל את שתיקתו הקבועה ואמר 'נאר וער', אלא מי.

### ותלית אותו על עץ

בעת שנסתלק הרמ"ק בעל ה'תומר דבורה' זיע"א לבית עולמו ספד לו האר"י ז"ל, קרא את המקרא 'וכי יהיה באיש חטא משפט מות וגו' ותלית אותו על עץ, וביאר האר"י ז"ל דחטא הוא לשון חסרון, ואם יהיה באיש חסרון מיתה, ואין לנו שום סיבה לתלות בו עוון, ותלית אותו על עץ, היינו שיתלו מיתתו בחטא עץ הדעת, וכאותם שאמרו חז"ל שמתו בעטיו של נחש הדעת. ויש לדעת שהספר הקדוש 'תומר דבורה' אשר בידינו הוא חלק אחד מחיבור הנקרא 'ויבואו אלימה', שהוא כולל שבעים תמרים כלשון הכתוב 'ויבואו אלימה ושם שבעים תמרים', ואחד מאותם שבעים תמרים נקרא תומר דבורה, והוא אשר בידנו.

### עומקה של הלכה

פעם אחת נזדמנו רבנו הגר"ח זצ"ל והגר"ר אליעזר גורדון זצ"ל מטעלו להסב יחד בסעודות השבת, במהלך הסעודה בליל שבת שוחחו בדברי תורה בעומקה של סוגיא, לידם ישב אחד שכיחן כרב עיר בפולין, תוך כדי הדברים הפטיר לעברם, שאמנם הם מפלפלים בעומק הסוגיות, אבל מה יהא עם ההלכה למעשה, ולא השיבוהו דבר, למחרת בסעודת היום, חזר המראה על עצמו, ששניהם ישבו ודנו ופלפלו ברוב עוז, ואותו רב חזר והפטיר לעברם 'אבל מה יהא עם ההלכה למעשה', ולא השיבוהו דבר, בסעודה שלישית נשתלש המראה כאשר שני הגאונים דנים ומפלפלים, והלה משלש ומפטיר לעברם, 'אבל מה יהא עם ההלכה למעשה'.

באותה שעה גמר בדעתו הגר"ח להשיבו דבר, ופנה אליו ואמר לו, כפי הבנתי, אתם עוסקים בהלכה למעשה, אם כן, אדרבה, אשאל אותך שאלה שנתעוררה אצלנו בעיר בריסק, ואולי תאבה להורות לנו ההלכה למעשה, וכאן פתח הגר"ח בהצגת השאלה, אחד מתושבי עירנו בישל סיר גדול מלא בשר, אך המשרתת הכניסה בטעות לתוך הסיר חתיכת בשר נבלה, ובעת שנודע הדבר כבר הוציאו חלק מהבשר שנתבשל, ולכן אין יודעים אם היה בסיר שישים חתיכות בשר כשר, כנגד חתיכת הבשר נבלה, ובא בעל הבית לשאול איך הוא הדין בכאי גונא, וכאן פנה הגר"ח לאותו רב ואמר לו, נו, אתם הרי יודעים הלכה למעשה, אם כן לדעתכם מהו הדין של בשר זה.

מיד השיב הרב, כי בהיות שהמדובר הוא על תערובת של בשר כשר בבשר אסור, אם כן הוא תערובת של מין במינו, שמדאורייתא חד בתרי בטיל, וכל מה שצריך שישים הוא רק מדרבנן, ואם כן הספק אם היה שישים כנגד האיסור הוא ספק דרבנן, על כן, הוא בכלל ספק דרבנן לקולא. אמר לו הגר"ח, אז אם כן אתם פוסקים הלכה למעשה שהבשר מותר, השיבו הרב, כי אכן כן.

נענה הגר"ח ואמר לו, אמנם כן לגבי הבשר אתם צודקים, אבל חוץ מהבשר עצמו הרי כמובן שבשר הנבלה לא נמלח, ואם כן מלבד הבשר יש כאן גם תערובת של דם, ולגבי הדם הוא תערובת של מין בשאינו מינו, ואם כן בשביל הביטול צריך מדאורייתא שישים כנגד האיסור, ולא רק מדרבנן, ושוב הרי זה בכלל ספק דאורייתא. מיד תפס הרב את ראשו בין ידיו ואמר, ודאי ודאי טעיתי לרגע, אתם צודקים, והבשר אסור. אמר לו הגר"ח, אז אם כן אתם פוסקים הלכה למעשה שהבשר אסור, השיבו הרב, כי אכן כן.

נענה הגר"ח לעברו, שהרי אע"פ שדם מעורב בבשר, ועל כן הוא תערובת של מין בשאינו מינו, אבל הדם הרי התבשל, ודם שנתבשל, אסור רק מדרבנן, ואם כן עדיין הספק הוא ספק דרבנן ולא ספק דאורייתא. ויהי כשמוע הרב את הדברים, מיד שוב תפס את ראשו ואמר, אכן ודאי ודאי טעיתי, אתם צודקים והבשר מותר. שב הגר"ח וסיכם את הדברים באומרו, אז אתם פוסקים הלכה למעשה שהבשר מותר, השיב הרב, כי אכן כן.

המשיך הגר"ח ואמר לו, טוב, כל זה הוא לגבי האיסור של בשר אסור והאיסור של דם, שבשניהם הביטול של שישים הוא מדרבנן, אבל בדם מלבד האיסור דם יש עוד איסור של יוצא מן הטמא שדינו כטמא, ועל זה לא מועיל מה שנתבשל, ואם כן נמצא דם של בהמה טמאה הוא אסור מדאורייתא גם אחר שנתבשל, משום איסור יוצא, ואם כן שוב חוזר הספק להיות ספיקא דאורייתא שדינו לחומרא. שוב חזר אותו הרב ואמר, שאמנם טעה, ואכן הדין הוא שצריך לאסור את הבשר.

חזר הגר"ח ואמר לו כי הדבר אינו פשוט, והרחיב עמו הדיבור מדברי התוס' במסכת פסחים ומסכת ביצה, אם יש איסור יוצא על דם של נבלה, שהאיסור חל רק אחר מיתה, ולאחר ככלות הכל כשנתחווירה ההלכה, אמר לו הגר"ח, אז אתם רואים איך אצלנו פוסקים ומורים הלכה למעשה.



## דברי חיזוק ומוסר לבני הישיבות ואברכי הכוללים

# מתוך שיחת מרן הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

### זאת התורה - שתהיו עמלים בתורה

אם בחוקותי תלכו' ומפרשים חז"ל שתהיו עמלים בתורה, וידוע לעמוד בזה דאף שמוכרח הוא דהמכוון על התורה ולא על קיום המצוות האמור בהמשך הפסוק, אכתי מניין לנו להוסיף שכיונה התורה דווקא שנהיה עמלים בתורה, ובלימוד גרידא לא נזכה לכל הברכות, אומר לכם את אשר חושב אני תמיד, כי אין זו קושיא כלל, דאילו ענין העמילות בתורה היה מעלה נוספת על עצם הלימוד, באמת היתה זו שאלה מניין לנו שצריכין דווקא 'עמלים בתורה', אולם אין זה כך כלל וכלל, כי הלימוד באופן של עמילות בתורה רק הוא הצורה הנכונה והאמיתית של לימוד התורה בשלימות, ואף שכל אופן של לימוד הוא מצוה וכל פטפוטי דאורייתא טבין, זה משום דהתורה מחשיבה כל משהו של לימוד תורה, אבל סו"ס נחשב כמו חצי דבר, והאופן השלם של לימוד תורה הוא רק הלימוד בעמל ויגיעה, ולכן עד כמה שיודעים ש'בחוקותי תלכו' קאי על לימוד התורה, ממילא הפירוש הוא שיהיה בעמילות, דרך הלימוד בעמילות הוא הנחשב לימוד תורה. ובגמ' ברכות דף ?? אמרי' אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן שנא' זאת התורה אדם כי ימות באהל, הרי לנו כי אם אינו ממית עצמו על דברי תורה אינם מתקיימין כלל בידו, וזהו משום דאין העמל איזה מעלה נוספת על עצם הלימוד, אלא שכך היא הצורה הראויה של לימוד התורה, ולכן בלא שיעמול עליהן אין נקנין אצלו כלל ולא יתקיימו בידו, ואפשר שגם זהו הדרשא מהקרא ד'זאת התורה', שמתפרש הפסוק שבא לומר 'זאת התורה' היינו כיצד היא תורה, אדם כי ימות באהל שממית עצמו עליה, אבל אופן אחר אינו בכלל 'זאת התורה', ועל כן לא יתקיימו בידו. וכן אי' 'אין אתה מוצא חמאה של תורה אלא במי שמקיא חלב שינק משדי אמו', ולא נאמר רק מעלה על אותו א' המקיא חלב שינק משדי אמו, אלא שאם אינו כן לא ימצא בידו 'חמאה של תורה' [לא יזכה לתורה טובה, לתורה משובחת], וגם מזה רואים אנו, כי העמל והיגיעה בלימוד התורה אינו מעלה המשבחת את הלימוד, אלא אמיתיות הלימוד הוא רק בזה האופן, ועל כן כאשר אינו יגע בשיעור הראוי לא יוכל להימצא בידו 'חמאה של תורה', כי הלימוד האמיתי הוא רק על ידי 'שתהיו עמלים בתורה', ורק כך ימצא בידו 'חמאה של תורה' ויהיו 'דברי תורה מתקיימין בידו'.

'יגעת ומצאת תאמין', לא יגעת ומצאת אל תאמין' ולא הוזכר בזה שום חילוק, כי אצל כל א' לא תימצא התורה בלתי שיהיה יגע, גם המוכשר ביותר והלומד הגדול מוכרח הוא ליגע, ובלא יגיעה אף אם נדמה לו שמצא 'אל תאמין', ובאמת כל אחד הלומד רואה בעצמו כי על ידי העמל והיגיעה במחשבה על הבנת הענין מתהפך כל אשר חשב מתחילה, וגם הלומד הגדול אחר שעומל, רואה שמה שהיה נראה בפשיטות בהשקפה ראשונה אחר העיון מתברר כמי שאינו, ואדרבא ההיפך הוא הנכון, כי מתחילה היה זה הבנה בשטחיות ועל ידי היגיעה בא לידי עמקות הענין, כי העמל הוא המביא לידי ההבנה הנכונה והאמיתית בכל הענין, גם מועיל שיתבונן בכל פרט ופרט, ובכל הבנה והבנה, זהו שאמרנו כי היגיעה היא צורת הלימוד האמיתית, וכל א' – גם המוכשר ביותר – לא יתכן בידו לימוד התורה אלא באופן של עמל ויגיעה.

מספרים אנו תמיד, על זקני מרן הגר"ח זצ"ל, דלית מאן דפליג על עוצם כשרונותיו וגאונותו העצומה, ושמעתי מאמו"ר הגאון זצ"ל שהיה הגר"ח יושב על הכורסא והיה נדמה לסובבים כי נח הוא ברגעים אלו, אך לפתע היו מבצבצים אגלי זיעה על מצחו, כי היה יגע במחשבתו בלימוד התורה באותו הזמן, עד כדי שהיה מזוע מרוב יגיעת המחשבה, וכן פעמים שאחר שהרבה לחשוב היה יוצא להנחית המצח על ידידות דלת ביתו לצננם מרוב עמל ומחשבה, ובחקדמה לספר חידושי רבנו חיים הלוי כתוב הרבה על 'יגיעתו העצומה של הגר"ח זצ"ל'. רוצה אני לשאול אתכם, לשם מה היה הגר"ח צריך להיות יגע כ"כ, הלא הוא היה 'אבי הכשרון' 'כשרון שבכשרון', ואם כן למה הוצרך ליגיעה נוראה זו, אלא מפני שכך היא המדה בתורה, שאין זוכים בתורה אלא ביגיעה ובעמל, ואמו"ר הגאון זצ"ל כתב באיזה הסכמה בזה הלשון 'אנחנו חונכנו להיות יגעים יגיעה על גבי יגיעה בהבנת דברי הרשב"א', וזה באמת היה דרכו של אבא [שביום זה יום היא"צ לפטירתו], שהיה יגע יגיעות רבות להבין כל פרט בסוגיא, כל רש"י וכל תוס' והכל היה מתברר בהבנה עמוקה ובאור גדול, זהו 'שתהיו עמלים בתורה'.

### כי דבר ה' בזה – יש להחשיב לימוד התורה ועניני הרוחניות

ארצה לעורר על ב' נקודות נוספות בענין ה'תורה'. א'. כתוב שהעונש על ביטול תורה הוא מחמת 'כי דבר ה' בזה', ולכאורה מה צריכין אנו לטעם של בזיון התורה, הלא יש ברמב"ם מצות עשה של לימוד התורה, ומצוה גדולה היא השקולה כנגד כל שאר המצוות, ומכיון שביטול המצוה ראוי הוא לעונש גדול, אכן מכל מקום נקטו הענין שמבזה דבר ה' כשאינו לומד. וכן איתא על מה חרב הבית על שלא ברכו בתורה תחילה, ומפרש הר"ן שלא היתה התורה חשובה בעיניהם לברך עליה, היינו אף שהיו לומדים תורה ולא הוזכר איזה חיסרון בלימוד התורה שלהם, אלא שלא היתה חשובה בעיניהם וזה היה החיסרון, אין די במה שלומדים תורה ואף בעמילות בתורה לא מספיק, אלא צריך להחשיב את הלימוד, שיהיה הדבר חשוב בעינינו, ובתו"כ [פרשת אחרי מות] אי' עשיהם עיקר ולא טפל, שצריכים אנו להחשיב ולייקר את התורה ואת הרוחניות.

אמו"ר הגאון זצ"ל היה מביא על זה מה שכתוב על עבודת המקדש, 'אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו, כי כל איש אשר בו מום לא יקרב' (ויקרא כ"א, י"ז י"ח), וברש"י מפרש כי כל איש אשר בו מום לא יקרב 'אינו דין שיקרב', כלומר שאומרת התורה מה טעם לא יגש הבעל מום להקריב, כי אינו דין שיקרב, שעבודת המקדש צריכה להיעשות בחשיבות הראויה לה, ולכן לא יקרב הבעל מום כי אין זה מתאים לחשיבות העבודה שתיעשה בבעלי מומין, והקפידה התורה שנחשיב הדברים הרוחניים, כן הוא גם בענין התורה שצריכים להחשיב את התורה, יש לייקר אותה וליתן לה מקום נכבד אצלנו כראוי וכיאה לחשיבות התורה, זהו שנאמר בעון ביטול תורה הטענה על 'כי דבר ה' בזה', שבזיון התורה הוא החטא הגדול, שאין היא חשובה בעינינו, זה נקודה א' שיש לעמוד עליה.

### כי הם חיינו ואורך ימינו

נקודה נוספת אומר אליכם בני התורה, והוא דבר חשוב ביותר, 'כי הם חיינו ואורך ימינו', וברמב"ם כתוב 'חיי בעלי החכמה בלא חכמה כמיתה הם חשובין', אדם צריך להרגיש, שאין די במה שעמלים בתורה ולא מספיק שמחשיבים את התורה, אלא צריכים להיות שזה יהיה כל מציאות החיים שלנו, 'כי הם חיינו' ובלא תורה 'כמיתה הם חשובין', כל צורת החיים צריך להיות באופן שסביב התורה נסוב כל ציר החיים, השמחה של האדם וכן הצער שלו הכל צריך להיות סביב ה'תורה', כשמצליח להבין איזה סברא עמוקה, איזה תוס' או ר"ן ארוך הרי הוא שמח, וכשאינו מבין הרי הוא בצער עד שיבין, כי התורה היא חיינו. בגמרא ובירושלמי נמצא מעשים כאלו הרבה מקומות מעניין זה, והיה אחד מן האמוראים שצהבו פניו, אמרה ליה ההיא מטרונתא כלום מלוה בריבית אתה או מגדל חזירים, היינו שבעסקים אלו יכול לימצא לו ריוח גדול וסברה שלכן

שמח הוא כ"כ, ואומרת הגמרא שמצא תוספתא עתיקא ועל כן צהבו פניו, הרי דמציאת תוספתא עתיקא אף שכבר מקודם היה גדול בתורה זה גורם לשמחה עצומה שצהבו פניו, כמו במרויח ריוח גדול מאוד. וכן כתוב באחד ההקדמות שכתב הגר"ח מוולאז'ין על ספרי הגר"א, שאיזה דבר הוקשה להגר"א ומחמת זה לא אכל ולא שתה ג' ימים עד שנשתנו פניו וחשך משחר תארו, ולאחר שנתיישב לו הקושיא מיד שמח שמחה גדולה עד למאוד, ומאריך שם לתאר גודל הצער שהיה להגר"א מתחילה והשמחה העצומה אח"כ כשנתיישב לו הקושיא, רגיל אני לשאול, איזה דבר נתעלם ממנו, וכי לא ידע היטב ההבנה מהו התפסה, מה זה שעבוד או מה זה אחריו, בודאי ידע, היה איזה 'משנה' שלא ידע, נו, אז מפני מה חשכו פניו ומה שמח אח"כ שמחה גדולה כל כך, אלא שהתורה היא החיים, ואז כ'משנה' לא ברור נהיה 'חשכו פניו' וכשמתברר ה'שמחה גדולה עד מאוד'. ואי' בגמ' תמורה שלש מאות הלכות נתעלמו מיהושע בן נון ובקשו ישראל להורגו, כי כשתורה היא החיים אז אם נאבד שלש מאות הלכות מבקשים להורגו, אל תחשבו שמדבר אני אליכם דברים מופקעים, כל אחד מאתנו יכול להיות שיין לדרגה זו, אף שלא נהיה כהגר"א, אבל אפשר וצריך להגיע למצב שהתורה היא תהיה השמחה שלו, והזמן שלומד הוא יהיה עיקר החיים שלו, שכשיבין תוס' או רשב"א, ועוד איזה מהרש"א ורע"א וכן סברא עמוקה של רבנו חיים הלוי אז יהיה שמחת החיים שלו, תדעו איני מדבר אתכם על דרגות רחוקות של ה'גאון מוילנא', כל אחד מאתנו יכול לקנות ולפעול בעצמו שכך יהיה אצלו, ובעינינו ראינו כמה וכמה אנשים שזכו להיות עם התורה שזה יהיה השמחה שלהם, וכן להיפך שזה יהיה הצער שלהם, שאם ח"ו אינו לומד אינו שמח והרי הוא בצער גדול.

### אין לך אהבה כאהבה של תורה

צריך לאהוב את התורה, 'אין לך אהבה כאהבה של תורה' באהבתה תשגה תמיד, ובגמ' אי' על רבא שבעת שלמד נפצעו אצבעותיו וזב מהם דם, א"ל ההוא צדוקי עמא פזיזא אתון דקא מקדמת נעשה לנשמע, הבה נתבונן וכי רבא באמת היה 'עילוי' שאינו יודע לישמר וליוזר שלא יפצע, אלא שכן הוא הדרך בלימוד תורה, שמרוב אהבת התורה יהיה לומד ואינו משים לב על אצבעותיו אם זב מהם דם או לא, 'באהבתה תשגה תמיד' ודורשת הגמ' על ר"א בן פדת שהיה נמצא הוא בשוק העליון וטליתו בשוק התחתון לקיים מה שנא' באהבתה תשגה תמיד, וכן יש כתוב על כמה אמוראים שיצאו בשבת בטעות אל מחוץ לתחום, לקיים מה שנא' באהבתה תשגה תמיד [שמפרשים 'תשגה' תלשון טעות], וכל זה מחמת אהבתם את התורה שהיא הביאה אותם לידי דברים אלו, וידועים דברי האור החיים 'אילו היו יודעין חשקת התורה היו משתגעין ומתלהטין אחריה' כי הקב"ה ברא את התורה שיהיה אפשר להשתגע ולהתלהט אחריה, והדרך להגיע לזה הוא על ידי שילמד עוד ועוד, ואז כשיש אהבה של תורה זה כבר מדריגה אחרת, אין שום דבר שמפריע ויש זמן אין סוף ללימוד, כי כשיש אהבה כל המחיצות נשברות, ורגיל אני להביא דברי הגמ' במנחות ד"ח דכשהגיע רבי אל ר"א בן שמוע מצאו ליוסף הבבלי שהיה חביב אצל ר"א בן שמוע עד לאחת, א"ל רבי השוחט את הובח להניח מדמו למחר א"ל כשר, ערבית א"ל כשר, שחרית א"ל כשר, צהרים א"ל כשר, מנחה א"ל כשר אלא שר"א פוסל, צהבו פניו של יוסף הבבלי, ופירש לו הטעם למה שמח כ"כ שר"י פסול שנה לי וחזרתי על כל תלמידיו ובקשתי לי חבר ולא מצאתי עכשיו ששנית לי פסול החזרת לי אבידתי, ולגו עיניו [של ר"א בן שמוע] דמעות, קרא עליו המקרא הזה 'מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי' וגו'. רואים כי למרות שכבר מקודם היה תלמידו והיה חביב אצלו, ומסתמא גם גדול היה בתורה, כעת כשראה כמה חביב ויקר אצלו ד"ת שלא היה נוחא לי' כשאבד לו איזה דין, והיה אכפת לו עד כדי שכשחזר לו אותו ההלכה צהבו פניו על שחזרה לו אבידתו, על זה ולגו עיניו של ר"א בן שמוע דמעות וקרא עליו המקרא הזה 'מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי', כי אהבת התורה הוא ענין בפני עצמו, שאין די במה שלומדים ועמלים בתורה ובמה שיודעים ללמוד, וגם אם מחשיבים את התורה אין יוצאים בזה ידי חובה, יש לאהוב את התורה, וכל פרק ק"ט בתהילים מלא מענין זה של אהבת דוד את התורה, ואיני אומר לכם דברים שאי אפשר להשיג, נתבקשתי לומר 'דברי חיווק' ולא 'דברי אגדה', זה אפשרי ויתכן להגיע לזה, והדרך הוא להשקיע ולהשקיע עד שנהיה כך, ואין זה קשה כ"כ.

### בני התורה – דעו מעלתכם

בני הישיבות היקרים, שמעתי מאבא בשם רבנו יונה, וזה כתוב בספר 'שערי העבודה', רואים בתוך השערי תשובה' שהרבנו יונה חיבר עוד ספרים, כל מיני שערים, א' מהם זהו 'שערי העבודה' ולפני איזה שנים ראיתי מודפס שהוציאוהו לאור, וכתוב שם שהאדם צריך לידע מעלתו ומעלות אבותיו, ואמנם ככה רגילים אנו ללמוד מוסר, לראות החסרונות שלנו וזה בשביל לידע מה עלינו לתקן עוד, אכן אין זה סתירה, שבכדי להיות יכול לעמוד באלו החסרונות ולתקן אותם, צריכין לידע המעלות שלנו ומעלות אבותינו כדי שנדע הדרגה שלנו והיכן אנו עומדים [צריכים לידע החסרונות כדי לידע 'מה' לתקן, ויש לידע המעלות בשביל לידע 'איך' לתקן].

רוצה אני לומר לכם, בני התורה, בחורי ישיבות קטנות, בחורי ישיבות גדולות, אברכי הכוללים, העולם אינו יודע ערך ומעלת בני התורה, אין מבדילים בין העוסקים בשאר ענינים חשובים לבין בני הישיבות לומדי התורה, חושבים כי כולם אותו הדבר, אין זה כך כלל וכלל, אף שעל כל מעשה טוב מובטחים כי הקב"ה ישלם כל שכרם באמונה, אכן על תלמידי חכמים כתוב בגמ' 'עין לא ראתה אלקים וזולתך' שאין לתאר ולשער גודל השכר הצפון להם, יש הנדמה להם כי מה יש, לומדים בשיבה כל היום, אז מה, אין הם מבינים גודל העמל והיגיעה שכל אחד משקיע בכל כחו, כמה צריכין לעמול להתגיע בקושי רב בכדי לידע ללמוד, וכי זה קל 'לדעת ללמוד', כמה יש להתגיע בשביל להבין טוב ר"ן אחד, חשבון ארוך של תוס', או איזה סברא דקה, להתבונן כמה הפשט או כמה הפשט, ואחר ההשקעה המרובה עדיין אין כולם מצליחין, וצריכין הרבה סייעתא דשמיא לכוין לאמיתתה של תורה.

ודבר זה הוא בכל גיל ובכל החיים, מתקופת הישיבה קטנה ואחר כך בישיבה גדולה, כל א' מבני הישיבות יגע ועמל על לימוד הסוגיות, אם לברר בדין מרא קמא על מה חולק סומכוס, או בסוגיות של פיגול הגדר בדין מרצה לפיגולו, וכן אלו הלומדים טעם כעיקר וחתיכה נעשית נבילה וכי קל לידע ולהבין את כל החוות דעת שם, בכל ענינים אלו עמלים ויגעים לומדי התורה בעמל גדול, וצריכים לידע זה, כי מלבד הגדלות בעצם העסק בלימוד התורה שהקב"ה עצמו יושב ועוסק בתורה, גם לא ניתן כלל להעריך את הכוחות והעמל שמשקיעים הלומדים בתורה. בני הישיבות דעו מעלתכם, כי מקדישים אתם את חייכם וכל הכוחות שלכם לתכלית זו של תפילה טובה, ועמל בלימוד התורה בכדי להבין, כל א' לפי דרכו ולפי טבעו איך שלומד, ואף שהרי צריכים להספיק יותר ממה שלומדים, כי אין לומדים אלא דף א' או שתי דפים זמן רב, וזו טענה נכונה היא על אופן הלימוד, כי צריכים לידע יותר ממה משיודעים כיום, מ"מ מה עוסקים כל כך הרבה באותו הדף, הרי חורשים זה הדף גמרא על כל צדדיו, וזה בעמל והשקעה עצומה, ועליכם לדעת גודל מעלתכם זו.

## מוסרי התורה ממורינו המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

### זוכה ורואה בשמחתה

נחפשו בדרכנו נגיע עד ה', גדולה תשובה שמגעת עד כיסא הכבוד, שובה ישראל עד ה' אלוקיך.

ונזכיר שוב מה הכוונה של צום ת"ב אם חלילה לא יבנה ביהמ"ק, יש לזכור שני דברים, דבר ראשון מה התכלית של הצום לפשפש במעשינו כמו שכתוב והתוודו את עוונם וכו' ושנית לחשוב מה אני יכול לתקן, ובמשנ"ב סי' תקמ"ט כתוב: וכל אלו הימים כל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שארעו בהם כדי לעורר הלבבות ולפקח על דרכי התשובה ויהיה זה זיכרון למעשנו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזיכרון הדברים אלו נשוב להיטיב, כמו שנאמר והתוודו את עוונם ואת עון אבותם, ולכן חייב כל איש לשום אל ליבו באותן הימים ולפשפש במעשיו ולשוב בהם כי אין העיקר התענית, כמו שכתוב באנשי נינוה וירא ה' את מעשיהם ואמר חז"ל את שקם ואת תעניתם לא נאמר אלא את מעשיהם, ואין תענית אלא הכנה לתשובה, לכן אותם אנשים שכשהם מתענים הולכים בטיול ובדברים בטלים תפשו הטפל והניחו העיקר ומכל מקום אין לפטור את עצמו בתשובה בלבד, כי ימים אלו הם מצות עשה מדברי הנביאים להתענות.

העבודה היא להשתייך לא להיות אדישים ומי שיהיה לו שייכות הקב"ה יתחשב בו, הקב"ה יודע שהוא רוצה, אנחנו דור יתמי דיתמי, דור עקבתא דמשיחא, וידוע שעקבתא זה מלשון עקב, והעקב הוא המקום הכי פחות מרגיש בגוף האדם, ודור עקבתא דמשיחא הוא דור שלא מרגיש כ"כ, אבל הקב"ה יודע מחשבותינו והוא רואה שאנחנו רוצים שייכות.

ומשל לאבלים שיושבים שבעה על נפטר שהשאיר אשה צעירה, שנשארה כבתולה חגורת שק, ובן יתום ילד קטן, כולם יושבים ומתאבלים והילד הזה יושב ומשחק, והאמת שהוא עוד לא יודע מה קרה לו, הוא לא מבין באיזה אבלות הוא צריך להיות, ודור עקבתא דמשיחא אנשים לא יודעים אפילו מה חסר להם.

ולמעשה אפילו שבת"ב אסור ללמוד דברי נחמה רק פורענות, אבל בכ"א גומרים בדבר טוב, ששון ושמחה ימצא בה וכו', כי נחם ה' ציון וכו', לא גומרים בדבר רע, אנחנו לא מתייאשים, אבלות זה לא עצבות ודיכאון, זה שברון לב עם קרבת אלוקים, ולדעת בתוך האבלות הקב"ה איתנו לא עזב אותנו ולא יעזוב אותנו.

ואחרי תשעה באב מתחיל השבעה דנחמתא מת"ב עד ר"ה הקב"ה מנחם אותנו, הקב"ה אומר לנו נחמו נחמו עמי, עד שזה מגיע לדרגה של שוש אשיש בה', הקב"ה מבטיח לנו נחמה, וכדי לזכות לזוכה ורואה בשמחתה צריך דבר ראשון להיות כל המתאבל על ירושלים.

ועצה טובה קמ"ל, ללמוד בסוגיות הש"ס מה גרם לחורבן ומה התיקון, וישנם שלשה מקומות עיקריים שראוי לעסוק בהם.

### ויאמר ה' על עזבם את תורת

בגמ' ביומא מובא: מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים אבל מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב מפני שהייתה בו שנאת חנם ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות ע"ז גלוי עריות ושפיכות דמים (ט, ב).

נתכנסו היום לדבר על שני נושאים שממש מנוגדים, שני הפכים שאנחנו צריכים לקשר אותם, דבר ראשון אנחנו נמצאים בימי בין המצרים, ועכשיו זה הזמן שצריך להתעורר, חלילה לא להיות אדיש, וכל אחד לפי כוחו וערכו, ומצד שני אנחנו מתקרבים לבין הזמנים, וכ"כ לא מתאים לדבר עכשיו על בין הזמנים, למעשה קשה לחשוב עכשיו על כל מיני תוכניות לבין הזמנים בזמן של בין המצרים, וכ"ש חלילה לחשוב על זה בתשעה באב, (אולי יש כאלו שכ"כ קשה להם לעזוב את הישיבה, וזה כ"כ מעצב אותם אז כן מתאים לדבר ע"ז בתשעת הימים).

מ"מ היות שזהו רצון ה"ת, אז העבודה היא לקשר בין הדברים הללו.

עין בש"ע סימן תקנ"ד סכ"ה וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ובמשנ"ב שם וכדאי הוא בית אלוקינו להתאבל עליו עכ"פ יום אחד בשנה, וע"כ יש להיזהר לא לשבת בבית ולתכן את בין הזמנים כדי להפיג קצת את קושי הצום, צריך ללמוד מאמרי חז"ל ודברי התעוררות, צריך אמנם לנוח קצת, אבל חלילה זה לא הזמן לתוכניות.

וע"י שני חלקים אפשר להגיע לשייכות וכמיהה לגאולה, דבר ראשון ע"י שאדם יראה ויתבונן בכל הצרות שפוקדות אותנו באחרונה ל"ע, מרוב הצרות אדם יכול להתרגל ח"ו, יש דברים שממש מזעזעים את האדם אבל בכ"ז הטבע הוא להתרגל לצערנו.

### קלני מראשי - צער השכינה

יש צרות הכלל וצרות הפרט, ופה בישיבה לבד יש סיפורים מפחידים שא"א לתאר, אני מדבר בפרט על בני תורה, כמה אנשים שבורים ורצוצים כמה צרות בבית מבחינה רפואית וכלכלית, צריך להודות להקב"ה על מה שהוא נותן לנו, אבל יש דברים קשים, כמה סיפורים בתקופה האחרונה ל"ע שגילוי אצל האשה או ילד איזה שהוא גידול, וכל הזמן נמצאים במתח, תמיד יש לנו תקווה ואני בחסדיך בטחתי, הולכים לבדיקה ופתאום אומרים שהמצב קשה, יש סיפורים ידועים ויש שלא ידועים, אדם רואה שם של חולה להתפלל לרפואה והוא לא יודע במה מדובר, ומי שמכיר את השם זה מקפיץ אותו, יש כ"כ הרבה צרות בכלל, אנחנו בגלות, וצריך להתפלל על כל אחד, והכל זה הסתר פנים.

אסור לשכוח מה שעברנו באחרונה אסון מירון, שזה דבר שכ"כ זעזעה את כולם, אנשים לא ידעו בשעת מעשה איך לנשום, רק התחזקו באמונה, והכל אח"כ נמס ונשכח, אבל המשפחות עצמם אצלם לא נשכח כלום, ורק החסר וההמשך זה הקושי הגדול, בביה"ז נזכרים בבחור שהיה בבית וכבר לא נמצא, וצריך להזכיר כאן כמה כולם מקבלים דין באהבה, אבל המצב הוא קשה, והיה את האסון בקרלין ועוד אסונות ה"י, ושומעים דברים מפחידים, והגלות כביכול זה צער השכינה.

כתוב בחז"ל שאפילו דמם של רשעים שנשפך שכינה אומרת קלני מראשי - ק"ו שדמם של צדיקים נשפך, וכביכול יש צער לשכינה, ואם אדם קצת משתייך לרגשות אלו ולא אדיש הוא כבר נכנס לתוך המערכת של מצפים לישועה וכואבים את כאב הגלות, וזה צריך להרגיש תמיד ובפרט בימים אלו.

צריך לזכור את הפסוק באיכה, נחפשה דרכנו ונחקורה ונשובה עד ה', אם



וכן בגמ' בנדרים: מי האיש החכם ויבן את זאת דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו דכתיב ויאמר ה' על עזבם את תורת וגו' היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה אמר רב יהודה אמר רב שאין מברכין בתורה תחילה (פא א).

ובאיכ"ר: ויתר הקב"ה על עוון עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים ולא ויתר על עוון ביטול תורה. ולכאורה צריך להבין מה הפשט ויתר, הרי ק"ל כל האומר הקב"ה ויתר יותרו חייו, אלא הפשט הוא לא שיש הפקרות אלא ויתר הכוונה שהקב"ה מאריך אף, שמא ישוב, ומדוע כי המאור שבה מחזירה למוטב, יש תקווה, המאור שבה מחזירה למוטב.

וידועים דברי הר"ן בנדרים על ממירא זו: דבר זה נשאל לחכמים וכו' ולא

פרשוהו. מדכתי' ויאמר ה' על עזבם את תורת מכלל דליכא ידידע להדורי טעמא אלא קודשא בריך הוא בלחוד ומצאתי במגילת סתרים של ה"ר יונה ז"ל דקרא הכי דייק דעל שלא ברכו בתורה תחילה אבדה הארץ דאם איתא על עזבם את תורת כפשטא משמע שעזבו את התורה ולא היו עוסקין בה כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא פרשוהו והלא דבר גלוי היה וקל לפרש, אלא ודאי עוסקין היו בתורה תמיד ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ עד שפרשו הקב"ה בעצמו שהוא יודע מעמקי הלב שלא היו מברכין בתורה תחלה כלומר שלא הייתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה והיינו לא הלכו בה כלומר בכוונתה ולשמה.

## הכנה לימי בין הזמנים

הישבה מלאה, אמרתי, עוד כמה קושיות כאלו ונושענו, מי שלוקח את הימים האלו למקום כזה שמתרענן קצת ומתחזק בגוף ובנפש, זה גם עבודת ה', והוא יקבל גם על זה שכר.

אפשר לתת בבין הזמנים כח לאשת חיל שילוו אותה גם אחרי בין הזמנים, וכל אחד יחשוב מה הוא יכול לעשות שגם הגשמיות יביא אותנו לעבודת הבורא יתברך.

ושב צריך לזכור שאת כל המחשבות על ימי ביה"ז לא לחשוב בת"ב, ובכל זאת בין הזמנים זה לא תקנה של עסקנים, גדולי ישראל נתנו את האישור הגדול לזה.

### השפעה טובה על בני הבית

היה פעם איזה עצה שבחורים שחוזרים לביתם ילמדו עם האחים הקטנים, וזה ממש השפעה טובה, לא לחנך את האח הקטן, אלא ללמוד איתו, וזה עושה שמחה גדולה בבית, וזה נוגע לבחורים, אבל לנו מה שנוגע זה ללמוד יותר עם הילדים, מצד אחד לא להכביד, צריך לדעת בחכמה ובתבונה, וזה סוגיא אחרת בחינוך, אבל לעשות אווירה של מבצע, ללמוד עם ילד קטן משניות, מותר לעשות סיום למשניות שלומדים עם הילד וכן עם ילד גדול שלומד מסכת אפשר לעשות מצב שמח, ומקבלים על זה שכר גדול שמחה של מצווה, ואם צריך לצאת לאיזה מקום צריך להיזהר מאוד ולברוח ממקומות מפוקפקים.

יש כאלו שנוסעים לכל מיני אתרים ונופשים, מי שאין לו את הכסף שלא יהיה עצוב, איפה שהוא נמצא הקב"ה יעזור לו, כשהייתי ילד אבא זצ"ל לקח אותנו לחופשה, ומה הייתה החופשה, גרנו ברחוב מלאכי ויצאנו לחורשה ברחוב חנה, איפה שהיום ישיבת טשעבין, מרחוב מלאכי עד חנה, ושם היה חורשה עם עצים, ושמחנו, חזרנו לבית מאושרים, אפשר לעשות חוויה גם מדברים כאלו, היום הבעיה שלילדים יש מושגים יותר מההורים, אבל לפי הענין לעשות אווירה טובה, אווירה של התעלות, ולהראות שכל מה שעושים זה שיהיה כח לעבודת הבורא.

אני רוצה לסיים שוב עם הנושא של כל המתאבל על ירושלים, כדאי ללמוד את מאמרי חז"ל, ובת"ב לומדים רק פורענותא, אך בתשעת הימים ובשבעה דנחמתא כדאי לעיין בדברי החפץ חיים בסוף ספר מחנה ישראל שמלקט מאמרי חז"ל איך שיראו הימים כשמישיב יבוא, לקבל קצת מושגים, ללמוד פרק החליל, לראות מה יהיה בשמחת בית השואבה, איזה שמחה ואור יהיה, איזה עתיד זוהר.

הקב"ה יעזור שכל המתאבלים על ירושלים יזכו ויראו בשמחתה, וכולם יזכו לראות את גילוי השכינה, ולהיות שמחים ומאושרים, ומתוך שמחה וטוב ללב נעשה להקב"ה נחת רוח.

נדבר עכשיו על החלק השני, ימי בין הזמנים.

סיפרתי פעם על מרן הגאון רבי חיים קריסוויט זצ"ל, (שכידוע בבלי וירושלמי היו שגורים על פיו, היה מרגש לראות איך שהוא שולט, הוא היה עליו גדול, אבל בלי התמדה וחסד הוא לא היה זוכה, אמר לי פעם אברך אחד שכבר לא חי, שהוא לא הולך לדרשות של רבי חיים, ולמה, רבי חיים שופך כ"כ הרבה גמרות מכל רחבי הש"ס עד שהוא כבר מקבל חלישות הדעת ונשבר, קשה לו, חבל לו היה משקיע היה מצליח כפי כוחו).

ופעם רבי חיים שאל בדרך חיזוק, אני לא מבין אם ת"ב זה זמן של התעלות והתרוממות כנגד מאסה של תורה, היה צריך להיות מיד אחרי ת"ב זמן חדש של חיזוק בלימוד התורה, וזה כ"כ לא מתאים שמיד יש בין הזמנים, ורק כדי לחדד הוא שאל, אז אני רציני לומר את חלקי, שבכל זאת אנחנו בני תורה עמלים וצריך קצת להשתחרר, ואדרבא דווקא בזמנים שאדם לא יכול בתקן הרגיל, ולא ביישיבה בזמן הרגיל, ואין עליו השגחה מתי הוא לומד ומתי לא, ועכ"פ הוא מנצל את הזמן ולומד בהתמדה, זה מראה שהוא באמת רוצה ללמוד, הוא מחבב את התורה, והגם שלא בגלל זה תיקנו את בין הזמנים, אבל אחרי שזה קיים זה יכול להראות חביבות, ולא סתר את דברי.

אני רוצה לומר, אדם חייב לעצמו קצת להתרענן, אבל אסור לשכוח את האשת חיל, שבשבילה בין הזמנים זה יותר מאשר בשבילו, אני לא יכול להיכנס לפרטים יכול להיות שהאשה שולחת ללמוד כל הזמן, אבל צריך לראות מתי צריך עזרה בבית וכד', ולפעמים בערב אפשר ללמוד יותר עם הילדים בבית, לנצל את הימים האלו לעליה ושמחה ולהכרת הטוב.

### ניצול הזמן לעלייה ברוחניות

מרן רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל אמר ווארט שמתאים יותר לצעירים אבל מזה אפשר ללמוד מושגים לבין הזמנים, רבי חצקל' אמר שכשבחור נמצא ביישיבה יש לו שייכות למסגרת מסוימת, ואם הוא יחליט שהוא לומד בבית"ד אחר יגידו לו ללכת להירשם שם, וכן אם אחד יגיד שהוא לומד בלילה ובבוקר הוא ישן ישלחו אותו לכולל שומרים בלילה, ובחור שיגיד שהוא לומד מסכת אחרת ג"כ ישלחו אותו למקום שלומדים מסכת אחרת, אבל בבין הזמנים לומדים מתי שרוצים, ואיפה שרוצים, ומה שרוצים, ופה במיד זה פחות נוגע כי אברך יכול ללמוד תמיד מה שהוא רוצה, יש קבוצות ולימודים שונים, יש מבחר עצום אבל בכ"ז יש מסגרת מסוימות, ובביה"ז אפשר לנצל את הזמן כל אחד ללימוד שהוא רוצה.

מרן הרב אלישיב זצ"ל היה נוסע בבין הזמנים לבת שלו בבית וגן, שם הוא היה יושב ולומד את הסדרים הרגילים שלו באותה מידה, אולי פעם הוא נסע עם הילדים מחוץ לירושלים, צריך לנצל את הזמן ללימוד באווירה אחרת.

פעם הגיע אחד בבין הזמנים ליישיבה, ובא בטענה גדולה זה בין הזמנים,

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית  
מרת מינה בת הגאון רבי יצחק אליעזר  
הלי' זצ"ל

לעילוי נשמת רבנו הגדול מרן ראש הישיבה  
הגאון רבי אריה לייב זצלה"ה  
בן מרן המשגיח הגאון רבי חיים זאב פינקל  
זצלה"ה

# ועד ליל שבת

דברי הכוונה והדרכה לבני הישיבות הק' היוצאים לתקופת בין הזמנים  
מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

(מתוך שיחה שנאמרה בהיכל הישיבה, שלהי תמוז תשפ"א)

## 'לעמל יולד' - גם בבין הזמנים

### גדלות האדם של בן ישיבה

ישנו מכתב מהגר"ב זצ"ל 'הדרכה לבן הישיבה'. ובתחילתו הוא כותב "קשה לדבר בפני בני ישיבה אשר תקראם התורה הקדושה מבקשי ה'" כמש"כ "והיה כל מבקש ה' ויצא אל אהל מועד", ואם כן צריכים לדעת לפני מי עומדים ואל מי מדברים". ואלו דברים מבהילים, שהרי הגר"ב שהיה גדול הדור וגאון הדור מעיד ש'קשה לדבר בפני בני ישיבה', וכנודע שמידת האמת אצלו היתה מדוקדקת מאד ולא הגזים בשום דבר, ואם כתב כך ע"כ שזה באמת כך. וכשבחור יוצא לבין הזמנים עליו לזכור זאת, שהוא לא כמו כולם, הוא בן תורה ש'מגדלתו ומרוממתו מעל כל המעשים', הרי בעולם ישנם מיליארדים, ומתוכם מיעוט של ישראל עם ה', ומתוכם מיעוט ששומר תו"מ, ומתוכם מיעוט שיושבים ולומדים כל היום, ומתוכם יש את המיעוט שבמיעוט שהם הבחורים המצוינים שמונחים בלימוד כל היום ותורת ה' כל מעיינים - עידית שבכלל ישראל. בחור כזה שיוצא לבין הזמנים איך הוא יכול להשליך את ה'דרגה' שלו ולהיות כמו שאר האנשים, אתה מרומם, אתה שונה, תכבד את עצמך, קצת גדלות האדם. ללכת ברחוב עם כובע וחליפה, 'מאני מכבדותא' - מה אני - מכבדותא, לכבד את עצמך ואת המעמד שלך. הגר"ב בהמשך המכתב כותב 'בצאת בן תורה מהישיבה פוגשו היצר הרע, והוא מחזיר על בן ישיבה יותר משאר בני אדם, וא"כ כמה שמירה צריכין', אבל באמת זוהי השמירה הטובה ביותר מהיצה"ר, לדעת ולהכיר במעלה שלך, אתה בן-ישיבה, תשמור על הנכבדות שלך.

### אדם לעמל יולד' - בכל מצב

כת' "כי אדם לעמל יולד ובני רשף יגביהו עוף" (איוב ה, ז). וכ' האב"ע "כי כאשר טבע העוף לעוף כן תולדות האדם לעמול". ציפור שיחתכו לה את הכנפיים היא תמשיך לחיות וללכת, אבל כל מהות החיים שלה זה שהיא עפה, אם היא לא תוכל לעוף יחסר בעיקר מהות החיים שלה. כך האדם, כל מהות האדם זה לעמול ולעבוד. אם הוא לא עובד חסר בעצם האדם שבו, משום שבריאת האדם נעשתה באופן שהוא יהיה תמיד עמל. במה לעמול זה תלוי ברצון האדם, המדרש בקהלת אומר 'רוצה אדם לעמול בדברי תורה נותנים לו, רוצה לעמול לרוח נותנים לו'. אבל לא מרוויחים שום דבר שחיים בלי עול. אפילו יצר הרע אין על זה, משום שאם היה מצב שאפשר לחיות בלי עול אז היה על זה יצר הרע, אבל אין מצב כזה, אדם נברא לעמול, ותמיד יהיו בעיות, בכל מצב יהיו מתחים, אכזבות וטרדות. רק שיש שתי ברירות: או שהעול זה להבין את דין האמירה בקידושין, או שהעול יהיה כאבי ראש וכאבי בטן ומה החבר חשב עלי ומה הוא אמר עלי, ודורנו משופע בחרדות מעין אלו ה". אבל לכל אחד יש עול וטרדות ואכזבות, בכל מצב יהיה עול. רק צריך לבחור איזה עול יהיה. 'המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכויות ועול דרך ארץ'. הקב"ה לא ברא את האדם בשביל שיסבול חלילה. האדם נברא לעמול בשביל לעסוק בתורה, בלי לחץ, אך עם מסגרת עבודה. אבל מי שלא משתמש בעול בשביל התורה צריך לעמול בדברים אחרים.

### להכין תכנית מסודרת לשבועות אלו

יוצאים לדאצ'ה, בין הזמנים. את הדאצ'ה אפשר לעשות בצורה של עול, ואפשר בצורה של פריקת עול. שום דבר לא מחייב אותי, עושים מה שרוצים ומה שיוצא, פריקת עול כפשוטו. ומה יוצא מזה, דבר ראשון אחרי שלשה שבועות חוזרים לזמן אלו בלי צורת אדם בכלל, המשגיח רבי יחזקאל לוויןשטיין היה אומר "כל האלול צריך לקרצף לבחורים את הבוץ מהפנים, רק לפני ראש השנה אפשר להתחיל לדבר איתם..." כך הוא היה אומר. אבל גם בלי זה, צאו וחפשו האם יש בחור שהיה לו בין הזמנים של פריקת עול והוא היה מאושר בזמן הזה. שלשה שבועות בלי לחץ, בלי כלום על הראש. הרי לכאורה בכזה דאצ'ה הוא השיג את פסגת החלומות שלו, נו, עכשיו הוא מאושר? תבדקו ותמצאו שלא. כמה לחצים, כמה טרדות, כמה בעיות, לא למרות הדאצ'ה אלא בגלל הדאצ'ה. וכמה עייף הוא יוצא מהדאצ'ה הזה, עכשיו הוא צריך להתחיל לנוח. זו המציאות. והסיבה לזה היא שהעול תמיד יהיה אותו עול, 'אדם לעמל יולד'. השאלה לאן לקחת את העול, אם לתורה אם להבלים אחרים.

אין הכוונה שבבין הזמנים צריך לשבת וללמוד כמו באמצע הזמן, אפשר ללמוד גם יותר... אני מתכוון לדבר אחד: צריך שתהיה תכנית מסודרת לבין הזמנים. 'עול' זה לא סתם לעמול, עול זה לחיות ממוקד מטרות. יש סיבה שבגללה באתי לעולם, ויש לי שאיפות ויעדים מה אני רוצה להשיג ולהספיק בכל זמן שהוא. בבין הזמנים מוכרחים לנוח, לאגור כוחות, אבל לא לרבוץ סתם. מי שחי עם עול ועם מטרות צריך לעשות לו תכנית מסודרת: כמה שעות ביום לומדים, ומה לומדים, שיהיה ברור איזה מסכת או איזו סוגיא אני רוצה לקנות בחודש הזה. לא סתם לשבת על הספסל, תכנית מסודרת, כל אחד לפי מה שהוא. מתי לקום, להתפלל כמו בן אדם, ההלכות הן אותן הלכות כמו כל השנה, אותו זמן ק"ש, אותו זמן תפילה, אין קולות בשום הלכות, לא בק"ש ולא בתפילה, ולא בנטילת ידיים... אנחנו יהודים כמו באמצע הזמן. אנשים מסוגלים להתקשר לשאל האם זה מותר וזה מותר... חושבים שלחודש אב יש דין אחר. אבל השו"ע של בין הזמנים הוא אותו שו"ע של ערב יום כיפור, בלי שום שינוי. הכל ממשיך כרגיל, רק משנים מקום ואווירה. הסטייפלער כותב שהכיר 'כמה גדולי תורה שצמחו וגדלו בבין הזמנים'. משום שקל יותר ללמוד בלי שמחייבים אותם ובאווירה שונה.

### 'זמן הביניים'

כשהייתי ילד, נכנסתי פעם בבין הזמנים לבנין 'כולל הלפרין' בבני ברק, ראיתי שם יהודי עושה דאצ'ה, יהודי שכל השנה היה לומד בכולל חזון איש הסמוך, אבל עכשיו הוא בדאצ'ה, אז הוא עבר לכולל הלפרין, קיפל מעט את השרוולים, ושם את היד בחוץ על המעקה. כך הוא ישב ולמד. קראו לו רבי חיים קנייבסקי. זה היה הדאצ'ה שלו. אני לא חושב שזה צריך להיות הבין הזמנים שלנו, אבל אלו מושגים של דאצ'ה. דאצ'ה זה להחליף אווירה. הרי תמיד מתלוננים על האווירה פה ועל האווירה שם, יש לך אווירה אחרת, אז אפשר להמשיך ללמוד. מרן הרב שך קורא לתקופה זו במכתב 'זמן הביניים'. זהו זמן בפנ"ע שיותר קל ללמוד בו בגלל שינוי האווירה והמקום.

ועל אחת כמה וכמה עד סוף הזמן, לא יתכן שהזמן פוחת והולך, ולא עושים כלום. מה יש בכ"ב תמוז שלא היה בכ"ב אייר, הרי זה מוכיח על קטנות וחוסר מחשבה. שמחים שסוף סוף נגמר, כתינוק הבורח מבית הספר. יש היגיון בזה? שום היגיון. וכי מאד התעייפו? הרי לו יצויר שהזמן היה ממשיך עוד חודש - היו מתחילים להיות עייפים עוד חודש, אז מתעייפים לפי התאריך? זה ממש בזיון, הרי בשביל מה אנחנו בני תורה, בשביל מה אנחנו יושבים ולומדים. קצת להפעיל את ה'אדם' שבנו, את ה'חכם' שבנו, להתנהג בדעת, לא כמו ילדים קטנים.

### להתרגל לחיות עם עול תורה

צריך להתרגל לפני שמתחתנים לחיות עם עול, אחרי החתונה יש את העול של החיים עצמם, ואי אפשר לברוח מזה, אז צריך בתור בחור לדעת לחיות עם עול, והעול האמיתי שצריך שיהיה לכל אחד שנקרא ישיבוהער ולכל בר דעת - זה עול תורה, ועול תורה כתוב ברמב"ם (בפיהמ"ש אבות פ"ג מ"ה) שהכוונה להתמדת הקריאה - לשבת וללמוד בהתמדה, לא לבזבז את הזמן. לא הכוונה שאסור לדבר דברים בטלים, מותר ואף צריך לדבר. הרי במיעוט שיחה התורה נקנית, אבל לא לבזבז את הזמן. יש כל כך הרבה זמן מבזבז, כל כך הרבה זמן שהולך לאיבוד בלי שום סיבה מוצדקת, הרי אם ישאלו אותך על מה ביזבזת את כל עשרות ומאות השעות האלו אתה אפילו לא תזכור על מה, זה ההפך המוחלט מעול. וזה בדוק ומנוסה: כל אלו שלומדים בלי לחץ אך בהתמדה - לא מכירים את כל הבעיות והחרדות והלחצים שחבריהם משופעים בהם, כי כל הלחצים והשאלות והטירדות נובעות מהבטלה, מזה שאין עול תורה ולכן יש עול אחר. מי שחי עם עול, חי עם תכנית מסודרת, עם הבנה שיש מטרה שצריך להגיע אליה, אז יש לו רק עול תורה. וזה העול הכי כיף וטוב שיכול להיות.

### להציב יעדים ומטרות

לומדים קצת מסכת קידושין. אפשר ללמוד כמה סוגיות בקידושין פה ושם וכל סוגיא שמזדמנת ברחבי המסכת - זה נקרא ללמוד בלי עול. ללמוד עם עול זה להציב מטרה לדעת את מסכת קידושין. לדעת הכוונה ללמוד לפחות פע"א את כל המסכת מתחילתה ועד סופה. מי שלא מרגיש מחויב ללמוד את כל המסכת אז הוא לא מחויב גם לחצי, אין לו שום מטרה שהוא רוצה להגיע אליה, אז סתם רואים סוגיא פה סוגיא שם ולא יוצא מזה שום דבר. צריך להציב יעד, להחליט על מטרה: עד סוף הזמן מסיימים מסכת קידושין, (ואז גם אם לא מסיימים - לכה"פ חצי מסכת יודעים). בסופו של יום הרי צריך ללמוד את כל השישים מסכתות, בשביל זה אנחנו כאן, אבל אי אפשר להגיע לזה ביום אחד, צריך להתרגל להציב מטרות, לדעת מסכת זו על בוריה, לחזור ולהמשיך הלאה. לא לחיות בלי תכנית. ולא מרוויחים מאומה כשמבזבזים את הזמן, לא מרוויחים שום דבר כשחיים בלי עול, בגלל שאם אין את העול הזה יש עול אחר, אף פעם הראש לא ריק מטרדות. או שאתה מסובך עם אמירה בקידושין או שאתה מסובך עם פלוני ועם הבנק.

### אין אדם שאין לו עול

אי' במדרש (מובא בילקוט רמז ת"נ) 'אין אדם בעולם בלא יסורין, חושש בשניו אינו יכול לישן, בעיניו אינו יכול לישן, יגע בתורה אינו יושן, זה ער וזה ער' 'אשרי הגבר אשר תיסרנו י-ה ומתורתך תלמדנו'. נגזר על אדם שהוא יהיה ער כלילה. לא יעזור שום דבר - הוא יהיה ער כל הלילה, כך נגזר עליו. יש לו בחירה לקבוע למה להיות ער כל הלילה. אז יש אפשרות שהוא מחליט לעשות 'משמר'. לא יקרה כלום כי בין כך הוא לא יושן, אז הוא מעביר את הלילה בלימוד, מיידיק. יש משהו אחר שכן רוצה לישון, אז הוא נכנס מתחת השמיכה והולך לישון. אבל נגזר שהוא יהיה ער, אז מתחיל לכאוב לו השיניים. הוא כבר גומר את כל הכדורי הרגעה שיש באזור, לא עוזר שום דבר, כואב לו כל הלילה השיניים. ויהי בוקר, והפסיקו הכאבים. נו, ברוך ה', כנראה התפללתי טוב. אבל מה האמת, הוא היה צריך להיות ער כל הלילה, אבל הוא לא רצה ללמוד, אז כאבו לו השיניים. אז לא שצריך לעשות כל לילה משמר כדי שלא יהיו כאבי שיניים. אבל לא מפסידים שום דבר כשיושבים ולומדים. כך זה בכל החיים, אין אדם שאין לו עול. זה יכול להיות כאבי שיניים וזה יכול להיות שיושבים ולומדים. כל אחד צריך לעצור ולחשוב, איך מקבלים על עצמנו עול, לעשות תכנית מסודרת לבין הזמנים, כל אחד לפי מה שהוא ולפי היכולות שלו. תכנית מסודרת איך לחיות. זה הכוונה עול, וכשחיים עם עול - 'המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ'.

## שו"ת עם בני הישיבות הק' העולים מיישיבה קטנה לישי"ג כפי שנשמעו בכינוס שע"י ארגון 'דרשו'

ש. בחורים בועד א' מתקשים להעביר את הסד"א כולו בלימוד. מה ראוי לעשות בזמן הזה, הרי הם רגילים ללמוד ע"פ השיעור ועדיין לא כ"כ יודעים ללמוד לבד. ת. אין ספק שהמעבר מיישי"ק לישיבה גדולה הוא מעבר קשה. ביישי"ק בחור סמוך על שולחן הר"ם שלו ועל שולחן הישיבה. התפקיד של בחור ביישי"ג הוא להתלמד אין ללמוד. מי שחושב שאפשר לעשות את זה ביום אחד - הוא טועה, נמצאים בישיבה כחמש או שש שנים כי זהו הזמן הנצרך כדי להתלמד ללמוד לבד. אמת הדבר שבהתחלה זה קשה, ואפילו קשה מאד, כי עדיין לא יודעים איך לעשות את זה, אבל צריך לדעת שעם הזמן מתחילים לדעת ללמוד. כל חודש נוסף שעובר יודעים יותר טוב ללמוד. לא הכל נהיה ביום אחד, צריך סבלנות ואורך רוח. שומעים שיעורים, עוד יום ועוד יום, וע"י השיעורים לומדים איך לגשת לסוגיא, מה אפשר להגיד ובעיקר מה אי אפשר להגיד, ולאט לאט הסד"א מתחיל להתמלא. בחור בש"א ישי"ג שמרגיש שלא יודע מה לעשות בסדר א' זה סימן מצוין. משום שישנם בחורים שבגלל שעדיין לא יודעים ללמוד לבד הם מתחילים לומר דברי טטות ולנסות להסביר דברים שאינם טעונים הסבר וכדו'. אין בזה שום ענין. בתחילת הדרך צריך להשתדל למלא את סד"א רק בתורה, לא בפילוסופיה ולא בדברים עקומים, ועם הזמן לומדים איך לעשות את זה. לכן בתחילת הישי"ג מומלץ ללמוד היטב את הגמ', את כל סוגיית הגמ' לדעת היטב, ולדעת היטב אי אפשר בפעם אחת ולא בפעמיים, אז צריך לחזור שוב ושוב, כך שאין דבר כזה שאין מה לעשות בסד"א, לומדים את הגמ' עד שיודעים היטב, והיכן שקשה צריך לחפש תירוק, לא לחפש בכל מיני ספרים חדשים, את הראשונים המקובלים ואותם צריך ללמוד. עד שיודעים היטב את הגמרא עצמה. בהתחלה זה קשה, אבל צריך להמשיך בסבלנות, עוד קצת ועוד קצת, ועם הזמן מגיעים למצב שהזמן של סד"א לא מספיק. מי שישקיע יראה שבסוף זה יגיע.

### ש. עד כמה נחוץ לשמוע את השיעורים ביישי"ג?

ת. יש הבדל גדול בין השיעור בישיבה קטנה לשיעור ביישי"ג. ביישי"ק שומעים שיעור כדי לדעת מה אומרים בסוגיא. אך ביישי"ג צריך ללמוד את השיעור בעיקר

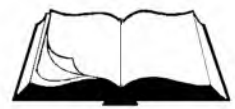
כדי לדעת מה אי אפשר לומר בסוגיא. לכן השיעור נחוץ מאד כי על ידו אפשר להתלמד ללמוד לבד. כדי שבחור ילמד להבין לא מספיק שישמע שיעור אלא צריך שייבן למה אמרו כך ולא אחרת. אני למדתי בש"א אצל ר' בערל פוברסקי (הוא היה אז אברך צעיר), והיתה לי מחברת. בחצי הראשון של המחברת היה כתוב את מה שאמרו בשיעור, ובחצי השני היה כתוב מה אני חשבתי ולמה בשיעור אמרו לא ככה. ומה שלא הבנתי למה אמרו לא כך הלכתי לשאול. בשביל למלאות את הסדר לא מספיק לשנן את השיעור כמו תוכי, אין לזה משמעות. אתה שומע שיעור, הר"ם שאל שאלה, תנסה לחשוב האם זו שאלה או לא, האם התשובה שלו היא תשובה או לא, אל תחזור על השיעור - תלמד את השיעור.

ש. יש בחורים שנמשכים יותר לענין ויש שיותר לבקיות. האם ביישי"ג שייך שיהיה בזה עצמאות שכ"א יחליט מה שטוב לו, או שצריך להיצמד לסדרי הישיבה. לדוג' כשישיבה לומדים מאד לאט ויש בחור שמרגיש שזה לא בשביל ללמוד כ"כ מעט ולאט, האם עליו ללמוד בדרך שלו, יותר מהר? ת. הסדרים ביישיבות זה לא שרירותי וחד משמעי, רבותינו קבעו צורה שמתאימה פחות או יותר לרוב הבחורים ע"ד הממוצע. אמנם, בחור שנכנס ליישי"ג הוא עדיין לא במצב שיכול להחליט מה מתאים לו ומה לא מתאים לו. בתקופה הראשונה בישיבה צריך להשקיע לפי סדר הישיבה ולהבין היטב את הגמ'. עד שבחור מתבסס להיות סמוך לשולחן עצמו ולדעת מה טוב לו ואורך זמן, ובשביל זה יש צוות שיכול לעזור לבחור לדעת מה יותר מתאים לו. אבל זה שייך לתקופה מאוחרת יותר. בש"א מוכרחים להיצמד לסדרים של הישיבה.

ש. מה רצוי ללמוד בבין הסדרים ובשישי-שבת, האם יש ענין לחזור לשנן את מה שלומדים בישיבה, או שעדיף ללמוד מסכתות אחרות? ת. הגר"מ שך היה מייצג תמיד לקבוע זמן לפחות פעם בשבוע ללמוד קצוה"ח על הסדר, משום שבחור צריך ללמוד 'לפתוח סוגיא' לבד ובשביל זה יש תועלת גדולה על ידי שלומדים קצוה"ח או שמעתתא, כי זה מאד מחדד את המחשבה. (אך כמובן שלא יהיה על חשבון ידיעת הסוגיא הנלמדת).



# מִי יֵרֵם הָיִים



"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 440

חזירודי שמעתתא (יו) – ובלכתך בדרך

אב תשפ"א

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

שאלות וחידודים לימי הנופש, שאפשר לקיים בהם  
"ודברת במ... ובלכתך בדרך..."

## קריאת התורה והפטרה

1. מתי מוציאים בשבת בראשית שני ספרי תורה?
2. האבא לא כהן ולא לוי, ובכל זאת הבן מקבל עליה כלוי, הכיצד?
3. מתי הרב או ראש הישיבה לא יכולים לעלות לעליית 'חזק' (ב' תשובות)?
4. מתי אומרים חצי קדיש אחרי מפטיר לפני הפטרה?
5. איזו הפטרה קוראים חמש פעמים בשנה?
6. פעם בכמה שנים קוראים את אותה הפטרה בשתי שבתות רצופות, מהי?
7. מתי קוראים בשבת בתפילת מנחה את אותה קריאה שקראו כבר בשבת בבוקר?

## ברכות

8. על איזה דבר בדרך כלל מברכים ברכה מסוימת מברכת הנהנין, ולפעמים מברכים עליו ברכה אחרת מברכת הנהנין? (ב' תשובות)
9. איך יתכן שאדם הולך לרקוד, ולפני שרוקד צריך לברך ברכת המצוות בשם ומלכות?
10. איזה ברכות מברכים רק פעם אחת בשנה? (ז' ברכות)
11. באיזו ברכות מזכירים פסוק לפני חתימת הברכה?
12. היום מברך על הלחם "המוציא" ולמחרת מברך עליו "שהכל", ולאחר זמן לא מברך כלום, הכיצד?
13. כמה סוגי ברכות הנהנין יש על ריח?
14. יהודי בן חמישים אמר: עכשיו בירכתי ברכה בפעם הראשונה בחיי, ואקוה שלא אצטרך לברכה פעם שניה, מהי הברכה?

## ספר תורה

15. איזו תוספת נוהגים לכתוב בספר התורה שמשה רבינו לא כתב בספר התורה?
16. שני אנשים שאלו את הרב אותה שאלה, כתוב על קלף אותיות ש' ד', מהשם של 'שק'י'. לאחד מהם אמר הרב שמותר למחוק, ולשני אמר הרב שאסור לו למחוק?

## ציצית

17. איך יתכן בגד עם ציצית, שרק לאדם אחד מותר ללבושו, ואילו כל העולם לא יוצאים בזה, אפילו הבעלים לא יכולים לצאת בזה?
18. לבש טלית ואח"כ הניחו בנרתיק, וקרה אונס ונפסלה ציצית אחת, למפרע לא יצא ידי חובת מצות ציצית, הכיצד?

## ברית מילה

19. באיזה יום בשנה יש הכי הרבה בריתות?
20. יש לפנינו שני שייס שנולדו מאותה אמה, ודומים בקומה ובשנים. באחד מהם יכול לפדות פטר חמור, ובשני אי אפשר לפדות לדעה אחת בגמרא, הכיצד?

## שחיטה

21. מתי אסור לשחוט עוף (חולין) אפילו בימי חול?
22. מתי מותר לשחוט "אותו ואת בנו" ביום אחד?
23. שחט אמה ושני בניה, מתי חייב שתיים ומתי חייב אחד?

## מצוות

24. איזו מצוה דאורייתא (שמברכים עליה) אפשר לקיים אותה לכתחילה ע"י אחר, ואין בה ענין של 'מצוה בו יותר מבשלוחו'?
25. איזו מצוה עושים כל יום כמו בית שמאי ולא כבית הלל?
26. מתי עושים שתי מצוות סמוכות זו לזו, האחת מצוה מדרבנן והשניה מצוה מדאורייתא (ומברכים ברכה על כל אחת מהן), ומקדימים את המצוה מדרבנן לזו של דאורייתא?
27. מי חייב לעשות את כל המצוות רק בשיעור של הגר"ח נאה, ולא בשיעור החזו"א, ואפילו מצוות דאורייתא כגון מצוה או ארבעת המינים (ואפילו החזו"א יאמר לו כן)?
28. מתי חייב במצוות דאורייתא ולא במצוות דרבנן והוא יהודי גמור?

## איסורים

29. בדרך כלל יש מצוות ואיסורים המיוחדים לחפצים דוממים, ויש

איסורים המיוחדים לצומח, ויש איסורים הנוגעים לבעלי חיים. איזה איסור נוהג גם בדומם, גם בצומח וגם בבעל חי (והכל כתוב בפסוק אחד)?

30. אדם אוכל מצה או חמץ באמצע השנה וחייב כרת, הכיצד?
31. מתי מותר להסתפר בתער ואסור להסתפר במספריים?
32. איפה מצאנו איסור הוצאה לעשות עקירה והנחה אפילו שניהם ברשות היחיד, באותו בנין מחדר לחדר?
33. היכן יש דין בסיס לדבר אסור לא לענין מוקצה בשבת?
34. מי מקבל מלקות אם נכנס לירושלים?
35. ראובן שאל את שמעון מי הבחור שיזכה בזמן הבא ללמוד עם ראש הישיבה, ושמעון ענה לו שאם ילווה לו כסף שהוא צריך היום הוא יגלה לו, על איזה דין עובר?
36. מתי אדם שנותנים לו כסף מדעת (לא גזל, לא איסוה"נ, ולא בשבת) חייב מלקות אם קיבלו?
37. איזה אוכל (כשר) ראוי שלא לאכול ממנו מעט אלא יאכל הרבה ביחד?
38. שני אנשים יש להם חתיכת בשר ספוג בחלב, באו שניהם לשאול האם אפשר לתת חתיכה זו לגוי, לאחד אמרו שמותר ולשני אמרו שאסור, הכיצד?
39. התערבבו כמה חתיכות שומן וחלב ביחד, וראובן ושמעון אכלו מהם חתיכה אחת (ושניהם יודעים שיש כאן ספק חלב ספק שומן). אחד מהם חייב אשם תלוי והשני לא חייב אשם תלוי, הכיצד?
40. חתיכה שהיא ספק חלב ספק שומן, אם ראובן יאכל אותו יביא קרבן חטאת, ואם שמעון יאכל אותו יביא קרבן אשם תלוי הכיצד?

## ממונות

41. מתי מותר להיכנס לשדה חברו ולשבור שם את הכלים שלו?

## תשובות

1. אם יש מניין שלא שמעו קריאת התורה של פ' וזאת הברכה (היו חולים או היו בבידוד וכד'), יש להוציא ב' ספרים, בראשון קורא פ' וזאת הברכה (וגם אפשר למכור חתן תורה), ובשני קריאת פ' בראשית (הגר"ח קניבסקי שליט"א, עפ"י הרמ"א ס' קל"ה סעיף ב' ובמשנ"ב ס"ק ז').
2. האבא הוא גוי והאמא היא בת לוי, הבן מקבל ממנה דין לוי (בעל "שבט הלוי" צ"ל).
3. א. כשחל ר"ח אדר בשבת פ' פקודי (כמו שהיה בשנת תשס"ח ויהיה בשנת תת"כ), מוציאים ג' ספרים, פרשת השבוע, ראש חודש, שקלים, ואם הרב כהן או לוי (שיכול בדרך כלל לעלות 'אחרון'), בכה"ג לא יכול לעלות לעליית 'חזק' משום שהוא לפני עליית 'אחרון' (כמבואר ברמ"א ס' קל"ה סעיף י').  
ב. בפי' בהר בחקותי, אם הבעל קורא כהן או לוי, היות והמנהג שהבעל קורא עולה לקריאת התוכחה, עולים שבעה קוראים עד 'שלישי' של פ' בחקותי, ומשם עולה הבעל קורא 'אחרון' עד סוף הפרשה 'חזק' (ביה"ל ס' תכ"ו סעיף ו' ד"ה בפסוקים).
4. בתפילת שחרית בתשעה באב.
5. "דך שו ד' בהקצאוי", במנחה של תעניות ציבור.
6. כשחל ט"ו באדר בשבת (פורים משולש), בירושלים קוראים בשבת למפטיר 'ויבוא עמלק', ובהפטרה קוראים 'פקדתי' כמו שקראו בשבת וזכור (משנ"ב ס' תרפ"ח ס"ק ט"ז).
7. כששמחת תורה חל בשבת (בארץ ישראל) הקריאה לחתן בראשית היא בתפילת ספר בראשית, ואת אותה קריאה קוראים גם בשבת במנחה (היות שפי' בראשית היא בשבת הבאה).
8. א. דבר שברכתו "בורא עצי בשמים", או "בורא עשבי בשמים", כשמריחים אותו בהבדלה במוצש"ק מברכים עליו "בורא מיני בשמים" (למנהג בני אשכנז), (משנ"ב ס' רצ"ז ס"ק א').  
ב. דבר שברכתו "העץ" או "האדמה", כשהוא טפל אם אוכל קודם את הטפל מברך "שהכל" (רמ"א ס' רי"ב סעיף א').
9. אדם יכול לקדש אשה ע"י ריקוד שרוקד לפניו (קידושין ס"ג), והמקדש אשה בריקוד צריך לברך קודם לכן ברכת אירוסין "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על העריות..." (הגר"ר צבי שטיינברג שליט"א).
10. א. ברכת האילנות. ב. "על ביעור חמץ". ג. "גאל ישראל" בסוף ההגדה. ד. "על אכילת מצה". ה. "על אכילת מרור". ו. "נחם" בתשעה באב. ז. "להדליק נר של יום הכיפורים".

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א' - ה'):

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741



11. א. בברכת ק"ש במעריב: "ואומר כי פָּדָה ד' אֶת יַעֲקֹב... ברוך... גאל ישראל" (ירמיהו ל"א, י').
- ב. בברכת ק"ש בשחרית: "צור ישראל קומה בעזרת ישראל... גָּאֵלְנוּ ד' צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל בְּרִיךְ... גאל ישראל" (ישעיהו מ"ז, ד').
- ג. בברכת המזון: "ככתוב וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ... על הארץ ועל המזון" (דברים ח', י').
- ד. בנוסח ספרדי וע"מ בברכת המזון: "כאמור פותח את יָדְךָ... (תהלים קמ"ה ט"ו)".
- ה. בברכת "נוחם" בתשעה באב: "כאמור וְאָנִי אֶהְיֶה לָּךְ... ולְכַבֵּד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ... ברוך... מנחם ציון ובונה ירושלים" (זכריה ב', ט').
12. הלחם התקלקל קצת, לכן איבד חשיבותו וברכתו "שהכל", ואח"כ התקלקל יותר ואינו ראוי לאכילה, ולא מברך כלל (ע"י שו"ע ס' ר"ב סעיף א').
13. חמשה סוגים:
  - א. "הנותן ריח טוב בפירות" (שו"ע ס' רט"ז סעיף ב').
  - ב. "בורא עצי בשמים" (שם סעיף ג').
  - ג. "בורא עשבי בשמים" (שם סעיף ו').
  - ד. "בורא מיני בשמים" (שם סעיף ב').
  - ה. "בורא שמן ערב" על שמן אפרסמון (שם סעיף ד').
  - ו. יש אומרים שמברכים על פת חמה: "שנתן ריח טוב בפת" (רמ"א ס"ו ס' רט"ז), ולמעשה לא מברכים (משנ"ב ס"ק נ"ו).
14. א. ראה קשת פעם ראשונה בחייו, ומקוה שלא יצטרך לברכה עוד פעם בהמשך חייו (ע"י משנ"ב ס' רכ"ט ס"ק א').
- ב. בירך ברכה על ראיית מתים בבית החיים (שו"ע ס' רכ"ד סעיף י"ב), ומקוה שבקרוב כבר תהיה תחיית המתים.
- ג. שכח לומר "עלה ויבא" בברכת המזון, ונזכר לפני הברכה הרביעית, ופעם ראשונה בחייו אמר את הברכה "ואשר נתן ראשי חדשים לעמו ישראל" (שו"ע ס' קפ"ח סעיף ו'), ומקוה שלא ישכח לברכה יותר.
- ד. בן ספרד מברך ברכה אחת על התפילין "להניח תפילין", ופעם ראשונה הוא סח לפני שלבש תפילין של ראש, או שלא היה לו תפילין של יד, ובירך "על מצות תפילין" (שו"ע ס' כ"ה סעיף ט'), וסי' כ"ו סעיף ב'), ומקוה שלא יברך ברכה זו שוב.
- ה. כשהיה בן חמישים נולד לו בן ראשון, ובירך את הברכה "על פדיון הבן" (שו"ע יו"ד ס' ש"ה סעיף י'), ומקוה שלא יברך ברכה זו עוד פעם כל ימי חייו (לפי מה שנהגים כחרם דרבינו גרשום ז"ל, שאסור להתחתן עם שתי נשים).
- ו. בירך פעם ראשונה "ברוך דין האמת" (שו"ע ס' רכ"ג סעיף ב'), על קרוב שנפטר, ומקוה שלא יצטרך לברך זאת שוב.
- ז. פעם ראשונה היה ש"ץ בתענית, ואמר ברכת "עננו" עם חתימת "ברוך הנונה בעת צרה" (שו"ע ס' תקס"ו סעיף א'), ומקוה שלא יצטרך לברך עוד פעם, כי יבוא המשיח ויתבטלו כל התעניות ואמנם תענית אסתר לא תתבטל, אי"כ גם לעתיד לבוא תהא הברכה, אולם היות שכל התעניות יתבטלו ורק תענית אסתר לא תתבטל משום זכר לנס הניצחון, ולא משום צרות וצער, אולי לא יברכו או את ברכת "עננו" ברוך עונה בעת צרה", היות שזה זכר לנס, והעירו שאולי יהיו תעניות של יום כיפור קטן, ותענית גמ"כ שהן כפרה לעבירות).
- ח. היתה עצירת גשמים, ואח"כ התחילו לרדת גשמים, ובירך ברכת "מודים אנחנו לך... ברוך אתה ד'... רוב ההודאות" (תענית ו'), ונפסק בשו"ע ס' רכ"א סעיף ב'), ובירך זאת בפעם הראשונה, ומקוה שלא יצטרך לברך זאת עוד.
- ט. בירך על ד' מינים, ואח"כ נמצא שהאתרוג או ההדסים פסולים, וכתב המשנ"ב (ס' תרנ"ז ס"ק נ"ו), שיטול שוב ארבעה מינים כשרים ויברך על אותו מין שהיה חסר, כגון "על נטילת אתרוג" או "על נטילת עץ עבות", ע"י שם. וזה קרה לו פעם ראשונה, ומקוה שלא יקרה לו שוב.

## ספר תורה

15. כתב "פסקי תוספות" (מנחות אות רל"א), שעזרא הסופר תיקן לכתוב הנקודות בספר תורה (שעל גבי האותיות כגון בתיבת "אלוהי", בארשית י"ח, ט'), ואם משה רבינו ישאל אותו למה הוסיף ישיב לו: הלא לא מחתתי (מובא בט"ז יו"ד ס' רע"ד סוס"ק ז'), וע"י "לשכת הסופר" פרק ט"ז ס"ק ו').
16. הראשון שאל שהיה כבר כתוב שם שקי מלא (ג' אותיות), ונמחקה האות י', כיון שכבר חלה עליהם הקדושה אפי"פ שעכשיו אין שום משמעות, מ"מ אסור למחוק ("קטת הסופר" פרק י"א סעיף א'), אבל השני שאל שכתב שם אותיות שי ד', ועדיין לא חל עליו קדושה כלל, ואין בו שום משמעות, לכן מעיקר הדין מותר למחוק אם יש בזה צורך (שם סעיף ד').
17. קטן הטיל בו ציצית, ואח"כ הגדיל לגבי כל העולם הוא אינו נאמן שעשה לשמה, כיון שהיה קטן, אבל לגבי עצמו כיון שידוע שעשה לשמה, אפילו שעכשיו הוא גדול מותר לו ללבושו ("ביאור הלכה" ס' י"ד סעיף א' ד"ה להצריך).
18. ראונו נתן טלית עם ציצית לשמעון במתנה ע"מ להחזיר, ולאחר שהשתמש בה נקרעה אפילו באונס, כיון שלא מקיים התנאי ע"מ להחזירה בכשרות, למפרע לא קנה, ולא יצא ידי"ח (משנ"ב ס' י"ד ס"ק י"ב).
19. בצום גדליה שנדחה ליום ראשון, נמצא שראש השנה היה ביום חמישי ושישי, וכל מי שנולד בבין השמשות של ליל חמישי, או ליל שישי או ליל שבת, כולם נדחים ליום ראשון (כמבואר במשנה שבת קל"ז).
20. אחד נולד לפני שחיטת האם והשני בן פקועה, ושניהם שווים פחות מהחמור. הכלל הוא שאם פודה חמור על ששה חי יכול לפדות עליו אפילו הוא שווה פחות מהחמור (בכורות י"א, א). אבל אם פודה חמור על כסף, צריך להיות בשווי החמור, ופליגי בגמרא (חולין ע"ד). אם אפשר לפדות על ששה בן פקועה,

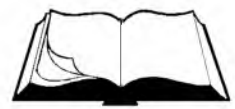
רב אשי סבר שיש לו דין חי ופודים עליו, וכן ק"י"ל, אבל מר זוטרא סבר ה"ה כשחוט ובשר בעלמא, ואין לפדות עליו אם אין בו הדמים של החמור.

## שחיטה

21. כאשר אין עפר כדי לקיים מצות כיסוי הדם, אסור לשחוט (שו"ע יו"ד ס' כ"ח סעיף כ"א).
22. א. בן פקועה.
- ב. שחט האם במקום שהוא לילה, כגון ליל שני, ובאותו זמן נמצא הבן במקום שהוא עדיין יום ראשון, מותר לשחוט את הבן ("משך חכמה" פ' אמור כ"ב, כ"ח).
23. אם שחט את האמא לפני הבנים חייב שתיים, אבל אם שחט קודם את הבנים ואח"כ את האמא חייב אחד. (וכן אם שחט סבתא, אמא ובן, חייב שתיים, ואם שחט את הסבתא והבן ואח"כ את האמא חייב אחד, משנה חולין פ"ה מ"ג).
24. תקיעת שופר בראש השנה ע"י התוקע, והטעם משום שהמצוה אינה התקיעה אלא השמיעה, ואת זה עושה בעצמו.
25. דעת בית שמי שצריך להטיל ארבע חוטים בבגד וכופלן לשמונה, ולבית הלל רק שלוש (מנחות מ"א, א), ואנו פוסקים בזה בבית שמי (ע"י תוספות סוכה ג' ד"ה דאמר שמאי, ושו"ע או"ח ס' י"א סעיף י"ב).
- ב. אם מוצא מאכל יפה באמצע השבוע, שמאי היה מניחו לשבת, והלל אמר "ברוך ד' יום יום", ונוהגים כשמאי ושומרים לשבת (אולם כתב המשנ"ב ס' ר"ו ס"ק ב'), שגם הלל מודה שכדברי שמאי עדיף, ושכך צריכים לנהוג סתם בני אדם, רק שהוא היה מחזק עצמו במידת ביטחון, ע"י שם. נמצא למעשה שאנו עושים גם כהלל).
26. בעטיפת טלית והנחת תפילין שלובשים את הטלית, ואח"כ מניחים תפילין, משום שמעלין בקודש (השו"ע או"ח ס' כ"ה סעיף א'), וכתב המשנ"ב (ס"ק א') שאפילו אם היא טלית שאולה, שחייב רק מדרבנן, לובשים אותה לפני התפילין משום מעלין בקודש.
27. גוי שהתגייר וטבל במקוה שיש בה ארבעים סאה כשיעור הגר"ח נאה ולא כשיעור החזו"א. נמצא שלפי שיעור החזו"א הוא עדיין גוי, ורק כפי שיעור הגר"ח נאה יהודי!
28. כתב המשנ"ב (ס' נ"ה ס"ק מ"א) אם לא יודע מתי נעשה בן י"ג, אם מביא שתי שערות חייב להיזהר במצוות התורה כמו שאר הגדולים, דספיקא דאורייתא הוא, ע"י שם (נפק"מ למעשה ד"מא שזימון הוא מן התורה, ומספק חייב לזמן, ולפי לנהגים שמניחים תפילין רק מיום הבר מצוה, כיון שזה ספק דאורייתא יצטרך ללבוש תפילין).
29. איסור כלאים: "את חקתי תשמרו בהמתד לא תרביע כלאים שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע כְּלֵאִים וּבְגֵד כְּלֵאִים שִׁעְטָנוּ לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ" (ויקרא י"ט, יט"ט).
30. לחם הפנים היה מצה, וכן קרבן מנחות, ושתי הלחם היה חמץ. אם הביא קרבן מנחה בכונת פיגול (על מנת לאכול למחר) או הקריב הבזיכין שעל גבי השולחן על מנת לאכול את לחם הפנים למחר, או הביא כבשי עצרת על מנת לאכול הלחם למחר, הכל פיגול, וחייב על אכילתו כרת (משנה מנחות י"ג:).
31. מי שהוא אֶבֶל והסתיימו ימי האבילות בשבוע שחל בו תשעה באב, והכביד שער, מותר לו להסתפר אבל רק בתער שאין זה יפוי (שו"ע או"ח ס' תקנ"א סעיף ט"ו).
32. איסור להוציא בשר פסח מחבורה לחבורה, ואינו חייב עד שעשה עקירה והנחה (פסחים פ"ה, א) ואפילו מחדר לחדר באותו בית היות שנחשב כשני מקומות (פסחים פ"ו, א).
33. איתא בגמרא (פסחים פ"ג, א): אמר רב מרי בר אבא אמר רבי יצחק, עצמות של קדשים ששימשו נותר מטמאים את הידים (כמו נותר עצמו שגזרו חכמים שמטמאים הידים), ונעשה בסיס לדבר האסור.
34. מצורע (פסחים ס"ז, א, רמב"ם ה' ביאת מקדש פרק ג' הל' ח').
35. איסור רבית דברים, משום שבגלל ההלוואה מגלה לו סוד, ואסור (שו"ע יו"ד ס' ק"ס סעיף י"ב).
36. בפרשת קרח (במדבר י"ח, כ'), כל שבט לוי (כהנים ולויים) מזהרים שלא לטול חלק בביה בשעה שכובשים את הערים בארץ ישראל שנאמר (שם): "וְחָלַקְתָּ לָאֵלֹהִי לָךְ בְּתוֹכָם" (רש"י, רמב"ם ה' שמיטה ויובל פרק י"ג הל' י'), "ידרך אמונה" ס"ק מ"ח, ואפילו כל ישראל מסכימים לחלק להם, אסור להם לקחת ("אור החיים" שם, ו"דרך אמונה" שם ס"ק מ"ו), ולוי שיקח חלק בביה לוקה (רמב"ם שם).
37. מי שיש לו בריות, כגון גרגרי רימון או אפונה וכדומה, אין לאכול גרגר אחד שהוא ספק ברכה אחרונה, אלא יאכל לפחות כזית ביחד (ע"י שו"ע ס' ר"י סעיף א').
38. אם הבשר היה שרוי בחלב קר, ורק כבוש ביחד, אין זה דרך בישול ומותר בהנאה, ויכול לתת לגוי, אבל אם הבשר היה מבושל בתוך החלב, הרי זה איסור מן התורה, ויש בו איסור הנאה ואסור ליתנו לגוי (שו"ע יו"ד ס' פ"ז סעיף א').
39. ראונו ידע לפני שאכל שיש כאן ספק שומן ספק חלב, והר"ז קרוב למיזד ולא חייב אשם תלוי (ר"ל לא מספיק לו קרבן לכפרה), אבל לשמעון נודע הספק רק לאחר שאכל, וזה נחשב לשוגג, ולכן חייב אשם תלוי (משנה כריתות פ"ד מ"א, רע"ב שם).
40. היו בתחילה שתי חתיכות, אחד חלב ואחד שומן. ראונו כבר אכל חתיכה אחת (והתחייב עליה אשם תלוי), ואם ראונו יאכל את החתיכה השניה נמצא שבזדאית חלב (או הראשון או השני) וחייב להביא קרבן חטאת וזא, אבל אם שמעון יאכל את החתיכה השניה (שהוא בעצמו ספק שומן ספק חלב) צריך להביא רק קרבן אשם תלוי (כריתות פ"ה מ"ה).
41. אם יש פירות או ירקות של שביעית הגדלים בשדה, והבעלים הניח שם את כליו והם מפריעים להגיע לפירות ולירקות שהם הפקר, מותר לילך כדרכו לאסוף את הפירות והירקות אפילו אם עיזו ישרבו הכלים (הגר"ח קניבסקי שליט"א "דרך אמונה" ה' שמיטה ויובל פרק ז' ס"ק קכ"ג).



# מִי יֵדָע



"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 441

## חידודי שמעתתא (יח) – "ובלכתך בדרך"

אב תשפ"א

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

שאלות וחידודים לימי הנופש, שאפשר לקיים בהם  
"ודברת במ... ובלכתך בדרך..."

### שבת

1. איזו הלכה מהלכות שבת השתנתה בגלל העננים במדבר שהקיפו את עם ישראל?
2. איזה חפץ מוקצה רק פעם אחת בכמה שנים?
3. איך יתכן שאדם מרים את בנו, ועובר על איסור מוקצה (הגם שבנו לא החזיק בידי שום דבר מוקצה)?
4. לקח כיסא רגלי והתיישב עליו בשבת, ועבר על אחת מל"ט אבות מלאכה, מהי?
5. איך יתכן שמוציא הרבה פסולת מן האוכל, ועובר רק על איסור חצי שיעור?
6. עשה פעולה ברשות שלו, וחייב משום אחד מל"ט אבות מלאכה, ואם עושה אותה הפעולה ברשות חברו פטור, מהי?
7. מתי מותר לסנן יין או מים במסננת בשבת?
8. כתב המשנ"ב (סי' שצ"ג ס"ק ל"ז) בשם "תרומת הדשן" דאין לבטל איסור בשבת, דאין לך תיקון גדול מזה, עי' שם. איזה ביטול מותר לעשותו בשבת?
9. שני אנשים באו לרב ושאלו אותו האם מותר להם לרוץ בשבת, לאחד הרבה התיר ולשני הרב אסר, מדוע?
10. שני אנשים הלוושים אותו סוג של כובע, לאחד אסור לצאת בזה לרשה"ר ולשני מותר, הכיצד?

### עירובין

11. איזה עירוב אפשר לעשות ע"י שליח, ואיזה עירוב צריך לעשות דווקא בעצמו?
12. איזו הלכה מהלכות עירובין מוזכרת רק בהל' סוכה ולא בהל' עירובין כלל?
13. אדם שבת בתוך העיר ולא יצא משם, ומותר לו ללכת רק לכיוון אחד של העיר ולא יכול לחזור, הכיצד?
14. איך יתכן שאדם יכול ללכת אלפיים אמה מהמקום שנמצא לאיזה צד שירצה, ואם מגיע למקום מסוים (בתוך אלפיים אמה) נפקע ממנו תחומין אלו, וחל עליו דין הליכה אלפיים אמה לכל רוח במקום אחר?

### פסח

15. אילו דברים אסורים כל השנה ומותרים בליל הסדר? (7 דברים)
16. איך יתכן שאדם גמר את כל דיני ליל הסדר כדון, עשה קידוש, מצה, מרור, אפיקומן, ד' כוסות, וכל דיני הסבה, ובסוף הסדר צריך לשנות כוס חמישי?
17. איך יתכן שחפץ שלא נמכר לגוי ועבר עליו הפסח, מותר לכתחילה לאוכלו אחר הפסח?
18. איזה עצמות בקרבן פסח אין בהם משום שבירת עצם?
19. איזה דין כתב השו"ע בהלכות ראש השנה שנוגע רק לאחר ביאת המשיח?

### ראש השנה

19. איזה דין כתב השו"ע בהלכות ראש השנה שנוגע רק לאחר ביאת המשיח?

### סוכות

20. איזו סוכה כשרה רק ברשה"ר ולא בחצר?
21. יושב בסוכה ולא יצא, למחרת אמרו לו משהו, ויצא למפרע, מה אמרו לו?
22. איך יתכן להיות שהסכך גבוה יותר מעשרים אמה מהרצפה שהוא עומד עליה, ומותר לכתחילה לאכול ולברך שם?
23. איך יכול להיות שע"י שמניח סכך כשר ע"ג הסוכה, נפסלת הסוכה?
24. יש לו סוכה כשרה ונענימה, ויכול לשבת בה, ובכל זאת אומרים לו שיאכל לחם ועוגה דוקא מחוץ לסוכה, הכיצד?
25. באיזה ענין בימי הסוכות פוסקים הלכה כבית שמאי ולא כבית הלל?
26. שני אנשים עשו סוכה זו ליד זו, באותן דפנות, ואותו סוג סכך, האחת כשרה והשניה פסולה (לא היתה גזולה ולא תחת אילן), הכיצד?
27. איזה סעיף בשו"ע (הל' לולב) נפסק ע"י משהו שחלם חלום שלא קשור לסוכה כלל?

### חנוכה

28. שני הדסים (באותה צורה) ובשניהם יש רק ב' עלים בכל קו, על האחד אומרים שהוא כשר בשעת הדחק, והשני פסול לגמרי, הכיצד?
29. איך יתכן שמברך ארבע ברכות על נר חנוכה?
30. מתי יכול לברך ברכות "להדליק" ו"שעשה נסים" אפילו אם יש לו שמן שמספיק רק לעשר דקות?
31. איך יתכן שמברך ברכת המזון באמצע ימי החנוכה ואינו צריך לומר "על הנסים"? (לא להלכה)
32. איזו גזירה בהלכות חנוכה חידש המשנ"ב בעצמו את טעם הגזירה?
33. מתי מותר להדליק את הנרות רק לחצי שעה ולא יותר?
34. לדעת המשנ"ב (סי' תרע"א ס"ק ה'), מי שיש לו בלילה השלישי שני נרות לא ידליק את שניהם אלא ידליק נר אחד, מתי יתכן שאף לדעת המשנ"ב מותר להדליק שני נרות חוץ מבלילה השני?
35. ליל שני של חנוכה שחל בשבת, ויש לו רק ג' נרות, האם ידליק שני נרות לשבת ונר אחד לחנוכה משום שלום בית עדיף, או נר אחד לשבת ושני נרות לחנוכה משום פירסומי ניסא עדיף?
36. שני אנשים התחילו להדליק נרות חנוכה ושכחו לברך, ועדיין לא גמרו להדליק. אחד מהם יכול עדיין לברך והשני לא יכול לברך, למה?
37. איזו תפילה מתפללים במשך ימי החנוכה לפעמים פעם אחת ולפעמים פעמיים, לפעמים שלוש, ולפעמים ארבע פעמים?

### פורים

38. למה לא כתוב שום אזכרות של הקב"ה במגילת אסתר?
39. איזו תענית היא זכר לנס? (ב' תשובות)
40. יש מי שאינו מתענה ואומר "עננו" בתפילתו, ויש מי שמתענה ואינו אומר "עננו" בתפילתו, הכיצד?
41. מתי חייב לצום משום תענית עד השעה 11 בבוקר, ולאחר מכן מותר לו לאכול בכל שאר היום?

### תשובות

#### שבת

1. רשה"ר מן התורה הוא מקום שהרבים חולכים ונוח להם ללכת שם, ואין שם עליות וגדולות וירידות, כמו שהיה במדבר שהעננים יישרו את הדרך, וכדאיתא בעירובין (כ"ב: וברש"י ד"ה שאינו כדגלי המדבר), ולכן מבואר בגמרא (שם) שכל המעלות והמורדות שבארץ ישראל אין חייבים עליהם משום רשות הרבים. נמצא שבגלל ענני הכבוד יישרו את הדרך אין לזה דין רשה"ר.
2. א. מגילת אסתר בט"ו באדר שחל בשבת דמוקפין, ורק לדעת הפר"ח (משנ"ב סי' תרפ"ח סוס"ק י"ח, וב"שערי תשובה" סי' תרצ"ג ס"ק ב').  
ב. ערב פסח שחל בשבת, שאסור לאכול מצות, אם יש מצות מיוחדות למצת מצוה הוי מוקצה מחמת חסרון כיון שמקפיד לא לאכלה אלא רק בליל הסדר (פמ"ג סי' ש"ח ס"ק י"ו וסי' תמ"ד, ועי' משנ"ב הוצאת דרוש "ביאורים ומוספים" סי' תמ"ד הערה 8).
3. איתא בגמרא (שבת קל"ה) תינוק שנולד בחודש השמיני הרי הוא כאבן ואסור למצת בשבת (שו"ע או"ח סי' ש"ל סעיף ח'), אולם כל זה אם התינוק שוכב ללא תנועה ואינו בוכה כלל, אבל אם מתנועע או בוכה מותר לטלטלו ("נשמת אברהם" ח"ד ס"ק ה' בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל).
4. אם נכנס צבי לביתו, והתיישב על הכיסא בפתח הבית, ומילא את כל החלל כך שהצבי לא יכול לצאת משם, הרי חייב במלאכת 'צידה' משום שזוהי צידתו (שבת ק"ו: שו"ע סי' שט"ז סעיף ו').
5. אם יש תערובות של פסולת ואוכל, ומוציא משם רק חלק מן הפסולת, ועדיין נשאר בתוכו עוד פסולת, יש בזה איסור משום חצי שיעור (עי' "ביאור הלכה" סי' ש"ט סעיף א' ד"ה ומלקט בשם הירושלמי, "ערוך השולחן" סי' ש"ט סעיף ד', וספר "נחלת אליהו" בשם ה"חזון איש").
6. התולש עולשין והמורד זרדים בשיעור כל שהוא, אם זה בשדה שלו חייב משום 'חורש', שכוונתו ליפות את השדה, אבל אם זה בשדה הפקר או בשדה חברו, פטור (שבת ק"ג, מהג"ר דב לנדו שליט"א).
7. אם היין או המים צלולים לגמרי מותר לסנן אע"פ שיש בהם קיסמין דקין, הואיל וראויים לשתייה גם בלי סינון (שבת קל"ט. מימרא דזעירי, שו"ע או"ח סי' ש"ט סעיף י', ומשנ"ב ס"ק ל"ד).
8. מותר להכניס ענבים לתוך היין שיתבקעו ויוציאו יינם, עי' שם, הגם שמסקים שזבו אסור משום נולד, כיון שנכנס מיד ליין נתבטל בשישים ביין.

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א' - ה'):

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 15:15 טל': 03-6194741

והטעם משום שגם לפני שהיין יצא היה מותר, אם כן אין זה תיקון מנא, שמעולם לא חל עליו האיסור עדיין (ע"י **משנ"ב** ס' ש"כ ס"ק י"ד).  
 9. אם כוונתו לרוץ משום עונג שבת מותר, שנהנה מעצם הרצאה, אבל אם כוונתו לרוץ להתעמלות וחיימום משום רפואה, אסור (**שו"ע** אור"ח ס' ש"א סעיף ב', **משנ"ב** ס"ק ז').  
 10. כובע שאינו מהודק אינו כולל ענין מצויה, אם יש לו כיפה מתחת הכובע אסור לצאת בו כי יש חשש שיטלטלו ד' אמות ברשה"ר, אבל כשאין לו כיפה, מותר לצאת בו בשבת כי אם הרוח תעף את הכובע לא ילך בגילוי הראש, אלא יחזור ויניחו מיד על ראשו (**שו"ע** ס' ש"א סעיף א', **ומשנ"ב** ס"ק קנ"א).

### עירובין

11. א. עירוב תבשילין אפשר לעשות ע"י שליח (ע"י **שו"ע** ס' תקכ"ז סעיף ז' ח').  
 ב. עירוב חצרות אפשר לעשות ע"י שליח (**שו"ע** ס' שס"ו סעיף ז').  
 ג. עירוב תחומין יכול למנות שליח שילך ויניח את העירוב בסוף התחום (**שו"ע** ס' ת"ט ס' ח').  
 ד. כשמערב ברגליו, אי אפשר לעשות שליח לכך אלא הוא עצמו צריך ללכת לשם ולעמוד שם בין השמשות (**ביאור הלכה** שם ד"ה ואם).  
 12. אם יש פסי ביראות מסביב הבאר עושהו לרשה"י (משנה **עירובין** י"ז:), ולא מוזכר **בש"ע** כלל, כיון שזה נוהג רק בזמן שהיו עולי רגלים (**עירובין** כ"א:), אבל מוזכר בה"ל סוכה (ס' תר"ל סעיף ז') שאם עשה סוכה בה"ז ברשות הרבים עם פסי ביראות מסביב באר המים (במקום שאין מים מצויים) הסוכה כשרה בשבת משום מינו.  
 13. עשה עירוב מחוץ לעיר לכיוון מוצר לסוף אלפיים, ויש יותר מאלפיים אמה מהעירוב עד ביתו, יכול ללכת רק לכיוון העירוב ולא יכול לחזור לביתו (לשיטת **השו"ע** ס' ת"ח סעיף א').  
 14. אם יצא באמצע שבת להציל נפשו, מותר ללכת אלפיים אמה מהמקום שהגיע לכל רוח שירצה, אולם אם ע"י נכנס לתוך תחום אלפיים אמה הראשון שהיה לו בתחילת שבת, ממילא נפקע ממנו תחום השני וחזור ויחל עליו תחומו הראשון (**משנ"ב** ס' ת"ז ס"ק ז', ו**שעה"צ** ס"ק ד').

### פסח

15. א. אוכלים ירקות לפני שנטלים ידיים, ובשאר ימות השנה אסור לתכחילה משום ברכה שאינה צריכה.  
 ב. מותר לקרוא הגדה של פסח לאחר הנר מתוך (**שו"ע** ס' ע"ה סעיף ט') משום שסיפור יציאת מצרים דאורייתא דוחה את האיסור (**משנ"ב** ס' ט"ז), וצ"ב שהרי יוצאים מצות סיפור יציאת מצרים עם כמה מילים ולא צריך לקרוא את כל ההגדה.  
 ג. כל השנה אסור לשנותו שתיים או ארבע כוסות משום חשש זוגות, אבל בליל הסדר מותר משום שהוא ליל שימורים (**פסחים** ק"ט:).  
 ד. מברכים על כל כוס וכוס כדי להראות שהוא מצוה בפני עצמו (**משנ"ב** ס' תע"ז ס"ק ד'), משא"כ בשאר ימות השנה שמברכים רק ברכה אחת.  
 ה. כל השנה אסור לאכול דמאי, רק לעניים, אבל בליל הסדר שאוכלים לחם עוני, נסתפקו **תוספות** שמא אכילתו כמו עניים ומותר לאכול מצה של דמאי (**תוספות** פסחים ל"ה: ד"ה יוצאין דמאי).  
 ו. לדעת **השו"ע** אומרים הלל עם ברכה בבית הכנסת בלילה, משא"כ בשאר לילות השנה (**שו"ע** ס' תפ"ז סעיף ד').  
 ז. כל השנה אסור לגנוב, אבל בליל הסדר מותר לגנוב את האפיקומן.  
 16. פסח שחל במצוה"ק הסדר הוצרך ששכח להבדיל בשעת הקידוש, צריך לעשות עכשיו הבדלה על עוד כוס (**משנ"ב** ס' תע"ג סו"ס"ה').  
 17. חמץ של הפקד, כגון גר שמת בערב פסח ורק לאחר הפסח זכה בו יהודי, מותר לאוכלו (**משנ"ב** ס' תמ"ח ס"ק ב').  
 18. אם שבר עצם שאין בו מוח או עצם שאין בו כזית בשר, אין בזה משום שבירת עצם (**פסחים** פ"ד: , **רמב"ם** הל' קרבן פסח פרק י' הל' ג').

### ראש השנה

19. א. מניין התקיעות שצריך לתקוע ביום הכיפורים של יובל (**שו"ע** ס' תקצ"ט סעיף א'), ויובל נוהג רק לאחר ביאת המשיח, כשרוב ישראל חוזרים לארץ ישראל.  
 ב. וכן דיני תפילת מוסף של יום הכיפורים של יובל (**שו"ע** ס' תקצ"ג סעיף א').

### סוכות

20. אם עשה סוכה עם ארבע דיומדות בארבע פינות, ברשה"ר כשרה (בזמן שאין מים מצויים), ורק בשבת מינו שחזר מתיר טלטול מן הבאר, אבל בחצר הר"י סוכה פסולה משום שאין לו ג' דפנות (**משנ"ב** ס' תר"ל ס"ק ל"ה).  
 21. יש סוכה גזולה לא יצא, ואם למחרת הבעלים מוחלים לו הר"י יצא למפרע (ע"י **שערי תשובה** ס' תרנ"ו בשם ספר **"משאת משה"**).  
 22. סוכה שהיא גבוהה מעשרים אמה, ובה בימה סמוך לקיר האמצעי שיש בה שיעור סוכה, מותר לאכול שם משום פחות מעשרים אמה, וממילא גם חוץ ממנו מותר לאכול משום פסל היוצא מן הסוכה (**שו"ע** תרל"ג סעיף ה' **ומשנ"ב** ס"ק י"ח).  
 23. סוכה על גבי סוכה, למטה יש סכך כשר ולמעלה אין כיסוי כלל, הסוכה התחתונה כשרה והעליונה פסולה, וכשמניח סכך כשר למעלה, העליונה נעשית כשרה והסוכה התחתונה נפסלת משום סוכה תחת סוכה (**סוכה** ט').  
 24. כהנים האוכלים את לחם הפנים ושיירי מנחות, שצריכים לאכול בעזרה דוקא, לשיטת **הרמב"ם** (הלכות בית הבחירה פרק א' ה"ט) אסור לבנות שם אפילו בנין ארעי מעצים (ודלא **כראב"ד** שם), א"כ הכהנים חייבים לאכול את לחם הפנים והמנחות בעזרה מחוץ לסוכה (וע"י **"פנים יפות"** דברים ט"ז, כ"א).  
 25. לבית הלל שיעור סוכה הוא שיש על שיש טפחים, והלכה בבית שמאי שצריך שבעה על שבעה (**שו"ע** תרל"ד סעיף א', וע"י **תוספות** סוכה ג' ד"ה דאמר).  
 26. אחד עשה סוכה על דעת להמשיך לגור שם במשך השנה, הר"י נחשב לסוכה שעושים לשם דירה ופסולה (ע"י **משנ"ב** ס' תרל"ה ס"ק א'), שזו הכוונה

וצניעות, ר"ל לגור בה כל השנה, וכן מבואר ב"שו"ע הרב" ס' תרכ"ו סעיף א'), והשני עשה את הסוכה רק למשך ימי חג הסוכות – וכשרה.  
 27. צריך לחבר את האתרוג ללולב בשעת נענועו, ולענוע שניהם יחד (**שו"ע** ס' תרנ"א סעיף י"א), וכתב ה"בית יוסף" בשם ה"דקדוקי" שחלם לביל סוכות שכותבים שם הוי"ה ומרחיקין את האות ה' משאר האותיות, ולמחר הבין שזה רמז שצריך להחזיק את ארבעת המינים ביחד, ע"י שם.  
 28. אם הניע הביתה מאוחר בלילה, ומדליק עשר דקות לפני עלות השחר, יכול עדיין לברך היות שזה זמן ההדלקה שיש, ולא צריך שמן יותר משמיעור עשר דקות (ע"י שו"ת **"שבת הלוי"** ח"ח תשי"ק קנ"ו, ו"יחוס שני" חנוכה עמ' שט"ו, וע"י **משנ"ב** ס' תרע"ב ס"ק ה').  
 29. במוצש"ק, אם אין לו נר אחר להבדלה, קודם יברך ברכת "מאורי האש" על הנר שבמנורה, אח"כ יכבה אותו, ויחזור וידליק לשם נר חנוכה ויברך עוד שלוש ברכות (**משנ"ב** ס' תרפ"א ס"ק א').  
 30. אם הניע הביתה מאוחר בלילה, ומדליק עשר דקות לפני עלות השחר, יכול עדיין לברך היות שזה זמן ההדלקה שיש, ולא צריך שמן יותר משמיעור עשר דקות (ע"י שו"ת **"שבת הלוי"** ח"ח תשי"ק קנ"ו, ו"יחוס שני" חנוכה עמ' שט"ו, וע"י **משנ"ב** ס' תרע"ב ס"ק ה').  
 31. בשבת חנוכה אם בירך ברכת המזון ואמר "על הנסים" ושכח "רצה", צריך לחזור ולברך ברכת המזון, ואומר **המג"א** (ס' קפ"ח ס"ק י"ג) שבפעם השניה אינו צריך לומר "על הנסים" היות שכבר אמר בפעם הראשונה, ע"י שם (ולחלכה, כתב **המשנ"ב** שיאמר "על הנסים" גם בפעם השניה, וע"י **שעה"צ** שם ס"ק כ"א, וכ"כ ב"יח"א אד"ס" ס' קנ"ד סעיף ל"ט).  
 32. כתב **הרמ"א** (ס' תרע"א סעיף ד') שיש להיזהר לעשות את הנרות בשורה ולא בעיגול, וכתב ה"מגן אברהם" שגם לעשות אחד נכנס ואחד יוצא אינו כדאי וכתב שם **במשנ"ב** (ס"ק ט"ו) כדי שלא לבוא לעשות בעיגול, ו**בשעה"צ** (ס"ק כ') כתב כן נראה ל'.

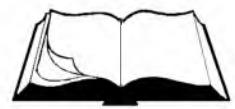
33. א. שנים שאסור להדליק בהם בשבת משום חשש שמא יטה, מותר להדליק בהם נרות חנוכה בליל שבת משום שאסור להטות, ולאחר חצי שעה שמותר להשתמש בו יש חשש שמא יטה, לכן מותר להדליק רק לחצי שעה (**רמ"א** ס' תרע"ג סעיף ג').  
 ב. מהדליק בשמן חביו בלי רשותו, באופן שיש אומדנא דמוכח שניחא ליה לאיניש לעשות מצוה בממונו, וזה רק לחצי שעה שהוא מצוה, אל ליותר מחצי שעה זו כבר לא מצוה, ולכן אסור.  
 ג. יש מתירים להדליק בשמן איסור"י, משום שמצוות לאו ליהנות יתנו (ע"י **"באר היטב"** ס' תרע"ג ס"ק א'). וזה רק בשעת המצוה, אבל לאחר הזמן לא הוי מצוה (אם לא הלכה אסור להדליק באיסור"י כלל, ע"י **"שערי תשובה"** שם, **ומשנ"ב** ס"ק ב').  
 ד. לדעת רבי יהודה (**בבא קמא** ס"ב:) אם הניח נר חנוכה בחוץ והזיק פטור משום שעשה מצוה, ע"י **"תפארת יעקב"** (שם על המשניות) שנסתפק אם גם לאחר חצי שעה הוא פטור, או שחייב משום שאין חיוב, ע"י שם. וכן ב"שפת אמת". ולפי' באופן שמניחו בחוץ סמוך לרשה"ר במקום שעוברים שם גמלים, אם לא נשאר שם עמו לשמור, אסור להדליק ליותר מחצי שעה, כדי שלא יזיק לאחרים.  
 ה. מי שיש לו שמן מצומצם לשמונה ימים, אסור לו להדליק יותר מחצי שעה ליום, היות שע"י לא יהיה לו מספיק שמן למחרת היום.  
 34. כתב ה"ביאור הלכה" (ס' תרע"א סעיף ב' ד"ה ו"א) שמותר לעשות כבית שמאי במנין נר חנוכה שפוחת והולך, כיון שאינם מחולקים בעיקר המצוה, אלא בהידור מצוה, ע"י שם, ולפי' אם עשה כבית שמאי מדליק בליל שביעי שני נרות (אמנם כתב ה"ביה"ל שאין לסמוך על זה למעשה).  
 35. ידליק אחד לשבת ושני נרות לחנוכה, כיון ששני נרות לבשת הוא רק מנהג בעלמא, אבל מוסף והולך בחנוכה הוא מנהג הכתוב בגמרא (**משנ"ב** ס' תרע"א ס"ק א' ו**שעה"צ** ס"ק ג').  
 36. אצל אחד, הנרות הראשונים עדיין דולקים, וממילא יכול לברך, ואצל השני הנרות כבר כבו, ואין כאן מעלה של מנין הנרות ואי אפשר לברך שאין זה נחשב עובר לעשייתו (ע"י **שעה"צ** ס' תרע"א ס"ק ה').  
 37. א. אם ר"ח טבת חל בשבת יש מוסף פסח (אמנם בזה"י לא יתכן שיהיה רק יום אחד ראש חודש וחול בשבת, רק בזמן שמקדשים עפ"י הראיה).  
 ב. אם ר"ח טבת חל ביום חול (והוא רק יום אחד), יש ב' מוספים, אחד בשבת ואחד בראש חודש.  
 ג. אם יש ב' ימי ראש חודש, וכן שבת, יש שלושה מוספים.  
 ד. אם יש ב' שבתות בחנוכה וב' ימי ראש חודש טבת, הרי יש כאן ארבעה מוספים.

### פורים

38. כיון שידע מרדכי שיכתבו המגילה ב"דתי פרס ומדי" (בבית המלכות של הגויים), לכן לא כתב בו אזכרות (**משנ"ב** ס' של"ד ס"ק ל"ח בשם ה"מרדכי").  
**תענית**  
 39. תענית בכורים בערב פסח (**משנ"ב** ס' ת"נ ס"ק א'), וע"י שו"ת **"אור לציון"** ח"ג פ' י"ב תשי"א, ותענית אסתר (**משנ"ב** ס' תרפ"ו ס"ק ב').  
 40. שיטת **השו"ע** (ס' תקס"ה סעיף א') שבליל התענית אומרים "עננו" במעריב, הגם שעדיין הוא אוכל עד עלות השחר, ולפי **הרמ"א** (שם) אדם צם בשחרית עדיין לא אומר "עננו" אלא רק במנחה (וע"י **רש"י** תענית י"א: ד"ה ערביה).  
 41. א. אדם הנוהג לצום בה"ב לאחר פסח וסוכות, ויש סעודת מצוה כגון ברית מילה, עד הסעודה צריך לצום, ומהסעודה ואילך יכול לאכול כל היום (**רמ"א** ס' תקס"ח סעיף ב', **ומשנ"ב** ס' י"ח, ובתנאי שלא קיבל על עצמו את התענית במנחה ביום הקודם (**משנ"ב** ס"ק כ"א)).  
 ב. בעל ברית בתענית נדחה צריך לצום עד שעת המילה, ולאחר המילה מותר לאכול (**ביה"ל** ס' תקמ"ט, **שעה"צ** ס' תרפ"ז ס"ק ט"ז).



# מִי יֵדָע



"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 442

חידודי שמעתתא (יט) – "ובלכתך בדרך"

אב תשפ"א

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

שאלות וחידודים לימי הנופש, שאפשר לקיים בהם  
 "ודברת בם... ובלכתך בדרך..."

## תפילה

- איפה בתפילה עונים תשובה, ואח"כ שואלים את השאלה?
- מתי אומרים באמצע שמונה עשרה "אבינו מלכנו"?
- איזה פסוק מספר משלי מזכירים בכל יום בפסוקי דזמרה?
- היכן אומרים בתפילה ערבית פסוק מאיוב?
- איפה מרומז בתפילת שמו"ע שלומדים תורה עם המלאך לפני הלידה?
- כמה פעמים יש את שם השם בג' פרשיות של קריאת שמע, ומה זה מרמז?
- איזו אות לא כתובה בברכת "מעריב ערבים", ומה זה בא לרמז?
- איזה מקומות וארצות מוזכרים בפסוקי דזמרה? (14 מקומות)
- איזה קטע בפסוקי דזמרה יש נוהגים לא לאומרו בשבת וביו"ט, אבל ביום הכיפורים אומרים אותו אפילו כשחל בשבת?
- איזו קטע בתפילה מודפס ברוב הסידורים ונאמר באותו מקום שהוא מודפס רק פעם בכמה שנים?
- איך יתכן שלושה אנשים האומרים באותו בית כנסת, אחד אומר הלל שלם, השני אומר חצי הלל, והשלישי אומר רק "לא לנו" ולא אומר "אהבתי כי ישמע" וגו'?
- איך יכול להיות שכלל ישראל אומרים הלל עם ברכה באמצע החורף (לא ראש חודש, לא חנוכה ולא יו"ט)?

## הלכות תפילה

- איך יתכן שאדם מחויב להתפלל אותו שמו"ע ג' פעמים ברציפות ולא להפסיק ביניהם?
- קדשים
- איזה קרבן אם שוחטים שלא לשמו - כשר, ואם שוחטים שלא לשם בעליו - פסול?
- באיזה אופן יתכן שאם אוכלים בשר קדשים מיד לאחר השחיטה לא חייבים עליו כרת, ואם אוכלים לאחר שזורקים לשמה (במקום הנכון ובזמן הנכון) חייב על אכילתו כרת?
- מתי האוכל אוכל רגיל כגון עוגת גבינה מביא עליה קרבן מעילה?
- מתי אדם שנשטא מחוץ לבית המקדש, אפילו שאינו כהן, חייב להיכנס לבית המקדש אפילו בטומאתו, ואפילו בזמן שכל הציבור טהורים?
- ראובן הביא קרבן ואמר לו שיש פסול בקרבן, וראו שמונה איזה חפץ במקום מסוים, ולכן הקרבן כשר, מה הוא?
- מתי קדושת הגוף חלה על בעל מום?
- מתי מביאים קרבן תודה בלי לחם?
- בקרבת נותנים תמיד את החזה והשוק ביחד במתנות כהונה, מתי חילקו בין החזה והשוק, ולמה?
- איזה קרבן חטאת היה שלא לשם כפרה?
- מתי הציבור מביא קרבן שלמים, והאם מביאים זכר או נקבה?
- האם בזר יש פסול מומין?
- בכור בהמה חייב ליתנו לכהן, ואם יש לו מום נאכל במומו לבעלים, איך יכול להיות שהבעלים עושה בו מום ובאותו מום לפעמים הבעלים יכולים לאוכלו ולפעמים אסור להם לאוכלו?
- מתי מביאים ארבעים חלות, ומתי שלושים חלות, ומתי עשרים חלות?
- איזו אפיית לחם דוחה שבת ויו"ט בביהמ"ק ואיזה אפיית לחם אינה דוחה שבת ויו"ט?
- איזה מנחות מביאים מן החיטים ואיזה מנחות מביאים מן השעורים?
- באיזה יו"ט אומרים הלויים בתמיד של שחר את השיר הרגיל של יום חול?
- מי סובר שאפשר לשחוט קדשי קדשים אפילו בדרום?
- קרבת שלמים הם קדשים קלים ושחיטתן בכל מקום בעזרה, ונאכלים לכל אדם. איזה שלמים יש להם דין קדשי קדשים שחיטתן בצפון ונאכלים רק ליכרי כהונה?

- כשעושים מליקה לעוף (במקום שחיטה) האם מולקים שני הסימנים (כמו לגבי שחיטה) או רק סימן אחד?
- אם הניחו שמן או סולת של הקדש בתוך כלי חול, האם נתחללו?
- האם דין ביקור ד' ימים הוא בכל הקרבנות?
- בקרבת עצים מרסקים חלק מהם ועושים בהם קמיצה בידיים, האם השיריים שלהם הולכים לכהנים או מקטירים הכל על המזבח?
- מזריקה ואילך טעון כהן, מי ראוי לעשות הפשט וניתוח של קרבן ציבור או קרבן יחיד, כהן או אפילו זר?
- טהרות
- איך יתכן שיש חתיכה מהמת שמונחת בחדר, ובאותו חדר שהיא נמצאת היא לא מטמאת שם טומאת אוהל, אבל מטמאת טומאת אוהל לחפצים המונחים בחדר אחר?
- הוריד מיטה טמאה למקוה ולא נטהרה, ואח"כ זרק לתוך המקוה חבילת עצים, ונטהרה המיטה, הכיצד?
- במה חמור בגד מנוגע מצרעת האדם?
- איך יכול להיות שכהן כשר פסק על הבית המנוגע שיש בו שיעור צרעת והוא טמא, ובכל זאת הבית לא טמא?

## ענינים שונים

- כמה פעמים מוזכר השם 'רבי שמעון בן יוחאי' במשנה, והיכן?
- איזו משנה מהלכות כלאים לא נמצאת בסדר זרעים אלא בסדר מועד?
- היכן מביא השו"ע הלכה למעשה לענין מצות "הקהל"?
- היכן כתוב שמשה רבינו נקרא משה הצדיק?
- מה המקור לכך שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי?
- איזה מנהג נוהגים לעשות בגלל נבוכדנצר?
- איזה הלכה מהתורה יש הנמנעים מלקיים אותה בחודש אחד בשנה?
- מי גולה לעיר מקלט אפילו שלא רצח כלל?
- איך יכול להיות חפץ מסוים ששייך לראובן, ולמרות ששמעון לא עושה שום פעולה, נחשב החפץ כשל שמעון?
- האם שייך "פשיעה" שלא בדיני מזיק?
- הרג יהודי ואח"כ הרג חמור ועונשו על הריגת החמור יהיה יותר חמור, הכיצד?
- איזה דברים עושים כל יום בכל השנה זכר לבית המקדש?
- מה ההבדל בין אבן לסלע?
- איך אומרים עוף בלשון נקבה?
- האם לבהמה יש יצר הרע, או יצר הטוב?

## תשובות

### תפילה

- "אין כאלוקינו, מי כאלוקינו".
- במוצש"ק בברכת "אתה חונן": "אבינו מלכנו החל עלינו הימים הבאים..."
- "רבות מן שבות בלב איש ונצת ד' היא תקום" (משלי י"ט, כ"א).
- בפרק "ואמנונה כל זאת...", "עשה גדלות עד אין סקר ונפלאות עד אין מספר" (איוב ט', י).
- "השיבנו אבינו לתורתך", לכאורה היה צריך לומר 'תלמדנו תורתך', וי"ל שמבקשים שתחזור אלינו התורה שלמדנו כבר עם המלאך (הגר"ח קניבסקי שליט"א).
- שם השם מוזכר שמונה עשרה פעמים, וכנגד זה תיקנו שמונה עשרה ברכות בתפילת שמונה עשרה (ברכות כ"ח:).
- האות ט' אינה נמצאת בתפילה זו, וזה בא לרמז את מספר הפעמים שהשמש שינתה ממסלולה. ועו"ל, כתוב: "וירא אלוקים את האור כי טוב" (בראשית א', ד'), כלומר שחושך חסר במידת הטוב, ולכן לא כתובה האות ט' בברכת "מעריב ערבים".
- א. ירושלים. ב. אור כשדים. ג. ארץ כנעני. ד. החית. ה. האמורי. ו. הפרזי. ז. היבסי. ח. הגרגשי. ט. מצרים. י. פלשת. יא. אדום. יב. מואב. יג. הר ציון. יד. הר עשיו.
- יש נוהגים לא לומר בשבת וביו"ט "והוא רחום יכפר עון", אבל ביום הכיפורים אומרים אותו אפילו כשחל בשבת ("מגן אברהם" ריש סי' רפ"א, יש סידורים שבפסוקי "הודו" לאחר "יהי כבוד" מודפס הפסוק "והוא רחום" בסוגריים).



10. "על הנסים" של פורים שחל בשבת, וכן "ותודיענו" בליל יו"ט שחל במוצש"ק.  
 11. יום ראשון של חוה"מ פסח:  
 א. בן חו"ל אומר הלל שלם, כי אצלו יו"ט שני של גלויות.  
 ב. בן א"י אומר חצי הלל שאצלו זה חול המועד.  
 ג. בן חו"ל שהתחיל הלל ואמר "לא לנו" ובאמצע ההלל החליט להישאר בא"י, יש לו דין של בן א"י ומדלג על "אהבתי".  
 12. אם התענו על גשמים ונענו וירדו גשמים לפני חצות, עושים יו"ט ובערב אומרים הלל הגדול, וממשיכים "מודים אנוהו כל..." על כל טיפה וטיפה וכו', וחותמים בא"י "קל רוב ההודאות" (שו"ע ס' תקע"ה סעיף י"א, **משנ"ב** ס"ק ל').

### הלכות תפילה

13. א. לא התפלל מנחה ונעילה ביוה"כ בשוגג או באונס, יש להם תשלומין במעריב וצריך ב' תפילות תשלומין ("פרי מגדים" מ"ז סק"ה, ודלא כחיד"א דאין תשלומין לנעילה). ויש להסמיכם למעריב בלי להפסיק כדין תפילה בתשלומין. (**משנ"ב** ס' ק"ח ס"ק י"א).  
 ב. שכח להתפלל שחרית וגם מנחה, מתפלל מעריב, ואח"כ תשלומין למנחה, ואח"כ ראוי שיעשה תשלומין גם לשחרית בתנאי של נדבה כדי לצאת את השיטות שיש תשלומין גם לתפילה לפני דלפני (**משנ"ב** ס' ק"ח ס"ק ט').

### קדשים

14. קרבן פסח, בשאר ימות השנה, אם שחטו שלא לשמו, נחשב לעקירת הקדושה, ונעשה שלמים וכשר, אבל אם שחטו שלא לשם בעלים, אין זה פסול בגופו ולא נחשב כעקירה, והוא כמו פסח בזמנו בלי בעלים ופסול (**פסחים** ס"א).  
 15. שחטו קדשי קדשים ע"מ לאוכלו לאחר זמן (מחשבת פיגול), אם אוכלים את הבשר לפני זריקה אין כרת, ואם אוכלים לאחר זריקה שקרבו כל מתירין (ע"י **זבחים** כ"ח:), חייבים כרת (משנה **מעילה** ז').  
 16. הקדישו ועוגת גבינה לצרכי 'בדק הבית', שימכרוה ובדמים ישתמשו לצורך ואמרו בית המקדש, והנהנה ממנה שווה פרוטה או אכילת כזית מביא קרבן **מעילה** (משנה **מעילה** ט"ו. ו**תוספות** שם).  
 17. איש יעתי' שהיה מוליד ביום הכיפורים את השעיר המשתלח לעזאזל, אם הוא נטמא מחויב להיכנס לעזרה ולקחת את השעיר לעזאזל (**יומא** ס"ו:), **רמב"ם** ה' עבודת יוה"כ פרק ה' הל' כ').  
 18. ראובן הקריב קרבן ואח"כ נודע שהוא טמא, הקרבן פסול, ואם בדקו שבאותו זמן שהקריב היה הצניץ על מצחו של כהן גדול הצניץ מרצה על הקרבן (**יומא** ז'). **רמב"ם** ה' ביאת מקדש פרק ד' הל' ח').  
 19. אם מקדיש בהמה תמימה, חלה קדושת הגוף, ולאחר שקיבלה מום לא יוצאת לחולין להיגזז ולהעבד, אבל אם מקדיש בעל מום חל עליו רק קדושת דמים ויוצא לחולין להיגזז ולהעבד.  
 וכן אם יש לו בהמת קדשים, ועושה אותה תמורה על בהמת חולין בעלת מום ולא העבד (**תמורה** פ"ב מ"ג).  
 20. וולד של קרבן תודה, או תמורת קרבן תודה, יש לו את כל הדינים של תודה שהבשר נאכל ליום ולילה, אימוריהן קרבין ע"ג המזבח, אבל אין טעונים להם (**תמורה** פ"ג מ"ב).  
 21. בימי המילואים כשמשנה רבינו הביא את הקרבנות, נתנו לו בשכר הבאת הקרבנות רק את החזה (פ' צו ויקרא ח', כ"ט), ועי' **"שפתי חכמים"** (שם אות י') שהטעם הוא כדי לעשות היכר בינו לבין אהרן.  
 22. חטאת של יום שמיני למילואים, וחטאת נחשון (**רש"י** פ' שמיני ויקרא י', י"ז), והיינו שהיתה הוראת שעה לכך.  
 23. מקריבים כבשי עצרת בשבועות זנקרים שלמי ציבור והם זכרים (משנה **תמורה** י"ד, **וברש"י** שם).  
 24. שחיטה כשרה בזר, אפילו יש בו מום, אבל בבמה קטנה איתא **זבחים** (ט"ז). שבעל מום פסול, אף שזר כשר להקריב בה, ועי"כ גם בזר פסול שם מום (ספר **"מנחת אברהם"** בכורות מ"ד. ד"ה ויל"ע).  
 25. אם הבעלים עשה בו מום בכונה אסור לו לאוכלו, אבל אם הבעלים עשה בו מום שלא בכונה מותר לו לאוכלו (**בכורות** פ"ה מ"ג).  
 26. א. בקרבן תודה מביאים ארבעים חלות.  
 ב. בקרבן חינוך מביאים שלושים חלות (פ' תצוה כ"ט, ב', **וברש"י** שם).  
 ג. בקרבן שלמי נזיר מביאים עשרים חלות (פ' כי תשא ו', ט"ו **וברש"י** שם).

27. אפיית שתי הלחם (לצורך שבועות) אינה דוחה שבת ויו"ט, וכן אפיית לחם הפנים אינה דוחה שבת ויו"ט (משנה **מנחות** צ"ה:), אבל לחם שאופים למנחת חביית כהן גדול (שמביא כל יום) לצורך שבת אופים אפילו בשבת (משנה **מנחות** צ"ו, **ורש"י** שם, כיון שחייב לאפותם בקודש, ומעריב שבת יפסל בלינה).  
 28. כל המנחות מביאים סולת מן החיטים (שמות כ"ט, ב', וכן **רש"י** ויקרא ב', א'), חוץ ממנחת סוטה שמביאים מן השעורים (במדבר ה', ט"ו), וכן מנחת העומר באה משעורים (**מנחות** ס"ח:), ועי' משנה **מנחות** ק"ג).  
 29. ביו"ט של ראש השנה, אפילו אם הגיעו העדים מוקדם בבוקר ויודעים שהוא ראש השנה לא תיקנו שיר בתמיד של שחר, כיון שרוב פעמים לא הגיעו העדים לפני תמיד של שחר (**ראש השנה** ל', **וברש"י** ד"ה שלא אמרו **ובתוספות** ד"ה ונתקלקלו), אבל בשאר ימים טובים אומרים שיר מיוחד ליו"ט (**מג"א** ס' קל"ג ס"ק ד', **מנחת חינוך** "מנחת חינוך" מצוה ש"יב אות ג'), וי"א שבכל יו"ט אומרים שיר של חול ("טורי אבן" ר"ה ל').  
 30. ר' יוסי ב"ר יהודה סבר שאפשר לשחוט קדשי קדשים ע"ג מזבח למעלה מחצי המזבח ולצפון (משנה **זבחים** נ"ח:), ומפרשת הגמרא (שם) שלר' יוסי ב"ר יהודה מקום המזבח הוא בדומה העזרה, ואם שוחטים שם על הרצפה פסול, ובכל זאת יש גיה"כ שאפשר לשחוט על חצי המזבח ע"י שם.

31. שלמי ציבור, שהן שני כבשים הבאים בעצרת (משנה **זבחים** נ"ד:), **רש"י** פ' אמור כ"ג, כ').  
 32. בחטאת העוף מלקו רק סימן אחד ובעולת העוף מלקו שני סימנים (פ"ו משנה ד"ה, ובגמרא **זבחים** ס"ד:), ואם שניה פסול, דהיינו אם מלקו שני סימנים בחטאת או רק סימן אחד בעולה פסול (שם).  
 33. השמן והסולת של קרבן מנחה מדדו בכלי שרת ונתקדש, ואח"כ העבירו לכלי כדי לעשות בצק ולישה ביחד, ודנו "**הכסף משנה**" ו"**לחם משנה**" (מעשה קרבנות פ' י"ג ה"ה) אם כלי זה היה כלי חול או כלי שרת, ועי"כ מוכח שלא נתחללו בזה, ע"י שם.  
 34. רק בקרבן תמיד, ולא בקרבן מוספים ולא בשאר הקרבנות (**רש"י** מנחות מ"ט ד"ה לעולם), וכן קרבן פסח טעון ביקור.  
 35. פלגי בזה **הראשונים**. שיטת **תוספות** (מנחות ק"ו. ד"ה והא) שגם השיריים נקטרים על המזבח, אבל **רבינו גרשום** (ק"ז ד"ה טעונה) סובר שאת שירי העצים לאחר הקמיצה נוטלים הכהנים.  
 36. בין בקרבן ציבור ובין בקרבן יחיד כשרה בזר (משנה **יומא** פרק ב' משנה ז').

### טהרות

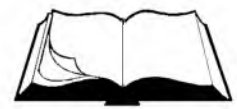
37. בחדר אחד מונח חצי כזית של מת, ובחדר השני גם מונח חצי כזית של מת. כל אחד ואחד לא מטמא במקומו כיון שהוא רק חצי כזית, אבל לפנייהם יש עוד חדר ושניהם עומדים לצאת משם, נמצא שיש סוף טומאה לצאת בשיעור כזית בחדר השלישי (**אהלות** סוף"ח).  
 38. המיטה לא נטהרה משום שהמים לא הגיעו לגובה המיטה, ולא היתה שקועה לגמרי בתוך המים, ולאחר שזרק לשם עצים, עלה גובה המים עלה מעל המיטה, ונטהרה (**מקואות** פרק ז', משנה ז').  
 39. בגדים מנוגעים משלחים בין מעיר שמוקפת חומה ובין מעיר שאינה מוקפת חומה (**רמב"ם** טומאת צרעת פ' י"ג הל' ט"ו), ואדם מצורע נשלח רק מעיר מוקפת חומה ובארץ ישראל (**רמב"ם** שם פ' י' הל' ז').  
 40. א. דוקא בית מרובע, אבל בית עגול לא נטמא (מס' **נעעים** פרק י"ב משנה א').  
 ב. בית של גוי (שם).  
 ג. אם הכהן ראה ע"י משקפת או מראה (**הרוגזובר** זצ"ל).

### ענינים שונים

41. רק פעם אחת, במסכת **חגיגה** (פ"א מ"ז). **בפרקי אבות** נזכר רק בברייתא (פרק ו').  
 42. "בראשונה היו עוקרין ומשליכין לפנייהם, משרבו עוברי עברה היו עוקרין ומשליכין על הדרכים, התקינו שיהיו מפקירין כל השדה כולה (**שקלים** פרק א' משנה ב').  
 43. "הבימה, כגון בימה שהיו עושים למלך, אין בה קדושת ארון, אלא קדושת בית כנסת" (ס' קניז' סעיף ז').  
 44. במשנה (**נדרים** פרק ג' משנה י"א): "רבי יהושע בן קרחה אומר גדולה מילה שלא נתלה לו למשה הצדיק עליה מלא שעה".  
 45. א. "לא נטהר משפט גר יתום" (פ' כי תצא דברים כ"ד, י"ז), וקשה הל"ל גר ויתום, אלא ללמד שכל גר הוא יתום שאין לו הורים, משום שכקטן שנולד דמי ("**בעל הטורים**" שם).  
 ב. לאחר מתן תורה נאמר: "לך אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאֶהֱלֵיכֶם" (דברים ה', כ"ו), ואיד מותר לחזור לביתם עם נשותיהם, הרי לפני מתן תורה התחתנו עם קרוביהם, ועי"כ משום שנעשו כגרים, גר שתגיר כקטן שנולד דמי ("**משך חכמה**" שם).  
 46. לפסוע ג' פסיעות בסוף תפילת שמונה עשרה, כי בזכות ג' פסיעות שרץ נבוכדנצר זכה להחריב את בית המקדש, ולכן פוסעים ג' פסיעות ומתפללים שיבנה בית המקדש (**משנ"ב** ס' קכ"ו ס"ק ב').  
 47. נתנית גט בחודש אייר (**רמ"א** אה"ע ס' קכ"ו ס"ז משום שיש ספק אם לכתוב 'אייר' או 'אייר').  
 48. תלמיד שגלה, גולין רבו עמו, אע"פ שהרב לא רצח כלל (**מכות** י').  
 49. ראובן רואה את חברו עושה מעשה ולא מיחה בו, הרי"ז נחשב כחפץ של ראובן, כדאיתא במשנה (**שבת** נ"ד:). פרתו של רבי אליעזר בן עזריה היתה יוצאת ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים, ומפרשת הגמרא שלא היתה שלו אלא של שכנתו היתה, ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו (**ביצה** כ"ג, **עדויות** פרק ג' משנה י"ב, **וברמב"ם** פ"ה, ע"י שם).  
 50. א. המאחר להתפלל תפילת מוסף כל כך נקרא פושע (**ברכות** כ"ח:).  
 ב. תלמידי חכמים לא יכנסו באחרונה בבית המדרש משום דקרו ליה פושע (**ברכות** מ"ג:).  
 ג. מי שבידו לעשות עירוב תבשילין ולא הניח נקרא פושע (**ביצה** ט"ו:). (מהג"ר **חיים פיינשטיין** של"ט"א).  
 51. א. הרג ביום שישי לפני השקיעה אדם מישראל רח"ל, מיתתו בסייף, ולאחר זמן הרג בשבת חמור שמיתתו בסקילה שהיא חמורה יותר.  
 ב. הרג אדם המותר להורגו (שחייב מיתה או אדם המוסר שמוטר להורגו גם בזה"ש, **שו"ע** חו"מ ס' שפ"ח סעיף י'). ואח"כ הרג את החמור של חברו וחייב בדיני ממונות.  
 52. א. מניחים מלח על השולחן בשעת האכילה, זכר לזבח שנאמר: "על כל קרבנך תקריב מלח" (**רמ"א** ס' קס"ז סעיף ה').  
 ב. שיר של יום שהלויים היו אומרים בבית המקדש.  
 ג. עפ"י דין מותר להסתכל קצת על ידי הכהנים כיון שאין מברכים בשם המפורש ואין שכניה, מ"מ נוהגים גם עכשיו זכר למקדש שלא להביט בהם כלל (**משנ"ב** ס' קכ"ח ס"ק פ"ט).  
 53. סלע זו אבן המחוברת לקרקע, ואבן אינה מחוברת לקרקע (**זבחים** ק"ח:).  
 54. **בתוספות** (בבא מציעא צ"א. ד"ה מין) כתבו: "לא יסתכל אדם לא בחמור ולא בחמורה, לא בחזיר ולא בחזירה, ולא בעוף ולא בעופת", ע"י שם.  
 55. כיון שרואים שבחמה מזיקה, נושכת ובועתה, מוכח שיש לה יצר הרע (**ברכות** ס"א, ועי' **מהרש"א** שם).



# מִי יֵם הָיִם



"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 443

חידודי שמעתתא (כ) – "ובלכתך בדרך" אב תשפ"א

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

שאלות וחידודים לימי הנופש, שאפשר לקיים בהם  
"ודברת במ... ובלכתך בדרך..."

## תורה

1. מי מוזכר בספר בראשית, והאריך ימים יותר מכולם?
2. האם אדם הראשון היה ישראל או גוי?
3. האם נח הכניס עציץ עם אדמה לתיבה?
4. איפה נמצא הסולם של יעקב אבינו?
5. איזה פסוק ב' בשלח יש בו את כל הא'-ב', ואיזה רמז נלמד ממנו?
6. כתוב בפרשת מסעי (במדבר ל"ה, ג'): "וּמִגֵּרָשֵׁיכֶם יִהְיוּ לְבִהְמַתֶּם וְלִרְכָשָׁם וְלִכָּל חַיִּתֶּם", ודרשו לחיים נתנו ולא לקבורה, ולכן אין קוברים בערי לויים (מכות י"ב), ואם יש שם קבר צריך לפנותו, א"כ למה לא עקרו את מערת המכפלה שבחברון, שהיא מערי הלויים?
7. איזו ברכה שכתובה בתורה כוונתה לא לזמן בית ראשון ולא לזמן בית שני, אלא לזמן ביאת מלך המשיח במהרה בימינו?
8. איזה אדם יחיד נקרא בשם רבים?
9. היכן יש בתורה אב ובנו שיום הולדתם חל באותו היום? (ב' תשובות)
10. על איזה אשה כתוב בתורה כמה שנים היא חיה?
11. איזה לוי נעשה כהן?
12. איפה מרומז בתורה שאונן אסור לו להתרחץ ולהתנאות?
13. איפה מרומז בתורה שאם לא נוסעים עם המת, מתחילים מיד בדיני האבילות?
14. איזה שם של אדם המוזכר בתורה הגימטריה שלו יותר מאלף?
15. איזה 'כוס' מוזכרת בתורה ואינה ראויה לשתיה?
16. איזו מילה בתורה היא בת ארבע אותיות, כשמתוכן שלוש אותיות זהות?
17. איפה יש בתורה מילה שיש בה ארבע פעמים פתח, או מילה שיש בה ארבע פעמים קמץ, וללא הברות נוספות כלל?

## נביאים – כתובים

18. באיזה פסוק בנ"ך יש את כל הא'-ב' וכל אותיות מנצפ"ך?
19. מהו הפרק הקצר ביותר בתהילים?
20. איזה פרק בתהילים מתחיל ומסתיים באותו הפסוק?
21. על מה כתוב בנ"ך שלא כדאי לחסוך?

## ממונות

22. חפר בור ברשות הרבים ונפל שור בתוכו, מתי פטור מלשלם?
23. מתי מותר להיכנס לשדה חבירו ולשבור שם את הכלים שלו?
24. איזה קנין ממונו שייך רק באיש נשוי, ולא בבחור (מה שקנתה אשה וכו' אין זו הפקעה מבחור רק אין היכא תימצא)?

## שאלות לפלפול

25. איתא בגמרא (שבת ל"ז) שדוד המלך מת בשבת והיה מוקצה ולא ניתן לטלטלו ורק ע"י שיניחו עליו תינוק או כיכר התירו לטלטלו, וקשה, הרי לבש בגדים וא"כ אפשר לטלטלו ע"י?
26. קי"ל (ב"ק נ"ו): המעמיד בהמת חבירו ע"ג קמת חבירו אפילו ברשה"ר חייב בשן ורול, דהוי מזיק בידים, וקשה דאיתא בשבת (קכ"ב) שמותר להעמיד בהמתו ע"ג עשבים בשבת אפילו מחוברים, דתן לו ניח נפשיה, ע"י שם, ולמה אין זה נחשב כתולש בידים?
27. כתוב ב' וראו (שמות ז', ז'): "וּמִשָּׁה בִן שְׁמֹנִים שָׁנָה... בְּדָבָר אֶל פִּרְעֹה", וקשה, הרי משפט המצרים היה י"ב חודש (מסכת עדויות פ"ב מ"ב) א"כ משה ביציאת מצרים היה בן פ"א שנה, ולפ"ז בשנת הארבעים היה בן קכ"א שנה, ומדוע כתוב בסוף התורה שהיה משה בן מאה ועשרים שנה?
28. משה רבינו התפלל תפילות כמנין "ואתחנן" (515) כדי להיכנס לארץ ישראל, למה אהרן לא התפלל על זה?
29. קי"ל נשים פטורות ממצות סוכה, שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, אבל בכל זאת נוהגות הנשים לשבת בסוכה, וקשה, איך מותר לנשים לשבת בסוכה כשהן פטורות, והרי סוכה אסורה בהנאה?
30. מבואר בגמרא (פסחים י"ז) משקי בי מטבחיא דכן, וי"א משקי בי 'מדבחיא' דכן, שכל המשקין שבבית המקדש לא גזרו עליהם טומאת משקין אפילו יין ושמן, ע"י שם. אם כן איך נטמאו כל השמנים שבהיכל, ולמה צריך חותמת של כהן גדול?

31. כשיש כזית קרבן פסח בתוך העצם, לא שוברים את העצם כדי להגיע אליו, דאין עשה דוחה לא תעשה במקדש (זבחים צ"ז:). וקשה, הרי יש עצה לערב את העצם בעצמות של חולין (ועשה' של קרבן פסח דוחה האיסור דרבנן של לבטל איסורים), ואז מותר לשבור את כל העצמות, ויוכל לקיים עשה' של קרבן פסח בכזית הזה?
32. העושה תמורה ואומר: "זו תחת זו", מקריבים את שניהם. ויש להעיר כיון שעבר על איסור תורה: "לא יחליפנו ולא ימיר", ומקבל על זה מלקות (תמורה פ"א מ"א) והר"ז מצוה הבאה בעבירה, ומדוע אין דינו כגוזל קרבן מחבירו שאי אפשר להקריבו משום מצוה הבאה בעבירה?
33. כתב בשו"ע (סי' תפ"ט סעיף ג'), אם מתפלל עם הציבור מבעוד יום יספור ספירת העומר עמהם, ואם יזכור בלילה יברך ויספור, ופירש המש"ב (סי' ט"ז) שיתנה שאם יזכור בלילה, אינו רוצה לצאת בספירה זו, ע"י שם. וקשה, הרי קי"ל (כתובות ע"ד) מילתא דלא שייך לעשות ע"י שליח, אי אפשר לעשות בו תנאי? וכעין זה מבואר בהגרע"א (או"ח סו"ס מ"ו) שיכול לקרוא קריאת שמע לפני התפילה, ויתנה אם אח"כ יגיע לקריאת שמע עד ברכותיה בזמנה אינו רוצה לצאת בקריאה זו, ע"י שם, וקשה הרי אי אפשר לעשות שליח לקריאת שמע, ואיך מועיל התנאי? וכן, כתב בשו"ת "אבני נזר" (או"ח תשי"א סי' ק"ה) שאפשר לאכול אפיקומן לפני חצות על תנאי, שאם זמן אפיקומן עד חצות יהיה לשם אפיקומן ואם זמנה עד הבוקר יהיה לסתם אכילה, ומותר להמשיך לאכול לאחר חצות, ע"י שם, וקשה, הרי אכילת אפיקומן לא שייך לקיים ע"י שליח?
34. למה אומרים "שלום זכר", ו"פדיון הבן", למה לא אומרים על שניהם "שלום הבן" ו"פדיון הבן", או "שלום זכר" ו"פדיון זכר"?
35. כתוב במשנה (בבא קמא ל"ז): שאם נגח שור ישראל לשור עכו"ם, פטור, שנאמר (שמות כ"א, ל"ה): "וְכִי יִגַּח שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ, וְלֹא שׁוֹר שֶׁעֲבָדוֹ, וְאִילוּ בֶּן בָּא (שמות י"א, ב') כתוב: "דִּבְרָךְ נָא בְּאֲזִיז הָעָם וְיִשְׁאַלְוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ", והכוונה מהמצרים, אם כך רואים שגם גוי נקרא רעהו'?
36. כתוב במשנה (אבות פרק ה' משנה ח') עשרה נסים נעשו לאבותינו במקדש וכו', א"כ למה כשמגיעים לכותל המערבי ורואים מקום המקדש לא מברכים "ברוך... שעשה נסים לאבותינו במקום הזה"? בגמרא (שבת פ"ח:): כתוב שבשעת מתן תורה יצאה נשמתם של ישראל והקב"ה הוריד טל ועשה תחיית המתים. האם כשרואה את הר סיני יברך "ברוך... שעשה נס לאבותינו במקום הזה", היות שבזכות זה אנחנו קיימים בה'?
38. למה קוראים לברכת "על המחיה" ברכה "מעין שלוש", הרי יש בה מעין ארבע ברכות של ברכת המזון, שבסוף אומר "כי אתה טוב ומיטיב..." שזה במקום הברכה הרביעית?
39. למה מזכירים "ועל מזבחך" בברכת מעין ג' שהוא רק מעין ברכת המזון, ובברכת המזון לא מוזכר כלל ה"מזבח"?
40. כתב המש"ב (סי' תרצ"ה סי' י"ח) בשם שו"ת "בנין ציון" (תשי" מ"ב) משלוח מנות חייב דוקא ע"י שליח ולא ע"י עצמו, ע"י שם, וקשה הרי קי"ל כל מה שאיהו לא מצוי לעשות, אי אפשר למנות שליח (גמ' קידושין כ"ג)?
41. כתב הרשב"א (שו"ת ח"א תשי"ח), שאין מברכים על נתינת צדקה שמא העני לא ירצה לקבל ונמצא בירך ברכה לבטלה, ע"י שם. לפ"ז למה לא מברכים על נתינת משלוח מנות שהיא מצוה מדברי הנביאים, שהרי אפילו המקבל לא ירצה לקבלו קיים מצות משלוח מנות (וכמבואר ברמ"א סי' תרצ"ה סעיף ד')?

## תשובות

### תורה

1. א. נעמה, כתוב: "ואחות תובל קין נְעֻמָּה" (בראשית ד', כ"ב), וכתב ב"חזקוני" שהם היו תאומים, ובפסוק: "כי איש הרגתי לפצעי וקלד לחברתי" (שם כ"ו), מפרש רש"י שלמך הרג את תובל קין, ואח"כ התלוננו לאדם הראשון, ונולד שת בשנת קי"ל (ע"י ברש"י פס' כ"ז), נמצא שנעמה נולדה לפני שנת קי"ל לבריאת העולם. וכתב רש"י (פס' כ"ב) שנעמה היא אשת נח, והמבול היה בשנת 1656 לבריאת העולם, נמצא שנעמה היתה בערך בת 1530 שנה

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה'):

אחרי"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

כשהיתה בתיבה בזמן המבול, ואחרי המבול עדיין היה ויצא מהתיבה (פרק ח' פסוק י"ח). (מתושלח חי רק 969 שנה).

ב. **במדבר רבה** (פרק ח' פסוק י"ח), ובי"אור החיים" הקדוש (בראשית ה', ג') בשם **מדרש תנחומא** מובא שקין מת במבול עם שאר הרשעים, ע"י שם, לפי נמצא שקין חי בערך 1655 שנים (נמצא שבחייו תפס יותר מרבע שנות העולם שהוא רק ששת אלפים שנה).

2. בספר **"פרשת דברים"** דן אם היו לאבות דין ישראל ממילת אברהם ואילך, אבל אדם הראשון היה קודם המילה ובודאי היה לו דין גוי (הג"ר **אלחנן וויסני** זצ"ל שאל את הגר"ד **פוברסקי** שליט"א בהיותו בן ארבע בברנוביץ האם אדם הראשון היה יהודי או גוי, וענה שהיה גוי, כי אם היה יהודי כל יוצאי חלציו גם הם יהודים ולא היו גויים בעולם כלל).

3. יש היה שחיבת להיות מחוברת לאדמה ונקראת 'אדני השדה' (מובא במשנה **כלאים** פרק ח' משנה ח'), ולכן נח הכניסה כשהיא מחוברת לעציץ עם אדמה ("טעמא דקרא").

4. הסולם היה רק בחלום, אולם ע"י **"ספר יראים"** (ס' תי"ג) שאחת ממעלות ארץ ישראל היא שיש בה את סולם יעקב אבינו, ע"י שם. הרי מבואר שאפילו שלא רואים את הסולם, הוא נמצא, ורק בחלום יעקב זכה לראותו, כמו המלאכים שנמצאים ולא זוכים לראותם.

5. **ז"ה דבר אשך צנה ד' לקטו ממנו איש לפי אכלו עמר לקלגלת מספר נפשתיכם איש לאשך באהלו תקחו** (שמות ט"ז, ט"ז). ומלמד שכל המקיים את התורה, הקב"ה מזמן לו פרנסתו בלא טורח כאוכלי המן (**"בעל הטורים"**).

6. כיון שנקברו עפ"י הדיבור מתחילה לא נתנו ללויים מקום זה (**"דרדך אמונה"** שמיטה ויובל פ' י"ג הל' ו', **"ביאור הלכה"** ד"ה לא יסתור).

7. **"כי תשמר את כל המצוה הזאת לעשתה... וקלגלת בדרך כלל הים יוספת לך עד שלש ערים על השלש האלה"** (דברים פ' שופטים י"ט, ט"ז). מפרש רש"י שזה קאי על זמן המשיח לעתיד לבוא, וכ"כ **ברמב"ם** (הל' רוצח פרק ח' הל' ד') שזה הקניי והקדמוני (וכן **ברמב"ם** הל' שמיטה ויובל פרק י"ג הל' א', **"דרדך אמונה"** שם ס"ק ח').

8. **"ובני דן חשים"** (בראשית מ"ו, כ"ג), **"ובני פלוא אליאב"** (במדבר כ"ו, ח'), **"ובני איתן יצורקה"** (דברי הימים א' ב', ח'), (עפ"י הגמרא **בבא בתרא** קמ"ב:).

9. אדם וקין נולדו ביום השישי של בריאת העולם, וי"א שגם הבל.

ב. אברהם וישמעאל, שניהם מלאו שנותם באותו יום (**רש"י** סו"פ לך לך י"ז, כ"ו).

10. רק על שרה אמנו מוזכרים שנות חייה, קכ"ז שנה (**רש"י** תחילת פ' חיי שרה).

11. אהרן הכהן היה לוי (ע"י **רש"י** שמות ד', י"ד), ואח"כ נעשה כהן, הוא ובניו, וכן פנחס.

12. כתוב בפי ויחי (בראשית נ', ד'): **"וידבר יוסף אל בית פרעה לאמר... ודבר נא באזני פרעה לאמר"**, יוסף לא דיבר בעצמו עם פרעה משום שהיה אז אונן על פטירת אביו, ואסור להתרחץ ולהתקדש, ולכן במצב זה אינו יכול לדבר לפני פרעה (**"משך חכמה"** ו"טעמא דקרא").

13. כתוב בפי ויחי (בראשית נ', י'): **"וינבא עד גרן האטד... ונעש לאביו אבל שבעת ימים"**, מפי **המהרש"א** (סוטה) כל האחים נסעו לארץ כנען, ולכן עדיין לא ישבו שבעה, אבל מלכי כנען לא הסכימו שיוסף יגיע לשם מפני שפחדו שיכבוש את ממלכתם, ומכיון שיוסף לא המשיך עם הלוויה, לכן עשה שם אבילות שבעת ימים.

14. **"תרשיש"**, בגימטריה 1210 (פ' נח בראשית י', ד').

15. **"ואת הכוס ואת השקל..."** (ויקרא י"א, י"ז), אחד משמות העופות שאינם טהורים.

16. **"ויעתק משם ההרה"** (פי לך לך בראשית י"ב, ה').

17. א. פ' תזרע (ויקרא י"ג מ"ב): **"וכי יקרה... או בגפתה"**. **"בקדחת"** (כי תבוא).

ב. פ' ראה בשמות הציפורים שאסור לאוכלן (ויקרא י"ב י"ז): **"הקחמה"**.

#### נביאים – כתובים

18. **"לכן חכו לי נאם ד' ליום קומי לעד כי משפטי לאסף גוים לקבצי ממלכות לשפך עליהם נעמי כל חרון אפי כי באש קנאתי תאכל כל הארץ"** (צמחיה ג', ח'), ושם מיידי בפסוקים על גאולת גוג ומגוג רמו שלעתיד לבוא יקיימו כל ישראל כל התורה כולה, בב"א.

19. תהלים פרק קי"ז, ובו רק שני פסוקים (**"הללו את ד'... כי גבר עלינו חסדו..."**).

20. פרק קי"ח, מתחיל בפסוק **"הודו לד' כי טוב כי לעולם חסדו"**, ומסתיים בו.

21. **"חושד שטן שונא בנח"** (משלי י"ג, כ"ד).

#### ממונות

22. א. אם חפר את הבור בשבת חייב מיתה וקל"מ ופטור על תשלומי הבור (ע"י שו"ת **"הר צבי"** חו"מ ס' קל"ח שדן בזה).

ב. שור פיקח שהלך ביום פטור, שהרי יכול לראותו, ואיהו הוא דאזיק אנפשיה (**בבא קמא** י"ב:).

23. אם יש פירות או ירקות של שביעית הגדלים בשדה, והבעלים הניח שם את כליו והם מפריעים להגיע לפירות ולירקות שהם הפקר, מותר לילך כדרכו לאסוף את הפירות והירקות אפילו אם עי"ז ישברו הכלים (**"הגר"ח קניבסקי שליט"א"** **"דרדך אמונה"** הל' שמיטה ויובל פרק ז' ס"ק קכ"ג).

24. **"אם בנפץ בנפץ יצא"** (שמות כ"א, ג'), אם הוא בחור אין האדון נותן לו שפחה כנענית וממילא מופקע ממנו קנין עבד של יצרע' שלא יכול לומר **"אהבתי את אדוני ואת אשתו"**.

25. אסור להשתמש בבגדי המלך, ונאסר לכולם, ולכן גם הנגדים היו מוקצה וא"א לטלטל את דוד המלך אלא ע"י תינוק או כיכר (**"באר היטב"** או"ח ס' שו"א ס"ק י').

26. אין זה נחשב כמעשה אדם, ולכן בשבת מותר, אבל בנוזקין יש חיוב שמירה לאדם על עצמו שלא יזיק מדון **"שמירתו עליו"**, ולכן חייב לשלם.

27. משי"כ שמשוה רבינו היה בן שמונים שנה, היינו בשנת השמונים, שהוא היה

בן ע"ט שנה, ואח"כ עוד שנה של משפט המצרים נמצא שביציאת מצרים היה בן שמונים, ומשי"כ בן מאה ועשרים שנה במותו הכוונה לאחר שמלאו לו מאה ועשרים (שו"ת **"חתם סופר"** ח"ו ס' כ"ט, ובספר **"פנים יפות"** מסעי ל"ג ל"ט, ובספר **"שומר אמת"** פ' וארא).

28. כתוב בספרי (מובא ברש"י ריש פ' ואתחנן) כיון שהתיר הקב"ה למשה להיכנס לסיחון ולעוג, חשב שהותר לו להיכנס גם לארץ ישראל, וכל זה הוא למשה, אבל אהרן נפטר לפני סיחון ולכן לא היתה לו סיבה להתפלל (**מהרב ישעיה אדלר שליט"א**).

29. אע"פ שפטורות יש להן קיום מצוה ויכולות לשבת.

30. א. יתכן שהיה שמן קרוש בתוך הבקבוק, והיה לו דין 'אוכל', והיה מקבל טומאה.

ב. מבואר בגמרא שמ"ד 'משקי בי מדבחי' סבר כשמואל שהוא טהור רק לענין שלא מטמא לאחרים, אבל הוא עצמו מקבל טומאה (**מנחם הגר"ש רוזנבסקי** זצ"ל).

ג. כיון שפרצו י"ג פרצות בחומת ירושלים, ממילא כבר לא היה בו קדושת ירושלים, כמבואר שבאו פריצים וחיללוהו, וממילא כבר קיבל משקין טומאה, ומדויק מלשון הפיוט **"מעוז צור"**: **"ופרצו חומות מגדלי"**, וממילא **"וטמאו כל השמנים"** (**"הגר"ר לייב גורביץ** זצ"ל ראש ישיבת גייטסהד).

ד. למ"ד 'משקי בי מדבחי' היינו מלשון 'יבחי', ששייך למזבח, ומפרש רש"י (י"ז ד"ה משקא) כגון דם לזריקה, ומים ויין לנסך, ושמן למנחות, ע"י שם. אבל שמן של מנורה לא שייך למזבח.

31. קושיא זו היקשה **הגר"א** (מה"ת תש' קל"ב), ומצדד לתרץ כיון שבטל בחולין, אין עליו דין קדשים ולא מקיים בזה 'עשה' של אכילת פסח, אבל דוחה תשובה זו.

32. א. גזל הוא פסול בגוף הקרוב ולכן פסול, משא"כ תמורה שהיא עבירה בגברא, וכעין שמצינו שהמוציא כזית מצה בשבת לרשה"ר ואוכלה, אין זו מצוה הבאה בעבירה, ויצא יד"ח.

ב. כיון שיכול להקדישו מיד בלי תמורה, הרי לא צריך את העבירה כדי להקריבו, ואין זו מצוה הבאה בעבירה, (כעין דברי **התוספות** סוכה ל"א).

33. א. כתב **הרמב"ן** (ב"ב קכ"ו) שרק בתנאי שבין אדם חברו לא מועיל תנאי אם לא שייך שליחות, אבל תנאי שנוגע רק לעצמו, לא צריך הל' תנאים, ע"י שם. לפי"ז מיושב שמהני התנאי בספירת העומר, בקריאת שמע ובאכילת אפיקומן.

ב. כתב **הפני יהושע** (כתובות ע"ד) שבדבר שעושים בדיבור בלבד בלי מעשה, לא צריך הל' תנאים, ע"י שם. לפי"ז מיושב בספירת העומר ובקריאת שמע שמהני תנאים (אבל אין זה מיישב לענין האפיקומן, וע"י **התוספות** נזיר י"א ד"ה דהוי שמבואר שגם דבר שעושה ע"י דיבור בלבד צריך הל' תנאים).

34. כתב **"משך חכמה"** (ריש פ' תרומה, ויקרא י"ב, ב'): **"וילך זכר"** ובהמשך כתוב (שם פס' ו'): **"ובמלאת ימי סקרה לבן"**. לאחר שלושים יום שיצא מחזקת נפל יש לו דין בן, אבל בשעת הלידה שהוא עדיין ספק נפל הרי הוא 'זכר', ע"י שם. ולפי"ז 'שלוש זכר' הוא בתוך שלושים יום, ולכן אומרים 'זכר', אבל הפדיון שנועד לאחר שלושים נקרא 'פדיון הבן' (**מהרב אהרן צבי מרמורשטיין שליט"א**).

35. א. לפני מתן תורה שכולם חייבים רק בז' מצוות, גם גוי נקרא 'רעהו', אבל לאחר מתן תורה שקיבלנו תרי"ג מצוות אין הגוי נחשב עוד 'רעהו' (**"רבינו בחיי"** ו"אילת השחר").

ב. כוונת הפסוק שישאלו יהודי מאת יהודי כדי שיהיה להם הזכות של עשיית חסד כל אחד לחברו (**"קול אליהו"** פ' בא אות נ"ו).

36. רק על נס של הצלה מברכה זו.

37. א. מברכים ברכה זו רק אם רואים במה נעשה הנס, כגון המים שעברו בו בים, אבל אם רואים רק את המקום שעליו נעשה כגון המקום שמתו סנחריב ואליהו חילילו בלילה, לא מברכים (**משנ"ב** ס' ר"ח ס"ק ז' בשם **מג"א**), ולפי"ז בנד"ד שרואים רק את המקום, לא מברכים.

ב. מבואר בגמרא (**שבת** פ"ח:) שבכל דיבור חזרו ישראל לאחוריהם י"ב מיל, ושם היתה תחיית המתים, נמצא שלא יודעים כלל איפה המקום שבו היה הנס הזה.

ג. רק מי שנשאר בחיים וניצל מברך ברכה זו, אבל מי שמת והיתה תחיית המתים לא מברך, ולכן על בן השונמית לא מברכים (**"ביאור הלכה"** שם סוד"ה כגון), ולפי"ז בנד"ד לא מברכים (**"הגר"ח קניבסקי שליט"א"**).

38. א. יש סוברים שלא אומרים **"כי אתה ד' "** בסוף, שלא תיקנו ברכה רביעית אלא בברכת המזון לבד (**רמב"ם** הל' ברכות פרק ח' הל' י"ד), ולכן לדידהו הוא רק מעין שלוש.

ב. אפילו לדין שאומרים כן, בכל זאת נקרא 'מעין שלוש' כדי להדגיש שרק ג' ברכות הן מדאורייתא, וברכת **"הטוב והמטיב"** היא רק דרבנן (סידור **"אוצר התפילות"**, פירוש **"ענף יוסף"** עמ' 494).

39. בברכת המזון מוזכר **"ועל הבית הגדול"**, שזה על בית המקדש, וממילא המזבח שהתקן החצר נכלל בזה, משא"כ בברכת מעין ג' כתוב רק **"ועל היכלך"**, שזה רק הקודש ולא החצר, ולכן צריך לפרט את המזבח.

40. אין זה מדון שליחות ואפשר לשלוח אפילו ע"י לאו בר שליחות, ועיקר הכוונה שלא ימסור לו באופן אישי.

41. יש מתרצים שזה כבר נכלל בברכת **"שעשה נסים"** ו"שהחיינו" שברכו בשעת קריאת המגילה (**מהר"ץ חיות** מגילה ז').

ויש מתרצים, כיון שיוצאים בזה מצות משלוח מנות משום שעיקר המצוה היא קירוב הדעת, ממילא מצוה שעיקרה בלב לא תיקנו עליה ברכה (וכמש"כ **"הבית יוסף"** לענין ברכה על ביטול חמץ, כיון שעיקרה בלב לא תיקנו עליה ברכה אפילו כשמבטלו בפה).

# חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גליון מס' 18

פרשת דברים תשפ"א - בין הזמנים

## לראות את ארץ ישראל

### טיולים בדרכה של תורה

בימי בין הזמנים, יש הרבה שהולכים לטיולים, נוסעים לנופש, והם אומרים שצריך להתאווור, מה פירוש הדברים צריך להתאווור, ממה הם רוצים להתאווור, להתאווור מהתורה ?? , לקבל חופש מהבן-תורה ?? , זה לא טוב! אין נופש מלהיות בן-תורה, אין נופש מהתורה, אדרבה, הטיולים צריכים לחזק את הבן-תורה.

והא כיצד ? כיצד אפשר שהטיולים יחזקו את התורה, יחזקו את הבן תורה ?

התשובה היא, כשהטיולים יעשו בדרכה של תורה.

וכיצד היא דרכה של תורה ?

הגר"א אומר (ביאור על הזהר פרשת שלח קנ"ז ע"א), למה משה רבינו שלח מרגלים לארץ ישראל, כי משה רבינו השתנוקק לראות את ארץ ישראל, ולכן הוא שלח את המרגלים שיספרו לו איך היא נראית. אבל בסוף זה לא הועיל, כי הם סיפרו דברים רעים, ולכן אחר כך הקב"ה אמר לו, עלה אל הר העברים וראה בעיניך, שאתה צריך בעצמך לראות את ארץ ישראל שלא יתקלקל הדבר. ומבאר הגר"א ש"לראות את ארץ ישראל, זה הכל עניני תורה". למדנו מזה, שכשרואים את ארץ ישראל צריך לקבל קדושה! זה לא סתם כמו שקוראים לזה בפסיכולוגיה 'התאווורנות'... יש כאן ענין גדול של קדושה בראית ארץ ישראל, זה 'הכל עניני תורה' כלשון הגר"א.

כמה תיאור יש בתורה על יופי ארץ ישראל, על טוב ארץ ישראל, התורה משבחת את ארץ ישראל, כי היא "ארץ נחלי מים". זה 'עניני תורה' לראות את זה, ללמוד מה שכתוב בתורה.

הכינרת. כמה דברי חז"ל יש על זה... למה קוראים לה כינרת? כתוב בחז"ל (מגילה ו' ע"א) כי פירותיה מתוקים ככינור. שם יש את פירות גינוסר. גינוסר זה גני שרים (בראשית רבה צ"ח י"ז). יש עוד פטש, שהכינרת דומה לכינור. ראייתם את זה ? למדתם את זה ? יש מאמר חז"ל מאד מענין (בראשית רבה ד' ה'), שהירדן עובר בכינרת ולא מתערב עם המים שלה. [בירכתם על הכינרת עושה מעשה בראשית? הולכים לכינרת צריך לזכור, יש מצוה לברך על מעשה בראשית].

הירדן. עברתי פעם את הירדן מהצד הזה לצד הזה, וחשבת: הקב"ה מזהיר את משה רבינו 'אל תעבור את הירדן הזה' ואני עובר אותו עוד הפעם ועוד הפעם... אתם יודעים מה שמדובר בחז"ל על הירדן? כמה פעמים מוזכר בתנ"ך ירדן ?? ? קרב למאתים פעם !!!

'ארץ ירדן וחרמונים' (תהילים מ"ב ד'), משבח דוד המלך את ארץ ישראל, שיש בה ירדן וחרמון, 'ירדן' - אמרו חז"ל (בכורות י"ה ע"א) שירד מדין. ריש לקיש היה סחי בירדן. אלישע אמר לנעמן לרחוץ בירדן, אמר נעמן מה יש לי לרחוץ בירדן יש לי מספיק נהרות. הירדן קדושה יש בו, לראות אותו זה 'עניני תורה'.

'הירדן יסוב לאחור' [שרתם את זה לכל הפחות כשהייתם שם ??? ... שכחתם...] 'הירדן יסוב לאחור', הנה זה הירדן שהתורה מדברת עליו. יש רדב"ז שדן אם מותר לצאת לחו"ל בעבר הירדן. מה הדין של הירדן בעצמנו? - זה ירושלמי 'מקום חתך'. הירושלמי (תלמוד ד') אומר שהירדן הוא הגבול של א"י, ואם משתנה הירדן משתנה הגבול.

כתוב בתורה כמה פעמים, 'ארץ זבת חלב ודבש'. ובפרשת עקב 'ארץ נחלי מים עיינות ותהומות יוצאים בבקעה ובהר'.



לא ברור אם יש קדושה שניה בעבר הירדן. אבל יש שם מקומות שמצאו בתי כנסת ברמת הגולן. יש מקום ברמת הגולן שמצאו שם חורבות של בית כנסת, ויש שם אבן בתוך האדמה שעליה כתוב 'זה בית מדרשו של רבי אלעזר הקפר'... מבהיל נורא, אחד מהתנאים... יש שם המון בתי כנסת, וכל בית כנסת אתה יכול לזהות אותו. בצד דרום עמד ארון הקודש, והבימה עמדה באמצע... כמו שמבואר ברמב"ם בצורת בית הכנסת, **לראות בית כנסת עתיק, זה לימוד התורה.**

יש דבר מעניין: בכל הגליל, איפה שאתה מסתכל, אתה יכול לראות את הר תבור, והוא כמו שכתוב בנביא, 'כתבור בהרים', (ירמיהו מ"ו מ"ח) שהר תבור בולט בכל ההרים. עוד כתוב שם בנביא, 'וכרמל בים יבוא', כי הכרמל יורד לתוך הים, אפשר לראות את זה, לראות את דבר הנביא, במפרץ מול עכו.

כשהבריסקער רב ברח במלחמה, הוא לא ידע האם ללכת לארץ ישראל, אז הוא עשה גורל הגר"א, ויצא לו הפסוק 'יעלו הרים ירדו בקעות', אל מקום זה יסדת להם'. והוא נסע לארץ ישראל. הוא הגיע עם אניה לטורקיה, ומשם נסעו ברכב, עברו את סוריה ולבנון, והגיעו לראש הנקרה. כשאתה מגיע מלבנון אתה עולה על הרים, ופתאום אתה רואה את כל ארץ ישראל. אמר הבריסקער רב, עכשיו אני מבין את הפסוק 'יעלו הרים ירדו בקעות' וכו'...

וזה מדרש מפורש. כתוב בשיר השירים 'תשורי מראש אמנה', אומר המדרש, כשהגלילות יגיעו לארץ ישראל הם יגיעו ל'אמנה' [זה שם בראש הנקרה], ופתאום הם יראו את ארץ ישראל, והם יגידו שירה. 'סולמא של צור' קוראת הגמרא לראש הנקרה, צריך לעלות שם בסולם, כי זה מעבר צד מאד.

'ראש הנקרה'. יש שם סלע גיר, והים חודר לתוך הסלעים, ויש שם מנהרות שלמות של ים, זה יופי עצום, זה דבר נפלא מאוד.

ומכאן אנו באים לענין נוסף, הרמב"ם כותב (יסודי התורה פ"ב ה"ב), והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואי הנפלאים הגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאד...

**אה... מה רבו מעשיך השם! זה צריך להביא אהבת ה', לראות את הנפלאות של הבריאה.** זה נותן רחבות הדעת, צריך לנצל את זה לאהבת השם.

### **צריך לדעת לא לאבד את החושים, אלא להתפעל, 'כי שמחתי ה' בפעלך'.**

יש סיפור חסידי מאד יפה. פעם אחת כשהחסידים עברו לפני האמרי אמת מהר לומר 'שלום עליכם', בחור אחד אמר לו: 'רבי' אני עצוב'. האמרי אמת לקח אותו לחלון, ואמר לו, תסתכל ... תראה את העצים פורחים ... את הציפורים ... 'כי שמחתי ה' בפעלך' תהיה שמח...

צריך לפתח את החושים ... זה נותן רחבות הדעת. צריך לעשות את זה יותר...

טבריה. אומרים חז"ל (מגילה ו' ע"א), למה נקראת שמה טבריה? ש'טובה ראייתה'. זה מאוד מענין, כשאתה עומד בטבריה ליד הכינרת, ואתה רואה בצד מזרח את ההרים הגבוהים, למעשה ההרים האלה הם מתחת לפני הים, כי הכינרת עמוקה מהים התיכון מאתיים מטר. וכל ההרים האלה הם 'הרים' ביחס לכינרת ... טובה ראייתה !!!

בכל מקום בארץ ישראל הנוף הוא אחר. ההרים של הרי יהודה, הרי הגליל, הרי טבריה, הגליל העליון, הגליל התחתון, הרי הנגב. הגמרא בב"ב אומרת, אין לך שבט ושבת שלא קיבל נחלה בהר, בעמק, בשפילה. מה הביאור בזה, כי צריך את כל הצורות, צריך להיות שייך לכל חלקי ארץ ישראל.

**זה תלוי איך ניגשים לזה. יש כאלה שהולכים לטיול להתאורר מהתורה, קצת להתאורר, לקבל חופש מהבן-תורה...**  
**זה לא טוב! להיפך, הולכים לחזק את הבן-תורה.**

**לא בתור היכי תימצא, אלא זה עצמו! 'טובה ראייתה' !!!**

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

הוקדש לנ"ג רשכבה"ג רבינו **יעקב ישראל ב"ר חיים פרץ קניבסקי** זצוקללה"ה, בעל ה"קהלות יעקב", נלב"ע כ"ג אב תשמ"ה

לתרומות ולהנצחה להפצת הגליון: נדרים פלוס < חיפוש מוסד > ישיבת קהלות יעקב < קטגוריית "עלון חקרי לב" >  
או להשאיר הודעה ב"קו בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: k\_6880427@gmail.com  
לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבינו שליט"א, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.  
— כל שיעורי רבינו שליט"א ב"קו בית המדרש נפש החיים": 077-26-111-78 —

# הרהב פיק ואמלאהו

בדברי תורה כתיב [ברכות נ.]

שיחות ודברי חיזוק  
מרבנו הגר"ח פ ברמן שליט"א

דברי חיזוק לבין הזמנים  
ושיחה במעלת התפלה  
מרבנו הגר"ח פ ברמן שליט"א

נאמר יום ג' ז' מנ"א תש"פ

חיובינו לקדש שם שמים בארחותינו

מתקרבים כעת ימי בין הזמנים, תחילה נזכיר כמה תפקידים פשוטים המוטלים עלינו בימים אלו, הראשון הוא מה שדורשת הגמ' ביומא פו.

ואהבת את אלקיך שיהי' שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה, או להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר, אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה מקולקלין מעשיו, וכמה מכווערין דרכיו, ועליו הכתוב אומר באמר להם עם ה' אלה ומארצו יצאו;

אנו אחרי תקופה שבה להשגתינו כולנו למדנו במסירות נפש, ותורה כזו יש לה ערך וחשיבות מיוחדת אצל הקב"ה, קורא ושונה ומשמש, כעת כשיצאנו מהשיבה יש חיוב או של קידוש ה' או ח"ו להיפך, או מצב של ישראל אשר בך אתפאר, או מצב של עם ה' אלה ומארצו יצאו, והצורה לקיים את זה היא על ידי משאו ומתנו בנחת עם הבריות, לדבר רגוע לדבר בכבוד עם אחרים, זה החיוב המוטל עלינו כעת שדיבורינו יהיו באופן שמביא לאמירה של אשרי אביו ורבו שלמדו תורה, והוא חיוב גמור המוטל עלינו כעת.

חיוב כבוד אב ואם

בכלל זה יש בתורה מצוה של כבוד אב ואם, מצוה זו היא מצוה גדולה מאד שהשוה כבודם לכבוד המקום [קידושין ל:]:  
והלך שם אי' בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אמר הקדוש ברוך הוא מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני, וכו' בזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו, אמר הקדוש ברוך הוא יפה עשית שלא דרתי ביניהם, שאלמלי דרתי ביניהם ציערונی;

כשחוזרים הביתה אחרי תקופה שהתאמצנו בה כל כך, עלולה להיות הרגשה אני אחרי תקופה מאומצת כל כך, הגענו כעת הביתה תפנקו אותנו, אנחנו נרצה כל העולה על לבנו, ושההורים ישרתו אותנו ויספקו לנו את זה, אבל לא זה מה שהתורה רוצה מאיתנו, אלא מגיע להורים, וזה נדרש מאיתנו כיבוד אב ואם, אלו שכבר אין להם את האפשרות לזה מרגישים כמה זה חסר, מצות כבוד אב ואם הקב"ה נותן אותה מתנה כל זמן שהוא נותן, והיא מצוה גדולה ויקרה עד מאד, והיא גם חיוב, וכשבאים הביתה צריכים לזכור את החיוב הזה, ולא להסתובב כמו המפונק שדורש את הכל.

עיקר קיום מצות כבוד אב ואם, מבואר בחיי אדם שההורים ירגישו שבנם מעריך ומייקר אותם ונעים לו להיות במחיצתם, זהו חיוב גמור שיש.

חיוב קביעות עתים לתורה

חיוב נוסף שיש הוא ללמוד, לא עולה בדעתו של אף אחד שהיות וכעת בין הזמנים איני צריך להתפלל, ברור לכולם שתפלה היא חיוב קבוע שאין זמן של פטור ממנו, בין הזמנים הוא זמן שנקבע למנוחה, אבל לא נפטרים בו מהחיוב של 'קביעת עתים לתורה', ובברכות סג:

ועוד פתח רבי יהודה בכבוד תורה ודרש, הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם, וכי אותו היום נתנה תורה לישראל, והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה, אלא ללמדך שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה מהר סיני, אמר רבי תנחום בריה דרבי חייה איש כפר עכו ותדע שהרי אדם קורא קריאת שמע שחזית וערבית וערב אחד אינו קורא, דומה כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם;

המבחן אם חביבה תורה על לומדי' הוא האם מרגיש בכל יום ויום 'היום הזה נהיית לעם', כאילו ניתנה היום מהר סיני, אין יום של פטור וחופש מחיוב תלמוד תורה, יום אחד שאינו לומד הרי זה כמי שלא למד תורה מימיו, חסר לו את ההכרה בחשיבות וערך התורה.

כעת אחרי שהתאמצנו קשה כל כך במשך שלושה חדשים, וב"ה גם הצלחנו מאד, ובקרוב בעז"ה מגיע חודש אלול, ואנחנו מקוים שכולנו נוכל להיות כאן, אבל אין מציאות של פטור שלושה שבועות מתלמוד תורה, יום אחד בלי ללמוד זה כמי שלא למד תורה מימיו, זה משנה ומוריד את האדם לדרגה ומצב אחר לגמרי, זה קוטע את התורה של כל החיים, וכמו שיבוא אדם ויאמר כל חיי נשמתי בלי הפסק, כעת אקח לעצמי פסק זמן של כמה דקות בלי לנשום, כל מה שנשם כל החיים

לא יועיל לו כלום, כמה דק' בלי לנשום האדם מת, על הפסקה של יום מהלימוד אומרת הגמרא שהרי זה כמי שלא למד מעולם, ודאי אין הקב"ה מקפח שכר כל ברי', אבל המציאות של תורה על לומדי', את הרציפות והמעלה של תורה, הפסיד, והרי זה כמי שלא למד מעולם.

צריכים לנוח, ובפרט אחרי הזמן שעבר עלינו, תנוחו היטב, ואם אפשר להיות במקומות שאין בהם חשש של ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ולצאת למקומות שאין בהם חשש סכנה לבריאות אפשר ללכת, צריכים להתאזר, וחז"ל דרשו [יעוי' מנחות צט:] מדכתי' אשר שברת פעמים שביטולה זהו קיומה; מגיע לנו להתאזר, מגיע לנו זמן של שמחה, אבל הצורה של קביעות עתים לתורה מוכרחת להשמר.

לא יכול להיות מצב שיעבור על בן תורה יום בלי שלוש שעות של לימוד, אין כזה דבר, והדרך הרצויה ששעה אחת או לפני או אחרי תפלת שחרית יהי' חוק ולא יעבור, וכפי שנפסק בשו"ע [ארי"ח סי' קנה] אחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש, ויקבע עת ללמוד, וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעברנו אף אם הוא סבור להרויח הרבה;

ואחר כך במשך היום שיהי' עוד זמנים קבועים ללימוד של שעתיים, אפשר ללמוד גם חומש ונביא לחזור ולשנן גמרות, אבל הצורה של בן תורה לא יכולה להיות בפחות מזה, כדי להשאר בצורה הזו של בן תורה ולא להגיע למצב של כמי שלא קריאת שמע מעולם, חייב לכל הפחות שלוש שעות של לימוד ביום, אפשר לחלק את זה לשלושה פעמים, אבל זה צריך להיות בצורה קבועה, חוק ולא יעבור, ואם ארע ונאנס ולא הספיק ביום, שלא ילך לישון בלילה עד שישלים וכמו שכתב השו"ע

[ארי"ח ר"ח ב] אם יש לו חק קבוע ללמוד כך וכך ליום והיה סרוד ביום ולא השלימו, ישלימו בלילה מיד; אלו הם חיובים באופן כללי.

#### מעלות התפלה - ותפלה צריכה חיזוק

כעת נרחיב את הדיבור בענין התפלה, התפלה היא אחד מג' עמודי העולם תורה עבודה וגמילות חסדים, בין הזמנים ניתן למנוחה מעמל לימוד התורה, אבל לא מעבודת התפלה, ואדרבה בתוך הזמן בהיותנו טרודים בעסק התורה כל היום יתכן ויש הגבלה לזמני התפלה, אבל בזמן של בין הזמנים שאנו במנוחה יותר, זהו הזמן לתפלה כראוי, לדבר עם הקב"ה בטהרת הלב כל אחד לפי מדרגתו, חיים עם הקב"ה בבין הזמנים לא פחות מאשר בזמן, וצריכים לדבר עמו ולבקש ממנו יותר מאמצע הזמן, מפני שיש יותר פניות הלב ורוגע לבקש בנחת, מכיון שאנו פחות רדופים בעסק התורה מאשר אמצע הזמן.

וצריכים להגיע לתפלות בזמן ואפילו לפני הזמן בכל הג' תפלות, כעת אין מי שרודף אחרינו, ואנחנו לא מפסיקים להיות יהודים, וכשיש לנו זמן שאנו רגועים ויש לנו שלווה הנפש זוהי צורת בן תורה.

בברכות לב: תנו רבנן ארבעה צריכין חזוק, ואלו הן תורה, ומעשים טובים, תפילה, ודרך ארץ, תורה ומעשים טובים מנין, שנאמר רק חזק ואמץ מאד לשמר ולעשות ככל התורה, חזק בתורה, ואמץ במעשים טובים, תפלה מנין, שנאמר קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה', דרך ארץ מנין, שנאמר חזק ונתחזק בעד עמנו וגו';

המקור שתפלה מהדברים הצריכים חיזוק, הוא מקרא דקוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה', ולעיל שם אמר רבי חמא ברבי חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה, יחזור ויתפלל, שנאמר קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'; לא תמיד כשמתפללים רואים שהתפלה מתקבלת, אם תמיד היו רואים את תועלת התפלה יתכן שתפלה לא היתה צריכה חיזוק, אבל כיון שרואה שהתפלל ולא נענה הרי זה מחליש את כחו מלהתפלל, ועל זה נאמר חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'.

בבעלי חיים כל המציאות של חזוק וחולשה הוא לפי ה'תן וקבל', הצורה לאלף בעל חי היא שאם עושה את מה שמבקשים ממנו מקבל אוכל, ואם לא עושה לא מקבל, אדם יכול להתחזק מכח ודרך האמת, ואחר שהתפלל צריך שוב להתחזק, חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה', לדעת שמפתח התפלה הוא מהקב"ה, בפרשת ואתחנן [דברים ד, ז] כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו, ואונקלוס תרגם ארי מן עם רב דליה אלק קריב ליה לקבל צלותיה וכו'; כלומר שהאלקים קרוב אלינו לקבל תפלותינו, צריכים להתחזק באמונה שהקב"ה שומע תפלה.

התפלה נכללה בה עניינים רבים ובנפש החיים שער ב הרחיב הרבה בכח התפלה שכל העולמות תלויים וניזונים ממנה, התפלה היא עבודת, וחז"ל [ריש תענית] דרשו על הכתוב ולעבדו בכל לבבכם איזוהי עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה; לעמוד לפני ה' בכונת הלב זהו עבודת וכקרבנות.

ויש בה גם חיזוק האמונה, שכשמתפלל מכיר מי הבעלים על הבריאה ומי המשפיע, ושואן אחר זולתו, וגם כשמתפלל אל הקב"ה ומדבר עמו, מתקרב אליו ביותר על ידי זה, ובא לידי דבקות בקב"ה ומרגיש יותר שהאלקים הם קרובים אליו.

על ידי תפלה אפשר להשיג מדרגות רבות וגבוהות, ומחוייבים לזכור מעלתה של תפלה כדי להתפלל כראוי.

#### תפלה קרבת אלקים

מהותה של תפלה היא שמבקשים מאת הקב"ה ומקבלים, אדם יש לו כח אמיתי לפעול בכח תפלה, קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראוהו באמת [תהלים קמה], כי הקב"ה שומע תפלה, והוא כל יכול, אין דבר שימנע בעדו מליתן לנו חפצינו, והוא שומע תפלה וממילא בכחה לפעול דברים לטובת האדם, הדבר היחיד שיכול לשנות דבר זהו הבקשה של האדם עצמו, ובתנחומא ריש וירא אי'

אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל הו' זהירין בתפלה שאין מדה אחרת יפה הימנה, והיא גדולה מכל הקרבנות, וכו', ואפילו אין אדם כדאי לענות בתפלתו ולעשות חסד עמו, כיון שמתפלל ומרבה בתחנונים, אני עושה חסד עמו; זהו דבר שהקב"ה קבע בבריאה, והיא מעיקרי הדת שלו לבדו ראוי להתפלל, ושהקב"ה שומע תפלה, ונקבע לזה זמן ג' פעמים ביום.

הקדמונים כבר עמדו בזה מהו באמת הכח של תפלה לסייע ביד האדם, אם הדבר מגיע לו יקבלנו גם בלא תפלה, ואם אינו ראוי לו מה תועיל התפלה, והרי הכל גלוי וידוע לפניו ואין צורך להודיע רצונותיו לקב"ה, וטרם יקראו אני אענה.

#### תפלה הכלי שע"י באה ההשפעה, הקב"ה אוהב תפלה

וכבר ביארו בזה שהתפלה היא הכלי שעל ידו מקבלים את כל הדברים, וזה יסוד כל הבריאה כבר מתחילתה, ובפרשת בראשית [ב,ה]

כתי' וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המסיר ה' אלקים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה; וברש"י ומה טעם לא המסיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה, ואין מכיר בסובתם של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם וידרו, וצמחו האילנות והדשאים;

הקב"ה הכין עולם שלם אך לא צמח כלום כל זמן שלא התפללו על זה, וזהו הצורה שקבע הקב"ה בבריאה שהתפלה היא הכלי להוריד דרכו את כל ההשפעה בבריאה, ואם ידממו התפלות, ולא יהיו תפלות בעולם העולם יעצר.

ופעמים מוצאים גם אופן נוסף של תפלה, הקב"ה אוהב את תפילותינו וחפץ הוא לשמוע קולנו, ופעמים שהוא גורם איזה מחסור כדי שנפנה ונתפלל אליו, ואמרו חז"ל למה נבראו אמהות עקרות מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים [יעו' יבמות סד.], והיינו שפעמים חסר לאדם את ההתעלות והקרבה שזוכים בכח התפלה והקב"ה חפץ לתת לו את זה, אז הקב"ה מביא עליו איזה חסרון שיגרום לו להתפלל ולזכות למעלות הבאות על ידי ומכח התפלה, נמצא ב' מהלכים בתפלה בדברים שהם מסדרו של עולם, והם היו צריכים להיות, ואף על פי כן אינם באים בלא תפלה.

ואופן נוסף יש כמו שנתבאר מדברי התנחומא בפר' וירא הנ"ל ואפילו אין אדם כדאי לענות בתפלתו ולעשות חסד עמו, כיון שמתפלל ומרבה בתחנונים, אני עושה חסד עמו; יש גזירות שצריך לבטל וגם בזה הקב"ה שומע תפלה ונותן משאלותינו אלו על ידה.

#### ב' מידות התנהגות בבריאה חסד ורחמים ומשפט

והסוד בזה הקב"ה ברא את העולם בכמה מידות, ישנן מידות של חסד ורחמים, ויש מידה של משפט ושכר ועונש, תחילת הבריאה של העולם ושל כל אדם באשר הוא אדם היא בחסד וברחמים, וכמו שנאמר מי הקדימני ואשלם [איוב מא], וכך הוא גם זן ומפרנס את העולם מאן דיהיב חיי יהיב מזוני [יעו' תענית ח:], ובברכת המזון מודים הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים, הוא נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו.

[ואגב ראוי לידע שיש שני פסוקים שמצינו שיש עליהם חיוב לאומרם תדיר והם פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון [תהלים קמה], והוא נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו [שם קלו], ובברכות ד: אי' אמר רבי אלעזר אמר רבי אבינא כל האומר תהלה לדוד בכל יום שלש פעמים מובטח לו שהוא בן העולם הבא, מאי טעמא אילימא משום דאתיא באל"ף ב"ת וכו', אלא משום דאית ביה פותח את ידך, נימא הלל הגדול דכתיב ביה נתן לחם לכל בשר, אלא משום דאית ביה תרתי; ומהאי טעמא הכונה בפסוק דפותח את ידך היא לעיכובא ואם לא כיון צריך לחזור ולאומרו כמבואר בפוסקים [יעו' שו"ע או"ח סי' נא סעי' ז ונו"כ שם], ובברכת הזן מזכירים פסוק דנותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו, ובחובת הלבבות שער הבטחון [פ"ד] כתב שטרף מזונו הנצרך לו לכלכלת גופו הוא מובטח מן האלקים לכל אשר בו רוח חיים עד תכלית ימיו, והיינו דזה מהדברים שכמעט אין צריך עבורם השתדלות יעו"ש בדבריו, וכל זה הוא מכלל החסד והרחמים שברא בהם הקב"ה את האדם, אמנם יש גם לכל אדם מזל שנקבע לו ביום היולדו ומלוהו בימי חייו].

וישנה מידת משפט, ואחד מ"ג עיקרים הוא אני מאמין באמונה שלימה שהבורא יתברך שמו גומל טוב לשומרי מצותיו ומעניש לעוברי מצותיו; פעמים שהשכר ועונש הוא כבר כאן בעולם הזה, ופעמים שרק בעולם הבא, ודברים אלו הם כבר מהלכים שאין לנו שייכות אליהם יש רשע וטוב לו וצדיק ורע לו, אך כל זה הם מהלכים שיש לקב"ה בתוך מידת המשפט לפי הזכויות והחובות והדין בראש השנה וכל מה שמשיג האדם הוא לפי מעשיו, וכל האומר הקב"ה וותרן הוא יוותרו מעיו.

#### בכח התפלה זוכים לקבל מתנת חנם

ועל ידי תפלה בכח האדם למשוך על עצמו רחמים וחסד שלא יתנהג הקב"ה עמו רק באופן של משפט, וכלשון התנחומא הנ"ל כיון שמתפלל ומרבה בתחנונים, אני עושה חסד עמו; וברש"י ריש ואתחנן [דברים ג,כג] ואתחנן - אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם, אף על פי שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם;

כלומר שבכח תפלה לתת לאדם מתנת חנם גם מעבר לדברים שיעד לו הקב"ה בתחילת הבריאה, ויקבל באופן שלא יהי' זה מכלל השכר ועונש שלו אלא מתנת חנם, התפלה היא השער לקבל דרכה מתנת חנם.

ובברכות לב: אמר רבי חנין אמר רבי חנינא כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם וכו', איני והא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב וכו', לא קשיא הא דמאריך ומעיין בה, הא דמאריך ולא מעיין בה; ומעיין בה היינו מצפה שתעשה בקשתו על יד הארכתו [רש"י ויעוין גם בתוס' שם]

כשחושב שמחמת שהתפלל כבר מגיע לו הדבר לא יקבלנו, ויגרם לו עגמת נפש מציפייתו, מהות התפלה היא לתת לאדם את מה שלא מגיע לו, אם התפלה מביאה לידי הרגשה שכבר מגיע לו דבר זה מעכב את השפעת התפלה, יסוד כחה של תפלה היא ממידת גומל חסדים של הקב"ה וזה שייך כשהאדם בא כעני בפתח להתחנן ואז הקב"ה שומע תפלה וחונן אותו במתנת חנם, אבל לא כשהאדם סבור שמגיע לו.

וצריך להאמין ולהרגיש את כח התפלה שבכחה לתת לאדם גם מה שאינו ראוי לו, וכל אדם ארעו לו הזדמנויות בחייו שביקש וראה בחוש איך שהקב"ה נענה לתפלתו, דברים שאין להם הסבר בטבע רק זה שהקב"ה נענה לתפלתו, ודברים רבים בחיים האדם זוכה רק מכח שביקש והקב"ה נענה לו, תפלה היא השער להצלחה, השער שדרכו אפשר לזכות גם לדברים שהם מעבר למה שנגזר ונקצב לו, וכלול בזה ב' עניינים, א. דברים שבלא התפלה לא הי' מקבל כלל כי במדת הדין אין זכאי לזה, וע"י התפלה הוא מקבלם, ב. גם הדברים שהי' מקבלם גם בלא תפלה לפי סדר הנהגת הקב"ה בעולם, מ"מ יש ריוח



עצום במה שמקבלם ע"י תפלה, כי אם מקבלים את אותם דברים בלי תפלה הרי הם באים מכח דין, ואם כן מנקים לו מזכויותיו מחמת כן, כי כבר קיבל שכר על מעשיו, אבל כשזוכה מכח תפלה זה בא כמתנת חנם ואין זה מגרע דבר מזכויותיו.

וכח התפלה לזכות על ידה היא לא רק בעולם הזה אלא אפילו לעולם הבא, וכמו שאומרים בתפלת ובא לציון שנשמור חוקיך בעולם הזה ונזכה ונחיה ונראה ונירש טובה וברכה לשני ימות המשיח ולחיי העולם הבא, ובנוסח הוידיז' לשכיב מרע מהרמב"ן בספר תורת האדם והובא בשו"ע [ו"ד סי' של"ח סעי' ב'] נאמר ותן חלקי בגן עדן, וזכני לעולם הבא הצפון לצדיקים; בתיבות אלו נפרד האדם מן העולם, וגם לאחר מאה ועשרים בתפלת יזכור וקל מלא רחמים ואחרי הלימוד מבקשים הצאצאים דברים אלו עבור הוריהם, ואף שהעולם הבא הוא כבר כולו דין ואין בו את הזכות והאפשרות של תפלה, תפלה היא מתנה מיוחדת שיש לנו אותה רק בשבעים שנותינו כאן בעולם הזה, העולם הבא הוא נצח נצחים אבל את האפשרות להתפלל אין בו, ידוע מהחפץ חיים זצ"ל שאמר שבעולם הבא אנחנו נכיר קוב"ה אחר, כאן אנו רגילים שאפשר להתפלל ולקבל, אבל שם כבר מאוחר מידי להתפלל.

#### תפלה - ונתת לאיש ככל דרכיו

בתפלת שלמה המלך בעת חנוכת הבית [מלכים א, פ' ח פסו' לט]

כת' ונתת לאיש ככל דרכיו, ולהלן שם [פסו' מג] ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי, וברש"י שם ובישראל הוא אומר ונתת לאיש ככל דרכיו, לפי שישראל מכיר בהקב"ה ויודע שהיכולת בידו, ואם אין תפלתו נשמעת תולה את הדבר בעצמו ובחסאו, אבל עובד גילולים קורא תגר וכו' לפיכך ככל אשר יקרא אליך הנכרי, אבל ישראל אם אתה רואה שהוא משחית בממונו את חבירו אל תתן לו; יש חסאים שמגיע עליהם עונש, ואם כן אפילו אם ה' צריך לקבל את החסד יתכן שנמנע ממנו מחמת עונש, וכן כשמבקש בקשה שעל ידה יוכל להרע לאחרים, תפלות כאלו לא יענו, סיום ברכת הטוב והמטיב בברכת המזון וכל טוב ומכל טוב לעולם אל יחסרנו, ומבארים בשם הגר"ח זצ"ל על פי דברי הגמ' בתענית כה. שנצטערה אשת רבי חנינא בן דוסא מחמת רוב עניות ובקשה ממנו לבקש רחמים שיתנו להם מן השמים, בעא רחמי, יצתה כמין פיסת יד ויהבו ליה חד כרעא דפתורא דדהבא, ואחר כך ראתה בחלום שעתידים הצדיקים לאכול על שולחן שיש לו ג' רגלים והם יושבים על שולחן של ב' רגלים, ואמרה לו שיקש רחמים שיטלוהו מהם, בעי רחמי ושקלוהו, תנא גדול היה נס אחרון יותר מן הראשון, דגמירי דמיהב יהבי מישקל לא שקלי; מבואר שפעמים אדם מבקש ונותנים לו מחלקו המיועד לו לעולם הבא, ואיננו חפצים בזה, וזו היא הבקשה וכל טוב, אבל מכל טוב לעולם אל יחסרנו, שלא יהי' טוב כזה שיחסרנו לעולם הבא.

#### אחר החורבן חסד לנו בכח התפלה

בברכות לב: ואמר רבי אלעזר מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה שנאמר גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי וכו' ואמר רבי אלעזר מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים וכו'; אחר שנחרב בית המקדש כבר אין לנו את אותו כח התפלה כפי שהי' בזמן שבית המקדש הי' קיים, כח התפלה עדיין כבתחילה הוא, אלא שיש שערים ומחיצות בינינו לאבינו שבשמים וכשהם ננעלים אין לתפלה דרך להגיע אליו ית'.

כת' [תהלים קמה] קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת, הדרך להענות היא על ידי קרבת אלקים קרוב ה', וגם כבר הובא לעיל מה דכת' בפר' ואתחנן כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו, ובתרגום קריב ליה לקבלא צלותיה וכו', האופן שתתקבל התפלה היא על ידי קרבה לקב"ה, ואחר החורבן חסר קרבה לקב"ה ונתרחקנו מעליו, וממילא התפלה מתקבלת פחות, חסר את הכח של כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים [ישעי' נו], בית המקדש הוא המקום שהקב"ה שוכן בו, ועל ידו יש שכינה בתחתונים, אבל כשנחרב בית המקדש נתרחקנו וכעת יש חומה בין שמים לארץ, והיא מונעת התפלה מלעלות כראוי.

ותפקידנו הוא להתקרב לקב"ה, בשולחן ערוך [או"ח סי' צח]

כתב וכן היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונו בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות, ולהתגברות כח השכל, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה;

ונמצא דאף שאמנם הקב"ה נתרחק מאיתנו, אין זה מונע מאיתנו מלעבוד ולהתקרב אליו, ואמנם הלכה פסוקה היא שאסור לעבור לפני המתפלל כמבואר בסי' ק"ב, ואחד הטעמים הוא מפני שמפסיק בין המתפלל להשכינה, הרי שבשעת תפלה שכינה כנגדו כפשוטו ממש, זהו כח התפלה שכשאדם מתפלל השכינה באה לנגדו, ולמדים אנו מזה כמה התפלה מקרבת האדם לקב"ה אלקים קרובים אליו, וכפי ההכנה והידיעה שעומד לפני הקב"ה, וענין זה כתב בחדושי רבנו חיים הלוי [פ"ד מתפלה ה"א] שהוא מעכב בתפלה, ואף שכוונת פי' המילות אינה מעכבת אלא בברכה ראשונה בלבד, ענין זה של עומד לפני המלך הוא מעכב בתפלה, זוהי הקרבה לקב"ה שיש באמצעות התפלה.

וכשמקיימים ענין זה כראוי ומרגישים קרבת ה' שוברים בזה את החומות המפסיקות בין ישראל לאביהם שבשמים, כי כל החומה היא כשהקב"ה איננו כאן אלא נמצא למעלה אז בינינו לשמים יש חומה, אבל אם הקב"ה נמצא לפנינו בתוך ד"א שלנו, אין חומות בינינו, החומות הם גם בתוכנו וככל שאנחנו נכין לב יותר נקי מסירים בזה את החומות והתפלה מתקבלת יותר.

#### מעלת סמיכת גאולה לתפלה

ישנו דבר נוסף שגורם שהתפלה תתקבל ויזכו למצב של קרוב ה', סמיכת גאולה לתפלה, וברש"י ברכות ד: ד"ה זה הסומך כתב

וסמיכת גאולה לתפלה רמזה דוד בספר תהלים, דכתיב ה' צורי וגואלי, וסמך ליה יעקב ה' ביום צרה, ואמרינן בברכות ירושלמי מי שאינו סומך גאולה לתפלה למה הוא דומה, לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך, יצא המלך ומצאו שהפליג, אף הוא הפליג, אלא יהיה אדם מקרב להקדוש ברוך הוא אליו, ומרצחו בתשבחות וקלוסין של יציאת מצרים, והוא מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו;

מבואר שישנה דלת החוצצת והמלך יושב בתוך הטרקלין, ואפילו הי' יושב אחורי הדלת, סוף כל סוף יש מחיצה המבדילה בינו לבין העם, אך כשבא אוהבו של מלך ודופק על פתחו של המלך ניגש המלך לפתוח לו, ובשעה זו אין מחיצה המפרידה והוא מתקרב אליו, וכשהוא קרוב הוא תובע צרכיו, ובמצב כזה גם נענים.

נמצא שקבלת עול מלכות שמים של קריאת שמע וסמיכת גאולה לתפלה הם דרך לרכוש קרבתו של הקב"ה, וכפי הרגש הלב שיכניס האדם בשירות ותשבחות בקלוסין של יציאת מצרים, כך תהא הקרבה גדולה יותר, ויוכל להתפלל בלא מחיצות המבדילות.

נמצא שכדי להתפלל כראוי צריך האדם קודם להכיר מעלותי הגדולות של תפלה, שעל ידה נבנים כל העולמות, וחיזוק האמונה, עבודה, קרבה לה"ת, כל אלו נכללים בתפלה, ואחר כך לדעת שתפלה היא הפתח לקבל דרכו מתנת חנם, ומה שהאדם מקבל על ידי ומכח התפלה לא ינוקה לו משכרו בעבור זה, וכן יכול לזכות אף דברים שאינו ראוי להם, זו היא הדרך של תפלה שיש.

#### אחר החורבן והתפללו אליך דרך ארצם

לאחר החורבן איבדנו וחסרנו ממעלות התפלה, ודבר זה הוא טעם בפני עצמו לאבלות על חורבן בית המקדש, שגרם לנו לעמוד במקום שנפנה ונבקש מאת הקב"ה והתפליות לא יגיעו אליו כי ישנה מחיצה המבדלת, אך גם במצבנו ומדרגתנו כיום, עדיין דרך התפלה קיימת אף אם אינה בשיאה כמו בזמן בית המקדש, ויש ענין של והתפללו אליך דרך ארצם [מלכים א, ח] דלמדו מזה חז"ל ברכות ל. שהמתפלל צריך לכיון לבו כנגד ארץ ישראל וירושלים בית המקדש וקדש הקדשים יעו"ש, כשהתפלה עוברת דרך מקומות אלו יש פחות מחיצות ומעכבים ממנה מלעלות אליו, כי המחיצות הם אטומות ומונעות כל תפלה שאינה דרך המקדש מלעלות.

וזוהי הדרך היום שהתפלה תעבור דרך המקדש 'יכוין את לבו', ויכוין את לבו יש בזה את החלק המעשי שיהודי נעמד כנגד מקום המקדש, זה משפיע, ואף אם אינו מכיון בתפלה עצמה כל כך כבר יש איזה מעשה תפלה, וכמו בכל מעשי המצות שעצם עשייתם לפי כללי ההלכה כבר יש בזה קיום הדין.

אך ודאי שעיקר הכונה שיכוין את לבו כנגד המקדש, עניינו כי המקדש הוא המקום שנתן הקב"ה שעל ידו ירגישו עם החושים שיש בורא לעולם, גם מכח העשרה נסים שהיו שם, וגם עצם הדבר שיש בית שמויחד להשראת שכינה, ויש הגבלות בביאה אליו מכח זה, ויש מקומות שאין נכנסים אליהם כלל, כי אם אחת בשנה, וכן מה שהוא מקום שבו מביאים קרבנות לפני ה', כל אלו נותנים הכרה חושית באמונה, כי מצד השכל האמונה כבר מוחלטת אצל האדם, וכל הריחוק הוא רק מחמת חסרון ההרגש וכדכתי' [דברים ד, לט] והשבת אל לבבך, והקב"ה ברא דבר סגולי שיביא להכרה חושית, וכל אחד לפני שנעמד להתפלל חייב לצייר לפניו את בית המקדש, ועל ידי זה לזכור שיש דרך להתחבר לקב"ה יותר, וזוהי צורה שהתפלה עוברת דרכה.

נמצא שגם כיום יש דרך להתקרב לקב"ה הן על ידי שמכין ומנקה את לבו כל אחד לפי דרגתו, וכמש"נ לעי' מדברי השו"ע שהחסידיים הראשונים היו מגיעים עד קרוב למעלת הנבואה, וגם מי שאינו אווז בדרגות אלו, לכל הפחות לומר את הגאולה ולזכור שהקב"ה גאל ישראל זה מקרב את היהודי לקב"ה, גם מבחינה חושית וגם באופן סגולי, וכשעושים דברים אלו הקב"ה מתקרב וגם פותח את המחיצה שתוכל התפלה להתקבל.

תפלה צריכה תמיד חיזוק, וזמן של בין הזמנים צריך להיות מאד יקר ולנצל את הימים האלו שאנו פנויים יותר, עבור חיזוק בתפלה, מסופר שהי' פעם שהתפללו במטוס והיו עשרה שסיימו כבר את התפלה, ואחד מהם דפק לש"ץ שיתחיל, הי' שם רבי שמשון פינקוס זצ"ל ופנה אליו ואמר לו להיכן אתה ממחר כעת, בבין הזמנים צריכים שהתפלה תהי' עם ההרגשה הזו שאין להיכן למחר, אפשר להתפלל בנחת, בתוך הזמן אנו נמצאים בתוך סדרים שמחייבים אותנו ואנו ממחרים, אבל בבין הזמנים צריכים לגשת לתפלה עם ההרגשה של להיכן אתה ממחר.

נקבל על עצמנו דברים אלו לבין הזמנים, ראשית כל את ענין משאו ומתנו בנחת, הרמב"ן מצא סגולה לא לכעוס כי לכאורה איך שייך לומר לאדם לא לכעוס, והרמב"ן באגרתו כותב תתנהג תמיד לדבר כל דבר בנחת לכל אדם ובכל עת ובוזה תינצל מן הכעס; קשה מאד לעבוד על המידות, אבל העצה של הרמב"ן כל אחד יכול לנסות, לכעוס ולדבר בנחת כאחד, זה לא הולך, אי אפשר לכעוס ולדבר בנחת, ולכן מי שרוכש את המידה הזו של לדבר בנחת לא יכעס, וזה הגמרא אומרת משאו ומתנו בנחת עם הבריות, וזה חיוב גמור לבני תורה ותלוי בזה קידוש ה' או להיפך ח"ו, חילול ה' הוא החטא החמור ביותר שיש, וקדוש ה' היא המצוה הגדולה ביותר, ובגמ' ביומא שם מבואר שזה תלוי בכל אחד לפי מדרגתו, ובמדרגה שלנו לדבר לא בנחת זה חילול ה', ולדבר בנחת זהו קידוש ה', ואין הדברים אמורים דוקא כלפי אנשי הרחוב שהם מחפשים את הבני תורה לומר תראו איך הם מתנהגים, אלא כל אחד ואחד מאיתנו יהי' מושפע גם בלי שיהי' מודע לזה, ואף מי שלא יאמר ראו פלוני שלמד תורה כמה וכו', זה מחלחל ועושה חילול ה' אצל כל אחד, וכשמתנהג בנחת זה עושה קידוש ה'.

והדבר השני הוא כבוד אב ואם, זה הזמן שלנו שאנו נמצאים אתם וצריכים לקיים את זה, רבי יוחנן אמר [קידושין לא: א] אשרי מי שלא חמאן, שאי אפשר לקיים כבודם ככל הצורך והוא נענש עליהם [רש"י], אין דרך לזלזל בזה או להפטר מזה, ומלבד זאת זה מגיע להורים שלנו, באמת מגיע להם, ויש בזה חסד ונחת להורים כשהילדים שלהם מכבדים אותם, והקב"ה דורש את זה מאיתנו, וכעת אנו הולכים למקום שיש בו כבוד אב ואם, לא להרפות מזה, ואפשר ללמוד את הסוגי בקדושין והירושלמי ריש פאה על כבוד אב ואם לראות גודל וחומר המצוה.

השלישי הוא לא להרפות מקביעות עתים לתורה, לכל הפחות שלש שעות ביום, [יתכן שיש מקרים חריגים שאפשר להקל גם בפחות, אבל הצורה הנכונה של בן תורה, היא לכל הפחות שלש שעות ביום].

ואחרי הכל הדבר הזה של תפלה הוא דבר שראוי לגדל אותו ולא רק לפני בין הזמנים, והגמ' בברכות ו: מאי כרם זלת לבני אדם, אמר ליה אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן; וברש"י כגון תפלה, שעולה למעלה; תפלה היא הזדמנות שאין אותה למלאכים ושרפים, ולא לנשמות, הזכות הזו לבוא ולעמוד לפני הקב"ה ולדבר אליו היא כעין מה שהי' למשה רבנו שהי' היחידי שיכול הי' לומר עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם [במדבר ט, ח] ואמרו חז"ל על זה אשרי ילוד

אשה שכך הוא מובטח שכל זמן שהוא רוצה הי' מדבר עמו; כך אנו נעמדים להתפלל והקב"ה בא לקראתנו, רק שעיינינו טחו מלראות ולהרגיש זאת, אבל האמת היא שכשאנו מתפללים הקב"ה בא למולינו, כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו.

זוהי הזדמנות שיש אותה רק בשבעים השנים שחיים כאן, הקרבת אלקים המיוחדת הזו היא דבר שלא יחזור אלינו לעולם, הקב"ה נותן לנו כאן הזדמנות ולא רק שיש לנו הזדמנות לעשות זאת ואנו צריכים להתחנן כדי לזכות לזה פעם בחיים, אלא הקב"ה ברוב חסדו נתן לנו את זה שלש פעמים ביום וגם ציוה עלינו לעשות זאת, כדי שנוכל להיות קרובים אליו, ולהשפיע על עצמנו את כל השפע החדש, ועצם זכירת המעלות של הדבר הזה הוא דבר חשוב ומועיל, ומי שבבין הזמנים יעשה את זה יזכה, אבל כל זה בתנאי שמרגישים את המתנה שיש בזה, אם זה נעשה מתוך לחץ זה כבר מאבד את הערך שלו, ולכן כל אחד לפי ערכו ישתדל באיזה תפלה שהוא יכול, לשמוח עם זה שיש לו תפלה, קריאת שמע וסמיכת גאולה לתפלה זה סגולה, ולכוין בברכת גאל ישראל ובקבלת עול מלכות שמים, מביא להרגשת אלקים קרובים אליו.

וכעת בעמדינו ערב תשעה באב וזהו זמן להתאבל על המקדש ולהרגיש חסרוננו ולשאוף לבניינו, והיינו שצריך להתבונן וליצור רגשי לב וצמאון לבנין המקדש, יש להתעורר לזה גם בענין זה של תפילה, כי הרי שמו של המקדש הוא גם בית תפלה, ומלבד שהוא עצמו בית תפלה הרי כשיבנה יפלו החומות והמחיצות שבין ישראל לאביהם שבשמים, ויתקבלו תפלותנו בכל מקום שהוא, ונבין שאם יהי' לנו את בית המקדש ששם זה המצב העיקרי של אלקים קרובים בכל קראנו אליו, בכל פעם שנרצה להבין רבי עקיבא איגר יהי' לנו ממי לבקש והוא יתן לנו את זה, וכל הצלחה שנרצה, חברותא טובה, יהי' לנו ממי לבקש, דבר זה כדאי להרגיש ולרצות את בית המקדש ולהרגיש את החסרון במה שאין לנו את זה.

להצטרפות לקבלת הגליונות הנשלחים מעת לעת ניתן לפנות לכתובת [d0722466777@gmail.com](mailto:d0722466777@gmail.com)

## הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה  
במשנת מרחשון הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

### ברכת הגומל

#### טס לימים אחדים

**שאלה** טס לחוץ לארץ לימים ספורים ושב למקום מגוריו, מתי יברך הגומל.  
**תשובה** אם אין דעתו להשתנות במקום אלא פחות משלושים יום, יברך רק בשונו למקום מגוריו. ויגיד בזה כמי שעצר במדינה מסוימת למיטת המשך שאינו מברך שם כיון שהוא באמצע דרכו. כמובאר במשנה ברוה (רי"ט, א) "דוקא כשעלו ממנה לגמרי, ואין בכלל זה מה שעומדים עם הספינה כשבאה לנמל ויורדים ליכשה ליום או יומיים עד שיגיע הזמן לילך הלאה, דאכתי לא ניצול מן הסכנה לגמרי". ומקורו באלה רבה "שאין לברך עד שיצא מהצרה לגמרי, דלכך לא נאמר כי טוב ביום השני, מפני שלא נגמרה מלאכת המים. הרי שהלשון טוב מורה על הטובה במלואה". וכאשר טרם סיים נסיעתו, אין זה טובה מושלמת שיש לברך עליה הגומל לחייבים טובות (שיעורי מרחשון אלישיב - ברכות תרלח). **אומנם** אם מתעכב במדינה אחרת למעלה משלושים יום, יברך שם וגם בשונו לארצו.

#### טיסה מעל יבשה

**שאלה** טיסתו עברה רק מעל יבשה בלא ים, האם יברך הגומל.  
**תשובה** כשטיסתו עברה רק מעל יבשה לא יברך, כיון שכל מה שמברכים אחרי טיסה זהו מחמת שנדון כיורדי הים (רי"ט, א), אך אין הבדל אם עובר בים בספינה רעועה או באונייה חזקה ומשוכללת, או בכלל פורח מעליה במטוס. ואין מברכים על הסכנה בעצם הטיסה, שהרי הוא כלי בטוח לנסיעה שרבים משתמשים בו.

#### טיסה מעל ים המלח

**שאלה** חלק מהמטוסים בדרכם לאילת, עוברים רק מעל ים המלח. האם יברך הגומל.

## מעלת הלימוד וההתעוררות בימי רפיון

כל רואהו.  
ואם כל לימוד מרגן את הלב בזכיה העצומה שבו, על אחת כמה וכמה לימוד הנעשה בזמן רפיון עליו רבי שמעון בן יוחאי אומר "אם ראית את הבריות שנתייאשו ידיהן מן התורה מאד, עמוד והחזק ואתה מקבל שכר כולם" (ירושלמי ברכות ס"ח פ"ד טז). דברים אלו מעצימים הן את יקרת הלומד המנצל זמן נעלה זה לרוממות בשונה משאר בני גילו אשר לא משכילים להעריך את יקרתו כיאות, והן את השכר העצום הניתן על כך ממרומים.  
שמה זה? היא אחת מאבני הדרך היותר חשובות לרוממותו של כל בן עליה בעבודת ה'. עצם זה שמחשיב ומייקר כל השגה, אף זו הנראית קטנה, מסירה מעליו מלחמה גדולה עם היצר המשתדל להקטין בעיניו את ההצלחות, ולהיפך להראות לו עד כמה לא שווה כלום כל לימודו, תוך רצון להביא לייאוש ורפיון ידיים, אך באמת אין לנו מושג כמה חשובה כל השגה וכל לימוד הגורם לנחת רוח עצומה במרומים.

נכדו של מו"ר מרחשון הגרי"ש אלישיב הבחין בלימודו השכם לפנות בוקר ותיאר כי בדרך כלל הלומד מתמלא בשמחה גדולה יותר כאשר מחדש מערכה תלמודית או מיישב קושיא עצומה שרבים לא הגיעו ליישובה כיאות, ולעומת זאת אם מקשה תוך כדי לימודו בגמרא, ומיד לאחר מכן מגלה שזו קושיית הגמרא או קושיית רש"י ותוס'. מיד אומר: אוה... הנה הגמרא מקשה את זה בשורה הבאה. או מפטיר כלאחר יד: נו, תוספות כבר הקשו זאת, בוא נראה מה הם מיישבים וממשיך הלאה בלימודו.

אך רבינו, תוך כדי לימודו, התקשה עד שלפתע הבחין שתוספות כבר עומדים בזה, והתמלא שמחה עצומה. למרות שלא חידש איזו מערכה חדשה, או פלפול למדני המסעיר את העולם כולו. בסך הכל התקשה זמן מה בעניין, ולפתע גילה שתוספות מתרצים את קושייתו... הוא לא נתקף בצער: 'איך שכחתי שיש כאן תוספות בסוגיא למרות שלמדתי זאת כבר פעמים רבות קודם לכן'. להיפך, הוא ידע איך להסתכל על הדברים ולכן התמלא בשמחה על שהבין והתיישבו לו הדברים.

הנכד גם תיאר יום חורפי בו התקשה רבינו בסוגיה במסכת פסחים, והיה ניכר שיש לו צער גדול מכך. עד שלפתע ראה שמציינים שהתוספות רא"ש עומד בזה ומבאר זאת. נתן רבינו צעקה: ברוך ה' אורו עינינו, דער תוספות רא"ש פרעגט די קשיא (ברוך ה' אורו עינינו, תוספות רא"ש מקשה את הקושיא).

#### רק' חצי מיליון דולר

"והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאי אתה יודע מתן שכרך של מצוות" (אבות ב, א).  
מלבד פשטות כוונת המשנה שאינך יודע מה היא "מצוה קלה" וייתכן כי מה שנראה בעיניך מצוה קלה עם שכר מועט, אליבא דאמת היא "מצוה חמורה" עם שכר גדול,

כאשר התמנה אבי מורי זצ"ל לכהן כרב העיר ואב בית הדין רחובות, שאלוהו פרנסי העיר איך יסתדר בה בעת שמכהן כבר שנים רבות כאב בית הדין הגאון הישישי רבי זבולון גרז מפארי גידולי ישיבת חברון. והשיב בתמיחה: וכי מה בעיה יש בזה? נכון שנינו יחד ואדרבה יהיה הדבר למעלייתא. נדון בהלכה ונחכים שנינו איש מרעהו, ויחד ננהל את בית הדין בשבת תחכמוני עד יצא דבר הלכה ופסק מתוקן מבין שנינו.

אכן כך הונהג ברחובות, בשונה מכל בתי הדין שבעולם במרכזם מותקן כסא גבוה לאב בית הדין, ברחובות הותקנו שני כסאות גבוהים עליהם ישבו שני האב"דים מתוך רעות וידידות אמת.

רבי זבולון גרז היה לדמות מופת בלדותנו. בין שלל מעלותיו המרובות כתלמיד חכם ובר אוריין, התייחד במעלה שכמעט ולא נמצאת כמותה - הוא התלהב ושמח מכל דבר תורה, ולו הקטן ביותר. בין אם היה מחדש בעצמו ובין ממה ששמע מאחרים. ולא רק חידושים אלא כל גמרא שילד אמר לו בשונו מהתלמוד תורה, וכל דיבור בתוספות או הלכה ידועה ואפילו ברכות השחר שאמר בבית הכנסת 'שונה הלכות', הכל בהתלהבות עצומה.

בעידנא דהדורותא סיפר כיצד זכה להגיע למעלה זו: "בעת לימודי בישיבה הגדולה בעיר חברון, באחד הימים עם תום סדר א' יצאתי מהיכל בית המדרש, בכדי להתכונן לתפילת מנחה כיאות. כשיצאתי עבר מולי הסבא מסלבודקא, וחלפנו זה על פני זה. לפתע פנה אלי הסבא מסלבודקא, נעץ בי את עיניו החודרות ואמר: זבולון, דו ביסט א צדיק, אבער דו קוקסט אויס ווי א רשע (אתה צדיק, אבל פניך פני רשע!).

נבהלתי מהדברים, אך כחניך סלבודקה לא איבדתי עשתונותי ותיקף פניתי ושאלתי: אינני יודע במה אני צדיק, אבל אם צדיק אני, מדוע פניי פני רשע.

נענה הסבא מסלבודקא ואמר: אתה צדיק שהרי סיימת כעת לימוד של שעות רצופות בריתא דאורייתא בסדר א', אבל... מדוע לא מבחינים על פניך בשמחה והאזינך אחרי לימוד מיוחד שכזה. ואם זה לא ניכר על פניך, הרי שיש לך פני רשע!

סיים הגאון ר' זבולון ואמר: נכנסו בי הדברים כארס של עכנאי (ארס נחש החוסם ומפפעע בגוף), ומאז ועד היום הנני משתדל בכל עת שאני עוסק בתורה, כל חידוש קטן וכל מעשה מצוה שנקרה לידי, אני עושה מתוך שמחה אדירה הניכרת כלפי חוץ.

#### אור בעיניים

שמחה אדירה ממלאת את הלב לראות את בני הישיבות והאברכים הרבים אשר אף בימי בין הזמנים לא מסירים עול התורה מעל צווארם, וממלאים את היכלי בתי המדרש השכונתיים, בישיבות בין הזמנים המפליאות את



## הלכה למעשה

**תשובה** גם ים המלח מוגדר כיורדי הים וברך הגומל (מין הגר"ש אלישיב), כיון שנחשב מקום סכנה ורבים טובעים בו למוות ר"ל.

### נסיעה במנהרה תת ימית

**שאלה** נוסע ברכבו מתחת לים, כפי שיש במנהרות ברחבי העולם כגון בין אנגליה לצרפת, האם מברך הגומל.

**תשובה** פטור מברכת הגומל, כיון שבצורה זו לא נידון כעוברי ימים (שבת ה"ו ט, עב, ב), אלא כשאר הולכי דרכים.

## דברים שנקדושה בבגד ים

### תפילה

**שאלה** האם ניתן להתפלל בשעה שלבוש בבגד ים.

**תשובה** צריך לכסות כל גופו בשעת התפילה ולכן אין להתפלל כך (אורח חיים צא, א) ואם מתקיים מניין והוא לבוש רק בבגד ים, לא יתפלל עמהם אלא יתפלל ביחידות רק אחר שיתלבש כיאות לעומד לפני המלך.

ואם נאנס ואין זמן בידו להתלבש כיאות בטרם יסתיים זמן תפילה, יתפלל כך, אך בוודאי שהיותר ראוי להתלבש לגמרי לכבוד התפילה משום "שצריך להראות עצמו עומד לפני המלך" (רש"י ברכות כה, א), אך גם בזה יש דעות כגון אם לבוש בגופיה שזרועותיו מגולות שניידן כפוחה, שהוא טוב יותר מאשר לבו מגולה. ובדיעבד כשהתפלל כן (שלחן ערוך שם) ויש בידו שהות בלא להפסיד תפילה אף שעשה שלא כדיון, יצא ידי חובתו.

### שאר ברכות

**שאלה** לבוש בבגד ים, האם יכול לברך שאר ברכות.

**תשובה** למרות שבקריאת שמע וברכות "אנינו מדבר לפני המלך" ככתפילת שמונה עשרה (ברכות כה, ב, רש"י), אף שמברך בלשון נוכח ואומר 'ברוך אתה' אין לעשות כן אלא בשעת הדחק או באונס (משנה ברכות עה, כב; ביאור הלכה צא).

ומכל מקום בחוף הים ובשפת הבריכה מותר לברך כך לכתחילה, משום שבמקום זה אין בזיון כל כך כשמברך באופן זה, שהרי זו הדרך שלבושים שם, בשונה מאם יבוא לברך כך בביתו שיש בזיון בצורה זו. ועוד שכיון שיש מרחק גדולה לפשוט בגד ים, ללבוש בגדיו ולשוב ולפושטם וללבוש את בגד הים חשוב כשעת הדחק. והוא הדין כשקם בלילה ולבוש במכנסים קצרים שיכול לברך ברכת 'אשר יצר'.

כאשר מהחליפה כבר לא נשאר זכר, המשיך לשלם את החוב שצבר מחמתה. הנמשל: חיי האדם בעולם הזה:

**שבעת ימי המשתה** - "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" (תהלים צ, י).

**החליפה** - הגוף, שהרי הגוף איננו האדם עצמו, אלא רק כלבוש חליפה לנשמה העולה להמשך המסלול בעולם העליון.

**ההלוואה** - מה שהאדם לווה עבור החליפה ומילוי צרכי הגוף.

**פירעון החוב הארוך** - חיי הנצח. לגוף כבר אין זכר, והאדם רץ שם בעולם הבא, לשלם את כל מה שלווה בשביל החליפה בעולם הזה.

אכן החכם עיניו בראשו לדעת לנצל את חיייו ולעשותם נצחיים, ולא כחלום יעוף.

אחד מבאי ביתו של החזון איש אמר "החיים הם חלום". נענה ואמר החזון איש: כן כן, הם חלום למי שישן, אבל כשיודע לנצל אותם, החיים הם נצחיים.

אמנם ניתנו ימי בין הזמנים לאגור כוחות להמשך הלימוד שבשגרה, אך ככל צרכי הגוף שהיבים לעשותם כמסייעים לדרישות הנשמה הטהורה השוכנת בתוכו, מצינו שגם גדולי ישראל היו יוצאים לנפש ולאגור כוחות מיוחדים להמשך עבודת ה'.

אך כאמור, החכם עיניו בראשו לתכנן את בין הזמנים להרחבת הדעת ולהבראת גופו לעבודת ה' יתברך, משום שכאשר עולה נשמתו לשמים אחר מאה ועשרים - מציגים לתלמיד חכם את סדר היום ומקבל שכר טוב על הקימה בוריונות בבוקר, על נמילת ידיו, על ארוחות מיונות, על מנוחת הצהריים ועל שנת הלילה, בנוסף ללימוד ולכל עבודת הקודש.

ואילו העומד בתור אחריו משתומם מדוע אצלו לא מחשיבים את הארוחה למצוה 'והרי אם אכילה זו מצווה, אני הידדתי ואכלתי יותר ממנו, ואם שינה זו מצווה, הרי הידדתי וישנתי עוד יותר ממנו', עומד וזועק בקול אילם: חשבתי שכאן זהו עולם האמת וכולם נידונים כאן בשווה, ומה האיפה ואיפה שאתם עושים בזה שהתלמיד חכם קיבל שכר על צרכי הגוף, ואצלי לא רק שאינני מקבל שכר, אלא אתם משימים עלי עונש על כל ענייני הגוף שעסקתי בהם.

אך תשובתו בצדו, שהתלמיד חכם עשה את צרכי הגוף כמסייע לעבודת ה' כיאות בגוף בריא ורענן, וממילא כל אכילה ומנוחה וכל עיסוק שונה בבין הזמנים נידונים אצלו כמצוה מאחר שהם חיוקוהו לקיום מצוות רבות, ואילו אצל הרשע כל המעשים הללו חיוקו את גופו לקיום עבירות, ואדרבה אילו היה ישן פחות, לא היה לו כוח לעשיית העבירות, ולכן נענש על כל אחד מהמעשים הללו.

מחשבה תחילה הן בנופש בבין הזמנים והן במהלך השנה כולה, מעניקה מבט מאיר גושפנקא של עבודת ה', ואם מכווין בכל המעשים, מרויחם הכל לכדי 'מצוה בכוחה', ובה זוכה לשמחה עצומה על הרווחים הגדולים לאין ערוך שהרי "אי אתה יודע מתן שכרך של מצוות".

\*השיחה נוסדה בישיבת בין הזמנים המרכזית ברחובות.

רבינו יונה כותב ביאור נוסף: אין לך מושג בגודל השכר שמקבלים אפילו על מה שהיא באמת "מצוה קלה".

שהרי כל דבר 'קטן' בעבודת ה' חשוב הוא עד מאד, ושכרו עצום לאין ערוך, וביותר שכר הניתן לבני דורנו המלא בתאוות כאשר "החושך יכסה ארץ" אם בכל זאת מתגבר ועושה רצון ה', שכרו מוכפל עוד יותר. וכאשר מוזמנת מצוה קלה, "הי זהיר" שלא לאבדה, משום שהנך נדמה לעשיר גדול אשר עסקאותיו נאמדות במיליונים רבים, וכי אם תזדמן לפניו עסקה קלה שאפשר להרוויח בה בקלות רק חצי מיליון דולר, יאבדה ולא יפנה לעשותה!?

כך הגישה הראויה של עובד ה'. אמנם כל מילה של לימוד תורה שקולה כתר"ג מצוות, וכאן זו מצוה אחת ויחידה של כיבוד הורים וכדו', או למרות שלימוד בהיכל בית המדרש ברתחא דאורייתא של דיבוק חברים באמצע הזמן מתוך יישוב הדעת, מקנה ידיעת אמת ומשריש את הדברים בלב, אך גם מלימוד בנופש בבין הזמנים במקום פחות מסודר, הינך זוכה לכל השכר הטוב הצפון לעמלי התורה. ולכן אל תאבדה מפני שאף שכרה הוא רב ועצום למאד.

**הדברים אמורים לא רק כלפי מצוות עשה, אלא אף כלפי ההזירות מ'לא תעשה'.** פעמים רבות עולה רצון בלב להישמר בעניין מסוים כתפילה בצורתה או במחשבה בלימוד כשהולכים בדרך, שזו היא העצה היחידה כיצד להינצל מראייה אסורה, והנה מגיע היצר הרע ואומר: הרי כבר ניסית ולא הצלחת בעבר.

אך צריכים לדעת שזו היא עצת היצר! וכי זה נקרא שלא הצלחת? הרי רגע אחד הצלחת לחשוב בלימוד, וזה כשלעצמו כבר הצלחה אדירה. כל דקה של לימוד וכל כיבוש היצר, הצלחה עצומה היא. זאת מלבד מה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה (אבות ה, ב), וממילא מכל דקה של לימוד אתה מתחבר לעוד חיוק, ומכל שמירה מגוון אתה מתחזק עוד יותר, וכנגד זה חלילה כל דקה של בטלה גורמת לירידה, וכל אי שמירה ראויה גוררת עבירה חמורה עוד יותר.

### חשבון הנפש

בין הזמנים הוא זמן מעולה לחשבון הנפש "מאין באת ולאן אתה הולך" - מה ציפית מעצמך בתחילת הזמן ועם מה יצאת בסוף השנה. ובכלל מה קורה עם התוכניות לכל המאה ועשרים. בני אדם החיים ללא תכנית ונמשכים אחר תאוות חולפות וביטול הזמן, המשיגים רבינו החפץ חיים לעני מרוד העומד להינשא. קודם התחנה לויה סכים כסף הגון לתפירת חליפה מהודרת לכבוד השמחה. אך מאחר "דאמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא" (בבא בתרא קעז, ב), התייט רימה אותו ותפר את החליפה בצורה מרושלת, מה שגרם לכך שבחופה עוד היתה החליפה מושלמת, אך בסעודה כבר נשמע הקרעקץ הראשון מתפר קל שנקרע, וכך הלאה המשיכו כל התפירות להיפתח, עד שבקושי החזיקה החליפה מעמד בתום ימי השבע ברכות.

אך החוב שלווה עבור החליפה נשאר על עמדו, והנרשים תבעו את שלהם. ועוד זמן רב לאחר מכן

בית הוראה הכללי  
ירושלים

מוקד ההלכה  
שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

נדר"ש

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

# דעת ואמונה

## מתורתו של

## הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 30

בתחבולות תעשה לך מלחמה [לקראת ימי ביה"ז]

ביה"ז אב  
תשפ"א

אך מלבד זאת, אנו מוצאים שהם אכן חששו מאוד שמא יפלו ברשתו של היצר, והרבה הכנה עשו טרם כניסתם לשם, הם ידעו שברגע כמימרא עלולים לשוב ולהיכשל באותו החטא, ועל כן פעלו בצורה מאוד זהירה ומתוחכמת, וכך אמרו ז"ל במדרש שם: "בשעה שהיו נכנסים זוגות וזוגות אצל האשה, היה אחד מהם מפחם פניה, ואחד מהם מפרק נזמיה", כלומר כאשר נכנסו אל האשה ליטול את תכשיטיה, היה האחד ממחר לכסות את כל פניה בפחם שחור, שלא יביטו בה, והשני הוריד תכשיטיה ממנה. והנשים הללו נפגעו מכך, ואמרו להם בעלבון: "איך אנו מבריותי של הקדוש ברוך הוא שתעשו לנו כך?", אך הם ענו להם בעוז, עבור מה שעשיתם לנו שהשלתם אותנו, בדין אנו נוהגים בכם בצורה כזו.

ושלמה המלך משבח את אותם החיילים על מעשה זה, וקורא עליהם בשיר השירים: שיניך כעדר הרחלים שעלו מן הרחצה, ובזה רמז לאותם חיילים [וקרא להם שיניים, שתפקידם לחתוך ולבתר האוכל, כן הם הרגו את המדיינים], והמשילם לרחלים לומר לך מה רחל זו צנועה היא יותר מן העז, מחמת הזנב שלה, אף אותם לוחמים שנכנסו למדין נהגו בצניעות גדולה שלא להיכשל חלילה בחטא. "שכולם מתאימות" – מלשון תאומים, שהיו נכנסים זוגות וזוגות. "ושכולה אין בהם" – שלא נחשד אחד מהם בעבירה.

למדנו מכל זה, שאכן ידעו ישראל והכירו בסכנה הגדולה שהם הולכים אליה, והכינו עצמם לקראתה בכמה מישורים. ראשית, עשו תשובה, שהרי רק הצדיקים הנקיים לגמרי נכנסו לשם. וגם 'בתחבולות תעשה לך מלחמה', נהגו בערמה להתרחק מן הניסיון והחטא<sup>1</sup>.

ובאמת אנו מוצאים שכאשר חזרו מן המלחמה, אמרו למשה: עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידנו ולא נפקד ממנו איש, ודרשו רבותינו ז"ל במדרש, לא נפקד איש לנוזק, ולא נפקד איש לעבירה, כלומר שאמרו ישראל למשה

### הנהגת ישראל בכניסתם למדין – זהירות מפני החטא

א. בפרשת מטות סיפרה התורה על מלחמת מדיין, שנלחמו ישראל כנגד המדיינים והתנקמו בהם על שהכשילו אותם בחטא. ויש להתבונן, כיצד העזו ישראל להיכנס לתוך מדין ולהילחם בהם, הלוא הם אלו שהכשילו אותם בעריות, וכעת כאשר הם נכנסים לתוך גוב האריות הזה, מי ערב להם שלא ייכשלו שוב באותו החטא שגבה מהם עשרים וארבעה אלף אנשים במגפה? זאת ועוד, סדר המלחמה הלוא היה שתחילה הרגו את כל הזכרים, ולאחר מכן נכנסו להרוג את הנשים ולקחת מהן את תכשיטיהן. נמצא אם כן, שכאשר שבו למדין לבזוז את התכשיטים לא היו שם כי אם נשים, וכיצד זה היו בטוחים בעצמם שיחזרו משם ללא רבב. ורבותינו למדו אותנו, למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין (ברכות סג, א), אפילו שהוא ראה את הסוטה בקלקולה, ראה כיצד היא מתנוונת, וצבתה בטנה ונפלה ירכה, מכל מקום עצם הדבר שראה בעיניו את הסוטה כבר יש לו לחשוש על עצמו, ונדרש ממנו להזיר עצמו מן היין. על אחת כמה וכמה במדין, שלא ראו ישראל את הסוטה 'בקלקולה', כיצד זה העזו להכניס עצמם שוב לאותו מקום סכנה.

ראשית, זאת צריך לדעת שטרם יציאתם למלחמה, עמד פנחס [שהיה משוח מלחמה] והכריז את הכרוז הקבוע שהכריז לפני יציאת למלחמת מצווה: מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב אל ביתו, ואמרו בגמ' (סוטה מד, ב) שאפילו על עבירה דרבנן כגון מי ששח בין תפילין של ראש לתפילין של יד - חוזרים מעורכי המלחמה. אם כן, ודאי שכל מי שהיה נגוע בחטא דערייות, או מי שהיתה לו סיבה לחשוש שמא יפול בזה במלחמה זו, שב אל ביתו, ולמדין נכנסו רק הצדיקים שהיו נקיים מכל רבב [וכמו שאמרו במדרש שיר השירים פרשה ד].

<sup>1</sup> אגב אורחא, יש ליתן לב לניסים הגדולים שהיו במלחמה הזו, שהרי ישראל היו מועטים, בסך הכל נכנסו שנים עשר אלף חיילים להילחם שם. ומדין היתה ממלכה גדולה, ומן הסתם היה לה צבא גדול מאוד, וביניהם מכשפים גדולים שהשתמשו בכוח הכישוף על מנת לפגוע בהם או להינצל מידיהם, ובכל זאת ניצחו ישראל ולא נפגע מהם אפילו איש אחד, וכמאמר הכתוב **יְלֵא נִפְקֵד מִמֶּנּוּ אִישׁ!**

ויש להוסיף ולציין כי דבר זה נס גדול הוא מאוד, שהרי בימינו אנו רגילים למלחמות שנלחמים עם טילים ופצצות, ובזה בהחלט אפשר להתחבא במקלטים וכיוצא בזה ויתכן שלא ייהרג אף אדם, אך בזמנם במלחמות היו פנים מול פנים, ונכנסו אל תוך מדיין ממש ופגשו בחייליהם עומדים כנגדם, ובכל זאת לא הצליחו להרוג אף לא אחד מישראל.

כיצד יתכן כדבר הזה?

ההסבר הוא: כי הם היו צבא כשר למהדרין, וכמו שנתבאר למעלה שכל מי שהיה חש חטא בידו לא הגיע להילחם, וכולם שם נשמרו וזהירו מהחטא מאוד, לכן הם ניצחו במלחמה.



שהם חזרו כולם מן המלחמה ולא נפל אפילו אחד שם לשבי או למיתה, ואף לא אחד נכשל שם בעבירה חלילה.

### כפרה על כשלון קטן של איסור

ב. והנה למרות כל הזהירות שנהגו בה, אנו מוצאים שכאשר חזרו מן המלחמה הביאו איתם את כל הביזה עבור בית המקדש, ואמרו: "ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב אצעה וצמיד טבעת עגיל וכמוז – **לכפר על נפשותינו לפני ה'.**"<sup>2</sup> רואים אנו שלמרות שלא נכשלו בחטא עדיין הרגישו צורך להקריב את כל הביזה לפני ה' לכפר על נפשותיהם.<sup>2</sup> ואכן משה תמה על כך: "אמר להם משה, דבריהם סותרים זה את זה, אמרתם 'ולא נפקד ממנו איש' - לעריה ולחטא, ואמרתם 'ונקרב את קרבן ה', אלו לא חטאתם קרבן זה למה?"

ענו לו ישראל: "אמרו לו, משה רבינו, זוגות זוגות היינו נכנסין אצל האשה, והיה אחד ממנו מפחם פניה ואחד מפרק נזמיה", ואם הינך תמה אם כן כפרה זו על מה היא באה: "אפשר שלא הזיע יצר הרע קימעה? על אותה הזיעה של יצר הרע אנו אומרים להביא קרבן!"

תשובה זו מצאה חן בעיניו של משה, שרצו ישראל לכפר על פגם קל של חשש ראייה והסתכלות בעריות, ואמר להם על כך "כחוט השני שפתותיך ומדברך נאווה", כלומר הדיבורים שאתם מדברים בשפתיהם, יפים ונאים הם כחוט השני 'מדברך' – מלשון דיבור. "כפלח הרימון רקתך – אפילו ריקנים שבכם רצופין מצוות ומעשים טובים כרמון הזה, שכל מי שבא עבירה לידו וניצל ממנה ולא עשה אותה, מצוה גדולה עשה".

### איך אפשר לצאת לרחוב?

ג. אנו עומדים כעת לפני בין הזמנים אב, וזאת אנו צריכים לדעת כי הסכנות הרוחניות ברחוב אורבות לנו בכל פינה, וכשם שישראל באותו הדור התכוננו לקראת הניסיון הזה בתחבולות, וחששו על נפשם שמא יכשלו, גם אנחנו צריכים להגיע לימים אלו מתוך הכנה מספקת להיות מוגנים מפני הניסיונות.

מו"ר הגרא"מ שך זצ"ל היה אומר: התורה אומרת "עשו משמרת למשמרת", כלומר שצריך האדם לעשות לעצמו גדרים וסייגים להרחיק עצמו ממקום הניסיון, ולדאוג שלא יבוא כלל למצב שיוכל להיכשל בו. ממילא, אמר: מן הדין היה שתיאסר היציאה לרחוב לגמרי!

בפרשת נזיר אנו רואים עד כמה הקפידה התורה להרחיק אותו מן העבירה, הלא התורה אסרה עליו לשתות יין, משום שמי שבא לקדש עצמו עליו להיות שרוי תמיד בצלילות הדעת. אך לא יין בלבד אסרה התורה, אלא "מכל אשר יעשה

מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל" (במדבר ו, ד), וכבר עמדו חז"ל במדרש בענין זה, מה טעם נאסר עליו לאוכלם, הלא אלו אינם מביאים לידי שכרות. אלא שלימדה אותנו התורה בזה כלל, כי כל דבר שנאסר על האדם - עליו לעשות סייגים שלא יגיע כלל למצב שיוכל להיכשל בדבר האסור לו. ועל כן אסרה התורה על הנזיר לאכול את החרצנים והזגים, משום שאלו יקרבו אותו לידי שתיית יין.

ובמסילת ישרים (פרק יא) הרחיב ללמוד מדבר זה, שבכל ענין וענין, ובפרט בענייני עריות, על האדם לעשות סייגים שלא להיכשל חלילה. וכן מצינו בכמה מקומות בש"ס שאמרו חכמים לנזיר להרחיק עצמו לגמרי מן הכרם ולא להיכנס אליו כלל, משום "סחור סחור אמרינן לנזירא, לכרמא לא תקרב" (שבת יג, א ועוד), ומזה למדו שם גם לגבי קורבה לעריות שיש להרחיק עצמו מאוד.

ועל זה היה מו"ר זצ"ל צועק ואומר: איך אפשר לצאת לרחוב? הרי הרחוב מלא פריצות! מן הדין היה שתהיה היציאה לרחוב אסורה!

ומצינו אצל שמשון הגבור, שהכניס עצמו לסכנה אך לא הסכים להיכנס לכרם. וזה במעשה המתואר בשופטים (פרק יד) שירד עם אביו ואמו "ויבואו עד כרמי תמנתה והנה כפיר אריות שואג לקראתו, ותצלח עליו רוח ה' וישסעהו כשסע הגדי ומאומה אין בידו ולא הגיד לאביו ולאמו את אשר עשה". הרי שתחילה היה הולך עם אביו ואמו, אך כפיר האריות לא בא אלא לקראת שמשון, ואביו ואמו לא ראו כיצד הוא שסע אותו. והדבר טעון ביאור, כיצד בדיוק ארע הדבר. מבאר רבינו הגר"א, כי הם הלכו יחד בדרכם עד שהגיעו ל'כרמי תמנתה', ושם לא רצה שמשון להיכנס מחמת שהיה נזיר, על כן הכניס עצמו למקום אריות בכדי שלא לעבור בתוך הכרם.

### שמירת העיניים של רבי מתיא בן חרש

ד. במדרש (ילקוט"ש פרשת ויחי) מובא מעשה מופלא: מעשה ברבי מתיא בן חרש היה יושב בבית המדרש ועוסק בתורה, והיה זיו פניו דומה לחמה וקלסתר פניו דומה למלאכי השרת, והטעם שזכה לכך הוא משום שמימיו לא נשא עיניו לאשה! ומחמת גודל קדושתו היו פניו דומים למלאכים.

עבר שם השטן והתקנא בו, אמר להקב"ה: רבונו של עולם, רבי מתיא בן חרש – מה הוא לפניך? ענה לו: צדיק גמור. אמר לו השטן, תן לי רשות לנסות אותו בחטא. אמר לו הקב"ה: אין אתה יכול לו, אבל אף על פי כן הרשות בידך ללכת. הלך לפניו ונדמה לו כאשה יפה, שלא היתה כמותה מימות נעמה אחות תובל קין, וכך עמד לפניו. כיון שראה כן רבי מתיא, הפך פניו לצד השני. הגיע השטן ונעמד שם, והוא מיד הסב פניו ממנו. וכך כמה וכמה פעמים, נעמד לימינו והסב פניו לשמאלו, נעמד לשמאלו והסב פניו לימינו, והיה מתהפך לו

<sup>2</sup> יש לציין, שבלשון הפסוק נראה שמלבד מה שבא לכפרה, הביאו כן גם כהודאה על הנס שלא נפקד איש, והיינו "ונקרב את קרבן ה'".

מצד לצד. עד שאמר רבי מתיא בן חרש: מתיא אני שמא יתגבר עלי יצר הרע ויחטיאני, מה עשה אותו צדיק, קרא לאותו תלמיד שהיה משרת לפניו, אמר לו 'לך והבא לי אש ומסמרי', הביא לו מסמרים ונתנם בעיניו! כיון שראה השטן מה שעשה, שדקר את עיניו ונטל ממנו את האפשרות לראות לכל חייו - הזדעזע ונפל לאחוריו. לאחר מכן, מסופר שם במדרש, שלח הקב"ה מלאך לרפאות אותו, והוא לא הסכים כי חשש שמא ייכשל, ואז הובטח לו שלא ייכשל לעולם, והתרפא.

מעשה זה מופלא הוא עד מאוד, וללמדנו בא עד היכן מוטל על האדם לשמור את נפשו ועיניו מלהביט ברע חלילה, עד שמוטב להפסיד את הראייה ובלבד שלא להיכשל בראייה אחת של איסור.

אך יש להקשות על הנהגתו של רבי מתיא בן חרש, שהנה אמרו בגמ': שורייני דעינא באובנתא דליבא תלו (ע"ז כח, ב), פירוש שמאור העיניים תלוי הוא בשרירי הלב, ונפסק בשו"ע שמי שיש לו חולי בעיניו מותר לחלל עליו את השבת משום שהוא פיקוח נפש (או"ח שכח ס"ט), והטעם משום שחולי בעין יכול להתפשט ללב, ששניהם קשורים זה בזה בשריריהם. וכמו חולי האנגינה, שהוא חיידק שאינו מסוכן מצד עצמו, אך יש בו חשש שהוא יכול לרדת לכיוון הלב ואז זה הופך להיות מסוכן מאוד.

וממילא יש לתמוה, כיצד עשה כן רבי מתיא בן חרש, הלא הוא מסכן בזה את עצמו, ונכנס לידי פיקוח נפש, ומי התיר לו לעשות כן?

אלא יש להוכיח ממעשה זה, שאיסור הסתכלות בעריות הוא בכלל אבזרייהו דעריות, וממילא גם על זה נאמרה ההלכה של 'יהרג ואל יעבור', ולכן באמת היה מוטל עליו לסכן עצמו ולא ליפול באיסור זה. ובזה יש לבאר דברי הרמב"ם ריש פרק כא מאיסורי ביאה, שכתב שם באיסור ההסתכלות בעריות שהוא נלמד מקרא ד'לא תקרבו לגלות ערווה', ויש לתמוה מה צריך ללאו זה, הלא כבר נאמר בתורה 'ונשמרת מכל דבר רע' (דברים כג, י), ומזה למדו 'אל יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה' (כתובות מו, א), וודאי שנכלל בזה שלא להסתכל בעריות. אכן הביאור הוא, כי אם מצד לאו זה, אין בזה איסור 'עריות', וממילא לא תיאמר על זה ההלכה ש'יהרג ואל יעבור', ולפיכך צריכים אנו ללמוד כן מלאו ד'לא תקרבו', שזה לאו האמור בעריות, וממילא איסור עריות אמור בה. שוב שמעתי שמרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל הביא ששמע ממרן הרב מברסק זצ"ל לבאר דברי הרמב"ם כן.

ה. דבר נוסף יש לנו ללמוד ממעשה זה דרבי מתיא בן חרש, והוא מה שכתב רבי חיים ויטאל בשער הגלגלים שרבי מתיא היה גלגול נשמתו של פלטי בן לייש, ובא לתקן בזה מה שפגם פלטי, ומעשה שהיה כך היה: כאשר יצא דוד להילחם בגלית, הבטיח לו שאול שאם ינצח יקבל אוצרות זהב וכסף ואף ישא את בתו לאשה, ולאחר מכן בא לישא אותה באמצעות מחילה

על החוב וגם נתן לה פרוטה, וסבירא ליה לדוד שהמקדש במלוה ופרוטה מקודשת משום דדעתה על הפרוטה, אבל שאול חלק עליו וסבר שהמקדש במלוה ופרוטה אינה מקודשת משום דדעתה על המלוה, וממילא בתו פנויה, ונתן אותה לפלטי בן לייש לאשה. אמנם פלטי עצמו לא רצה לישא אותה, כי הוא חשש לשיטתו של דוד שהיא מקודשת, וממילא מיכל בת שאול אשת איש ואסורה לו, ולא היה יכול לסרב לפקודת שאול המלך.

על כן נעץ חרב בינו לבניה שלא יבוא עליה באיסור, והרבה שבחים אמרו עליו בגמ' (סנהדרין כ, א) על מעשה זה שעשה, ואמרו שם שגדולה מעלתו אף על יוסף הצדיק שעמד בניסיון, ואמרו: "רבות בנות עשו חיל - זה יוסף ובעוז, ואת עלית על כלנה - זה פלטי בן לייש", ועוד אמרו: "שקר החן - זה יוסף, והבל היופי - זה בעוז, יראת ה' היא תתהלל - זה פלטי בן לייש".

כותב רבי חיים ויטאל שם, שאמנם התגבר בעצמו וניצל מביאת איסור, אך מכל מקום דבק בו פגם של הסתכלות, שהרי שהה עמה יחד בחדר ורק מהעבירה עצמה ניצול, ועל זה התגלגל לעולם, והוא היה רבי מתיא בן חרש שהוצרך לתקן פגם זה, והתיקון היה מה שדקר את עיניו בכדי שלא יביט ברע! התבוננו וראו עד היכן הדברים מגיעים, כמה חמור הוא העוון הזה, שהוצרך בעבורו להתגלגל שוב בעולם, והוצרך לעשות לזה תיקון גדול כל כך, זאת למרות שבאותו מעשה עצמו התגבר מאוד על יצרו עוד יותר מיוסף בשעתו.

דוד המלך אומר בתהילים: "פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך", נרמז בזה, וכן פירש רבינו יונה (שערי תשובה ש"א אות טו), שעניו יורידו דמעות על כך שהעיניים לא שמרו תורתך, ולפיכך אינו אומר 'על לא שמרתי' אלא 'על לא שמרו', כלומר שתיבות 'על לא שמרו' מדברות על אותן עיניים שפלגי מים ירדו מהן. למדנו שפגם של הסתכלות וראייה אסורה, ראוי לבכות על כך ולהוריד דמעות כמים!

וכעת כאשר אנו יוצאים לימים שיש בהם סכנה גדולה בענין הזה, חובה כפולה ומכופלת עלינו לעמוד על המשמר, לשמור על נפשותינו ועל עינינו, שלא נכשל לעולם ועד.

ו. וזאת יש לדעת, כי הדרך היחידה להינצל מראיות אסורות היא ע"י שירגיל האדם את עצמו להיות שקוע בלימוד, וכמאמר הרמב"ם: "אין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה" (פכ"ב מהלי אסורי ביאה הכ"א), וזו העצה היעוצה לכל אחד ואחד, שיתכנן עוד טרם יציאתו לדרך על מה יחשוב בלכתו, באיזו קושיא או סברא טובה יעסוק במוחו בעת הליכתו, ובצורה כזו מובטח לו שלא יתן אל לבו כלל כל מה שמתרחש סביבו, ולא יבחין במראות אסורים כל עיקר. ויש שנותנים עצה לשנן משניות בעל פה, אך לדעתי אין די בזה, כי רק ע"י שמשיקיעים את כל המחשבות בסוגיא הדורשת מאמץ וריכוז גבוה, על ידי זה מתנתקים כליל מהסובב וניצלים ממראות הרחוב.



## דברי חיזוק לקראת בין הזמנים

נאמר בסוף זמן חורף בישיבה לצעירים – משכן ניסים

לפני שיוצאים לבין הזמנים, צריך כל בחור לדעת עד כמה כוחו גדול והפוטנציאל שלו עצום, ומצד שני עד כמה הוא יכול לאבד את כל מדרגתו הגדולה בימים אלו, חלילה.

ראיתי שמביאים בשם מרן החזון איש, שאמר שכל בחור יש בכוחו לגדול ולהיות גדול הדור! אתם יושבים כאן בחורים צעירים, דעו לכם שלכל אחד ואחד מכם יש כוחות לצמוח עד שתהיו רשכבה"ג! אם תדעו לנצל את החיים שלא יתבזבזו לריק על שטויות, ותשמרו על עצמכם תמיד ללמוד חזק, ולא להתפתות אחרי ההבל, תוכלו לממש את הכוח הזה.

זכיתם לשבת 'זמן חורף' שלם, וללמוד חזק מסכת בבא קמא, וכעת בימים אלו אתם יוצאים מחוץ לכותלי הישיבה, אתם צריכים לדעת שהסכנות שיש בחוץ הם נוראות ואיומות, וביכולתם לקחת את הבחור הטהור שזה עתה סיים חודשי עלייה שלמים, ולהשכיח ממנו את כל תלמודו, רח"ל.

באבות דרבי נתן (פי"ג, וכו') במדרש קהלת ז, ז, מסופר על רבי אלעזר בן ערך, שנשא אשה, וכבר אז היו לו תלמידים רבים. והנה הלכו רבי אלעזר ורעייתו לחגוג את המועד בבית הוריה, ובאותו מקום היו נהרות מים בריאים מאוד, טעימים ומזוככים באופן נדיר, שהוא תענוג גדול. אתם יודעים, גם בימינו יש מקומות שונים בעולם שהתברכו במים כאלו, חלקם ידועים כמקומות מרפא המסוגלים לרפא את האדם מהרבה מחלות. וכן היה גם באותה עיר שהתגוררו הורי אשתו של רבי אלעזר.

לאחר המועד, אמרה אשתו לרבי אלעזר, מדוע אנו צריכים לחזור למקום מגורנו? מה לא טוב כאן? הבה ונישאר לגור פה ליד הורי. ענה לה רבי אלעזר, הלוא יש לי תלמידים רבים, וכיצד נוכל לפתע להעתיק מושבנו לעיר אחרת? אך היא לא הרפתה וטענה – מי צריך למי, התלמידים לרב או הרב לתלמידים. התלמידים לרב, ענה. אם כן, נוכל להישאר כאן והם יבואו אחריו לכל מקום שתהיה, חתמה. ואכן כך עשו, ונשארו רבי אלעזר בן ערך ואשתו לגור באותה עיר, ולבסוף לא הגיעו תלמידיו אחריו לשם, וממילא נתמעט מעסק התורה עד ששכח כל תלמודו.

נתבונן נא, הלוא העיד רבן יוחנן בן זכאי על תלמידו רבי אלעזר בן ערך שהוא 'מעין המתגבר' (אבות ב, ח), כלומר שלא רק שספג וקלט את שלימוהו רבותיו, אלא אף הוסיף לחדש עוד ועוד מעצמו, וממקום כל כך גבוה שהיה בו, שכח את כל תלמודו, מאחר שתקופה קצרה מיעט בלימוד התורה.

ומה נאמר אנו על עצמנו, כאשר בחור ישיבה עוזב את מסגרת הישיבה, הוא עלול בקלות ממש לאבד את כל תלמודו ולרדת ממדרגתו רח"ל.

ודבר זה צריכים אתם להחדיר חזק לעצמותיכם – הפוטנציאל שלכם הוא עצום, עד כדי לגדול לגדולי הדור ממש. ומאידך, סכנת ה'בין הזמנים' אף היא עצומה, עד כדי יכולת להשכיח את כל מה שלמדתם.

על כן בשעה זו שאנו יוצאים ל'בין הזמנים', **חובה על כל בחור ובחור לקבוע בעצמו מראש את סדר יומו, שידע באופן ברור באלו שעות הוא לומד, ובאותן שעות לא לתת לאף אחד להפריע לו מלימודו.** ואמנם אין ספק שחייב כל אחד לעזור בבית, אם בניקיונות אם בקניות, אך הדברים צריכים להיות מוגדרים בצורה ברורה, יש את השעות של לימוד התורה, ובהם לא עושים דבר מלבד הלימוד, ויש את השעות שצריך לעזור.

ובגלל שהלימוד בבין הזמנים הוא קשה יותר, צריך לחפש דרכים כיצד לדחוף את עצמו שלא להתרשל מקביעות זו. ולכן מומלץ מאוד שתהיה הקביעות הזו בחברותא. כמו כן, שיקח כל אחד כפרייקט מה עליו ללמוד בחודש זה, כדוגמא – שיחליט כל אחד שהוא חוזר על מה שלמד במשך הזמן, וכך הוא יתחזק בלימודו ולא ירפה, בכדי להגיע למטרה שהציב לעצמו.

מלבד זאת, מכיון שהימים הללו הם 'יומי דפגרא', ומטבע הדברים לימוד הגמרא קשה יותר, אני ממליץ לכל בחור שיקבע לעצמו קביעות נוספת ללמוד קצת בספרי הנביאים, כגון יהושע, שופטים או שמואל. הנביאים מלאים בפסוקים רבים שמחדירים יראת שמים, וההתבוננות בכל המעשים שנעשו המתוארים שם, כל זה מביא את האדם לרוממות והבנה מעמיקה יותר ביראת ה'. מי שבקי בתנ"ך, יש לו ידע של יראת שמים. ומלבד זאת, מי שלומד נביא הוא מתחזק בענין התפילה, כי הוא לומד שבכאשר הוא מדבר עם הקב"ה – הוא מדבר אתו ממש, וגם הוא לומד לדבר עמו בהכנעה ובתחנונים. והימים הללו הם הזדמנות טובה לרכוש קנין חשוב זה. ומסופר על מרן החפץ חיים זיע"א שבכל מקום שהיה הולך, נטל עמו ספר תנ"ך שיהיה עמו.

דבר נוסף חשוב מאוד, ויש ליתן עליו את הדעת ולשמור עליו מכל משמר: ההתרחקות מחברים רעים. חבר שמחזיק בכיסו או בביתו מכשיר פרוץ רח"ל, יש להתרחק ממנו כמטחוי קשת, שלא יהיה שום קשר אתו, על אחת כמה וכמה שלא לצפות במכשירים הללו, אשר הם הורסים כל חלקה טובה. ההתדרדרות הרוחנית שעשויה לגרום חברות שכזו, היא עצומה, ופגיעה רבים. אנו יכולים לראות עד כמה התורה הזהירה אותנו על כל, במה שציוותה טרם כניסת ישראל לארץ – "לא תחיה כל נשמה" (דברים כ, טז), והטעם לכך, אמרה: **"למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם אשר עשו**

**לאלוהיהם**, כלומר, אם יישארו אלו בחיים ואתם תהיו לצידם בארץ ישראל, אתם עלולים חלילה ללמוד מהם ומדרכיהם, על כן ציאתם להרוג אותם עד האחרון שבהם. ומזה נלמד עד כמה מסוכנת היא החברות עם חברים רעים, ונלמד להרחיק עצמנו מהם.

אם תעשו כעצתי, ותקבעו לעצמכם סדרי לימוד דבר יום ביומו, סדר בלימוד הגמרא ועוד סדר בלימוד תנ"ך, תהיו שמורים יותר מפגעי הימים הללו, שלא תיסחפו אחר מקומות שאינם טובים. לפני שנים רבות עוררתי על הדבר הזה בפני תלמידי טרם יציאתם לבין הזמנים, ואחד מהם יישם את עצתי במלואה ולקח כאתגר לסיים את כל מסכת פסחים עד חג הפסח! והוא עמד בזה בהצלחה, ולא בשנה זו בלבד אלא מאז ואילך בכל שנה ושנה היה לומד את כל המסכת מחג פורים ועד חג הפסח. עד שברבות הימים אף חיבר חיבור נכבד על מסכת זו, המבאר את כל השו"ט של כל הגמרא [ובכללה אף הסוגיא החמורה בריש פסחים דרבי חנינא סגן הכהנים]. והוא נפלא למתבונן, לראות עד כמה יכול בחור לנצל את ימי הבין הזמנים, ומאיך עד כמה יכולים הם לזרוע הרס וחורבן.

ה' יתברך יעזור ויסייע בידכם לצלוח את הימים הללו בעלייה מתמדת בתורה ויראת שמים, הקפידו מאוד על קביעות הלימוד, והדירו רגליכם מכל מקום או חבר שיכולים לדודר אתכם ממדרגתכם, וכך תעברו בבטחה את ימי הבין הזמנים.

## דברי חיזוק לסוף הזמן

אמרו בגמ': "אמר ריש לקיש: בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים מעורים זה בזה, הוציאו לשוק וכו'" (יומא נד, ב). הנה יש כאן קושיא גדולה, וכבר עמדו עליה רבותינו ז"ל, שהרי באותה שעה שנכנסו נכרים להיכל להחריב את המקדש, לא היו ישראל עושים רצונו של מקום, ואמרו בגמ' ביומא שם, שבזמן שישראל עושים רצונו של מקום – פניהם איש אל אחיו, ובזמן שאינם עושים רצונו של מקום – פניהם אל הבית, א"כ מדוע כאשר נכנסו להיכל באותה שעה ראו את הכרובים מעורים זה בזה, הלא לא היו עושים רצונו של מקום (ויעוי' בריטבי"א ב"ב צט, א ועוד ראשו' שם).

ואמרתי לבאר בזה, שבאמת כיון שלא היו עושים רצונו של מקום לא היו ראויים שיהיו הכרובים עומדים איש אל אחיו, אך כיון שבאותה שעה עמד המקדש להיחרב, כבר נתעוררו רחמיו וגעגועיו של הקב"ה אל ישראל כביכול, ולפיכך הועמדו הכרובים בצורה כזו המוכיחה ומבטאת את הקשר האמיץ בין ישראל לאביהם שבשמים. וכללל הוא, שכאשר עתיד הדבר לבוא אל קיצו מתרבה הוא יותר ויותר. וכמו אב שמארח את בנו אצלו, ועתיד הוא לעזוב אותו משם וללכת לשנים ארוכות, הלא רגע הפרידה מעורר געגועים עזים אצל האב לבנו, וזה מה שהיה באותו זמן של חורבן בית המקדש.

ומכאן יש לנו ללמוד מוסר השכל כנגד התופעה הקיימת בימי 'סוף הזמן', שניתן לראות רפיון מלימוד התורה בבתי המדרשות. ורגיל אני לומר, כי ההיפך היה צריך להיות, שדווקא בתקופה האחרונה לקראת בין הזמנים היה צריך להיות התמדה יתירה בעסק התורה, שהרי עתידים אנו להיפרד מה'סדרים' הקבועים הללו למשך תקופת מה, וזה סיבה שהגעגועים לתורה יגברו ויתעצמו בתוכנו.

## על "היתר" המכירה

[מתוך סדרת מאמרים בענייני שביעית שפורסמו בעיתון 'המודיע' ערב שנת השמיטה תש"מ, והיו למראה עיני מרנא הסטייפלער זיע"א]

רבים וטובים סבורים, שעיקר מלחמתו של מרן בעל החזו"א ז"ל נגד היתר המכירה שמנהיגה הרבנות הראשית להפקיע השמיטה, הוא משום איסור מכירת קרקע בארץ ישראל לגוי, וכיון שהמכירה מתבצעת על ידי הרבנות הראשית בתורת שליחות לבעלי הקרקעות, שמייפים את כוחם למכור בשליחותם את אדמותיהם, ממילא אין לה כל תוקף, דק"ל אין שליח לדבר עבירה והשליחות בטלה לגמרי, וכל האדמות הם עדיין בבעלות ישראל ולא הועילו במכירה כלום. ועל זה המתירים מקדמת דנא חיפשו כל מיני דרכים איך לקיים את המכירה, וצירפו כל מיני צדדים בכדי להינצל מהאיסור דמכירת קרקע לגוי, ע"י שמוכרים האדמות רק לשנתיים, וכן מוכרים רק לגוי שיש לו קרקע בארץ ישראל, וכן לא לנוצרי אלא רק לישמעאלי שאינו עובד ע"ז. ואחרי שבכל זאת לא עלתה בידם לצאת בהחלט מידי ספיקא דאורייתא באו לקיים את המכירה לכל הפחות בדיעבד, ע"י ספק ספיקא, שמא יש שליח לדבר עבירה בשוגג, ואפילו אם תמצי לומר שאין שליח לדבר עבירה בשוגג, אפשר שהשליחות קיימת. ועיין היטב מה שבארנו בספר "עוטה אור – שביעית בזמן הזה" כל הפרטים הנ"ל. ושם כתבנו, שאף לדברי המתירים כיון שאי אפשר להחליט בוודאות גמורה שהמכירה אמנם קיימת, שמא יש איסור במכירה, ושמא השליחות לדבר עבירה בטלה, א"כ אם יהיה דין תורה ומשפט בין היהודי המוכר והערבי הקונה, לא נוכל להוציא מהיהודי המוכר את הקרקע דאין הולכים בממון אחר הרוב ולא אחר ספק ספיקא וממילא המכירה לא הועילה כלום, ועי' שם היטב מסימן ז' עד סימן יב.

אך ביטול המכירה מחמת הטענה שאין שליח לדבר עבירה יש לעקוף ולתקן זאת, אם יסדרו שהמכירה לא תתבצע בתורת שליחות, אלא שהחלקאים יקנו אדמותיהם לרבנות, ואחר כך הרבנות תמכור לערבי. ובאופן זה, אם כי יש עדיין ספק דאורייתא של איסור מכירת קרקע בארץ ישראל לגוי, אבל בדיעבד אי אפשר לבטלה ע"י הטענה דאין שליח לדבר עבירה. וכך באמת, בנוסח שטר המכירה של שנת השמיטה תש"מ תיקנה הרבנות הראשית נוסח חדש, ועשו שהמכירה לא תהיה בתורת שליחות אלא שהחלקאים מוכרים אדמותיהם לרבנות ואלה מוכרים לגוי. והוסיפו עוד, דבזה ממעטים באיסורים דלא תחונם, דכשמוכרים בתורת שליחות נמצא שנעשו הרבה מכירות, כמנין בעלי האדמות, ובכל מכירה ומכירה בפני עצמה נכנסים בספק איסור דאורייתא דאיסור מכירה לגוי, וע"י שכולם מוכרים לרבנות, וזו מוכרת בפעם אחת את כל האדמות, נעשה בזה רק איסור אחד, דמכירת קרקע גדולה לגוי.

אולם האמת היא שעיקר טעמו של החזו"א הוא משום שאפילו אם באמת המכירה תחול, ואפילו בקרקע שהיא ממש של גוי, לא מהני כלום. דקי"ל אין קנין לעכו"ם להפקיע מן המצוות, וממילא עדיין האדמה בקדושתה, ואסור לחרוש בה ולזרעה ואפילו עבודות דרבנן כניכוש וסיקול, ואפילו על ידי עכו"ם. ועיין בירושלמי (שביעית פ"ד ה"ג) דאיכא למ"ד דאסור לומר לגוי כשחורש באדמתו שלו 'תחרוש טוב ואני אשכור את הקרקע ממך במוצאי שביעית', משום שנראה כשלוחו, והכי קי"ל להלכה כדאיתא ברמב"ם (פ"ח מהל' שמיטה ויובל ה"ח) שהביא רק דעת המ"ד שמתיר רק לו איישר.

והנה ידוע המחלוקת בין המבי"ט ומרן הב"י ע"ה אם יש קדושת שביעית בפירות עכו"ם, ודעת מרן וכן נהגו בירושלים שאין קדושת שביעית בפירות עכו"ם, אבל בקרקע מודה מרן שאסור לעבוד בה ואפילו על ידי עכו"ם, והרי היא בקדושתה כאדמה של ישראל (ודלא כמו שראיתי מי שערבב הדברים), שהרי מרן עצמו פסק שאין קנין לעכו"ם בזמן הזה, ואין עודרים עם העכו"ם באדמתו שלו כמו שהבאנו לעיל מהירושלמי והרמב"ם, וכן כתב בפירוש בכסף משנה (פ"ד הכ"ט) דאסור לזרוע בקרקע של גוי [ולא רק בזמן שהשביעית דאורייתא, דא"כ הו"ל לכס"מ להוכיח דשביעית דאורייתא מהא דאין עודרין, אלא ע"כ דאפילו אם שביעית דרבנן אין עודרים עם העכו"ם, דאין קנין לגוי בארץ ישראל אפילו בזמן הזה, ואינו דומה לסוריא דיש בה קנין, דשם עיקרה דרבנן].

ואם כי משונה קרקע של גוי מקרקע של ישראל לענין גזירת ספיחין, דבקרקע של גוי הירקות שהוא עצמו זורע או שצמח מאליהם מותרים באכילה, כמפורש ברמב"ם (שם), ומשא"כ בקרקע של ישראל, מ"מ אם ישראל זרע בקרקע של גוי אסורים הירקות באכילה מדין הנוטע בשביעית יעקב, וכמו שכתב הראב"ד בהשגותיו (פ"ד הט"ו), שהוא הדין הזורע בשביעית יעקב, וכן דעת הכס"מ שם ובהלכה כט [ומה שאיתא בירושלמי שביעית (פ"ב ה"ו) דהפירות מותרים רק חייבים לעקור, זה רק בנוטע בערב שביעית שעל זה מיידי התם, אבל בנוטע או זורע בשביעית עצמה אסור ליהנות מהפירות, מדמייתי לה בגמ' גיטין נד בהדי נוטע בשבת, דשם ודאי אסור ליהנות מהפירות]. וכן כתב הגר"ש אורבך (שליט"א) [וצ"ל] בספר מעדני ארץ סי' ט-י-יא בדעת מרן, דאסור לזרוע בקרקע של גוי והירקות אסורים באכילה, אף שאין קדושת שביעית בפירות של עכו"ם, עי"ש.

ועוד סבירא ליה להחזו"א ז"ל, שבקרקע של גוי שהישראל שכיר בה והוא המטפל והאחראי על הזריעה, גם ירקות שצמחו מאליהם אסורים באכילה, מטעם גזירת ספיחין.

והיום שעיקר המכירה היא רק מה שהמינהל מקרקעי ישראל מוכר לגוי והוא יכול למכור רק הגוף אבל הפירות נשארים של ישראל, א"כ הוי ישראל כאריס בקרקע של גוי, וודאי דשייך בזה גזירת ספיחין.

וא"ת א"כ על מה סמכו המתירים שהנהיגו בעבר היתר מכירה. דע, שיש שיטה יחידאה של בעל ספר התרומה, דבזמן הזה שהשביעית דרבנן, יש קנין לעכו"ם להפקיע מקדושת הארץ, כמו דקי"ל בסוריא דחייב תרומות ומעשרות ושביעית נוהגים בה רק מדרבנן (ורוב הפוסקים מחלקים, דשאני סוריא דעיקרה דרבנן). ומשום שעת הדחק וסכנת קיום הישוב היהודי שהיה בתחילת ההתיישבות היהודית בא"י, סמכו המתירים על שיטת הסה"ת הנ"ל. וגם הם לא רצו לסמוך על זה נגד כל הראשונים במלאכות שעיקרן דאורייתא כי אם על ידי גוי, אבל לענין מלאכות דרבנן ולענין גזירת ספיחין סמכו על ספר התרומה. ואפשר שגם בזרע ישראל באיסור בדיעבד לא נאסרו הירקות בשעת הדחק, משום דלענין אכילת הירקות דהוי איסור דרבנן, שוב יש לסמוך בשעת דחק גדול על הסה"ת.

אבל מרן בעל החזו"א ז"ל סובר דאי אפשר לסמוך כלל על הסה"ת, אפילו בשעת הדחק, משום הקושיות שיש לו עליו, ועיין כל זה בחזו"א שביעית סימן כ', ועי' גם מה שכתבנו בספר 'עוטה אור - שביעית בזמן הזה' סימן ו.

#### קריאה לרבנות הראשית

וראיתי להדגיש, שהדבר מפורסם וידוע שגם המתירים לא התירו אלא בשעת דחק גדול וכל אחד לפי מצבו צריך לבדוק אצלו האם הוא במצב דחק גדול (ודלא כמי שאמר שאם הירקות שזרעו יהודים יותר משובחים מפירות שזרעו גוים באדמותיהם, או אם חנות המוכרת ירקות של גוים שאין בהם איסור ספיחין רחוקה מביתו יותר מחנות שמוכרת מה שזרעו יהודים, שיכל לקנות משל היהודים. וזה לא עלה מעולם על דעת המתירים, להתיר בשופי, מה שלדעת רוב רובם של הראשונים הם מאכלות אסורות גמורים כמו בשר עוף בחלב).

וכדאי לציין כאן לשון החזו"ר של הרבה"ר מסיון תשל"ט בנוגע להיתר מכירה, ז"ל: על אף האמור לעיל על כל אחד ואחד שברשותו אדמה וכו' לעיין ולבדוק את מצבו המיוחד, ולברר את מידת האפשרות שבידו לקיים מצות שמיטה ככתבה וכהלכתה בלא להזדקק להיתר המכירה, מאחר שהרבנים הגאונים נוחי נפש שצידדו בהיתר מכירה התכוונו לשעות הדחק בלבד, ע"כ.

ומכאן אני יוצא בקריאה לרבנות הראשית, להוציא איסור לאנשי חו"ל על ירקות ארץ ישראל של שנת השמיטה שמיצאים אליהם מכאן, וכן הפירות של ארץ ישראל אחרי זמן הביעור, כי להם אין שעת הדחק בכלל, כי יכולים לקנות באותו מחיר ובאותו הטיב בלא שום דוחק כלל ירקות תוצרת חוץ המותרים בלא שום פקפוק. וכבר באתי במגע עם ידידי הגאון חכם דהן שליט"א בפריז דיין ואחראי על ענייני הדת ברבנות הראשית דשם, להוציא איסור אכילה על הירקות שבארץ ישראל בשנת השמיטה, וכן על פירות האילן בשנה השמינית לאחר זמן הביעור.

וכל מה שכתבנו הוא אפילו לדברי הרבנים שהתירו, אבל לדעת החזו"א ז"ל אין להתיר אפילו בשעת דחק גדול נגד מרן הב"י ורוב הפוסקים שפסקו שאין קנין לגוי אפילו בזמן הזה.

והנה כל דברינו אלה הן בזמן שעשו מכירה כדת וכדין, אבל בימינו יש הרבה טענות על המכירה. וגדולי דורנו שליט"א חיוו דעתם שהמכירה כיום בטילה ומבוטלת מכמה טעמים, ועיין מה שכתבנו בספרנו עוטה אור סימן טז.

**לע"נ מרן רשכבה"ג הנאון רבי יוסף שלום בן רבי אברהם אלישיב זצ"ל ת.נ.צ.ב.ה.**

**נתרם ע"י הרב רפאל ברוך טולידאנו שליט"א (נכד מורנו הרב) לרגל הולדת בנו שיחי', כשם שנכנסם  
לברית כן יכנסם לתורה לחופה ולמעשים טובים**

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר  
טל' 054-8520936  
או דרך נדרים פלום בחיפוש 'עוטה אור', או באמצעות  
הטל' 03-7630585 שלוחה 6465

**ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שליט"א במערכת  
"קול יהודי מרוקן" 0747962335 שלוחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם**

**הדברים נכתבו ע"י הכנת הכותב, מתוך שיחה הנמסרת בבית הרב מידי מוצ"ש בשעה 22.00  
לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com**



עשייה  
לפנייה



# איך התחילה המהפכה הגדולה של "מוקד העירוב" בתחום העירובים?

ראשיתך מצער - הכל התחיל ממרכז העיר כני ברק, בשכונת "זכרון מאיר" היה עירוב פנימי שעמלו עליו שני ת"ח במשך שנים רבות, לברוק ולחקן כל ערב שבת, ובימים של אז שלא היו הרבה אמצעים, זו היתה עבודה קשה. עד שהתעלו וקיבלו משרה תורנית, ולא היה ביכלתם לשאת את משא התחזוקה והתיקונים של העירוב. כשראינו שאין מחליף לתפקיד, לקחנו את המצוה, היה זה בשנת תש"ע, שהחוקנו עירוב אחד, מהעירובים הגדולים בעיר, ועברנו על העירוב עם ת"ח ותיקים במלאכת העידובין, ובראשם הגאון רבי נח ברנשטיין זצ"ל, והשאלות שהתחדשו שאלנו את הגאון רבי מנדל לזבין שליט"א, שישבנו אצלו בקביעות באותם שנים.



מוקד העירוב  
בארץ הקודש  
054-84-833-20



## קריאת קודש למען "מוקד העירוב"

באנו כזאת לחזק ידיו של "מוקד העירוב" בראשותו של הרה"ג ר' משה אנגלרד שליט"א, אשר מת  
כעשר שנים פועל להביא דבר ר' בהלכות עירובין ואופן עשייתם כהלכה בהירור רב, אל מאות  
מקומות, החל בשכונות החרדיות ועד ישובי העם, שיעשו את העירובים כהלכתם. ונותן מענה  
לאילפי המשפחות שנוסעות למקומות שונים, כיצד לנהוג בהם בטלטול בשבת, ובנוסף מוכה את  
הרבים בחיקון העירובים ובסיוע לאתראים בכל הארץ, ובהקמת עירובים בשכונות ובמקומות נופש  
ישושים שהציבור מתארח בהם.

כמו כן פועל הרכה בהרכצת תורה לאלפים, ליריעת דיני טלטול ועירוב לכלל הציבור, ודיני תחום  
שבת, על ידי הוצאת עלונים "חיקוני עירובין", הממחישים את ההלכות המורכבות, בצורה ברורה  
ויפה, השווה לכל נפש, ובמסירת שיעורים רבים, ובזה זכה לחולל מהפכה גדולה בשנים האחרונות  
בעניינים אלו. ואנו מכירים אותו שהוא פועל כהלכה, ונכון לסמוך עליו.

על כן זכות גדולה היא, לחמון ביר נדיבה בתרומה הגונה, כדי שיוכל להמשיך בפעליו הטובים,  
ולהגדיל ביחד שאת את פעולותיו, שהן מביאות תועלת גדולה לכל אחר מאיתנו, בנוסף לזכות שלנו  
להיות שותף לכל הפעילות הכבירה הזו.

וכל העוזרים והמסייעים ביר נדיבה, יזכו בברכת המשנה ברורה למוהירים על השבת, שיוכו לבנים  
ודע קורש תלמידי חכמים, ובברכת השבת מקור הברכות שנותנים לו נחלה בלי מצרים, יזכה כל  
אחד להתברך בכל מעשי ידיו ברוחניות וכגשמיית.

באנו על החתום לכבוד קדושת השבת

י"ז תמוז



ישיבת מרכז הרב  
א.י.י. גרשון  
ישיבת מרכז הרב



ישיבת מרכז הרב  
א.י.י. גרשון  
ישיבת מרכז הרב

ישיבת מרכז הרב  
א.י.י. גרשון  
ישיבת מרכז הרב



ישיבת מרכז הרב  
א.י.י. גרשון  
ישיבת מרכז הרב





# תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 290  
אב תשפ"א

מוקד העירובין  
בארץ הקודש  
054-84-833-20

עירובין למעשה  
עיון | שימוש | כשרות

המתלקט, נחשב מקום אחר, והמחיצה פוסלת את צורת הפתח העוברת מעליה. ולפי התבאר כאן ג' שיטות, א. כאשר צד אחד נמוך מחבירו ג' טפחים, או שיש באמצע הפתח שקע בעומק ג' טפחים ואפילו ללא מדרגה או שיפוע תלול, בזה החמירו בבריסק כנ"ל ב. כאשר יש שינוי תלול כמו מדרגה בגובה ג' טפחים עד י' טפחים, ובזה החמיר האלף לך שלמה, שנחשב שהעמוד במקום אחר מהפתח. ג. כשיש מדרגה י' טפחים או תל המתלקט, שהחזו"א אוסר משום מחיצה תחת צורת הפתח, ולפעמים בערמת עפר תחת החוט, נחשב גם לרשות היחיד תחת צורת הפתח, שזה יותר חמור].



דבר נוסף שהביא הגר"מ אדלשטיין שליט"א, שבבריסק הקילו בקשירת החוטים בחור בתוך העמוד, שבעצם

החוט נמצא מעל העמוד, אלא שהעמוד ממשיך גם מעליו, ונחלקו בזה הפוסקים, והרב מבריסק סבר להכשיר. אני זוכר ברמת השרון שהיו פעמים שלא היו להם עמודים, והיו צריכים לקשור לעצים, והיו עושים חריץ בצד העץ, ותוחבים את החוט בתוך החריץ, והחשיבו אותו מעל העמוד. אבל בדבר זה הפמ"ג מחמיר שכיון שהעמוד ממשיך למעלה מן החוט, אינו נחשב למשקוף מעל העמוד, וכן המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס"ד) הביא את דברי הפמ"ג להחמיר, [והחזו"א מתייר].

עוד סיפר כמה שענין העירוב היה חשוב אצל אביו זצ"ל, שגם בסוף ימיו כשלא היה יכול לדבר, ביקש לדעת שעניני העירובין והמקוואות מתנהלים כראוי, וכשעשו תיקון גדול בעירוב של רמת השרון, היתה לו שמחה גדולה. אנו מכירים טובה למוקד העירוב, שפועל ומחזק הרבה את העירובין, ועושים שיהיה בתכלית ההידור והכשרות אנו נמצאים בזמן שמתאבלים על החורבן, וכתוב בנביא שלא חרבה ירושלים אלא שלא שמרו בה שבתות, וכאן שמחזקים את השבת זה מביא את הגאולה. ונסיים במה שאומרים בהושענות, "הושענא אום נצורה כבבת, גומרת הלכות שבת, דורשת משאת שבת, הקובעת אלפיים תחום שבת, ומשיבת רגל משבת, תנחילה ליום שכולו שבת".

## החשיבות של בורג אחד במטוס גדול, ההשפעה של חוט אחד

הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א עורר על נושא חשוב, שבעירוב הפרטים הקטנים יכולים לפסול את כל העירוב. משל למטוס גדול שיש בו אלפי ברגים, שאולי מישור איזה בורג הכי חשוב במטוס? ואמרתיו לו כולם חשובים, שאם בא אדם והוציא בורג אחד, והבורג הזה עולה בחנות בסכ"כ חמשה שקלים, אבל כאשר בלעדי המטוס אינו יכול לטוס, הוא שווה מליון. כך



בעירוב, מגיעים לישושים או לעיר כלשהי ויש עשרות עמודים טובים, וחמישים לחיים במקום, ורק לחי אחד אינו במקום, הכל פסול. אם יש פינה אחת שהחוט אינו קשור מעל העמוד, אלא מהצד, כל העירוב פסול כי יש לו פירצה אחת, ואסור לטלטל בכל

הרחובות והחצרות שבו. וזה צריך מומחיות. כאן יש לנו את הרב אנגלרד שידוע לשים לב לפרטים הקטנים והחשובים כל כך. לפעמים באים לרב של הישוב ואומרים שיש בעיה בפינה איזה חוט לא טוב, והוא אומר שזה לא נורא אם בפינה אחת יש בעיה, כי השאר טוב. זה טעות, כי אם חסר דבר אחד, הכל לא טוב ואין עירוב כלל.

לפני שלושים שנה היו אומרים על משנה ברורה חלק ד' "זכה מלאכתו נעשית על ידי אחרים", ולא היו לומדים בו. וכעת הרב אנגלרד מלמד אותנו את המציאות בכל סעיף איך זה נוגע למעשה. בכל ההלכות צריך לחזור כדי לזכור, ובעירובין צריך גם להוסיף ללמוד את המציאות, בלי זה לא שייך לדעת לקיים למעשה. כתוב כל המזכה את הרבים, אין חטא בא על ידו. נברך שה' יתן לו כח להמשיך, וגם לכם לכל אלו שעוסקים בעירובין, שתמשיכו לעשות את העירובין כהלכה. וכל מי שנוסע לנופש או לאיזה מקום, שיתקשר למוקד

## סיקור מהכנס הארצי לבודקי העירובים בארץ הקודש

בשבוע זה התקיים בסייעתא דשמיא הכינוס הגדול לבודקי עירובין מכל רחבי ארץ הקודש, והשתתפו בו עשרות אברכים ת"ח שעוסקים במסירות במלאכת הקודש, מרכזים, חיפה, נתניה, בני ברק, פתח תקוה, ירושלים, אלעד, נתיבות, ועוד. ובמקביל השתתפו עימנו הרבנים החשובים שנשאו דבריהם לחזק את ידי האחראים די בכל אתר, ואת "מוקד העירוב" שמסייע לכולם, וגם מעורר את הציבור ומלמד להקפיד על ההלכה, ולא לטלטל במקומות שאינם



כשרים או שאינם ברמת הכשרות הראויה.

בתחילת הכינוס עסקנו לבאר בקצרה את הדינים החשובים המעשיים בזמנינו, שנוגעים למצב הכשרות בעירובי הישובים שהציבור הולך להתארח בהם, ופרטנו את שמות הישובים ורמת כשרותם. לאחר מכן עסקנו בפתרונות לשעת חירום, כיצד יותר קל לתקן את העירוב ביום שיש אחר הצהריים, או

להקים עירוב בצימר שאינו מוקף כהלכה, באיזה צורה לקשור את החוט כשאין ברזל בראש העמוד, ואיך לקשור לקיר שאין בו בורג או דבר מתאים. וכן באיזה סוג חוט כדאי להשתמש, ומדוע עדיף להשתמש בחוט בנאים, שונה מחוט הדיג המומלץ לעירוב קבוע. איך לחבר את הלחי לקיר בלי לעשות בו חור, עם



הדגמה מעשית באמצעות כלים ואביזרים. ועוד מגוון דברים פרקטיים שמועילים במיוחד לעוסקים בשטח במלאכת הקודש.

## הלכות שסיפר הגר"י אדלשטיין זצ"ל על העירוב בבריסק

הגאון רבי מרדכי אדלשטיין שליט"א, רב קהילת נאות יוסף, פתח בחשיבות שנדרש לברר על העירוב בכל מקום, ולא להסתמך סתם על כל דבר, כי יש הרבה בעיות, וכמה חשוב הכינוס הזה שמחזקים את העירובין. ועוד שעל ידי העיסוק בהלכה, נוצר חיזוק במקומות רבים. וסיפר שכאשר היה ענין בכשרות הבשר שבא מחז"ל, והחזו"א סבר שיש לאסור את המין המשונה שאין עליו מסורת, הוא אמר לגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל שימסור בישיבה כמה שיעורים על עניני סימני בהמה, ועי"ז יתקבלו הדברים. וכך היה. אי"כ הלימוד שלנו מחזק את עשיית העירובים. עכשיו שמעתי שבקרית שמונה הרב רוצה לתקן את העירוב, ואני בטוח שזה בזכות ההתעוררות שלומדים פה.

בהמשך הדברים סיפר הגר"מ דברים משמע מאביו הגאון רבי יעקב זצ"ל על העירוב שהיה בבריסק. דבר אחד החמירו אצל מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל, בענין צורת הפתח שלא יהיה שינוי במפלס הקרקע באמצע הפתח, אף כשאנו תל המתלקט. והטעם משום שההבנה בצורת הפתח שהיא נחשבת מחיצה, היינו על ידי שהעמודים שבצדדים כביכול נמשכים לסתום את כל רוחב הפתח, ואי"כ כשהקרקע בצד אחד גבוהה משאר הפתח, אם נמשיך את העמוד שנמצא בגובה אל אמצע הפתח, הרי יהיה באמצע חלל ג' טפחים תחת המילוי הזה, ואי"כ זה מחיצה תלויה, ואין העמוד הגבוה יכול לסגור את הפתח. אבל כשבא אבי אל החזו"א זצ"ל סיפר לו על הדין הזה, ואמר שלא הבין את סברת הגר"ח שהרי זה כדרך הפתחים. והחזו"א באמת לא סבר כהגר"ח, אלא התיר גם כשיש מפלס נמוך יותר מג' טפחים [רק לא בתוך הד' טפחים הסמוכים לעמוד]. ורק אם יש מפלס של י' טפחים זקופים או בשיעור תל המתלקט, הסתפק החזו"א משום שמחיצה מחלקת את הפתח.

[יש להוסיף, שיש עוד שיטה בענין זה, שמקורה בדברי שו"ת האלף לך שלמה להגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל, שאם העמוד נמצא על מדרגה של יותר מג' טפחים ביחס לשאר הפתח, נחשב שהעמוד נמצא במקום אחר ואינו יכול להצטרף לצורת הפתח. ולמעשה גם שיטה זו לא התקבלה, אלא כשיטת החזו"א שרק אם יש מדרגה של י' טפחים זקופים, או עכ"פ בשיעור תל



העירוב לברר, שכיום הוא יודע כבר על הרבה מאוד מקומות ובזכות שמתחזקים בעירובין ניגאל בקרוב ממש, וימים אלו יהפכו לנו לששון ולשמחה.

### מה לעשות בצימר שאין עירוב טוב, מה שעושים כשאין מזגן

הרה"ג ר' ישראל ז"ק שליט"א, העוסק במלאכת הקודש בעיר מודיעין עילית, נשא דברים לכבוד המשתתפים, ואמר: הגעתי לכאן כדי להיות בגדר "חבר אני לכל אשר יראוך", כשאני יודע מה שהרב אנגלרד עושה, כל כך הרבה דברים נפלאים, והוא קרא לי, באתי למרות שאני רגיל לדבר בציבור. גם אליו מתקשרים אנשים ביום שישי לשאול, הם נמצאים במקומות שאין עירוב כשר, ושואלים איך לעשות עירוב בלי ידיעות גדולות בעירובין, האם אפשר לקשור את החוט לבנין, ואם נשאר לו רווח בין הבנינים. זה בלתי אפשרי לענות כך ולקוות שייצא עירוב כשר. והשואל אומר, אם כך מה אני יעשה, הרי התינוקות בבנין אחד והאוכל ואחרים בבנין אחר ואין נעביר מצד לצד. למה שואלים על העירוב רק בערב שבת, הרי אם יש מזגנים שאלת לפני שגרת על השכיחות, ואיך החדרים נראים כבר ידעת, ועל העירוב לא דאגת, עכשיו כבר קשה לסדר. השואל ממשיך ודורש למצוא לו פתרון, ושואל אם כך מה יש לעשות. אמרתי לו מה היית עושה עם המזגנים בצימרים לא עובדים, היית חוזר הביתה. אז בבקשה גם כעת שחסר לך עירוב, תחזור הביתה. שמירת השבת היא לא פחות ממוזגנים.

היום יש יותר מודעות לפחות לשיבות וקבוצות, אבל גם בזה יש מכשולות גדולים. קראו לי ישיבה שהזמינו אותי לסדר את העירוב כי זה מקום סגור. הגעתי והיה בתים משני צדדים של הכביש, ואין שום גדר מסביב. אמרתי לראש הישיבה שאל כאן כלום, וגם אי אפשר לסדר עירוב לפני שבת. ראש הישיבה שאל איך יתכן, הרי הרב הזה היה כאן, וישיבה פלונית, והחסידות ההיא. אמרתי לו שעל זה אני יודע לענות, אבל המציאות שאין כאן שום דבר, וגם אי אפשר להקיף את כל המקום הזה.

כמה חשוב שמעוררים כאן את הנושא ומביאים אותו למודעות של הציבור, דברים שלא היו פעם כלל. אבל גם כלפי האחראים בשכונות שנמצאים כאן, שעוסקים במלאכת הקודש, אפילו בימים אלו שהחום לוהט, בכל זאת מתמסרים לבדוק ולתקן. חיזקו ואימצו.

### עצות חשובות מהעירוב במודיעין עילית לפיקוח ותיקון מוצלח

יש לי המלצה חשובה, אומר הרה"ג ז"ק, שאנו עושים בעירנו מודיעין עילית, זה חשוב כדי שהעירוב יפוקח טוב, שיהיו שנים יחד, אחד בודק ושני מתקן, או אחד בודק שבוע אחד ושני בודק שבוע שאחריו, כדי שיהיה לאחראי פיקוח על עצמו. אם אותו אדם גם בודק וגם מתקן, בהכרח הוא מיקל לעצמו בדברים מסוימים ובזמנים מסוימים, שלא לתקן ולא לדקדק מידי, מחמת הקושי הגדול שהתיקונים דורשים. אבל אם יש עוד מישהו מולו, זה נותן מוטיבציה חזקה לעשות בצורה מהודרת וגם העזרה ההדדית נותנת כח לעשות הרבה יותר ממה שעושים לבד.

עוד דבר חשוב. כאשר יש תקלה, אם חוט נקרע או לחי נפל, לדעת למה זה קרה, אם רכב פגע בו, או מישהו עשה בכוונה. העניין הוא, שכאשר אני יודע מה גרם לבעיה, אני יודע להתמודד שהיא לא תחזור שוב, אבל אם אני יודע מה גרם, אני צריך לחשוש שמא זה יקרה שוב, ומי יודע אם לא מיד לאחר התיקון.

כמו כן כדאי לשתף את הקבלנים בבעיות שהם עושים לעירוב. למרות שבאמת אין לנו כח לעצור אותם, וגם לא למנוע מהם, אבל ברוב המקרים הם מעדיפים לא להזיק לנו, ואם הם הוזקו הם יעדיפו לסייע במשורה לפתור את הבעיה. [ובפרט אם אפשר בהתחלה לפנות מישהו מכובד, או גורם עירוני]. עוד האריך בסיפורים השטה בנושאים אלו, וחיזק את העוסקים בעירובים שהשתתפו בכינוס מרחבי הארץ, שמתמודדים עם הבעיות הגדולות שנובעות מעבודות בניה, עם חוסר התחשבות בתשתית העירוב.

בהמשך הכינוס נשא דברים הרה"ג ח"ח קלמנוביץ שליט"א, שהגיע במיוחד לחזק ידי העוסקים, ולעורר על ההלכות החשובות הנוגעות לעירובים השכונתיים. לאחר מכן הרה"ג שילה שליט"א האחראי על העירובים בעיר רכסים, הסביר את ענין עשיית השכירות מגוי ומומר, וסיפר סיפורים רבים כיצד פנה לכל מיני אנשים, ואיך הצליח לשכנע אותם להסכים להשכיר. הציבור התענג על הדברים, והפיק ממנו הרבה לקחים.

לאחר סיום הכינוס נגשו הרבה אחראים להודות על התועלת הגדולה שקיבלו, וכן רבים שהתקשרו אחר כך לציין את התועלת שהיתה להם. לאור הדברים אנו מקווים לקיים בהמשך ימי עיון מיוחדים, שיהיה בהם עוד נושאים חשובים שיועילו לאחרים החשובים והמסורים.

### לחיים שנותרו במקומם אך תלויים בגובה

בימים אלו לקראת ימי בין הזמנים, גוברת הפעילות במוקד העירוב, על מנת לתת מענה לכל הנופשים, וגם לתת שירות להתקנה ופיקוח על עירובים במקומות נופש, לקבוצות וליחידים. וכל זאת בנוסף לפיקוח השבועי הקבוע מידי שבוע. נביא כאן שני דברים שנלמד מהם כמה הלכות. בבני ברק ברחוב בית שמאי, העיריה בונה גינה חדשה, וממילא כמובן שהעירוב שעובר סמוך לגינה נהרס. האמת היא שגם כל הגדרות של החצרות שמסביב נהרסו על מנת לבנותם מחדש, אך ההבדל הוא שאנשי החצרות יכולים להמתין כל זמן הבניה בלי גדרות, משא"כ העירוב לא יכול להמתין שבת אחת. ומחמת זה אנו נאלצים להעמיד כל שבוע דבר חדש, ולהתמודד לבד עם ההוצאות ומאמץ רב.



במקרה זה אפשר לראות שהקבלן לא פגע בלחיים של העירוב, אבל הוא העמיק את הקרקע בגובה מטר, כדי לעשות כניסה נמוכה לגינה [במקום המדרגות שהיו]. וכעת הלחיים תלויים בגובה. במצב כזה הן אינן כשרות, משום שמחיצה תלויה ג' טפחים אינה כשרה, וה"ה בלחי שיש בו דיני מחיצה (שו"ע סי' שס"ג ס"ז וי). ואע"פ שמתחת הלחי יש עפר ולא אויר. מ"מ נחשב מחיצה תלויה, כי בעפר הזה אין שטח רחב ד', ואין לו דין קרקע, אלא הקרקע היא למטה, וביחס לקרקע הלחי תלוי למעלה מג' טפחים. הפתרון שעשינו הוא, שהעמדנו לחיים אחרות למטה על הקרקע, וחברנו אותם באותו מקום אל הלחיים התלויים, וכך השבנו את צורת הפתח למקומה. לאחר השבת הסירו את הלחיים והחביאו אותם בצד, כדי שלא יהרסו שוב בעבודות שבמהלך השבוע, וביום שישי הבא, יהיה יותר קל להשתמש בהם שוב באותה צורה.

### הקבלן שישמר על הלחי ופסל אותו מחמת זה

דבר נוסף מבין הדברים שהוצרכנו לתקן בשבוע האחרון, באזור אחר שאנו מפקחים עליו, היו עבודות עפר, והטרקטור אמנם נזהר לא להרוס את הלחי של העירוב, אבל מתוך הזהירות נגרם בעיה אחרת. כיון שכאשר אסף את העפר ששפך, הוא לא התקרב ללחי, נוצר לפני הלחי ערימת עפר בגובה חצי מטר, ובמצב כזה נחשב שאין בלחי שיעור מחיצה, כיון שהחלק המכוסה בעפר, הרי הוא כמו בתוך הקרקע. ואפילו שבמקרה זה הלחי ניכר ואינו מכוסה ממש.



בכל זאת כאשר הקרקע שלפני הלחי לכיוון חלל הפתח נעשית גבוהה, הרי הלחי אינו גודר ואינו מחיצה כלפי המקום של הפתח, ואין בו שיעור לחי. הפתרון הוא לפנות את העפר שלפניו, וליצור שיעור קרקע. לכן צריך לפנות רוחב ד' על ד' טפחים. ואת הנותר בערימה לאחר מרחק ד' מהלחי ניתן להשאיר, לפי מה שהתבאר לעיל.

כדעת החזו"א, ודלא כחומרת בריסק. [יש לעיין לפי חומרת בריסק כאשר הקרקע ישרה, ויש באמצע גבעה קטנה של ג' טפחים. ועיין בזה].

### החובה לברר על העירוב אצל מומחי הכשרות המוסמכים

בימים אלו לקראת היציאה לערי וישובי ארץ, חובה עלינו להזכיר מה שברור

לכל קוראי העלונים האלו, שאי אפשר לסמוך שיש עירוב מהצהרת המשכיר, וגם לא מכל מי שאינו מומחה לדבר הזה. הכשרות היא רק ע"י בירור אצל העוסקים המומחים והמוסמכים בתחום העירובין, שהם יודעים לשם לב לפרטים ההלכתיים, שכל פרט משפיע על כל הכשרות. לצערינו אנו מוכרחים לומר, שיש מקומות שגרים בהם משפחות חרדיות, והעירוב שם אינו בדרגת כשר, ומפני כבודם איננו יכולים לפרסם זאת ברבים. לכן יש לברר כל מקום שנוסעים, ולא לטלטל כאשר אין כשרות מוסמכות שמאשרת את העירוב, שהוא ברמת כשרות המתאימה לציבור בני התורה.

בברכת נפש כשר ושימה. צוות "מוקד העירוב"

**לפני שיוצאים לנופש חבירים על כשרות העירוב ותחום שבת**

**במוקד העירוב**

**054-84-833-20**

לשאת במשא שאתה וילדיך נהנים ממנו כל שבת. לא נותנים להזדמנות הזו לחמוק מהידיים ומצטרפים למגבית ה-150,000 ש"ח לפעילות של שנת תשפ"א וזוכים מיד בזכות העצומה - זיכוי הרבים הגדול ביותר!

לפני שאתה נוסע לשבת, שוכר מקום, הרם תרומה כעת למען העירוב, בטל' 05484-83320 או באמצעות מכשירי "קהילות" או "בדרים פלוס" - בקופת "מוקד העירוב", הנותנת סיוע, תמיכה, מידע לכולם!

כולנו שותפים למחשבה "עזרתנו"

כולנו צריכים! כולנו נהנים! ומהים - כולנו שותפים...

# קדושת בתי מקדש מעט

בהמונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

## דבר המערכת

יש הנהגה בבית שלך ויש הנהגה בבית של הקב"ה. וכשבונים בית כנסת יש אחרים שאומרים לעשות תנאי שלא יתקדש כדי שאנשים לא יכשלו באיסור של אכילה ושתייה ודיבורים בטלים, אבל מצד אחד אם יעשו תנאי כזה לא יהיה לזה קדושת ביהכנ"ס, ודנים בזה לכאן ולכאן. אבל צריך לשים לב! אי אפשר לתפוס את החבל בשני ראשים!!! חייבים בית מיוחד עם מורא מקדש, אם אין מורא מקדש אין שכינה, השכינה לא תשרה כאן. לכן חייבים בית בצורה כזאת, ואם עשו תנאי נניח שהרוויחו את הדין של דיבור בביהכנ"ס, אבל נשארנו בחסרון שאין לנו מקום שיהיה לנו כמקדש מעט. הדבר חייב להיות ברור שכשרוצים משכן לשכינה בעולם לפחות יש לשמור על קדושת 'מקדש מעט'. ודאי שכולנו רוצים שיתקיים במהרה 'והשב את העבודה לדביר ביתך' אבל נתאר לעצמינו אם יבנה היום בית המקדש, איך נכנס לשם?! איזה הרגשה תהיה לנו אם נכנס לשם עם כל העסקים והדיבורים והקלות ראש שחופפת עלינו במשך היום, היתכן שנכנס כן לתוך בית המקדש? - לא יתכן.

לכן הדבר הראשון שאנחנו צריכים לקיים במקדש מעט זה להראות שאנחנו מקבלים עלינו מורא שמים, להתנהג כאן במורא ויראה. הראשונים מעירים מוסר שמחייב אותנו מאד, קשה להעלות את זה על השפתיים אבל להבדיל אצל אומות העולם... ההתנהגות הזאת מובנת לכל יצור, שנכנסים למקום כזה צריכים להתנהג אחרת וחייבים לייחד בית עם התנהגות כזאת, אחרת נשאר בחוץ.

הדבר הזה טעון חיזוק מאד מאד, וכמו שנראה שמהשמים רוצים שכולנו נתעורר לזה כדי שיתקיים והשב את העבודה לדביר ביתך. הדבר הזה תלוי גם ביחידים וגם בציבור, כל אחד על עצמו ישתדל לקבל על עצמו לא לדבר דברים בטלים בבית הכנסת, וכל שכן בחזרת הש"ץ וקדיש, לשים לב - עכשיו מקדשים שמו של מלך! הקב"ה כביכול יושב ורואה והוא הולך ומדבר ועושה עסקים עם אנשים אחרים?! בקדיש אדם צריך לעמוד באימה וביראה, לשמוע ולכוין, כמו שכתוב בפוסקים, כל ציבור ויחיד צריכים להשתדל לעמוד על כך, אחד הדינים היחידים שכתוב על כך בשו"ע 'וגוערין זה על מי שמדבר בחזרת הש"ץ'. כי פירוש הדבר הוא: לא רק שהוא מדבר אלא שהוא מחלל את קדושת המקום, כשהוא מדבר הוא מבטל את המורא מקדש שבמקום.

בבית המדרש של כולל חזו"א בימים נוראים לא היה מקום מרווח לציבור והיתה צפיפות גדולה כך שלילדים לא נשאר בכלל מקום. והילדים מצאו לעצמם מקום ברחבה שלפני ארון הקדש, ליד הש"ץ. וכדרכם של ילדים קטנים שאין להם שכל הם באו ושחקו. והדבר מאד חרה וכאב למו"ח הרב זצ"ל והוא כתב מכתב שודאי המקום הזה לא מיועד למשחק ילדים, וזה מוריד את כל הרגש של האימה שיש. עומדים בימים נוראים מול ארון הקדש באימה לשכך כעס וחיימה, ורואים ילדים שמשתוללים זה מבטל את הכל. אבל חמור מכך כשאנשים מבוגרים מסתובבים בביהכנ"ס ומדברים בקלות ראש, בצורה כזאת זה מוריד את כל הגשים מול ארון הקדש באימה.

את החלק הזה חייבים לתקן. ודאי שכל יחיד צריך לקבל את זה על עצמו, וגם מי שיש בידו להביא לזה את הגבאים את ראשי הקהל או את הרבנים, לעשות חיזוק כללי בנושא שלא יכניסו לביהכנ"ס פלאפונים אלא א"כ כבויים לגמרי, ושיעמדו על המשמר בזה, ובסייעתא דשמיא נזכה בקרוב ל'והשב את העבודה לדביר ביתך'.

השבוע עש"ק 'חזון' שכולנו אבלים על חורבן ביהמ"ק ומצפים לבניין ביהמ"ק השלישי, ברצוננו להביא חלקים משיחת חיזוק שמסר מורינו ורבינו הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א, בענין קדושת בית-המקדש שהוא מקום להשראת השכינה, ואף אחר החורבן נשאר לנו 'מקדש מעט' שזהו הבתי כנסיות והבתי מדרשות:

ננסה קצת לעמוד על ענין זה של מהותם של בתי מדרשות ובתי כנסיות. ידוע בתורה שכאשר כלל ישראל יצאו ממצרים המקום להשראת השכינה היה במשכן. כביכול הקב"ה רוצה דירה בתחתונים, שאע"פ ש'אדיר במרום ה'' אבל רצונו הוא שיהיה לו גם דירה בתחתונים. ולכן הקב"ה צווה למשה רבינו לקחת יריעות ולעשות משכן, כביכול מקום מיוחד כדי שיהיה השראת השכינה בתחתונים. ואחרי המשכן היה משכן שילה והלאה עד שהגיעו ל'בית עולמים - בית המקדש' המקום שהקב"ה קבע להשראת השכינה. המציאות של השראת השכינה כאן בתחתונים זה בבית המקדש. וזה כשהיה הבית על תילו, 'שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה''.

ובעונותינו הפסדנוהו 'ומפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו ואין אנחנו יכולים לעלות ולראות ולעשות חובותינו בבית בחירתך מפני ה'יד שנסתלחה במקדשך', אבל נשאר לנו מקדש מעט! מורא מקדש נהוג במקדש מעט, עדיין יש גם בגלות 'מקדש מעט - בתי כנסיות ובתי מדרשות' כביכול שעדיין בבחינה מסוימת השכינה שרויה שם, וכביכול שאם אין את זה אין מקום לשכינה בתחתונים.

אבל צריכים להבין מה המציאות ששייך מקדש מעט שיהיה שכינה בעולם. בביהמ"ק היה קדש הקדשים והקדש, ויש דינים למי מותר להכנס, למי אסור להכנס, ואיך להכנס. המשנה אומרת: לא יכנס אדם להר הבית בנעלו בפונדתו וכו', כביכול שאדם נכנס לבית המקדש הוא צריך לחיות באוירה אחרת, שאע"פ שמלא כל הארץ כבודו, אבל בבית המיוחד לשמו יתברך כל אדם שמגיע צריך לדעת, לכאן לא תכנס ותתנהג כמו שאתה חי בבית שלך - מורא מקדש!! וחז"ל קבעו גם בבתי כנסיות מעין זה.

והנה ידוע שנפסק בשו"ע שבבית הכנסת לא מועיל תנאי, כלומר שאי אפשר לעשות תנאי בשעת בניית ביהכ"נ שלא יתקדש, כדי שיהיה מותר לנהוג בו אכילה ושתייה. והאחרונים מקשים מדוע לא מועיל תנאי, הלא על כל קדושה מועיל תנאי, על נוי סוכה מועיל תנאי, על תיק של תפילין מועיל תנאי, וא"כ מדוע על ביהכ"נ אין מועיל תנאי? ומישיב בביאור הלכה (סי' קנא) זה לשונו: 'אפשר שיש לתרץ, דבית הכנסת שאני, כיון דמצוה שישיראל יהיה להם מקדש מעט בכל מקום שהם כדאיטא בסימן ק"ג דכופין זה את זה לבנות ביהכ"נ לכן גזרו חז"ל דביהכ"נ הקבוע לא יועיל תנאי בישובן שישתמשו בה תשמישי חול דא"כ אין שם ביהכ"נ עליו כלל אלא כבית בעלמא' כביכול חז"ל הבינו: אי אפשר לתפוס את החבל בשני ראשים!!! המציאות שצריכה להיות כאן השראת השכינה מחייבת בהתאם שכשנכנסים לכאן מתנהגים במורא! אין מציאות שאדם יהיה קרוב לשכינה ומתנהג כמו שמתנהג בבית, זה תרתי דסתרי. וכלל ישראל בכל מקומות מושבותיהם חייבים ליחד מקום שיהיה להם כמו ביהמ"ק, חייבים שיהיה מקום עם כל חומר מורא מקדש, ולכן גם במקדש מעט חייבים שתהיה צורה של בית מיוחד לשם ה', שכאן ההתנהגות שונה מהרחוב. אדם צריך לדעת שהוא עכשיו נכנס לביתו של מלך מלכי המלכים! הוא חייב להתנהג אחרת. ואע"פ שגם בבית שלו צריך לדעת ש'מלא כל הארץ כבודו' אבל



## בירורי הלכה

### בענין מזוזה בביהכ"נ

א. הגמ' ביומא יא,ב דנה בחיוב מזוזה בביהכ"נ, ומביאה הגמ' תנאי היא דתנאי בית הכנסת שיש בה בית דירה לחזן הכנסת חייב במזוזה ושאינן בה בית דירה ר"מ מחייב וחכמים פוטרי. ולמסקנת הגמ' (אליבא דרבנן) ביהכ"נ של כרכים פטורה ואם יש בה בית דירה לחזן הכנסת חייבת, וביהכ"נ של כפרים חייבת. ובטעם החילוק בין ביהכ"נ של בני כפרים לשל בני כרכים מבואר ברש"י שהוא משום דחיוב מזוזה הוא בבית שבעליו ניכרים ובביהכ"נ של כרכים אין בעליו ניכרים ולכן פטור ממזוזה משא"כ בביהכ"נ של כפרים דבעליו ניכרים והוא כבית השותפין דחייב. וכך מבואר בתוס' הרא"ש ובריטב"א דהא דביהכ"נ פטור זהו דבעינן יחוד בית דהא כתיב 'ביתך', ואם יש דירה לחזן חייב (ואע"ג שאין עיקר ביהכ"נ לכהן כיון דהוי תשמיש קבוע, ומה שאוכלים שם אורחים לא מחשיב לדירה לחייב במזוזה כיון דאין זה תשמיש קבוע דזימנין איתיה וזימנין ליתיה).

אבל הרמב"ם פ"ו מהל' מזוזה ה"ו כותב: הר הבית הלשכות והעזרות ובתי כנסיות ובתי מדרשות שאין בהן בית דירה פטורין לפי שהן קודש, ביהכ"נ של כפרים שהאורחים דרין בו חייב במזוזה וכן ביהכ"נ של כרכין אם היה בו בית דירה. מבואר ברמב"ם דפטור מזוזה בביהכ"נ הוא משום דבעינן בית חול ולאפוקי בית קודש וכדדרשה הגמ' לגביי ביהמ"ק וה"ה לביהכ"נ דפטור כיון דקדוש. וכך מבואר בנימוקי יוסף (רבינו יהונתן) (הל' מזוזה, מנחות ו:). דביהכ"נ של כפרים חייב במזוזה דאין מקדשין אותו הקדש גמור כדי שיהיו מותרין לשכב שם ולאכול בו האורחין לפי שאין ידם של בני הכפרים משגת להכניס האורחים בבתיהם. [ולכאורה שיטת הרמב"ם והנמק"י דלא כשיטת התוס' (מגילה כח: ב"ב ג: פסחים קא:) דסביר דהאורחים היו אוכלים בחדר הסמוך לביהכ"נ ולא בביהכ"נ עצמו].

והחתם סופר (י"ד סי' רפ"א) מבאר את שיטת הרמב"ם, דס"ל דהביאור הוא דבעינן השתמשות בית דירת חול ובכל מקום שהשכינה שורה כדוגמת בית הכנסת (אע"פ שאין קדושתם מדאורייתא כביהמ"ק) פטור מן המזוזה דאין בו השתמשות חול [וכהנים בעבודתם בביהמ"ק, והמתפללים בביהכ"נ לא מיקרו השתמשות כיון דהוו לצורך הקדוש], ולכן לשכת פרהדרין חייבת במזוזה כיון דכהן גדול גר שם ומקרי 'ביתך', וכן אם יש בביהכ"נ חדר לחזן כיון שיש בה מגורים חייב במזוזה וכן ביהכ"נ של בני כפרים כיון שגרים בה אורחים חייב במזוזה. וכך ביאר בפרשה סדורה סימן ח'.

והטור בי"ד סימן רפ"ו כותב: ביהכ"נ של כפרים סתם חייבין דמסתמא דרים בה ושל כרכים אם יש בה בית דירה לחזן חייב ואם לאו פטור. ולכאורה ס"ל לטור כרמב"ם דמה דביהכ"נ של כפרים חייב במזוזה זהו משום שדרים בה ולא במה שבעליו ניכרים.

ב. השו"ע בסעיף ג' כותב: ביהכ"נ אם יש בו בית דירה לשום אדם חייב במזוזה. ולכאורה מה שלא הזכיר דביהכ"נ של בני כפרים חייב בזוזה, זהו משום דס"ל למחבר כרמב"ם והנמק"י שטעם חיוב ביהכ"נ של בני כפרים זהו משום שאוכלים שם אורחים וכדלעיל, ובזמנינו הרי לא שכיחי אורחים וכמבואר בשו"ע באור"ח סי' רס"ט דבזמנינו שלא שכיחי דאכלי אורחים בביהכ"נ.

וביאור הגדר שיש בו בית דירה לשום אדם: [א] בהערות הגרי"ש אלישיב למסכת יומא כותב, בפשטות איירי שחדר החזן הוא אחרי ביהכ"נ, וא"כ ביהכ"נ הוי בית שער לדירתו ולכן חייב במזוזה. ובפתי תשובה כותב: ואפילו אוכל ויושן החזן בביהכ"נ ממש.

[ב] דווקא כשהשומר אוכל ויושן שם אבל משום שמירה לחוד לא מקרי דירה (ביאור הלכה).

[ג] דסגי באוכל בביהכ"נ ולא בעי שישן, ובלבד שיהיה מקום אכילה קבוע (דעת נוטה תשו' קמ"ט).

ובגדר ביהכ"נ של בני הכפרים שאוכלים שם אורחים, עיין בביאור הלכה דר"ל דבעינן שהאורחים יאכלו בביהכ"נ ל' יום דאל"ה הו"ל עראי ונשאר בצ"ע, ומלבד זה הריטב"א ס"ל דאין היתר של אורחין דמקרי תמיד עראי דזימנין דליתנייהו (דלריטב"א חיוב ביהכ"נ דבני כפרים זהו משום דהוי בית מיוחד כשותפין וכדלעיל ולא משום דאכלי). ובהערות מח"א כותב, דחייב כיון דהחיוב על בני העיר ולא על האורחים, ולפ"ז כתב בדעת נוטה דגם בשומר גוי חייב במזוזה.

ג. הרמ"א כותב: ואם בית דירה בעזרה שלפני ביהכ"נ העזרה חייבת וביהכ"כ פטור. (ובמזוזה ביתך: פיר' שיש חדר קטן בתוך העזרה לש"ץ, ובהערה מח"א: ואם ש"ץ דר בעזרה גופא אפשר שגם פתח ביהכ"נ חייבת שיוצאין מתוכה לבית דירה).

והדברים הובאו קמי מו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א והשיב: [א] שההבנה ברמב"ם אינה כנמק"י, אלא ששימוש של קודש לא נקרא שימוש דירה וכח"ס. [ב] להרמב"ם הא שמותר להאכיל עניים בביהכ"נ זהו מדין מצוה וכסברת הר"ן (ודלא כתוס'). [ג] בדברי הגרי"ש אלישיב דכתב דבפשטות איירי שחדר החזן הוא אחרי ביהכ"נ, וביהכ"נ הוי בית שער לדירתו. נחלקו המשנ"ב והחזו"א בהלכות עירוב תחומין לגביי ביהכ"נ שיש בו בית דירה לחזן שמתעברת עם העיר, דלדעת המשנ"ב מיירי שיש לחזן חדר ע"י ביהכ"נ ולדעת החזו"א איירי שיושן בתוך הביהכ"נ ממש. וא"כ לפי דברי החזו"א אין מקור שביהכ"נ יקרא בית שער (דהרי החזן יושן בביהכ"נ), אבל לדברי המשנ"ב צ"ל כדברי הגרי"ש אלישיב דביהכ"נ הוא בית שער לחדר החזן.

[הדברים נכתבו ע"י י.ס. כולל 'נחלת משה', בעז"ה נשתדל להביא בעתיד את החלק השני בענין מזוזה בביהמ"ד]

## סיפור השבוע

בתחילה ניסה רבי שלמה זלמן להתחמק מלענות על השאלה, אמר לו הרב אני המרא דאתרא וגוזרני עליך שתגיד לי את האמת, כשמעו את גזירת הרב ענה, מנהגי כבר מאז להתאבל על חורבן בית המקדש והנה נתנו לי מתנה מן השמים שבכל לילה ירמיהו הנביא בא אלי ליער לומר עמי יחד תיקון חצות. שאלו הרב מכיון שיש לך זכיה גדולה כזו לערוך תיקון חצות יחד עם ירמיהו הנביא א"כ למה אינך שואלו על מה ולמה באה המגיפה הנוראה בעירנו? השיב רבי שלמה זלמן למחר אני אשאל את ירמיהו הנביא. למחרת הגיע רבי שלמה זלמן ואמר לרבי נפתלי כ"ץ, שירמיהו הנביא אמר לו שארבעים שנה קודם שנחרב בית המקדש הוא כבר היה צריך להיחרב אבל כיון שלא היו מדברים אז דברים בטלים בבית הכנסת, בית המקדש נשאר על תילו עוד ארבעים שנה ולא נחרב אף על פי שהיו רשעים באותו דור, אבל כשהתחילו לדבר בבית הכנסת נחרב בית המקדש וכל הצרות שאירעו ליהודים הם משום שמדברים דברים בטלים בבית הכנסת. רב העיר הכריז שכל בני העיר יתאספו בבית הכנסת הגדול, והרב עלה ודרש על ענין מורא וכבוד בית הכנסת, וסיפר להם את כל המעשה הנ"ל ומה שאמר לו רבי שלמה זלמן שזוהי סיבת המגיפה רח"ל. געו כל העם בבכי והיתה התעוררות גדולה ובאותו מעמד קיבלו על עצמם ועשו תקנה שאף אחד לא ידבר בבית הכנסת שום דיבור חול. תיכף אחר קבלה זאת נעצרה המגיפה וליהודים היתה רווחה.

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

# מישבטי התורה

## הליכות חיים

בס"ד

### בחורים שעלו על גג מכונית והזיקו

#### שאלה

באחת הערים החרדיות התקיימה עצרת המונית ברחובה של עיר, בהשתתפות רבותינו גדולי הדור. אחד הבחורים, שרצה לראותם באופן ברור, עלה על גג מכונית שחנתה בסמוך בשולי הכביש. בעקבותיו עלו עליה עוד כמה בחורים, ולפתע, מחמת כובד משקלם, התכופף גג המכונית בצורה ניכרת, ונגרם למכונית נזק רב בסך של אלפי שקלים.

הבחור הראשון שעלה טוען, שאם רק הוא היה נשאר על גג המכונית - משקלו לא היה שובר או מכופף את הגג, ולכן הוא פטור מלשלם.

מה הדין?

#### תשובה

אם הגג נשבר מיד כאשר עלה הבחור האחרון על גג המכונית - חייב האחרון בתשלום כל הנזק.

אולם אם הגג נשבר מספר דקות לאחר מכן - כל הבחורים שעלו על הגג, כולל הבחור הראשון, חייבים לשלם באופן שווה את הנזק.

#### מקורות

הגמ' בב"ק (י:) מביאה ברייתא, שאם חמישה אנשים ישבו על ספסל אחד ולא נשבר, ובא אדם נוסף וישב על הספסל ונשבר - חייב האחרון לשלם את כל הנזק. ואומר רב פפא, שמדובר שהאחרון היה אדם כבד במיוחד, ודומה במשקל גופו לאדם כבד שהיה בזמנם בשם פפא בר אבא. ושואלת שם הגמ' לפי פירוש רש"י, איך מדובר, אם בלעדיו הספסל לא היה נשבר - פשיטא שהאחרון חייב לבד את כל הנזק, ואם בלעדיו גם היה נשבר, א"כ מה הוסיף האחרון לנזק, וצריך לפוטרו מלשלם. אלא אומרת הגמ', שבלעדיו היה הספסל נשבר לאחר שעתיים, ומחמתו נשבר לאחר שעה. והם טוענים לאחרון, שאם לא היה בא - היו יושבים על הספסל עוד שעה וקמים ממנו לפני שהיה נשבר. וכעת בגללו הוא נשבר קודם. אלא שהוא משיב להם - כשראיתם אותי, היה עליכם לקום, מכיוון שאתם יודעים שהספסל יישבר מוקדם יותר, ולכן כולנו שווים בתשלום הנזק. ומתרצת הגמ', שבאמת בלעדיו הספסל לא היה נשבר כלל, אלא בגלל היותו בעל בשר הוא נסמך עליהם, ולכן הם לא יכלו לקום מהספסל, ולפיכך נשבר הספסל. ומאחר שרק משום שנסמך עליהם נשבר הספסל, לכן נחשב כאילו הוא שברו, כי כוחו שהפעיל עליהם ומנע מהם לקום, נחשב כמו שגופו ישב על הספסל, וגם המשקל שלהם נחשב כחלק מגופו. ע"כ דברי הגמ' לפי פירוש רש"י שם.

נמצא שלפי רש"י, אם מחמת האחרון בלבד נשבר הספסל [או גג המכונית בנידון השאלה דנן], בין אם הוא סמך עצמו עליהם ומנע מהם לקום, ובין אם הספסל נשבר מיד כשהגיע עוד לפני שהייתה להם הזדמנות לקום - במקרה זה רק האחרון חייב. אולם אם כשהגיע האחרון, יכלו האחרים לקום מהספסל, ובכל זאת לא קמו - במקרה זה קיימת טענתו, למה לא קמו כשבא, כי לכולם יש זכות שווה לשבת על הספסל. או שכולם יושבים שם שלא כדין ולכן שווים בעשיית הנזק, ואז

יתחלק התשלום בשווה בין כולם. וכך משמע מדברי הסמ"ע חו"מ (סי' שפא ס"ק ה) שביאר את טענת האחרון גם באופן שכולם היו כבדים, ולא היה לאף אחד מהם רשות לשבת על הספסל, וע"ש.

#### שיטת הרא"ש בביאור הגמ'

והנה הרא"ש שם בב"ק (פ"א ס"י י) ביאר את הגמ' לפי שיטת הרשב"ם, שלאחרים שישבו שם בתחילה - היה מותר לשבת על הספסל, כי לשם כך הוא נועד, ואפילו שלא קיבלו רשות מבעל הספסל, דעת בני אדם שכל אחד בעל משקל סביר רשאי לשבת על הספסל שלו. ולכן אם הספסל היה נשבר כשהם ישבו עליו - היו פטורים מלשלם בגלל הדין של מתה מחמת מלאכה, שאפילו שואל פטור מלשלם אם החפץ ששאל נשבר מחמת המלאכה שעבורה הוא נשאל. ורק האחרון, כיוון שהיה כבד במיוחד, היה אסור לו לשבת על הספסל הזה, ולכן רק הוא חייב לשלם. ומבואר בטור חו"מ (סי' שפא) שלפי שיטת אביו הרא"ש, אם כולם היו כבדים כמו פפא בר אבא, כלומר שלכולם היה אסור לשבת על הספסל הזה, אם נשבר הספסל מיד כשהאחרון התיישב עליו - רק האחרון חייב בנזק. אולם אם הספסל נשבר לאחר מספר דקות - כולם שותפים בנזק באופן שווה, ולכן התשלום יתחלק בשווה בין כל יושבי הספסל. וכך גם נקט בהגהות אשר"י בב"ק שם בשם הר"י מבעלי התוס', והנמוקי יוסף שם, וכך גם הכריע להלכה הרמ"א בחו"מ (סי' שפא).

#### דימוי הנידון דנן לפפא בר אבא

ולפי"ז בנידון השאלה דנן, מאחר וגם לבחור הראשון היה אסור לעלות על גג המכונית, כי כל בעלי המכוניות אינם מסכימים לכך, ופשוט שגג מכונית אינו מיועד לשימוש כזה, נמצא שכל הבחורים, כולל הבחור הראשון, נחשבים - שואלים שלא מדעת את השימוש בגג המכונית, וכולם נחשבים כפפא בר אבא, שפשעו במעשיהם בעצם ההשתמשות, והינם בגדר מזיקים על שבירת גג המכונית. לפיכך, אם הגג החזיק מעמד למרות שעלו עליו כמה בחורים, אולם נשבר מיד כשעלה עליו הבחור האחרון, עוד לפני שהספיקו הקודמים לרדת ממנו - נחשב האחרון כמזיק היחיד לגג, אע"פ שגם הקודמים הינם שואלים שלא מדעת. אולם אם הגג נשבר כעבור כמה דקות, שבזמן הזה יכלו הקודמים לרדת מגג המכונית ולא עשו כן - כולם חייבים בתשלום הנזק. וכך גם ביאר הסמ"ע שם (בס"ק ג, ה) את דברי הרמ"א שהביא את לשון הטור אליבא דהרא"ש.

והנה שיטת הרמב"ם (פ"ו מחובל ומזיק הל' טו) לדעת המגיד משנה שם, והבית יוסף על הטור, שהוא סובר כשיטת רש"י שהובאה לעיל, ולכן נפסק כמותם בשו"ע שם. ועיין שם בב"ח שכתב, שאם כל האנשים שישבו על הספסל היו כפפא בר אבא - אין שום מחלוקת לדינא בין הרמב"ם לרא"ש. וכן הסכים גם בים של שלמה ב"ק (פ"א ס"י כה) וע"ש. ועיין בביאור הגר"א על השו"ע שם (ס"ק א) שביאר את הרמב"ם ע"פ גירסא שונה, ועיין בחו"א ב"ק (סי' ג ס"ק יא) בד"ה לולא וכו', שהכריע לדינא שגם אליבא דהרמב"ם הדין הוא כפי שהתבאר לעיל.

לאור האמור, בנידון השאלה דנן מכיון שאסור היה לכל הבחורים לעלות על גג המכונית, לדעת כל רבותינו הראשונים והפוסקים ההלכה היא כפי שנכתב בתשובה.



## מי ראוי לקבל נחלה בארץ ישראל?

כתוב בפרשתנו (ג, יח) "ואצו אתכם בעת ההיא לאמור, ה' אלוהיכם נתן לכם את הארץ הזאת וגו'. וכתב רש"י, לבני ראובן וגד היה מדבר. משה ציווה את יהושע לתת לבני ראובן וגד [וחצי שבט מנשה] את חלקם בעבר הירדן במקום החלק שהגיע להם בארץ ישראל. והנה מבואר בספר במדבר פר' מטות (לב, א-ה) שבקשת שניים וחצי השבטים הנ"ל לקבל את חלקם בעבר הירדן היה, מפני שהיה להם מקנה וצאן רב יותר מאשר לשאר שבטי ישראל. ומאחר ובעבר הירדן היה מקום גדול עם שטח מרעה משובח לצאן, לכן הם העדיפו להישאר שם.

וראוי להתבונן בדבר

א. מה גרם לריבוי המיוחד של מקנה שניים וחצי השבטים יותר מאשר לשאר השבטים. הרי כשיצאו ממצרים, היה לכולם רכוש שווה. וכן כשחילקו את השלל ממלחמות סיחון ועוג, ומדין - קיבלו כל השבטים באופן שווה. וא"כ מה קרה שלפני הכניסה לארץ ישראל, דווקא לשבטים אלו היה מקנה רב?

ב. מדוע הצטרפו חצי מבני שבט מנשה אליהם, והסכימו מרצונם להיפרד ממחצית שבטם, והעיקר שלא ייכנסו לארץ ישראל?

והנה כדי ליישב שאלות אלו ולהבנת שורש העניין, נתבונן בדברי האריז"ל, כפי שהובאו בליקוטי האריז"ל (פרשת מטות), ונראה מעט מנפלאות הנהגת הקב"ה את עולמו.

## כיצד נולד ראובן?

בספר בראשית (כט, כא-כד) מסופר על שורשו של ראובן ראש השבט, שלבן הבטיח ליעקב לתת לו את רחל בתו לאשה תמורת שבע שנות עבודתו בצאן. אלא שבליל חופתו רימה אותו והכניס תחתיה את לאה בתו הבכורה. ובאותו הלילה התעברה לאה מיעקב, כשלא ידע עדיין מהתרמית שנעשתה לו. נמצא שיצירתו של ראובן היתה שלא לדעתו של יעקב שחשב שהוא מזדווג עם רחל. ומחמת מעשה זה נטבע פגם רוחני מסוים ביצירת ראובן, מעין "בן תמורה" המבואר בשו"ע או"ח (ס"ד רמ, ג). כמו כן היתה כאן פגיעה בבין אדם לחברו, מאחר ולא נישאת ליעקב מתוך טעות ובניגוד לרצונו ודעתו.

## כיצד נולד גד?

גם שורשו של גד ראש השבט נעשה באופן הדומה לראובן. שהאריז"ל אומר שבעוד שרחל נתנה את בלהה שפחתה ליעקב בידיעתו בהסכמתו כמו שכתוב בבראשית פר' ויצא (ל, ג) לאה נתנה את שפחתה זלפה ליעקב שלא מדעתו. כיוון שראתה שהיא פסקה מלדת ורצתה שיהיו עוד שבטים בישראל מחמתה, וילדי שפחתה שברשותה נחשבים ג"כ כילדיה כמבואר ברמב"ן פר' ויצא (ל, ט) וע"ש.

לפיכך, במקום שהיה תהיה בלילה, הכניסה במקומה את זלפה שפחתה, בלי ליידע תחילה את יעקב בעלה. ומאותו לילה התעברה זלפה בבן - גד. נמצא שגם ביצירתו של גד היה הפגם הרוחני כעין "בן תמורה", וגם כאן היתה פגיעה בבין אדם לחברו, בכך שהטעו את יעקב שלא לדעתו.

והנה כדי לזכות לבעלות וירושה בארץ ישראל הקדושה שהיא נחלת הבורא ית"ש, צריך שהיורש יהיה שלם וטהור בכל, הן בחלק שבין אדם למקום, והן בחלק שבין אדם לחברו. ומאחר ובשורש היווצרותם של ראובן וגד היה פגם בשני המרכיבים הללו, לכן לא יתכן שצאצאיהם שירשו אותו מהם, יזכו לקבל בעלות על הארץ הקדושה. שכשם שהיא מושלמת בקדושתה ובכל התכונות הטובות שיש בה, כך צריכים

היורשים אותה להיות בעלי שלימות בכל, מה שלא התקיים בראובן וגד ובצאצאיהם שירשו מהם את הפגם.

## כיצד נולד מנשה?

והנה שורש היוולדו של מנשה הינו מורכב יותר משל שאר השבטים. מנשה נולד מיוסף ואסנת. אסנת אמו של מנשה נולדה משכם בן חמור, שלקח בחוזה את דינה בת יעקב אבינו וחי עמה בעל כורחה, כמבואר בתרגום יונתן בן עוזיאל פר' מקץ (מא, מה) ועוד. נמצא שאסנת נולדה מהאב הטמא - שכם, ומהאם הטהורה - דינה, ובאופן שנעשה בעל כורחה של דינה. א"כ שורשה של אסנת מורכב מטמא וטהור. לפיכך כשנתעברה אסנת מיוסף ונולד מנשה - היה מעורב בו גם החלק הרע משכם אבי אמו, כי הוא קיבל מאמו את כל החלק הרע שנשאר בה מאביה שכם. אולם מצד שני היה במנשה גם את החלקים הטובים של יוסף אביו, ודינה סבתו. ורק הקב"ה שהוא בורא כל הנשמות, ידע איזה מילדי מנשה הינם מהחלק הטוב לבד, ואלו ילדים הם מהשורש שיש בו גם את טובתאם שכם. וחצי שבט מנשה שהחליט מרצונו להישאר בעבר הירדן הינם - אותם שירשו בשורש נשמתם את חלקו הרע של שכם. לכן בגלל הפגימה בקדושתם - לא היו ראויים לרשת ולקבל בעלות על ארץ ישראל הקדושה, שרק מי שקדוש בשלמות יכול לרשתה.

לעומת זאת, אפרים שנולד אח"כ מיוסף ואסנת - נולד כבר טהור ושלם, מאחר וכל החלק הטמא שהיה באמם אסנת משכם, עבר למנשה, ולכן כל שבט אפרים זכה לנחלה שלימה בארץ ישראל.

## טעם נוסף לחלוקת שבט מנשה

נוסף עוד, ע"פ דברי חז"ל בבראשית רבה (פ' פד) שאמרו טעם נוסף למה התחלק שבט מנשה לשניים. שהדבר נעשה כעונש מידה כנגד מידה על שאביהם מנשה החביא את גביע יוסף אביו באמתחת בנימין, וגרם לשבטים שיקרעו את בגדיהם לשניים. לפיכך, מחמת אותו צער שגרם אביהם לשבטים הקדושים לשווא, לכן נענש - שנחלת יוצאי חלציו נקרעה לשניים. שרק מחצית מהם ירשו את ארץ ישראל, ומחצית מהם נפרדו וגרו בעבר הירדן. אלא שע"פ האריז"ל, אלו שנבחרו לגור בעבר הירדן, היו אלו שבשורש נשמתם היה פגם מסוים בקדושה, וכפי שהתבאר לעיל.

## נסתרות מהנהגת הקב"ה את עולמו

נמצאנו למדים, שמצד אחד ידע הקב"ה שאי אפשר להפקיע את קדושתה של ארץ ישראל ע"י ששניים וחצי השבטים שנפגמה שורש נשמתן, יירשו בה בעלות, אולם מצד שני חס הקב"ה על כבוד בריותיו, שלא לבייש יהודי ברבים, אפילו אם חטא הרבה, ובפרט בנידון דנן שצאצאי השבטים אינם אשמים כלל בפגם שהיה אצל אבותיהם לפני כמאתיים וחמישים שנה.

לפיכך, יצר הקב"ה באופן נסתר שינוי בטבע, וגרם שדווקא צאנם ובקרים של שניים וחצי השבטים, יפרו וירבו באופן מבורך ביותר, הרבה יותר מאשר צאנם ובקרים של שאר השבטים, בתוך תקופה קצרה שהיתה בשנה שלפני כניסתם לארץ ישראל. ומאחר ולצורך גידולם הרי צריכים שטחי מרעה רבים גדולים, לכן הכניס בדעתם לבקש כעת שיישארו בעבר הירדן בגלל הצאן. ומסיבה זו גם הקדימו בדבריהם למשה בפר' מטות (לב, טז) את הדאגה לצאן לפני הצורך לבנות ערים למשפחותיהם. והקב"ה השתמש בפתרון זה כדי לגרום להם שיחפצו מעצמם להישאר בעבר הירדן, בלי שאפילו הם ידעו את האמת למה הם מנועים מלקבל ירושה בארץ ישראל. והכל נעשה בהסתור ובהעלם גמור כדי שלא יתביישו, ואפילו משה רבינו לא ידע מה מסתתר מאחורי בקשתם ולכן כעס עליהם בתחילה.



## חומרת ביזוי יהודי ברבים, אפילו אם הוא חוטא

נמצאנו למדים, שהקב"ה בחשבונותיו המדוקדקים בהנהגת העולם, מנהיגו בצורה שכל אחד מקבל מה שמגיע לו או לא מגיע לו לפי מעשיו. אלא שלפעמים הוא מחכה זמן רב, ואפילו לאחר מאות שנים ויותר - יקבלו הצאצאים שכר או עונש על מעשי אבותיהם. אולם הקב"ה חס תמיד על כבוד בריותיו, ואפילו על כבודם של החוטאים, ובשום אופן לא יגרום להם להתבזות ברבים, ואדרבא, אם הצדיק יבזה ברבים את הרשע בניגוד להלכה - יענש על כך. כמו שכתוב בדברי הימים ב (יג, ז-ח) שאביה מלך יהודה הצדיק, ביזה ברבים ללא צורך הלכתי את ירבעם הרשע מלך ישראל, ומבואר שם (בפסוק כ) בפ' רש"י ורד"ק בשם המדרש, שלכן מת אביה אחרי שמלך רק שלוש שנים. אע"פ שירבעם היה רשע גדול שחטא והחטיא את הרבים וגרם להם לעזוב את הקב"ה ולעבוד עבודה זרה, ואין לו חלק לעולם הבא כמבואר בסנהדרין (ז).

מהנהגת הקב"ה עם בריותיו נלמד, כמה חמור העוון לפגוע ברבים בכבודו של יהודי, וכמה חמור העונש על כך, כאשר זה נעשה בניגוד להלכה. ורואים שעדיף היה לקב"ה לשנות את הטבע אצל בהמותיהם של שניים וחצי השבטים, והעיקר שלא יפגע חלילה בכבודם.

## הליכות והלכות בדף היומי

סוכה יא:

**מה עדיף לקנות ספר תורה מהודר, או לכתוב בעצמו בכתב פחות יפה?**

### שאלה

אדם בעל אמצעים החליט לקיים בעצמו מצוות כתיבת ספר תורה. לצורך כך למד במשך זמן רב את הלכות סת"ם, וכן למד אצל סופר מומחה כיצד כותבים את האותיות וכל הנלוות לכך. ובמשך יותר משנה כתב כמה יריעות לספר תורה, אולם למרות רצונו ועמלו נוכח לראות, שהכתב שלו אינו נאה כל כך, והינו פחות יפה באופן ניכר מהמצוי אצל רוב הסופרים.

וכעת נפשו בשאלתו, האם עדיף שיכתוב בעצמו את ספר התורה, כי מצווה בו יותר מבשלוחו, או שעדיף שיקנה מסופר מומחה ספר תורה מהודר בכתב נאה במיוחד, ועל ידי כך יקיים מצוות "זה קלי ואנוהו"? נציין, שיש לאותו אדם יכולת לרכוש את הספר המהודר ללא קושי.

### תשובה

א. בקיום מצוות עשה, אם התוצאה תהיה שווה בין אם האדם יקיים אותה בעצמו ובין אם ישלח שליח לעשותה עבורו - עדיף שהמחויב במצווה יעשה אותה בעצמו ולא ע"י שליח, אפילו אם משלם לשליח, ואפילו אם יצטרך לבטל מלימוד התורה כדי לקיימה.

ב. ולכן עדיף שאדם יקדש בעצמו את אשתו, ויבדוק בעצמו את החמץ בביתו בערב פסח, וידליק בעצמו נרות חנוכה, וכן שיטרח בעצמו לכבד את השבת לפחות בדבר אחד וכיוצא בזה.

אולם בדיעבד, אם שלח שליח לעשותה במקומו - נחשב בשמים כאילו המשלח קיים את המצווה, ובפרט אם שילם כסף לשליח. אולם השכר

שיקבל בשמים יהיה פחות מהשכר שהיה מקבל אם היה מקיימה בעצמו. 1

ג. לגבי השאלה שבנידון דנן, עדיף שישכור סופר שיכתוב עבורו ס"ת, או שיקנה ס"ת מהודר, מאשר שיכתוב בעצמו את ספר התורה. ויכתוב את המילים האחרונות של הס"ת כמנהג ישראל.

אולם אם הכתב שלו יפה וסביר, כמו רוב ספרי התורה המצויים, אלא שניתן לקנות ספר תורה מהודר ויפה עוד יותר - עדיף שיכתוב בעצמו את הספר. 2

ד. מצוות שאדם לא מחויב לעשותן, אלא שהתורה אמרה שאם אדם רוצה לעשות דבר מסוים - עליו לקיים מצווה אחרת קודם, במקרים אלו יכול גם לכתחילה למנות שליח שיקיים עבורו את המצווה, למרות שהשליח יברך את ברכת המצוות.

לכן רשאי אדם למנות שליח שישחט לו עוף או בשר, למרות שגם הוא יודע לשחוט, וכן רשאי למנות שליח שיפריש עבורו תרומות ומעשרות או שיגעיל עבורו כלים או יטביל אותם, וכיוצא בזה. 3

## מקורות

1 נאמר במשנה בקידושין (מא.) "האיש מקדש בו ובשלוחו. האשה מתקדשת בה ובשלוחה" ע"כ. ושואלת על כך הגמ': השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא? כלומר, אם המשנה מתירה לאיש ולאשה לעשות שליח לצורך הקידושין שלהם, פשוט שהם יכולים לעשות זאת בעצמם, ולמה המשנה צריכה לכתוב את זה? ומתרת הגמ', אמר רב יוסף - מצווה בו יותר מבשלוחו ע"כ. ופירש רש"י, דכי עסיק גופו במצוות, מקבל שכר טפי ע"כ. כלומר - בתוצאה של חלות הקידושין, אין הבדל אם האיש יקדש בעצמו את אשתו, או שימנה שליח לקדשה עבורו, ובשני המקרים לאחר שהאשה תקבל את טבעת או את כסף הקידושין, היא נעשית אשתו של האיש שנתרצתה להתקדש לו. אלא שאם המקדש יעשה בעצמו את מעשה הקידושין - הוא יקבל שכר רב יותר על המצווה.

כתב השו"ע או"ח (ס"ד, רנ, א) שאפילו אדם חשוב שיש לו כמה משרתים, ישתדל להכין בעצמו איזה דבר לצורך השבת כדי לכבדה. כמו שכתוב בגמ' בשבת (ק"ז) שגדולי האמוראים עשו בעצמם עבודת כפיים מסוימת עבור צורכי השבת, כי אדרבא, זהו כבודו של האדם בזה שמכבד את השבת. וכתב שם המשנ"ב (ס"ג, א) שהיות ומצוות כבוד שבת מוטלת על כל אדם, לכן חל עליו הכלל של מצווה בו יותר מבשלוחו. והוסיף שם בשער הציון (ס"ק ט) שלכאורה קשה, איך הותר לאמוראים לבטל מלימוד התורה, הרי יכלו למנות שליח שיעשה עבורם גם מלאכות אלו? ותירץ, שרק במצוות שאינן מוטלות על גופו, כמו גמילות חסד עם הזולת, אם יש אדם אחר שיעשה אותן במקומו - אין לו לבטל מלימוד התורה. משא"כ במצוות כבוד השבת, שמוטלת על כל אדם בנפרד לקיימה, בה קיים הכלל של - מצווה בו יותר מבשלוחו, אפילו אם לצורך כך יבטל מלימוד התורה.

וכיוצא בזה כתב השו"ע בהל' פסח או"ח (ס"ד, תרלא, ב) לגבי מצוות בדיקת חמץ בערב פסח וז"ל: יזהר כל אדם שלא יתחיל בשום מלאכה, ולא יאכל עד שיבדוק, ואפילו אם יש לו עת קבוע ללמוד - לא ילמד עד שיבדוק ע"כ. ולכאורה הרי יכול לעשות שליח שיבדוק עבורו את ביתו, ומבואר בשו"ע או"ח (ס"ד, תרלה, ד) שהשליח גם יכול לבטל את החמץ עבור המשלח. וא"כ למה שיבטל את לימוד התורה ולא יעשה שליח? אלא הטעם הוא כמו שהובא לעיל מהשער הציון, שבמצוות

שאדם מחויב לעשותן בעצמו, חל הכלל של מצווה בו יותר מבשלוחו. ולכן החיוב לאדם לעשותן קיים למרות שע"כ יתבטל מלימוד תורה, ואע"פ שאפשר לעשותן ע"י שליח.

ונסיף עוד, שהעדיפות לקיים את המצווה בעצמו קיימת, גם אם ישכור את השליח בכסף, שאז נחשב השליח כפועל שלו וידו כידו, וכל מעשי הפועל מתייחסים כאילו בעה"ב עשהו, כמבואר בגמ' בב"מ (י:). ואע"פ שמוכח מכאן ששליח תמורת שכר עדיף על שליח בחינם, בכל זאת רצון הקב"ה שאדם יעשה בגופו את המצוות כדי שעל ידו יתקשר יותר לקיום המצוות ולהתדבק בבורא ית"ש שציוונו על המצוות, וממילא יקבל יותר שכר עליהן. אמנם ודאי שאם שלח שליח אפילו בחינם שעשה עבורו את המצווה - השליחות מועילה, כי קימ"ל ששלוחו של אדם כמותו.

2 בגמ' סוכה (יא:) כתוב שלרבנן, אפילו אם לא אגדו את הלולב עם ההדסים והערבות, אלא נענעו כל מין בפני עצמו, יוצאים ידי חובת מצות ארבעת המינים. אולם, מלכתחילה יש מצווה לאוגדם יחד, כי באופן הזה קיום המצווה נאה יותר. ונאמר בשמות (טו, ב) "זה קלי ואנוהו". כלומר שיש מצווה לקיים את המצוות באופן נאה ככל האפשר.

והנה בגמ' בשבת (קלג:) כתוב שחיוב מצוות "זה קלי ואנוהו" קיים בכל מצווה ששייך לעשותה באופן נאה יותר, וכן בכל הפרטים המרכיבים את המצווה. ובמצוות כתיבת ספר תורה הנוי צריך להיעשות: בכתיבתו, באופן עשיית הלשמה, בדיו נאה, בקולמוס נאה, בלבלר אומן - סופר סת"ם שמומחה בהלכות הסת"ם ובצורת הכתיבה, ואפילו המעיל שעוטפים בו את הספר תורה - צריך שיהיה נאה ביותר, וע"ש בגמ'.

הספיקות שבנידון השאלה דנן, וטעמי הכרעת התשובה

לאור האמור, יש לדון בנידון השאלה דנן. מצד אחד - ישנה מצווה בתורה "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" ולמדו מכאן חז"ל שישנו חיוב קיומי גם בזמן הזה על כל אדם לכתוב ספר תורה. ועיין בשו"ע יו"ד (ס"ז ע"א, א-ב) ובט"ז שם (ס"ק ד), ובש"ך (ס"ק ה), ובביאור הגר"א (ס"ק ג) פרטים נוספים. ולכן ודאי שטוב עשה העשיר שלמד את ההלכות והאופן המעשי לכתוב האותיות בס"ת, כדי לקיים את המצווה בעצמו. שהרי קימ"ל שבמצוות שחלות על גוף האדם לעשותן, מצווה בו יותר מבשלוחו. אולם מצד שני, במקרה דנן, אם יכתוב בעצמו את הס"ת, אע"פ שהס"ת יהיה כשר, ויקיים בו את המצווה של כתיבת ס"ת, אולם הוא לא יראה יפה כמו שמקובל ברוב ספרי התורה המצויים. נמצא שחסר כאן באופן ניכר ממצוות "זה קלי ואנוהו" שיש לקיים בעת כתיבת ספר תורה, וכפי שכתוב בגמ' בשבת (קלג:) שצורת הכתב היא חלק בלתי נפרד ממנה. אלא אם כן יקנה ספר תורה מוכן מסופר מומחה או שישכור אותו לכתוב עבורו ס"ת.

ונראה שבנידון דנן ידחה החיוב של "זה קלי ואנוהו" את ההידור של מצווה בו יותר מבשלוחו משתי סיבות. האחת - שהחיוב לעשות בעצמו את המצוות המוטלות על גופו קיים רק כאשר התוצאה שתתקבל אם יעשה אותה בעצמו או ע"י שליח תהיה זהה, ולכן במצוות כמו קידושי אשה, בדיקת חמץ, נרות חנוכה, הכנות לשבת וכדו', מכיוון שאין שום נ"מ מי יעשה את המצווה, חל כאן על גופו החיוב לקיים אותה בעצמו. משא"כ כאשר יהיה הבדל מהותי בעצם קיום המצווה, אם הוא יקיימה או שליח, כמו בנידון דנן שהס"ת שהוא כותב הינו פחות יפה באופן ניכר

מרוב ספרי התורה האחרים - מעיקרא לא נאמר החיוב של מצווה בו יותר מבשלוחו. ואדרבא, כאן עדיף שהמצווה תיעשה ע"י שליחו, כי רצון הקב"ה שהמצוות יהיו באופן הנאה ביותר ולא באופן הדוחה את העין, ולכן החיוב של זה קלי ואנוהו גובר.

הסיבה השנייה - הכלל של מצווה בו יותר מבשלוחו הוא מדרבנן, לעומת זאת החיוב של זה קלי ואנוהו שהוא - לדעת הראב"ד בסוכה (יא:) בהשגתו על בעל המאור, וכן לשיטת רש"י בסוכה (לא:) לדברי האחרונים ובספר כפות תמרים, ובחידושי החת"ס - הוא מהתורה. אמנם, לדעת הריטב"א בסוכה (יא:), ותוס' במנחות (מא: ד"ה א"ן), והרא"ש בב"ק לפי הבנת היש"ש שם (פ"א ס' כד) - חיובו מדרבנן, והפסוק בשירת הים הינו אסמכתא בלבד, ועיין גם בשו"ת חת"ס או"ח (ס"ק קפד). לפיכך לא מבעי לסוברים שחיוב עשיית הנוי במצווה הוא מהתורה, שוודאי חיוב זה דוחה את החיוב מדרבנן של מצווה בו יותר מבשלוחו, אלא אפילו לסוברים ששניהם מדרבנן, אולם מכיוון שלחיוב של זה קלי ואנוהו יש אסמכתא מהתורה, לפיכך הוא נחשב יותר מחיוב רגיל מדרבנן, והינו כעין דברי קבלה שיש לחשוש לו יותר, ולכן הוא דוחה חיוב דרבנן ללא אסמכתא וכדברי הריטב"א בראש השנה (טז. ד"ה תניא וכו') וז"ל שכל מה שיש לו אסמכתא מהפסוק, העיד הקב"ה שראוי לעשות כן וכו'.

לאור האמור, המסקנה בנידון דנן, מכיוון שישנו הבדל מהותי ביופי בין הכתב של העשיר לכתב של ספרי התורה שנכתבים ע"י רוב סופרי הסת"ם, לכן עליו לשכור סופר סת"ם שיכתוב עבורו ס"ת, או שיקנה ספר תורה מסופר מומחה, ועי"כ יקיים את מצוות כתיבת ספר תורה. אלא שיכתוב בעצמו את המילים האחרונות בספר תורה כמנהג ישראל בהכנסת ס"ת וכדברי הרמ"א (יו"ד ס"ז ע"א) שבאופן הזה נחשב כאילו כתב את הס"ת וע"ש. ובוודאי שיקבל שכר רב על שהשתדל רבות לקיים בעצמו את מצוות כתיבת ספר תורה, אלא שלא עלה בידו. ומצאתי בס"ד בנידון דומה, לגבי מילה, שכך הכריע למעשה בערוך השולחן יו"ד (ס"י רסא, ה), ובשו"ת דובב מישרים (לרב מטשעביץ זצ"ל ח"א ס"ז מו אות ב) לגבי ס"ת, וע"ש.

אולם אם הכתב שלו סביר ונאה, וישנם הרבה סופרים שכותבים ברמה הזו, נמצא שהס"ת שכותב הינו נאה, ומקיים בו ואנוהו, אלא שיש אפשרות להשיג ס"ת נאה יותר, והרי בתוספת יופי אין לך גבול, ולא נצטוונו לחפש ספר תורה או ציצית או לולב וכו' הנאה ביותר בשוק, וכפי שמבואר בשו"ע או"ח (ס"י תרנו) וע"ש במושנ"ב (ס"ק ה). ובפרט שכאשר הוא כותב בעצמו, הוא מקיים את ההידור מדרבנן של מצווה בו יותר מבשלוחו.

3 בסוג מצוות אלו, הרי לא נצטוונו לעשותן. שהרי אדם אינו מחויב שתהיה לו שדה בארץ ישראל כדי שיפריש מגידוליה תרומות ומעשרות, וכן אינו מצווה להשתמש בכלי מאכל שנקנו מהגויים. אלא אמרה התורה, שאם ירצה לאכול פירות וירקות מא"י - עליו להפריש מהם תחילה תרומות ומעשרות. וכן אם ירצה להשתמש בכלים שנקנו מהגויים - עליו להטבילם תחילה. לפיכך, מאחר ובמצוות אלו לא נצטוונו לעשותן, אלא הם משמשים רק כהיכי תמצוי אם נרצה ליהנות מדבר מסוים, לכן מותר גם לכתחילה לשלוח שליח לעשותן עבורו, ואין כאן את הכלל של מצווה בו יותר מבשלוחו, כי אין כאן את ה-בו, מאחר ולא נצטוונו לעשותן.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

ניתן לפרסום הערות מכתביו באתר פסקי 153-2-5869690 ולציין שם מס' פסקי 1377 קבלת תשובה. וכן למייל rav5869690@gmail.com

# תורת אביגדור

פרשת דברים

## אחינו כל בית ישראל

שעלינו להתייחס באחוה גדולה אל אחינו בני ישראל, צאצאיו של יעקב אבינו. אין ספק שעלינו לחוש רגשי אחווה כלפי כל אחינו היהודים.

### ה"קירוב" של הלל הזקן

הרגשה שטחית של אחווה אינה מספיקה. ידוע לכולם המעשה המסופר בגמ' (שבת לא.) על נכרי שבא להלל הזקן ורצה להתגייר בתנאי שילמדו את כל התורה כולה על רגל אחת. אמר לו הלל: בסדר, תרים את הרגל ונתחיל. כשהרים אותו אדם רגלו, אמר לו הלל: "דעלך סני לחברך לא תעביד": מה ששנאוי עליך אל תעשה לחברך. לאהוב את חברך - זהו כל התורה, "ואידך": כל השאר, "פירושא הוא": הוא רק פירוש של כלל זה, "זיל גמור". כל התורה מבוססת על היסוד הגדול של אהבת ישראל.

כשמועלים סיפור כזה, ניתן לחשוב שהלל עשה כאן איזה "תרגיל", הלל רצה "לתפוס" את הנכרי הזה, אז הוא נתן לו איזשהו פתרון קסם, מצווה קלה כלשהי, כדי לגרום לו לרצות להשקיע יותר. אבל כמובן שהאמת היא אחרת לגמרי. הלל לא היה ראביי של איזה "טמפל" רפורמי, שבו כל שנדרש ממך הוא לאהוב את כולם ולשלם דמי חבר. הוא גם לא ענה לו כפי שכל אחד מאיתנו היה עונה לאדם כזה. אנחנו היינו אולי אומרים לו את הדיבר הראשון בעשרת הדברות - "אנכי ה' אלקיך", שוודאי שהוא החיוב הגדול ביותר של כל יהודי. אלא הלל אמר לו שהבסיס לגדלות, השער החשוב ביותר לשלמות - הוא המצווה של "ואהבת לרעך כמוך". אחד מתפקידנו העיקריים בחיים הוא להצליח לאהוב את כל עם-ישראל למרות כל החיכוכים וההבדלים למיניהם. אהבת הזולת היא "כלל גדול בתורה" כדברי הירושלמי (נדרים ט, ד), דהיינו שזה כולל את כל התורה כולה.

אין כאן רק איזה נוהג נאה או מידה טובה, אלא זהו הבסיס לכל עבודת ה'. כי אין שום דבר בעולם שהוא חשוב יותר מאדם מיישראל, אין דבר שהקב"ה אוהב יותר מאשר את זרעם של אברהם יצחק ויעקב. ולכן כל רגש חיובי שנצליח לעורר בקרבנו כלפי אחינו היהודי, משקף את מה שה' בעצמו חושב כביכול. כל תוספת באהבת ישראל בכמות ובאיכות, היא הליכה בדרכיו של הקב"ה.

### אהבת אסקימוסים

לפי הדרכת התורה, צאצאי שבט ה"הוטו" באפריקה חייבים לאהוב את בני שבטם, וה' יתבע מכל אסקימוסי לאהוב את אחיו האסקימוסים. אולי הדברים נשמעים לנו זרים מעט, אבל זה בגלל שעדיין איננו חושבים על-פי קו המחשבה שמתווה לנו

### עשו - אחינו לנצח

בתום ארבעים שנות נדודים במדבר, כשבני ישראל עברו על יד גבול ארץ אדום, הקב"ה אמר למשה (דברים ב, ג): "אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו". ואחרי כמה פסוקים (שם ח), שוב כתוב: "ונעבור מאת אחינו בני עשו". הקב"ה קורא לבני עשו - "אחיכם"! הייתכן?

ועוד, הלא כשבני ישראל חנו בגבול אדום, היה זה מאות שנים לאחר שנפרדו דרכיהם של יעקב ועשו. במשך מאתיים ושבעים שנה לא היה כל קשר בין המשפחות! המכנה המשותף היחיד היה סבא משותף כמה וכמה דורות לאחור. ועדיין, הקב"ה מזכיר לנו שוב ושוב שבני עשו הם אחים שלנו.

וכדי שלא נחשוב שהכל רק לתפארת המליצה, כדי לעשות איזשהו זכר לזמנים קדומים, הרי שבפרשת "כי תצא" הקב"ה אומר לנו שהדברים הם ממש "למעשה". הקב"ה מצווה אותנו (שם כג, ח): "לא תתעב אדומי כי אחיך הוא!" היזהרו שלא לתעב את האדומיים, למה? כי הם האחים שלכם. וכי אחים שלנו הם?! כזכור, עשו לא היה אח טוב במיוחד בחייו. להיפך, עשו היווה סכנה גדולה ליעקב, ויעקב לא רצה שום יחס עמו, אלא שמח להיפטר ממנו. כשעשו יצא מארץ כנען יעקב בוודאי נאנח אנחת רווחה גדולה... ועכשיו, עשו כבר מת מזה מאות שנים, וצאצאיו עובדי אלילים כולם, וודאי שלא חשו שום הזדהות עם משפחת יעקב - עם ישראל. ולמרות כל זה התורה עדיין מכנה אותם "אחים" ומצווה אותנו להתייחס אליהם ככאלה. הלא דבר פלא הוא זה!

### כמה קרוב הוא ה"קרוב הרחוק"

לא קל להרגיש רגשות אחווה אפילו כלפי כאלו שהם אחים אמיתיים וטובים - אם לא חיינו במחיצתם במשך מאתיים ושבעים שנה. ההרגשה היא כאילו הוא איזה בן-דוד דור רביעי, אפילו לחתונה של הבת שלך לא בטוח שהיית מזמין אותו... אפילו אם שניכם שומרי תורה ומצוות ויש לכם הרבה מן המשותף, המרחק הרגשי עדיין גדול מאד. כשאנו פוגשים אדם שסב-סב-סבו הוא גם זה שלי, זה מעניין ומסקרן, אבל לא עולה על דעתנו שיש לנו עמו קרבת-דם וראוי שנרגיש כלפיו רגשות מיוחדים כלשהם.

עלינו ללמוד מכאן את המשמעות של "להיות אחים". וכדאי שנתחיל לבחון מחדש את יחסנו לאחינו היהודים, למרות המרחק הפיזי או הרגשי שעלול להיות בינינו. כי התורה היא המכוונת את מחשבותינו ורגשותינו. ואם התורה מורה לנו לנהוג באחוה כלפי אחים כמו בני עשו, שהיינו שמחים אילו לא היו אחינו כלל, וממרחק דורות גדול כ"כ - הרי קל וחומר בן בנו של קל וחומר



### אהבת כלל ישראל

רבינו סיפר הרבה פעמים, כי בלומדו בסלבודקא (סיון תרצ"ב - סיון תרצ"ח) שאל את ראש הישיבה רבו המובהק הגרי"א שר זצ"ל, מה העצה לקנות ולהגיע לאהבת כלל ישראל. ורבו השיב לו כי יבחר איש אחד המונוי, ולאיש ההוא ישתדל לעזור ולהיטיב במה שיכול, ובזה יגיע לאהוב אותו, ומזה תתפשט אהבתו לעוד אנשים ואז לעוד עד שיגיע מזה לאהבת כלל ישראל. וסיפר כי בחר לענין זה במשפחה אחת בסלבודקא, שאבי המשפחה היה איש פשוט שהתפרנס מלהיות קצב, וטרח בכל מאודו להיטיב עם האב ועם האם ועם בניהם. רבינו דאג להיטיב עם האנשים אשר בחר לעבודה הזאת גם לאחר שהם כבר נפטרו, עד שאמר שמשפחה זו תעיד עליו בב"ד של מעלה שטרם בעדם בכל כוחותיו, עד שלא הניח דבר שה' יכול לעשות בעדם. שלא עשה בעדם.

יושבים בסוכה, בפסח כולנו אוכלים מצה. בכל מקום בעולם יהודים מדליקים נרות בלילות חנוכה. שלוש פעמים ביום הגברים מתאספים בביהכ"ס להתפלל, וישנם עוד אינסוף דוגמאות. איך אפשר לא להרגיש קשר של אחווה בידענו שבכל העולם יהודים מאוחדים בעבודת ה' ? זהו מה שאוגד אותנו יחד, כאחים.

### להביט - ולאהוב!

אי אפשר לשער את גודל ההתמצה של מי שאינו מרגיש רגשות אחווה אלה. בפעם הבאה שתיכנסו לביהכ"ס ותראו את עם ישראל מתאסף להתפלל לפני ה', חישבו לעצמכם: "זהו העם שלי! אלו הם האחים שלי! וכולנו באנו לכאן בשביל לעבוד את ה'". כשמחכים בתור בסופר, ויש עומס והתורות ארוכים, יש לנצל רגעים אלו - אלה הם רגעים יקרים! לכל מקום שתסתכל - תראה רק "אחים ואחיות", כולם קונים אוכל כשר... "ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים" (סוכה מה:).

לאור כל זאת, המילה "אחיק" שמופיעה פעמים רבות כ"כ בתורה ביחס לבני ישראל, מקבלת משמעות חזקה ומעשית, כי הקשר הקיים בין יהודים הוא חזק לאין ערוך יותר מהקשר שיש לנו עם בני עשו.

### מיהו אח אמיתי?

כדי להבין את משמעות המילה "אחיק" באופן האמיתי והעמוק ביותר, עלינו להפנים שהגורם המאחד בין יהודים הוא ההתמסרות של כולנו למען המטרה האחת והיחידה של עבודת ה'. ואחדות זו כוחה גדול יותר מכל קשר משפחתי בעולם, כי אין קשר חזק יותר בין בני-אדם מאשר מטרת-חיים משותפת. והתורה רוצה ללמדנו בחזרתה שוב ושוב על מילה זו - "אחיק", שעלינו להרגיש כלפי אחינו בני ישראל רגשות אחווה פי כמה וכמה יותר ממה שהתורה דורשת מאיתנו ביחס לבני עשו. כי אם כלפי אדומי שהוא בסך הכל צאצא של סבינו הקדום אנו מצווים להתנהג באחווה, כמה דרגות צריכים אנו לעלות במדרגות האחוה כלפי רענו היהודי, שאנו מצווים לאהבו!

כשכתוב "ואהבת לרעך כמוך", אין הכוונה שצריך ל"סבול" את קיומו בשקט, ואפילו לא שצריך בדיעבד ל"הסתדר" אתו.

התורה. התורה מלמדנו כי **חייב אדם לאהוב את בני מוצאו**, ומרחק הדורות אינו משנה את העובדה שאלו הם אחיו. אהבה זו היא האהבה הבסיסית ביותר, שגם אנשים שפלים בתכלית מסוגלים לה.

אבל הדבר הראשון שעלינו להבין בבואנו לעסוק באהבת ישראל הוא, שאין מדובר כאן באהבה מסוג שכל אדם בעולם מרגיש - ואמור להרגיש - כלפי בני עמו. הלא על בני-ישראל אנו מדברים כעת, שיש להם הרבה יותר מאשר די-אן-איי משותף. אותו די-אן-איי יש לנו גם עם עשו. אבל בין שני יהודים ישנו מימד חדש ועצום של אחווה: כל יהודי הוא "עמיתך", עמך בתורה ובמצוות (ב"מ נט.). חז"ל מלמדים אותנו שביאור המושג "אחיק" בתורה היינו אחיק במצוות. יהודי הוא לא רק אח בדם, הוא אח בערכים ובדרך-חיים.

עכשיו שהבנו את הנקודה הזאת, שיש כאן הרבה יותר מאשר סתם שושלת-יוחסין משותפת, יש כאן קשר אמיתי וממשי בעבודת החיים, שהרי כולנו עובדים כל חיינו את אותה העבודה לאותו אב ומלך, א"כ אין כל חשיבות להבדלים שקיימים בינינו בנסיבות-חיים או בדעות. ועלינו לנהוג בחיבה ובחברות אחד כלפי השני, כולנו באנו לעולם עם אותה המטרה. כמובן שביהודים עובדי ה' עסקין, ולא במסכנים שחושבים שלהיות יהודי אפשר גם בלעדי ה' ותורתו.

### לאהוב את ה"מודה במקצת"

כל קהילות ישראל, אפילו אלה שעדיין הם רחוקים ממושגים של גדלות אמתית בעבודת ה', הם לגמרי אחים שלנו! כל עוד היהודי שומר תורה ומצוות, למרות שאינו עושה כל שביכולתו והוא במדרגה נמוכה יותר מאיתנו בעבודת ה', הוא אחינו. אם הוא מקפיד על טהרת המשפחה, כשרות, שבת, ומזוזה על פתחו - הוא עדיין אחד מאיתנו.

כמובן, אין כוונתי שעלינו להתקרב אל כאלו בלא שום מחיצות, אנו רוצים להיות דווקא בחברת הטובים ביותר כדי שאנו נהיה הכי טובים שאפשר. אבל כשרואים יהודי שומר תו"מ ברחוב, עלינו לזכור שהוא אחינו במובן הפשוט ביותר של המילה, וקיימת כלפיו מצוות "ואהבת לרעך כמוך". כך צריך להיות המבט, גם אם הוא תלמיד של רב אחר לעולם לא אשכח שהוא חלק מהעם שלי, ואני מחוייב להסתכל עליו באופן חיובי ולאהוב אותו.

### עבודת ה' משותפת גוברת על שיוך קהילתי

ניתן להמשיל זאת למשפחה עם הרבה אחים - משפחה מן הסוג הישן שעוד אכפת לחבריה ממושג ה"משפחה". וכל האחים - היכן שהם חיים, ומה שהם לא עושים - נשארים מסורים לצרכי המשפחה ונאמנים לערכיה. כך גם בני עם ישראל הם בני אותה משפחה, מסורים כולם לערך העליון של עבודת ה'. בין אם אתה יהודי סורי או פולני, ממרוקן או מגרמניה, חסיד מויליאמסבורג או ליטאי, החיבור של עבודת ה' משותפת הוא חזק יותר מכל ההבדלים השטחיים. כמעט ואין מקום לשיוך קהילתי כשכולנו מהווים יחידה אחת המשרתת תחת דגל הקב"ה.

חישבו על כך: כל יהודי, בכל מקום שהוא, אשכנזי או ספרדי - מניח תפילין כל יום ומתכוון לשבת ביום ששי. בסוכות כולנו

לנו לחבב אותם. בכל אדם יש משהו כזה, משהו שעושה אותו ראוי לאהבה. וכשנתמקד בו זה יניע אותנו ויקל עלינו לאהוב אותו. זהו עניין חשוב מאד, איך להביא את עצמי לאהוב את פלוני, ואיך את אלמוני. אם נסכים להשקיע דקה או שתיים במחשבה כזו, נגלה בכל אחד תכונות שיעזרו לנו לאהוב אותו.

### הוא מעצבן אותי!

מובן שאם פלוני הוא חבר שלי, או מכבד אותי, או שיש לי איזושהי הנאה ממנו - יש לי כבר לפחות מעט חיבה כלפיו. אבל עדיין, לא זו היא דרגת האהבה שהקב"ה רוצה מאיתנו, ואפילו לא קרוב לכך. ומה עם כל שאר האנשים שאין לי כל יחס איתם? אולי יש כאלה שאפילו מעצבנים אותי. וגם אותם אני מצווה לאהוב! "ואהבת לרעך" אין פירושו 'אהוב את החבר הטוב שלך', אלא את כל היהודים. כולם אחים שלנו, והקב"ה מצפה מאיתנו להתייחס אליהם באהבה אמיתית.

פעם דיברתי עם אחד מרבותי באירופה על נושא זה, והוא אמר לי שהדרך הנכונה היא לתפוס אדם אחד, ובו להתחיל את עבודת אהבת רעך. תפסת מרובה - לא תפסת. חייבים לעבוד באופן הזה, כי לעבוד בכיוון של להתחיל פתאום "לאהוב את כולם" לא יביא שום אהבה אמיתית. א"כ תופסים אדם אחד ומתחילים "בעבודת האהבה" עליו.

וכדאי שיהיה זה אדם שלא קשה לנו לאהוב אותו, לא להתחיל עם האדם הכי גרוע בשכונה. בן-אדם נחמד וטוב לבריות ולמקום, כך הניסיון אינו גדול כ"כ. להתחיל לעבוד איתו, אבל שהוא עצמו לא ידע על כך! לא צריך לומר לו מילה...

### סולם לאהבה

ונסביר יותר: אם יש לך חבר שאתה מחבב, והוא בעל פנים נאות וטהורות, או עיניים מפיקות טוב לב, זה גורם לך לחבב אותו יותר. אל תאמר "לא, אני אתעלם מהמראה החיצוני שלו ואהוב אותו אך ורק כי ה' מצווה עלי לאהוב אותו", אלא השתמש בכל אהבה מוחשית שיכולה להיות לך כלפיו. "אני אוהב אותו. הוא נראה כ"כ טוב ואצילי, אפילו משקפיים יפות יש לו"... כן! אפילו במשקפיים שלו אפשר להשתמש כשלב בסולם להגיע לדרגה נוספת באהבת ישראל. וכשעושים כך מתקרבים יותר ויותר להרגשה של "אחיק" שהתורה רוצה מאיתנו.

עלינו להשתמש בכל האמצעים העומדים לרשותנו כדי להוסיף חיבה, כבוד ואפילו אהבה לחברינו. איש זה תמיד נראה טוב, וההוא יש לו חיוך נחמד. אולי זה נשמע מגוחך, אבל אפשר אפילו לחבב אדם כי הוא לובש עניבה מתאימה. כולנו יודעים שאין שום ערך אמיתי לעניבה יפה. אבל למרות זאת אפשר להסתכל על יהודי ולומר - אני אוהב אותו כי יש לו עניבה מתאימה. אל תאמרו זאת בקול, פן יאמרו עליכם שנפלתם על הראש, אם לא דברים מגוחכים יותר. אבל כאן בבית מדרשנו אנו מוכנים גם לומר דברים מגוחכים מעט, העיקר כדי להתקרב עוד קצת לרצון ה'. כי ברגע שמתחילים לחשוב באופן חיובי על בן-אדם כלשהו, עוד ועוד מחשבות חיוביות יופיעו, והלב יתחיל להרגיש חמימות כלפי אותו אדם. ומעט החום הזה, הוא כבר הישג גדול מאד, ורק בשבילו היה שווה לבא לעולם הזה.

הכוונה היא שצריך לייצר ולשדר כלפיו **אהבה אמיתית**. וחשוב להבין כמה רחוקים אנחנו אפילו מהתחלה של עבודה כזו. ודאי שאנו מוכנים לומר שאנו מסכימים עם הרעיון, ואולי יום אחד ניגש לעבוד על זה... אבל האמת היא שלעולם לא ניגש לזה, אם לא נתחיל לעשות משהו "למעשה".

### לאהוב את הסועדים

יש אנשים שחושבים שלאהוב כל יהודי שומר תו"מ זוהי משימה קלה מדאי עבורם, ולא חשובה מספיק. הם טוענים שבאהבתם הם אוהבים את כ-ל העולם. גם את הגויים לסוגיהם, כולל את בני שבט ה"זולו" באפריקה - שבשמחה יסעדו בהם את ליבם לארוחת בוקר, ואפילו את החיות! מאד מטריד אותם שהלווייתנים על סף הכחדה!...

אבל במציאות, לפעמים מי שאומר כך אפילו את אחיו מלידה אינו אוהב. הוא לא מדבר אתו כבר עשור. הוא גם לא מסתדר עם השכנים שלו. אבל את ה"זולו" הוא אוהב. וגם את הכרישים. למה לא? זה לא עולה כסף. ובאותו מחיר אפשר גם לאהוב את הערבים ואת הכופרים, את החיות ואפילו את העצים. אבל האמת היא שהוא לא אוהב אף אחד. אם מתחילים ב"לאהוב את כולם" בסוף לא אוהבים באמת אף אחד, כי זה אומר שהאדם לא לוקח את המושג "לאהוב" ברצינות, והוא לא מתכוין להשקיע באמת בעבודה זו.

השמאלנים תמיד אומרים שהם אוהבים את כולם. הכל רק אהבה, אהבה, אהבה. ומה הפירוש "לאהוב"? אני לא רוצה אפילו לומר מה פירוש המילה "אהבה" אצלם. די שנאמר שהאמת היא שהכל שקר וכזב, והם אוהבים אך ורק את עצמם.

### אנחנו מתכוונים ברצינות!

אבל כשאנחנו אומרים כאן "אהבה", כוונתנו למלוא מובן המילה, הלכה למעשה. אנחנו רוצים להצליח, ולפחות לנסות, **לאהוב** את אחינו היהודים! אהבה אמיתית, כמו שהקב"ה מצפה מאיתנו. ואם נצליח ולו במעט, הרי שערך של אהבה זו תהיה רבה לאין ערוך מכל הצגות האהבה של הגויים והשמאלנים.

אין זה דבר קל להתחיל להתייחס באהבה ליהודים שסביבנו, הן בגלל התחרות, היריבות והחיכוכים, והן מפני שאנו ממוקדים מדאי בעצמנו. ולכן אם רק נשקיע מעט מאמץ בללמוד איך לאהוב יהודי גם אם אינו בן משפחה או חבר, כבר יהיה זה הישג גדול.

עלינו לבנות לעצמנו תכנית מעשית שאם נפעל ברצינות על-פיה היא תרגיל אותנו באהבת ישראל. לא יועילו לנו המוני דרשות ושיחות מוסר שנשמע בתשעה באב על שנאת חינום ואהבת ישראל, אם לא נתחיל לפעול במישור המעשי. וא"כ השאלה הגדולה היא - איך מתחילים? איך נקרב את עצמנו אל קיום ה"כלל הגדול" של "ואהבת"? אכן, זהו נושא גדול וקשה, אך שווה כל גרם של מאמץ.

ובכן, הכלל הוא שאי-אפשר לאהוב בן-אדם סתם כך. קל מאד להפריח סיסמאות כמו "צריך להסתדר עם אנשים", "צריך לאהוב אותם". אבל במציאות חייב להיות משהו ממשי שמניע את האהבה. ולכן עלינו לחפש תכונות ומאפיינים באנשים שיגרמו

אותו מאד, ראיתי שטעיתי לגמרי ברושם הראשון שלי ממנו, והתחלתי לאהוב אותו.

נכון, איש זה הוא מטרד, לא מסתדר עם כל סביבותיו. אך כשמכירים אותו יותר רואים שהוא אישיות חשובה הראויה להערכה ולאהבה. וכי בגלל טבעו הלא-נוח הוא כבר אינו ראוי לאהבה?! הרי כך טבעו, כך ה' ברא אותו. עדיין צריך לזהות ולהכיר את מעלותיו, ולכבד אותו. אח"כ עם הזמן אפשר להתחיל גם להעריך אותו, ואז מתפתחת גם איזושהי אהבה. וכמו שאמרנו, זהו הישג גדול מאד. עלינו לדעת שאחת הסיבות לביאתנו לעולם היא כדי ללמוד לחשוב באופן הזה.

### בחר לך טרדן

אם נבחר לנו טרדן אחד מסביבתנו ונתמקד בו, לאט לאט נגלה שישנם דברים רבים באישיותו שקל לאהוב. נראה שעומד לפנינו "אדם", שיש לו מעלות, ונאהב אותו בגללן! והקב"ה ינהג עימנו במידה כנגד מידה, יביט במעלותינו ויאהב אותנו למרות שלפעמים גם אנחנו קצת טרדנים בעצמנו...

זו עבודה קשה, שאורכת זמן. אבל כשנצליח בה ונתחיל לאהוב יהודי, באמת לאהוב יהודי! אז מגיע לנו מזל-טוב! הצלחנו לאהוב מישהו שהוא לא אנחנו עצמנו...

אפילו אם לא נצליח להתקדם מעבר לשלב זה, לפחות פעם אחת אהבנו יהודי. עשרות שנים מהיום עדיין נביט לאחור ונאמר לעצמנו: "פעם, כשהייתי צעיר, ניסיתי לעבוד על "ואהבת לרעך כמוך". אהבתי יהודי!" וזה דבר מיוחד מאד, כי מעט מאד אנשים עושים זאת. הרבה מדקלמים את המילים, אבל הדברים אינם חודרים אל המח והלב. אף פעם לא חשבו אפילו איך לעשות זאת. אבל אנחנו כן ניסינו.

### האהבה - מדבקת

כך מתחילים, אוהבים אדם אחד. ואם מצליחים בזה, האהבה תתפשט מאליה לעוד ועוד אנשים. אחרי שמתחילים ומרגילים את עצמנו למצוא טוב בזולתנו, נמצא עוד ועוד טוב בעוד ועוד יהודים. אך ההתחלה חייבת להיות עם אדם אחד דווקא, בלי להתעייף או להתייאש. להקדיש לאדם זה שתי דקות בשבוע, וכך נתחיל להבין מהי "אהבת ישראל" באמת. "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו" (מכות י:), הקב"ה ימציא לנו הזדמנויות ועזרה והצלחה, וכך נמצא את עצמנו אוהבים עוד ועוד יהודים באיכות גדלה והולכת.

אני עצמי עשיתי זאת, לפני שנים רבות כשהייתי עובד עבודה מוסרית. כשלמדתי בסלבודקא האכסניה שלי היתה בביתו של יהודי פשוט, קצב במקצועו, והחלטתי לנסות לאהוב אותו ואת משפחתו ככל יכולתי. כל יום התהלכתי לבדי ביער, וניסיתי לחשוב איך לאהוב את האב, איך לאהוב את הילדים, את כל המשפחה. השקעתי בזה זמן רב. ואח"כ כשנכנסתי לבית, אמרתי להם כל מיני דברים כדי לשמחם ולגרום להם להרגשה טובה. עזרתי להם בכל מה שיכולתי, והתפללתי עליהם בכל יום! זה היה בזמנים של פעם, כשעוד היתה לי שייכות למוסר.

מראה טוב וחיוכים נעימים כוחם רב בהשראת אהבה, אבל המידות הטובות של בני האדם כוחם רב עוד יותר. אם נתבונן סביבנו נופתע מכך שאין אדם שלא נוכל למצוא בו תכונה טובה ומיוחדת לו שראוי לאהוב אותו עבורה. אחד מרבותי אמר פעם בדרשה, שאי אפשר להחליט על בן-אדם אם הוא טוב או רע, כי כל אדם הוא חבילה שלמה של מידות, ולא רק מידה או תכונה אחת. אדם זה שלם במידה זו, וחברו במידה אחרת.

במקרה שאיננו מצליחים לאהוב אדם כלשהו בכללותו, אפשר לאהוב בו תכונות מסוימות. למשל - הוא מתפלל היטב, או לומד ברצינות, וכו'. יש אחד שמתפלל אצלנו בביהכנ"ס שאני אוהב אותו כבר עשרים שנה, רק בגלל הצורה בה הוא עומד בתפילת שמונה-עשרה. ויש אצלנו אדם אחר שלומד היטב, הוא מגיע לבית הכנסת כדי ללמוד ואינו מבזבז זמן על פטפוטים, הוא פותח את הספרים מיד ומתחיל לעבוד על הסוגיא. למרות שהוא לא יודע, אני מסתכל עליו כל יום, ואני אוהב אותו! אחר - נותן הרבה צדקה, עוד אחד - שקט ומנומס. חפשו דברים טובים באנשים, תופתעו! בני אדם מלאים בטוב.

יש לך שכן, טיפוס שקט כזה. לא מפריע לך אף פעם, ולא מלשין עליך לעירייה. אז אתה לא חושב עליו אף פעם. וכי לזאת ייקרא "אהבת ישראל", העובדה שאתה לא שונא אותו? איך אפשר לגור על יד בן-אדם במשך שנים - שנים! - ולא לאהוב אותו?! די בזה שהוא שכן שלא עושה בעיות שכבר צריך לאהוב אותו, ואם הוא גם מידי פעם משאיל לך מברגה - אז עוד יותר!

### מידות נפלאות ביהודים פשוטים

ושומרי תו"מ בפרט, אין ספק שהם אנשים מלאים בדברים טובים. הם מגדלים ילדים שיהיו עובדי ה', מקיימים בתי כנסיות וישיבות בממונם ובנוכחותם, ומקיימים מאות מצוות בכל יום. יש כ"כ הרבה סיבות לאהוב אותם.

אפילו היהודי הפשוט ביותר מלא במידות נפלאות ומיוחדות. והפיקח יודע שכדאי לו להתעלם מהתכונות הפחות יפות, ולהתמקד בתכונות שמעוררות אהבה.

### הצדיק הנסתר

יש עוד אדם אצלנו בבית הכנסת, טיפוס עצבני מאד. תמיד הוא מלא בטענות על כל סביבתו: "אתה תופס מידי הרבה מקום", "אתה מתקרב אלי מידי", "אל תזיז לי את הסיידור!" ועוד על זו הדרך. במבט ראשון נראה שהוא סתם טרדן - אפילו טרדן גדול.

אבל אם ניקח כמה דקות להתבונן בו, נגלה שהוא אדם עם ערכים: הוא מגיע בזמן לתפילות תמיד, ממש בכל יום. והוא עובד מאד קשה כדי לפרנס את בני משפחתו. בשביל מה הוא עובד? הוא לא מרפד את כיסיו במזומנים. הוא עובד בשביל לשלם שכר - לימוד עבור ילדיו, כדי לחנכם בדרך התורה ולתמוך במוסדות - קודש.

אם נשוחח אתו שיחה אישית, נראה שיש עוד סיבות רבות להעריכו: שוחחתי עמו, והופתעתי לגלות שאדם זה ממש לחם למען יהדותו. הוא הגיע מבית ריק מידישקייט, ונטש את דרכי הוריו תוך מאבק עיקש נגדם והתקרב לתורה לבדו. אין זה מן הקלות. הוא מרד בהוריו כדי לעבוד את ה'! התחלתי להעריך



## נוסח התפלה - לשון רבים

כשנרצה להרחיב את עבודתנו בעניין "ואהבת", אפשר להתפלל עבור האדם שמתמסרים לאהוב אותו. כידוע נוסח תפילת שמונה-עשרה נתקן בלשון רבים. יש כאלה שכשהם אומרים "רפאנו ה'" הם מכוונים "רפאנו". הם סבורים שהתפילה נכתבה בלשון רבים רק כי זה דרך חשיבות לדבר על עצמו בלשון רבים, לדוגמא כשמלך אנגליה שולח כרוז הוא פותח "אנו, מלך אנגליה". אבל האמת היא שלא לכך כיוונו חז"ל, אלא צריך לכיין "רפא נא את כל בני ישראל". אמנם קשה לנו מאד לכלול בתפילתנו את כל ישראל, אבל לפחות את היהודי הזה שאנו מתמסרים לאהבו כעת, לא יקשה עלינו לכלול. א"כ נכוין עליו: "אנא ה', רפא אותו, שיהיה בריא, שלא יצטנן אפילו. שכל משפחתו תהיה בריאה". ובכך אט-אט נכנסת אהבתו אל תוך ליבנו, ואנו מתקדמים יותר ל"גדלות" באהבת ישראל!

## לעשות הכל!

ולא להפסיק לאהוב אדם זה לעולם! לחייך אליו כשאפשר, לומר לו כמה מילים טובות, ולא רק איזה "בוקר טוב", אלא להראות לו שבאמת אכפת לך ממנו. להתעניין איך עבר עליו היום, לדרוש בשלום משפחתו. אפשר גם מידי פעם לעשות איזו פעולה מיוחדת להיטיב לו, כגון לפנות את האשפה מחצרו. אם אתה אוהבו, אתה תחפש אופנים להועיל ולהיטיב לו. אבל העיקר איננו מה עושים, אלא עצם המחשבה והרצון להיטיב עמו, ועי"ז האדם נהיה "גדול" ממש, כי הוא גדל ביסוד היסודות של אהבת ישראל.

עניין זה שאנו עוסקים בו אינו דבר קטן, וחייבים להתייחס אליו ברצינות, לעשות מזה ה"עסק הפרטי שלי"! לא רק לשמוע אלא גם לפעול. וכל הצלחה קטנה בזה תקדם אותנו הלאה, שתי דקות של מחשבה בשבוע שבשלב ראשון מביאים לידי הערכה, שבקבוצתה נולד קצת חום בלב, ובסוף מגיעים לאהבה - אין ערוך לגדול הרווח. וכשנעמוד בזה נדע שאנו ממלאים את ייעודנו בעולם.

## תכנית ב': דקה ביום

ומכיון שמתקרבים אנו לסוף השנה, אני רוצה להציע תכנית נוספת שתעודד אותנו להתחיל את עבודת החיים הזו לאהוב את כל עם ישראל. מי שרוצה יכול להצטרף לתכנית לשנה הבאה, רק תגידו "אני מקבל על עצמי את התכנית לשנה הבאה" - ואתם בפנים, ללא כל תשלום... התכנית קלה ליישום אחרי שמתרגלים, ומי שיתמיד בה הרי הוא כבר בדרך לגדלות.

זו התכנית: כל יום להקדיש דקה אחת שלמה לאהוב יהודי אחד מסוים. ביום הראשון לבחור יהודי אחד, רצוי מישהו שקל לכם לאהוב, ובמשך דקה לנסות לעורר בלב הרגשת אהבה כלפיו. "לדחוס" כמה שיותר לתוך דקה זו: "הוא איש חסד. הוא מגדל משפחה של שומרי תורה. אשתו בישלה לנו ארוחות כשאשתי ילדה". וכהנה וכהנה. בתום הדקה לומר: "אני אוהב את פלוני, אני אוהב אותו". למרות שהאמת היא שאינך אוהב אותו עדיין, בכל זאת כדאי לומר זאת, "המחשבה נמשכת אחר הדיבור", וככל

## עין טובה בכל מצב

כשהיה רבינו שומע על אחרים איזה דבר של גנאי או שמצה, היה מחפש בכל אופן לחפות עליהם ולפרשו לצד זכות, או לכל הפחות למצוא ולהתרכז בצד הטוב שיש בהם. וגם ה' אומר שעכ"פ מוטל על כל אחד להתלמד ולקחת המעלות שיש להשני. ולדוגמא כשדיבר על תפילה מסודרת כראוי, היה מספר שפעם הוצרך להתפלל באיזה 'שטיבל' תפילת שחרית, וסדר התפלה שם במרוצה גדולה כל כך, היה לא לפי רוחו כלל, עד שכדי שתפילתו תהא עם הציבור, הוצרך להשלים תפילתו ע"י שעבר ממנין למנין ביותר משתי מנינים. אבל כשהיה מספר עובדה זו, ה' תמיד גם מוסיף להזכיר לשבח את מתפללי אותו 'שטיבל', האיך שכל משך התפילה אותם האנשים שהתפללו ב'שטיבל' הזה נתנו מטבעות לצדקה.

שתאמר זאת כך יותר תרגיש כך בלב, עד שבאמת תתחיל לאהוב את אותו פלוני!

## אחד ועוד אחד

ברגע שמתחילים לצעוד בדרך זו נפקחות לאדם העינים, הוא תמיד רואה עוד ועוד הזדמנויות לאהוב. פתאום הזמן לא מספיק לנו לחשוב על כל היהודים שהיינו רוצים לאהוב... נכנסים לבית המדרש ורואים אברך לומד תורה, הוא אחיך, מוסר את נפשו על תורת ה'! פשוט לאהוב! אמא דוחפת עגלה ברחוב ועדה שלמה של קטנטנים משתרכת אחריה, הרי חייה הם מקשה אחת של עבודת ה'! מה היא לא עושה בשביל לגדל את צאצאיה בדרך ה'! איך אפשר שלא להעריך אדם כזה?

גברים יחשבו על גברים, ונשים יבחרו נשים. עם מי להתחיל? אפשרות טובה אחת היא, לחשוב על רב הקהילה או הר"מ מהשיבה, ולא לשכוח גם את ההורים. וגם לאהוב כל אחד מילדינו במשך דקה ליום - לא ייחשב בזבוז זמן.

## לאהוב 365 יהודים בשנה

אם כל יום בשנה זו, נחשוב על יהודי אחד, בראש חודש אלול של שנה הבאה כבר 365 יהודים נאהבו על-ידך. שלוש-מאות-ששים-וחמש יהודים! אמנם עדיין אין זה כל עם-ישראל, אבל זו התחלה מכובדת. גם מי שיחזיק מעמד רק חודש כבר הגיע להישג גדול, אבל הרוצה להיות גדול בעיני ה' לא יפסיק לעולם להוסיף אהבה לישראל.

ומי שיעשה כן במשך שנתיים או שלוש - זה הרי לא עולה כסף - כבר יש לו נגיעה בעניין העצום של אהבת כל ישראל. וכל זה רק מדקה אחת ביום! היום השכן, מחר האשה, מחרתיים החברותא, וכך הלאה עוד ועוד. כך אפשר להגיע למדרגות שמעולם לא דמיינו.

## סוד אהבת ישראל - אהבת ה'

לפני שנסיים עלינו לעסוק בעוד פן אחד של עבודה זו. כי יש מקום לטעות גדולה בנושא של אהבת ישראל: הרי מהו היהודי בסך-הכל? אדם, שהיום כאן ומחר בקבר. היהודי עצמו הוא

ומי שפותח בעבודה זו, הרי הוא עוסק במצווה החשובה ביותר בתורה - אהבת ה', כי כשאוהבים את ישראל אוהבים את ה'! והרי הוא "עובד ה'" אמיתי.

### איך להאהיב את עצמנו על ה'

אהבת ישראל היא ההצלחה הגדולה ביותר בחייו של אדם, בזה גדלותו. ואין רווח לאדם יותר מהצלחה זו, כי ע"י שהאדם נעשה אוהב ישראל הוא משיג גדלות ושלמות ודבקות בבורא, מה הוא אוהב ישראל - אף אתה אוהב ישראל. "אין הקב"ה אוהב אלא מי שאוהב את ישראל" (מסילת ישרים פרק י"ט)

### שבת שלום!

## מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

#### שאלה:

למה הקב"ה ברא את השינה, הרי אין בזבז זמן גדול מזה?

#### תשובה:

באותה מידה אפשר לשאול: למה ברא ה' רעב? הרי גם לאכול זה בזבז זמן! ולמה ברא את הצורך להתפנות? גם זה בזבז זמן.

כל אלה הם שאלות מצוינות. אומר לכם תשובה: הקב"ה ברא את העולם כדי שנכיר אותו. הבעיה היא שאנחנו כל-כך עסוקים בעניינינו בעולם שאיננו מפנים זמן ולב להכיר אותו. אומר הקב"ה - אני אזכיר לכם. אנו חשים רעב, צריכים אוכל! ואז אנו מקבלים פיסת לחם, ואומרים: "תודה לך ה' על הלחם! מה הייתי עושה בלעדיך? הרי אני לא יכול להתקיים בלי מזון". הלחם גורם לנו להכיר טובה לה', לאהוב אותו. וכך אנו מקיימים את ייעודנו בעולם.

כשאנו עייפים ומרגישים שאין כח, חייבים לישון! האם אנו נלך לישון כמו סתם חתול, שהאינסטיקט שלו פשוט לשכב ולישון? לא, נודה לקב"ה על השינה, על עצם מה שאנו מסוגלים לישון! יש אנשים שאינם יכולים לישון, הם חולים! כמה שיהיו עייפים הם לא יכולים לישון ולקום רעננים. שינה היא ברכה, ועלינו להודות לה' עליה. נאמר בפה מלא כשנקום מהשינה: "אהה, איזה געשמאק זה היה! שנת לילה טובה ונעימה שכזו, טובה יותר מארוחת גורמה חמש כוכבים"... כשקמים בבוקר עם כוחות חדשים, כמו אדם חדש כפשוטו - אומרים לה' "מודה אני לפניך", ובשביל זה ה' ברא את הצורך בשינה, כדי שנכיר לו טובה ונתקרב אליו.

זוהי רק אחת מהתועלויות בשינה, ישנן עוד הרבה. הסברנו אחת מהן, איך ע"י הצורך בשינה האדם נהיה שלם יותר, קרוב יותר אל בורא.

בעצם כלום, הרי מתישהו הוא ייעלם בודאי. אז למה כ"כ חשוב לאהוב אותו? מהו הערך הגדול של היהודי?

התשובה היא שיש רק מקור אחד לחשיבותו של היהודי: אהבתו של הקב"ה. אנחנו אוהבים אותו כי ה' אוהב אותו! עד כמה ה' אוהב אותו? יותר מכל היקום כולו! כל הבריאה אינה שווה לפני הבורא כאדם אחד מישראל.

### לא כמו האסקימוסים

אהבת ישראל שונה לחלוטין מאהבת בן-שבת-זולו אחד לחברו, או אהבת אסקימוסי לאסקימוסי, וכן שונה היא מהקשר הפטריסטי שאזרח אמריקאי חש כלפי כל בני ארצו. כי אהבת ישראל מבוססת על אהבת ה' לישראל, היא הליכה בדרכיו של ה"אוהב עמו ישראל". זה כבר סיפור אחר לגמרי, אהבה שונה לחלוטין.

במה היא שונה? כדי להבין את ההבדל צריך להתבונן עד כמה הקב"ה אוהב כל אחד מישראל. נניח שיש לכם בן יקר וחכם, טוב עין ונעים הליכות, נאה ונחמד. אני עצמי ראיתי בן כזה לאחרונה, אחד מבני קהילתנו נכנס עם בנו לביהמ"ד, והבן הזה היה נאה וחכם, מוכשר מאד. והוא ישב שם עם אביו והסביר סוגיא קשה בטוב טעם ודעת, כמו מכונה משומנת, בעומק, בבקיאות ובהנאה. לא יכולתי להסיר את עיני ממנו.

אין ספק שבן כזה הוא בבת עינו של אביו, אין דבר בעולם כולו שאביו אוהב יותר ממנו. כמעט שאין מקום בליבו של האב לדבר אחר. ועלינו לדעת שאהבה עצומה זו היא ממש כלום לעומת האהבה שאוהב הקב"ה את היהודי, אותך עצמך וכל יהודי אחר. ואפילו אם היהודי הוא אדם טיפש ומכוער ויש בו כל חסרון בעולם, ונראה שאין כלל מה לאהוב בו, הקב"ה אוהב אותו אהבה עזה ולוהטת. "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה", למדנו בשיר-השירים (ח, ז). אהבה שעולה על כל דמיון. היש, איפה, מקום לדמיון כלשהו בין אהבת ישראל לאהבת אומות העולם?

כמובן שאני עצמי רחוק מזה מאד, אני מקשיב לדברים יחד אתכם, ומקווה שמשהו "יידבק". לפחות נלמד איך הדברים צריכים להיראות, ונבין שלאהוב יהודי זו זכות ששכרה יעמוד לנו לנצח נצחים.

### בחוץ - ילעגו

לאנשים שטרם הבינו מה תפקידם בחיים, כל זה עלול להישמע מוזר מעט. כשנצא החוצה עוד מעט וישאלו: "על מה דיבר היום הרב מילר?" ואתם תענו: "הוא אמר שצריך לאהוב יהודים", הם יצחקו: "מה החידוש בזה? מי לא יודע את זה?" אולי כולם יודעים את זה, אבל מי עושה את זה? מי חושב על זה? את מי שאוהבים - אוהבים, ומי שלא - מה אפשר לעשות? חושבים שפטורים מהעניין. אבל אנחנו למדנו היום שחובה לעבוד על עניין אהבת ישראל עבודה רצינית, התחלנו "מקצוע".

## ציוני דרך לבין הזמנים / ד. סוקולובסקי

"והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול" (רמב"ם הל' יסודי התורה ב, ב)

א. ד' אמות (חדשות) בא"י, בזול ב. אל גינת אגוז ג. דומה לכלב: 1. פירות וציטוס 2. באוטובוס 3. בגינות. ד. זריחה במצדה ה. כניסה אחורית בנחל ו. מעין שבע במלון ז. תפילה בנסיעה ח. הגיע ליעדו באמצע שמו"ע ט. לא תתגודדו י. נט"י בכוס ח"פ יא. על טבילת ידיים יב. מגבת יג. כוס שאינה טבולה יד. הר חרמון טו. סדרי עדיפויות: 1. כובע וחליפה 2. בגד מצילים 3. קרי"ש 4. נץ 5. נץ 2 6. עלינו לשבח 7. מנחה ביחידות 8. מנחה קצרה 9. שחרית מאוחר 10. גאולה לתפילה 11. בעל קורא 12. בעל קורא 2 13. שנים מקרא, כיבוד אב ומעשה רב.

א. ד' אמות (חדשות) בא"י, בזול

כל ההולך ד"א בא"י מובטח לו שהוא בן העוה"ב (כתובות קיא). וכ' בשו"ת מהרי"ט (יו"ד ח"ב כ"ח) שאע"פ שאין מצוה זו ממנין תרי"ג המצוות, מ"מ זכות היא להראות חביבות א"י ע"י שמהלכים בתוכה ורואים מעלת הארץ במקומות הקדושה שבה. ובמ"ב הביא להל' מצוה זו (סי' רמ"ח סקכ"ח).

ואכן לא נמצא מקור למה שרגיל בפי ההמון דהמצוה היא דוקא ד' אמות חדשות, ואפשר גם בד' אמות שכבר הילך בהן. אכן יש עדות (ספר מעשה איש ח"ב עמ' ריט) מהרב משה קרלינסקי (סבא של ראג"ק חתן הרי"ב) שהזמין את החזו"א לשמש סנדק בברית בנו (אולי הילד הנימול היה אביו של הנ"ל).

וכשבאו לקירבת מקום הגיעו לאתר שעדיין לא נסלל בו כביש והיה כמה עשרות מטרים עד למקום הברית והיה מקום חולות והנהג סרב לנסוע עליהם, והמלווה הפציר בנהג שיכנס בנמקו: "היהודי היושב לידך הוא החזו"א"

אך החזו"א הגיב "אל תבקש, אנחנו נלך ד"א חדשות בארץ ישראל", ומלשון זה משמע שיש ענין בד"א חדשות, אכן אפשר דהעדות אינה מדויקת והוא לא אמר חדשות.

ואם כנים אנו בדברינו דא"צ חדשות, הרי שאפשר להקיף את כיכר השחפים (גן האניה לשעבר) פעמיים ביום ובזה לצאת כמה פעמים ידי ד"א בא"י, ובמחיר שוה לכל נפש.

ב. אל גינת אגוז

יש להקפיד בעת הליכה במסלולים שונים ובשדות שונות, שלא לעבור בשדות פרטיים של ירק ומטעים כי בד"כ בעה"ב מקפיד שלא יעברו בשדהו, (לגבי מטעי יונאי שבין גבעה ג' לגבעה א', כל אחד ישאל את רבותיו. כי רבים נהגו ללכת שם, ורבים אחרים נהגו להגיע בקו פנימי).

אבל בשדות שאין בהם זרעים ונטיעות יש לאמוד באמדן דעת אם הבעלים מקפיד או לא, דיש פעמים רבות שאין לבעלים על מה להקפיד. אך אם המקום נראה שמור ומטופח יש להימנע מלילך שם.

ג. דומה לכלב

א' בגמ' (קדושין מ:): האוכל בשוק דומה לכלב ונפסק להל' שהוא פסול לעדות, ופירש"י "האוכל בשוק הואיל ואין מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו וליפסל" וכ"כ הרמב"ם דאדם שאין מקפיד על כבודו ועל בושותו יכול להגיע לידי עדות שקר כי לא יחוש לקלונו.

1. פירות וציטוס:

ומ"מ נפסק דנפסל לעדות רק אם אוכל פת בשוק וכדעת ר"ת בתוס' שם ד"ה וי"א בסוה"ד. אבל באוכל פירות וציטוס לא נפסל לעדות.

(ויש להזהר בדיני שינוי מקום לענין ברכות, ואם החל לאכול בדרך יכול להמשיך, אא"כ התחיל בתוך רכב שאז אם יוצא הרי"ז שינוי מקום).

2. באוטובוס:

הגר"ש זצ"ל פסק שלאכול באוטובוס אין בזה משום אוכל בשוק משום שזה מקום מוצנע, אך שלא יפריע לאחרים (ביצה קשה, גזר, וכדו').

3. בגינות:

יש מקום לומר שאכילה בגינה ציבורית במקומות המיועדים לאכילה אינה בכלל אוכל בשוק, דאין בזה מקום לבושה וגם החש לכבודו אוכל במקומות כנ"ל. וזיל בתר טעמא.

ד. זריחה במצדה

א' בר"ה כד. לא תעשון אתי אלהי כסף - לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות.



ונפסק להל' (יו"ד קמא, ד) דאסור לצייר או ליצור דמות שמש וירח בין בולט ובין שקוע. ויש שפסקו דה"ה שאסור לצלם, אכן ביביע אומר (ח"י שעב) התיר לצלם. אכן אם מצלם חצי שמש כגון במהלך שקיעתה או זריחתה, יש לו על מה לסמוך. ויש שאוסרים לאכול עוגיות המצוירות עליהם צורת שמש או כוכב. אכן לכאורה כוכב לא כ"כ נראה כמו הרגילות לצייר כוכבים. ומי שחושב שכך נראה כוכב הרי הוא כוכב.

ואכן יש קולות רבות בדינים אלו אך ראוי להתבונן ולברר הדינים באיסור זה. והליץ ע"ז הגר"ד הלוי שטרן שליט"א דהנה א"י בגמ' (שבת קנה:) לית דעניא מכלבא, ולית דעתיר מחזירא, כלומר אין עני ככלב כי הוא תמיד רעב, ואין עשיר כחזיר כי הוא אוכל כל אשפה ברחוב.

והגר"א רמז בזה דהלאו של איסור אכילת חזיר הוא לאו עשיר שכולם יראים ממנו ומתבדלים מחזיר, אבל הלאו של כלב שהוא איסור לשה"ר (דהמספר לשה"ר ראוי להשליכו לכלבים), הוא לאו עני ואין בדלים ממנו די.

והליץ הגר"ד ש, שגם האיסור הנ"ל שלא תעשון דמות שמי שמששים לי במרום הוא איסור עני שאין הכל בקיאין בהלכותיו ואין גזהרין בו די.

#### ה. כניסה אחורית בנחל

ישנן שמורות טבע רבות שהרשויות גובות דמי כניסה בכניסה הראשית לשמורה. ויש לדון אם אפשר להכנס לתוך השמורה במרוצתה מכניסה צדדית ללא תשלום.

והנה למ"ד דינא דמלכותא גם בא"י ואסור לגנוב מהממשלה בא"י, הרי שגם בזה לכאורה אסור, וכך נקטו הגריש"א והגרשז"א. ובשם החזו"א מ"ט דאין לממשלה דין מלכותא, ואין דינה דינא. אלא דיש לדון שיש לשלם משום שהן מתחזקים את המקום ובלעדי מעשיהם היה בלתי ניתן להכנס מפאת הסכנות השונות. ועי' בזה בספר שלהי דקייטא להרש"ב גנוט.

#### ו. מעין שבע במלון

אין מברכין ברכת מעין שבע במקום שאינו ביכ"נ קבוע. והנה יש לדון בנופשים במלונות שונים, ואמנם ברוב בתי המלון הכשרים בא"י, יש בתי כנסת וממילא יש להם דין ביכ"נ קבוע ויש לומר שם ברכת מעין שבע (גם אם לא בכל שבוע מתקיים שם מנין).

אבל יש בתי מלון ובעיקר בחו"ל שמיידים שם חדר לתפילה במשך כל חדשי הקיץ, אך הוא אינו ביכ"נ קבוע. והנה מרן רשכבה"ג זצוק"ל הורה שלא לומר מעין שבע במנין שהתקיים בקביעות, בביתו רחוב חזו"א 5, משום שזה לא ביכ"נ קבוע. (וי"א שהיה לו ענין מיוחד להדגיש תמיד שאי"ז ביכ"נ בכדי שלא להכביד על השכנים).

הגם שהיה שם ס"ת, ונפסק במ"ב (רס"ח ס"ק כד) דאם יש ס"ת ויש קביעות "על איזה ימים" מברכין מעין שבע. ושה"ת הגר"ח שליט"א הורה לומר אפילו ביש ספרי קודש ול"ד ספרי תורה. ובאמת באג"מ או"ח ח"ד סט, ג, משמע כהגרא"ל זצוק"ל, דנקט שם דאין הדבר תלוי בס"ת כלל אלא בקביעות המנין.

אמנם בירושלים נהגו לומר בכל מנין מעין שבע כי כל העיר נחשבת כבית כנסת. לתשומת לב הנופשים בירושלים ! כל העיר בית כנסת !

#### ז. תפילה בנסיעה

אי במג"א (או"ח צ"ד סק"ד) שאם הוא בדרך וירא שיבלבלוהו עוברי דרכים יתפלל מיושב או אפילו מהלך בכוונה ולא בעמידה.

ובשו"ת יביע אומר (ח"ג ט) שאם אדם מקפיד תמיד לכוון באבות, וקשה לו לכוון מיושב בנסיעה, יכול לו להתפלל ויתפלל תפילת השלמה, אבל אם יכול לכוון בשיבה וודאי שישב ויתפלל.

אבל במקור חיים ובפרי מגדים כתבו שעדיף בעמידה בכל גוונא ולא בשיבה, משום שהתפילה היא דומיא דקרבן.

אבל בודאי שתמיד כדאי להשתדל לעמוד ולהתפלל, מלבד נשים ובנות בנסיעה באוטובוס, כאשר יש גברים באוטובוס, עדיף שישבו מפני הצניעות.

#### ח. הגיע ליעדו באמצע שמו"ע

אם התפלל באוטובוס, ולפתע הגיע האוטובוס לתחנה המיועדת עבורו, ירד אפי' שהוא באמצע שמו"ע כדי שלא יהיה טרוד ויוכל לכוון, וימשיך להתפלל בחוץ. (אשי ישראל כג, הע' מג בשם הגר"ח ק).

#### ט. לא תתגודדו

בבית כנסת של ספרדים ינהג כמנהגם גם אם הוא שכנוי, וכן להיפך. אכן לענין נפילת אפים לדעת הגריש"א אם יכול ליפול

על פניו בצינעה, יפול. ובשו"ת משנת יוסף העלה דיכול ליפול על פניו ואין בזה משום לא תגודדו, מטעמים שונים.

אמנם בשטיבלאך, נקטו דאין בזה מנהג המקום וגם אם הש"ץ בן עדה אחרת יכול המתפלל לנהוג כמנהגו. גם מו"ר ר"י קמניץ שליט"א הגר"י שיינר נקט דאין דין לא תתגודדו בשטיבלאך.

ובכתר ראש (אות לז) כ' דהתפילה והנוסחאות והנהגות הולכים אחר הרוב ולא לשנות ממנהג הרוב משום לא תתגודדו ומשום פרוד לבבות, דמפרוד המנהג נעשה פרוד לבבות וכן ציוה הגר"א לתלמידו רבי יעקב מנובהרדוק להתפלל כמנהג בית הכנסת בשא"א לו באופן אחר ואיך שיהיה ובלבד שהכל יהיה לשם שמים.

#### י. נט"י בכוס ח"פ

הגר"ש וואזנער (שבט הלוי) והגר"ב זילבר (אז נדברו) כתבו שניתן להחשיב כלים חד פעמיים ככלים וא"כ ניתן ליטול בהם ידיים.

אבל באג"מ ועוד פוסקים רבים החמירו שאין להשתמש בזה לנט"י, ועל כן מומלץ להצטייד בספל רב פעמי.

#### יא. על טבילת ידיים

וכשאינן כלי ליטול ידיים אם הוא נמצא על שפת הים יכול לטבול ידיו בים ולברך על טבילת ידיים, מלבד בכירת או בנחל אחר שמימיו ראויים לשתייה שאז יברך על נטילת ידיים, ורק במים מלוחים יברך על טבילת ידיים. (אכן בכף החיים תמה על החילוק וסבר שתמיד יברך על נט"י).

#### יב. מגבת

ויש לזכור ליקח גם מגבת בד או נייר כדי שיוכל לברך על נט"י עובר לעשייתו ולנגב מיד, כי אין לנגב בבגדים דזה קשה לשכחה.

#### יג. כוס שאינה טבולה

אם אין לו כוס ח"פ וכדו', והוא נמצא במקום שיש רק כוסות אשר כנראה אינן טבולות, אם כוסות אלו אינן שלו, יכול לשתות מהן דכיון שאין הכלי שלו אינו מחוייב בקום ועשה לטבולו, והמאכל אינו נטמא ממנו (הגרשז"א, שו"ת מנח"ש סו).

#### יד. הר חרמון

הרואה הרים גבוהים במיוחד, אם לא ראה אותם ל' יום מברך עושה מעשה בראשית (שו"ע סי' רכח סע' א-ג). ועל כן הרואה את הר החרמון מברך ברכה הנ"ל [הגרשז"א זצ"ל אשרי האיש ח"ב פמ"ו סב]. ואם רואהו בלילה יברך רק אם מתפעל ממראיתו (הגרשז"א זצ"ל הליכ"ש פכ"ג אות כו).

#### טו. סדרי עדיפויות:

##### 1. כובע וחליפה

הגר"ח"ק הורה שעדיף להתפלל עם כובע וחליפה מאשר להתפלל במנין. ובספר תפילה כהלכתה הביא מהגרשז"ל דחלק ע"ז, כי אין להפסיד עבור המלבושים תפילה בצבור.

##### 2. בגד מצילים

תפילת י"ח על שפת הים, כאשר שקיעה"ח קרובה ובגדיו רחוקים ובאפשרותו להתפלל עם בגד-מצילים בלבד, אל יתפלל ויתפלל אח"כ תפילת השלמה, ואפילו רק חצי גופו העליון חשוף. אבל אם יכול לכסות את פלג העליון של גופו, אפילו זרועותיו מגולות מותר להתפלל.

##### 3. קרי"ש

אבל קריאת שמע, באנוס משום שהזמן עובר, יקרא אפילו חצי גופו עליון חשוף.

##### 4. נץ

הרגיל להתפלל בהנה"ח, עדיף להתפלל ביחידות בלי תפילין כותיקין, מאשר תפילה בצבור עם תפילין. אך זאת רק לרגיל בכך כל השנה.

##### 5. נץ 2

עדיף להתפלל כותיקין בצבור ובלי לשמוע קדיש וברכו מאשר תפילה עם קדיש קדושה וברכו אך לא ותיקין.

## 6. עלינו לשבח

אמירת עלינו לשבח עם הצבור עדיפה על פני הנוסח המורגל אצלו. (כגון שכנזי במנין ספרדי יאמר עלינו בסוף התפילה כמנהגם).

## 7. מנחה ביחידות

עדיפה מנחה ביחידות קודם שקיעה"ח מאשר מנחה בצבור אחר שקיעה"ח.

## 8. מנחה קצרה

עדיפה מנחה קצרה קודם שקיעה"ח ממנחה עם חזהש"ץ אחר שקיעה"ח.

## 9. שחרית בשעה מאוחרת

שחרית בזמן ביחידות עדיפה על שחרית אחר זמן תפילה בצבור.

## 10. גאולה לתפילה

עדיף לסמוך גאולה לתפילה על פני הפסקה בכדי לשמוע קריאת התורה.

## 11. בעל קורא

בעל קורא שאין אחר במקומו, יקרא לצבור גם אם יפסיד תפילה בצבור ושמיעת קדושה וכו'.

## 12. בעל קורא 2

בעל קורא שאין אחר במקומו יקרא אפילו אם יפסיד בכל בין גאולה לתפילה.

## 13. שנים מקרא, כיבוד אב ומעשה רב

האדמו"ר מויז'ניץ בעל דמשק אליעזר קרא פעם שנים מקרא וכבר היה בפסוקים האחרונים של הפרשה, והנה אביו בעל "אהבת ישראל" נכנס ושאל אותו דבר-מה, הפסיק ה'דמשק אליעזר' את קריאתו וענה לאביו על שאלתו.

לאחר מכן חזר שוב על כל הפרשה מתחילתה, כי הקפיד על דעת האריז"ל שלא להפסיק בדבור. שאלו אחד התלמידים מדוע לא סיים הקריאה בטרם ענה לאביו כי נשאר לו מעט מאד, השיב לו הדמשק אליעזר: הלא מצות כיבוד אב דאורייתא היא, וא"כ איזה ערך יש לקריאת שנים מקרא אם אתן לאבי להמתין עלי??

סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם (סוף קהלת)

## ליקוט אבני דרך לבין הזמנים / דב סוקולובסקי

א. "דאצ'ה" למי מיועד ב. תפילת הדרך לנוסעים לפארק הכט ופארק לוקי ג. דברי עידוד למטיילים ד. מצות הטיולים ה. סובו ציון והקיפיה ספרו מגדליה ו. הנוסעים לקייטנאות יודעים היטב מה זה ימי שמש ז. מיעוט שיחה

יהי רצון שתולידנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריךנו לשלום ברוך אתה שומע תפלה

## א. "דאצ'ה" למי מיועד

מסופר שהנצי"ב כתב פעם הערה לדברי האדר"ת וכעבור כמה ימים הגיע מכתב מהאדר"ת ובו תשובה להערת הנצי"ב, הנצי"ב שם לבו לחותמת הדואר על המעטפה וראה שבמקום העיר "פוניבז" שבה היה האדר"ת רב, כתוב עיר אחרת, ושאל האם האדר"ת החליף את עיר רבנותו, ונענה לו שהוא נמצא בנופש ("דאצ'ה").

הנצי"ב, שהיה כידוע גיבור חיל מבחינה גופנית, ומעולם לא יצא לנופש היה סבור שדאצ'ה זה פינוק לעשירים, התפלא "אדם גדול כהרב מפוניבז' מה לו ולדאצ'ה?"

(עי' בדברי הנצי"ב במרומי שדה מגילה ו. ד"ה ולמה "אלא בשביל שחמי טבריא היו טובים לרפואה יותר מחמי גרר והיו הרבה אנשים הולכים לשם מכל אר"י, ומשו"ה היו נמצאים שם כמה ריקנץ שהלכו להתענג ולבלות ימיהם בדרך במקומות המרחצאות, וכו', ובשביל שהלכו לשם כמה חולים עניים ונצרכים לחסדי הריקנץ העשירים שהלכו שמה להתענג " וכו' )

ונחה דעתו רק אחר שהסבירו לו שהגאון האדר"ת הוא חלש בגופו ואין זה פינוק עבורו אלא הכרח ובריאות.

## ב. תפילת הדרך לנוסעים לפארק הכט ופארק לוקי

שמעתי מאברך שהי' נוסע מב"ב לאלעד כל יום, והורה לו הגר"נ קרליץ שיאמר תפילת הדרך. ועי' ספר דעת יהודה שהגר"י שפירא מעיד שהחזו"א אמר תפילת הדרך ה"ד כשנסע לפתח תקוה. ואמר לי הרב ישעי' אפשטיין, שבדרך לקרית ספר נוהג הגר"ח קניבסקי לומר תפילת הדרך. ושמעתי מהגר"י דרזי, דכשהגר"ש נסע לטלז סטון לא אמר תפה"ד. (קובץ שואלים ודורשים לביה"ז אות לב)

ולפי"ז יש לדון בהנוסעים מרכסים לחיפה (הכט) וחזור, וכן בנוסעים מרכסים לקרית אתא (לוקי) וחזור, אם צ"ל תפיה"ד.



### ג. דברי עידוד למטיילים

כדי לרומם רוחם של המטיילים נביא כאן מדברי המהרש"א (שבת קיט: ד"ה ואמר רבה) על דברי הגמ' "ואמר רבה לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה" וכ' המהרש"א שם את העבירות אשר בשבילם חרבה ירושלים וז"ל: והנה רוב עוונות וכמעט כולם הם בדור הזה בעוונותינו הרבים וכו' ביטול תינוקות של בית רבן הוא מצוי בכל קהלה גם הבחורים מבטלין רוב הימים "בבין הזמנים" והולכים ברחובות בביטולים וטיולים וכו' עכ"ל ע"ש.

ובכדי לשמחם ביותר נביא גם דברי המהר"ל: "יקראו דרור לארץ לכנות הזמן 'בין הזמנים'. וכל אחד הולך בשרירות לב הרע וכו' וע"י ביטול זה מרגילים עצמם לשחוק וקלות ראש וזולתן מהדברים המגונים" (דרוש על התורה, שבסוף באר הגולה, עמ' מ"ו).

אכן ראוי לציין שכל ראשי הישיבות בדורנו סבורים שבימינו זה נחוץ ומועיל, ועל כן כל אחד ינהג כמנהג בני משפחתו וחבריו. ועוד בענין זה באות דלהלן.

### ד. מצות הטיולים

הג"ר שמואל ברוך גנוט שליט"א (הידוע בפניניו המאירים והמשמחים בכל שבוע ביתד נאמן), דן (בקובץ שלהי דקייטא) בשאלה אם יש מעלה לטייל ולתור באה"ק ולצעוד במשעוליה. ומביא שדעת הבן איש חי ועוד, שיש ענין בזה משום יישוב הארץ.

אבל שה"ת מרן הגר"ק אמר לו שאין ענין בזה משום יישוב הארץ, וגם כשהולך ומטייל אין צורך לכוין לשם מצוה בזה. כי מצות יישוב א"י מקיים כשנכנס לא"י או ביום עומדו על דעתו ויודע שהוא בארץ ישראל, ואין צריך לכוין בכל סיור או טיול לשם מצוה. אך יש הצעה אחרת באות דלהלן.

### ה. סובו ציון והקיפיה ספרו מגדליה

מובא מהג"ר זונדל מסלנט זצוק"ל (רבי יוסף זונדל מסלנט תולדותיו עמ' לז-לח), שכשהיה נוסע לחברון וכן בבואו לירושלים היה עובר ומונה את חצרות הבתים גם את אלו של הגויים ואמר לסובביו שתמהו ע"ז "למה תתמהו והלא מקרא מלא הוא סבו ציון והקיפיה ספרו מגדליה".

פי' שאין מקרא יוצא מידי פשוטו וא"כ יש לספור מגדליה, ולפי"ז צ"ל שציון הוא כינוי לכל ארץ ישראל. וראי' לכך יש מגמ' בכתובות עה. ע"ש. וכן ראי' מכתובות קיא. אמר רב יהודה כל הדר בבבל כאילו דר בארץ ישראל שנאמר (זכריה ב, יא) הוי ציון המלטי יושבת בת בבל וכו' ע"ש.

וא"כ הצעה יש לנו לנוסעים לנפוש בירושלים ספרו את הבתים והחצרות בשכונתכם ודרך חלון נסיעתכם. ובסוף ביה"ז נציע לערוך הגרלה בין הסופרים את המספר הרב ביותר של הבתים והחצרות בירושלים.

### ו. הנוסעים לקייטנאות יודעים היטב מה זה ימי שמש

מובא בס' דעת חכמה ומוסר לרבי ירוחם ממיר (ח"ב מאמר ע"ג) הסוד של אלול הוא, שהוא זמן של ימי רצון, הזמן עצמו של אלול משפיע שפע של רחמים ורצון עד אין שיעור. ומה גדול מאוד החיוב על האדם לנצל כל רגע ורגע מימי אלול, לנצל את הארת הפנים המאירה והמזהירה בימים אלו. אותם הנוסעים לקייטנאות יודעים היטב מה זה "ימי שמש", ואיך צריך לנצל כל רגע מימי קייטא. אלול הוא קייטא לנפש, ימי אלול הם ימי שמש הכי בהירים ויפים ברוחניות. והיודע זאת, יידע איך לייקר את הימים האלו וכו' ע"ש.

### ז. מיעוט שיחה

יש מביאים מקור לימי בין הזמנים מדברי התפארת ישראל באבות על המשנה בקנין תורה "מיעוט שיחה" שאין כוונת התנא לשלול לחלוטין את הדיבור אלא שימעט בדיבור, כי שיחה מועטת יפה לתורה כדי שתנוח עי"ז הנפש.

ומכאן שכל דבר המועיל למנוחת הנפש הוא נצרך וטוב לקנין התורה.

ומרן המשגיח ה'דרכי דב' זצ"ל הביא זאת בשיחותיו מהחזו"א, וכן מובא בהקדמה לס' בית אהרן (וולקין) בשם הגר"א. אמנם הג"ר משה מרדכי שולזינגר זצ"ל כתב באריכות במכתב למרן המשגיח זצ"ל, שאין ד"ז נראה נכון ולא מסתבר שהחזו"א והגר"א יאמרו כך (ולא התייחס לתפא"י הנ"ל).

בני תורה אֲנֵחָנו בָּנִים לְכָל דָּבָר. תּוֹרָה אֵת הוֹרֵתֵנו וְלָנוּ אֵת מְשֻׁמֶר. נִפְשׁ וְגוֹף אֵת חוֹבֶקֶת דּוֹפֵק חַיֵּינוּ רַק אֵת. אֵל תּוֹךְ תּוֹכֵנו חוֹדֶרֶת לְטַעַת חַיִּים לְעַד. תּוֹרָה, אָנוּ בָּנִים לָךְ בְּרִית בְּיָגֵנו כְּרוֹתָה. כָּל עוֹד אָנוּ חוֹסִים בְּךָ אֵין אָנוּ בְּגֵי תְמוֹתָה (הגר"מ"א שליט"א שיר תנועת בני תורה)

## פרק ערב שבת

### מתוך היצירה החדשה "צדיק כתמר יפרח" חלק ב' העומדת לראות אור בקרוב

#### הנהגות רבינו בערב שבת

##### הנהגה שהבנות ידליקו נרות שבת

בבית רבינו הבנות הדליקו נרות שבת, כבר מהבת מצוה, והוסיף רבינו דכן נהגו בבית הגרי"ז. [ולכאור' מדליקות בברכה, אבל יש להסתפק אי יש בכח"ג קנס באם תשכח להדליק, כיון דאינו ממש חיוב].



##### הנחת המפה על השולחן

בבית רבינו נהגו להניח את המפה כבר מליל שישי על השולחנות לכבוד שבת, וביום ראשון בבוקר היו מורידים אותם.

סיפר הרה"ג ר"צ שטיינברג: באחת השנים הגיע רבינו למסור שיחה בבאר שבע על דוממות השבת. הוא דיבר ביום חמישי על חביבות המצוה. למחרת סיפר לי אחד, שכבר באותו ערב הוא ערך את שולחן השבת בביתו בגלל חביבות המצוה. כשסופר המעשה לרבינו לאחר מכן הוא פרץ בכי של התרגשות (מוסף ית"נ יתרו תשע"ד).

##### מלאכה בערב שבת

רבינו מקפיד שלא יעשו מלאכות גדולות בבית בער"ש אחר חצות. פעם אחת החליפו את הדוד שמש ביום ו' בקיץ אחרי חצות. ורבינו לא רצה להשתמש במים החמים לפני שבת בגלל זה.

##### אכילה בערב שבת

בערב שבת ויום טוב נהג כחומרא על עצמו שלא לאכול בצהרים כלל רק בבוקר.

##### החלפת נעלים לכבוד שבת

(שיעור במ"ב, מט"ו מ"טש"א) מובא בסי' רס"ב שצריך להחליף כל בגדיו לכבוד שבת, ואמר רבינו שיש לו ראייה שאי"צ להחליף נעלים, דכתוב (ב"ב נח.) שבת"ח יש מנעלים מתחת למיטה בקיץ של חורף, ובחורף של קיץ, ולא מובא שגם של שבת או חול... (רי"א)

##### בגדי שבת

רבינו היה מחליף לכבוד שבת את כל הבגדים, אפילו כיפה ונעליים, ולובש מגבעת ומעיל עליון מיוחדים לשבת (עי' משנ"ב סי' רס"ב סק"ה, כף החיים סק"ה).

וכנסע רבינו לחו"ל, הקפיד באריות הדברים בעיקר על צרכים רוחניים, למשל הקפיד שיכניסו את כל בגדי השבת כפי שרגיל להחליף את כל בגדיו ממש מכף רגל עד ראש, כמבואר בהלכה.

##### חסידות לא על חשבון השני

שריפת צפריים בחב לאחרינא (שיעור במ"ב הל' שבת, בלק, תשס"א) כשהייתי בחור, נהגתי לשרוף צפריים, כמ"ש השורפן חסיד, אבל אח"כ כשהייתה גרה אצלנו השוויגער, היתה נחרדת מהשריפה ומהריח, ולא חשבתי שצריך לצער אלמנה כיוון שאני רוצה להיות חסיד... ואח"כ אותו דבר היה אצל אשתי, שהריח מהשריפה הפריע, ולא חשבתי שיש דין להיות חסיד כשמפריע לאחרים, ולכן אינני שורפם... (רי"א)

##### להיזהר מהכשלת עובדי הדואר

מתי שבאתי אליו ביום שישי, היה נותן לי גלויות (דואר אויר) לשים בתיבת דואר, ואמר לשים זאת רק אחרי שעה 12:30, שאז ודאי כבר לא יקחו זאת בערב שבת (הדואר עובד ביום ו' עד השעה 12:00), ולא יחיה בזה שום חשש חילול שבת (מפי הרה"ג ר' יוסף פלמן).

##### קציצת הציפורנים

אחר שקצץ הציפורנים זרקן לבית הכסא (עי' משנ"ב סי' ר"ס סק"ו). בעבר היה שורף את הציפורנים אבל בשלב מסוים ריח השריפה התחיל להפריע להרבנות ע"ה, ואז אמר שחסיד שורפן זה לא על חשבון אחרים.

##### טבילה בערב שבת

בערב שבת בדרך כלל היה הולך למקוה של שיכון ג' שהיה אז מקוה ישן וקטן, כי לא רצה ללכת ערב שבת למקוה חפץ חיים היות וזה סמוך לישיבה ולכולל, ובדאי הרבה מתלמידי הישיבה נמצאים שם, והוא חשש להכשיל אותם בהלכה (יו"ד סי' רמ"ב ט"ז) שתלמיד לא ירחץ עם רבו ולכן הרחיק למקום אחר. הוא אמר לי אז כי אמנם יש אומרים שזה רק על רבו מובהק, אבל יתכן תלמיד שלא למד לא לפני ולא אחרי רק באותה שנה אצלי... ואני כמו רבו מובהק... חוץ מזה יש דיעות שנאמר על כל רבו.

##### יקדים תפלה – מתפלל שירגיש טוב בשבת

(ליל ש"ק דברים תשע"ב) אמר רבינו דברי הגמ' בסנהדרין מ"ד ב' אמר רבי אלעזר לעולם יקדים אדם תפלה לצרה, לכך כל ע"ש אני מתפלל שארגיש טוב

בשבת, וזה בדוק ומנוסה שהתפילה מונעת. [עכשיו אני חושש שאני לא ארגיש טוב, כי כל השבוע אני אוכל רק קצת תבשיל, ובשבת אוכל גם פת, שזה קשה לי ובעצם היה אפשר לעשות קידוש ולשתות שתי רביעיות, כך היה יותר קל].



## לימוד בערב שבת

### לימוד בערב שבת הדרך לנצל מהגזירות

בעת שגזרו הרשעים רח"ל גזירות על בחורי הישיבות ואברכי הכוללים להוציאם מלימוד התורה, כתב רבנו (סיון תשע"ג) בתו"ד: ובאנו בזה להציע להתחזק ולהרבות בלימוד התורה ברציפות, ובפרט בימים שיש בהם רפיון כגון ימי שישי ושבת, אשר הרפיון בהם רב, ולקבוע בהם סדרים שיתחזקו בהם מאד בלימוד התורה. וראשי הישיבות יעוררו על דבר זה.

עוד כתב רבנו מכתב בענין זה: לכבוד האברכים החשובים בבית המדרש בעיר... המחפשים לעשות הטוב וישר בעיני ה' יתברך לקבוע עצמם ללימוד תורה בחורף בימי לילי שבת הארוכים. כמובן שזה יהיה באופן שלא יפריע לשלום בית. ויזכו להרבות תורה ויראת שמים הם, ובניהם, ובני בניהם, וירבו זכויות לתועלת כלל ישראל. ו' כסלו תשע"ג לפ"ק (קובץ אגרות, אגרת שס).

### על הלימוד בימי שישי ושבת

לדאבוננו לא זכינו ללימוד תורה לשמה כפשוטו: בגלל ציווי הקב"ה – שזו מדרגה שאין לשער. אילו היו לומדים תורה בגלל שהקב"ה צונו, ה' הכל נראה אחרת לגמרי, ולא ה' שאלות איך לחזק את הלימוד של ימי שישי ושבת, כי מאי נפק"מ בין ימי שישי ושבת לשאר ימות השבוע? ! אלא מאי? שלא הגענו למדרגה כזו של לימוד התורה בגלל ציווי הקב"ה. כך זה אצלנו המבוגרים, וכ"ש אצל בחורים שעדיין לא הגיעו לדרגה של לימוד התורה בגלל ציווי הקב"ה שזוהי דרגה גדולה מאד של לימוד תורה לשמה ממש, ועפ"ר יש פניות נוספות. וכבר כתב הראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם שכתב בפ"ד מהל' ק"ש ה"ז וז"ל: כל מי שהוא פטור מלקרות קריאת שמע אם רצה להחמיר על עצמו לקרות קורא והוא שתהא דעתו מיושבת עליו, אבל אם ה' זה הפטור מלקרות מבוהל אינו רשאי לקרות עד שתתיישב דעתו עליו. והשיג עליו הראב"ד וז"ל: ומה בכך יקרא ויהא כקורא בתורה ולא יהי כפורק שם שמים מעליו ואין זה דומה לתפלה, ואין חוששין עתה ליהרא שחדבר ידוע לרוב הקוראים והמתפללים שאינה אלא מצות אנשים מלומדה, גם בחכמי הגמרא היו אומרים כן מחזיקנא טיבותא לרשאי כד הוה כרענא במודים, ואידך אמר דהוה מני דיומסין בגו צלותא, ואידך אמר דחשיב מאן ממטי אסא לבי מלכא. עכ"ל. כך כותב הראב"ד על בני דורו שרוב האנשים היו עושים מצות אנשים מלומדה, ובדורינו על אחת כמה וכמה... וא"כ איך למעשה אפשר לחזק את הלימוד בימי שישי ושבת?

כמדומה שרבנו הנצי"ב ה' לומד בימי שישי את פסקי הרא"ש, ע"כ העצה היא ללמוד בימי שישי איזה לימוד שיהי' לו מזה הנאה. אמנם יש כאלו שנותנים עצה פשוטה – 'לתת כסף', אבל צריך לדעת שלתת כסף זה כמו לשכר את הבנ"א, שע"י נתינת כסף משכרים את הבחורים. ובענין זה אגיד לכם מה שבלבי: הן ודאי שלב האדם נפתח עבור ענינים גשמיים יותר מלהיות ברוחניות בלי תערוכת של הנאות עולם הזה, ואי אפשר לבקש מדורנו זה אשר אנו נמצאים בהסתר פנים מאד, מ"מ מי שבכל זאת ישים מבטו להתרומם קצת מלהיות שקוע מאד בהבלי עוה"ז, אשרי לו ואשרי חלקו. ובאמת איך אפשר לתבוע מצעירים דברים כאלה אשר גם להמבוגרים צריך מאד להתחזק, אך מ"מ קצת להתרומם מוכרחים, ואם ירצה לעלות קצת על סולם אשר קצה ראשו בשמים, הרי יזכו לילך בדרך הישרים ויהי' מאושרים בעולם הזה ובבא... (רשימות הרה"ג ר' איסר זלמן שוב)

### מכתב לחיזוק הלימוד ביום שישי וש"ק

לאחר פטירתו הטראגית של הבה"ח אלחנן טויטו ז"ל (ניסן תשע"ד), שלח רבנו מכתב לחיזוק הלימוד בשישי ובש"ק בשיבה. בס"ד. כבוד תלמידי הישיבה הק' אור ברון שכראשות הגאון רבי גבריאל טולידנו שליט"א.

שמעתי בשם הג"ר נפתלי אמסטרדם תלמידו של הגרי"ס זצ"ל שאמר בשם רבו הגרי"ס דלאחר שאירע רח"ל מיתה פתאומית א"צ ללמוד מוסר ג' ימים, שזה במקום לימוד מוסר.



וכפי ששמעתי אירע אסון בישיבתכם ה"י שא' מתלמידים מת בחטף וזה לבד דבר הגורם להתעוררות, והיות שעיקר הכל היא תורתנו הקדושה, וכח היצר הוא להחליש לימוד התורה, ע"כ עיקר החיזוק צריך להיות בלימוד התורה, ואתם שקבלתם על עצמכם להתחזק בלימוד התורה בימי שישי ושבת אשר יש בהם רפיון גדול, וכידוע מה שמוכא בספרים בגדול מעלת הלימוד בש"ק אשר שכרו גדול עד מאד, וזה יועיל גם לע"ג חברכם ז"ל.

והנני לברככם שתזכו בזכות זה לעלות מאוד בתו"ש כל אחד לפי מדרגתו, ותצליחו ברוחניות ובגשמיות.

## זהירות בנסיעות ערב שבת

### נסע בערב שבת ונפצע

סיפר הרה"ג ר' אליהו פאלי שליט"א כי סבו הגדול הגאון המופלג רבי שלמה שמשון קרליץ זצ"ל נסע פעם בערב שבת קודש מחוץ לעיר, ונפצע בדרך בתאונה, ונלקח לבית החולים, ולאחר שיצא בא לדודו מרן בעל החזון"א וצוק"ל וסיפר לו אשר אירע עמו, שאל אותו החזון"א

1 מכתב מרנן הגר"ח קניבסקי והגר"ג אדלשטיין בעת חוליו של רבנו: בס"ד, אור לה' טבת תשע"ז באשר רבנו מרן רבי אהרן יהודה ליב בן גיטל פיאג שליט"א שכל הדור צריכים לו, שרוי במצב קשה, חקוקים אנו לרחמי שמים מרובים, וכבר אמרו חז"ל בת"ח שהלה, צריך שיחלה עצמו עליו שנאמר ואני בחלותם לבושי שק וגו', ועלינו להרבות בתפילה ותחנונים לרפואתו השלמה, ולהוסיף חיזוק בלימוד התורה. ובפרט ראוי לחזק הלימוד ברציפות בתחילת הסדר, ולקבוע זמן ללימוד התורה בימי שישי ושבת קודש. והקב"ה יחוס עלינו ועל שארית פליטת ישראל ויקבל תפילתנו ברחמים.



למה זה קרה לך, והשיב הנ"ל לא חסר לי עבירות, אמר לו החזו"א אבל הרי תורה מגנא ומצלא? והשיב החזו"א בעצמו: ווען מעפירט זאך נישט כהלכה, רוקט זאך די תורה צום זייט... כשלא עושים כהלכה זזה התורה הצידה... זאת אומרת שאינה מגינה..

וכשסיפרו הדברים לרבינו התפעל מהמעשה, רק שאמר דצריך לידע מהו השיעור שנחשב שלא כהלכה, ותלוי כל פעם לפי הענין. וכידוע כמה שרבינו מזרז תמיד למי שצריך לשבות מחוץ לעיר שיצא מוקדם מאד, שלא יצא ח"ו מכשול, ופעם ביקשוני לבוא לאיזה מקום בערב שבת קודש לדבר מצוה, לנסיעה הלך ושוב, ולא נתן לי רבינו לצאת אפילו מוקדם בבוקר, מחשש הדרכים.

### **מעשה בעניין זה עם הגר"ח וולזין**

והוסיף רבינו שהי' מעשה בענין זה עם מרן הגר"ח מוולוז'ין זצוק"ל, ושאברר אצל יודעי דבר, ושאלתי את ידידי הרה"ג ר' דב אליאך שליט"א מחבר ספר "אבי הישיבות", והראה לי שהמעשה מובא בספרו (עמוד 187) כך: שפעם אחת נסע לוילנא ערב שבת קודש, וקרה לו מקרה בדרך שנאלץ לשבות את השבת במלון. ר' חיים שמיום עמדו על דעתו לא התפלל כי אם במנין, נאלץ לשבות ללא מנין, בלי ספר תורה, וללא סעודות שבת הראויות לשמן. הדבר חסב לו צער ועגמת נפש, עד כדי שברון לב. וע"ש המשך המעשה כשבא ביום ראשון לפני הגר"א ומיד ראה ברוח הקודש את אשר אירע עמו ע"ש.

ובימים קצרים אלו, שהשבת נכנסת מוקדם, חובה להזדרז ולצאת מוקדם מאד, ויקויים בנו ברכת הממהרים לבוא.

### **קניית לשבת**

#### **על מה אומרים לוו עלי**

כתב הגר"א באגרתו: ותכבדי את השבת מאד כאשר הי' לפני, ואל תצמצמי כלל, כי כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד יום הכיפורים חוץ מהוצאות שבתות והוצאות יום טוב וכו'. ואמר רבנו ע"ז: הנה אמרו חז"ל (ביצה טו, א) על שבת 'לוו עלי ואני פורע', א"כ עד כמה מחויבים לענג את השבת? וזה ודאי שאין מחויב לאכול דוקא שור שלם, כדאי' בגמ' אפי' ראש תרדין וכסא דהרסנא, וזה למי שאין לו, אבל אם יש לו צריך להכין יותר, אבל שלא יחשוב אדם שהרי כתוב 'לוו עלי' א"כ יקנה את האוכל הכי יקר, אלא יקנה חתיכת דג וחתיכת בשר, ואין צריך דוקא בשר בקר כי הלא גם בבשר עוף יוצאים ידי חובה, ויש לאכול כפי הרגילות שלו ובשביל זה הוא יכול להשליך על ד' יחבו. וגם זאת רק לפי מה שהוא משתכר, ואת שכרו יחלק באופן שישמור יותר כסף להוצאות יום השבת ויניח חלק גדול יותר לשבת מאשר ליום אחר.

שאלתי לרבנו בשם אחד שמונע עצמו מלקנות במקום זול עם מבצעים מטעם שהמקום ההוא מחלל שבת, וקונה במקום אחר יותר יקר, האם נחשב בכך הוצאות שבת? אמר רבנו: זאת אומרת שעושה תנאים עם הקב"ה, שבאם זה הוצאות שבת יקנה במקום השני, ואם לא, יקנה במקום ההוא, זה כבר סיבה שלא יחשב לו הוצאות שבת.

#### **הוצאות שבת לתת לאחר**

שח הגר"א אריה ישראלי: סיפר לי הגר"א מן שיהודי אחד ביקש ממנו לשאול את הגר"ח קניבסקי איזו שאלה שהוצרכה לו לדין תורה שהיה לו עם שכנו. אמר לו הגר"א מן שר' חיים אינו עונה על שאלות כאלו, ושאלה כזו שישאל בבי"ד. הלה הסביר שאין זה בדיוק דין תורה, אלא העניין הוא כזה: לו עצמו היה ב"ה כסף ולא חסר לו מאומה, ופעם בליל שבת הוצרך להיכנס לבית שכנו, ונדהם מאד לגלות שעל שולחן שבת מונחת רק קופסת טונה אחת ועוד איזה דבר מאכל מועט, וזה כל סעודת השבת שלו. ברוב תדהמתו לראות את שכנו חסר כל, פנה אליו ואמר לו שמאז והלאה כל הוצאות שבת של שכנו – עליו. היהודי נתן לשכנו סכום כסף לקנות על חשבונו את כל מצרכי השבת, וכך פירנס היהודי הנדיב את שכנו ושילם בעבור כל מצרכי השבת שלו.



הגיעו ימים, והעשיר ירד מנכסיו והתקשה לכלכל את שכנו העני, שהיה אב למשפחה ברוכת ילדים והצרכים היו מרובים, ובראות העני את מצבו של מפרנסו אמר לו שעקב מצבו הכלכלי אינו חייב יותר לפרנסו. ואילו הלה טען לעומתו שהואיל וקבל על עצמו שהוצאות שבתו יהיו עליו, ימשיך בכך ומקוה בע"ה לעמוד בזה.

ושני נושאי ויכוח היו בין השכנים: האחד, האם מה שכתוב שמזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה חוץ מהוצאות שבת, שעל זה נאמר לוו עלי ואני פורע, גם מזונות השבת של השכן הינם בתוך הקצבה. שהרי גם הם לכבוד שבת, אם לאו. ויכוח נוסף היה ביניהם בעניין 'שונא מתנות יחיה', האם פירושו שמי שיקבל מתנות לא יחיה, כן טען המקבל בסירובו לקבל, או – כטענת הנותן - זה רק מציין מעלה, שהשונא מתנות מקבל שכר נוסף והוא שיחיה, אבל אין כאן חשש למקבל.

השאלה הופנתה לר' חיים, ואמר שהוצאות שבת בעבור השכן אינם כלולים במזונות שבת, אלא רק מזונותיו שלו ולא של חברו. וכשהופנתה השאלה לרבנו אמר שגם מזונות חברו כלולים בהוצאות שבת, והרי אותו אחד מצטער בשבת כשלחברו אין. ואילו ר' חיים אמר על זה שזה רק מדרך המוסר, אי הכוללת לראות את חברו בחסרונו בשעה שלו עצמו יש והוא אוכל, ואם כן אין זה נכלל בהוצאות של שבת. בכל אופן, אמר, שישתדל להמשיך וברכו שיחיה לו בהצלחה (קובץ שיחות בחכמה אמרתי עמ' קמג-קמד).

### **מעלת המת ערב שבת**

#### **מת בליל שבת במת בערב שבת**

כשבא רבינו לנחם אצל משפחת הגאון ר' יוסף דיסקין זצ"ל סיפרו לרבינו שהנפטר זכה עוד לעשות קידוש בליל שב"ק, ורק לאחר מכן נסתלק, אמר רבינו שכן היה אצל מרן החזו"א זצוק"ל.

ועל פטירת ליל שב"ק, אומר רבינו דמה שאמרו בשילהי כתובות מת בערב שבת סימן יפה לו, ואין לו חיבוט הקבר, זה כולל גם על מי שמת בליל שב"ק, והביא ראייה לזה. ושכן זכה ג"כ מרן הסטייפלר זצוק"ל, שנלב"ע בליל שב"ק.

## פטירת החזון איש והקהילות יעקב

מזכיר רבינו שליט"א כי שבת קודש וירא הבאה לקראתנו לשלו', היא יום פטירתו של מרן בעל "החזון איש" זצ"ל, וזה יוצא בדיוק כמו שהיה בפטירתו, שנסתלק בליל שבת קודש.



ומוסיף רבינו כי גם החזון איש וגם הקהילות יעקב נסתלקו בליל שב"ק, ומה שאחז"ל מת בערב שבת סימן יפה לו, ליל שבת ג"כ בכלל זה, וראי' לזה מלשון הגמ' בכתובות דף ס"ב ב' דנקיט לשון ערב שבת והכונה היא ליל שבת.

ומספר רבינו כי יום הולדתו של החזון"א הוא י"א חשוון, וכשנפטר בליל ט"ו חשוון אמר מרן הגרי"ז זצ"ל שבאמת היה זמנו להסתלק מן העולם ביום הולדתו כמו שאחז"ל שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום, רק עשה הקב"ה הנחה לכלל ישראל ונתן מתנה את החזון"א לעוד ארבעה ימים... בהזדמנות התבטא רבינו שליט"א שהוא פוחד לעמוד ליד הקבר של החזון"א! ומסרו לי שכשראה פעם מרחוק שאנשים עומדים ומתפללים שם, וכי לא יפלא האידן הם לא פוחדים לעמוד שם? אמנם אם יש מנין של עשרה הוא מבין... (פר"ח)

**מת בע"ש סימן יפה לו**

אמר רבינו מה שמי שמת בע"ש סימן יפה לו, עיקר הכוונה לליל שבת, החזון"א נפטר בליל ש"ק, והקה"י נפטר בליל ש"ק, וכמו דחינת דעונתן של ת"ח מערב שבת לערב שבת, דשם ודאי הכוונה ליל שבת.

## דברי חיזוק ומעשים בעניין חשיבות קבלת שבת מוקדם

### הקדמת כניסת השבת הצלה מצרות

ודבר זה של הקדמת כניסת השבת, אומר רבינו הרבה מאד, ליחיד ולכלל, וכן זירז במכתבים לבניו בני הישיבות הקדושות שבמסגרת מוסדות ארחות תורה, ובשכונת רמת אלחנן לאחר כמה אסונות שארעו שם, וכן בשכונת נאות יוסף לרפואת האברך המופלג רבי אשר שמחה בן נחמה שליט"א ירפאהו השי"ת במהרה. וכן במסעי החיזוק של רבינו ברחבי העולם, דיבר הרבה על חשיבות דבר זה. ובהיות רבינו לפני כעשר שנים בממלכת התורה לייקווד, ביקשו עצה להינצל מצרות משונות שהיו שם, ואמר להם רבינו דבר זה שיהי' לזכות. אמנם מדגיש לא "לקבל" שבת, רק לפרוש ממלאכה.

ובלוח דבר בעתו שמוציא לאור הרב ר' מרדכי גנוט שליט"א מב"ב, הוסיף זמן זה בלוח זמני כניסת השבת, ושיגר לו רבינו מכתב ברכה על הזיכוי הרבים שעושה.

והמליץ רבינו "השומר שבת הבן עם הבת, לקל ירצו כמנחה על מחבת..."

### חיזוק אחר שריפת הילדים

(י"ב ניסן תשע"ה) אירע דבר נורא שנשרפו באמריקה שבעה ילדים ממשפ' חרדית, כולם שואלים מה להתחזק? השיב רבינו חושבני שבחו"ל יש לכל אחד רכב, ונוסעים לפעמים אחר השקיעה בערב שבת, כאן בארץ ישראל המצב של התחבורה ציבורית יותר טוב מפני שיש יותר ביקורת על כך, לכך שיקבלו על עצמם שבת לכל הפחות חצי שעה קודם השקיעה.

### חיזוק לרפואת חולה גדול

וכשנשאל רבינו בנוגע לחולה גדול, שמבקשים בני הקהילה חיזוק לרפואתו, אמר "שבת". ולאחר מכן עודד מאד את הלימוד בהלכות שבת, באמרו שהיערות דבש כותב, שמי שאינו לומד הלכות שבת הדק היטב כמה פעמים, עלול מאוד להיכשל באיסורי שבת החמורים, רח"ל.

### מכתב לאחינו בני ישראל

**לאחינו בני ישראל**

הנה הצרות יורדים מאד שם בכל יום ויום הצרות התרבו, ובא"י סוף ארץ ארץ אין לך יום שאין קצתן מרובה מחיפוי. ובאחינו יואים מאד צרות מתחששות יתכן שכתובתה מצהיבם האל אובים כאלון אלוהים פלפון אינשנל כל אלה פנים חללים הפולס.

לא נשא אנו רק התורה והאליה שם תואכי לאמיה ואלינו אנצור מכל אשה את עמליה ותואכיה כאובא הנפש החיים שער צ' פקס 6"אם פאית שיוספין מאמשים עליך פול לחצרי תורה ואיז היסופים בורחין מאק, שנאמר לך עמי בא בחצריק, ואם כי הלאנוי תחסר פנים שער ולא יואים כ"כ זה מ"א זה חזל הצריכו לעשות.

להתחזק השמית האלון כי אמנו תוצאות חיים. ואמית שבת קודש בין הציוויה והן אנצול האמן האמור התורה כאו שאמו שבת היא זולו של התורה כצאיתא האפיש כאבאר באלו ס"י רצ אמרה תורה לפני הקב"ה פה"ס כשיכנסו ישראל לארץ זה רץ לכפאם וזה רץ לשפאם אני מה תפא עלי אמר לה יש לי זול שאני אבול לך ושבת שמו שפן האלון האלאכת ויכולין לעסוק בה.

ואובא תתוס' שבת צל קייט ע"ה פש"י הנה ל"י סבתא צהינא מתע"א סלי אמר לה שבתא הו"א שרקא. והוסיפו אמש שאפט צריק יותר ליצרה אמצע צהינא סלי צריכים, ובקושי התירו לאמר סלי בשבת.

עכ"פ כ"ל אח"י יתחלק השמירת הציוה. ואצ"ל השמירת שבת כפא"ו. וכלכות שבת ושמירת הציוה נלכ"ה להסיר חרפון אל"ל אע"פ.  
ונלכ"ה אל"ל כ"ל סל"ה

אהרן [יודא] לייב שטיינמן

י"ב חשוון תשע"ב

מכתב נוסף בעניין קבלת שבת מוקדם

בס"ד

כ"ל ישראל נמצא בצרה גדולה ואין לנו אלא להישען על אבינו שבשמים. ואנו צריכים להשפש מאד. אין לדעת צרכי שמים  
אבל וצאי שכל א' צריק להשפש מאד.

והנה יתכן מאד שנה מענין חבלי משיח. ומבואר בחז"ל מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח יעסוק בתורה ובאמירות חסידים.  
והנה תורה תמיד צריק חידוש ובצאי בל"ג חז"ל. וכל א' וא' יפארה להתחלק בעסק התורה.

והנה כשי"ב צריק לעשות הכל שכל הפחות לא נכשל בהפיק מלאכה היינו להציר לחביו או לציוה. והנה מבואר בחז"ל  
שצו"ל של אחא"ה ע"כ אבל לא הי' מחלוקת הי' יורדין למחמה ונרצחין משא"כ בל"ג שיש מחלוקת ר"ל. וצריק מאד  
להשתדל לעשות כל' בין איש לרעה.

כן יצא שנין שמירת שבת כ"כ חב"ה ע"י הקב"ה ולהפיק דבר מאד שניא. והנה בל"ג האחרון פוצים לעשות חידוש שלא יעשו  
צדדים במקומות שידעו מחללים שבת בפרהסיא. וע"פ רוב דבר צדדים כאלון ביוליים וכהנה צדדים שאין דבר נולד לח"י אצ"ה.  
ובכל זאת לחלק מהציוה אש"י שייכים לשואפי תורה ומצות קשה לתקן על דבר ושוכרין מקומות אש"י מחללים שבת. דבר מוכיח  
שנין השבת לא תולש כ"כ מקום חסד ומסתפק במה שהוא בעצמו אינו מחלל שבת. ודבר מהצדדים אש"י צריק לקבל לא לבנות  
את השבת.

וכן ענין צניעות צריק מאד תיקון. וכתוב שם אין צניעות "ושם מאחריק" וצריק מאד להתחלק בזה.

ולא באתי לומר שאנו יוצאים חסידיה לאמה ישנו הצרה. אבל דבר וצאי שכל מה שמתחלקין יכול להועיל שיסיר הקב"ה החרפון אל"ל.  
כ' תמוז תשס"ו אהרן י. לייב שטיינמן יוסף שלוי אלישיב

#### המקדים הכנסת שבת ניצל מהגהינום



רבינו אמר שבתקופה אחרונה מרבה לדבר בענין שמירת שבת, בכמה מקומות כבר  
דיבר אליהם, [נגון ברמת אלחנן] וכן נותן בזה עצות ליחיד להתחזק בקבלת שבת  
מוקדם, ורבינו טורח ללכת לחזק מקומות אלו.

ומתוך הדברים שאמר רבינו נביא למשל כמה דברים שצריכים מאד חיזוק. הנה  
"שבת" זה דבר שחז"ל מפליגים כ"כ בגדלות של יום השבת. עד שאמרו השומר שבת  
נותנים לו נחלה בלי מצרים, וכן אמרו אלמלא שמרו ישראל שני שבתות מיד היו  
נגאלים, רואים האיך שזה כ"כ דבר גדול. ולהיפך מי שלא שומר שבת, זה חמור מאד!  
נמצא שזה מהדברים הכי חמורים. ודרך בני אדם דוקא בערב שבת תמיד ברגעים  
האחרונים רואים פתאום שחסר את זה או שצריך לעשות את זה, ולפעמים מתוך זה  
יכול לבוא ח"ו שיכנס לשבת אפילו אחרי השקיעה. ממילא צריך מאד מאד לעשות  
חיזוקים בזה.

ואמרתי בכמה מקומות שהייתי בזמן האחרון, שלכל הפחות שלשים רגעים - חצי שעה - לפני השקיעה, כבר יקבלו שבת. דבר ראשון לא  
לנסוע ברכב אחרי הזמן הזה, וכן שלא לעשות מאז שום מלאכה, כי עלול מאד שבעוד כמה רגעים עוברים איסור, ויכולים לפגוע אפילו  
בשקיעה, וזה מאד חמור, ומאד צריך לחזק את זה. ורבינו האריך מהגמ' בשבת שרואים עכ"פ שהענין של שבת זה כ"כ חשוב, ולהיפך ח"ו  
אם מחללים, העונש מאד גדול. ממילא אנחנו רוצים מאד להציע שכל אחד ואחד יראה שעד חצי שעה לפני השקיעה כל הענינים יהיו כבר  
מסודרים, לא לנסוע ולא לעשות שום דבר! זה מה שרצינו לחזק על שבת.

וזה דבר גדול שנותן השפעה על כל השבוע, כי בזכות השבת כתוב שהברכה שורה על כל השבוע.

והביא רבינו עוד דידוע שכתוב בספרים שאפילו אם אדם הוא לא כ"כ צדיק, ויש לו גיהנם, יש לו עבירות חמורות שמקבל עליהם גיהנם,  
בכל זאת בשבת, באותו הזמן שהוא שומר שבת הוא יוצא מהגיהנם. אפילו אם הוא חוטא ומגיע לו עונש הכי חמור שנים עשר חודש, עונש  
חמור מאד! אבל בשבת, כיון שהוא שבת, בשבת הגיהנם לא עובד. ובפרט בן אדם ששומר שבת קצת יותר, ומתחיל שבת שעה או שתיים  
לפני שבת, אז בשעתיים האלה כבר מוציאים אותו מגיהנם.

#### האנשים חושבים שהם לא יהיו בגהינום

שאלתי את רבינו א"כ למה לא רואים שכל האנשים מוסיפים על השבת זמן רב, אמר רבינו מי חושב שיהא בגיהנם?

אמר רבינו אני רציתי לחדש שכמו שאומר הח"ח שמי שמכין את המפה לשלחן של שבת כבר ביום ו' בבוקר כבר מזמן זה יצא מהגיהנם,  
אז בודאי מי שלומד הל' שבת בזמן הזה כבר יצא מהגיהנם.

#### שיחה להתחזק בקבלת שבת בזמן

ואלה הדברים אשר אמר רבינו בפתחת הזמן



זכור את יום השבת

מורי ורבותי, בעצם הכל בסדר ברוך השם, מתחילים ללמוד מסכתא מאד עמוקה, ובאמת כל המסכתות עמוקות...

רק יש דבר אחד שצריך להזהיר, היות שבחורף הימים יותר קצרים, לכן בשעה הסמוכה לשבת צריך מאד להתחזק שלא יבואו חלילה וחס להיכנס לשבת ברגע האחרון, ולכל הפחות כמו שאנחנו אומרים תמיד "חצי שעה לפני השקיעה" כבר יהיה הכל בסדר, אחרת יכול לבוא לעשות דבר שיכנס קרוב לשבת.

ומאד צריך להיזהר, כי הענין של שבת חמור מאד! ומצד שני זכות השבת גדול מאד, ומי ששומר שבת יש לו כל כך הרבה הצלחה בכל הענינים, ולהיפך חס ושלום חילול שבת מאד חמור.

לכן כל אחד יזהר וישתדל בפרט עכשיו שהימים הולכים ומתקצרים, כל שבוע יותר ויותר, מאד צריך להיזהר שלכל הפחות חצי שעה לפני השקיעה יהיה כבר הכל בסדר, ולא יבואו להגיד איחרתי, אין כזה תירוץ...

הקב"ה יעזור שבזכות שבת ובזכות לימוד התורה תזכו בעז"ה בזמן הזה זמן החורף לעשות הרבה שטייגען, הרבה לעלות, אפשר לעלות מאד במסכתא הזאת גיטין היא מסכתא עמוקה, ויש הרבה מה לעשות.

הקב"ה יעזור שעי"ז זה כולכם תעלו ותעלו בתורה ויראת שמים, ואתם וכל משפחתכם יהי לכם רק טוב ברוחניות ובגשמיות, והקב"ה יעזור שנזכה לכל טוב סלה. [נאמר בישיבת ארחות תורה]

ותוכן דברים אלו אמר רבינו גם בישיבת "גאון יעקב" רק הוסיף דבר אחד

**"שתלמידי ישיבה צריכים להיזהר בזה מאד, כי אם לא הם, מי יכבד את השבת**

**כפי הדין?..."**

**זכות שמירת השבת**

היה פעם עת צרה שנחטפו נערים בידי ערבים ימ"ש,

הורה רבינו שיתחזקו על ידי שיראו לגמור את כל ההכנות הנצרכות לשבת "שעה" יותר מוקדם,

ולעסוק בתורה בשעה זו, ובזה תהיה זכות עצומה לנערים היקרים שיחזרו בשלום במהרה

ואמר רבינו שגם "נשים" יראו לסיים את כל ההכנות כנ"ל, ויאמרו בזמן הזה "פרקי תהלים".

והדגיש רבינו להודיע "לא לקבל שבת" מוקדם כ"כ, רק "לסיים את כל ההכנות לשבת" ולעסוק בתורה כנ"ל, וקבלת שבת ממש ינהגו ככלל ערב שבת.

ובדרך כלל ממליץ רבינו "לקבל שבת בפה – כעשרה רגעים לפני השקיעה".

והנה ידוע שהמקדים כניסת השבת זוכה לצאת מגיהנום מוקדם יותר לפי הזמן שהקדים את השבת, ונשאל רבינו אם באופן זה שרק פעם אחת הקדים כ"כ, האם זה יועיל לו ג"כ לצאת מגיהנום יותר מוקדם, השיב רבינו "אביסל העלפט דאס" קצת זה עוזר...

**חיזוק לשמירת שבת קודש**

בס"ד

**אפלאי האמצא הקשה הסופר בארצנו הקדושה אבקש אנני ישאלא להפנות בתפילה עבור אחינו בני ישראל שצריכים**

**פחמים לצואים. עת צרה היא לישראל ואנחנו יושב**

**ואתחנןק בשמירת שבת כהלכתה ובשמירת ציונים ואסורים. ואסאור אפרי**

**הצניעות כפכתיה ולא יראה בק ערות צפר ושב מאחריק. ונכרה אפחמים**

**אפלאים.**

על שבת  
א. ג. ג. ג. ג. ג.

~ ~ ~  
**שבת מקור הברכה**

נשאל רבינו בשליחות מקבוצה של נשים שרוצות לקבל עליהם איזה דבר כדי שיועיל לביטול הגזירה האיומה על לומדי התורה כאן בארץ ישראל. הרהר רבינו כמה רגעים בזה, ואמר - שיתחזקו בשמירת שבת, ופירש שיקבלו על עצמם לשמור את השבת בדקדוק הדין בשלימות.

**קיבלו שבת מפלג והבת נהיתה בריאה**

הי' רב בצפת [הרב קפלן] שבזמן שהי' בחור הי' תלמיד בישיבת מיר והיו אוכלים ימים אצל הבעה"ב, ויום אחד שהי' ערב שב"ק לא הרגיש טוב ונשאר שם, והגיעה שעת הצהרים והבעה"ב עדיין לא חזר והצטערה האשה מאד והלכה לחפשו, ושאל מהו הרעש הגדול הזה הרי עכשיו רק צהרים, וסיפרה לו שהבת שלהם היתה חולה מאד והלכו לחפץ חיים לבקש ברכה לרפואה ואמר להם השבת מקור הברכה ומברכת את ימי השבוע, אתם צריכים יותר ברכה תקבלו על עצמכם לקבל שבת כבר מפלג המנחה, וכן עשו והבת נעשתה בריאה, ולכן תמיד הבעל חוזר בצהרים, ומקבלים את השבת מוקדם מפלג המנחה.

**לא שמרו שבת נבלעו באדמה**

וכן הי' מעשה עם הרמ"א ששלח להתריע בכניסת השבת על חתונה עם זמרים שיפסיקו לנגן, ולא שמעו לקולו, ואמר איזה דבר, ומקום החתונה שקע בתוך האדמה, ושנים רבות אח"ז עוד באו אנשים לראות איך יש שקע באדמה.

**לקבל מוקדם גם בשעות חורף**

בס"ד

היות שהיום כמה ימים יעברו את השבוע קצת לפני חולת ויש חשש שיקרה לקהל חצי שעה לפני השקיעה ארצה  
ממה שאסור לעשות בשבת. לכן באנו לערוך שבת אופן שתהיה שבת אז יפסיקו מלעשות דברים שאסור לעשות  
בשבת.

**הנחיות שאינן שבת יעברו לכל 16 הנחיות והשאלות**

**כ"א אלול תשס"ח לפ"ק א.י.ל שטיינמן**

**קבלה לראש השנה**

כמידי שנה גם בשנה זו זכינו לשאול קמיה רבינו שליט"א

מה לקבל להתחזק לקראת ראש השנה תשע"ד

השיב רבינו: לקבל על עצמו שכל דבר שאסור לעשות בשבת, יפסיק מלעשות כבר חצי שעה לפני השקיעה, וזה גדר שלא יכשלו, ובכך  
ירגיש כבר שבת, [ודוקא לפרוש ממלאכה ולא לקבל שבת, כדי שאם פעם ישכח משהו יוכל לעשות] וכן נוהג רבינו.  
ובזכות זה יזכו לכתיבה וחתימה טובה.

**חיזוק לחולה**

אחד ששאל עבור חולה ל"ע כמה להתחזק, השיב לקבל שבת מוקדם ולעסוק בתורה ויר"ש.

**קבלה למשפחה עם צרות**

שאלו לרבינו מה להתחזק במשפ' שנפטרו ההורים תוך שנה, וגם הדודה חולה מאד, השיב רבינו שיתחזקו בענין 'שבת' גם הקדמה בכניסה  
וגם בשמירתה.

**כ"ל**

אחד שאל עבור משפחה שההורים נפטרו בשנה אחת, ועכשיו הדודה נפטרה, מה כדאי לקבל לחיזוק, השיב רבינו: עשיית חסד, או בשמירת  
שבת, כולל להקדים קצת קבלת השבת, וכן בשמירת המלאכות, [חסד גם בבית נחשב לחסד].

**קבלה להינצל מהצבא**

בעקבות גזירת הגיוס לצבא, (תשע"ג) שאלו מה היחידים יקבלו ע"ע חיזוק להנצל מהצבא, ואמר רבינו בשמירת שבת לקבל חצי לפני  
השקיעה, וכן בענין שמירת הדיבור.

**אשה עם הרבה צרות**

שאלו לרבינו בדבר אשה עם הרבה צרות ועגמת נפש מה תעשה שיהיה לה לזכות. השיב רבינו העיקר שתעשה דברים טובים, כגון תעזור  
לעניים ולתלמידי חכמים. [הוסיף רבינו כרגיל אני אומר שמירת שבת ושמירת הלשון].

**להינצל מהפלות**

אשה שעברה הרבה הפלות שואלים מה להתחזק? איזה סייג לעשות? [אמר מיד רבינו סייג לחכמה שתיקה], שיקדימו את השבת, ויתחזקו  
בשמירת מלאכות שבת.

**הודיה לה' על נס גדול**

אחד שנעשה לו נס גדול מאד שאל לרבינו כמה להתחזק להודות לה', השיב רבינו: בשמירת שבת להזהר לא להכשל במלאכות, וכן להקדים  
קצת את השבת.

**אצל רבינו**

מספר הגרמ"ש שליט"א בהזדמנות כשהייתי אצל רבינו בפניא דמעלי שבתא, והתחיל להתקרב זמן הדלקת נרות, [שנוהג רבינו להדליק כ-  
35 דק' לפני השקיעה], כבר היה דרוך מאד שלא יאחר ח"ו את הדלקת הנרות, ובפחד וחלחלה בירר מתי השקיעה בדיוק, ולחשב כמה זמן  
נותר עדיין, ובתוך כך זעק מתוככי לבו - לב הארי, הרי כתוב "מחלליה מות יומת..." וצריך להיזהר מכל משמר שלא להיכשל ח"ו. והיה  
מבהיל לשמוע את גודל ה"יראת חטא" והפחד הנורא מחשש חילול שבת קודש ח"ו.

**להכין קוגל או ללמוד הלכות שבת**

בזמן האחרון דובר בענין חיזוק בשמירת השבת, ולהקדים לקבל השבת, והביאו מה שהובא בשם עולם שם גדול הדור אחד, שמי שמקדים  
להכין צרכי שבת בע"ש מוקדם כבר מאז לא יהי' לו גיהנם, והוסיפו דה"ה מי שלומד הלכות שבת, וכי הכנת הקוגל יותר מללמוד דיני שבת?  
וכן מי שלומד הל' שבת במשך השבוע בזמן הזה שלומד נמי לא יהי' לו גיהנם. [ושאלו לרבינו שליט"א מה הדין באם יכין צרכי שבת כבר  
מיום ה' האם נמי כבר מאז לא יהי' גיהנם? ואמר שגם מה שמבואר על יום ו' הוי חידוש גדול, ועל יום ה' אינו יודע].

והנה מי שנגזר עליו למשל גיהנם שני חודשים, זה כולל שבתות קודם, ולא יצטרך להשלים השבתות שאין גיהנם דאל"כ מה הרויח מזה  
דבשבת אין גיהנם. אלא דזה ענין של זמן של ב' חודשים.

כאן בעולם אפשר בהכל לזכות: כגון שבת, ולימוד התורה, ולא לדבר שטויות ולשה"ר, אלא דהיצה"ר גדול, דהרי אין לשער ערכו של כל  
מילה של תורה, ויש בזה יצה"ר כ"כ גדול.

**הנהגת הבית בערב שבת**

**היצר הרע מנסה להרוס את ערב שבת**

בדרך כלל יצה"ר עובד לגרום לאדם תאוות וכדו', אמנם בע"ש יש יצה"ר מיוחד לדחות ולעשות דברים כרגע האחרון. (וזה גורם מתח  
וקטטות בבית).

כתיב לא-תִבְעֶרְוּ אֶשׁ כָּל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשָּׁבָת. יש שדרשו דביום השבת צריך להזהר באופן מיוחד מאש של מריבות ומחלוקת, דבמשך ימי השבוע אדם עסוק ואין לו זמן להתקוטט, אבל בשבת יש לאדם זמן פנוי ויש יותר יצה"ר למריבות, וזהו שאמר לא תבערו אש ביום השבת.

#### **סגולה טובה יותר מהשחזות הסכין**

(שיעור מ"ב, הלכות שבת סי' ר"ג, אחר"ק תשס"א) מובא ברמ"א שיש להשחזו הסכין בער"ש וזהו מכבוד השבת שמכין את עצמו לאכילה, ובמ"ב הוסיף ש"וידעת כי שלום אהלך" קאי אהשחזות הסכין שלא יבואו לידי קטטה. והוסיף רבנו: שמי שחי בשלום - זו סגולה טובה יותר מאשר השחזות הסכין, שיוותר כל א' לחברו - יצליחו יותר בשלום בית....(רי"א)

#### **ערב שבת אצל הנועם אלימלך**

סיפר רבנו ששמע ששאל החידושי הרי"ם את המשרתת שעבדה בביתו של בעל הנועם אלימלך, איך הי' נראה אצלם ערב ש"ק? וענתה כמו ערב יום כפור... (הרה"ג רד"מ יונגרמן קו' להבין ולהשכיל שבת).

#### **בע"ש יש יצה"ר מיוחד לדחות דברים**

בדרך כלל יצה"ר עובד לעשות לאדם תאוות וכדו', אמנם בע"ש יש יצה"ר מיוחד לדחות ולעשות דברים ברגע אחרון. כתיב לא-תִבְעֶרְוּ אֶשׁ כָּל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשָּׁבָת: יש שדרשו דביום השבת צריך ליזהר באופן מיוחד מאש של מריבות ומחלוקת, דכך במשך ימי השבוע אדם עסוק ולא זמן להתקוטט, אבל בשבת לאדם יש זמן פנוי ויש יותר יצה"ר למריבות, וזהו שאמר לא תבערו אש ביום השבת.

### **הדלקת נרות**

#### **הדלקת הנר**

גידיה, חלה, הדלקת הנר, ואיתא בגמ' (שבת לב) הדלקת הנר כיוון שחוזה כיבתה נרו של עולם. ופעמים רבות תמה רבנו א"כ מדוע בניה הזכרים אינם חייבים? במה המצווה הזאת היא מצוות נשים דווקא? וכי אדה"ר שחטא באכלו מעץ הדעת - התיקון די להיעשות דווקא ע"י גברים, ואמאי דוקא האשה צריכה להדליק נרות שבת, מטעם שכבתה אורו של עולם, וכי הגברים הם לא בנים של חוה, וכבר נכתב במקו"א דאותם התכונות טבועים בהאשה ולא באיש.

#### **קנס להדליק נר נוסף**

מובא בס' רס"ד שאשה ששכחה להדליק - מוסיפה נר נוסף. ותימה דהרי"ז קנס לבעלה ולא לה... ונ"ל: הואיל והוצאות שבת הם על הקב"ה - א"כ אין בעיה כספית אלא רק הביזיון - וזה מוטל על האשה...

### **שיחות ודברי חיזוק מרבינו בעניני ערב שבת**

#### **ביאור הגזירות של ערב שבת**

א' אלול תשס"ו בשבת יא ב'

אמר רבינו: יש להסתפק בהני גזירות שגזרו שלא לעשותם בע"ש אטו שבת, האם הכוונה כדי שהוא עצמו לא יבא לעשותו בשבת, או שהכוונה לאו דוקא הוא עצמו, אלא ע"י שהוא יעשה המלאכה בע"ש, אחר יעשה המלאכה בשבת.

דכבר נתקשינו מה שייך לגזור שאחד לא יעשה כדי שלא ילמדו ממנו, דניחא למשל רב העיר עושה איזה דבר שייך לומר שילמדו ממנו, אבל אדם פשוט מי ילמד ממנו?

#### **חיזוק בלימוד הלכות שבת**

#### **לימוד הלכות שבת שקול לקיום כל המצוות**

יל"ע האם יש דבר מיוחד בהלכות שבת טפי משאר הלכות? ואולי להמבואר במנחות (ק', א) דכל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת ה"נ הלימוד הלכות שבת כאילו קיימם בפועל, ואז חוץ מעצם מצות ת"ת הוי כמו שמירת שבת דשקולה ככל המצוות. והראוני דבהקדמת אגלי טל כתב שכשם ששמירת שבת שקולה ככל המצוות, כן ללמוד וללמד בהלכות שבת שקול כללמוד וללמד ככל המצוות (אילת השחר, זמירות שב"ק עמ' 82).

#### **נחיצות לימוד הלכות שבת**

כשהיו מבקשים מרבנו חיזוק, היה רגיל לומר להתחזק בלימוד הלכות שבת, והביא את דברי היעירות דבש שהובאו בהקדמה למשנ"ב ח"ג שאם לא לומד הל' שבת עלול להיכשל בכל שבת באיסורי שבת ואפי' בדאורייתא. ורגיל היה לומר לאברכים שצריך להקדיש חצי שעה ביום לכה"פ ללימוד הלכות שבת.

#### **חומרת חטא שוגג בשבת**

אמר רבינו פעמים רבות: צאו וראו כמה חומר הדבר אף חטא של שוגג, תתבוננו מה חז"ל עשו, ביטלו מלינוי מצות עשה לאורך כל הדורות של מצות שופר, וכן ביטלו מצות לולב כשחל יו"ט בשבת, הכל בשביל שלא יעברו איסור אחד של הוצאה בשוגג, ומי יעבור? אולי יקרה שפעם יהודי אחד ישכח וילך אצל חכם ללמוד ויעבור על איסור הוצאה בשוגג, [ולירושלמי לבן עזאי אסור רק בקפיצה של ד' אמות]. ביאר רבינו הדבר שבכל חטא שאדם עושה יש בזה חילול ה', ואף בשוגג יש בזה דרגה של חילול ה', לכך הי' עדיף לבטל המצוה מאשר לגרום לחילול שמו יתברך. ועוד ביאר רבינו כיון דע"י שעובר הלאו נעשה חורבן בעולמות, מצד העולמות שמחריב, חמור יותר שעובר על לאו, ולכן ביטלו חז"ל מצות סוכה, ושופר שחל בשבת.

[ועי' בח"ח לאוין ס"ו ועובר נמי המספר והמקבל בלאו דלא תחללו את שם קדשי אחרי שאין בזה לא תאוה ולא הנאה גשמית, שעל ידי זה יתגבר יצרו עליו, על כן נחשב העון הזה כמרד ופריקת עול מלכות שמים בעלמא, ומחלל שם שמים בזה].



עוד הביא רבינו להוכיח כמה חמור הדבר אף חטא בשוגג מהגמ' במנחות ו' א' א"ר שמעון בדין הוא שתהא מנחת חוטא טעונה שמן ולבונה שלא יהא חוטא נשכר ומפני מה אינה טעונה שלא יהא קרבנו מהודר ובידין הוא שתהא חטאת חלב טעונה נסכים שלא יהא חוטא נשכר ומפני מה אינה טעונה שלא יהא קרבנו מהודר.

זעק רבינו מנהמת לבו על מי מדובר כאן על אדם שחטא בשוגג, וכבר עשה תשובה, ובא להתכפר בקרבן, והקב"ה כביכול אינו רוצה בקרבנו שלא יהא קרבנו מהודר, וכך הוא הדבר אף בחטא בשוגג.

#### **ללמוד עם חילונים גמ' או הלכות**

אמר רבינו תשמעו שאלה ששאלו אותי אלה שהולכים ללמוד עם חילונים מטעם לב לאחים וכדו', מה עדיף ללמוד עמם, האם גמ' ובכך יקבלו טעם בלימוד, או עדיף הלכות.

אמר רבינו תתבוננו מה חז"ל עשו, ביטלו שופר, ביטלו לולב כשחל יו"ט בשבת, הכל בשביל שלא יעברו איסור אחד של הוצאה בשוגג, [ולירושלמי אסור רק בקפיצה של ד' אמות] ומה נעשה נמתין שנתיים שלש עד שיקבלו טעם בלימוד, ובנתיים יעברו על כ"כ הרבה מלאכות. שאל אחד א"כ כשהם ישמעו הלכות וזוהא אסור וזה אסור, ויהי' קשה להם, זה עלול לגרום שהם ילכו וישוּבו לסורם, הגיב רבינו בנחישות שהם ילכו !!!

שאלו לרבינו א"כ הי' צריך להיות שבישיבה גדולה, ילמדו הלכה, אמר רבינו: אה"נ, באמת לא יודעים ונכשלים אף בדאורייתא.

#### **לפחות עשרים דקות הלכות שבת**

(יום ב' א' טבת תשס"ח) אמר לי רבינו אתמול הייתי בפרדס כין, [בזמן אחרון יש שם הרבה שומרי מצוות שגרים שם] ודיברתי שם ואמרתי שכל אחד [אף אם אינו אברך] צריך לראות ללמוד לפחות שעתיים.

וכן אמרתי שכל אחד צריך לראות ללמוד לכל הפחות חצי שעה עשרים דקות הל' שבת.

#### **איזה הלכות כדאי ללמוד**

א' שאל לרבינו בחור שרוצה ללמוד הלכות מה להמליץ, רבינו אמר שהל' ברהמ"ז פחות מצוי, משא"כ הל' שבת נוגע מידי שבת בשבתו בדיבור, מעשה, ועשי'.

#### **מי שלומד הלכות שבת באמצע השבוע יצא אז מגהינוס**

אמר רבנו: רציתי לחדש שכמו שאומר הח"ח (שם עולם ספ"ד) שמי שמכין את המפה לשלחן שבת כבר ביום ו' בבוקר, כבר מהזמן הזה יוצא מהגיהנום כל ערב שבת, אז יתכן שמי שלומד הל' שבת גם באמצע השבוע, בזמן הזה כבר יצא מהגיהנום.

#### **פירצה בחילול שבת הפתרון ללמוד הלכות שבת**

בתקופת ממשלת הרשע היה חילול שבת גדול בא"י, והגר"צ פלמן שכאב מאוד את כאבה של השבת הביא את מה שכתב החפ"ץ חיים, שכשיש פירצה בחילול שבת, העצה לזה להתחזק בלימוד הלכות שבת. עקב כך הגה רעיון לכתוב מכתב חיזוק לשמירת שבת על ידי כך שכולם ילמדו הלכות שבת מדי שבת בשבתו, וניסח מכתב שבכל בית הכנסת ובכל ישיבה ילמדו מדי שבת הלכות שבת כחצי שעה. וכשהציע את הדבר לפני רבנו, אמר שאכן כך ראוי לעשות, אבל אין לנו כח בדורינו לתקן כאלו תקנות, שבכל מקום ילמדו מדי שבת דוקא הלכות שבת, ואמר לי לשנות את הנוסח של המכתב 'שראוי שכל אחד ילמד מדי שבת בשבתו חצי שעה הלכות שבת'.

#### **מסכת שבת צריך מאוד להיזהר לא לטעות**

מדברי רבנו בפתיחה למסכת שבת לפני אברכי כולל פוניבז': כאשר באים ללמוד מסכת שבת צריך לדעת שהיא מסכת קשה מאד, ובמה היא קשה? בזה שהרבה פעמים מצוי שיש הבדל בסברא דקה מאד ואפשר לטעות בין חיוב דאורייתא של סקילה להיתר גמור, וזה דבר שבשאר מסכתות אינו מצוי כל כך, רק בדיני שבת ההבדל הוא דק מאד, שאפשר להסביר דבר, או שזה חייב מיתה או שזה מותר לכתחילה, וממילא צריך מאד זהירות בלימוד הדברים. והרי בישיבות רגילים לעשות חילוקים דקים, לומדישע חילוקים, וזה טוב כל זמן שזה לא נוגע להלכה, אבל אם זה נוגע להלכה למעשה, יכול להיות שיעשה לומדות בדיוק ההיפך מהאמת, ולפי סברתו יצא לו היתר ולמעשה זה להיפך, שיש על זה חיוב מיתה, ומאד צריך ליזהר לא לטעות ח"ו. ויתכן דמה"ט לא רצה הרב מפוניבז' שילמדו בישיבה מסכת שבת, שלפי הלימוד הישיבתי אפשר לטעות בקל בדבר הנוגע להלכה.

#### **הלכות שבת מעלות מאוד ביראת שמים**

ובהסכמת רבנו לס' שלמי יוסף שבת כתב בתו"ד: מבואר בחגיגה דף י' שהלכות שבת הם כהררים תלזין בשערה ויש בה גם הרבה מהסברות הדקות מאד, אשר זה מחדד את השכל להבין בהבנתה של תורה, שע"ז אפשר לעלות מאד גם ביראת שמים, אשר עליה נאמר הן יראת ה' היא חכמה, ואמרו שבת דף ל"א ב' הן אחת היא.

#### **שיעורי רבינו בהלכות שבת**

רבנו מסר בתקופות שונות שיעורים במשנ"ב בהלכות שבת. במשך שנים רבות היה מוסר שיעורים בהל' שבת בין קבלת שבת למעריב בבית הכנסת דברי שיר שיעורים. ובשנים יותר מוקדמות היה נוהג ללכת אחרי תפילת מוסף להיכל כולל פוניבז' ושם מסר שיעור בהל' שבת, והרבה מהפסקים שנאמרו שם נכתבו ע"י הג"ר בן ציון פלמן בספריו. וכן היה מוסר בביתו שיעורים במשנ"ב הל' שבת. בתקופות שונות מסר גם בישיבה קטנה שיעורים בהל' שבת.

#### **שונה הלכות**

כשהגר"ח קניבסקי כתב את ספרו שונה הלכות, ביקש מכמה ת"ח שיעברו על הספר, רבנו עבר על הלכות שבת, והגר"ח קניבסקי מודה לו על כך בהקדמה (מנחת תודה עמ' קצח).

#### **חיזוק לציבור לשמור שבת כהלכתה**

(עש"ק תשובה תשע"ז) שאלתי לרבינו בשם רב קהילה מה לחזק את הציבור, השיב רבינו בענין לא תלין פעולת שכיר, ולחזק ענין של שמירת שבת כהלכתה.

# לקראת חודש אלול ייצא לאור ספר רב מימדים חדש ומחודש עמוס בעצה ובברקים של חכמה ודעת - ויצא כברק חיצו - מפיו של גדול הדור חכם היהודים מן רשכבה"ג רבי אהרן לייב שטיינמן זצוק"ל

הספר בחלקו הראשון מבוסס על חכימא דיהודאי עם ---- עם הורים אובדי עצות, עם חולים, עם עסקנים, עם רבנים, עם עשירים וכו'

מערכת קובץ גיליונות קבלה בפרסום ראשון פרק קצר:

## חכימא דיהודאי בביקור בבתי חולים

### מחשבה מהירה של לב רחום

ראש ישיבה בדרום הארץ זצ"ל חלה במחלה רח"ל. רב אהרן-לייב נכנס לביקור בחדר האשפוז בבית החולים. בסיום הביקור ביקש ראש הישיבה ללוותו החוצה. רב אהרן-לייב סירב. ניסה ראש הישיבה שוב ללוות אבל רא"ל היה נחרץ. הנחרצות הזו הייתה נראית קצת משונה - מה אכפת לו שהחולה ילווה אותו?! משהחולה הפציר שוב, לחש רב אהרן-לייב באוזניו: "הרי כעת אין לך זמן, השערות נשרו, אם תצא בחוץ יראו אותנו אנשים, ועוד יש סיכוי שמישהו יצלם, ויהיה לך מכר אי נעימות, לכן חבל שתצא החוצה ללוות אותי". ע"כ. בימים ההם, לא היו מצלמות וצלמים לרוב כבזמננו, והי לפלא כיצד חשב על כך באותה שניה שביקש ממנו ללוותו?!

### בביקור בבית אבות / נוי שפוי ונוי אינו שפוי?

בעת 'ביקור חולים' ב'בית אבות', נשאל רב אהרן-לייב:

אחד הזקנים כאן מדיירי המקום, סובל כמה חוליים וגם מדיכאון, ומידי פעם מאושפז במחלקה פסיכיאטרית. יהודי זה עולה ויורד במעלית ביום שבת, למרות שמעירים לו "היום שבת, תמתין מעט ויגיע הגוי שיקח אותך במעלית". גבאי בית הכנסת החליטו על דעת עצמם שדינו כמחלל שבת ואינם נותנים לו עליה. הזקן לא מודע לסיבה שלא קוראים לו לעלות לתורה, והוא מתלונן על כך מאד שאינו מקבל עליה כמו כולם.

השאלה: האם אסור לעלות אותו לתורה, או שמא מפני שאינו בריא בנפשו ועוד, יש לו דין של 'שוטה לדבר אחד' וכמו אנוס על חילול השבת, ממילא אין לצערו ולדכא אותו עוד יותר בכך שלא עולה לתורה? - כך שאלוהו.

התשובה: שיעשו ניסיון, בעת שיורד ויוצא מהמעלית בשבת, באותו זמן יציעו לו לתרום סכום כסף גדול לבית הכנסת, אם יסרב, בטענתו כי זה הרבה כסף, הרי שהוא שפוי לגמרי, ולא לתת לו 'עליה לתורה'.

ביציאתו בדרכו לביתו, סיפר רב אהרן-לייב מעניין לעניין. כי הייתה 'אחות' פלונית בבית חולים, ששאלו אותה בתמיהה 'מדוע את עובדת בשבת וכי אינך מודעת להלכות ולעונש של חילול שבת?!' היא השיבה בהצטדקות: 'כדי לסייע לחולים אני מוכנה אפילו ללכת לגיהנום' - אמרה. לימים, פרצה 'שביתת אחיות' בגלל שלא נתנו להם 'תוספת שכר', והיא הייתה מהשובתות. ואז אמרו: על גיהנום - היא מוכנה לוותר למען החולה, על מאה שקל תוספת שכר - אינה מוכנה. זו הראיה, כמה שווה אצלה הפחד מגיהנום.

### עציץ פרחים או הכנה לעולם הבא

רב אהרן-לייב אושפז ב'בית חולים' לצרכי רפואה. בדרכו ליציאה התלוו אליו עוברים ושבים, גם חולים שבקשו ממנו ברכה. לפתע עצר את מהלכו והביט משתהה על תמונה של עציץ פרחים, התלויה במרכז המחלקה.

"מה ראש הישיבה מסתכל כל כך על התמונה?" - תמחו המלווים.

"אני תמה לעצמי", אמר בנעימות: הסברא הישרה אומרת, שבמחלקה כזו שאני נמצא בה כעת, יהיה תלוי על הקיר באותיות גדולות נאות וצבעוניות 'נוסח הווידוי' המובא ב'שולחן ערוך' שהחולה הנוטה למות צריך לומר, וכדאי לו מאד שיאמר! והנה אני רואה שנתלו תמונות של שושנים ופרחים. אתמהה?!

כי אפשר לתלות תמונות פרחים, אבל לא רק....

בכך ביקש רב אהרן-לייב לעורר את הסובבים לו על פי התחושות האישיות שלו בעת שמבקר במקום שיש בו התעוררות.

נוסח ה'שולחן ערוך' הלכות ביקור חולים סימן של"ח סעיף א': נטה למות, אומרים לו: התודה, ואומרים לו: הרבה התודו ולא מתו, והרבה שלא התודו, מתו, ובשכר שאתה מתודה אתה חי, וכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא. ואם אינו יכול להתודות בפיו, יתודה בלבו. הג"ה. ואם אינו יודע להתודות, אומרים לו: אמור: מיתתי תהא כפרה על כל עונותי (טור). וכל אלו הדברים אין אומרים לו בפני עם הארץ, ולא בפני נשים, ולא בפני קטנים, שמא יבכו וישברו לבו. סעיף ב: סדר וידוי שכיב מרע: מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שרפואתי ומיתתי בידך, יהי רצון מלפניך שתרפאני רפואה שלמה, ואם אמות תהא מיתתי כפרה על כל חטאים ועונות ופשעים שחטאתי ופשעתי לפניך, ותן חלקי בגן עדן, וזכני לעולם הבא הצפון לצדיקים. הג"ה. ואם רוצה להאריך כוידוי יום כיפור, הרשות בידו.

## הנהגותיהם של גדולי הדור בימי 'בין הזמנים'

כפי שסופרו ע"י מרן הגר"י זילברשטיין, ואמורים להתפרסם בספר חדש שייצא לאור בעז"ה בקרוב, נכתב ע"י עורך-כתביו של מרן שליט"א. הרב משה מיכאל צורן

### גדולי התורה קנו את גדלותם בבין הזמנים

בעת לומדי בישיבה היה בחור אחד שזכה להינשא לבתו של אחד מגדולי הדור המפורסמים. כיום הוא בעצמו אחד ממרביצי התורה הגדולים ביותר בעולם היהודי.

זכורני שכאשר שאלתי את אביו על ה'מירשם' המביא לבן שכזה, השיב לי שהכל בזכות אשתו. ביקשתי ממנו לבאר את דבריו, ואז סיפר לי כלדהלן:

לפני כל חג אני צובר לרעייתי מעט כסף כדי לרכוש לה בגד חדש ונעליים לכבוד החג. פעם כשהגיע בין הזמנים, הבחינה רעייתי שהבן-יקיר שלנו מאבד מעט את חשק הלימוד. היא ביקשה ממני שאתן לה את הכסף שהכנתי עבורה, הלכה לבית המדרש ושכרה לו בכסף זה אברך תלמיד חכם שילמד איתו, כדי שלא יתבטל או יתרועע עם חברים לא טובים. כך סיפר האיש.

ובאוזוני שמעתי, הוסיף הגר"י זילברשטיין, את מרן ה'קהילות יעקב' זצ"ל אומר לכמה אברכים שרבים מגדולי התורה צמחו דווקא בתקופת בין הזמנים, כאשר הלומדים אינם צמודים בדווקא לסדרי הישיבה וזמניה ויכולים ללמוד מה שליבם חפץ, ולקבל על ידי זה חשק עצום בלימוד.

ופעם, המשיך הרב לדבר על חובתם של ההורים, נשאתי דברים בכלא תל מונד, והנה בתום הדרשה ניגש אלי אחד האסירים ודמעתי על לחיו ואמר לי שהדבר הראשון שיעשה בצאתו מן הכלא הוא לשכור עורך דין טוב שיתבע דין את ... הוריו, על שידעו שהוא מתחבר עם אינשי דלא מעלי ולא מנעו זאת ממנו.

### גם המהרש"א יוצא נגד ... טיולים בבין הזמנים

כדאי להביא כאן את דברי המהרש"א (שבת, דף ק"ט עמוד ב') המתריע על... טיולים שעורכים הבחורים בימי בין הזמנים וניראים הדברים כמי שניכתבו ממש בתקופתנו. האסונות שאירעו רח"ל במשפחות חרדיות, מן הראוי היה שיביאו אחת ולתמיד לחשבון נפש נוקב בעניין כה חמור של טיולים בלתי אחראיים.

המהרש"א עוסק בביאור קטע הגמרא "אמר רבה לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה, שנאמר (ירמיה, פרק ה' פסוק א') 'שוטטו בחוצות ירושלים'". וכך הוא כותב:

"והנה רוב עוונות וכמעט כולם הם בדור הזה בעז"ה, איסורי שבת מעט מזעיר שניזוהרים בהם ורבים שאינם יודעים באיסורן וראוי לכל קהילה להודיע ברבים לדרוש להן ולהודיע איסורן... ביטול תינוקות של בית רבן הוא מצוי בכל קהילה, גם הבחורים מבטלים רוב הימים בבין הזמנים והולכים ברחובות בביטולים ובטיולים".

להלן מונה המהרש"א עוונות אחרים כמו זה שלומדי התורה עוסקים בלימודם כדי להיות רב ואב"ד, והוא בכלל (משלי, פרק ז' פסוק כ"ו) 'רבים חללים הפילה', "וכל אחד רוצה להנהיג עצמו בעשירות בין בבגדים בין בבתיים ובכל דבר וזה יבוא לגזול חבריו". הוא מתריע גם על המשא ומתן שלא נעשה באמונה, ודברים אחרים.

ויעוין עוד במהרש"א שם.

### בחופשת 'בין הזמנים' למד מרן הגר"ש אלישיב שליט"א את ה'משנה למלך'

מה גדול הוא החיוב ללמוד תורה בעיון!

בימי הקיץ החמים, בתקופת 'בין הזמנים', נכנסתי פעם לחדרו של מורי-חמי מרן הגר"ש אלישיב וראיתי שהוא לומד את ה'משנה למלך'. ואמר לי מו"ח כדברים האלה:

"הנני מחבב מאוד את דברי ה'משנה למלך', ואוהב ללמוד בו. אבל במהלך ה'זמן' עצמו הנני מעדיף ללמוד עוד דף גמרא בעיון עם הראשונים; רק בימים אלה של 'בין הזמנים', כאשר המוח זקוק למעט מנוחה, אני מתפנה לעיין ב'משנה למלך'..."

בהזדמנות אחרת פגשתי את מו"ח מעיין בשעות הצהריים של יום השבת בספר 'ארץ צב', וגם אז הסביר לי מרן שליט"א שספר זה, שבין דפיו אפשר למצוא רמזים כמעט לכל הש"ס, ולכל חלקי התורה, מתאים דווקא לשעה זו של עונג-שבת...

רק כאשר עורכים חישוב מדויק באשר לניצול הזמן, גם באיכות, אפשר לגדול בתורה.



## כ"ק האדמו"ר ה'מקור ברוך' מסערט-ויז'ניץ הטעים בפנינו את לימוד התורה

לבני-ישיבה הבאים אלינו לפני תחילת ה'זמן' ומבקשים דברי חיזוק, אנחנו רגילים לומר את דברי מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב החוזר תמיד ואומר שהתורה נקראת 'שירה' משום שצריך ללומדה מתוך ניגון וחשק רב, ומי שאכן לומד כראוי ומכין בקרבו כלי-קיבול לדברי התורה, זוכה והתורה הופכת לשירת-חיים ומשוש-כל-מחשבותיו, עד שאינו מוצא כל טעם בדברים אחרים.

כדי שהתורה תהיה לנו בבחינת 'שירה', יש להטעים אותה, ולהמתיקה בכל מיני מתיקות, וזאת על ידי הבאת דוגמאות והוכחות, חידות ומשלים, לכל סוגיה שאנחנו עוסקים בה. בצורה זו תספג השקלא-וטריא של הסוגיה עמוק יותר בלבנו, ובכך יתקיים גם חלקו השני של הפסוק 'ולמדה את בני ישראל - שימה בפיהם'.

זכורני, בימי צעירותי, בלומדי בשיבת סלבודקה, נסעתי עם החברותא לכמה ימים לעיר חיפה, וכיון שידענו שהאדמו"ר ה'מקור ברוך' מסערט-ויז'ניץ הוא גדול בתורה, ועוד בהיותו בחו"ל כיהן כאב"ד, החלטנו לעלות לביתו ולשוחח עימו בדברי תורה.

מה שזכור לי, יותר מכל, מהפגישות שהיו לנו עם האדם הגדול הזה, היא העובדה שהרבי זצ"ל הטעים בפנינו את הלימוד, וכבר מהרגע הראשון שנכנסנו לחדרו המתיק לנו את הסוגיות שבהן עסקנו, במסכת גיטין.

הרבי קיבלנו במאור-פנים מיוחד במינו, וכששמע שבאנו לשוחח בדברי תורה, שמח מאוד על כך, ושאל באיזו סוגיא אנחנו עוסקים, ומיד החל לשוט בדברי הראשונים והאחרונים, תוך שהוא מביא שאלות ותשובות מעשיות הקשורות אל דברי הסוגיא.

### שילוב השאלות המעשיות עם סוגיות הגמרא

ה'שלוש עליכם' הראשון שקיבלנו מהרבי, המתיק והטעים לנו את הסוגיא שלמדנו בדף כ' במסכת גיטין, העוסקת במחיקת השם. הרבי הודריך אותנו שכאשר לומדים סוגיא כזו, צריכים לחשוב ולהעלות בדעתנו שאלות מעשיות ממקרי היום-יום בהם אנו נפגשים, ולקשרם עם מסקנות הגמרא.

באותה שיחה שילב ה'מקור ברוך' את סוגיית מחיקת השם, עם מנורת ה'שוית' המוצבת בכל בית כנסת, לפני עמוד הש"ץ, פעמים רבות שבגלל הדלקת הנרות בתיבת החזן עולה הפיח שהפיח היוצא מהנרות בתיבת החזן מגיע גם לאותיות השם, ומוחקן. וכבר עוררו על כך כל הפוסקים, וגם המשנה ברורה בסימן א'.

הרבי דן והתפלפל אתנו בשאלה האם סוג-מחיקה שכזה, דהיינו שהאותיות בעצם לא נמחקו ממש, אלא הפיח שעלה על גביהן מטשטש את צורת אותיות השם, אבל ברגע שינקו את הפיח תעמודנה שוב האותיות שלמות ובהירות - האם גם זה נקרא מחיקה?

ה'מקור ברוך' אמר לנו שה'דברי חיים' מדבר על כך, ומאז אני מחפש את ה'דברי חיים' ועדיין לא מצאתי.

ההשוואה הזו בין מחיקת השם לדיון בעניינה של מנורת ה'שוית', הטעימה לנו במאוד את הסוגיה שעסקנו בה. די היה גם בעצם העובדה שהרבי פתח את דלתו בפני שני בחורים צעירים כבני 17-18, כדי להוכיח לנו שהתורה היא אכן בבחינת 'שירה', ולכן לא חשוב האם האדם העומד לפניך הוא צעיר או מבוגר...

### שאלות שהתעוררו אצל הרבי בענייני טעויות בגיטין

כיון שזמנו של הרבי היה מצומצם, ולא היה באפשרותו להאריך אתנו בפעם אחת, ביקשנו שנכנס אליו שוב, והודיע שדלתו פתוחה בפנינו בכל עת שנרצה.

אנחנו מצינו קיבלנו את היד המושטת, ובמהלך ימי שהייתנו בחיפה נכנסנו אליו עוד כמה פעמים, ובכל פעם ופעם השתוממנו לראות את השיטות המופלאות של הרבי בהטעמתה של התורה בפני צעירי הצאן.

האדמו"ר, שלבד מדמותו האצילית ואישיותו המופלאה, היה גאון בתורה ובהלכה, הביא לנו דוגמאות רבות בענייני טעויות בגיטין שאירעו בבית דינו, בשבתו על כס האב"ד עוד בעיירה סערט שברומניה.

את הדוגמאות המעשיות הללו הוא שיחזר בתוך דברי הגמרא שלמדנו, ובכך פתח בפנינו אוצרות שלמים של חוכמה יחד עם אוצרות של מתיקות וטעם בדברי התורה.

באותה תקופה התקיים בשיבת סערט-ויז'ניץ שיעור קבוע, לאחר תפילת שחרית, על ידי חתנו של הרבי. מחדרו של הרבי נכנסנו לשיעור זה, שנאמר בשלחן ערוך או"ח, עם המג"א והט"ז, וגם שם התפעלנו מאוד מהצורה שבה נמסרו הדברים על ידי חתנו של הרבי, שידע אף הוא להמתיק את ההלכות שנלמדו.

גם מגיד-השיעור קירב אותנו, ושוחח עמנו רבות בסוגיות שבהן עסקנו. כפי שהבנו, הרבי כבר דאג להעביר הודעה לחתנו, על המצאותם כאן של שני בחורים צעירים המעוניינים לדבר בלימוד, ורמז לו לקרב אותנו.

כל זה כדי לקיים את 'ולמדה' (את השירה) את בני ישראל - שימה בפיהם'. שהיו דברי-השירה הזו של תורתנו הקדושה, מושגמים בפי העם היהודי, בטעם ובמתיקות.

## מה יעץ מרן הגר"מ פיינשטיין לתלמידו לקראת יציאתו לבין הזמנים?

אספר מה שסיפר לי הגאון רבי שמואל רוזנגרטן, ראש ישיבת בעלז, אודות עצה שנתן מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל לתלמידו, ערב יציאתו לבין הזמנים. 'אחד מתלמידיו, שהיה בעבר בישיבתו של ה'אגרות משה', סיפר לי שניגש אל ר' משה ושאל אותו איזו הנהגה טובה הוא מציע לו לקבל על עצמו לקראת בימי בין הזמנים.

תשובתו של אותו גאון, צריכה היא שתיחרט בתודעתנו, ותיקלם על ידנו בכל צעד שאנו עושים ובכל פסיעה שאנו פוסעים. הגר"מ פיינשטיין לא דרש מתלמידו דברים שאין בכוחו לעמוד בהם. 'בבית הכנסת במקום מגוריו, מתקיים מן הסתם שיעור במשניות לבעלי-בתים בין מנחה למערב, ואתה כבן ישיבה, שכבר סיים מסכתות רבות בש"ס, תראה עצמך כנחות-דרגה לשבת עמהם ולשמוע שיעור במשניות. אתה הרי תעדיף להוציא גמרא מארון הספרים ותשב ותלמד לך בצד, בהתמדה.

'דע לך, הזהיר בעל ה'אגרות משה' את תלמידו, שיש בזה לפעמים חשש של פיקוח נפש עבור אותו רב המוסר את השיעור... הוא עלול להיפגע מכך, בראותו שהשיעור שלו אינו מתאים לבן-ישיבה... מה-גם שהבעלי-בתים הנמצאים בשיעור זה, עלולים להיפגע מכך, ויתירה מזאת - שהם יבואו לזלזל בשיעור. ובעוד שאתה לקחת גמרא ולמדת בצד, הם ילמדו ממך שלא להשתתף בשיעור, ומחר-מחרתיים יעדיפו שלא להיכנס לשיעור המשניות, אלא לשוחח בדברי הבל. (וכמדומה שחז"ל מספרים על גיחזי שלא השתתף בשיעוריו של אלישע, ונענש על כך).

'וברבות הימים עלול שיעור זה להתבטל לחלוטין! ואותם בעלי-בתים, שזה להם השיעור היחיד בכל שעות היממה, יתבטלו לגמרי מלימוד תורה'.

אני מכיר, סיפר הגר"י זילברשטיין, תלמיד חכם גדול המתגורר בעיר פלונית, ובבית הכנסת המקומי מתקיים שיעור במשניות כדוגמת הנ"ל, ובכל פעם כשאני מזדמן למקום, הנני מתפעל מחדש לראות את הת"ח ההוא יושב לו עם חבורת הבעלי-בתים, ולפניו ספר משניות עם פירושים שיצאו לאור בתקופה האחרונה, ולומד יחד עימם.

ובדרך אגב, הביא הגר"י זילברשטיין סיפור מראש ישיבה בירושלים שסיפר על סבו שהיה נוהג ללכת בערב שבת למקוה, רק בהיותו בחופשת בבין הזמנים. והנה, בהגיע תשעת הימים, ראה הנכד, ראש הישיבה, שסבו הולך לטבול, ושאל אותו, הרי נפסק שרק מי שנוהג כל השנה לטבול במקוה בערב שבת יכול לעשות זאת גם בערב שבת חזון; והרי הסבא אינו נוהג ללכת למקוה בערב שבת בכל השנה?

והשיב לו, לאמיתו של דבר הריני רוצה ללכת למקוה בכל ערב שבת במשך כל השנה, אבל היות ואני מכין שיעור לשבת, הרי אין לי פנאי ללכת למקוה. אבל ב'בין הזמנים', שאני צריך להכין שיעור, יש לי אפשרות ללכת למקוה בערב שבת ואז הנני מקפיד על כך ביותר. לכן דיני כדן הטובל במקוה בכל ימות השנה.

### הרב זצ"ל קם לפתע ואמר: 'גם אני רוצה לצאת לטיול'

התלבטויות תמידיות תוקפות את ההורים בימי החופשה, והן נסובות בענין ה'לאווים' שיש לומר לילדים, כמה יש להתעקש בתקופתנו על דברים הנראים לנו כבלתי-חינוכיים; האם בדור שלנו אפשר בכלל לומר לא; ובתקופה זו, כשהכל לחוצים, על אחת כמה וכמה; ואם כן - על מה?

יש בחורים המעוניינים לצאת לטיול, עם או בלי חברים נוספים, וההורים אינם יודעים האם למונעם מכך; וכיו"ב שאלות סבוכות, שאין עליהן אף פעם תשובה ברורה, שחור ולבן.

אחד מבניו של הגר"י יעקובוביץ זצ"ל, המכהן מזה שנים כמרבץ תורה חשוב באחת הישיבות המפורסמות, סיפר לנו שלפני כיוכל שנים ביקש אחד מאחיו לצאת לטיול בבין הזמנים, עם חבר שהיה לו רשיון-נהיגה.

כיון שבזמנו לא היו עושים טיולים ארוכים, המדובר היה בטיול ליום אחד בלבד לדרום הארץ, לאזור ים המלח. אחי ניגש לאבא ושטח את מבוקשו. אבא לא הגיב בשלילה.

והנה, בערב שלפני הטיול, ניגש אבא אל אחי, ואמר לו: 'האם אכפת לך שגם אני אצטרף לטיול שלכם?' - - -

האח היה המום מעצם השאלה. הוא לא התכוון לכך. לא נפשית ולא מעשית. הוא מתקשר אל החבר בעל-הרשיון, והלה דווקא התלהב מאוד.

4 יצאו אפוא לטיול זה; האבא, הבן והחבר, ובסופו של דבר הצטרף בן נוסף של משפחת יעקובוביץ. הטיול שהיה אמור להיות לאזור ים המלח, עד 'עין עבדת', החל בנסיעה לכוותל המערבי, שם התפללו כולם, ורק אז יצאו לכיוון הדרום.

במשך כל הנסיעה הארוכה, לא הכביד רבה של הרצליה על הצעירים בדברי תורה כבדים, אלא שוחח בענייני אמונה ויראת שמים. יום הטיול עבר בהנאה מרובה. עד כאן הסיפור.

ומה למדתי מכאן? - אומר מרבץ-התורה הוותיק למשפחת יעקובוביץ: למדתי שצריך לחשוב אלף פעם אם לומר 'לא' בעניינים אלה, ואסור לשכוח שמדובר בתקופה של לפני עשרות שנים, כשהחינוך היה בשיאו, ולא נִכְרְו בו עדיין ה'בעיות' של ימינו. למרות הכל, אבא הבין שאם הבן רוצה לצאת לטיול בבין הזמנים, לא כדאי לומר 'לא'.

אבל, מצד שני, הוא-עצמו הצטרף לטיול, כדי להשגיח על בנו באותו יום. במלים אחרות: הוא וויתר על כל סדר-יומו העמוס, ביטל את

כל הפגישות שנקבעו לו כבר ביום זה, ויצא עם הבן.

הוא הרגיש את גודל-האחריות החינוכית הרובצת עליו, כְּאִבּוֹ של הבן, והטריח את עצמו לנסוע איתו בצוותא, תוך שהוא מתחשב בעובדה שמדובר בבחורים צעירים ויוצר אווירה נהדרת ומשחררת.

פעמים רבות נכתב כאן על העוול הגדול שנעשה לילדים, המופקרים על ידי הוריהם בימי החופשות, ואם ההורים אינם משקיעים בהם זמן, אזי הם יוצאים לרחוב, אל ה'חברים' המצויים שם, וכל מילה מיותרת...

אם פעם עוד היה צריך לשכנע את ההורים באשר לסכנותיו של הרחוב בן-ימינו, גם בריכוזי האוכלוסייה החרדית, היום, כך נראה, אין כל צורך בכך. מי שלא רואה את הנזקים, נזקי-העד, הנגרמים לילדים המבלים את זמנם ברחוב, יותר גרוע מעוור.

לשמור על הילדים, פירושו להיות יחד איתם. זו 'העצה החינוכית' שכולם יסכימו איתה! כל המומחים וכל המייעצים למיניהם, יודו שהכל מתחיל, ונגמר, בשאלה האם ההורים מוכנים להקצות מזמנם לילדיהם, או לא. ואם בכל השנה כך, בימי החופשות על אחת כמה וכמה, וקל-וחומר בתקופת הקורונה כשהרבה מהיסודות מתערערים.

ההרגשה בבית צריכה להיות שפָּמָקוֹם שהבן ירצה להעביר את זמנו לריק עם ילדי הרחוב, הוא ירצה לצאת עם אביו! האבא הוא היחיד שבכוחו לְפָרֵק את הבן מלחצי-התקופה, ובד-בבד גם ללמוד איתו בצוותא, ליד המעיין... בדרך לדרום...

זו חלק מעבודת החינוך שלנו בדור זה. להעניק לילד, ובמיוחד בימי החופשות, חוויות רוחניות כשהן משולבות בהוצאת כל המרץ הטבעי שלו. האמינו לנו; אל תחשבו פעמיים. אם רק תהיה אפשרות, והסגר לא יסגור בעדנו, צאו, צאו, צאו, יחד עם הילדים.

וסתם הערה: כדי לצאת עם הילדים, אין צורך ברכב משפחתי. וברוב המקרים, גם לא באוטובוס. לא צריך לנסוע ולנדוד למקומות רחוקים, לא לצפון ולא לדרום; מרחבי-הטבע סמוכים לבני ברק במרחקי-הליכה של דקות ספורות.

צריכים רק להבין, ולהפנים, עד כמה זה חשוב, ותועלתי. משנבין זאת, נעשה את זה בקלות ובחשק.

### **בימי בין הזמנים למד מרן הגר"ח שמואלאביץ מ-10 בבוקר ועד השעות הקטנות של הלילה**

הגר"ח ש' ברוודא סיפר שגאון אחד שהיה בישיבת מיר בליטא, בתקופה שבה למד שם מרן הגר"ח שמואלאביץ זצ"ל, סיפר לו שבימי בין הזמנים ראה את הגר"ח, שהיה כבר אז מהעילויים והשקדנים היותר-גדולים של מיר, בא לחדרו אחרי תפילת שחרית, וישן.

שאלתי את עצמי, וכי זה מה שעושה עילוי ומתמיד כמו רבי חיים? הלכתי ושאלתי את הבחורים המבוגרים שהיו בהיכל הישיבה, ואמרו לי שכדאי להמתין עוד מעט כדי לראות מה עושה ר' חיים לאחר שהוא קם ממיטתו.

המתנתי, ואכן משקם הגאון ההוא משנתו, ונכנס להיכל הישיבה, ראיתי מה הוא עושה בבין הזמנים... משעת הקימה ההיא, בשעה 10 לפני הצהריים בערך, ישב הגר"ח שמואלאביץ בהיכל ישיבת מיר ושקד על תורתו עד השעות הקטנות של הלילה...

אז נכון שבגלל בין הזמנים, הירשה לעצמו לישון מעט לאחר התפילה, אבל מכאן ועד ניצול ימי החופשה כדי לקיים את 'רובץ בין המשפטים', רחוקה עוד הדרך.

ובהתחשב בעובדה שבני הישיבות של פעם למדו 'קצת' יותר מאתנו, המסקנה צריכה להיות שאנחנו זקוקים למנוחה 'קצת' פחות מהם...

### **'היצר הרע יכול לעלות על ההר של גבעת רוקח, ולהשיגך כאן'...**

בתקופה שבה המכשולים מצפים לתלמידי הישיבות על כל צעד ושעל, והיצר הרע אורב להם על מנת להפילם בפח-יקוש, חובה כפולה ומכופלת היא למצוא את שביל הזהב אל ליבות התלמידים. לא צריך לתת את כל מה שמבקשים התלמידים, אולם מאידך אין לכלוא יותר מדאי את רצונותיהם.

זכורני, בעת לומדי בישיבת סלבודקה, חשקה נפשו של אחד הבחורים לעסוק בפעילות בימי בין הזמנים. המדובר היה בפעילות מקובלת מאוד, ויתירה מכך - הבחורים שעסקו בפעילות זו, לא נתבקשו לנסוע לאיזורים מרוחקים; הם התכנסו במקום מסוים, סמוך מאוד לישיבה, ומשם קיימו את הפעילות.

לכאורה, לא היתה צריכה להיות כל בעיה בפעילות זו בימי בין הזמנים. מי שהסתכל על כך מן הצד, היה יכול לזהות רק סממנים חיוביים, שאינם מצביעים על שום שאיפה או תאוה מסוכנת.

אבל הגר"י אברמסקי שהכיר את הבחור היטב, חשש מההשפעות הלא-רצויות של הפעילות הזו על הבחור המסוים הנ"ל, והיה לו יותר מקורטוב של חשש שהפעילות תוציא אותו מן הלימוד.

ולכן, כאשר הגיע אליו הבחור ושאל אותו האם לעסוק בפעילות זו, השיב: החושב אתה שהיצר הרע אינו יכול לעלות על ההר של גבעת רוקח, ולהשיגך כאן?! הלא אין דבר העומד בפני היצר! גם פה הוא עוסק בעבודתו. מטפס ועולה, מטפס ומזנק.

הגר"י אברמסקי הציע לבחור שלא יתעסק בפעילות זו, אבל מאידך שלח אותו עוד באותו יום, עם עוד קבוצת תלמידים נוספת, לים, על מנת להנפש.

ידוע-ידע הרב אברמסקי שאם הבחור ניגש אליו בשאלה שכזו, הרי שזקוק הוא למעט מנוחה, ולכן שלח אותו להשתכשך קמעה בים. לים כן; לפעילות לא.

## **'איך אני יכול לעזוב את ביתי ולצאת לנופש, אם האנשים סבורים שאני עוזר להם?'**

אחד ממקורביו של מרן הגרא"מ שך זצ"ל מספר לנו שלקראת בין הזמנים של קיץ אחד, ניסה להשפיע על ראש הישיבה שהוא זקוק לכמה ימי נופש, ולכן כדאי שיעזוב את בני ברק, ויעבור לכמה ימים לירושלים.

בימים ההם, עדיין לא היו מזגנים, והחום המהביל של גוש דן היה קשה מאוד, ולכן ביקשו בני הבית והמקורבים להעלות את מרן זצ"ל אל האוויר הצח של ירושלים.

המקורב אף הודיע לראש הישיבה שדיבר כבר עם בעל אכסניה אחד, המתגורר בסמוך ל'בית התלמוד' בשכונת סנהדריה, כדי שתהיה למרן זצ"ל אפשרות נוחה להמשיך ולהתפלל בהיכלה של ישיבה, כדרכו משכבר השנים.

כיון שידעתי שהראש-ישיבה אינו יוצא אף פעם לנופש, ניסיתי לשכנעו שהפעם, כיון שהאכסניה שוכנת כל כך קרוב ל'ישיבה', הרי הראש-ישיבה יוכל להתפלל את כל 3 התפילות בסגנון הישיבתי המקובל, ואף לשהות בהיכל במשך כל היום, העיקר - שישנה קצת באווירה של ירושלים בתקופת הקיץ החמה.

אבל, גם לאחר כל השכנועים, השיב מרן בשלילה, ואמר: תראו, בעצם הרי אתם צודקים; הרי אני יכול להתפלל וללמוד בישיבה בסנהדריה, אבל יש לי סיבה אחרת המונעת בעדי מלצאת את בני ברק.

מדי יום באים לביתי אנשים רבים הסבורים שאני יכול לעזור להם, וביתי משמש להם ככתובת נאמנה לפורקן מסבלם וצרותיהם.

וכאן הוסיף מרן זצ"ל ברוב ענוותו, ואמר - הם טועים בכך, כי מה כבר אני יכול לעזור להם, אבל כך הם חושבים...

ומכיון שכך, איך אני יכול להרשות לעצמי לוקסוס שכזה, ולעזוב את ביתי ואת בני ברק, ולעלות לירושלים; הרי הם יבואו לכאן וימצאו את הבית נעול, ולא יוכלו לשפוך את ליבם. אסור לי לעשות להם את העוולה הזו - - -

### **המבחן הוא ברגע שהרכבת נעצרת**

וכיוון שהזכרנו את 'בין הזמנים', יש לחזור כאן על המשל שהמשילו בעלי המוסר על תקופה זו, ממנו אפשר ללמוד למי באמת יש חשק והנאה בלימוד.

באמצע ה'זמן' עצמו, כאשר כל הבחורים נמצאים בישיבות, הדבר דומה לרכבת נוסעת, כאשר האדם המביט מבחוץ אינו יכול לדעת מי הקטר ומי הקרונות שנישאים על ידו. רק כאשר הרכבת עוצרת, אפשר לבדוק את הדבר. הקרונות הרגילים אינם זזים ממקומם, והרי הם כאבן שאין לה הופכין, ואולם הקטר מסוגל לזוז בכוחות עצמו, ואם כן רואים שהוא סוחב את האחרים, ובלעדי הרכבת לא מסוגלת לזוז.

כך בדיוק הדבר גם בקרב בני הישיבות. באמצע ה'זמן', הרי הרכבת נוסעת, שכן כל הבחורים מחוייבים לסדרי הישיבה, וגם הבחורים שאין להם חשק ללמוד נגררים אחרי הטובים.

רק בהגיע ימי בין הזמנים, אפשר לראות מי הקטר ומי הנגרר אחריו. בחור שיש לו חשק אמיתי ללימוד, ימשיך את מסכת הלימודים שלו גם אז, אבל אלה שב'זמן' עצמו נוסעים עם הרכבת, עכשיו כשהקטר לא לצידם, הם לא זזים...

**'שכרוך אחריה'**

האדמו"ר ה'אמרי אמת' מגור זצ"ל עמד פעם על מהות המושג 'בן תורה', והסביר זאת על פי הגמרא (קידושין, דף פ' עמוד א') האומרת 'מעשה באשה שבאת לירושלים, ותינוק מורכב לה על כתיפה, והגדילתו, ובא עליה, והביאום לבית דין וסקלום, לא מפני שבנה ודאי אלא מפני שכרוך אחריה'.

למדנו ש'בן' הוא זה הכרוך אחרי אימו, ולכן גם בתואר בן תורה ייקרא רק מי שכרוך אחרי התורה ונמשך אחריה.

### **למה נמשלה התורה דוקא למים?**

והחפץ חיים הסביר שהתורה נמשלה דוקא למים, ולא למשקאות חשובים יותר כמו היין למשל, שכן מים שותים רק כשצמאים; אדם שאינו צמא, לא שותה מים, אלא משקאות אחרים.

וכדי לרמוז על כך שאין התורה ניקנית אלא למי שצמא לה, אמרו חז"ל שהתורה נמשלה דוקא למים.

### **הגר"מ שולמן ביטל את התוכנית לנסוע לטבריה בשעה מוקדמת**

מורי ורבי, ראש ישיבת סלבודקה, הגאון רבי מרדכי שולמן זצ"ל, הציע לי פעם לפני בין הזמנים לנסוע ביחד לטבריה. הוא הציע שנקום מוקדם, בשעה 4 לפנות בוקר, ונתפלל עם הנץ החמה, כך שנוכל לנסוע כבר באוטובוס הראשון לטבריה.

לאחר מכן הודיע לי ראש הישיבה שהחליט לא לנסוע כל כך מוקדם, משום שאם יעשה כן עלולים לתובעו על כך בשמים, ולומר לו מדוע לנסיעה לטבריה היית מסוגל להשכים כל כך מוקדם, ואילו ללימוד בישיבה לא עשית כך...



ומצאנו דבר דומה במעשה של דוד המלך ובת שבע כאשר דוד הרג את אוריה, וכפי שהבאנו בספר שמות. מובא בנביא (שמואל ב' פרק י"ב) שה' שלח אליו את נתן הנביא שאמר לו את משל כבשת הרש.

"ויאמר לו שני אנשים היו בעיר אחת, אחד עשיר ואחד רש; לעשיר היה צאן ובקר הרבה מאוד, ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה, ותגדל עמו ועם בניו יחדיו, מפתו תאכל ומכוסו תשתה, ובחיקו תשכב ותהי לו כבת", וכל יתר פרטי המשל, עד שהנביא מתאר בפני דוד שהעשיר לקח את כבשת הרש.

"ויחר אף דוד באיש מאוד ויאמר אל נתן, חי ה' כי בן-מוות האיש העושה זאת". ומיד כאשר הוציא דוד פסק-דין זה מפיו, אמר לו הנביא "אתה האיש וכו', ועתה לא תסור חרב מביתך עד עולם!" אתה-עצמך חייב מיתה! הרי אתה בעצמך פסקת כן! "אתה האיש!"

מוכח מכאן שכל אדם כותב על עצמו את ה'פסק' שלו. לכן חשש ראש הישיבה שיצביעו לפניו בשמים על ההשכמה המוקדמת, ויבואו אליו בתביעה מדוע לא עשה כן גם בעת הלימוד בישיבה...

### געה רבי חיים ברלין בבכיה ולימוד סניגוריה על יהודי העיריה

כל בן-ישיבה באשר-הוא, מעונין לקבל אמת-מידה אמיתית על אהבת התורה השוכנת בקרבו. הרבה דרכים לכך, וגדולי המוסר נתנו לאדם עצות שונות כיצד יוכל להעריך את עצמו, ואת משיכתו לתורה.

העצה הטובה מכולן, היא ללא ספק שיבחן את עצמו כיצד הוא לומד בימי בין הזמנים. כי זה הוא המבחן האמיתי ביותר, הנכון ביותר, והמשקף יותר מכל דבר אחר את מצבו הרוחני של כל בן-תורה.

בתקופת ה'זמן' בישיבה, עדיין אי אפשר לראות בבירור את מצבו של הבחור, שכן גם אם על-פניו הוא נראה כמתמיד גדול, יתכן והוא עושה זאת רק בגלל ה'סדרים' הקבועים של הישיבה, והיסחפותו אחרי הכלל.

אולם, אם ההתמדה הזו ממשיכה גם בימי בין הזמנים, כאשר לכאורה יש לו עתה אפשרות להתיר מעליו את רצועת-העול של סדרי הישיבה, והוא ממשיך ללמוד וללמוד, כאילו לא אירע דבר, או-אז יש בידיו את הכלים הנכונים להצביע על הבחור הזה כמי ששקוע בלימוד בכל רמ"ח ושס"ה שלו.

### בעל הצימר ב'אביבים' מספר כיצד השיב לו השי"ת את כספו בכפליים

האדם הצועד בדרך שהיתווה לו הבורא, לעולם אינו יוצא ניזוק. ואולי ננסח זאת כך: אדם המוותר לחבירו, במיוחד בימים קשים אלה שבהם אנחנו שרויים, לעולם לא ייצא ניזוק מכך.

זאת למדנו מאחד מתושבי 'אביבים', יהודי יר"ש, וכפי שסיפר הגאון רבי יצחק זילברשטיין בימי מלחמת לבנון. מסיפור זה אפשר ללמוד שגם בין מטחי האש הכבדים - ואולי דוקא בהם - מגלה השי"ת את כוח השגחתו בעולם.

הגר"י זילברשטיין סיפר על שאלה שהגיעה מת"ח ששכר 'צימר' במושב 'אביבים' שעל גבול הצפון, לימי בין הזמנים, ולאור המצב הבטחוני הקשה ששרר בתקופה ההיא ברור היה שאין מה לחפש שם.

'כאשר שכרנו את הצימר, היה לנו וויכוח עם בעל הבית על גובה המחיר, ולאחר שהגענו להסכמה, שלחתי לו מיד את מלוא המחיר, שהסתכם בכ-600 דולרים', סיפר הת"ח.

השאלה ההלכתית היתה האם מותר לבטל את ה'צימר', אם לאו. אבל בטרם החל הת"ח לברר את הענין מהאפקט ההלכתי, דהיינו 'מזלו של מי גרם', סיפר להגר"י זילברשטיין שכאשר התקשר אל בעל הבית ב'אביבים', הבין האיש מיד מה כוונתו, ואמר - 'אני מבין אתכם, ואין לך מה להצטדק; אני מוחל לכם על הכל, ואשלח מיד את כל הכסף בחזרה'.

וכך עשה. בתוך 48 שעות הגיע הכסף לבני ברק.

למרות המצב הקשה ששרר אז במושב אביבים, התנהג האיש כמו שיהודי צריך להתנהג, נקט בדרך של וויתור, התחשב בשוכרים, ויראת שמים דיברה מתוך גרונו.

לאחר שהכסף הגיע אליי, סיפר הת"ח, נכמרו רחמי על בעל הצימר, וחשבתי אולי היה מן הראוי שאציע לו בחזרה חלק מן הכסף. ואז התברר לי שהשי"ת דואג לעושי רצונו, וממלא את חסרונו.

משהתקשרתי אל האיש ב'אביבים', ושטחתי לפניו את הצעתי בדבר החזרת חלק מהכסף, הגיב בעל הצימר על ההצעה בתרעומת, ואמר שכיון שהוא וויתר על התשלום, אינו מוכן לקבל ולוא אגורה אחת, והוסיף מיניה-וביה:

'מה אתה חושב, שהפסדתי את הכסף? לא ולא. השכרתי את הצימר שלי במחיר כפול ממה שסיכמתי אתכם, וקיבלתי עליו 1,200 דולרים'.

'מי הסכים לשלם לך מחיר שכזה, בימים אלה, כאשר הישוב שלכם מצוי תחת הפגזות תכופות כל כך?' התפלא מידענו.

והאיש השיב: 'העיתונאים'...

## המשפחה הגיעה לדירת-הנופש בצפת כפי שזכרם, ואז התברר שהדירה כבר תפוסה

שמעתי סיפור מיוחד שבכוחו להמחיש לנו את מידת 'הכל לטובה' האופפת את הנהגתו של השם יתברך, עד שגם מה שנראה לנו בתחילה כדבר לא-טוב, אם נזכה - נראה שהכל-הכל לטובה. המעשה שלפנינו הוא דוגמא מצוינת לכך.

שידוך נעשה בשעה טובה בבני ברק בין שתי משפחות, וכל הנוכחים במסיבת האירוסין ראו מיד שהשידוך הוא בבחינת 'ענבי הגפן בענבי הגפן', והחתן והכלה ושתי המשפחות מתאימות מאוד אחת לשניה.

ההתאמה בין המשודכים היתה כל כך בולטת, שאחד המסובים ניגש לאבי החתן וביקש את פרטיו של השדכן המהולל שעשה את השידוך הזה... 'אני רואה שמדובר בשדכן הידוע להתאים כהוגן בין שני הצדדים, וכיון שגם יש לי בן בשידוכים, אבקש ממך שתתן לי את שמו ופרטיו של השדכן', אמר לאבי החתן.

האב המאושר נקב בשם פלוני, ואמר לשואל שהוא-הוא השדכן, והוא מתגורר בעיר הקודש צפת. האיש שהתעניין בפרטי השדכן, הביע סימני תמיהה, ואמר שהוא מצוי עמוק-עמוק בעסקי השידוכים, ואינו מכיר שדכן כזה בעיר צפת.

חייך אבי החתן, וביקש מהשואל לשמוע את סיפורו של השידוך. 'צדקת בכך שלא מדובר בשדכן מקצועי, אבל כשתשמע את מה שאספר לך, תבין שהוא היה הגורם לשידוך שלנו', אמר האבא.

### השמה הפכה למפח נפש

כל הסיפור התחיל בדירת נופש (צימר) בצפת שנשכרה על ידי אבי החתן לכמה ימים עבור בני משפחתו. האבא התעניין אודות הצימר, וכששמע שמדובר בדירה גדולה ומרווחת, המשקיפה אל הררי צפת, סיכם עם בעל-הדירה על השכרתה לכמה ימי נופש בבין הזמנים.

בני הבית המתווכים כבר בקוצר רוח ליום בו יסעו לדירה בצפת, במיוחד לאחר ששמעו מהאבא שמדובר בדירה נהדרת, האמורה לגרום להם לנופש אמיתי, ולהביא את עקרת-הבית שעמלה קשות במשך כל ימי השנה, למנוחת הדעת ולשלווה אמיתית.

בהגיע היום המיוחל, שוכרת המשפחה טנדר, מעמיסה את כל הציוד הנצרך, ונוסעת צפונה. והנה הם מגיעים לדירה ההיא בצפת, ומצב הרוח המצוין שבו היו שרויים עד עתה, מתחלף במפח נפש. לתדהמתם הם מבחינים שהדירה תפוסה על ידי משפחה אחרת שבאה אף היא לנופש... עד מהרה מתברר שגם המשפחה השניה הגיעה הבוקר, מירושלים, ונכנסה לדירה.

הם מתדפקים על דלתו של בעל-הבית, המתגורר בסמוך, וזה, משהבחין במתרחש, דופק לפתע את שתי ידיו בחוזקה, על ראשו, וצועק במר-נפש: 'אוי ואבוי, מה עשיתי! - - -

מה מתברר? בעל הבית שכח שסיכם כבר עם המשפחה הבני-ברקית על השכרת הדירה לשבוע זה, והשכיר את הדירה לאותו שבוע גם למשפחה הירושלמית!!! רק בהגיעם למקום, התבררה הטעות הגדולה, ובעל הדירה חשב שהוא עומד להתעלף בשל אי-הנעימות והטרחה הגדולה שנגרמה על ידו.

המשפחה שהגיעה מבני ברק, היתה הראשונה שסיכמה על דירת הנופש, ואם אבי המשפחה היה מתעקש, והיה מחליט 'לעשות עסק' מהסיפור, ותובע את בעל הדירה לדין תורה, הוא היה זוכה.

אבל לא לקח לו הרבה זמן להחליט שאם הקב"ה גילגל את הדברים בצורה כזו, והדירה נתפסה על ידי משפחה אחרת, בוודאי שהכל לטובה, 'ובסופו של דבר הרווח יהיה כולו שלי', ובוודאי שלא כדאי לריב על כך.

הוא פנה לילדיו, שהיו ממורמרים מאוד, והסביר להם את הענין, תוך שהוא משתדל לנטוע גם בהם את ההרגשה הזו, ולהספיג בקרבם את האמונה שהכל לטובה.

האבא ביקש מנהג הטנדר שהביא אותם מבני ברק, שיחזיר אותם הביתה, ובתוך שעותיים הם היו כבר בביתם בחזרה. במשך כל הדרך לא הפסיק האב מלחזק את הילדים באמונה ובבטחון, ואמר להם שהוא בטוח שהכל התגלגל לטובה.

### הבן הגדול מיהר לתפילה

מי שהפנים את הדברים יותר מכולם, והתחזק באמונת-האומן הזו, היה הבן הגדול, שהאזין כראוי לדברי אביו, והסיפור כולו הביא אותו לרוממות-רוח בצורה יוצאת מן הכלל.

הוא הרגיש שההתגברות שלהם שלא להתעמת עם המשפחה השנייה ועם בעל הדירה, העלתה בכמה דרגות את כל בני המשפחה, והביאה אותם לאמונה שלימה בבורא עולם.

המשפחה חזרה לבני ברק, בדיקת בזמן מנחה, והבן הגדול מיהר לבית הכנסת בשכונתו כדי לעמוד בתפילה. ההרגשות שליווהו בדרך פיעמו עתה בליבו ביתר-עוז, והתפילה עברה עליו בהתרוממות רבה.

והנה, בתפילת מנחה ההיא שהיה בבית הכנסת אורח פלוני, שלא התגורר בכלל בעיר, והגיע במקרה לבני ברק כדי לסדר דבר-מה, ונכנס להתפלל מנחה.

הוא מביט בַּפְּחֹר המתפלל בדביקות רבה, וצורת התפילה ודמותו של הבחור מְסַמְּרִים את האורח למקומו. הוא מתבונן ומתבונן, ואינו מסיר את מבטו מהבחור שעל-פניו היתה נראית התעלות מיוחדת.

בשלב מסוים ניגש האורח לאחד המתפללים ושואל אותו לשמו של הבחור, ולשם אביו. בינתיים הגיע גם האבא לתפילה, וגם הוא התפלל בהשראה-רבתי. האורח כבר הבין שיש כאן עסק עם משפחה טובה במיוחד, והכל היה נראה לו מתאים ל...בתו הצנועה, שהיתה בתקופת שידוכיה.

בואו ונקצץ את הסיפור, ונאמר שהאורח ההוא היה אדם מעשי מאוד, ועד מהרה מצא שדכן שיתווך בין שתי המשפחות, ובתוך זמן קצר מאוד נסגר השידוך למזל ולברכה. הבן הגדול לאותה משפחה שחזרה מהצימר בצפת, התארס עם בתו של האורח, שגם הבטיח 'סידור מלא'...

את כל הסיפור הזה סיפר אבי החתן למי שביקש לדעת את פרטי השדכן... 'אני מקווה שעכשיו גם אתה כבר מבין שהאיש שמסרתי לך את שמו בצפת, הוא אכן אינו שדכן, אלא בעליה של דירת הנופש, שבגללו התגלגל כל השידוך שלנו', אמר.

### אם האבא היה מחליט להתעקש...

בואו ונחשוב עוד פעם; אם הטעות של בעל הדירה בצפת לא היתה מתרחשת, והכל היה בא על מקומו בשלום, והמשפחה הבני-ברקית היתה מעבירה את ימי הנופש שלה בצפת כמתוכנן - הרי אבי הכלה לא היה מוצא את החתן.

ואם אבי המשפחה היה מחליט להתעקש ולעמוד על שלו, מרבית הסיכויים שהיה זוכה בכך, אבל השידוך - מי יודע...

ורק הקב"ה, שלפניו ניגלו כל תעלומות, והוא ורק הוא ידע שהשידוך הזה צריך לצאת אל הפועל, גילגל את האירועים כך שהמשפחה תסכם עם בעל הדירה בצפת, והדירה ההיא תיתפס על ידי המשפחה הירושלמית, ונתן בליבו של אבי המשפחה לעמוד בנסיון ולשוב לבני ברק, וללכת מיד לתפילת מנחה.

ואז, כשכל העניינים כבר היו 'מסודרים', הוא הביא גם את האורח שלנו לבית הכנסת השכונתי, שראה את הבן ואביו מתפללים בדביקות שכזו, והחליט לעשות שידוך...

וכי שכלו של בן-אנוש היה מסוגל להכיל את כל ה'גילגולים' הללו?! בוודאי שלא!

ומכיון שכך, אין לנו אלא להאמין בכל מקרה ומקרה המתרחש עמנו במהלך החיים, שהשי"ת מגלגל את העניינים אך ורק לטובתנו, וגם אם אין אנחנו רואים את הטובה ההיא בעיניים, עלינו להאמין שכן הם פני הדברים.

במקרה שתואר כאן אכן זכו בעלי-הדבר לראות בעיניהם את הטובה שיצאה מהאירועים שהתרחשו לפני כן. אבל צריך לזכור שגם במקרה שאין אנחנו זוכים לראות זאת, ויש הרבה-הרבה מקרים כאלו, עלינו להאמין שהכל לטובה.

במוקדם או במאוחר תתגלה הטובה הזו לעינינו, ויתכן שזה יקרה רק בעלמא דקשוט.

### "כבר לפני עשרות שנים היינו אצל גדולי הדור וניסינו לבטל את בין הזמנים של הקיץ"

הגאון רבי מנחם צבי ברלין התריע על כך שעד שלא אווזתנו פלצות בהיכנס חודש אלול, כדברי רבי ישראל סלנטר במכתבו המפורסם, צריכה לאחוז בנו פלצות מתקופת בין הזמנים שעברה זה-עתה, וגורמת לאסונות ולהתדרדרות במצבם הרוחני של בני התורה. 'מזה עשרות שנים אני עוקב אחר המצב, שרק מחמיר מפעם לפעם', אמר ראש ישיבת רבינו חיים עוזר.

הגרמ"צ ברלין סיפר שכבר לפני עשרות שנים עלה, עם ראשי ישיבות נוספים, אל מרן רשכבה"ג רבי אלעזר מנחם שך זצ"ל, והציעו לבטל, או לקצר, את ימי בין הזמנים של הקיץ.

הגרא"מ היפנה אותם אל מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, שכיהן אז כנשיא וועד הישיבות, אבל הגר"י היה כבר חולה, ולא היה באפשרותו להתעסק בנושא זה.

לא עברו יומיים והרב אברמסקי נפטר לבית עולמו, 'ומאז ועד עתה כל פעם שמנסים להעלות את הנושא הזה מחדש, יש עיכובים ומפריעים', אמר הגרמ"צ ברלין, וציטט את דברי הרמב"ם בפירוש המשניות (ברכות, פרק ט' משנה ה') על מה שנאמר 'עת לעשות לה' הפרו תורתך'.

הרמב"ם מפרש בדברים נוראיים, ואומר שהקב"ה אינו יכול להיפרע מלומדי התורה על עוונותיהם אלא כאשר הם מפסיקים מלימודם, וזה הפירוש של עת לעשות לה', דהיינו כשהוא רוצה להיפרע רח"ל, הוא מביא לכך ש'הפרו תורתך'.

וז"ל הרמב"ם: 'כי כשיבוא העת להיפרע מהם להינקם, יזדמנו סיבות לבני אדם להפר התורה, כדי שיבוא עליהם העונש, וזה הענין ארוך ורחוק עמוק עמוק, וכו'.

הדברים צריכים לעורר מאוד את לומדי התורה, וגם אם ראשי הישיבות אינם מצליחים בינתיים לבצע שינויים בענין בין הזמנים, מוטלת החובה על כל בן-תורה באשר הוא לארגן את ימי בין הזמנים בצורה כזו שלצד החלפת הכוח הגופני, ימשיך להתמיד בלימוד התורה ולא יפסוק מסדריו ושיעוריו, ויקבע עתים לתורה.

### מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל חשב במשך כמה דקות, ולבסוף אמר 'אינני יודע מה להשיב'!

במשך יותר מיובל שנים זכיתי לשמש את מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, ומעולם לא נתקלתי במקרה שבו לא ידע מו"ח מה להשיב

על שאלות שהוצגו בפניו. מעולם. הכל היה ברור ונהיר לו.

והרי הכל יודעים שהשאלות שהובאו לפני מרן זצ"ל היו מן הקשות ביותר בעולמה של ההלכה. וממש אף פעם לא זכור לי שהגרי"ש לא ידע מה לענות.

בין אם היו אלו שאלות בענייני עגונות, ממזרים, ריבית, פיקוח נפש, וכיוצא-באלו. תמיד מצא מקורות מובהקים מהגמרות והראשונים, ומספרי הפוסקים, והשיב על-אתר תשובות ברורות.

רק פעם אחת קרה שמרן הגרי"ש אימץ את ראשו בנסיון להשיב מענה לשואלים, התאמץ והתאמץ, ולבסוף אמר: 'איני יודע מה להשיב'. הפעם היחידה הזו היתה במוצאי שמחת תורה, ויהי הדבר לפלא.

### אולי כדאי לעשות יום חופש?

השאלה הובאה לפני מרן זצ"ל על ידי ראשי ישיבת קמניץ בירושלים. בישיבה זו, וגם בתלמוד-תורה המסונף למוסדות קמניץ, אין כידוע מושג של 'חופש' או 'בין הזמנים', והבחורים לומדים ממש בכל ימות השנה.

במוצאי שמחת תורה הגיעו פעם ראשי הישיבה למעונו של מרן הגרי"ש ושָׁחו בפניו את התלבטותם באשר ללימודים מחר, דהיינו ביום אסרו-חג. הם סיפרו שבמשך כל החג, הבחורים רקדו וכרכרו בעוז ובתעצומות לכבודה של תורה, עד שהתעייפו מאוד.

בנוסף לכך, במוצאי שמחת תורה סייעו בני הישיבה בפירוק הסוכה הגדולה של הישיבה, ובגלל זה היו ערים עד שעה מאוחרת בלילה. ראשי ישיבת קמניץ אמרו שיתכן שבשל עייפותם הגדולה של הבחורים, אין טעם לקבוע מחר סדרי לימוד בישיבה, 'ואולי כדאי לעשות מחר יום חופש אחד', שאלו את הרב אלישיב.

מרן זצ"ל הניח ידיו על עיניו, וישב כך במשך דקות ארוכות, וחשב וחשב. ברם, גם לאחר דקות אלו, פנה ואמר לשואלים שאין הוא יודע מה להשיב...

כששאלו אותו ראשי ישיבת קמניץ 'למי לפנות', השיב הגרי"ש ואמר שיפנו למרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל.

### ההכרעות הגורליות ביותר

סרו ראשי הישיבה למעונו של הגרש"ז, ולמרבה הפלא חוזרת התמונה על עצמה... גם ראש ישיבת 'קול תורה', הפוסק הגדול, ורבן של כל בני הגולה, הניח ידיו על עיניו, וחשב, ולא ידע מה להשיב...

מה עשו לבסוף בישיבת קמניץ, אינני יודע; מה שאני כן יודע, הוא, שמסיפור זה אפשר ללמוד בבירור שהשאלות הקשות ביותר נסובות על ענייני התורה עצמה והנהגותיה, ובמיוחד כאשר יש חשש של ביטול תורה!

ההכרעות הגורליות ביותר נתונות סביב השאלה 'מה היא טובתה של התורה עצמה'. ולכן גם שני גדולי הדור זצ"ל, נמנעו מלהכריע בענין.

הבה נלמד מכך על השכר הגדול שיהיה לנו אם נשמור בהקפדה על זמני הלימוד, ונִזְהָר במאוד, עד כמה שהדבר אפשרי, שלא לבטל ולו רגע אחד.

"TIME IS MONEY" - על פי השקפתו של המשגיח דפוניבו'

שמענו מהגאון רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל שהמשגיח דפוניבו', מרן רבי יחזקאל לוונשטיין זצ"ל היה נוהג לומר: העולם אומר ש'זמן שווה כסף' (בשפה האנגלית, זה מצלצל טוב יותר - 'YENOM SI EMIT'), אבל אני אומר לכם, הוסיף המשגיח, שיהודי צריך לדעת ש'זמן שווה עולם-הבא'...

שכן בכל רגע ורגע יש לנו אפשרות לרכוש עוד מצוה ועוד מצוה שתביא אותנו לחיי עולם הבא - - -

### הנס בדרך 'לקמפ'

המעשה דלהלן אירע בדרך 'לקמפ' של אחת הישיבות הגדולות בחו"ל, ואחד מפרטיו הגיע להכרעה הלכתית בארץ ישראל. הישיבה ההיא יצאה עם כל תלמידיה למחנה-קִיץ וכיוון שמדובר במספר גדול של תלמידים, נישכרו 10 אוטובוסים כדי להסיע את כולם אל אתר המחנה.

האוטובוסים יצאו בצוותא מהישיבה, ונסעו במרחק-מה האחד מן השני. לפתע נישמעו זעקות שבר נוראיות. אחד האוטובוסים עלה בלהבות, ולא נותר ממנו מאום. ליבם של הבחורים כמעט ופסק מפעום, ובמוחם עלו כבר תיאורי הזוועה השחורים ביותר.

רק לאחר דקות ארוכות של בהלה איומה, התברר שמארגני הקמפ סידרו את הנסיעה בצורה מיוחדת ולפיה אוטובוס אחד יהיה מיועד רק להנחת החבילות והמוזודות, וכל הבחורים יסעו ביתר הרכבים. בחסדי שמים, הרכב שנישרף היה זה שבו הובלו כל המוזודות, כך שלא היו פגיעות בנפש.

הבחורים פרצו בריקוד של שמחה, ונתנו שיר הלל לריבון העולמים על שנתן להם את חייהם לשלל. גם זוגות התפילין שלהם ניצלו, כיוון שראש הישיבה הורה לכל התלמידים לשאת את התפילין בשקית הקטנה המצויה ליד כל אחד.





השאלה ההלכתית היתה כדלהלן: אחד הבחורים הביא עימו לקמפ שני מאווררים, וחבירו ביקש ממנו להשאיל לו מאוורר אחד. בעל המאווררים ניאות לעשות חסד, והשאיל לו את המאוורר, והדבר היה בטרם עלותם לאוטובוס. עכשיו התעוררה שאלה, האם הוא בגדר שואל שחייב באונסין, וחייב להשיב לבעליו של המאוורר את דמי החפץ, או שמא בין כך היה המאוורר מוכנס לרכב על ידי הבעלים והיה עולה באש עם כל יתר החבילות?

והשבתי, שיש מקום לומר שכיון שהסיבה לשריפת האוטובוס באה בדרך כלל כתוצאה מדליפת דלק, הרי שאם זו היתה הסיבה גם במקרה דנן, והנוסעים היו יודעים ממנה, ייתכן שבמקרה כזה היתה ההשאלה בטעות, שאילו היה יודע השואל מהעניין, לא היה שואל.

### כל האוכל של בית המלון התקלקל

והנה שאלה בענייני נופש, שנישאלה על ידי קבוצה שהתארכה בשבת בבית מלון מסויים. להפתעת כל הנופשים התקלקלו המאכלים שהוכנו בבית המלון עבור האורחים, ואת כל סעודות השבת נאלצו להעביר בלחם צר ומים לחץ...

הקבוצה התכוננה לצאת מהמלון אחרי השבת בלי לשלם אגורה אחת. אבל בעליו של בית המלון הפתיעם באומרו שהוא תובע מהם את דמי המנוחה שהיתה להם במהלך השבת. "גם אם לא אכלתם מאומה מהמאכלים שלי, אבל עשיתם שימוש בחדרי המלון, והיתה לכם מנוחה, ועל כך תשלמו", אמר.

הנופשים באו ושאלוני מה לעשות, והוריתי שאין צורך לשלם לו מאומה, משום שכאשר לאדם אין אוכל, נעדרת ממנו גם המנוחה, והראיה לכך מהדין המובא במשנה ברורה (סימן תקפ"ב ס"ק כ') שביום הכיפורים שחל בשבת לא אומרים בשמונה עשרה 'רצה במנוחתנו', - "כיון שהוא יום עינוי, ואינו מנוחה גמורה".

יוצא בבירור שאם האדם נתון בעינוי, אין לו מנוחה, וכיצד יכול בעל המלון לדרוש שיתנו לו כסף עבור המנוחה, הרי הנופשים היו בעינוי כל השבת!

### אלול - בשמחה אין קץ

האדם צריך להיכנס לימי אלול בשמחה אין קץ, וכפי שהמשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לווינשטיין וצ"ל כתב לבחור בסוף ימי בין הזמנים של אב, ש"הנה הימים המאושרים ממשמשים ובאים". כן, אלו ימים מאושרים.

מאושרים מאוד.

"דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב". פסוק זה מכיל בקרבו אושר כה עצום ושמחה כה גדולה, עד שהיינו צריכים לקפוץ ולכרכר מרוב אושר על שאבינורוענו מצוי עתה יותר קרוב אלינו.

הפשט של הפסוק הזה הוא כל כך פשוט, ומדבר על כך שהמלך מטריח את עצמו כדי להתקרב אלינו, אלא שבגלל הלחץ הלא-חיובי השורר בקרב רבים מבני התורה, אין הם מצליחים להרגיש את הדברים כהווייתם.

חבל שאין הם מרגישים את התחושה הנפלאה הזו שהמלך הגדול, מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שבידיו כל המפתחות לכל הבקשות והרצונות, שהוא הראשון והוא האחרון ומבלעדיו אין אלוקים, המלך הזה שהוא גם אבא שלנו - נמצא עתה הרבה יותר קרוב אלינו, ויש בידינו האפשרות לבקש ממנו כל מה שנרצה, ובשל קרבתו היתירה בימים אלה הוא גם ימלא יותר בקלות את בקשותינו.

היש לנו ימים מאושרים ושמחים יותר מאלה שאנו עומדים עתה בעיצומם? הנה, יש לך אפשרות לבקש סליחה מאבא; הנה, הוא ממציא את עצמו אליך.

### חרדה שאינה מובילה אל הדרך הנכונה

החרדה שפיעמה בלבבות בדורות שעברו, לא גזלה מהם את השמחה והאושר אין-קץ על עצם היותם של ימי אלול ימי רחמים וסליחה. 'המוח הגדול' של היהודי ידע לעשות את ההפרדה המוחלטת בין השמחה ובין היראה. האחד לא פגע בשני.

אולם בדורותינו החלושים, כאשר הצרות אופפות אותנו מכל עבר, ואין בית שלא נשמעת בו זעקת שבר כזו או אחרת, אין אתנו יודע מה זו יראה ומה זו שמחה. אם מתארים בפנינו את האלול של קלם או של נובהרדוק, נראה לנו שגם אנחנו מסוגלים להגיע בקלות לדרגה כזו של פחד וחרדה מיום הדין הקרב.

וכיוון שהמציאות היא שקשה לנו מאוד להגיע לדרגות ההן, אנחנו נתקפים בסוג של חרדה מאוד לא-נכונה, כזו שאינה מביאה אותנו לשום מקום, בודאי לא אל המסילה העולה בית א-ל.

זו הסיבה שכמה מן המשגיחים המפורסמים בדורנו ראו לנכון לדבר על הנושא לפני תלמידיהם, ותורף דבריהם היה שהשלב הראשון בעבודת ימי האלול צריכה להיות השמחה העצומה על שזכינו להימנות על עבדי השם ולשכון כבוד באהלי התורה והיראה, להגביר כמה שיותר את מידת השמחה בעצם העובדה שאנחנו יהודים טובים וכשרים העושים רצונו יתברך. ורק אחר כך, כשהגענו לדרגה מסוימת בשמחה זו, אפשר לחשוב גם על הצד השני של החרדה מאימת הדין, בלי שמחשבות אלו יפגעו כמלוא הנימה באושר הפנימי והשמחה הגדולה של ימי אלול.



## חברי הקיבוץ החליטו לשלוח לבני הישיבה אבטיח וכלי לנטילת ידיים

זכורני, בתקופת בחרותי בישיבת סלבודקה, ראיתי שאפילו חילונים בקיבוץ הבינו את הנ"ל, והגישו אוכל לבני ישיבה... המעשה אירע כאשר הנהלת הישיבה החליטה לשלוח בתקופת בין הזמנים של הקיץ כמה תלמידים מתמידים לחופשה, כדי שיחליפו כוח וישובו איתנים ובריאם להמשך הלימוד בישיבה.

הבחורים הגיעו למקום-הנופש, שהיה בקיבוץ לא-דתי בצפון הארץ, ולפני שהחלו לאכול ארוחת בוקר ישבו על ספסל בחוץ ודיברו ביניהם בדברי תורה. חברי הקיבוץ ראו את הבחורים יושבים ומדברים, והחליטו לשלוח להם דבר-מה לאכול... הם שיגרו להם אבטיח, מים וכד לנטילת ידיים.

את האבטיח אפשר היה לעשר, ולאכול, וכך עשו הבחורים. ברם, הכד שנשלח אליהם היה פסול לנטילה, והבחורים ישבו וחקרו היאך יוכלו ליטול את ידיהם... לאחר שחתכו את האבטיח לשני חלקים, נזכרו במשנה במסכת פרה האומרת שהדלעת כשירה למי חטאת. והרי לכאורה דלעת דומה לאבטיח, ואם כן נוכל ליטול ידינו על ידי שנמלא מים בתוך האבטיח, וניטול...

ולגבי הענין שכלי לנטילה צריך להיות גם כזה שעשוי להכיל מזון, הרי האבטיח מחזיק את עצמו, ואם כן הכל כשר ויפה לנטילה. כך או כך, כיון שלא היה להם ספר-הלכה במקום, החליטו בינתיים לא לסמוך על האבטיח ולא להשתמש בו ככלי, אלא לעטוף את ידיהם במגבות, וכך לאכול.

### במלחמה אכלו גם את הקליפה הירוקה

כשהגיעו לישיבה החלו לחפש בספרי ההלכה, וראו שבנטילת ידיים ע"י האבטיח יש שתי בעיות. ראשית, האבטיח הוא פרי שנקרב, בניגוד לדלעת שכאשר מייבשים אותה היא אינה נרקבת לעולם, ולכן היא פרי לצדיקים. ושנית, קליפת האבטיח היא מאכל, ואי אפשר להשתמש במאכל ככלי.

נכון הוא, שכיום נוהגים לזרוק את הקליפה, ולאכול רק את הפרי האדום, אבל אני עוד זוכר בתקופת המלחמה בירושלים שאכלו גם את הקליפה הירוקה של האבטיח...

לפעמים קורה שת"ח חושבים שחלק מהדברים המובאים במשניות הם לא אקטואליים לתקופתנו, והנה מהמקרה הנ"ל אפשר ללמוד שכל דברי התורה שייכים לכל תקופה עד בוא משיח, ועד בכלל כמובן...

### תשלום כפול עבור נופש

בלייקוואד היה בחור מתמיד גדול, וחבריו ראו שהוא צריך לצאת קצת לנופש על מנת לאוורר את הראש. ראובן חבירו צלצל לבעליה של דירה בצפת וביקש ממנו שייתן את דירתו למתמיד ההוא, 'ואני אשלם את מחירה בסך 500 דולרים, ובלבד שהמתמיד לא יידע מזה'.

המתמיד אכן הגיע לארץ, ונפש בצפת במשך שבוע. לקראת צאתו, החליט שכיון שהוא נהנה כל-כך, ישאיר בדירה מתנה לבעלים. המתנה היתה זוג פמוטים ששווים 500 דולרים...

בעל הדירה קיבל אפוא תשלום כפול, ושואל מה עליו לעשות?

השבנו לו, שיחזיר את 500 הדולרים לחבר הטוב ששילם עבור המתמיד, ואת הפמוטים ישאיר אצלו כדי לא לפגוע בבחור המתמיד.

המקור לכך הוא מפרשת 'שמות' שבה למדנו שיוכבד קיבלה תשלום מבתיה בת פרעה עבור הנקת משה רבינו. והנה, הגמרא במסכת סוטה ("ב ב') אומרת: 'ראה כמה טוב לצדיקים, לא דיים שמחזירים אבדתם - את ילדם - אלא נותנים להם גם את שכרם. דהיינו שיוכבד קיבלה תשלום כפול, גם הנקת בנה, וגם תשלום עבור זה.

והחיד"א שואל הכיצד עשתה זאת, ומתרץ שבתיה אמרה ליוכבד "היניקיהו לי", האוכל שאת אוכלת צריך להיות מאכל מלכים, כמו שראוי לי. אם כן על זה מגיע לה תשלום. הנצי"ב מפרש את הפסוק "היניקיהו לי", שלא תעשה חשבון איתה, כי היא מלכה, ואינה עומדת על החשבון כמו כל אדם, ולכן אין כאן גזל.

### בליל שבת כבה האור בצימר

אדם שכר צימר בצפת, אבל בליל שבת, כשרצה לשבת עם בני משפחתו ולקיים מצוות עונג שבת, כבה לפתע החשמל בצימר. הוא ממאן עתה לשלם לבעה"ב את מלוא הסכום, ודורש שיעשה לו הנחה משמעותית. בעה"ב מצדו טוען, שהצימר היה מואר מאוד, בגלל האור שהגיע מבחוץ. האם השוכר חייב במקרה זה לשלם מחיר מלא?

והשבנו, ששאלה דומה נשאלה לפני כמאתיים שנה. אדם שכר חדר במלון, אבל התנה לפני-כן עם בעל-הבית שבחדר יהיה שעון שיעיר אותו בשעה 7 בבוקר. בעליו של המלון הבטיח שבחדר יהיה שעון, אבל אמר לשוכר שעלותו של חדר עם שעון היא גבוהה יותר.

השוכר לא מצא שעון בחדר, וכשעזב את המלון סירב לשלם את מלוא המחיר. בעל-הבית טען להגנתו, שהתכוון לכך שממש מול חלון-החדר תלוי שעון ענק של העיר. אבל השוכר אמר שזה לא נקרא 'חדר עם שעון', ולא לכך התכוון.

מרן הרב אלישיב זצ"ל אמר, שצריך לברר איך נוהגים באותו מקום; אם 'חדר עם שעון' עולה יותר, אז צריך שיהיה שעון בתוך החדר,

אבל אם 'חדר עם שעון מחוץ לחדר' - גם הוא עולה ביוקר, כי רואים את השעון, גם זה נקרא 'חדר עם שעון'. אבל אם 'חדר עם שעון בחוץ', לא עולה יותר, אזי כשמדברים על 'חדר עם שעון' - הכוונה שיש שעון בתוך החדר.

והוא הדין ביחס לשאלתנו בענין החשמל. כיון שחדר בלי אור שווה פחות, אם כן אף שהאור מבחוץ מגיע לחדר ומאיר אותו, צריך לנכות לו מהמחיר, כי דעת בני אדם היא על חדר כזה שיש אור בחדר עצמו.

### **בעל הדירה הירושלמי סירב שהשוכר מבני ברק יערוך את האירוסין בדירתו**

כאשר שהינו פעם בנופש בירושלים, הגיעה אלינו שאלה מעניינת, המובאת בספר 'אחת שאלתי', חלק שלישי. המדובר היה בשתי משפחות, שהאחת מתגוררת בירושלים והשניה בבני ברק, שלא היתה להן אפשרות כלכלית לשכור חדר בבית מלון או בצימר, ולכן החליפו את דירותיהן למשך שבוע. המשפחה מבני ברק לקחה את הדירה בירושלים, והירושלמים באו לבני ברק.

והנה, במהלך השבוע ההוא, זכו בני המשפחה הבני-ברקית לארס את בתם. הם שהו עדיין בדירה בירושלים, ולכן החליטו לערוך את האירוסין בדירה זו, וכמובן שלפני-כן שאלו את רשותם של בעלי הדירה.

למרבה הפלא, תשובתו של בעל-הבית הירושלמי היתה שלילית. הוא לא היה מוכן בשום אופן שהאירוסין יערכו בדירתו.

משהתעניין בעל-השמחה, הלא הוא האברך מבני ברק, אצל ר'עז' הירושלמי, וביקש לדעת את עילת הסיור, ואף הקדים ואמר לו שאם יישוב רהיט כלשהו בבית (מלבד ה'צלות' באירוסין...), הוא ישלם הכל טבין-ותקילין, השיב בעל-הדירה הירושלמי ואמר:

יש לי בבית בת שהגיעה לגיל מבוגר, והיא מעוכבת-שידוך. כשהייתי לאחרונה אצל האדמו"ר שאני זוכה להסתופף בצלו, וביקשתי ממנו שוב ושוב שיברך את בתי שתזכה למצוא כבר את זיווגה הנכון, השיב לי הרבי: 'אירוסין יערכו בדירה שלך, בקרוב!'

כמובן ששמחנו מאוד למשמע ההבטחה המפורשת שיצאה מפיו. והנה, אם אתה תערוך את אירוסיו בתך בדירתך, יתכן שדבריו של הרבי שלי - שביך ואמר ש'אירוסין יערכו בדירה שלך בקרוב' - יחולו על השמחה שלכם, ולא יהיה להם כבר 'תוקף' כדי לחול על השמחה המיוחלת של בתי מעוכבת-השידוך.

### **"אני נשבע שהחזן לא יעבור לפני התיבה"**

בימי בין הזמנים היה לי מנהג של קבע ללמוד בבית המדרש של האדמו"ר רבי נחמן מספינקא שמרן הסטייפלר הגדיר כאדם גדול. גם בית הכנסת עצמו היה מקום קדוש שנתקדש ע"י הכנסת אורחים גדולה והרגשתי סייעתא דשמיא בלימודי שם.

פעם בעת רצון, כשישבתי בבית הכנסת, שמעתי מפי האדמו"ר זצ"ל עובדה מופלאה על אחד מגדולי הונגריה וצדיקה, בעל ה"קול אריה", שהיה רבה של עיר ואם בישראל.

בתחילת חודש אלול נכנס הגבאי הראשי אל המרא דאתרא לבשרו שבחרו ש"ץ לתפילות הימים הנוראים. לשאלת ה"קול אריה" כיצד עשו זאת ללא ידיעתו, ענה הגבאי בחציפות ואמר: כבר נעשה מעשה, והאדם שנבחר הוא יהיה החזן!

נעמד בעל ה"קול אריה" על רגליו ונשבע בשם ה' שהחזן הלז לא יעבור לפני התיבה בעירו. כשבועיים לפני ראש השנה מגיעה משלחת ממשרתת האינטרפול אל בעל ה"קול אריה" ומבקשת לדעת היכן נמצא החזן שברח מפולניה ועיגן את אשתו על ששת ילדיה. הגאון הבין שכניראה זה הוא החזן המדובר.

החזן התפלל באותה שנה בכלא.

נכנסו התלמידים ל"קול אריה" ושאלוהו האם כשנישבע שהחזן לא יתפלל, השתמש בשמות הקדושים? ענה הגאון ואמר: "חס ושלום. לא השתמשתי בשמות, אלא שבאותו רגע שהגבאי נכנס להודיע לי על בחירת החזן, הרגשתי שאין לי שום 'נגיעה' במה שהגבאי החצוף פגע בכבודי, ועל עניין זה כתב הרמב"ן: "האמר לאביו ולאמו לא ראיתי ואת אחיו לא הכיר", (דברים, פרק ל"ג פסוק ט'), והיינו אותם דיינים שאין להם נגיעה במאומה - עליהם נאמר (שם, שם פסוק י') "יורו משפטיך ליעקב", כלומר שיזכו להורות משפטים נכונים עד כדי כך שיזכו לרוח הקודש.

אבל ה"קול אריה", כך סיפר רבי נחמן מספינקא, תלה את הצלחתו זו בעניין נוסף. היה זה לאחר שבעל ה"דברי חיים" מצאנו ביקש ממנו לתת ממון עבור 'צדקה אמיתית', ומאחר שנתן את הצדקה אמר שצדקה אמיתית היא פקדון שמפקדים אצל הקב"ה, בדיוק כמו תוכנית חסכון שמפקדים בבנק, כך שאם ביום מן הימים תארע לך צרה, תוכל למשוך את הפקדון הזה מהקב"ה והוא יעזורך.

"כיוון שהחצופים האלו הזמינו חזן בלא ידיעתי, והרגשתי את עצמי במיצר, סמכתי על ר' חיים צאנז'ר שאמר לי שהצדקה הזו תסייע בעדי לעת מצוא ונשבעתי בשם ה' שהחזן לא יתפלל", אמר ה"קול אריה".

למדנו מכאן שכאשר מכוונים לצדקה אמיתית הניתנת ליתומים ולא למנות, אפשר למשוך ממנה כל שעה, והרי כל אדם יש לו שעה שבה הוא זקוק לישועה ואז הוא יכול למשוך ולכתוב צ'ק על חשבון הצדקה האמיתית שמופקדת אצל הקב"ה.

## מאמר לרגל טו באב – יום הנשואין

מאת הגאון רבי יעקב גולדברג שליט"א

ר"מ בישיבת באר התורה ומח"ס דביר קדשו ולעת מצוא

אהבה ואחוה שלום ורעות

הגמ' ביבמות (ס"ב ע"ב) כתבה את גדר האהבה והכבוד בין בעל לאשתו, 'אוהבה (את אשתו) כגופו ומכבדה יותר מגופו', שנאמר "וידעת כי שלום אהלך". והרמב"ם (אישות ט"ו י"ט) פסק זאת להלכה, אולם שינה את הסדר מדברי הגמ', דהיינו, מקדים את הדין של מכבד את אשתו יותר מגופו, ורק אח"כ כתב ואוהבה כגופו. ויש לבאר, מדוע שינה בסדר הדברים מלשון הגמ'. ועוד יש לבאר ולהגדיר, מהי אהבה? ומהו כבוד שחייב בהם בעל לאשתו? (מובא בשם החזון איש, שמה שברחוב קוראים אהבה, אצלינו זה חייבי כריתות).

**בעלי המוסר שאלו, אם הינך אוהב דגים מדוע אתה זג אותם, הווג אותם ואוכל אותם. מוכח מזה שאינך אוהב דגים, אלא אוהב אתה רק את עצמך!**

ונראה לבאר, דהרמב"ם בהלכות דעות (פרק ו' הלכה ג') כתב וז"ל, מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר "ואהבת לרעך כמוך" וכו', עכ"ל. וכן כתב המסילת ישרים (פרק י"א) וז"ל, "ואהבת לרעך כמוך" בלי שום הפרש, כמוך בלי חלוקים בלי תחבולות ומזימות כמוך ממש, עכ"ל. ועיין בהקדמה לספר שערי יושר (שכתב הגר"ש שקאפ זצ"ל), כי אהבת חברו תיעשה ע"י שיכליל את חברו לעצמו, וככל ש'עצמו' יגדל כך יוכל לאהוב את כולם, כי הרי אוהב את עצמו, עיי"ש. ובדבריו הוסיף על מש"כ הרמב"ם והמסילת ישרים, שיכניס את חברו 'לעצמו'. (ועיין עוד מה שהבאתי בענין זה באריכות גדולה בספרי דביר קדשו עה"ת ויקרא פרשת קדושים, על הנאמר "ואהבת לרעך כמוך").

הרי שתירץ בכך את קושיית הרמב"ן, איך שייך לאהוב את חברו כמו שאוהב את עצמו. ולזה ביאר, כי אוהב את עצמו ורק מרחיב את עצמו אף לחברו. ולדבריו מיושב היטב, כיון שלאהוב את השני הכוונה שיהא ממש כעצמו בלא שום פירוד כדברי הגר"ש שקאפ זצ"ל, א"כ לא שייך שיאהב את השני יותר מגופו, כי מהות וגדר אהבה להיות בדיוק כגופו. אולם לכבד, זהו דבר שאין לו שיעור, ואין מוגבל בכבוד עצמו דוקא. ולכן כתוב 'אוהבה (את אשתו) כגופו ומכבדה יותר מגופו'.

ומעתה אחרי שביארנו את גדר מידת האהבה שהגדרתה שיהא כגופו, ומה שהובא בספרים שאהבה פירושה נתינה, גדר זה איננו מגדיר מהי אהבה, אלא רק איך להגיע לאהבה, שיעשה זאת ע"י נתינה. וכמו"כ ע"י שמכבד את השני מגיע לאהוב אותו, הרי שכיבוד רעהו מביא לאהבת רעהו.

אמנם כבר הקשו, מדוע הוצרכו לציווי מיוחד באהבת איש לאשתו מהנאמר "וידעת כי שלום אהלך", מדוע שלא נלמד מהנאמר בתורה מהציווי לאהוב כל אדם ובכללם את אשתו מהנאמר "ואהבת לרעך כמוך"?

ותירצו המהרש"א ביבמות (כ"ב ע"ב), ובספר אונים לתורה להגר"ז סורוצקין זצ"ל, דהציווי של "ואהבת לרעך כמוך" הוא ציווי רק לענין של סור מרע, שלא יעשה שום הפסד או נזק לחברו בגופו או בממונו, כמו שלא היה עושה לעצמו. וכמו שאמר הלל בביאור מצות ואהבת "מאי דעלך סני לחברך לא תעביד". וכדברי רש"י (סנהדרין פ"ד ע"ב) על הנאמר "ואהבת לרעך כמוך" וז"ל, לא הוזהרו ישראל מלעשות לחבריהם אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעצמו. וכמו שכתב הרמב"ם בספר המצוות וז"ל, ושתהיה חמלתי ואהבתי לאחי, כחמלתי ואהבתי לעצמי בממונו ובגופו וכו', וכל מה שאשנא לעצמי או למה שידבק בי וכו', אשנא



לו כמוהו והוא שנאמר "ואהבת לרעך כמוך". וכתב החינוך (מצוה רמ"ג) שהביא את דברי הספרא וז"ל, שהאוהב חברו כנפשו לא יגנוב ממנו וכו' ולא יזיק לו בשום צד. ועייין עוד בתרגום יונתן שם. ולכן לומדים מהנאמר בצורה החיובית לאהוב מהפסוק "וידעת כי שלום אהלך", ולא מהאיסור לשנוא הנלמד מהנאמר "ואהבת לרעך כמוך".

ולמבואר נראה, כי אפילו לסוברים דנלמד "ואהבת לרעך כמוך" שיאהב את חברו כעצמו, ולא רק ציווי על דרך השלילה שלא ישנא אותה כמו באהבת חברו. אולם האהבה הנדרשת שתהא בין בעל ואשתו הקשר הינו יותר, שתהא ממש כגופו ולא רק כמותו, וזה נלמד מהנאמר "וידעת כי שלום אהלך".

ואולי אפשר לומר יותר פשוט, כי "ואהבת לרעך כמוך" נאמר על כולם, והנאמר "וידעת כי שלום אהלך" מדבר, על האהל שהוא הבית - האשה כמש"כ שם רש"י, הרי ציווי מיוחד על שלום ואהבת הבית. ורק מה שביארנו הינו תוספת, מדוע נאמר ציווי נוסף לבית מעבר לציווי שנאמר לאהוב כל אדם.

שמעתי שניגש אחד להגר"ח קנייבסקי שליט"א ותינה את צערו, שסיפר לו שעשה יין בביתו וכל היין החמיץ, האם זהו סימנא מילתא וכו'? אמר לו הגר"ח, זה מפני שהינך רב עם אשתך ולא חי עמה בדרך של שלום. ולתדהמתו של השואל מנין לו זאת, הסביר, דאיתא בגמ' ובראשונים (בבא בתרא צ"ו ע"ב) 'חמרא מזלא דמריה גרים', דהיינו, שאיכות היין מושפעת מהנהגתו של בעל הבית, וסיבת מה שמחמיץ נאמר "ואף כי היין בוגד גבר יהיר ולא ינוה" (חבוק ב' ה', ועיי"ש ברש"י). וכתב הרשב"ם דהוא מידה כנגד מידה, כמו שהגאוותן מגיס דעתו ומתפאר במה שאין בו, כך יינו מחמיץ ע"י שבוגד בו. ובגמ' שם, "ולא ינוה" דבעל גאווה איננו מקובל אפילו על אנשי ביתו, וא"כ גאוותן איננו מקובל וממילא מתערער שלום הבית ולכן יינו מחמיץ. וחושבני ביתר שאת, כי הגאווה איננה נותנת לאדם להתחבר ולאהוב, כי זה עצמו יוצר חייץ.

לפ"ז מבואר היטב, כי הגמ' כתבה את תכלית הנשואין שהם לאהוב כגופו, וכן לכבד יותר מגופו. אולם הרמב"ם כתב את סדר העשיה, היינו הדרך שיגיע לאהבה כגופו יהא ע"י שיכבדה יותר מגופו כמבואר, שע"י נתינה וכיבוד יגיע לאהבה. כבר מפורסם מה שסיפרו שהגה"צ ר' אריה לוינ זצ"ל הגיע לרופא עם אשתו ואמר לו: 'רגלה של אשתי כואבת לנו', דזהו כגופו ממש כמש"כ.

ולכן בכמה מקומות כגון בשיר השירים ועוד, ממשילים את אהבת ה' לאהבת בעל אשתו, דמידה אחת היא לענין האהבה, דכמו לענין בעל ואשה שיהיו כאחד ממש, כמו כן זהו השיעור שיהא כבודו יתברך כחלק מאתנו.

ומכבדה יותר מגופו, הדין שחייב לאשתו שנותן לה נתינת כבוד, יותר ממהות כבוד של עצמו, וביאר רש"י שם, כי האשה מתבזה וצורכת יותר מהגבר בכבוד מלבושים תכשיטים ועוד. ולכן כבר אמרו בפרקי דרבי אליעזר דחתן דומה למלך, והוסיפו לפ"ז, שיהא במהות של כבוד, כדי שיצור בזה את אשתו למלכה.

ומאידך הרמב"ם כותב (בהלכות אישות), איך אשה צריכה להסתכל על בעלה, וממשיל זאת למלך ושר וכו'. וכאן ברצוני לכתוב דבר חשוב! יש הטועים וחושבים שלכאורה זה לא שייך בדורנו, אלא היה דין של פעם, שהנשים היו בורות ונבערות ולא למדו כלום, היו רק בבית, או למקומות שנוהגים כן, ולכן היחסים והמעמדות היו שהבעל הוא מלך, וכי כיום האשה היא עבד והבעל מלך? ובפרט שמכניסים לנו בכל דרך את השיטה הפמיניסטית שיש שויון מוחלט בין גברים לנשים, גם במקומות שמטבע בריאתם לא שייכים לזה כלל. ובפרט שכיום הנשים משכילות מאד, ידעניות בכל תחום, וגם מפרנסות, א"כ מעמדן שווה ובודאי שלא כדברי הרמב"ם.

טעות גדולה היא בידם, כיון שזה נוגע אלינו בכל מקום וזמן. וזהו אותו הרמב"ם בכל הלכותיו שנאמרו עד עולם. אלא הביאור בזה, כיון שהבעל נעשה כמלך וממילא אשתו נעשית למלכה, רק כך

צריך להראות הבית. וכשאשתו מכבדת אותו כמלך, אזי נהיית היא עצמה מכובדת כמלכה, ולא שהיא השפחה והוא המלך, כי מכבדה היא מהלך לשני הצדדים ליצור כבוד לבית ולשכון אהבה בתוכם. כדתנן (אבות פ"ד מ"א), 'איזה הוא מכובד המכבד את הבריות', נתינת כבוד לשני, יוצרת את הנכבדות. (ובהמשך נבאר יותר את המעמדות והסמכויות שבבית).

## אהבה אמיתית שייכת לדומה ולא לשונה

נחלקו גדולי הפילוסופים בגדר אהבת רעים. אפלטון סבר, שבמקום שהם הפכים דהיינו האוהב והנאהב שונים רק אז תשרור אהבה גדולה, דוגמא, הארץ, היבשה משתוקקת למים, המוכר משתוקק לקונה שמשלים בזה ענינו וחפצו. ומאידך השווים ישנאו זה את זה, כמו שמצינו שכל אומן שונא את בני אומנותו. ונתנו סימן לדבר כעין מה דאיתא בגמ' זבחים (ג' ע"א) 'דמינה מחריב בה דלאו מינה לא מחריב בה', שני מינים של אותו דבר מקלקלין אחד את השני, כגון ששחט עולה לשם שלמים שאינו עולה לשם חובה, כי שניהם קרבנות, ודלאו מינה אינו מחריב בה כגון: השוחט עולה לשם חולין שכשר ועולה לשם חובה, כי אינו מאותו הסוג.

וחלק עליו אריסטו בתוקף וטען להיפך ממש, כי הדמיון יוליד את האהבה, באשר בעלי דת אחת אוהבים זה את זה בעבור הדמיון השווה שביניהם. והביא ראיה ממה שאמרו בעלי המוסר, שאומרים על אדם האוהב מטעמים וכי אוהבם הלא אוהב את עצמו והראיה שאוכל אותם. וזוהי אהבה התלויה בדבר שאוהב המוכר את הקונה וכו', ורק בדומים ושווים שייכת אהבה שאינה תלויה בדבר.

וכתב בספר ערבי נחל, דזהו הביאור בנאמר "ואהבת לרעך" מתי? רק כשהוא "כמוך", שהוא שווה לך כמו אהבת האומן את בני אומנותו וכדומה לזה, שהיא אהבה אמיתית ואינה תלויה בדבר.

ונראה להוסיף, דישנו ציווי ומצוה לאהוב את הקב"ה, וכי שייך לומר דיש כאן דבר השווה? אלא שצריך להכניס את הקב"ה כביכול לעצמותנו עד שיהא ממש כביכול כמונו ונאהב אותו ממש, כך הוא הציווי כלפי כל יהודי אף אם הוא שונה מאתנו בכל דבר, יש להכניסו לעצמותנו כמו שהוא חלק מאתנו, וזה שנשמך למצוה של "ואהבת לרעך כמוך אני ה'" לומר שיהא כמוך כמו אני ה' שנחשב לחלק ממך.

ויש עוד להוסיף, דזה שהקב"ה עשה שבעל ואשה השונים זה מזה לחלוטין יגיעו לאהבה ואחוה ביניהם זה רק מחמת שנעשים "לבשר אחד", שווים ודומים. ולהוסיף, אהבה בגימטריה 13 אומר ר' חיים ויטאל כשנחבר עם השני יהא ביחד עשרים ושש מנין שם ה', וזהו הביאור "ואהבת לרעך כמוך אני ה'". ולכן כשיש שלום בבית, שכינה בבית, כמנין שם ה' כמבואר.

### ולסיכום: יש לקחת את הדברים לזוגיות ולהגדיר מהי אהבה?

ריגושים והנאות אינם שייכים כלל לאהבת הזולת, אולי לאהבת עצמו. אהבה פירושה חיבור לאחד, ולהרגיש שבן הזוג חלק ממני ממש, צריך שבן הזוג יחשוב, שהשני חושב רק עליו, רוצה רק את טובתו, ומוכן לעשות הכל בשבילו, להגן עליו, להיות לצידו בעת שמחה וחס' בעת צרה, דאגה או בקשיים ולא משנה מה הם, לדאוג שיהיה לו רק טוב. גם אם ישנם עליות ומורדות בשלום-בית, יהיה ברור לבן הזוג שכשיגיע עת מבחן יעשו הכל אחד לטובת השני.

# פתקים מן השמים

תפילת 'ברוך שאמר' הגיעה אלינו היישר ממרומים; האבן עזרא קיבל איגרת משבת המלכה, הבעש"ט קיבל פתקה ממט"ט שר הפנים, ואפילו המתכון להכנת משקה יין שרף הגיע כפתקה מן השמים

בבית מדרשו של הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא, הסתובב לו אברך צעיר תפוס במחשבות ובהרהורים. שעות רבות היה האברך מהלך מקיר אל קיר, ידיו שלובות זה על זה, עיניו עצומות בחזקה, ואף מצחו חרוש בקמטים עזים. לעתים היה מתיישב על ספסל בצידי בית המדרש, מוציא מצקלונו ספרי קבלה עתיקים ודהויים ושוקע אל תוך עולמו המסתורי. כמעט ולא היה אוכל, ואף כשאכל לא היה זאת כי אם לחם צר במלח ומים במשורה.

מפעם לפעם היה האברך פולט הברות קטועות וחלקי משפטים מתורת הנסתר ומדברים שהם מכבשונו של עולם. אלו שהטו את אוזנם לדברי האברך, נדהמו לשמוע כי לטענתו יש בידו מסרים שונים שקיבל ב'נבואה', ואף דברי תורה ששמעם בישיבה של מעלה.

השמועה כי 'נביא' מסתובב בין החסידים עשתה לה כנפיים והגיעה לאוזניו של הרה"ק רבי חנוך העניך הכהן ליון (שאטין), שבאותם הימים היה מצעירי החסידים ולימים נתפרסם כממשיך השושלת המעטירה בעיר אלכסנדר. חפץ רבי העניך להעמיד את האברך על מקומו לבל ישגה בדמיונות ובאשליות שווא, ועשה זאת בדרך מחוכמת: תחת הכותרת 'פתקה מן השמים' כתב רבי העניך על פתקה קטנה, כמה וכמה הנהגות קדושות הראויות לאדם רם מעלה שזכה למדרגות נשגבות שכאלה, וחתם על זה 'המלאך פילד'.

הכניס רבי העניך את הפתקה אל תוך צקלונו של האברך, ואכן בהזדמנות הראשונה שהאברך פתח את שקו הוא גילה את המסר השמימי שהגיע אליו ממרומים. התרגשותו של האברך גאתה, כשסוף סוף יש בידו 'הוכחה' לקשריו עם העולמות העליונים. בחדרת קודש פנה האברך לרבי מפרשיסחא, ובידיים רועדות הראה לו את הפתקה שנשלחה לו ממרומים.

הרבי מפרשיסחא שנודע כ'חכימא דיהודאי' הבין מיד כי ידו של רבי העניך במעשה קונדס זה, ומיד שלח לקוראנו. האברך המסכן שכבר הבין היטב את טיב הפתקה שבידו, שמע את רבי העניך מסביר לרבו כי המלאך 'פילד' אינו אלא ראשי תיבות של הפסוק (משלי יד טו): 'פִּתִּי יֵאֱמִין לִכָּל דְּבָרִי! ועשה כן כדי להראותו כיצד די בעלה נידף ובתעלול פעוט כדי להטעות ולהפיל את הפתאים בפח הדמיונות' ('שיח שרפי קודש' ח"ד אות קנב).

## שמע מינה שקר הוא

גדולי עולם ידעו לתהות על קנקנם של הפתקים שנטען עליהם שהגיעו מן השמים ולברור את האוכל מתוך הפסולת. כך למשל מסופר על קל דעת בשם 'יחזקאל האגע' אשר הכניס לכיסו של הרה"ק החוזה מלובלין פתקא הכתובה על קלף, כביכול מן השמים מודיעים לו בזה כי הרי הוא מלך המשיח. "והביט בו בעינא פקיא, ואמר הלא ידוע כי הותמו של הקב"ה 'אמת', ומדלא חתם 'אמת' שמע מינה שקר הוא" (ספר 'נפלאות הרבי' אות עט. אגב, סופו של 'יחזקאל האגע' היה רע ומר ושקליה למטרפסיה. על נושא זה בארוכה ראה: רמ"מ גולדשטיין במאמרו 'עושה שלום במרומיו', בתוך מאסף 'עץ חיים', באבוב, גליון טו).

אפס כי לא תמיד מתגלית זהותו של 'המלאך פילד' ככותב הפתקים. פעמים רבות נוטים הפתאים לקבל את מעשי הקונדס הללו כהלכה למשה מסיני, והם דבקים בהוראות שקיבלו בפתקים בצורה המעלה גיחוך ותימהון ליודעי האמת.

אחד מהתעלולים היותר מפורסמים בהיסטוריית החסידות, עדיין לא הסתיים. על כל גבעה גבוהה ותחת כל עץ רענן, כותבים אינשי דלא מעלי את שמו של אחד מגדולי החסידות נבג"מ בצורה מבזה ומשפילה, כאילו היה מגמגם ולוקה בלשונו. אנשים אלו משליכים ידם על פתקה מסוימת שכאילו נפלה מהשמים לידי אדם פלוני, בה הובא שמו של אותו צדיק בצורה מוזרה של מוסיף והולך, בעוד שכל אלו שהכירו את אדם זה וסובביו יודעים להצביע על זהותו של מי שחמד לו לצון וכתב לו את הפתקה כדי להרגיעו ולפייסו לאחר משבר מסוים שעבר.

(אגב, ראוי לדעת כי הפתק המפורסם הוא אינו הפתק היחיד אותו טען המקבל שהוא קיבל. בספר 'געגועים' (בזאנסון, ת"א תשס"ה, עמ' קס-קסא) מובא כי המקבל טען לקיומם של פתקים נוספים אותם קיבל באופן מסתורי).

## מכתב מאליהו הנביא

מאמרנו זה לא יעסוק באופנים הרבים שבהם מצאנו מסרים שהגיעו מהשמים, אלא אך ורק בצורה זו של העברת מסרים על ידי פתקים ואגרות, ואכן הפעם הראשונה שבה מצאנו משלוח 'מכתב מהשמים' כבר מתועד בנ"ך. בספר דברי הימים (ב' כא יב-טו) מובא על מכתב שהגיע למלך יהורם:

"וַיָּבֵא אֵלָיו מִכְתָּב מֵאֱלִיהוֹ הַנָּבִיא לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי דָוִד אָבִיךָ תַּחַת אֲשֶׁר לֹא הִלַּכְתָּ בְּדַרְכֵי יְהוֹשָׁפָט אָבִיךָ וּבְדַרְכֵי אֲסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה. וְתֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וּתְזַנֶּה אֶת יְהוּדָה וְאֶת יְרוּשָׁלַיִם כְּהִזְנוֹת בֵּית אֲחָאב וְגַם



את אחיך בית אביך הטובים ממך הרגת. הנה ה' נגף מגפה גדולה בצמך ובבניך ובנשיך ובכל רכושך. ואתה בחליים רבים במחלה מעיך עד יצאו מעיך מן החלי ימים על ימים".

מכתב זה ששלח אליהו היה לאחר שעלה בסערה השמימה, ומן השמים השמיע קולו במכתב זה, וכלשונו של רש"י: "לאחר שעלה לשמים בא לו כתב זה של נבואה זו". ואם כי יש מהמפרשים שפירשו שאין הכוונה שהמכתב הגיע ישירות מהשמים, מכל מקום אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ואף מדברי רש"י נראה שהסביר את הפסוק כפשוטו.

### בדברי הגמרא

חכמי הגמרא מספרים לנו על משלוחי 'פתקים מן השמים' שהגיעו לחכמי ישראל בהזדמנויות שונות. פעם אחת היה זאת בימי עזרא הסופר, לאחר שחכמי ישראל צעקו בקול גדול על צרת היצר הרע ומעלליו, נפל להם פיתקה מן השמים שהיה כתוב עליו 'אמת' שזהו 'חותמו של הקב"ה', והיה זה להם סימן מן השמים להצלחת דרכם. ואכן היצר הרע בדמות גור אריות מאש נלכד ביד החכמים, כמסופר בארוכה במסכת יומא (ס"ב).

גם בעת פטירתו של רבה בר נחמני הגיעו 'פתקים מן השמים' לחכמי פומבדיתא, כשבפתק הראשון היה כתוב: "רבה בר נחמני נתבקש בישיבה של מעלה". כשרצו החכמים להפסיק את מסכת ההספדים לאחר שלושה ימים ולילות, באה להם פתקה נוספת: "כל הפורש יהא בנידוי", ורק לאחר שבעה ימי הספד רצופים באה פתקה שלישית שאמרה להם: "לכו לביתכם לשלום" (מסכת ב"מ פ"א).

### המסורת על 'ברוך שאמר'

תפילת 'ברוך שאמר' הנאמרת מדי יום ביומו, לא באה לעולם אלא על ידי פתקה שנפלה מהשמים. כך כותב המקובל האלוקי רבינו מאיר אבן גבאי בספרו 'תולעת יעקב' (זאלקאווא תקנ"ט, עמוד י"ב):

"ברוך שאמר - וראיתי ב'אור זרוע' כי שבח זה תקנוהו אנשי כנסת הגדולה על פי פתקה שנפלה מן השמים ומצאוהו כתוב בה, ויש בו פ"ז תיבות, וכן כתוב בספר היכלות, והסימן 'ראשו כתם פז' והמוסיף או גורע ממספר זה טועה וסותר הכוונה המכוונת בו כי כן קבלו איש מפי איש".

רבותינו הפוסקים החזיקו אחריו והסכימו עם זה שתפילת 'ברוך שאמר' באה כפתקה מן השמים (ב"ח או"ח נג; ס"ז או"ח נא).

דא עקא שבשתי המקורות שציטט התולעת יעקב, אין אנו מוצאים את האמור בשם. כך בספר היכלות, וכך גם בספר הנודע 'אור זרוע' שחיברו רבינו יצחק ב"ר משה מוינה. בשניהם לא מופיע דבר או חצי דבר מאגדה מופלאה זו. אך כבר נודע שאין כוונת בעל 'תולעת יעקב' לספר זה אלא לספרו של רבי דוד בן רבי יהודה החסיד, נכד רבינו הרמב"ן, שאף הוא נקרא בשם 'אור זרוע', ושם מופיעים הדברים.

ספר זה נדפס רק בעת האחרונה ממש, מתוך כת"י המצוי בגנזי בהמדל"ר בניו יורק, וכך נאמר שם (הוצאת אורים, עמ' 421):

"ברוך שאמר הוא שבח גדול ומהודר ומעולה על כל התושבחות, כי אנשי כנסת הגדולה לא תקנוהו אלא חכמי המחקר ובעלי תושיה קבלו כך ממסורת הברית שפתקא נפל מן השמים והוא כתיב ביה ברוך שאמר... וברוך שאמר יש בו פ"ז תיבות והסימן בזה 'ראשו כתם פז' כמנין 'פז', והסימן 'בפה עמו' כי 'בפה' בגימטריא 'פז'. וכל מי שמוסיף וגורע מזה המספר ודאי הוא טועה טעות גדולה, כי כן נתקבלה הקבלה איש מפי איש עד משה רבינו עליו השלום מפי הגבורה... וכל המוסיף גורע. לכן יש לך ליזהר שלא תוסיף בו ולא תגרע ממנו אלא פ"ז תיבות ולא יותר".

אוסף ואומר כי תגלית זו פותרת בעיה נוספת: רבינו המבי"ט, בספרו 'בית אלקים' (שער היסודות פס"א), כותב שאפשר כי ברכת 'ברוך שאמר' גם היתה נאמרת בזמן בית המקדש לאשר היא כבר מימות משה רבינו. וכל המעיינים בדבריו המה ראו כן תמהו: כיצד כותב המבי"ט שתפילת 'ברוך שאמר' היא עוד מימי משה רבינו, בעוד שהסכימו כולם לדברי ה'תולעת יעקב' שאנשי כנסת הגדולה הם שתקנו זאת לפי הפתק שנפל מן השמים.

כעת שנתגלה מקורו האמיתי של ה'תולעת יעקב' מדברי ה'אור זרוע' אנו רואים כי אלה ואלה דברי אלוקים חיים: אכן אנשי כנסת הגדולה הם שתקנו את ברכת 'ברוך שאמר' בסדר התפילה, מכל מקום עיקר הקבלה היא בידינו איש מפי איש עד למשה רבינו. ומסתבר לומר שאכן הפתקה נפלה כבר לידינו של משה.

אלא שעדיין התמונה אינה בהירה ונהירה: בברכת ברוך שאמר נאמר: "ובשיירי דוד עבדך. נהללך ה' אלהינו בשבחות ובזמירות". אם הפתקה כבר הגיעה למשה רבינו - כיצד כבר מוזכר שם דוד המלך ושיריו?

### היכן נמצאה הפתקה?

דבר מוזר ראיתי בספר 'פסקי מהרי"א' לגדול רבני תימן הגאון רבי יחיא צאלחא אב"ד צנעא שכתב:

"ברוך שאמר - נתקן על פי פיתקא שנפלה מן השמים. מצאו אותה בקבר יחזקאל ע"ה. [כך כתבו הפוסקים]."



ואילו אנו לא שמענו מעולם שפתקה זו נתגלתה בקברו של הנביא יחזקאל. יגעתי ולא מצאתי בספרי הפוסקים שיביאו כדבר הזה שמקור הפתקה הוא בקברו של יחזקאל.

ולולי דמסתפינא הייתי אומר כי נתחלף לגאון זה מעשה פתקה זו עם מעשה התפילין שהתגלו בקבר יחזקאל, שכן כבר כתבו רבותינו הסמ"ג (מ"ע כב) והמרדכי (הלכות תפילין, יא) שפעם אחת נפלה הבימה שעל קברו של יחזקאל הנביא ומצאו שם תפילין ישנים מאוד, והיו התפילין מסודרים כסדרו של רש"י.

### השכינה עצמה מזמרת

היו כאלה שחפצו להוציא את הדברים מהקשרם. הנה בעל 'סדור רשב"ן' (שיק, מונקאטש תרנ"ד. סימן לח) כותב שמזמנו של משה רבינו היו מקובלים ברכות רבות, ורצו אנשי כנסת הגדולה להכריע איזה ברכות יכנסו לסדר התפילה:

"לקחו כל הברכות והניחו אותם בפתקא והוציאו מהם מספר עשרה או י"ג, ואלו שיצאו היה בעיניהם כאילו גזרו בשמים לומר דווקא אלו שיצאו מן הגורל, כי הגורל היה בפתקא הבא מן השמים כמו שנאמר 'על פי הגורל תחלק הארץ' ולזה כיון ב'תולעת יעקב' שאנשי כנסת הגדולה תקנו הברוך שאמר על פי פתקא מן השמים".

ואין בדבריו אלו כלום! כי ישראל המה מאמינים בני מאמינים שאין הדברים יוצאים מידי פשוטם, וכדברי כל הפוסקים שתפסו בפשיטות שהיה כאן ממש פתקה שנפלה מן השמים. אך מצד שני יצוין שדברי נכד הרמב"ן שהם מקור הדברים עמומים קימעא, כי בתוך דבריו הוא מוסיף דברים על כך שלמעשה כנסת ישראל מכונית פיתקה והיא אשר נפלה מהשמים, ועדיין יש לעיין בזה.

יצוין כי רבינו הרמ"ק (סידור 'תפלה למשה' פערמישל תרנ"ב, עמוד מ א) מביא שהמפרשים קבלו שברכת 'ברוך שאמר' שנפלה בפתקה מן שמיא, ומוסיף: כי השכינה עצמה מזמרת אותו להקב"ה, והוא מסיים 'ואינו רחוק'.

### מכתב משבת המלכה

"שבת המלכה" אף היא שלחה איגרת מן השמים לרבינו אברהם אבן עזרא. וכך מספר ה'אבן עזרא' את השתלשלות קבלת איגרת זו:

"בשנת ד"א תתקי"ט, בחצי ליל שבת, בארבעה עשרה לחודש טבת, ואני אברהם הספרדי הנקרא אבן עזרא הייתי בעיר אחת מערי האי... ואני הייתי ישן ושנתי ערבה עלי, ואראה בחלום והנה עומד לנגדי כמראה גבר ובידו איגרת חתומה, ויען ויאמר אלי: קח זאת האיגרת ששלחה אליך השבת. ואקוד ואשתחוה לה' ואברך ה' אשר כבדני זה הכבוד, ואתפשנה בשתי ידי וידי נטפו מור, ואקראנה ותהי בפי כדבש למתוק".

ממשיך האבן עזרא ומספר, כי בעת קראו את האיגרת כולה, כמעט ויצאה נפשו, שכן השבת הוכיחה אותו על כך שהובאו לביתו ספרים שפירשו שהלילה הולך אחר היום, היפך מדעת התורה, והרי זה גורם לחילול ליל שבת. ויתר דברי האיגרת, ומעשיו של רבינו האבן עזרא בעקבות קבלת האיגרת, הלא הם כתובים בספרים רבים שהעתיקו את כל דברי האיגרת הזאת, ואין כאן מקומו.

חשוב לדעת כי דעת רבינו ה'אור החיים' הקדוש היא כי אכן הגיעה האיגרת לידו של האבן עזרא בדרך ניסית ומופלאת, שכן כך הוא כותב בפירושו על התורה (ויקרא יט ג):

"ושמעתי גם ראיתי כתוב מעשה שבימי רבי אברהם אבן עזרא עמד טועה אחד וכתב בראיות כי יום שבת יקדים בו היום, ואחר כך הלילה, ונתגלה הדבר להרב על יד נס, וסתר מועצותיו".

### פתקה על קלף משר הפנים

רבינו הבעל שם טוב הביא 'פתק מהשמים' חתום בידו של המלאך מט"ט שר הפנים, כהוכחה לכשרות סוכתו. מסופר כי בעת שבא הבעש"ט להתגורר בעיר מזבוז, הגיעו רבנים ממתנגדי הבעש"ט בעת חג הסוכות ואמרו לו כי סוכתו פסולה. תוך כדי שהבעש"ט התווכח עמהם להוכיח את כשרות סוכתו הוא "הניח ראשו על ידו על איזה רגעים, ואחר כך פתח את ידו, ונמצא בה פתקא מחתיכת קלף, והיה כתוב בו: סוכה זו של הרב ישראל בעש"ט כשירה, נאום מט"ט שר הפנים".

כותבי דברי הימים (ראה ספר בעש"ט לסוכות) מציינים שפתקה זו נשתמרה בידי הבעש"ט ולימים פעלו בה גדולות ונצורות:

"והפתקא הזאת נשאר בירושה אצל נכד הבעל שם טוב ז"ל, הוא הרב הקדוש מסדילקוב ז"ל [=בעל דגל מחנה אפרים], והיה כאשר נזדמן איזה חולה רחמנא ליצלן, והלכו לבעל הדגל ז"ל, צוה להניח הפתקא תחת מראשותיו של החולה, וכאשר עשו כן נתרפא החולה תיכף, וכן היה שתי שנים, שהניחו הפתקא תחת הכר של כל חולה ר"ל ונתרפא, ובכל משך השתי שנים לא נעדר שום אדם שם בעיר, ואחר כך נזדמן שהניחו פעם אחת הפתקא אצל איזה חולה ונעלם הפתקא, ואמר בעל הדגל על זה, שנתגלה לו מן השמים שאין ניהא זאת, כי

הילודים למות (אבות פ"ד) על כן התפלל על זה שיקח מאתו בחזרה הפתקא, ושמעתי מאנשי אמת ששמעו מפי הרב הצדיק מוהר"ר יוסקי נכד הדגל ז"ל שראה בעיניו הפתקא אצל זקינו בעל הדגל ז"ל.

### שלא לנסוע לארץ ישראל

גם לאחר פטירתו של רבינו הבעש"ט, היה פועל נפלאות על ידי פתקאות ששלח מהשמים. כשהזדמן הרה"ק רבי פנחס מקוריץ לעיר 'ווישניץ' שתושביה היו חולקים על בעל התולדות יעקב יוסף, היה 'מאריך להוכיחם ולהכלימם' האריך לא יראתם לחלוק על איש שנפל לו פתקא מן השמים בענין הנסיעה לא"י כידוע, ואמר שכל הגזירות שנגזרו עליהם רק עבור זה, ותקנתכם שתלכו על קברו ותפייסו אותו ותכבדו ספריו.

וכך סיפר הרה"ק מקוריץ על טיבה של הפתקה שהגיעה לבעל התולדות (ספר 'אמרי פנחס' ב"ב תשס"ג, ח"א שער הסיפורים אות יד-טו): רצונו של בעל התולדות היה ליסע לארץ ישראל, אלא שבכל פעם היו רבו הבעש"ט מעכבו מליסע, עד שפעם אחת כתב לו איגרת על כך שלא יסע. איגרת זו היתה חשובה אצל בעל התולדות מאוד, והוא הצניעה בארגז מיוחד במקום שאין יד אדם מגעת לזה. לאחר כמה שנים, שכבר נפטר הבעש"ט, שוב חפץ בעל התולדות לעלות לארץ בחושבו שאילו היה הבעש"ט בחיים, בודאי היה מסכים לכך, שהרי הוא כבר זקן וחלוש.

הכין בעל התולדות את עצמו לנסיעה, והכין סעודה גדולה לאנשי שלומו באותו היום שעלה בדעתו לנסוע. באמצע הסעודה קם הרה"ק לאיזה צורך "ובדרך הילוכו מצא איגרת של הבעש"ט הנ"ל מה ששלח אליו מכמה שנים והגביהו והניחו תחת המפה על השולחן ורצה להראות להעולם, שהיה מאמין שהיא השגחה פרטית מאת השי"ת שנזדמן אליו האיגרת הנ"ל שלא ליסע, ובתוך כך חיפש אחר האיגרת ואיננה, ופתח את התיבה המוצנע הנ"ל והנה האיגרת מונחת במקום גניזתו כמקודם, נמצא שזה היה פתקא מן השמים".

### ההתיישבות בארץ פולין

פתק נוסף שהגיע מהשמים, אף הוא בעניין מגורים, סיפר הרה"ק בעל התניא והשו"ע, כיצד הסתובב הדבר ובני ישראל התיישבו לגור בארץ פולין. וכך מצאתי בספר 'מגדל עוז' (כפ"ח תש"מ, עמ' קסח):

"רבינו קרא אליו את בנו ויאמר לו: שמע ואספר לך כיצד הגיעו בני ישראל לפולניה ולרוסיה. בספרד לחצו עלינו להשתמד אך עמדנו בתוקף באמונתנו ולפיכך הושיבנו על ספינות ויגרשנו מספרד לאשר תישאנו הרוח ללכת. בלב ים נשאו בני ישראל ידיהם ועיניהם למרומים ויגזרו תענית כי כלו כל הקיצין וגם מגפה פרצה בהם והפילה מהם רבים. בהגיעם לגראצא שלחו משלחת בבקשה שיניחום לעלות בארצם. אך גם שם נתבעו שיקבלו אמונתם ר"ל. וכך היה בהגיעם לאיטליה ועד כמה מלכיות. עד שנפלה פתקא מן שמיא שיפנו לפולניה.

גם שם יצאו הכמרים לקראתם וצלמיהם בידיהם ותלו הסכמתם בתנאי שיקבלו עליהם אמונתם, אך נתגלגלו רחמי עליון עליהם ופעל על שרם של פולין שיתרצה לקבלם בארצו ולהניחם באמונתם".

אפס כי מצאתי בספר 'מאמר מרדכי' (להרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים. ליקוטי סיפורים אות נג) כי בעת שיצאו גולי ספרד פרצה ביניהם מגפה, ואמרו צדיקים שנענשו על שבחרו להתיישב בפולין, כי הסולטן המושל מטורקיה הציע להם לעלות לארץ ישראל... כך שאין זה נראה כי לדעתו הייתה זו פתקא משמיא שהורתה להם לילך לפולין.

### המתכון לעשיית משקה היין שרף

ולא יאומן כי יסופר דבר חדש אשר מצאתי, כי המתכון לעשיית משקה היין שרף, אף הוא ירד בפתק מן השמים, והיה זה גם בעת בוא בני ישראל להתיישב בארץ פולין (מה שמביא את המסקנה - בהמשך לקטע הקודם - כי בימים אלו של טרום ההתיישבות בפולין, היה שפע של פתקים שמימיים). ובפתק זה נאמר כי ממשקה היין שרף יתפרנסו בני ישראל עד ביאת משיח צדקנו.

כך כתב הרה"ק רבי סיני הלברשטאם מזמיגראד (בנו של הרה"ק מגורליץ בן הרה"ק בעל דברי חיים מצאנז) בספרו 'חמדה גנוזה' (ח"א עמוד לה) בשמו של אחיו הרה"ק רבי צבי מרודניק:

"סיפר כי בעת שהתיישבו עצמם היהודים בפולין (מדינה הזו), נפל פתקא מן שמיא האריך לעשות יין שרף, כי עד אז לא היה ידוע כלל מיין שרף. ועל הפתקא הנ"ל היה כתוב גם כן שממשקה זה יפרנסו עצמם כלל ישראל עד ביאת הגואל".

ובהקשר לכך יש לציין כאשר שמענו כיוצא בזה, קבלה שהייתה ביד הרה"ק ה'גוטער יוד' - בנו של הרה"ק בעל 'מאור ושמש'. וכך סיפר משב"קו למלקט הסיפורים החסידיים הנודע ריק"ק מפרשיטיק, אשר כתב זאת בספרו 'שפתי קודש' (לודז' תרפ"ט. עמוד טו):

"ואגב אזכיר עוד מה שסיפר לי החסיד הנ"ל [המנוח מוהר"ר ישראל זינגער מעיר חדש] שאמר אז הרה"ק מוהר"ר יוסף ברוך ז"ל להרה"ק בעל תפארת שלמה ז"ל, שמקובל בידו כי המשקה יי"ש הוא רפואה. כי המשקה



הזאת לא היתה מלפנים כלל בעולם, ולא נזכרה בש"ס ומדרשים, ורק בשעת גירוש שפאניע ופארטוגאל כו', כאשר נגרשו היהודים למדינות האלו, אז שאלו בשמים, מהיכן יהיה מצב מקור פרנסתם שם. ואמרו שיהיה נתיחד משקה חדשה בעולם הוא היי"ש, ויהיו הנכרים אוהבים לשותות המשקה, ויהיו בני"י מוכרים להם, ומזה יהיה עיקר מקור פרנסתם, וכיון שהוא דבר היורד מלמעלה בודאי הוא דבר טובה ורפואה. אך לשותות רק מעט, וגם מזוג במים ע"כ שמעתי מהנ"ל".

ולהשלמת הדברים יצוין לדברי הרה"ק רבי מרדכי מלכוביץ (הובא בשמו בספר 'אור ישרים' (מערכת מירא דכיא):

**"אמר: יש בכוחנו להעביר היין שרף מן העולם, אך מפני שיש ליהודים פרנסה מאתו".**

ולהערה בעלמא, כי אם עד כה הובא כי טעם קיום משקה היי"ש בעולם, החל מגירוש ספרד, היה עבור פרנסת בני ישראל. אולם מתוך הדברים הבאים עולה טעם אחר, והוא כדי שיהיה לבני ישראל במה להתחזק בגלותם ובדרכי נדודם. וכך הביא בספר 'שיח שרפי קודש' (מערכת גלות וגאווה, יעו"ש בהמשך הדברים):

**"הגה"ק בעל החידושי הרי"ם זצלה"ה מגור סיפר אשר הי' צדיק אחד בימי גלות שפאניע, והי' נקרא בשם שמואל הנביא ז"ל, שאמר שבני ישראל ילכו לקראת משיח צדקנו עם בקבוק יין שרף (מיט א פלעשיל בראנפען) להראות לו שעם זה היינו מתחזקים בגלות (האבען מיר זיך דער האלטען אין גלות)...".**

אגב, זמן רב תהיתי מי היה אותו צדיק מימי 'גלות שפאניע' - 'גירוש ספרד' שהיה קרוי 'שמואל הנביא'. בתחילה לא הצלחתי לתהות על קנקן זהותו של צדיק מסתורי זה, וחושש הייתי שטעות שמיעה נפלה לו למעתיק השמועה: לא 'שמואל הנביא' כי אם 'שמואל הנגיד', ולא 'גלות שפאניע' כי אם 'שפאניע', שכן רבי שמואל הנגיד חי בספרד שנים רבות קודם הגירוש. אולם לבסוף מצאתי כי אכן היה חכם בשם "רבי שמואל הנביא משלוס", מחכמי הקבלה בספרד, מתלמידי רבי אברהם אבועלפיה וחברו של רבי יוסף גיקטיליה בעל 'שערי אורה'.

#### גדולתו של הט"ז

בעיר למברג, מקום מושבו של הגאון רבי דוד הלוי בעל הט"ז, נפל פתק מהשמים. כך מספר הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים בספרו 'מאמר מרדכי' (מערכת הט"ז):

**"פעם פרצה מגיפה ל"ע בגלילות לעמברג, ונפל שם פתקא משמיא, ובה כתוב (מ"ב יט לד): "וְגִנּוּתִי אֶל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעַן יִלְמְצוּ דָּוִד עַבְדִּי", ולא אירע שום מקרה רע ח"ו בכל העיר".**

#### ומצא חתיכת נייר על מיטתו

עדי ראה, שחיו בסמוך לדוריננו, מספרים על פתק נוסף ומיוחד שקיבל הרה"ק בעל הישמח משה' מן השמים. המסורת הקדומה ביותר לכך מצויה גם היא אצל הרה"ק רבי סיני הלברשטאם מזמיגראד, שוב בשם אחיו הרה"ק מרודניק, וכך הוא כותב בספר 'חמדה גנוזה' (ח"ב, לט):

**"שמעתי מאחי הרב הצדיק מרודניק ששמש מאא"ז הקדוש מסיגעט ז"ל ענין שהיה אצל אא"ז מאוהעל ז"ל. שפעם כשהיה ישן בא לו מלאך אחד בחלומו, ושאל אותו אם רוצה לבוא לידי רוח הקודש, והשיב הן. אמר לו המלאך: אם כן צריך אתה לטבול עצמך מקודם בנהר דינור ואז תוכל לבוא לידי רוח הקודש, והסכים לזה. הרכין עצמו המלאך ולקח אותו על כתפיו ויעף אתו, עד שהעמיד אותו על כותל גבוה, ושם תחת הכותל מעבר השני היתה עוברת נהר גדול, ומצד ההוא לא היה הכותל גבוה, ואמר לו המלאך שיטבול עצמו בנהר, וטבל עצמו, וחזר ועלה על הכותל, ולא ראה עוד שום מלאך. והתחיל לבכות מאוד, כי הכותל היה גבוה מאוד. בתוך כך חזר המלאך והרכין עצמו כבראשונה, לקח אותו על כתפיו והחזירו לביתו.**

אז הקיץ משנתו ומצא חתיכת נייר על מיטתו שכתוב עליו: "מלאכים ינשאוך ויטבילוך ולא יזיקוך". והיה לו דבר זה לפלא גדול. הנייר הזה היתה בת שלוש קצוות, וחשב אולי נפל מאיזה ספר מקצה אחד נייר כזה שהיה נכתב שם כך. לקח בעצמו את כל הספרים שלו ובדק אותם כל ספר וספר מראשו לסופו, ולא מצא שיחסר משום מקום נייר הזה, ומאז היה קורא אותה 'פתקא מן שמיא', והנייר הזה היה מונח תחת יד אא"ז מסיגעט".

כ"ק האדמו"ר מצאנז קלויזנבורג זצ"ל היה מספר את מעשה זה בשינוי קצת, והוסיף בזה דבר פלא: שפתקה זו נפלה בירושה לאביו אב"ד רודניק, ולדאבוננו נאבדה הפתקה. אולם במלחמת העולם הראשונה, כשברח מעירו מפי הצרה אזי לפתע הוא מצא את הפתקה אצלו באמצע הדרך, ולאחר מכן כשניצל מחמת המציק שוב נאבדה הפתקה. מקור אחר מביא כי הרה"ק רבי משה מרוזבאדוב "בעצמו ראה את הפתקה והיה כמו חתיכת גליון שנקרע מן ספר תורה" (ספר 'שפע טוב' עמוד עב).

על פתקה נוספת שקבלה אמו של המגיד ממעזריטש מן השמים, אחר שנצטערה צער רב, הובא בספר 'שמועות וסיפורים' (ח"ב, עמוד 59 אות ק), והביא שם שהפתקה נשתמרה אצל בנו, ותלמידו הרה"צ מקארלין היה נושק את הפתקה.

## קמיע בתוך הרמב"ם - מהרה"ק מליעזנסק

היישר אל תוך ספר הרמב"ם של הרה"ק רבי יעקב משה מקאמרנא, ירד מן השמים קמיע פלאי, אשר לימים טען אביו הרה"ק רבי אליעזר צבי מקאמרנא כי הוא מאת הרה"ק רבי אלימלך מליעזנסק, ועל כך מצאנו עדות חשובה בספר 'שלשלת קאמרנא' (חלק 'זכרון קודש' אות ט):

"שמעתי ממורי זי"ע, כי פעם חלתה בתו (הרבנית מראדזאמין) בהיותה ילדה קטנה, בעת שהיה דר בפניטשוב, והנה גברה מחלתה של הילדה ונתעייפה זו הרבנית ע"ה מאוד מרוב יסורים שסבלה מן הילדה החולנית. ביקש מרן זי"ע מן הרבנית ע"ה שתלך לישן מעט, והוא ישב אצל הילדה החולנית ששכבה בתוך ערובה. רבינו זי"ע ישב על ספסל אצל השלחן ורגלו על הערובה, ולמד ברמב"ם. ובתוך לימודו נתן תנומה לערך עשרה דקות.

כאשר התעורר משינתו ראה שהילדה שוכבת על הארץ והכר תחת מראשותה והערובה עומדת על מקומה. אזי הטה אצלו להילדה ושמע כי יש עוד רוח חיים בקרבה. לקחה בידיו והניחה בחזרה על הערובה ונתן לה מעט סמי הרפואה שהיו עומדים שמה. אחר כך התעוררה זו הרבנית ע"ה משינתה ואמרה לו, שהוא ילך לנוח מעט. אכן הוא לא היה יכול מרוב עגמת נפש, ולא רצה לספר מה שאירע, לזאת השיב כי הוא רוצה עוד לישב, והיא תישן עוד מעט, ואח"כ יעורר הוא אותה וילך לנוח.

ובתוך עגמת נפשו למד בספר הרמב"ם ונתן עוד הפעם תנומה והעיר את עצמו ומצא קמיע מונה ברמב"ם. כשראה את הקמיע הבין שזאת נזדמנה לו מן השמים. ונתן הקמיע תחת ראש הילדה. אך ממי הקמיע הזאת לא ידע.

ואח"כ כאשר עזר השי"ת שבתו נתרפאה והוא היה אח"כ בקאמרנא אצל אביו אדמו"ר הק' זי"ע הראה לאביו את הקמיע. אזי הראה לו אביו את כל השמות הנכתבים בתוכה ואמר כי הקמיע הלזו מכ"ק מרן הרבי רבי אלימלך מליעזנסק זי"ע. והיתה הקמיע אצל רבינו זי"ע עד השריפה, והיה משאיל לכמה חולים את הקמיע ונתרפאו על ידה. ובעת השריפה שהיתה בקאמרנא שנת תרנ"ה נשרפה הקמיע גם כן בתוך כל החפצים שהיו לו עם כל הספרים".

## אפילו המלאך אינו יכול

המסורת החב"דית מספרת על 'פתקא מן שמיא' שבה היה כתוב בשבח ובמעלות ההתוועדויות החסידיות, שבהם יושבים החסידים בשבת אחים בשמחה ובטוב לבב, שבכוחה לפעול נפלאות ברפואות וישועות. האדמו"ר הזקן בעל התניא והשו"ע היה אומר כי בפתקה זו היה כתוב לאמור כי מה שיש בכח 'א חסידישער פארבריינגען' - התוועדות חסידית, לפעול ולהושיע, אין אפילו בידו של המלאך מיכאל. (קובץ מכתבי האדמו"ר הריי"צ מליובאוויטש, בסו"ס תהלים 'אהל יוסף יצחק', ובהגהה שם).

## כעין פתקה מן שמיא

בספר 'פרשת מרדכי' של הגאון רבי מרדכי בנט, כותב המוציא לאור אודות 'כעין פתקא מן שמיא' שהגיעה אליו: "אמר אני ישראל הקטן המביא לבית הדפוס היות שכבר רבים משתוקקים לראות האיגרת שבא אצל הרב הגאון הקדוש בעל המחבר זצ"ל ואינם יודעים ממי בא האיגרת, והוא כעין פתקא מן שמיא, באתי להעתיקו כאן ולהרואים ינעם".

בתחילת האיגרת כתוב:

"העתק מאיגרת ישן נושן שנמצא אצל הרב הצדיק מו"ה ליב ז"ל אב"ד קארלסבורג, ואמר שנכתב בשנת תק"פ ואמר שנמצא בלייפניק בזמן ההוא. למעלה נכתב בזה הלשון: מכתב מפלוני אלמוני להרב הגאון מו"ה מרדכי בנעט ז"ל בלשון תרגום".

רב הנסתר על הנגלה באיגרת זו, ואם כי כותבי קורות הימים טוענים כי היא נכתבה על ידי אדם שחפץ לעוררו למלחמת קודש באויבי הדת ובמתחדשים למיניהם, הרי שסגנון האיגרת והדברים הכתובים בה לצד החשיבות המיוחדת שיחסו לה מראים כי מדובר באיגרת עילאית 'כעין פתקה מן השמים'.

## בחצר הבית נפל פתקא מן שמיא

את מאמרנו נסיים בפתקה מסתורית שירדה מהשמים שלא באופן פיזי כי אם 'בחזון לילה במראה הלטושה', לידיו של הרה"ק רבי שלום תאומים, בעל 'אור התורה', אחיינו של בעל 'פרי מגדים' ותלמידם של מאורי החסידות (והוא הגבר שזכה לסדר את הספר 'נועם מגדים').

בספרו הנ"ל שיצא לאור מכתיבת ידו רק בשנת תשמ"ט! אנו מוצאים בפרשת שלח, כי רבינו מספר על מאורע מפליא שאירע לו לפני כמאתיים שנה, בימי ספירת העומר של שנת תקפ"ד, בחלום הלילה:

"בליל ג' לערך ב' וחצי שעה אחר הצות, בי"ד למספר בני ישראל, תקפ"ד לפ"ק, בחזון לילה במראה הלטושה,



ואני הייתי במסיבה אצל ידידי כנפשי, רוחי ונשמתי הרב הצדיק ר' ליב מומליכש מקהילת לבוב, והיה יום טוב או שבת.

וגם שם היה במקום מיוחד אחר באותו בית עצמו הרב הצדיק ירא שמים מוה"ר מאיר בן הרב בוצינא קדישא עבד ה' באמת מו"ה ארון ליב מקהילת פרעמישלאן, והתפללנו אני והוא תפילת שחרית, כל אחד מאתנו במנין בבית בפני עצמו.

לאחר התפילה אני הלכתי אצלו והוא הלך אצלי, ופגענו זה את זה באמצע הדרך, והיה מה שהיה. ואחר כך באותה המסיבה אשר ישבנו בחצר הבית נפל פתקא מן שמיא, ושם כת[ו]ב בזה הלשון: 'בצפרא מובילין ליה למלכא ויהבין ליה עיטרא על רישא, ומה עיטרין דיהבין ליה, דמובילין ליה לפתחא'. כל זה היה בחזון כאילו כתובה בפתקא כתיבה תמה.

והקול נשמע שביאור הפתקא הוא על פי משל זה, ונמסר המשל במחשבתי מסירה גמורה. והתחיל רבי מאיר הנ"ל לבאר המשל כפי המקובל אצלו, והואיל וראיתי שלא כן הוא, השבתי לו שאני מבין המשל יותר טוב ממנו, והבנתי המשל במחשבה במחזה הלילה.

והקצתי משנתי משתומם ועדיין הפתקא בפי, והפתרון במחשבתי על נכון, ועמדתי ממשכבי בזריזות והדלקתי נרות וכתבתי תיכף שלא אשכח".

רבי שלום תאומים גופו מאריך רבות בפענוח הפתק על פי המשל, אולם לנידון דידן דינו בעצם הידיעה המפליאה על פתקה מן השמים, שהוא ורבי מאיר מפרמישלאן, נחלקו בפענוחה.

### האגרת "מאלהא רבא קדישא"

"מאלהא רבא קדישא, דשביק שמיא בקרתא קדישא, שלמא רבא ונפישא, לעמיה קדישא ופרישא, על ידי הדא איגרתא קדישא". במילים אלו נפתחת האגרת המסתורית והעמומה, המיוחסת שמקורה טהור נובע מעם הגאון מוילנא או מעם בנו רבי אברהם.

בתחילת שנת תרנ"ח, שנת המאה לפטירתו של הגאון מוילנא, פורסמה אגרת זו לראשונה בתוך המאסף התורני "תורה מציון" (שנה שלישית, חוברת ג), על ידי הגאון רבי פסח הכהן פינפער, ממורי הצדק בעיר וילנא, המספר כי כבר שלושים שנה קודם לכן יצאה שמועה כי הגאון מוילנא הותיר אחריו 'ספר החתום' שיפתחוהו במלאת שבעים שנה לפטירתו. גם לקראת שנת המאה להסתלקותו נפוצה הידיעה כי הגאון מוילנא השאיר אחריו 'מכתב סגור וחתום' שיפתחוהו הרבנים בתקופת מאה שנה לפטירתו.

אלא שר"פ פינפער מספר כי השמועות אינם נכונות, ובידו אגרת זו אשר עליה נודע לו מפי בני המשפחה, כי אשתו של רבי אברהם בן הגר"א טענה, כי בעלה, הוא ולא אחר, זה שכתב את אגרת זו. ר"פ פינפער חותם את דבריו בבקשה לכל מי שמסוגל לגלות ולפענח את צפונות האגרת, לשלוח אליו את הפענוח ולקבל את שכר הכתיבה והמשלוח בסכום של רובל שלם.

ברם, דבריו של ר"פ פינפער זקוקים לאישוש רב, שכן רחוק מאוד לומר שרבי אברהם בן הגר"א כתב על דבריו עצמו שהם "מאלהא רבא קדישא". וגם אם נקבל את עדות אשתו שהוא כתב את האגרת, הרי שנראה יותר שהוא רק העתיק דברים שהיו לפניו.

התקדמות נוספת במחקר האגרת אירעה כשעל כריכת הספר 'איל משולש' (וילנה תקצ"ד) נמצא כתב ידו של רבי ישראל משקלוב, מתלמידיו המובהקים של הגאון מוילנא, בו הוא מעתיק את אגרת סתומה זו. בספר 'גאולה בדרך הטבע' (פרק ט) שהביא את הדברים, מסיק מכוחו של גילוי זה שמכאן ראייה שהאגרת הייתה ידועה לבאי בית מדרשו של הגר"א.

יצוין כי בספר 'אוצר ספרי הגר"א' מספר ר"י וינגורד, כי בעותק שבספרייתו מצוי פענוח חלקי, פרי קולמוסו של אדם אלמוני, ולך נא ראה שם את הדברים שהביא כפענוח האגרת. הוא גם מביא שם שיש הטוענים כי החתימה אש"א היא ראשי תיבות של רבי אברהם בן הגר"א: אברהם בן אליהו.

יהיה אשר יהיה זהות הכותב ותוכן האגרת, ברור שהנסתר כאן רב על הנגלה, והתעלומה בעינה עומדת מהיכן אכן באה אגרת זו בה נאמר במפורש שמקורה הוא ממקום אלוקי קדוש.

# כי מחכים אנחנו לך

משאות החיזוק בכנס המרומם "כי מחכים אנחנו לך"

מכון תורת הקרבנות - כ"ד תמוז תשפ"א

**רבים מלומדי התורה המצפים לישועה, התכנסו בהתרגשות רבה בכינוס "כי מחכים אנחנו לך", שנערך ע"י מכון תורת הקרבנות בראשות רבותינו הרבנים הגאונים שליט"א.**

**בכינוס הושמעו דברי חיזוק נלהבים באשר לתפקידנו בשעה זו, להרחיב ולהגביר את ההכנה לבנין בית המקדש, על ידי לימוד וידיעת דיני המקדש והקרבנות, כפי שהורה ודרש מרן החפץ חיים זיע"א.**

## הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א

התאספנו כאן כדי להבין למה נחוץ ללמוד סדר קדשים, ומה הצורך הגדול לדעת את ההלכה בכל דבר. החפץ חיים שואל, במסכתות הגמ' יש לנו בסדר זרעים רק את מסכת ברכות ובסדר טהרות רק את נדה, כל השאר זה מועד נשים נזיקין וקדשים, והסיבה פשוטה כי אלו הדברים שצריכים ללמוד למעשה. ואם כן נשאלת השאלה למה על סדר קדשים ג"כ יש גמרא, והרי זה לא נוהג בזמן הזה. התשובה היא כמו שמבואר בגמ' שכל העוסק בתורת הקרבנות כאילו הקריבם.

העולם לא יכול להתקיים בלי עבודה. חז"ל ראו ברוב חכמתם שחייבים לדורות גם סדר קדשים, שיהיה כמו עבודה, ולכן יש את זה בש"ס, כי הלימוד בסדר קדשים נחשב כמו שמקריבים למעשה.

אבל יש כאן עוד נקודה שהלימוד בסדר קדשים זה גם מכין את עבודת המקדש למעשה.

כל אחד יכול להבחין בין דברים מעשיים לדברים שאינם מעשיים, כשעוסקים בדברים מעשיים תופסים את הסוגיא הרבה יותר בבהירות. וכך בסדר קדשים, כשמרגישים כאילו הנושא הזה הגיע למעשה, כל דבר שמסתפקים בו דורש פיתרון ומנסים לברר אותו. בצורה כזאת שואפים לדעת מה המסקנא של כל פרט בסוגיא, ומהם הדינים העולים אחרי כל המשא ומתן, וגם אם נשאר

ספק צריך לדעת איך להגדיר אותו, מה ספק ומה ודאי, ומה הצדדים בכל נידון. מי שלומד כך את סדר קדשים, ומרגיש כמו שהוא נמצא בבית המקדש וההקדשה מתקיימת לפניו, ודאי משתדל בכל כוחו ללמוד בצורה של ידיעת המסקנה למעשה.

המפעל הגדול של 'תורת הקרבנות' מעורר את הלבבות לעסוק בקדשים מתוך כמיהה וציפייה לבית המקדש, בצורה שכל אחד ירגיש בעצמו את המטרה הנשגבה של הקרבת הקרבנות בבית המקדש,

וירצה לברר את הדינים לעצמו ולאחרים, זו מעלה גדולה מאוד. כל אחד מזכיר את הקרבנות בתפילה, אם זה לפני שחרית או בתפילות המוספין, אבל מי שלמד את פרטי הקרבנות, כשהוא מזכיר 'את מוסף יום הזיכרון הזה נעשה לפניך', הוא יודע מה הוא אומר, הוא מרגיש את הדברים בצורה אחרת לגמרי. כשהוא אומר עולת התמיד, פר אחד איל אחד, הוא לא אומר סתם, הוא חושב ממש על העבודה, וכמו שניכר ההבדל במי שאומר את סדר עבודת יום כיפור, שאם הוא התכוון ולמד את דיני העבודה הוא מתרגש ומתחבר הרבה יותר. וזה מה שנדרש מאיתנו לדעת מה היה לנו, מה איבדנו בחורבן ביהמ"ק, ולאן אנחנו שואפים להגיע.

המפעל הזה של לימוד הקרבנות הוא מפעל עצום, לעורר את רגשות ליבות בני ישראל לציפייה אמיתית 'והשב את העבודה לדביר ביתך'.

כשעם ישראל יצא לגלות אף אחד לא חשב שהיא תהיה כל כך ארוכה, למצרים ירדו לארבע מאות שנה, לבבל לשבעים שנה, אבל הגלות האחרונה כולנו אומרים 'מתי תמלוך בציון' כבר כמעט אלפיים שנה, אבל כמו שהחפץ חיים אמר שעלינו להקדים את הגאולה כמה שאפשר, אפילו רק בשנה אחת או בחודש או לפחות ביום אחד, כי כל רגע שיהיה גילוי כבוד ה' בעולם זו דרגה שא"א לתאר ולשער מה העוצמה

שיש בזה. וממילא פשוט וברור שהלימוד הזה של דיני הקרבנות לעומק, חוץ מהמעלה הגדולה של תלמוד תורה, הרי יש בה גם את המעלה העצומה שנחשב כאילו הקריבו קרבנות כפשוטו, וא"כ וודאי שעסק כזה מקרב ומחיש את הגאולה, וזכות גדולה ועצומה להיות מהמחוברים לקודש בענין הזה.

יהי רצון שנזכה בזאת השנה לראות את הגאולה השלימה ותחזינה עינינו בשוב ה' לציון ברחמים אמון.



**"מי שלומד קדשים בהרגשה שהוא נמצא בבית המקדש, ודאי משתדל בכל כוחו לברר היטב את מסקנת ההלכה למעשה"**



## הגאון הגדול רבי יצחק שמואל שוורץ שליט"א

בגמ' במסכת יומא נאמר שאדם שעבר על איסור שיש בו חטאת, יכתוב על פינקסו שהוא מחוייב חטאת, כדי שיזכור להביא כשייבנה המקדש. ויש להקשות למה צריך להקריב חטאת, הרי שנינו שכל העוסק בפרשת חטאת כאילו הקריב חטאת, וא"כ ילמד את דיני ההקרבה ויעלה לו כאילו הביא חטאת.

וכך שואלים על מה שאמר רבי ישמעאל בן אלישע שכאשר ייבנה בית המקדש יביא חטאת שמנה, ולמה לא הספיק לו ללמוד תורת חטאת.

מבאר הישועות יעקב או"ח סי' א', שאמנם מצד ההקרבה הלימוד נחשב ממש כמקריב קרבן, אבל לגבי אכילת הקרבן שכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים לא שייך לומר שאם למד את תורת החטאת הרי זה כאילו הקרבן נאכל, כיון שסוף סוף אין כאן בשר לאכילה, ואם כן חסר בשלמות הכפרה, ולכן אמר רבי ישמעאל שביא חטאת שמינה כדי להשלים את חלק אכילת הכהנים. ולפי זה מיישב את קושיית המג"א, למה השו"ע הקדים באמירת הקרבנות את פרשת עולה לפרשת חטאת, והרי שנינו שבכל מקום החטאת קודמת, אלא הטעם מפני שהקרבת העולה גם בזמן הזה נעשית בשלימות כיון שאין בה אכילה, משא"כ באמירת החטאת אין כפרה שלמה שהרי חסר את אכילת הכהנים, ולכן ראוי להקדים את אמירת העולה שנחשבת לו כאילו הקריב בשלימות.

אנחנו רואים מכאן את החשיבות העצומה של לימוד תורת הקרבנות, שנחשב ממש כאילו הקריב קרבנות, וכמובן שאי אפשר לתאר את הנחת רוח הגדולה שיש להקב"ה כשעוסקים בעניינים אלו. יש פלא עצום בהגדה של פסח. בעל ההגדה מספר מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהו מסובים בבני ברק. והשאלה עולה מאליה, למה אצל התנא רבי אלעזר בן עזריה מזכירים גם את אביו, ואילו בשאר התנאים רבי אליעזר ורבי יהושע לא מזכירים את אביהם. מה נשתנה רבי אלעזר בן עזריה משאר התנאים.

הביאור הוא על פי המשנה הראשונה בקדשים, המשנה שם מביאה את

דברי שמעון אחי עזריה, ומבאר רש"י למה מזכירים את שמעון על שם אחיו עזריה, על שם שהיה עזריה עוסק בפרקמטיא והיה מספק צורכי שמעון אחיו שיוכל לעסוק בתורה. כתוב כאן דבר מעניין, כל החידושים שמחדש שמעון בפסוקי התורה הקדושה, כל ההלכות וההוראות שמגיעות מהבית הוראה שלו, הכל נזקף על שם האח עזריה, כי בזכותו הוא יכל ללמוד ולעסוק בתורה. וזה מה שמחדיר כל אבא לבניו בליל הסדר, אתם יודעים למה רבי אלעזר בן עזריה היה כ"כ גדול בתורה, התשובה היא בזכות עזריה אביו, עזריה הוא זה שתמך והחזיק בשמעון אחיו שילמד תורה והוא סיפק לו את כל צרכיו, לכן זכה לבן גדול בתורה.

ללמדך, שמי שעוזר ללומדי התורה, מי שמסייע להקים כוללים, בית הוראה, ובפרט בעניני קדשים, מלבד הזכות הגדולה שכל הלימוד הזה הוא בזכותו, הוא גם זוכה לבנים תלמידי חכמים גדולים כמו שזכה עזריה אביו של רבי אלעזר בן עזריה.

## הגאון הגדול רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

שמעתי בשמחה שלאחרונה פתחו כמו בית הוראה לקדשים לענות על דיני הקרבנות שנהגו למעשה בקרוב. ובאמת החפץ חיים כתב שבזמן שהמשיח יבוא לא יוכלו להתנצל שלא התכוונו להקרבת הקרבנות, כיון שיש הרבה ספקות בעניני ההקרבה, שהרי עדיין מוטל עלינו לדעת וללמוד את הדברים הפשוטים, ורק אח"כ מה שנשארו בספק נוכל לשאול את אליהו הנביא, אבל אם לא נדע את האלף בית, הרי לא נוכל להתחיל כלל את העבודה במקדש.

ידוע ששני שעירי יום הכיפורים צריכים להיות שווים במראה ובקומה. נתאר לעצמנו שהיום נבנה בית המקדש, ומיד ישאלו מה הדין בשני כבשי התמיד, האם גם הם צריכים שיהיו שווים במראה ובקומה. שאלתי כמה אנשים והשיבו שאין על זה משנה מפורשת, ורק ביום כיפור נאמרה הלכה זו. ולגבי שני כבשי מוסף של שבת, אמרו שודאי אין צורך שיהיו שווים.

אבל מי שלומד את הסוגיות יודע שבשני כבשי שבת יש דעות בראשונים שלעיכובא צריך שיהיו שווים, וביום כיפור לכולי עלמא אין זה מעכב, ואם כן אם נבוא בשבת להקריב שני כבשים, מיד המשיח יעיר לנו ולא נדע מה כוונתו. ולכן פשוט שראשית הכל צריך ללמוד את כל הדינים שכבר נתבארו בסוגיות ובראשונים, כדי לדעת מה לעשות, כיון שבלי זה לא נוכל להתחיל כלל את עבודת המקדש. אבל דבר נוסף יש לדעת, שעצם הלימוד הרי זה נחשב כאילו הקריב. ואפשר להוכיח מהפוסקים שזה לא סתם 'כאילו', שהרי בשו"ע

סי' א' מבואר שיש לומר בכל יום פרשת עולה וחטאת וכו', אך בשבת לא אומרים מזמור לתודה, כיון שאין קרבן תודה בא בשבת, שאין מקריבים קרבנות יחיד בשבת. ולכאורה הדבר תמוה, שהרי אם היה אפשר להקריב תודה בלי חילול שבת, ודאי היו יכולים להקריב תודה בשבת, ואם כן באמירת פרשת תודה שנחשב רק כאילו הקריב הרי אין חילול שבת, ולמה לא נאמר מזמור לתודה בשבת?

אלא הביאור הוא, שאמירת קרבנות זה לא סתם 'כאילו', אלא נחשב כעת שאנחנו ממש מקריבים בפועל, וכיון שביום זה אסור להקריב קרבנות, ממילא א"א לומר גם את הפרשה שאין בה חילול שבת.

וכך יש להוכיח מכל הדינים שהאריכו המג"א והאחרונים בסי' א' בענין אמירת פרשת הקרבנות, שהכל צריך להיות לפי סדר ההקרבה, וצריך ידיעת החטא, ואסור לומר יהי רצון כאילו הקרבתי חטאת אם אין חיוב חטאת ודאי, כיון שזה כמו חולין בעזרה. ומוכח שזה נחשב ממש הקרבת חולין בעזרה.

כמה צריכים להוקיר טובה לארגון החשוב שמעורר אותנו ללמוד את דיני הקרבנות, וכמה חשוב להצטרף בכל מה שאפשר לדבר הגדול זה של לימוד ההלכות. הרי זה ממש פלאי פלאים, שבזכותם ידעו את כל הדינים והמשיח כבר יוכל לבוא.

הקב"ה יעזור שיהיה חיזוק גדול בענין הזה, ובזכות שאנחנו מתחזקים נזכה שממקומך מלכינו תופיע ותמלוך עלינו כי מחכים אנחנו לך.



**"צריך ללמוד את כל הדינים שנתבארו בסוגיות ובראשונים, כדי לדעת מה לעשות, כיון שבלי זה לא נוכל להתחיל כלל את עבודת המקדש"**





ללמוד את תורת ודיני הקרבנות. העמל בעניינים אלו גורם לכל אחד להרגיש קרוב ללב את עניני המקדש. כשמבררים את הלכות ההקרבה, זה נותן הרגשה שזה קרוב אלינו, ושזה נוגע ממש למעשה, וכך מתחברים במיוחד לזמן של בית המקדש.

כל אחד מבין שכשיבנה בית המקדש בקרוב צריכים לדעת את הכל למעשה, את מי ישאלו כשיהיו שאלות בהקרבה. על כל חלק בתורה יש ב"ה הרבה תלמידי חכמים, זה בקי בהלכות נידה, זה בשבת זה בבשר וחלב, וידוע בשם רבי שלמה זלמן אוירבאך שמי שחיבר ספר על נושא מסויים הוא המו"צ והמורה הוראה בנושא הזה בתורה, גם אם הוא עוסק בעוד חלקים בתורה, כיון שבזה הוא עמל במיוחד.

נתאר לעצמנו שנבנה בית המקדש, ויבואו לזרוק את הדם שתיים שהן ארבע, אך הדם יזרק רק על צד אחד של המזבח, מה יעשו, האם צריך לזרוק על הקיר השני של המזבח, או שיש צורך בנתינה חדשה על שתי קירות המזבח. ודאי יבואו וישאלו את מי שלמד את דיני הזריקה, והוא צריך לדעת מיד מה להורות.

וכך כל אחד שבירר ענין מסויים, הוא יורה לעם ישראל את הדברים, אבל צריך שכל עם ישראל יהיו מוכנים, שכל אחד יצור מעגל סביבו, וידעו שהוא למד נושא מסויים, וכך כבר בזמן הזה זה ישפיע על אחרים שילמדו גם הם את הנושא הזה ונושאים אחרים, וכך יתבררו הדברים בצורה מלאה.

וזו הצורה שכל עם ישראל ידע את כל ההלכות, כמו שכתב החפץ חיים.

החתם סופר כותב שמי שלומד קדשים זה משפיע עליו קדושה, שמעתי מכמה אברכים שאחרי שהתחילו ללמוד קדשים הם נהיו אנשים אחרים. ובאמת זה פשוט, קדשים זה קדושה, קדשים זה קרבת אלוקים, מי שמנצל את הכוחות שלו ללמוד ולברר, יש בזה כבוד שמים מיוחד שעוסקים בעניינים אלו.

ובס"ד יש עכשיו התעוררות ללימוד הזה, הקימו גם מענה בשם 'משמרת המקדש', וכל אחד שמברר נושא יכול גם לענות את הפרטים שבירר, כמוהו בלי להכריע להלכה, אבל זה גורם לעוד התעוררות על עשרות לומדים נוספים, ומכאן זה יש מאות שמתקרבים לענין ולומדים קדשים, וזה ממשיך להשפיע גם על אחרים שיתכוננו לבית המקדש, עד שבעז"ה ההלכות האלו יהיה ידועות וברורות לכל עם ישראל כמו שהיה בזמן בית המקדש, ונוכל ישר לגשת לעבודת המקדש מיד כשהוא ייבנה, כמו שמוכיח החפץ חיים מהגמ' שביום שייבנה המקדש מיד יקריבו קרבנות.

ואמנם בשביל זה צריך לעמול, וכל אחד יברר סוגיא להלכה ויכתוב את סיכום הדינים ויתן לאחרים לעבור על זה לביקורת, עד שיהיו הדברים מחוורים כשמלה.

נחשוב לעצמנו, מה היה קורה אם לא היו נותנים לנו להניח תפילין או לשמור יום טוב ח"ו, איזו הרגשה נוראה היתה לנו? והרי יש יותר מ-100 מצוות שאנחנו לא יכולים לקיים! למה אנחנו לא מרגישים שלקחו לנו את המצוות האלו, כי נולדנו לתוך מצב כזה שאין בית המקדש. אבל עכשיו הזמן להרגיש את החסרון, לחוש את האבידה הגדולה שאין לנו בית המקדש, וזה יתכן רק על ידי שאדם לומד את

ידוע מה שמחדש החפץ חיים, הגמ' במנחות מביאה את ריש לקיש שכל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב וכל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב. אבל בהמשך מביאה הגמ' את דברי רבא שדרש מהפסוק 'זאת התורה לעולה ולחטאת', שכל העוסק בתורת הקרבנות אינו צריך לא עולה ולא מנחה ולא חטאת ולא אשם. ומבאר החפץ חיים, שגדול הלומד את עניני הקרבנות יותר מהמקריב קרבנות בזמן ביהמ"ק, כיון שכאשר בית המקדש קיים הרי המצווה להקריב זו גזירת מלך, אבל כשאין בית המקדש זה מגיע מאהבת ה', מי שעוסק בעניני קדשים בגלל שהוא מחכה ומצפה לבית המקדש אינו צריך לעולה ולחטאת, הוא ברמה אחרת לגמרי.

וכך אמרו בגמ' בשבת שכשאדם נפטר מן העולם שואלים אותו ציפית לישועה, ואפשר לבאר שהשאלה היא אם עסק בקדשים בגלל הציפייה לישועה, כי כשאדם עוסק בדיני הקרבנות בהרגשה שמחר ישאלו אותו מה צורת ההקרבה ואיך להקריב מנחה או קרבן תמיד, הרי בזה הוא מקיים את הציפייה לישועה ברמה הגבוהה ביותר.

היה מעשה מעניין בישיבת צאנז, שנה אחת סיפרו לרבי'ה מצאנז שיש הרבה בחורים מבוגרים בישיבה. אמר הרבי'ה אם כך בזמן הבא ילמדו בישיבה מסכת קידושין. זמן קצר אחרי שהתחילו ללמוד קידושין, הבחורים בישיבה התארכו אחד אחרי השני. אחרי חודש נכנס הרבי'ה לשיעור ואמר שאם

ימשיכו קידושין הוא יכול לסגור את הישיבה, לא יישארו בחורים. והציע שילמדו מסכת גיטין, ובזכות הלימוד לא יקרה גיטין.

וכך ידוע בשם קדמונים שהלימוד בנושא מסויים מסוגל לגרום שזה יקרה בפועל, וכמו שיש שנזהרו מללמוד עניני אבילות שלא ייגרם מעשים כאלו. יש תשובה בחת"ס שחמיו הגאון רבי עקיבא איגר שלח לו שאלות באבילות, והוא השיב לו בשאלה למה הוא שולח לו שאלות כאלו, הרי הוא גברא קפדנא וכשקיבל את המכתב הוא התבשר שאימו נפטרה.

וזה כח מיוחד שיש בתורה הקדושה שיש לימודים שהתורה עושה שהם יגיעו להתקיים בפועל, ויש לימודים שזכות התורה עוזרת שהדבר לא יקרה. וממילא בעסק בעניני קדשים ובפרט מתוך ציפייה לגאולה, על אחת כמה וכמה שזה יועיל שההלכות האלו יתקיימו בפועל.

ועכשיו בבין המצרים שבטל התמיד ובטלה העבודה בביהמ"ק, זה הזמן לייסד ולהרחיב ולחזק את לימוד הקדשים ולצפות לישועה, ויעזור הקב"ה שבזכות הלומדים ובזכות המסייעים לכל המפעל האדיר הזה, נזכה לבנין בית המקדש, והימים האלו יהפכו לששון ולשמחה ולגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.



### הרה"ג רבי יוסף ניסים כ. שליט"א

בכל ימות השנה אנחנו מזכירים את בית המקדש בכל תפילה ותפילה, ובימים אלו של בין המצרים זה הזמן להתמקד בזמן הגלות, בהרגשה של צער השכינה הקדושה, ובזמן שאחרי ת"ב זה הזמן להרגיש את השמחה שתהיה בבנין בית המקדש. כולם רוצים להרגיש יותר את מה שצריך להרגיש, אבל מה העצה להרגיש את כל הדברים האלו? נראה שהעצה הפשוטה היא,

המצוות האלו, וכך הוא מתחבר אליהם ומרגיש את הצער על זה שהוא לא יכול לקיים אותם. וזה הנחת רוח הגדולה שאנחנו יכולים לעשות לה' יתברך, ובזכות זה ודאי ייבנה בית המקדש בקרוב אכ"ר.



### הרה"ג רבי אליקים ג. שליט"א

ידוע מה שאמר המגיד לבית יוסף על צער השכינה "אשר זה כמה שנים נפלה עטרת ראשי ואין מנחם לי, ואני מושלכת בעפר וחובקת אשפתות, ואם הייתם משערים אחד מאלף אלפים ורבי רבבות מהצער שאני שרויה בו לא היתה נכנסת שמחה בלבכם ולא שחוק בפיכם בזכרכם כי בסיבתכם אני מושלכת בעפר".

אנחנו לא מצוים להרגיש את הצער העצום הזה, מצד מצוות אהבת ה' שצריך להשתתף בצער השכינה, אלא זה הרבה יותר. מבואר

בדברי המגיד ששורש הדברים הוא כיון שזה בסיבתכם, בגללכם נוצר המצב העגום הזה של צער השכינה. ולכן אנחנו חייבים להשתתף בצער, כיון שאנחנו אלו שגרמנו אותה.

התכנסנו כאן לשתי מטרות, אחת להרבות את התורה של דיני הקרבנות ואחת להרבות את הקמח של התורה. משל לבן שסיבך את אביו בחובות גדולים, חתם בשמו בשוק האפור וגרם לבעיות חוקיות בחשבון הבנק שלו, עד שגרם שהאבא הושלך

לבית הסוהר. עכשיו צריך לגייס עורכי דין גדולים כדי להוציא אותו מהכלא ומהחובות. אם נשמע שהבן מגיע למורי הוראה ושואל אותם שאלה הלכתית, האם תשלום ההוצאות הוא רק משל אב או שחייב להוציא אותם משל בן, והאם יש כאן נושא של מעשר או של חומש, מה תהיה התגובה שלנו? כמה שוטה הבן הזה, הרי הוא עשה את זה לאבא שלו, גם אם לא היה עושה את הדבר בעצמו, היה מה לדון אם צריך להוציא משלו מצד הכרת הטוב לאביו שגדלו, אבל במקרה הזה שהוא עשה את זה והפיל את אביו, הרי אין כאן נידון בזה כלל.

זה הנושא שלנו כעת, כיון שבסיבתכם אני מושלכת בעפר, ברור שכל אחד צריך לעשות כפי חלקו בכל המאמצים כדי לגאול את האבא שבשמים מהמצב הנורא הזה. המפעל האדיר של "תורת הקרבנות", הרי מביא את הגאולה בפועל, וכמו שכתב החפץ חיים שההתעסקות בהלכה למעשה בעניני הקרבנות מביאה את הגאולה, כי בלי זה הקב"ה אינו חפץ לגאול אותנו, כיון שתהיה לנו בושה גדולה להגיע לבית המקדש בלי ידיעת ההלכות, ואם כן זה חובה של כל אחד ואחד להיות שיך לענין הגדול הזה, וא"א לברוח מזה. וכאן זה מתחלק לשני סוגי אנשים, יש כאלו שהחלק שלהם במפעל העצום הזה, זה לעמול בחלק התורה הזה ולהתייגע בבירור פרטי הדינים, וזה מה שמקרב בפועל. אבל מי שעדיין לא אווז בשלב הזה, צריך להעמיד את הענין הגדול הזה בכל צורה שרק אפשר. זכיתי להיות חלק מהעונים במענה לבירורי הלכה הנקרא 'משמרת

המקדש'. יש אחד שמתקשר אלי יום ולילה, בחור צעיר שידוע את מסכת קינים ישר והפוך ומסבך אותי כל הזמן, ונוצר לי מחייב לחזור היטב על כל הדינים העולים ממסכת קינים. פעם אחת ביררתי אצלו איך הוא הגיע לידיעה גדולה כזו. הוא ענה לי שיש קבוצה בישיבה שלו שלומדים קדשים ומנסים להגיע לבירור ההלכה בכל הפרטים. אפשר לראות כמה כל אחד יכול להיות קשור לענין, וגם בחורים צעירים יכולים כך להרגיש את בית המקדש.

ויש כאן דרישה מכל מי שיש בידו לסייע בזה, שכידוע מפעל כזה גדול מצריך הרבה הוצאות, ובפרט שנשארו עוד חלקים גדולים שצריך לברר את פרטי הדינים. ואין מי שיכול לחשוב שהוא לא שיך לזה, כי בסיבתכם אני מושלכת לעפר. ועל ידי השותפות הזו נזכה שיתבררו כל ההלכות, ומלבד מה שזה יועיל להיגאל מהצער האדיר של גלות השכינה, יש בזה גם דבר פשוט ביותר שסוף סוף נהיה מוכנים לעבודת המקדש, מוכנים לחזור לקשר עם הקב"ה, ועי"ז הקב"ה יקדים לגאול אותנו ויחזיר את שכינתו לציון במהרה בימינו.

**"כי בסיבתכם אני מושלכת בעפר"! השכינה הקדושה נמצאת בצער עצום ונורא - בגללנו! האם נוכל להימנע משותפות במפעל הזה שמחזיר את השכינה למקומה? האם נוכל לתאר את הבושות שיהיו לכלל ישראל ח"ו, אם לא ידעו איך להקריב קרבנות? כולנו מטים שכם, אם בלימוד ההלכות ואם בסיוע אחר, כדי להקים את השכינה מהעפר!"**

בתקופה זו שוקד 'מכון תורת הקרבנות' על תוכנית מיוחדת לצרף מאה אברכים ל'לגיונו של מלך', שיגמרו לסכם להלכה את הנושאים בדיני ביהמ"ק והקרבנות שלא הושלמו (-על פי החוברת 'מפתח נושאים'), ובס"ד על ידם נוכל לסיים לכתוב בשנה הקרובה את כל הדינים.

כמו כן נוכל לצרפם למענה לבירורי הלכה 'משמרת המקדש', באותם נושאים שביררו (מס' הקו: 03-676-2034). וכן יוכלו למסור שיעורי הלכה על נושאים אלו בקו החדש של מערכת 'קול מהיכל' (בטלפון: 077-211-5136).

### ניתן להצטרף לתוכנית בשלוש אפשרויות:

1. סיכום נושא או חלקו להלכה (ניתן לקבל מראי מקומות והכוונה).
2. צירוף אחרים שמתאימים לכתוב נושא.
3. החזקת אברך המוכשר לכתוב נושאים בדיני הקרבנות.

לפרטים: 03-6189607. השארת הודעה: 050-4134645. מייל: t8429433@gmail.com

וכבר כתב מרן החפץ חיים שכאשר אנו עושים מה שביכולתנו, הקב"ה ימהר לגאלנו.

# שבעים וחמש שנה לפטירתו של גאון ההוראה רבי דוד בהר"ן זצ"ל מגדולי ירושלים של מעלה כ"ז אב תש"ו - כ"ז אב תשפ"א

## ראשי פרקים מתולדותיו



הגאון הקדוש, זקן מורי הצדק בירושלים ומנקיי הדעת שבה, רבי דוד בהר"ן זללה"ה נולד בתחילת חודש אלול תרכ"ה לאביו הגאון הקדוש והצדיק רבי נחום (לעוו) זללה"ה שהיה אב"ד דשאדיק בפולין ולאחר מכן זרח אור תורתו בירושלים. הר"ן זצ"ל היה המפורסם מבין חמשת אחיו הקדושים גאוני רבני פולין: הג"ר שלמה זלמן-אב"ד זלאטשאב, הג"ר אשר לעמיל-אב"ד גאלין, הג"ר יעקב לייב-אב"ד שלעשין, ואח"כ אב"ד בירושלים, הג"ר ישראל, ואחותם הרבנית גוטל ע"ה אשת הג"ר יוסף גאב"ד קלעטשאווע זכר צדיקים לברכה זיע"א. האחים הקדושים האלו היו בני ותלמידי אביהם הגה"ק רבי אברהם מפוזנא זיע"א, שהיה תלמידו של הג"ר יוסף הצדיק מפוזנא זיע"א (חתן הנודע ביהודה) ושל דודו אחי אמו הגר"צ יאנובער זיע"א גאב"ד פיורדא (חתן הג"ר רפאל מהמבורג זיע"א). כן למדו חלקם אצל בעל החמדת שלמה זיע"א גאב"ד ורשא שהפליג בגדולתם.

שלושה מהאחים ובתוכם הגר"נ משאדיק עזבו את רבנותם בערי פולין, ועלו בשנת תר"ה לארץ הקודש. סמוך לזמן בואו פתח רבי נחום את ישיבתו, ורבים מגדולי ירושלים היו תלמידיו ותלמידי בנו הגר"ז בהר"ן זצ"ל.

בארץ הקודש נשא רבי נחום בזיווג שני את הרבנית מינה לאה ע"ה, בת רבי משה בן רבי הלל משקלוב תלמיד הגר"א, בהגר"ר בנימין משקלוב ש"ב ומגדולי תלמידי הגר"א (נזכר בהקדמת בהגר"א בין שבעת תלמידיו הבכירים). וממנה נולד בן זקונו הגר"ד בהר"ן, בהיות רבי דוד בן שני חודשים ומחצה, נשרף ארון האלוקים ונלקח במגפה איש האלוקים הר"ן זצ"ל.

רבי דוד נתגדל והתחנך אצל אחיו הגרש"ז זצ"ל, ובבית הגאון בעל "האמרי בינה" (עפ"י בקשת אביו), ולמד בישיבת "עץ חיים", בהיותו בן ט"ז שנה נשא את הרבנית שרה ע"ה בתו של הגאון רע"י שלזינגר זצ"ל בעל "לב העברי" חתן הגה"ג ר' הלל מקולמייא זצוק"ל.

לאחר נשואיו המשיך לימודו בישיבת "עץ חיים". מאוחר יותר נבחר להיות ראשון מיסדי ישיבת "אהל משה" לתלמידי הגה"ק מהרי"ל דיסקין זצ"ל, שם למד כל ימי חייו.

מיוחד היה בעומק התורה, עד שאמרו עליו שהוא העמקן של ירושלים בתקופתו. שקידתו בתורה היתה למופת, סדרי לימודו בחברותות ושעוריו נמשכו מחצות הלילה עד תפילת ערבית למחרת, חברותא הולך ובא אחר תחתיו. למד בחברותא עם הגה"ק רבי שלמה אלישיב זצ"ל בעל "לשם שבו ואחלמה", ועם הגאון רבי מרדכי דוד לוין זצ"ל בעהמ"ס "דרכי דוד" על הש"ס, ועם הגה"צ רבי אליהו דוד סלאטקי זצ"ל ראש עדת המכוונים בירושלים, ועוד. כן היה משוחח בדברי תורה כל יום עם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל.

היה אמון עלי שמירת הדין והדקדוק בדין עד הקצה האחרון, בכל תנועה ותנועה ובכל ניד וניד במידה מפליאה עד קיצה. ובכל מצב ומצב, אפילו במצבים פתאומיים ומפתיעים, (כאשר עיני הקורא תחזינה מישרים בגוף הספר). עד שהיה בבחינת "כל הרואה את דוד נזכר הלכה".



נלב"ע ביום שב"ק ז"ך מנ"א תש"ו. ונטמן בהר הזיתים. ת.נ.צ.ב.ה.

צאצאיו: בניו, הגאון רבי שלמה זלמן ויספיש זצ"ל שהיה צדיק נשגב ונפטר בחייו אביו בעודו צעיר לימים. רבי נחום ויספיש משפ"ה הי"ד שנרצח ע"י ערבים בחייו, החתן יחיאל זצ"ל שנפטר לפני חתונתו. רבי רפאל הלל ויספיש זצ"ל, ור' בנימין מוני ויספיש זצ"ל. וחתניו: רבי אברהם כהן לוי זצ"ל, רבי משה פרידמן זצ"ל, ורבי אברהם אלחנן ויספיש זצ"ל.

בשנת תשע"א יצא ספר נכבד בשם ארח דוד שבו הובאו תולדותיו ופסקי הלכותיו ונתקבל בחיבה רבה בכל עולם התורה, ועתה נביא לרגל היראצייט ה'75 עוד עובדות והליכות שהגיעו לאחר כתיבת הספר.

א. בכל דרכיך דעהו

הגה"צ רבי שניאור פרידמן זצ"ל היה מספר שמורגלא בפומיה של רבנו 'כי אביו רבי נחום משאדיק קיים בדקדוק מופלאה את הפסוק במשלי 'בכל דרכיך דעהו וגו', שכל פרט ופרט מעבודת יומו היה מחושב בדקדוק רב עם כל חלקי השו"ע ואילו אני אומר, אמר רבי שניאור שאף אני יכול לומר זאת על רבנו עצמו שאף הוא תמצית חייו וסיכומו היה שבכל דרכי ה' ידעהו'.

ב. שיעור הלכה

ופעם התבטא רבנו שיותר ראוי לארגן שיעור הלכה מאשר שיעור בדף היומי, כיון שלימוד ההלכה יותר זוכרים ועי"ז יש מזה יותר תועלת. - מפי רבי אברהם יודלביץ שליט"א, בשם אביו רבי מרדכי יודלביץ זצ"ל.

ג. לעצוא קולא

שמענו מרבי משה חיים כהן זצ"ל, בשם אביו רבי הלל כהן זצ"ל. שפעם למד רבנו עם נכדו ר' הלל כהן הל' שעטנז, וניסה למצוא קולות בשעטנז, והסביר דרך צריך ללמוד לחפש את הקולות.

ד. הוכחה בכל יום

שמענו מרבי יהודה אריה ויסטנשטרן שליט"א בשם רבי משה הרש"ר זצ"ל עד ראיה. שהיה דרכו של ר' שלום לומר ברכות השחר בקול רם ליד רבנו, ורבנו היה עונה אמן על זה, ואז רבנו היה אומר ברכות השחר חזר ור' שלום היה עונה אמן, ואז היה מוכיח אותו רבנו על לבישת השלף שחייב בציצית וכך קרוב לט"ו שנה היה חוזר מידי יום ביומו.

ה. לימוד הסידור לעומקו

ושמענו שרבנו קבע חברותא תקופה מסוימת עם הגרי"מ חרל"פ זצ"ל ללמוד בעיון את הסידור לעומקו.

ו. לימודו בלילה

שמענו מרבי זונדל קרויזר זצ"ל שבשעה 1 לשא"י היה הולך רבנו לישון, ובשעה 5 לשעון א"י כבר היו רואים אותו לומד בבית המדרש.

ז. ניגון של שבת

פעם אחרי תפילת מנחה בשבת נשאר רבנו למנין הבא, והתפלל נכדו ע"כ, ענה לו רבנו שהש"ץ הראשון לא ניגן את התפילת 'אתה אחד' בניגון של שבת, ולכן כבוד השבת לישאר ולשמוע שוב את החזרת הש"ץ. - מפי רבי אברהם כהן שליט"א, בשם אביו רבי הלל כהן זצ"ל, בעל המעשה.

ח. זהירות בשפיכת מים

בקו' הדרת המעיל (עמ' כז) כתבו על הגרש"א יודלביץ זצ"ל ובזמן מגוריו בשכונת שערי חסד לא היה נוטל ידיו בביהכנ"ס, וכן לא היה משתמש עם בית הכסא דביהכנ"ס הגר"א דשם היות וראה כי המים יורדים לשדה הסמוכה וחשש לזיבול והשקאה בשבת לכך היה טורח לנטילת ידים ולעשיית צרכיו עד לביתו ואחר שהאיר על כך את עיני הגה"צ רבי דוד בהר"ן זצ"ל הקפיד בזה גם הוא.

סיפר רבי שלמה יצחק כהן זצ"ל, שהיה קונה תמיד בחנות של בת רבנו, וכמה פעמים שהיה טעות בחשבון היה רק לרעת בעלת החנות, והתפלא מאוד שאף פעם לא היה טעות לטובתה, ושאל את ר' אברהם אלחנן ולא ענה ע"ז, רק אחר הפצרות רבות סיפר לו, שכאשר פתח את החנות בא לחותנו - רבנו זצ"ל ואמר לו שהוא מפחד שיהיה לו טעויות בחשבון ונמצא שהוא גוזל את הבריות, אמר לו רבנו אני מבטיח לך שכל הטעויות שיהיה לך זה יהיה לרעתך ולא לטובתך, ואתה תמחול מראש לכולם ונמצא שלא תכשיל אותם. - מפי רבי שמואל פרידמן שליט"א.

#### י. לכון לשם מצוה

כשראה פעם את רבי נחום פרידמן זצ"ל מכבה את הפרימוס בשביל אמו, אמר לו שהוא צריך לכון לקיים שש מצוות, א' כיבוד אם, ב' השבת אבידה על הנפט שלא דולק יותר, ג' השבת אבידה שלא ישחיר את הכלי ויתקלקל, ד' השבת אבידה על האוכל שלא ישרף, ה' השבת אבידה שעיי"ז לא יקשה אח"כ לנקות את הסיר, ו' השבת אבידה שלא יהיה עשן וישחיר את קירות הבית. - מפי רבי אליעזר ורקר זצ"ל בשם רבי נחום פרידמן זצ"ל. ומפי רבי שמואל פרידמן שליט"א בשם רבי שלמה יחיאל פרידמן זצ"ל.

#### יא. לא לפגוע בילד קטן

עוד סיפר רבי אליעזר טורק שלט"א (בס' אוצרותיהם אמלא) בשם רבי יוסף זייבלד, כי היה ילד קטן בשכונה שעמל לייצר מטוס קטן מדף נייר שמצא. הוא קיפל אותו באומנות, שרטט, חתך והדביק, עד שיצא חיקוי של מטוס מושלם... התאספו ילדי השכונה סביבו בחצר בית הכנסת, והילד הטיס את יצירתו באויר מהכא להתם ומהתם להכא, בהנאה ובהתרגשות בלתי מוסתרת כדרכם של זאטוטים.

בשלב מסוים, כנראה הטריד הדבר את מנוחת אחד המתפללים, והלה ניגש בלא היסוס אל הילד, נטל את מטוס הנייר והרסו בן-רגע בין אצבעותיו, לקול בכיו וצערו של הילד ההמום.

המתפלל שנהג שלא כדין קיבל תוכחה מכמה וכמה מתפללים על חוסר הסובלנות שלו, ועל כך שציער את הילד לחינם. היה מדובר בילד טוב שלא התכוין להפריע, ואם היו מבקשים ממנו היה מתרחק בשמחה למקום אחר.

אך תגובתו של רבי דוד בהר"ן שנכח בשעת מעשה היתה שונה מאחרים. הוא עמד נרעש מעוון הגזל בו נכשל האיש בחוסר מחשבתו. "בשמים נרשם כעת על שמך עוון חמור של גזל", אמר לו רבי דוד בעינים יוקדות וברצינות תהומית. "כאילו לקחת פצצה והשלכת על מטוס גדול ואמיתי בשדה התעופה, מטוס ששוויו עשרות אלפי דולרים!... דין פרוטה כדין מאה, והמעשה שעשית כעת בפזיזות חמור הוא באותה מידה!..."

#### יב. לא אכל בבית אחרים

סיפר רבי שריה דבליצקי זצ"ל ששמע מרבי בצלאל זולטי זצ"ל סיפר שהיה אצל חותנו ר' ירחמיאל וקסלר ז"ל בקידוש שערך ר' בצלאל כשבתו נולדה. ולא רצה הגר"ד בהר"ן זצ"ל לאכול שם על אף שאמר לו ר' בצלאל אני עשרתי בעצמי הכל. אלא שזה לא היה כ"כ בעיה אצלו שהרי היה מעשר כל יום בשביל כולם כדרכו הנודעת אלא שאמר שיש לו קבלה לא לאכול מחוץ לבית. ואמר הגר"ש שהנהגה זו צריכה בדיקה.

#### יג. ברכה לאריכות ימים

בחודש חשון תש"פ נלב"ע הרב ראפ ז"ל מישוב יסודות זקן ושבע ימים כבן 95 היה בפטירתו, בהלויותו ספד לו חתנו שליט"א וסיפר על סוד אריכות ימיו.

המנוח למד בישיבת קול תורה עוד כשהייתה בשכונת שערי חסד בירושלים, לילה אחד למד עם החברותא רבי עזרא צולק זצ"ל עד מאוחר, והלכו לפנימיה שהיתה כמה רחובות ליד, בדרך נפגשו עם הגאון רבי דוד בהר"ן זללה"ה שהיה מגאוני ירושלים, וקרא להם כי חשד בהם שהם מסתובבים בשעות מאוחרות אלו שהם שייכים לקבוצות של הלח"י והאצ"ל היו בזמנם והרבה בחורים נפלו שם. והם ענו לו שהם למדו עד מאוחר והתעכבו בסוגיא ולכן הולכים בשעה זו. ואמר להם א"כ חשדתי בכם לחינם, ובגמ' ברכות לא, ב מבואר שמי שחושד לחינם צריך לפייסו ולברכו, וע"כ אני מברך אותכם באריכות ימים ושנים. וב"ה התקיימה הברכה וזכה הרב ראפ להאריך ימים ושנים, והחברותא רבי עזרא צולק זצ"ל נלב"ע שנה אח"כ בזקנה מופלגת.

כה אמר א-ד-נ-י ה' הנה אשא אל גוים ידי ואל עמים ארים נסי והביאו בניך בחצן ובנתיך על כתף תנשאנה. [ישעיהו מט, כב]

ופרש"י "בחוצן - אישיל"א בלע"ז ודומה לו בעזרא וגם אני חצני נערת (נחמיה ה)". והרד"ק פירש "בחצן - זרוע או כנף הבגד וכן חצני נערת".

ורבנו אמר שנראה לו לומר שכאן רמז הנביא למטוסים שיהיו באחרית הימים, והכונה בחצן, במטוס, והיינו שיביאו את בניך במטוסים לארץ ישראל<sup>1</sup>.

טו. ובקול ישראל גליון נ"ג תש"ו נכתב פאטר לזכרו

לדבר על אישיותו, על גדולתו של ר' דוד בהר"ן זלה"ה - מי זה יוכל? אולם, מדי דברי בו - עולים במחשבתי שני זכרונות, צדדיים בהחלט בכל אישיותו הדגולה בכל חייו הנודעים לתהילה של ר' דוד זיע"א. שני זכרונות משנות חייו האחרונות, אשר בהן זכיתי לראותו לעתים תכופות יותר. שני זכרונות משני שטחים שונים - כמעט מנוגדים זה לזה וככ"ז אינם אלא... אחד. ואולי מבטאים הם משהו מאישיות נפלאה זו שהלכה עתה לעולמה ועזבה אותנו לאנחות.

ענוותנותו ופשטותו - הכל הכירוה וידעוה, והנה עובדא קטנה שעם כל צדדיה נחרתה משום-מה עמוק בזכרוני:

יום אחד קרא ר' דוד זיע"א את כותב הטורים האלה אל ביתו לעזור לו בפענוח כמה תעודות נושנות, של אחד מקרוביו שהוא כבר בעולם האמת - רוב התעודות היו כתובות לועזית. - כי נגעו לעניני מסחר וכו'. ישב אז על ידו אחד מנכדיו ואנכי ואת התעודות שהתברר שאין להן עוד ערך מעשי - צווה להשליך. בחבילת הנירות נמצא גם "היתר הוראה" של הקרוב המנוח הנז' - משראה ר' דוד את, היתר ההוראה - ציוה להשליך אף אותו בין הנירות מחוסרי הערך. שאל אותו נכדו: סבא, הרי זה היתר הוראה - ולמה אשליכו שם? אמר ר' דוד ע"ה בבת-צחוק: דע לך כי בעולם הזה יכול "היתר הוראה" להביא לפחות תועלת חומרית, אבל בעולם האמת יכול הוא רק להזיק, והרי בעל היתר ההוראה - בעולם האמת הוא נמצא.

עד כדי כך הגיעה ענוותנותו - עד כדי כך קיים בעצמו, שנא את חרבנות' כי שנא תכלית שנאה אח הכבוד והי' שפל בעיני עצמו עד קצה הגבול, כמאמרם ז"ל "מאד מאד חוח שפל רוח".

וחנה זכרון שני. גם הוא בשנים האחרונות, לפני כשלש שנים - הימים שלפני הבחירות "לאסיפת הנבחרים". טשטוש התחומין קיבל צורה מבחילה, לא הועילו בסברות העתונות בחרדית, ה"קול ישראל" ו"הדרך" - הטשטוש הגיע עד למחנה היהדות החרדית פנימה, - רשימת "כ"ז" חידועה. אז קם הוא, ר' דוד, הוא, העניו והצנוע, הנחבא אל הכלים, שמימיו לא יצא מתוך ד' אמות של הלכה, הוא, שמרוב ענוותנותו חשש לפסוק הלכה אפילו בדברים הפשוטים ביותר - על אף שהי' דוקא גאון ההלכה - הוא הישיש - קם וכתת את רגליו בשכונתו מבית כנסת אחד לשני עלה על הבמה 'והכריז "אסור!" הוא, שהי' משפיל עצמו בפני כל ילד, שלא ידע כבוד מהו - פתאום חפך לתקיף, דפק באגרופיו על השלחן ודבריו היו חוצבים להבות אש - ודוקא בבתי כנסיות שבהם התפללו חסידי הנלהבים של רשימת "כ"ז" לא חשש מלאמור להם את האמת אל פניהם. - גם תמונה זו לא תמוש מזכרוני לעולם.

בדור יתום זה - מצאנו מקצת נחמה כשראינו אותו, את ר' דוד זיע"א, שריר חדור הקודם, אשר, דוקא משום פשטותו, הוד קדומים הי' נסוך עליו. והנה גם אותו שכלנו - אוי מי ינוד לנו ?

א. צ.



## מעשה ברוח אחד...



מרון הגאון רבי אליהו דושניצר זצוק"ל - מגדולי תלמידי מרון החפץ חיים בכולל קדשים דראדין, נבחר על ידו - יחד עם עוד כמה מחברי הכולל דראדין, ביניהם מרון הגר"א וסרמן ומרון הגר"ש כהנמן - להוציא "דיבוק" נשמה מגולגלת בגופה של נערה מכפרי ליטא, בשנת תרס"ט. מאורע זה היכה גלים והיה לשיחת היום בימים שלאחר מכן בארצות מזרח אירופה. במשך השנים התפרסמו גירסאות שונות למעשה זה.

בשורות שלפניכם מופיע מעשה הדיבוק בשלמותו כפי שנמסר על ידי בעל "נחלת אליהו" לתלמידיו, ובתוספת השוואות, גירסאות ומסורות שונות שנמסרו בלחישה, או שנשמעו מפהם ומפי כתבם של גדולי תלמידי בעלי המעשה.

מובא לרגל היא"צ ה-72 להסתלקותו של בעל "נחלת אליהו" [כ"ב מנחם אב תש"ט], והנו פרק מתוך הספר "אדרת אליהו" הכולל את הנהגותיו וקצות דרכיו של הגאון רבי אליהו דושניצר זצ"ל, אשר היה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, מתהלך בתומו צדיק, כולו קודש לה', מיחידי הדור במדות הצנע לכת, שמירת הלשון וזיכוי הרבים, נהג בזהירות יתרה בדיני ממונות, פיו היה פה קדוש, תפילותיו נשארו פרי וברכותיו התקיימו, ממאריה דחושבנא ומאריה דדינא ולא הניח דבר קטון ודקדוק קל שלא נהג והידר בו, היה דוגמא חיה לשלמות רוחנית ונפשית, חסידותו, תמימותו, ענותו, זהירותו, דאגתו לזולת, וכל יתר מדותיו הנעלות, תקצר היריעה מלהכילן.

מרון החזון איש זלה"ה העיד עליו שהיה מל"ו צדיקים שבדור ושזכה לגילוי אליהו. זכה להעמיד תלמידים הרבה ומתוכם כעין החשמל מרון שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א שמחשיב עצמו לתלמידו המובהק, ואף כינס את דברי תורתו וחידושו של רבו בספר "נחלת אליהו".

כעת בימים אלו נשלם והולך ע"י הרב נחום סילמן שידי רב לו בעריכת ספרים בתורתם ומשנתם של גדולי הדורות ומאורי האומה, הספר הכולל את הליכותיו של אותו צדיק וקדוש למען ידעו הדורות הבאים על דמותו של אותו צדיק שהתהלכה בתוכנו.

בקשת המערכת שטוחה בפני כל מי שיש תח"י שמועות ונהגות חדשות מרבינו [דברים שלא התפרסמו עדיין] להעבירם אלינו וזכות הרבים תהא תלויה בו. כן נבקש בשורות אלו מנדיבי עם אשר לבם חפץ לסייע בהדפסת הספר ולזכות את הרבים בהנחלת תורתו של האי גברא לפנות אל המערכת בטל 052-7682413 מייל [adratkodesh@gmail.com](mailto:adratkodesh@gmail.com)

### לשמוע את הקולות...

עולם של רוחות ודיבוקים, חזיונות וצפונות, אלו דברים שאין עיני הבשר שלנו מסוגלות לראות, בגלל מוגבלות יכולתנו. מוגבלות זו היא ברצונו של הבורא יתברך ברחמי המרובים להעניק לברואיו חיים הגיוניים, ולכן העלים מהם את המתרחש מסביבם בעולמות האחרים, כדי שיוכלו לנהל את חייהם כשהגה ה'בחירה' לבחור בין טוב לרע, נתון בידיהם.

הזדמנויות נדירות יוצאות מן הכלל, היו בדורות קודמים בהם זכו לצוהר כלשהו מהעולמות העליונים. הזדמנויות שבדורנו, בו ה"ההסתר פנים" כל כך גדול, אנו לא זוכים להם כלל.

מסורת מרתקת שנשמרה בידנו ובה היה הגאון רבי אליהו דושניצר אחד המעורבים, מסופרת בשורות דלהלן:

וכן היה המעשה כפי שנמצא בכתבי הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל שהיה תלמיד הגאון רבינו אליהו דושניצר זצ"ל, ושמע את המעשה מפיו והעלה את הדברים על גבי הכתב סמוך לאמירתו. ועדיו בחתומי זכין לו, שכן העתקה זו היתה למראי עיני רבינו שאישר את הדברים<sup>1</sup>.

1 לסיפור זה ישנן כמה גרסאות. הגרסה המובאת כאן מבוססת בעיקרה על זו שהובאה ב"מאיר עיני ישראל" (ה, עמ' 379) ובתוספת נופך באיזהו מקומן, גירסה זו אושרה כאמיתית על ידי רבינו וכמובא לעיל. כן סופרה גירסה זו כמעט כהאי ליטא ע"י הגאונים רבי אליעזר הכהן כ"צמאן ורבי צבי יהודה ליב וסרמן זלה"ה הי"ד כפי ששמעה מפה קדשו של אביו רבי אלחנן זלה"ה הי"ד, עם השלמת פרטים מפי הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זלה"ה הרב מפוניבז' והגאון רבי מנדל זאקס זלה"ה.

בדרך בין איישישוק לוילנא - שני מיל מאיישישוק - שוכן כפר הנקרא סטרעלצי, וסמוך לה שני מילין מהצד נמצא הכפר פאסעלי, שם גר יהודי בשם נחום.

ביום המישי ד' באדר תרס"ט לקראת ערב בא יהודי זה לראדין - עיירתו של הכהן הגדול מאחיו בעל ה"חפץ חיים" זצוק"ל, יחד עם בתו החולנית בת הארבע עשרה. האבא אמר שיש בה גלגול, וסיפר להגאון רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד תלמידו הגדול של החפץ חיים את גוף המעשה כדלהלן:

בחודש טבת אחרי חנוכה בשנה ההיא, נפל פתאום הסוס שלו באורווה והוא מת, תיכף יצאו אנשי הבית בבהלה, וגם הבת הזאת יצאה עם כולם. היא הזיעה מאד מרוב התרגשות, ואחר כך נכנסה הביתה ושתתה מים קרים, מאז היא חולה.

בהתחלה היתה מקבלת לפעמים התקפות חזקות והיתה נופלת כאבן דוממת בלי שום תנועה, הרגשים או הכרה. כאשר המצב חלף היא לא ידעה כלום ממה שקרה לה, אלא שהיתה חלשה מאד מחמת הייסורים.

אחר כך נשמע ממנה קול מנגן, ולאחר מכן הקול מדבר. הגיד הקול לאבא איך שבחייה היתה נערה בת שנים עשרה שנה אצל הורים נבזים, ומצבה הרע הביא אותה להמיר את דתה. באותו זמן היא גרה בעיר קטנה וילדי ישראל היו רצים אחריה וקוראים לה משומדת, זה הרגיז אותה מאד, ובעקבות זה היא הלכה עם נכרים וחנקה למוות שני ילדים יהודיים.

חמש שנים לאחר מכן - כשהיתה בת שבע עשרה שנה - היא מתה ודנו אותה בבית דין של מעלה על הרצח [לא על השמד] להתגלגל בעולם הזה למשך חמש עשרה שנה<sup>2</sup>.

והנה, כשמתה קברו אותה בבית קברות של גוים, בהתחלה היא התגלגלה בצלב שמעל הקבר שלה, לאחר מכן נתצו את הצלב והיא נכנסה לאילן אחד, כאשר קצצו את האילן היא נכנסה לתוך אבן, לא רחוק מבית הקברות. כאשר אבי הילדה נסע עם הסוס באותו המקום, דרך הסוס על האבן ושבד אותה, כיון שנשברה האבן הוצרכה היא להתגלגל משם והיא נכנסה לתוך הסוס. כשהאבא הגיע הביתה הוא הכניס את הסוס לאורווה והוא נכנס לביתו הסמוך לאורווה, פתאום שמעו בבית שהסוס נפל לארץ, כל בני הבית רצו לשם בבהלה לראות מה קרה וראו שהסוס מת. באותו זמן היא ראתה את כולם וגם את הבת, למרות שלא רצתה בכלל להסתכל בה. כיון שהסוס מת, נכנסה לחבית מים שהיתה שם, שממנה שתתה הילדה.

עוד הוסיף הקול שבפסח הקרוב יתמלאו חמש שנים מאז שהיא מתה, ונשארו לה עוד עשר שנות גלגול.

שאל אותה האבא: "מדוע נספלת לבת שלי?"

השיבה בקול עצוב מאד: "ר' נחום, רע לי, אינך יודע!"

אמר לה האבא: "רע לך כי חטאת, אבל מדוע בתי אשמה?"

על כך השיבה: "גם היא חטאה!"

שאל האבא: "במה?"

ענתה: כשילדה יהודיה כזאת שותה מים, עליה לברך קודם, אילו היתה מברכת לא הייתי יכולה להיכנס בה. כל זה סיפר האבא לגאון ר' אלחנן הי"ד.

והנה כשהגיע האבא לחפץ חיים, היה לחפץ חיים ספק אם זהו גלגול אמיתי ואמר שהוא אינו רוצה להיכנס לענין הזה, ושיסע עם בתו לצדיקים שעוסקים בעניינים כאלה. אבל גדולי תלמידיו הפצירו בו שיש בכך פחיתות כבוד לתורה, לכן נעתר החפץ חיים לבקשתם, והחליט לבקש מתלמידיו הגדולים שיטפלו בענין<sup>3</sup>.

למחרת ביום ששי עלה החפץ חיים לעליית ה"כולל קדשים" שם למדו תלמידיו הגאונים רבי אלחנן וסרמן, רבי נפתלי טרופ [לימים ר"מ בישיבת החפץ חיים בראדין], רבי יוסף שלמה קולער-כהנמן [לימים הרב מפוניבז'], ורבי אליהו דושניצר [לימים משגיח ישיבת לומז'ה בפתח תקוה]<sup>4</sup>. ביקש מהם החפץ חיים שילכו לראות את הנערה החולנית בביתו של ר' יצחק צבי השמש ז"ל, שם היו אנשים רבים.

2 מרנא ה"חפץ חיים" אמר על זה לאחר מכן שדנו אותה ב"דינא רפיא" ולא ב"דינא קשיא".

3 יצויין כי מרן הגאון רבי אלעזר מנחם מן שך זצ"ל סיפר על מעשה נוסף שלו היה עד בבחור שנכנס בו דיבוק והוליוכוהו לחפץ חיים. וכה סיפר לימים: ראיתי במו עיני בוילנא, הכל דיברו על כך שמוליכים אל החפץ חיים בחור שנכנס בו דיבוק, כדי שהחפץ חיים ירפאהו, יוציא בכח קדושתו ותורתו את הדיבוק מהבחור. זו היתה שיחת היום בוילנא, ורבים נהרו לשם כדי לראות אמונה בחוש. גם אני הלכתי, ראיתי בחור צעיר שוכב על הרציפה, התגולל על הארץ ודיבר כל העת ללא הפסק. למרות שהיה זר במקום, קרא לכל אחד בשמו, וגילה ברבים את כל הדברים שהלה עשה במסתרים. זה היה נורא, אנשים פשוט ברחו מרוב בושה. אין לתאר במילים מה שהתחולל שם. גם צורת הדיבור שלו היתה פלאית. פיו היה סגור, וקולו נשמע מבעד לשפתיו הקפוצות.

4 הגאון רבי טוביה גולדשטיין זצ"ל בעל "עמק הלכה" ותלמיד מרן הגר"א וסרמן בישיבת ברנוביץ סיפר כי החפץ חיים לא הלך להוציא את הדיבוק מחמת חולשתו, שכן היה אז בגיל מופלג.

5 בין הרבנים שנבחרו עוד ע"י הח"ח להוציא את הדיבוק, היו הגאון רבי שלמה זלמן בלון זלה"ה מאברכי כולל קדשים דראדין.

והנה, דרך הדיבוק היתה שכאשר משהו היה נכנס לבית הוא היה מונה את כל העבירות שלו מיום שנולד<sup>6</sup>, ואמר שהוא קורא אותם מעל המצח של הנכנס. כשנכנסו ר' אלחנן וחבריו, הבחורה החזירה את פניה לצד אחר והתחילה לרעוד, והדיבוק לא אמר כלום.

שאל אותה ר' אלחנן: "מי אתה?"

השיבה: "בן אדם!"

שוב שאל אותה: "מאיפה?"

השיבה: "מהרפש!" יותר מזה לא דיברה.

בליל שבת המשיך ר' אליהו דושניצר לדבר אתה ביחד עם הצדיק המפורסם ר' ירוחם ליוואוויץ זצ"ל לימים המשגיח של ישיבת מיר.

שאל אותה ר' אליהו: "מי הם הממונים עליך?"

השיבה: "שדים!"

המשיך ר' אליהו לשאול: "ומה שמם?"

ענתה לו: "לשם מה צריכים אתם לדעת זאת?"

עוד הוסיפה שכאשר היא נכנסת לאיזה חפץ או גוף היא נסתרת כמו במקלט, והשדים הרודפים אחריה ממתנינים לה, ותיכף כשהיא יוצאת הם חובטים בה ומכים ומגרשים אותה.

שאל אותה ר' אליהו: "הרי בשבת קודש יש לרשעים מנוחה, ומדוע אין לך מנוחה?"

השיבה לו: "מי ששבת בשבת קודש בעולם הזה, יש לו מנוחה גם בעולם הבא. אבל מי שלא שמר שבת קודש בעולם הזה, גם שם אין לו מנוחה"<sup>7</sup>.

כל זה סיפר אחר כך ר' אליהו לר' אלחנן, והוסיף לתאר שכאשר הקול היה מדבר, הסתכלו כולם לתוך הפה שלה וראו שהלשון שלה אינה זזה בכח עצמה, אלא באיזה כח אחר.

ביקש ר' אלחנן שיודיעו לו כאשר היא תתחיל לדבר. בשבת אחר הצהריים הודיעו לר' אלחנן שהיא שוב מדברת, והוא הלך לשם מיד.

שאל אותה ר' אלחנן: "האם אתם יודעים מי זה החפץ חיים?"

והנה כאשר הזכירו את החפץ חיים, היא רעדה מאד והשיבה: "אני יודעת, הוא נחשב כמו תנא גדול<sup>8</sup>, ור' אלחנן נחשב צדיק תמים".

שאל אותה ר' אליהו: "על מה מעריכים את החפץ חיים בעולם האמת?"

השיבה: "החפץ חיים אינו מסיח דעת מהתורה, מיראת שמים, מ'שויתי ה' לנגדי תמיד' אפילו לא לרגע אחד, ולכן הוא נחשב שם מאד חשוב וגדול!"

המשיך ר' אלחנן לשאול: "ואם הוא יצוה עליכם לצאת מהחולה, האם תצייתו לו?"

השיבה: "אם הוא יצוה, אני מוכרחה לציית!"

אמר לה ר' אלחנן: "ובכן, הוא מצוה!"

אז היא התחילה לבכות שירחמו עליה, שכן כל זמן שהיא בגוף יש לה מנוחה מהדינים הקשים והמרים שהיא נידונת בהם, ותיכף שתצא מהגוף יחזרו לענות אותה.

6 הגה"צ רבי שלמה ברעוודה זצ"ל סיפר: "בזמן החפץ חיים ז"ל נכנס דיבוק בבחורה מסכנה והביאו אותה לראדיון, היו עוברים בני אדם על יד הבית ומסתכלים פנימה כדי לראות את הבחורה עם הדיבוק הזה רח"ל, והדיבוק היה צועק עליהם מה אתה צוחק על עלבוני? האם אתה יודע מה שאומרים עליך למעלה, נבזה שכמותך שאתה עושה עבירות כאלה וכאלה! והתחיל לצעוק על כל אדם שעבר שם צעקות כאלו עד שפחדו לגשת" [נעשה ונשמע" - שיחות הגר"ש ברעוודה (עמ' 18)].

7 כן מבואר להדיא בזוה"ק תרומה (דף קנ: ש) שבשבתות ובכל המועדים גהינם שובת, ואין הרשעים נדונים בו. ואולם אותם הרשעים שהיו מחללי שבתות ומועדים אינם יוצאים ממנו. ומהרח"ו ב"שערי קדושה" (ב, שער ו) כתב שכל הרשעים יש להם מנוחה בשבת, ואש של גהינם כלה בו, חוץ ממחללי שבת שאשם לא תכבה אפילו בשבת.

8 הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל הזכיר באחד משיעוריו כי אמר הדיבוק שמי שלא שומר שבת בעולם הזה, בעולם הבא גם הגהינם שלו אינו שובת. ולפי"ז פירש הגאון את מטבע נוסח התפלה בשבת קודש "והנחילנו ה' אלקינו באהבה וברצון שבת קדשך", אולי הכונה שההארה של הקדושה ושל נשמה יתרה שמופיעה ביום השבת על אישי ישראל תמשיך להתקיים ולא תסתלק שמא יגרום החטא ח"ו.

9 הגה"צ רבי ועלוול איידלמאן זצ"ל מסר גירסא כי הרוח אמרה שמעלת הח"ח בשמים היא כהתנא רבי מאיר. והגה"צ רבי אריה ליב רוביץ זצ"ל מסר כי הרוח אמרה שהח"ח הוא נחשב כ-א תנאלע [תנא קטן].



אמר לה ר' אלחנן שאם היא תציית לצווי של החפץ חיים ותצא מרצון, יפעלו לעילוי נשמתה. אבל אם לא תציית מרצון, יעשו את הסדר שסידר להם החפץ חיים [אמירת מזמורי תהלים עם כוונות מיוחדות], ואז היא תוכרח לצאת בעל כרחיה ולא יעשו כלום לעילוי הנשמה. בשמעה זאת היא צעקה מיד שהיא תציית מרצון.

שאל אותה ר' אלחנן: "ומתי תצאי?"

ענתה לו: "היום בלילה".

עוד שאל ר' אלחנן: "ולאחר שתצאי מהחולנית" האם לא תחזרי עוד פעם?"

השיבה: "אם יאמרו קדיש אחרי, לא אכנס עוד הפעם. ואם לא יאמרו אחרי קדיש, אכנס אם לא בה, אז באחותה!"

המשיך ר' אלחנן: "ומי יאמר אחרייך את הקדיש?"

השיבה: "שני רבנים!"

הבינו כולם שהכוונה היא לשני אברכים שלומדים בכולל קדשים.

שוב שאל: "כמה זמן עליהם לומר קדיש אחרייך?"

ענתה: "שבוע!"

אז שאלה היא את ר' אלחנן: "מאיזה מקום רצונכם שאצא?"

ר' אלחנן לא ידע מה להגיד לה מרוב התרגשות, אבל הצבור שהיה שם אמר לו שיגיד לה לצאת דרך האצבע הקטנה. וכן עשה.

בתוך כך שאל אותה בחור אחד איזה דבר, והיא אמרה לו "אתך אינני מדברת". וכששאלו אותה מדוע להם [לר' אלחנן וסרמן ולר' אליהו דושניצר] את עונה? השיבה: "משום שלר' אלחנן יש פה טהור ולר' אליהו יש פה קדוש".

באמצע תפלת ערבית במוצאי שבת כשאמרו ברכת אמת ואמונה, נכנסו אנשים לבית המדרש והודיעו לר' אלחנן: זה עתה היא יצאה ממנה.

לאחר מכן סיפרו שעמדו מסביבה שלשה אנשים, התחילה הבחורה לצעוק כאן בצד כואב לי, אחר כך בכתף, אחר כך בזרוע. אחר כך התנפחה פיסת היד, ולבסוף אצבעה הקטנה ואז התנפצה השמשה והבינו שהיא יצאה החוצה.

מיד צוה החפץ חיים לאסוף מנין בעליית כולל קדשים - והוא היה אחד מהם - ללמוד משניות לעילוי הנשמה.

לאחר מכן ר' אליהו ור' גרשום מסלאנט אמרו קדיש עבודה במשך כל השבוע עד קריאת המגילה במוצאי שבת הבאה, אלא שמכיון שבתקופה האחרונה הבחורה סבלה מהתקפי כאבים כמה פעמים ביום, המתונו עד יום ראשון לפנות ערב לבדוק את מצבה, וכשראו שבמשך כל היממה כבר אינה סובלת והיא מתנהגת ככל האדם, חזר אתה אביה לביתם<sup>10</sup>.

10 גירסאות נוספות יש למעשה זה וכאמור. וסיפר תלמיד ישיבת ראדן מלפנים - הר"ר שלמה אפשטיין ז"ל, יו"ר הח"ק בכפר חסידים כי מרן החפץ חיים לא הסכים שישוחו על זה בישיבה, ובכל שנות לימודו בישיבה לא זכור לו שדברו על כך, ולכן לא ידעו כל כך פרטים מלאים ממעשה זה, מלבד הגר"א וסרמן שהיה ידוע כי הוא יודע את כל המעשה לפרטיו עכ"ד. ולהלן נביא כמה גירסאות נוספות למעשה זה, והרואה יראה שיעקרו אותו הדבר, אבל בפרטים ישנם שינויים קלים.

גירסא נוספת למעשה זה הובאה בספר "בן לאשרי" להגאון רבי יצחק הכהן הוברמן זצ"ל מרעננה (ג, סיפורי קודש, אות כב) כפי ששמעה מפי תלמיד מרנא הח"ח בראדן בזה"ל:

שמעתי מהר"ב בעלפער שליט"א ששמע בלמדו בישיבת חפץ חיים בראדן, שבזמן שלמד שם הגאון הגדול רבי אלחנן וסרמן זי"ע ר"מ דברנוויץ, נכנס דיבוק רחמנא ליצלן בבתולה אחת, ובאו ההורים עמה להגאון הקדוש חפץ חיים זי"ע, ובתחילה לא רצה להכניס עצמו בזה ואמר להם שיסעו לצדיקים העוסקים בענינים כאלה. אבל להפצרת גדולי תלמידיו שזה פחיתת הכבוד לתורה הקדושה, נעתר לבקשתם ושלח את הגאון הגדול רבי אלחנן ועוד שנים מתלמידיו הגדולים בתורה ויראת שמים להתרות בו שיצא, ובאם לא ירצה נתן להם סדר מזמורי תהלים שיאמרו שם וכוונות שיכוונו באמירתם, ושיגידו להדיבוק משמו שיצא מהבתולה דרך אצבע קטנה שברגלה השמאלי, ושלא יעשה לה שום נזק ביציאתו.

והנה דרך הדיבוק היה שכל מי שנכנס בבית תיכף התחיל לחשוב כל העבירות של אותו הנכנס מיום היוולדו ואמר שקורא אותם מהמצח של הנכנס, וכשנכנסו רבי אלחנן וחבריו החזירה הבתולה פניה לצד אחר, והתחילה לרעוד ולא דיבר כלום. שאלו רבי אלחנן: איך מחזיקים בשמים מרוב הגאון הקדוש החפץ חיים? השיב כמו תנא בשעתו. ועל הרב אלחנן בעצמו אמר שחשוב בדיק תמים. אמר לו תדע שאני שליח רבינו לצוות עליך שתצא מהבתולה. התחיל לבכות שירחמו גם עליו, כי כל זמן שהוא בגוף יש לו מנוחה מן הדינים הקשים והמרים שנידון בהם, ותיכף כשיצא מגופה יחזרו לענות.

אמר לו הרב אלחנן שיאמר קדיש לטובת נשמתו שנה תמימה בכל יום ויום, וכל תלמידי הישיבה ילמדו בכל יום ויום חצי שעה משניות לזכות נשמתו. ואם לא יציית, יוכרחו לעשות הסדר שסידר להם רבם, ואז יוכרח לצאת ולא יעשו כלום לטובת נשמתו.

תיכף התחיל לצעוק שציית פקודת החפץ חיים ברצון, ואמר להם שיצוו לפתוח החלון ולא יעמוד שם גם בחוץ שום אדם, כי הממונים עומדים שם ומחכים ליציאתו שידונו אותו כבראשונה, ויוכל להזיק ח"ו את אלו העומדים שם. וכשפתחו את החלון ראו שנתנפחה רגל הבתולה בחבית, וירד הניפוח עד אצבעה הקטנה, ונתראה כפתיחה באצבע, ותיכף נראה דרך החלון כברק והבתולה נתרפאה לגמרי. זכותם תגן עלינו. גירסא נוספת נמסרה ע"י הגאון רבי שלמה בלוח זצ"ל תלמיד מרנא החפץ חיים והובאה בספר "הצדיק רבי שלמה" (עמ' לח) מהעתקת רשימות תלמיד בזה"ל:

כאשר שאלתי אם היה שם [בישיבת החפץ חיים בעיירת ראדן] בזמן שהיה הסיפור עם הגלגול, ענה ר"ש ז"ל שאותו חודש היה הוא בעיר

ר' אלחנן הוסיף לספר שלאחר זמן נסע איש זה עם בתו לאמריקה ולבסוף הבת נשתמדה. וביאר זאת שלמרות שהדיבוק יצא מגופה. כוח הטומאה לא פסק ממנה<sup>11, 12</sup>.

אחרת, וכאשר חזר סיפר לו רבי אלחנן הי"ד כל המעשה. ואמר לי שבאמת החפץ חיים לא רצה להזדקק לענין מסליתו לפרסומת, אך רבי אלחנן ז"ל מרוב רחמנותו השפיע על החפץ חיים ז"ל והזדקק לענין, וצוה הח"ח ז"ל לרבי אלחנן ז"ל שיבדוק אם זה רוח או שד או מזיק בסימנים המבוארים בס' הגלגולים, ועשה כן.

אח"כ עשו בית דין - החפץ חיים, רבי אלחנן וסרמן ורבי אליהו דושניצער זכר כולם לברכה, ובגזירת ב"ד בלבד גזרו על הרוח לצאת בלי שום הזכרת שמות קודש. וכאשר שאלתי מה דיבר הרוח אמר לי ששאלוה מה אומרים למעלה על החפץ חיים ועל רבי מרדכי אשמינא וענה הרוח "הזהרו בס' ובתורתם".

[אמנם ברשימות הר' אשר שליט"א מצאתי כתוב]: שאלתי אותו מה דיבר הרוח אודות רבי שלמה? מתחילה התחמק מלהשיב ואמר: שום דבר, שאני איש פשוט! וכאשר שאלתי הרי הרבה יש אנשים פשוטים ולא אמר עליהם כלום, ולמה היה צריך לומר שר' שלמה הוא איש פשוט? והשיב שאה"נ לא אמר כלום.

ושבו פעם אחרת שאלתי שוב כנ"ל, והשיב לי שלא אמר כלום כי אם "ער איז א אינגל". ושאלתי אולי אמר כבן שנה בלא חטא, ולא השיב לי כלום. ושאלתי פעם אחרי פעם ולא רצה להשיב לי כלום עוד בזה, כנראה שבאמת ירדתי לאמת שהרי אם היה שקר היה דוחה אותי בתקיפות כדרכו כמו שענה לי באשר שאלתי אם אמר הרוח שרבי שלמה הוא צדיק הדורף אז השיב בהתרגשות גדולה: חס וחלילה, רשע הדור.

עוד גירסא למעשה זה נמסרה מפי הגאון רבי אריה ליב רובינץ ראש ישיבת גייטסהד ששמעה מפי רבו הגה"ק רבי אלחנן וסרמן והובאה בספר "שה לבית" לרבי שמעון הירשער (עמ' תריג) בזה"ל:

איש אחד בא אל החפץ חיים עם בתו - ילדה כבת שבע שסבלה הרבה מהתעלפויות, ורוח אחד היה מדבר מתוך גרונה, אמנם החפץ חיים לא טיפל בעצמו בהוצאת הדיבוק, וגם היה מסופק אם זה ממש גלגול נשמה, רק תלמידיו שהיו ת"ח גדולים וצדיקים דברו עם הדיבוק, ופעלו להוציאו ממנה.

אבי הילדה סיפר להגר"א וסרמן שהדיבוק אמר לו שהיא היתה ישראלית מעיירה אחת שהמירה דתה ר"ל, וילדי ישראל היו רצין אחריה וצועקים לה משומדת. ופעם אחת חטפה ילד יהודי והרגתו, ועל עוון זה הוצרכה להתגלגל, אבל לא על עצם עוון השמד.

ועוד סיפרה הרוח שכשנפטרה קברוה בבית הקברות של גוים, ואז נתגלגלה נשמתה שם בצלם שהניחו ע"ג קברה כמנהגם, ואח"כ נשבר הצלם ואז לא יכלה להישאר שם. [והוסיף הגר"ל ביאור דכיון שמצד הדין בביטול הע"ז מתבטלת טומאתה א"כ כשנשבר שוב, לא היה לה מקום להישאר שם].

ואח"כ נתגלגלה באבן אחת שהיתה לא רחוק מאותו בית הקברות, ואז נסע האיש הזה [אבי הילדה] עם סוסו על המקום הזה, ודרס הסוס על האבן ושברו, ומכיון שנשבר הוצרכה לצאת משם ונתגלגלה בסוס עצמו, אבל הסוס לא יכול לסבול ומת. וכן סיפר אבי הילדה שלאחר בואו הביתה, הניח את הסוס במקומו באורווה [שטאל], ופתאום מת הסוס, וכל בני הבית רצו שמה לראות מה שקרה וראו שכבר מת ואין מה לעשות, ומכיון שמת הסוס, נתגלגלה בחבית של מים שהיתה מונחת שם, והילדה הזאת שתתה מן המים בלי ברכה, ומכאן היה לרוח רשות להכנס בה. כל זאת סיפר האב.

וסיפר הגר"א וסרמן שהוא וחברו רבי אליהו דושניצער שאלו בעצמם את הרוח: מי אתה? וענתה: א מענטש [אדם]! ושאלוה: פון ווי [מאיזה מקום]? והשיבה: פון בלאטטע [מן הרפש והבוץ]!

ועוד שאלוה: איך מתייחסים אל רבם החפץ חיים בעולם העליון? והרוח ענתה: א תנאלע [תנא קטן]. ועוד סיפר הגר"א שהיה שם בחור ישיבה אחד שגם שאל את הרוח איזה דבר, אבל הרוח השיבה לו: לך אין אני רוצה לענות, דו ביסט נישט בעסער פאר מיר [כי לא טוב אתה ממני].

וסיפר הגר"א וסרמן שהרוח הסכימה לצאת מן הילדה בתנאי שיאמרו קדיש וילמדו משניות בעשרה רבנים לתיקון נשמתו במשך שנה שלימה, והם הסכימו לזה, ולמדו משניות בכולל קדשים דראדין.

ושאלה הרוח מאיזה מקום בגוף הילדה אצא. וסיפר הגר"א שלא ידע מה להשיב, והנשים שהיו שם אמרו שתצא מאצבע קטנה שברגל, כי האבר שממנה יוצאת הרוח בטל כח פעולתו, ואם תצא מאצבע הקטנה לא יזיק כ"כ.

ובמוצאי שבת יצאה הרוח מן הילדה, והם לא ידעו מתי שיצא, אלא שראו אש יוצאת, ואז שבר את החלון או כלי אחר שהיה שם. את הפרט הזה לא היה זוכר בדיוק.

והוסיף הגר"א שהאיש הזה נסע אח"כ עם בתו לאמריקה, ולבסוף נודע כי הילדה הזאת נשתמדה ר"ל. והוסיף הגר"ר לייב גורביץ כנראה שכח הטומאה לא יצא ממנה לגמרי.

11 הגה"צ רבי נתן ועכטפויגל זצ"ל סיפר ששמע מהגאון רבי ישראל חיים קאפלאן זצ"ל שהיה בשעת המעשה הידוע שהוציא מן הגר"א וסרמן זצ"ל הי"ד את הדיבוק, וסיפר רבי ישראל חיים שרבי ירוחם אמר אז כולם מתפעלים שרואים נשמה מדברת מהשמים, ואני מתפעל שרואים זאת ולא משתנים. עוד סיפר ששאל רבי ירוחם את הדיבוק מה הביאור בדברי חז"ל (עירובין יט) "רשעים אפילו על פתחו של גהינם אינם חוזרים בתשובה", איך שייך דבר כזה? וענה הדיבוק: "אזוי איז" [כך הוא הדבר]. והביאור בזה שכח הרע הוא כל כך גדול. רבי טוביה גולדשטיין זצ"ל בעל "עמק הלכה" ותלמיד מן הגר"א בשיבת ברנוביץ ומרן הגר"ד ליבוביץ בשיבת קמניץ, רשם בכתביו על נקודת מבטו של רבו רבי ברוך בער על מעשה הדיבוק "וסיפרתי [במחנה הקיץ 'מה נאוו'] את המעשה עם מו"ר ר' אלחנן והחפץ חיים ז"ל שגרשו הדיבוק מאשה אחת, ומורי ורבי ר' ברוך בער ז"ל אמר על על זה: הגם שכל העיר שטוצ'ין ראו בעצמם זאת, מכל מקום נשארו פשוטים כמקודם..."

והגר"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל סיפר שהיה נוכח כאשר רבי אלחנן וסרמן גירש את הדיבוק בשליחות רבו החפץ חיים. הוא היה מספר כיצד כל הקהל התאסף בבית הכנסת הגדול, אבי הנערה שנדבק בה הדיבוק הביא את בתו ומיד פנה רבי אלחנן אל הדיבוק ואמר: רשעך בשם רבי החפץ חיים אני גוזר עליך שתצא מהנערה. הנערה התעלפה, אחר כך שמעו קול רוח שיצא ממנה, והנערה התעוררה כבריאה לכל דבר בלי הדיבוק.

רבי יחזקאל סיפר שלא ישן כל הלילה מרוב התרגשות על המחזה שחזה מה גדול הוא כח התורה, וגם מפני שהיה בטוח שלמחרת בבוקר העולם ישתנה מן הקצה אל הקצה, הוא ציפה לראות את בעלי הבתים שהשתנו ועלו ברוחניות והפכו לאנשים אחרים בעקבות המעשה שראו עיניהם.

מיד עם בוקר יצא רבי יחזקאל לשוק, ואמנם שמע כיצד המעשה היה לשיחת היום בתוספות שונות שהוסיפו משלהם כגון שהחלונות נשברו והדיבוק יצא דרך החלון השבור, אך מה גדלה אכזבתו כאשר הבחין בכך שלא חל אצלם כל שינוי ברוחניות. הסנדלר נשאר אותו סנדלר... החייט נשאר אותו חייט...

באתי למסקנה - אמר - שניסים גלויים אין בהם כדי לשנות את האדם לטובה. הדרך היחידה לשינוי היא ההתבוננות בעומק בדרכם של בעלי המוסר ["במחיצתם של גדולי הדורות" (ב, עמ' 694)].

12 הגאון רבי יעקב קמנצקי זצ"ל כתב בספרו "אמת ליעקב" (פרשת וארא) "ונזכרתי כשהייתי בקלם ראיתי שכתב רבי אלחנן וסרמן



עוד בענין המעשה עם הדיבוק, כתב הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א:

ידוע שמו"ר הגה"צ ר"א זצ"ל היה א' מהעשרה שהחפץ חיים זצ"ל שלח אותם להוציא הגלגול, והגלגול אמר עליו שהוא פה קדוש וטהור. ושמעתי שבפתח הוציא מו"ר ג"כ גלגול א'<sup>13</sup>.

והגה"צ רבי ועלועל איידלמאן זצ"ל סיפר בזה:

בקלם היה דיבוק שנכנס בנערה, והח"ח שלח כמה גדולי ישראל להוציא את הדיבוק, וכאשר היו מדברים איתה לא ענתה לאף אחד, חוץ מלר' אליה ולר' אלחנן וסרמן הי"ד, וכששאלוה למה את עונה להם, אמרה: לר' אלחנן יש פה טהור ולר' אליה יש פה קדוש.

והוסיף רבי ועלועל: זכורני בצעירותי בבריסק שהגיע בחור אחד מראדין, וכל לילה היה מספר כמה שעות מהדיבוק דברים נפלאים, ואני נכנסתי לשמוע, ואח"כ הייתי יוצא ומספר לחברי.

בכתה"ע "המודיע" (ג' שבט תשמ"ח, גל' 11000) מספר הכותב ר' נתן קוטלר:

יש עדיין יהודים הזוכרים מה שקרה בשנת תרס"ט, לפני שמונים שנה בקירוב "על אם הדרך מאיישישוק לוילנא ב' מיל מאיישישוק... כפר הנקרא סטרעלצי וסמוך לה... כפר פאסעלי ושם גר יהודי ושמו נחום ובא לראדין עם בתו בת י"ד שנה שהיתה חולנית והאב אמר שיש בה 'גלגול'.. והר"ר אליהו דושניצר... שדיבר עמה יחד עם הר"ר ירוחם... שאל אותה מי הם הממונים עליך והשיבה שדים".

"כותב הטורים שוחח מזמן עם קיבוצניק זקן למדי שחזר בסוף ימיו בתשובה, הלה יליד ראדין סיפר, שאותה תקופה שהה מחוץ לעירו ואביו כתב לו במכתבים דיווחים שוטפים על המתרחש עם הדיבוק".

והנה ידוע כי בכל פעם שהיו שואלים את רבינו אליהו דושניצר על מעשה הדיבוק היה מתחמק מלהשיב, וכל זה מחמת ענתנותו הגדולה שבאותה עת של הוצאת הדיבוק נודעה גדלותו בשמים<sup>14</sup>. ובנושא זה סיפר תלמידו רבי יצחק קלמן בזה"ל:

"ועתה מה שקראתי בספר [נחלת אליהו] בענין הדיבוק אשר גם רבינו היה שם בשליחות החפץ חיים זי"ע, גם לי ידוע ונכון הדבר שאף פעם לא רצה לדבר מענין הזה, כי כידוע אמרה הנשמה עליו שהוא פה קדוש, והרי עניו גדול היה ולא רצה לדבר מזה".

"וזכורני בעת היותי בעיר סאן פאולו ברזיל פגשתי שם את נכדו של הרב יוסף חיים זוננפלד זי"ע ר' משה זוננפלד נ"י, ומענין לענין אמר לי שגם הוא למד בישיבת לומזה בתחילת שנות הת"ש, וגם בזמנו דחקו ובקשו בני הישיבה את רבינו לספר להם מענין הדיבוק ותמיד נמנע וסירב לדבר בענין זה. ופעם אחת שהפצירו בו רבות הפליט מפיו הקדוש משפט קצר בלשון זה: נו, הרי ראו כי יש בורא עולם ע"כ"<sup>15</sup>.

פעם כששאל את רבינו - תלמידו הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל על מעשה זה, התחמק ולא רצה להשיבו כדי שלא יצטרך לשבח עצמו כל כך שנבחר להיות במעמד זה וכן שכפי הידוע הדיבוק גילה את מעלתו של אותו צדיק לנוכחים שם, אמנם אמר לרבי אליהו שיש לו מעשה אחר כע"ז לספר לו.

רבי שלום העלה את המעשה כפי ששמע מפיו של רבינו בהקדמתו לספר "לב אליהו" (א, עמ' 92) להגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל וז"ל המעשה:

כעת נספר מעשה נורא אשר גם מרן זצ"ל הגר"א לופיאן מעורב בו כפי שיובא להלן, ויש בזה יסוד נשגב וענין מוסרי גדול אשר שמעתי מפי מו"ר הגה"צ ר' אליהו הכהן דושניצר זצ"ל מנהל רוחני בישיבת לומז'ה בפתח תקוה וההכרח להקדים לזה דברים אחדים.

הנה ידוע כי מו"ר הגה"צ הר"א דושניצר היה בין עשרת אנשי כולל לומדי סדר קדשים בראדין שהחפץ חיים זצוק"ל שלח אותם להוציא את הדיבוק מהאשה שהביאה אל החפץ חיים שיושיענה, גם ידוע שהגה"ק מוה"ר אלחנן וסרמן

בשם החפץ חיים כי מעשה הדיבוק המפורסם שהיה בימיו, מן הסתם יהיה האחרון, כי ככל שיקטן כח התורה והרוחניות, כן יקטן כח הטומאה. ואמנם יתכן שאפילו בימינו במקומות שנשארו יהודים חדורים באמונה ותמימים במעשיהם, אצלם גם כח הטומאה יהא בתוקפו במידת מה, כי זה לעומת זה עשה אלקים ודו"ק היטב.

והגר"מ"מ שך זצ"ל שח פעם באחת השיחים אודות הדיבוק שהיה בתקופת החפץ חיים, כי מקובלנו מהגאון רבי חיים מוולז'ין זוק"ל שיבואו ימים שעוד יתגעגעו לחזות בדיבוק, כי גם דיבוק הוא סוג מסויים של גילוי, וההסתר פנים יהיה כח חזק עד שגם דיבוק לא יזכו לראות.

<sup>13</sup> "נחלת אליהו" (מעשים ועובדות, עמ' ט, ע"ש בהערה).

<sup>14</sup> כן הרב מפוניבז' הגאון רבי יוסף ששלמה כהנמן זצ"ל שכאמור היה אחד מאלו שהטיל עליהם הח"ח את הוצאת הדיבוק מריבה זו, השתמט כל ימיו מלדבר על כך מרוב צניעות וענוה, רק פ"א שמעו בני ביתו מפיו דרך הערה שהרהיב ושאל בשעתו את הח"ח לפשר הדיבורים המכוערים שהשמיעה הנפש המגולגלת "וכי זו שפה לנפש שלא מעלמא הדין"? אך הח"ח הסביר לו שאם לוקחים בחשבון את מצב הדור בתקופה הנוכחית והירידה המוסרית בעולם כולו, אין זה חידוש ["הרב מפוניבז'"] (א, עמ' סז).

<sup>15</sup> "נחלת אליהו" (מעשים ועובדות, עמ' טז).



ז"ל היה מספר המעשה בכל סעודת פורים לפני בני הישיבה והיה מאריך בזה כשתי שעות<sup>16</sup>, ולכן כשנזדמן לי פעם לשאול על אודות הדיבוק וביקשתי ממנו שיספר לי ענה לי מה יצא לכם מהמעשה הזה זה סתם מעשה וכו' [הרגשתי מתוך דבריו כי לא רצה לספר לי מפני שהיה צריך לספר גם מה שהדיבוק אמר עליו כידוע], אך אני אספר לכם מעשה כעין זה שיש בו משום מוסר השכל.

וכך אמר לי: סיפור זה יכולים אתם וגם כדאי לספר ברבים, ואתם יכולים להקדים כי אני סיפרתי לכם אותו בדיוק כפי ששמעתי מפי הגאון הנודע בישראל מו"ר אלעזר משה ז"ל מפינסק, וכי אתם מכירים אותי שאני משקר ח"ו וגם אינני מגזים ולא מוסיף כלל בזה, רק חוזר מלה במלה כפי ששמעתי מפי הגרא"מ ז"ל.

וזה סיפור המעשה: איש היה בקעלם, סוחר ובר אוריין ושמו ר' נטע [היו קוראים אותו ר' נאטיל] ולו בת יחידה והשיאה לבחור בן ישיבה מופלג ותלמיד חכם ונתן לו נדוניה כמה אלפי רובל וכמה שנים של אכילה על שלחנו, וחתנו ישב ועסק בתורה.

כשנשלם הזמן המדובר וירד הזוג מעל שלחנו, התחילה הבת לטעון טענה של 'וכי תאמרו מה נאכל'... והבעל ענה לה שאינו יכול להפרד מהתורה ולעסוק במסחר ולהשליך כל תורתו לים, עד שהשיאתו עצה ואמרה אנו נקח את כסף הנדוניה ונפתח בית מסחר ואני אעמוד שם כל היום חוץ משתי שעות ביום שאתה תעמוד, ובשאר השעות תוכל להמשיך וללמוד תורתך כמקודם. הלה הסכים ועשו כן.

והנה ג' חדשים הראשונים אמנם נהג כך, אבל אחר כך נהיה מהשתי שעות ארבע שעות ואחר כך שמונה וכו', עד שנשקע כולו במסחר ולא היה לו זמן אפילו לפתוח גמרא.

ויהי היום, ובמוצאי שבת קדש בשעה אחת אחר חצות, ובחוץ ירד שלג גדול בסופה וסערה - אני מספר כלשונו וצורתו ששמעתי מפי מו"ר ז"ל - והאשה יצאה לחוץ לשפוף חבית של מים לא נקיים, והנה חזרה וכאלו נחנקת ואינה יכולה לדבר. בעלה רץ מיד והבהיל רופא לביתו ולא ידע מה לעשות וכן למחרת וכו' הלך אתה ודרש ברופאים רבים וגם נסעו לעיר ווין וללא הועיל, והתחילו לדבר בעיירה אולי זה דיבוק.

נסעו לעיר סטוצ'ין שם היה מקובל ושמו ר' מנדיל ז"ל שהיו נוסעים אליו בענינים כאלו, וכשבאו לפניו שאל להדיבוק איזה דבר ושמעו קול עונה, וכידוע בטן החולה מתרוממת כאשר הדיבוק מדבר, אבל השפתיים אינו מתנענעות והקול יוצא [לשונו של מו"ר ז"ל], אז נבהלו כל השומעים ויאמרו אהה, הנה הדיבוק. אבל הצדיק ר' מנדיל אמר שאיננו יודע עדיין אם כן הוא וישאל לו מי הולך אתך? כלומר עם הנפש המגולגלת? ויאמר חמישה מלאכי חבלה וישאל מה שמם ויאמר לו כך וכך. אז אמר ר' מנדיל כי נכון אמר וכי זהו דיבוק אמיתי.

והתחיל לשאול אותו שאלות כגון מי הוא וכו', ויאמר לו כי היה מלפני כמה עשרות שנים - אינני זוכר בדיוק כמה אמר - בחור בבריסק ואחר כך נסע לאפריקה והחברים קלקלו אותו שם ועבר רחמ"ל על כל התורה כולה, ואחרי זה נסע בעגלה ונפל ממנה ונהרג וכך הוא כבר מתגלגל והולך בעולם עד עכשיו.

אמר לו: מדוע לא עשית תשובה קודם מיתתך? וענה לו כי מתוך הפחד והבהלה בעת נפילתו מהעגלה, שכח מלהרהר בתשובה.

16 מרן בעל "קהלות יעקב" בספר "חיי עולם (א, עמ' כ) כותב: "ובזמנינו ה'ה' מפורסם מלפני כשלושים שנה שהחפץ חיים ז"ל גירש גלגול ע"י עשרה ת"ח והגיד הגלגול לפניו מסתורם, ואחד מהעשרה ה' הג"ר אלחנן וסרמן ז"ל הי"ד. ושמעתי שה' מספר המעשה בכל פורים לתלמידיו [שכן תיקון הנפש היה בפורים]."

תלמיד רבי אלחנן בשיבת ברנוביץ - הגאון רבי טוביה גולדשטיין זצ"ל בעל "עמק הלכה" סיפר כי בשנים מאוחרות יותר, לעת זקנותו של רבי אלחנן, חדל מלספר את מעשה הדיבוק, והוא - רבי טוביה - שמע את מעשה הדיבוק מכמה תלמידים מבוגרים שכן שמעו את המעשה מפיו של רבי אלחנן. ואולם תלמידי הישיבה באותם זמנים השתוקקו לשמוע מפי קדשו של רבם את מעשה הדיבוק. אחד התלמידים אזר עוז ופנה לרבי אלחנן בבקשה שיספר לו ולחבריו דברים כהוייתו. רבי אלחנן התרצה לספר רק לו ולחברותא שלו ולא לשאר בני החבורה. אולם חברך חבא אית ליה, ומאחד לשני עבר הקול במחנה כי ראש הישיבה עומד לספר על מעשה הדיבוק. בהגיעה השעה המיועדת, התקבצו ובאו בביתו של רבי אלחנן, לא פחות מארבעים בחורים... רבי אלחנן הופתע מכמות התלמידים שהתאספו בביתו והתחיל להגיד בפניהם שיעור בסוגיא דשמעעטא, ולאחר השיעור התחיל לספר את מעשה הדיבוק.

רבי אלחנן התחיל בסיפורו בזה"ל: "עס איז געווען א גאלדשמידט וואס האט געהאט א טאכטער" ["מעשה בצורף שהיתה לו בת"...]. ואז אחרי שסיפר מעט, לפתע נכנס לחדר, הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל ואמר לרבי אלחנן כי צריכים לנסוע עכשיו לזילנא לאסיפה גדולה בענין הישיבות. אולם רבי אלחנן ביקש שימתין זמן מה עד שיססים לספר את הסיפור, ולבינתין שיתיישב לשתות כוס תה, אבל רבי אהרן האץ בו כי הזמן דוחק ועלולים לאחר את הרכבת. הלך, רבי אלחנן נאלץ להפסיק באמצע המעשה.

אגב, רבי אלחנן היה אומר: אחרי שראיתי בעיני את מעשה הדיבוק, שוב אין סיבה לגמול עמי בעוה"ב שכן בעד אמונה, אין זו לגבי רבונתא". פעם סיפר רבי אלחנן מעשה זה באזני רבי משה בלוי זלה"ה כשפגשו במירנבד, והעלה רבי משה בלוי על הכתב בספרו "על חומותיך ירושלים" (עמ' קכח) מה ששמע מפיו: ספר לי שהחפץ חיים עשא פעם שליח, אותו ועוד שני תלמידי חכמים להוציא דבוק מנערה אחת, והוא ספר לי את הפרטים ופרטי הפרטים מה שראו עיניו. הדבוק התפעל מאד, ספר לי, כשהזכירו שמו של החפץ חיים זיע"א. ור' אלחנן הוסיף שאף על פי שלא פקפק באותו דבר, מאחר ששמע זאת מפי גדולי תורה, עשתה עליו המציאות ממה שראה בעיניו רושם ככיר מאד. אף מרנא החזון איש סיפר את מעשה זה פעם למקורבו רבי אברהם יעקב ויינר שחילה פניו שיעודד אותו להתמדה. אמר לו החזון"א אספר לך שתי עובדות שיש בהן כדי לעורר להתמדה. אחת מהם "גלגול" הידוע שהחפץ חיים אילצו להסתלק מגופו של אדם בנוכחות מניין בחיורי תלמידיו. אותם תלמידים - סח לו החזון איש - שאלו אז את הגלגול על מה מעריכים את החפץ חיים בעולם האמת, והוא השיב בגלל התמדתו בתורה. ללמדך שהתמדה נחשבה כמעלה היקרה בין כל המעלות שהחפץ חיים הצטיין בהן ["פאר הדור" (ב, עמ' שמא)].

אחר כך שאל אותו מה לך ולאשה זו כי גרמת לה ייסורים נוראים כל כך? והתחיל לצחוק בקול ויאמר: אמה של ריבה זו ואמו של בעלה - שתיהן כבר נפטרו לעולמן - התאמצו בבקשה למעלה בשמים שאני אכנס בה ואגרום לה הייסורים, כי לולא זאת לא היתה לה תקומה לא בעולם הזה ולא לעולם הבא מפני שלקחה את בעלה מעסק התורה.

כיוון ששמעו כך, אמר ר' מנדיל להבעל שיבטיח לחזור לתורה והבטיח, ור' נאטיל הבטיח כמו כן ללמוד משניות לעילוי נשמתו של הבחור הדיבוק, וגם סכום של נרות להדליק בבית הכנסת עבורו. אחר כך קיבץ ר' מנדיל בחדרו מנין של עשרה אנשים ואמרו תהלים והוא עמד מאחוריהם ואמר מה שאמר ואת האשה הושיב על כסא באמצע החדר, ופתאום התגלגלה מעל הכסא על הארץ ויצא קול אדיר ממנה שמע ישראל וכו' קול שנשמע בכל סטוצ'ין, אחר כך פקעה ציפורן הזרת מידה האחת וגם נופצה זכוכית אחת מהחלון ונשתתקה.

עד כאן סיפר לי מוה"ר אליהו הכהן דושניצר ז"ל וכפל עוד הפעם דבריו ואמר יכולים אתם לספר מעשה זה בשמי ושאתם מכירים אותי שלא אשקר ח"ו, וגם אינני מגזים, רק מסרתי לכם בדיוק כמו ששמעתי מפי הגאון רא"מ ז"ל.

והוסיף מו"ר ז"ל בזה דברים וזה לשונו: אכן בזמן האחרון שמעתי שהזוג הנ"ל שהם כבר זקנים באים בימים באו לארץ ישראל וגרים בתל אביב ויש להם כאן משפחה גדולה בנים ונכדים, גם אתם מכירים אותם, אבל לא אגיד לכם את שמם כי זה יוכל להזיק להם לשידוכים, ונסעתי במוצאי שבת אחד מפתח תקוה לתל אביב וישבתי בביתם והם בעצמם סיפרו לי כל המעשה כמו ששמעתי מהגרא"מ וכמו שמסרתי לכם. עד כאן דברי מו"ר זצ"ל.

והנה כשבא מרן ז"ל [הגר"א לאפיאן] לארץ ישראל ואחרי כן כשנתקרבו אליו וישבנו פעם בחדרו אני ועוד מי שהוא בשיבת קמניץ וספרתי לו את המעשה הנ"ל, שאל אותי גמרתם מלספר? [וכן היה מנהגו תמיד וכן נוהגים כל הקלמאים כדי שלא להכנס לתוך דברי חבירו], וכשעניתי כן אמר בזה הלשון:

אני שמעתי סיפור זה מפי אבי האשה הנזכרת ר' נאטיל ז"ל בקעלם על גדר החצר של התלמוד תורה וכמו שסיפרתם רק בשני שינויים. א. לא נפל האיש מעגלה, אלא נסע באניה וטבע בים. ב. שהיה הדיבוק צועק לפעמים אצל ר' מנדיל שם בקולי קולות ובפחדים נוראים עד שכל השומעים היו נפחדים ומזדעזעים והיה אומר שמלאכי החבלה מחכים שיצא מגופה של האשה ויקרעוהו לגזרים וכו', כי אין רשות למלאכי חבלה ליגע בנפש הרשע כל זמן שהוא נמצא בתוך גוף חי, ואחרי עבור כמה רגעים היה מתחיל לדבר דברי ליצנות וניבול פה באופן מגואל עד שכל השומעים היו סותמים את אזניהם לבל ישמעו דברי נבלות, ושאלו אותו היתכן מלפני כמה רגעים צעקת בפחדים גדולים גיוואלד וכעת אתה מדבר דברי נבלה וליצנות? ויען להם בזה הלשון: תדעו כי אם אין עושים תשובה ואין נעשים נקיים מהחטא, אזי הנפש למעלה מתאוה לרע כמו שהיתה למטה. אלו היו דברי הדיבוק<sup>17</sup>.

והוסיף מרן ז"ל ואמר: מכאן, מהו כוח התאוה - נורא ואיום, שאף פחד פחדים של חמשת מלאכי חבלה שראה אותם, כמובן שבנפש לא שייך ראי' כמו בעיני בשר וכו', ואכן כ"ז ודאי רק לשבר את האוזן ונפחד מהם כל כך, ואעפ"כ אינו יכול להתאפק מלהוציא תאוותו מהכוח אל הפועל, לדבר דברי נבלה וליצנות שהורגל בהם בחייו, השם ישמרנו ויצילנו מן החטא ע"כ דברי מרן ז"ל<sup>18</sup>.

17 ומרן הגראמ"מ שך זצ"ל סיפר פעם להגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל: כמדומה שהגה"צ רבי אליהו דושניצר סיפר על אותו דיבוק שסיפר שהוא היה בחור קל דעת שנסע לדרום אפריקה והתפקר, ותוך כדי שיחה היה הדיבוק בוכה ומנבל את פיו לסירוגין, מספר על ייסוריו האיומים ומגבב שטויות. "כיצד זה, שאלוהו, מדוע אתה מדבר באופן כזה בזוי ומכוער?" "דעו לכם, השיב, שהמדות נדבקות בנפש והופכות לחלק מעצמותה, קל דעת הייתי בחיי, איני יכול להשתחרר מכך במותי"...

18 הגה"צ ר"א לאפיאן זצ"ל יה מספר מעשה זה לעתים תדירות. ומעשה היה במסיבת ארוסיו של רבי יצחק אדלר עם בתו של רבי יעקב משה קורלנדסקי [תלמיד רבינו], נכח רבי אליהו לופיאן שהיה גם רבו של החתן ובמשך כשעתיים עמד וסיפר את המעשה בדיבוק הידוע, כולם אז הקשיבו בפיות פתוחים למרות שהזמן התארך למעלה מהמצופה. לאחר מכן נגשו ואמרו לרבי אליהו שיכול היה להאריך יותר, הרי הציבור בין כך ובין כך הקשיב. נענה רבי אליהו ואמר: וכי לחינם הרביתי בדברים? קודם הפגישה האחרונה נכנס אלי החתן לבקש את ברכתי, הבחנתי כי הוא סובל מפצע בפניו, אמרתי לו כי עליו לגרד את הפצע. העמדתי אותו לפני הראי ודאגתי שלא ישאר כל רושם, אולם עדיין החתן פרש בפני את חששו מכך שיצטרך לשאת דברים בפני משתתפי האירוסין, הרגעתי אותו ואמרתי לו אל תדאג, לא תצטרך לדבר. לפיכך עליתי אני ודברתי זמן רב, כך שלא היו צריכים לבקש מן החתן לשאת דבר.

הופיע ויצא לאור הספר הנפלא

## שמחת מרדכי

מידידנו הר"ר מרדכי זיסקינד הגר שליט"א, עורך המדור  
משיב כהלכה

הספר מכיל אוצר בלום של מאות עמודים של שאלות  
ותשובות, ותיעוד הפגישות עם מרן הגר"ח קניבסקי  
שליט"א, ועם מרן הגאון רבי אביגדור נבנצאל שליט"א  
מסודרים על סדר פרשיות התורה והמועדים  
בנוסף יש בספר מאמרים בעניני הפרשיות והמועדים,  
וחידושים נפלאים וערבים בכמה סוגיות בש"ס.



הכל מסודר בטוב טעם  
ודעת, בלמעלה מאלף עמודי  
הספר, עם מפתחות  
מפורטים לכל עניני הספר.

ניתן להשיג בחנויות  
הספרים המובחרות



# אוצה החידות והדיעות בהלכות שבת

ע"י

הרב ברוך רימר  
הרב מאיר שולביץ

## חידודים לעורר ידיעת הלכות שבת

### השחלת שרוכים בנעליים

חידוד. ישראל מאיר בנו הקטן של הרב גרין ואוריאל בנו הקטן של הרב דויטש הוציאו בליל שבת, כל אחד בביתו, את השרוכים מהנעליים של אביו. לרב דויטש מותר להחזיר את השרוכים לנעליו ולרב גרין אסור. מדוע? (לשניהם אותו סוג של נעליים ומדובר בהחזרת אותם שרוכים שהיו בנעליים בכניסת השבת). תשובה.

בסי' שיז סעיף ב' מבואר שאם יש טורח בהחזרתו אסור, וא"כ י"ל דאצל הרב גרין יש טורח בהחזרת השרוכים ולכן אסור להחזירם, לעומת זאת אצל הרב דויטש אין טורח בהחזרתו ולכן מותר.

### טלטול תנור חמום.

חידוד. בבית משפ' ויידר ובבית משפחת גורן דלק בשבת תנור חשמלי לחימום הבית, לאחר הסעודה בליל שבת רצה כל אחד מהם להעביר את התנור, בעידוד פועל, ממקום האכילה לחלק אחר של החדר בה הוא התכוון לשבת וללמוד עם בניו. לרב ויידר מותר לעשות זאת, אך לרב גורן אסור, מדוע? (בשני התנורים לא היה חשש שמא עם העברתם ייצא התקע המהביר אותם לחשמל מהשקע בקיר). תשובה.

בספר שולחן שלמה (סי' שח ס"ג אות יג) כתב דבתנור חימום שיש בו חוטים מתאדמים כאש אסור לטלטלו. וא"כ י"ל שאצל הרב ויידר מותר לטלטל את התנור חשמל שרגיל לטלטל אותה ממקום למקום, אולם אצל גורן אין הדרך לטלטל אותה ממקום למקום וגם שיש בה חוטים המתאדמים באש ולכן אסור לטלטלו.

### כותב אות אחת

חידוד. ר' אברהם ור' יצחק כתבו בשבת בשוגג (כל אחד לחוד) את האות 'ל' של המלה ישראל (ובכך השלימו את התיבה). כיצד ייתכן שר' אברהם חייב חטאת על כתיבה זו ור' יצחק עבר על איסור תורה אך אינו חייב חטאת? (כתבו באותו כתב, אותה עט, על אותו סוג נייר וכוונתם הייתה להשלים את המילה ישראל). תשובה.

ברש"י שבת (קד ע"ב ד"ה והשלימה) מבואר שר' אברהם חייב חטאת כיון שהשלים אחד מכ"ד ספרי הקודש, משא"כ ר' יצחק שהשלים ספר חול שעבר על איסור תורה אך אינו חייב חטאת, ועי' במנחת חינוך (מוסף השבת אות ב) שלדעת הרמב"ם אין חילוק בין אם השלים ספר קודש או ספר חול.

### קיפול בגדים

חידוד. ר' יוסי ור' יהודה לבשו בליל שבת חולצות לבנות חדשות, אותם קבלו ביום שישי. לפני שהלכו לישון הם רצו לקפל את החולצות בסדר קיפולם הראשון, כדי שלא יתקמטו, עד שילבשו אותן בשבת בבוקר. לר' יוסי מותר לקפל את החולצה ולר' יהודה אסור. מדוע? (אותן חולצות, אותו קיפול ובאותה צורה). תשובה.

קיפול בגדים מיישר את הקמטים שבהם וזה נראה כמתקן מנא ולכן חז"ל התירו לקפל בגדים בשבת רק בהתקיים כל ארבעת התנאים הבאים: א. הבגדים צבעם לבן. ב. הבגדים עדיין לא עברו כביסה. ג. אין לו בגדי שבת להחליף. ד. מקפלים על מנת ללבושם בו ביום בשבת. דרך הקיפול שהותר הוא בהתקיים שני התנאים הבאים: א. המקפל יהיה אדם אחד ולא שניים. ב. הקיפול ייעשה בידו באוויר, ללא הנחת הבגד במהלך הקיפול על שולחן, ספסל וכד'. (סימן ש"ב, סעיף ג', מ"ב ס"ק י"ב - ס"ק י"ז). לשאלתנו, לר' יוסי אין חולצה

אחרת לשבת ומאחר וכל שאר התנאים דלעיל מתקיימים, מותר לו לקפל את חולצתו החדשה. לר' יהודה יש חולצת שבת אחרת בארון ולכן אסור לו לקפל את החולצה שלבש.

### בורר, חידוד.

חידוד. בבית המדרש הייתה על השולחן ערימה של 15 ספרים המונחים זה על זה. בשבת לקחו, ר' מאיר ור' בנימין, כל אחד הוריד את הספרים שמעל הספר שרצה ולקחו. ר' מאיר יכול ללמוד בספר גם לאחר זמן, ר' בנימין חייב ללמוד בו לאלתר. מדוע? (הספרים שונים וניכרים זה מזה)

#### תשובה

כאשר מונחת לפניך ערימה של חפצים זה על זה, והם שונים וניכרים זה מזה, אם תסלק את כל החפצים העליונים כדי להגיע לחפץ התחתון, אין בזה מלאכת בורר מאחר ואין תיקון בחפץ שלמטה והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ובמינים שונים הניכרים בפני עצמן זה ספק בורר ובדרבנן אין להחמיר בספק. אך אם מעוניין לקחת ספר מאמצע הערימה יש בזה איסור בורר שהרי הספר מעורב עם הספרים שתחתיו וזו מלאכה הצריכה לגופה (סימן שי"ט, סעיף ג', בה"ל ד"ה 'לאכול מיד'). לשאלתנו, ר' מאיר לקח את הספר התחתון ואין בזה משום בורר ור' בנימין לקח ספר מאמצע הערימה וחייב לעיין בו לאלתר.

### גמר מלאכה בביטול.

חידוד. ר' אהרן ור' חיים מקפידים לעשות בשבת בבוקר קידושא רבה כשעה לפני הסעודה ולאכול בקידוש זה דגים מלוחים, כל אחד מהם קנה בשוק דג מלוח, שבגלל מליחותו אינו ראוי לאכילה כמו שהוא. בשבת בבוקר לקחו ר' חיים ור' אהרן, כל אחד בביתו, כוס (כלי שני) ובו מים בחום של יותר מיד סולדת בו, והדיחו (ושטפו) בו, כל אחד בביתו, את הדג המלוח שברשותו, ובכך הכשירו את הדגים לאכילה. ר' אהרן עשה בכך איסור תורה ולר' חיים מותר לעשות זאת, (אמנם ראוי שיחמיר שלא לנהוג כך למעשה), הכיצד?

#### תשובה.

"ל דר' אהרן קנה דג אשר א"א לאוכלו ללא הדחה בחמין, והדחתן היא בישול, וחייב חטאת. ואילו ר' חיים קנה דג שאפשר לאוכלו גם ללא הדחת מים חמים, ולכן מותר לו להדיחן מכלי שני, אך אין ראוי לעשות כן. דו"ל המשנ"ב (שיח ס"ק לו), על מש"כ השו"ע "חוץ מן המליח הישן", דג מלוח של שנה שעברה וקוליים האיספנין הוא שם דג שאוכלין אותו מחמת מלחו ע"י הדחה בחמין וע"כ אפילו הדחה נמי לא שזהו גמר מלאכתן והוי בישול ואיתא בגמרא דאם הדיחן בחמין חייב חטאת והנה כמה אחרונים כתבו דטבע של אלו הדברים שאין יכולין לאכלו כ"ז שלא הודח בחמין וע"כ הדחה שלהן חשיבא בישול דמשוי לה אוכל וה"ה שאר דבר מלוח כיוצא בזה שאין יכולין לאכול כלל בלי הדחה. אבל דברים שיכולין לאכלן ע"י הדחת מים צוננים אין איסור להדיחן בחמין מכלי שני ולפ"ז דג מלוח שבמקומו שנקרא הערינג שיכולין לאכול ע"י הדחת צוננים ולפעמים אף בלי הדחה מותר להדיחו אף במים חמין ומהט"ז משמע דיש לזהר שלא להדיחו בחמין וכן כתב בספר שלחן עצי שטים ובח"א וכן נכון לנהוג למעשה. ע"כ. ויעויין שם בבה"ל ד"ה חוץ.

### מים נוטפים מהמזגן

חידוד. בשבת בצהריים, בבית משפ' וידר, התחילו לטפסף מים מהמזגן לתוך הבית. הרב וידר לקח כלי כדי לקלוט את המים הנוטפים, שם בו כמות מסוימת של נוזל והניח אותו מתחת למזגן. מקרה דומה קרה גם בבית משפ' גורן גם הרב גורן לקח כלי שם בו כמות מסוימת של נוזל והניח אותו מתחת למזגן. לרב וידר אסור לשים את הכלי מתחת למזגן ולרב גורן מותר, מדוע? ( אותו כלי, אותה כמות של נוזל, אותה נזילה). (השאלה לפי שיטת הפוסקים האשכנזים שמי המזגן הם מוקצה מדין נולד).

#### תשובה.

חכמים אסרו לבטל בשבת כלי מהיכנו, כלומר אסור לבטל בשבת את האפשרות לטלטל כלי שהיה מותר בטלטול בכניסת השבת. (סימן רס"ה, סעיף ג'. סימן ש"י, סעיף ו', מ"ב ס"ק כ'. סימן של"ח, סעיף ח', בה"ל ד"ה "אסור משום שאין וכו'"). לכן אסור לשים מתחת למזגן כלי ריק שיקלוט את המים משום שהכלי יהפוך להיות בסיס למי המזגן המוקצים ואסור יהיה להזיזו. לשים כלי עם מים רגילים שאינם מוקצים, כדי שמי המזגן הנוטפים לתוכו יתבטלו ברוב, אסור כי התערובת במקרה זה תהיה דבר שיש לו מתירין, כלומר במוצ"ש התערובת תהיה מותרת בלי צורך לסמוך על ביטול, ודבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא מתבטל, ולכן עדיין יהיה מצב של

ביטול כלי מהיכנו (סימן ש"כ, סעיף ב', מ"ב ס"ק י"ד). הדרכי משה פוסק שדבר שיש לו מתירין אומרים רק בתערובת של מין במינו אבל לא בתערובת של מין בשאינו מינו. לכן אם שמים בכלי נוזל אחר שאינו מים (יין, חלב אקונומיקה וכד') יתבטל הנוזל המטפף מהמזגן בנוזל שבכלי, ואפילו נתרבה האיסור על המותר לבסוף, יהיה מותר כי ניתן לסמוך על המקילים ביורה דעה סימן קל"ד (סימן של"ה, סעיף ד', מ"ב ס"ק ט"ו).

לשאלתנו, הרב וידר שם מים בכלי ולכן אסור לו לשים אותו מתחת למזגן, הרב גורן שם יין בכלי ולכן מותר לו לשים אותו מתחת למזגן. עצה נוספת היא לשים בכלי לפני נתינתו תחת מי המזגן כלי של היתר כגון בקבוק יין וכד' ואז הכלי יהיה בסיס לדבר האסור והמותר, וכשהדבר המותר חשוב יותר, מותר לטלטלו. (סימן ט"ש, מ"ב ס"ק ט').

עוד אפ"ל בסי' שח סל"ד מבואר שאם הטיפות נוטפים במקום ששוהים בו בני אדם, מותר לשים כלי כדי לקלוט את הטיפות וכ"ה בשש"כ ובפסקי תשובות סי' שי אות טז. (והוי גרף של רעי), ולכן לרב גורן שמי המזגן טינפו את ביתו היה מותר לו להניח כלי לקלוט את מי המזגן, משא"כ אצל משפחת וידר שהם לא טינפו את הבית, לכן אסור לו לשים כלי תחת המזגן.

### **הנאה ממעשה שבת,**

**חידוד. שמעון וראובן, כל אחד בביתו, בנו כיסא בשבת. בניית הכיסאות כללה איסורי שבת כגון: ניסור העצים במסור, שיופם והחלקתם, הדבקת חלקי הכיסא וצביעתו. באמצע השבוע שלאחר שבת זו החליטו ראובן ושמעון למכור את הכיסאות שבנו בשבת. לראובן מותר למכור את הכיסא שעשה ולשמעון אסור. מדוע? (אותו כיסא, שניהם עשו את אותן מלאכות שבת, במזיד ובאותו אופן). תשובה.**

א] במעשה שבת שנעשה עבור עצמו ולא נעשה למכור מבואר במשנה ברורה (סי' שיח סק"ה) דמותר ליהנות מדמיה של המלאכה ולמוכרו. וא"כ ראובן שעשה את הכסא עבור עצמו ולא למוכרו, ונמלך אח"כ למוכרו, מותר למוכרו, כיון שמתחילה לא נעשה לכך, אולם שמעון שבנה את הכסא על מנת למוכרו, שוב אסור לו למוכרו עולמית.

ב] י"ל דמיירי שכסאו של ראובן התערב בכיסאות אחרים, דבכה"ג מותר לו ליהנות ממלאכת שבת כמבואר במשנ"ב (שיח ס"ק ה) וז"ל, אם נתערב בשבת אותו דבר שנתבשל במזיד באחרים דעת המ"א דאינו מתבטל ואסור לו בשבת ליהנות מזה דכיון דלמו"ש יהיה מותר לאחרים מקרי דבר שיש לו מתירין דאינו בטל אפילו באלף. וכתב בשער הציון (שם ס"ק יג) "אבל במוצאי שבת מותר להנות לכולי עלמא, דמתבטל אז", ע"כ. א"כ ה"ה בשאר מלאכות, כגון בנידוד"ד שבנו כיסאות במזיד בשבת. משא"כ כסאו של שמעון לא התערב בכיסאות אחרים, ולכן נשאר באיסורו כמבואר בשו"ע (שיח א) דהמבשל בשבת, (או שעשה אחת משאר מלאכות), במזיד, אסור לו לעולם, יעוי"ש.

### **נפילת תחבושת**

**חידוד. ביום שישי נחבלו ר' שמעון ור' לוי בידם. לשניהם חבשו את היד עם תחבושת עליה נמרחת משחה אנטיביוטית. בשבת בצהרים נפלה התחבושת מהיד של שמעון וכן מהיד של לוי. שניהם הרימו את התחבושת והחזירו אותה למקומה. לר' שמעון מותר להחזיר את התחבושת ולר' לוי אסור. מדוע? (לשניהם אותו פצע, אותה תחבושת עם אותה כמות משחה, והם החזירו את התחבושת באותה צורה). תשובה.**

לר' שמעון מותר להחזיר את התחבושת כיון שהיא נפלה רק על השולחן או מיטה וכדומה ובכה"ג שרי להחזיר. משא"כ אצל לוי אסור להחזיר שנפלה על גבי קרקע ואסור להחזירה כמבואר בסי' שכ"ח ובמ"ב סקפ"א.

### **עירוי ממצקת- חידוד מאי שנא?**

**חידוד. בסעודת ליל שבת, נשאר מעט מרק בצלחתו של נתנאל וידר, נתנאל ביקש מאמו, תוספת מרק. הגב' ויידר הלכה למטבח, לקחה מרק עם מצקת שהייתה בתוך סיר המרק הרוותה ושפכה אותו על המרק שבצלחתו של נתנאל, שכבר היה צונן לגמרי. מקרה דומה קרה בבית משפ' גורן, שם שפכה הגב' גורן עם המצקת מרק לצלחתו של דודי בנה, שגם בה היה מעט מרק צונן. כיצד ייתכן שלגב' ויידר היה מותר לו לעשות זאת, ולגב' גורן אסור, מדוע? (אותו מרק, היה בכלי ראשון, חום המרק במצקת לפני עירוי זה, המצקת שהתה בכלי הראשון זמן**



## זהה הראוי להעלות רתיחות).

### תשובה

עירוי מכלי ראשון שיד סולדת בו (ובוודאי יד נכוית בו) על נוזל שהתבשל ונצטנן, אסור. (סימן שי"ח, סוס"ק ל"ט). ישנה מחלוקת בדין מצקת ששואבים איתה מרק מכלי ראשון, יש האומרים שיש לה דין של כלי ראשון ויש האומרים שיש לה דין של כלי שני, ויש להחמיר לראותה ככלי ראשון רק אם שהתה בכלי ראשון עד שהנוזל שבתוכה יעלה רתיחות (שם, מ"ב ס"ק פ"ז, וכן סימן רנ"ג, סוס"ק פ"ד). ויש לומר שהכח לתת למצקת דין של כלי ראשון יהיה כאשר היא נמצאת בתוך כלי ראשון העומד על האש, אך אם הכלי הראשון הורד מהאש תחשב המצקת השרויה בו רק ככלי שני, וכל שכן כך הדין אם המרק הועבר מכלי ראשון לכלי שני, למרות שחום המרק בשלושת הכלים (ראשון על האש, ראשון שהורד מהאש, כלי שני) יהיה זהה.

י"ל דגב' ויידר נטלה את המרק במצקת מכלי ראשון שלא עמד על האש, ולכן היה מותר לה להעלותו על שאריות המרק של בנה. משא"כ גב' גורן נטלה מרק במצקת מכלי ראשון שעמד על האש, ולכן היה אסור לה לצקת על שאריות המרק של בנה. (עי' מ"ב ס"י רנג סקפ"ד). כמבואר בחזו"א או"ח (ס' קכב סק"ג, ד"ה סדר כלי הסעודה), וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב סימן ל תשובה יז). לחלק בין שואב מקדרה שעל גבי האש שדינה של המצקת ככלי ראשון, לבין שואב מקדרה לאחר שהוסרה מהאש שדינה ככלי שני.

### טלטול שקית אספה

**הידוד - שקית פה אשפה, טלטולה ופינויה מהבית. א. בבית משפ' גרין ובבית משפ' באום התמלאו שקיות האשפה בליל שבת, הגב' גרין והגב' באום לקחו כל אחת דבר של היתר, שחשוב יותר משקית האשפה, הניחו אותו עליה וטלטלו אותם ביחד למקום שרצו. לגב' באום מותר לעשות זאת ולגב' גרין אסור, מדוע? (אותן שקיות, אותה תכולה, לא היה ריח רע, אותו צורך פינוי).**

### תשובה.

א] אצל גב' באום רוקנו את הפח מתכולתו לפני כניסת השבת ורק בשבת הניחו בו פסולת וכיון שכעת זו מעורב מאיסור והיתר לכן מותר לטלטל את הפח כולו ולרוקנו בחוץ. משא"כ אצל משפ' גרין שכבר שמו פסולת לפני שבת הרי דינה כבסיס לדבר האסור ואסור לנערה כדי לפנות בה מקום.

ב] י"ל דלגב' באום לא היה אפשרות להוציא כלאחר יד ובשינוי או דרך טלטול מן הצד. ולכן היה מותר לה ע"י דבר היתר. משא"כ לגב' גרין היה אפשרות להוציא כלאחר יד ובשינוי או דרך טלטול מן הצד. ולכן היה אסור לה אפילו ע"י דבר אחר. יעויין א"ר סקס"ב בתירוץ השני, וכ"ה כדבריו ברשב"א (שבת קמ"ג ע"א) בענין מסלק הטבלא ומנערה.

ג - עוד י"ל דלגב' באום לא היה אפשרות להוציא על ידי נכרי או קטן. ולכן היה מותר לה ע"י דבר היתר. משא"כ לגב' גרין היה אפשרות להוציא ע"י נכרי וקטן. ולכן היה אסור לה ע"י דבר אחר.

### שימוש מהשמן הנשאר מהדלקת נרות בשבת

**חידה. - שימוש בשמן שנותר מהדלקת הנרות, גב' כהן וגב' לוי, שתי שכנות המדליקות נרות שבת בשמן זית זך. איך יתכן מקרה שבלייל שבת לאחר שכבו הנרות (זמן רב אחרי צאת הכוכבים), יהיה מותר לגב' לוי להשתמש בשמן שנותר לצורך סלט הירקות שהכינה ולגב' כהן יהיה אסור. שתייהן לא עשו כל תנאי והן משתמשות באותו שמן.**

### תשובה.

א] אם חל שבת לאחר יו"ט וגברת לוי הדליקה נרות יו"ט בליל יו"ט דאין כאן מיגו דאיתקצאי ולכן מותר אצלה להשתמש בנותר של השמן זית. ואילו לגברת כהן שהדליקה את הנרות מבעוד יום הרי השמן אסור משום מיגו דאיתקצאי לבין השמשות.

ב] - י"ל דאצל גב' לוי השמן נטף ישר לתוך שמן או הסלט, ועי"ז התבטל. ולכן מותר באכילה. משא"כ אצל גב' כהן לא נטף השמן ישר לתוך שמן או הסלט, ולכן הוא מוקצה, ואסור באכילה.

### בורר בשכבות, חיזוד

**שאלה. - ר' חיים ור' משה הניחו על השולחן, בליל שבת, כל אחד בביתו, קערה מזכוכית ובה שלוש שכבות של ירקות, שכבה של עגבניות "שרי" בתחתית, עליה שכבה של עלי חסה ועליה שכבת רצועות של פלפל כתום.**

לאחר שהקערה הייתה על השולחן, החליטו ר' חיים ור' משה (כל אחד בביתו) להוציא עגבניות "שרי" מהקערה כדי לשומרן לסעודה שלישית. על מנת לעשות זאת הוציא כל אחד מהם חלק משכבת הפלפל (וכך הגיע לשכבת החסה) ואז הוציאו חלק משכבת מהחסה ואז הגיעו לשכבת העגבניות והוציאו את חלקן. למחרת שאלו רב האם מותר היה להם לעשות זאת, ומשמע הרב את הפרטים פסק כי לר' חיים היה מותר ולר' משה היה אסור. מדוע? תשובה.

לרבי חיים שהשאיר את הכל לסעודה שלישית וגם רוצה לאכול את כל סוגי הירקות בסעודה שלישית מותר לו לעשות זאת, משא"כ לר' משה שרצה לאכול חלק מהירקות כבר בסעודת הבוקר או שאינו רוצה לאכול בסעודה שלישית את כל הירקות הרי בשבילו אסור לעשות כן. וכדאיתא בפמ"ג.

### **מעטה שבת ע"י קטן, חידוד**

**שאלה -** בבית משפ' ויידר שכחו להדליק את המזגן בשבת. דוד ילד בן 7, שהיה קשה לו לשאת את החום ששרר בבית הדליק את המזגן. מקרה דומה, באותה שבת, היה בבית משפ' גורן שם הדליק את המזגן נתנאל ילד בן 5. לבני משפ' ויידר מותר להנות מהמזגן, אך לבני משפ' גורן אסור והם צריכים לפתוח את הלונות הבית. מדוע? (בני המשפחות באותם גילאים, אותם מזגנים וכולם בריאים). תשובה.

במג"א סי' שכה סקכ"ב הובא בבה"ל שם ד"ה א"י דאם הקטן הדליק לצורך עצמו הרי מותר ליהנות מהמלאכה ולכן אצל משפחת ויידר שהקטן עשה זאת לצורך עצמו מותר ליהנות מהמלאכה אולם אצל משפחת גורן שעשה את המלאכה לדעת אביו אסור ליהנות מהמלאכה בשבת. וראה בפסקי תשובות סי' שיח אות יא.

### **בסיס לדבר המותר האסור.**

חידוד. בבית משפ' הרב וייס מדליקים בערב שבת, על שולחן השבת, נרות שבת בפמוטי כסף העומדים על מגש כסף. על מנת לאפשר לרבנית להוריד אחרי הסעודה את המגש עם הנרות (אחרי שהם יכבו) כדי שתוכל להכין את השולחן לסעודת יום השבת, הניח הרב וייס על המגש, מבעוד יום, בקבוק יין. בדיוק כך נהגו גם בבית משפחת הרב גורן. לרבנית וייס מותר להוריד את המגש עם הפמוטים מהשולחן לאחר שיכבו הנרות, אך לרבנית גורן אסור, מדוע? (אותן פמוטי כסף, אותן נרות, לשתי המשפחות היה רק בקבוק יין אחד אותו הניחו על מגש הכסף). תשובה.

א] בספר שבות יצחק (פט"ז אות ח) הביא בשם הגר"ש אלישיב דאם הדרך להניח דבר היתר באופן חד פעמי הרי אסור לטלטלו גם לאחר שיכבו הנרות, משא"כ ברגילות להניח על המגש דבר היתר מותר לטלטלו אחר כך. והוא כדברי הפמ"ג שההיתר הוא משום שלפעמים מניח עליו דברים אחרים.

ב] - י"ל דבבית משפחת ויס השאירו את היין על המגש עד אחרי כניסת השבת, כך שבבין השמשות בכניסת השבת היה המגש בסיס לדבר האסור והמותר, ולכן מותר להוריד את המגש מהשולחן. משא"כ בבית משפחת גורן נטלו את היין לפני בין השמשות, כך שבכניסת השבת היה המגש בסיס למוקצה בלבד. ולכן אסור לטלטלו. כמבואר ברמ"א ז"ל (שי ח).

### **- פריסת ניילון על כביסה**

חידוד. בשבת בצהריים החל לרדת גשם. לגב' גרין ולגב' באום שכנתה, בגדים תלויים על חבלי הכביסה. גב' גרין וגב' באום לקחו כל אחת יריעת ניילון, ופרסו אותה על חבלי הכביסה כדי להגן על הבגדים מהגשם. לגב' גרין מותר לעשות זאת ולגב' באום אסור. מדוע? (יריעות הניילון זהות, מצב וכמות הבגדים התלויים זהה, צורת הנחת הניילון על החבלים זהה) תשובה.

אצל גב' גרין היו הכבסים כבר יבשים מלפני השבת והבגדים מותרים בטלטול לכן מותר לפרוס ניילון להגן עליהם מפני הגשמים, אולם גב' באום שהיו הכבסים בתחילת השבת רטובים דהוי מוקצה אסור להורידם בשבת ולכן גם אסור לפרוס יריעת ניילון להגן על בגדים אלו.

## כיור שנסתם,

חידוד. בבית משפ' ויידר נוצרה בליל שבת סתימה בצינור היוצא מן הכיור. הסתימה הייתה סתימה גמורה והיא לא אפשרה את שטיפת הכלים לצורך סעודת יום השבת. מקרה זהה קרה בליל שבת בבית משפ' גורן. לרב ויידר מותר לקחת משאבת גומי (פומפה) ולפתוח את הסתימה בצורה שההלכה מתירה לעשות זאת, לרב גורן אסור לפתוח את הסתימה. מדוע? (אותה סתימה, אותו כיור) תשובה.

בסימן שלו מבואר דאינו מותר לפתוח הסתימה אלא לצורך גדול, ואצל הרב ויידר שהיה צורך גדול כגון שאין ברשותו אלא בית הכסא אחד וכדומה מותר לפתוח משא"כ אצל הרב גורן שהיה לו עוד אפשרויות ולא היה זקוק כל כל לכיור.

## מוקצה מחמת חסרון כיס

חידוד-בבית משפ' גרין נפל בשבת שעון קיר ונשבר. מקרה דומה קרה בבית משפ' באום. ילדי המשפחות רצו לשחק בשברי השעונים בשבת. לילדי משפ' גרין מותר וילדי משפ' באום אסור. הכיצד? (אותם שעונים, שניהם מוקצה מחמת חסרון כיס, שניהם נשברו בצורה זהה ואינם ניתנים לתיקון) תשובה.

- י"ל דמיירי דבבית משפחת גרין אין השעון קיר מיועד רק להסתכל עליו. אלא לעיתים גם מטלטלים אותו ממקום למקום, ואין מקפידים שלא לטלטלו. לכן אין דינו כמוקצה מחמת חסרון כיס. משא"כ אצל משפחת באום השעון קיר מיועד רק להסתכל עליו לראותם בלבד לנוי ויופי. אזי כיון שמקצה להם מקום, וחס עליהם שלא לטלטלם ממקומם, מחמת יקרותם או חשיבותם בעיניו, הרי הם בכלל מוקצה מחמת חסרון כיס, והגם שלעתים רחוקות מטלטלם ממקומם כדי לנקותם או להראות חזותם לאחרים או מחמת כל סיבה אחרת. כי מוקצה מחמת חסרון כיס אינו נמדד לפי ערך שווי כספי, אלא לפי ערך יקרות והחשיבות של החפץ בעיני בעליו, וכמבואר במג"א סק"ג, הו"ד בקצרה במשנ"ב סק"ו.

עוד י"ל דמיירי דילדי משפחת גרין הם עדיין בגיל קטן שלא הגיעו לחינוך, לכן מותר להם לשחק בשברים. משא"כ ילדי משפחת באום, הם בגיל חינוך, לכן אסור להם לשחק בשברים.

## מטאטא שנשבר, חידוד.

שאלה-בבית משפ' ויידר התפרק או נשבר המקל של המטאטא בשבת. כך קרה גם בבית משפ' גורן. לבני משפ' גורן מותר להשתמש במטאטא ללא המקל ולבני משפ' ויידר אסור, הכיצד? (אותו סוג של מטאטא, התפרק בצורה זהה) תשובה.

[א] בני משפחת גורן השתמשו בימי החול במטאטא בלי המקל ולכן גם בשבת מותר להם להשתמש במטאטא ללא המקל. משא"כ אצל משפחת ויידר שלא השתמשו מעולם במטאטא בלי המקל אסור להם להשתמש במטאטא ללא המקל.

[ב] - י"ל דמיירי דבבני משפחת גורן אין מי שיכול הוא בעצמו או מי מבני ביתו הסמוכים אליו לתקן הכלי כהוגן ולהחזירו לקדמותו, וצריך לכך 'אומן', לכן לא גזרו שמא ילך אצל אומן לתקנו. ולכן מותר להם להשתמש בו. משא"כ בבית משפחת ויידר יש מי שיכול הוא בעצמו או מי מבני ביתו הסמוכים אליו לתקן הכלי כהוגן ולהחזירו לקדמותו, ויש חשש שיתקנו. ולכן אסור להם להשתמש בו.

[ג] - עוד י"ל דבבית משפחת גורן נאבד חלק מחלקי הכלי או ברגי ההברגה. לכן כיון שצריך לרכוש את החלק החסר אצל האומן (כי אין לו בביתו חילופו), אין עליו איסור טלטול, אם עדיין ראוי הכלי לאיזה שימוש כלשהו. משא"כ בבית משפחת ויידר לא נאבד שום חלק, ולכן יש חשש שיתקנו. ולכן אסור להם להשתמש בו.

[ד] - עוד י"ל דמיירי דבבית משפחת גורן שנשבר המטאטא כשהוא בידו, לכן רשאים להמשיך להשתמש בו, כדין כל מוקצה שנמצא בידו בהיתר, שרשאי להמשיך טלטולו עד שמניחו, כמבואר בשו"ע (סימן ש"ח סעי' ג') ומשנ"ב שם (סקי"ג). משא"כ בבית משפחת ויידר נשבר המטאטא לא כאשר היה בידו, והוא מוקצה, ואסור בטלטול. יעויין בכל זה בפסקי תשובות (שיג ס"ק יג).



## **בסיס לדבר האסור הנעשה ע"י אורח.**

חידוד. ר' יעקב ובני ביתו התארחו בשבת בבית משפ' גורן וקבלו חדר לשימושם. לפני הדלקת נרות שבת לקח ר' יעקב כסא העמיד אותו בפינת החדר ושם עליו את ארנקו, ואת הטלפון הנייד שלו ושאר מוקצים שהיו לו מתוך כוונה שהם יישארו על הכסא עד מוצאי שבת. בשבת בצהריים הגיעו אורחים נוספים לבית משפ' גורן והתעורר ויכוח. האם מותר לרב גורן להוריד את המוקצים מהכסא, בצורה המותרת (טלטול מהצד או טלטול בגופו בשינוי) ולהשתמש בכסא, או שמאחר ובבין השמשות היה על הכסא מוקצה מתוך כוונה שיישאר שם עד מוצאי שבת, הפך הכסא לבסיס לדבר האסור ואסור להשתמש בו גם כשהמוקצה כבר לא עליו (כדין בסיס).

מקרה דומה היה באותה שבת בבית משפ' באום, בביתם התארחו ר' יוסף וב"ב וקבלו חדר לשימושם, וגם הוא, לפני הדלקת נרות שבת, לקח כסא, הגיע אותו בפינת חדרו ושם עליו אותם הפריטים כנ"ל מתוך כוונה שישארו עליו עד מוצאי שבת. גם למשפ' באום הגיעו אורחים בהפתעה והם זקוקים לכיסא שבחדרו של ר' יוסף, כיצד ייתכן שהכסא בבית משפ' גורן הפך להיות בסיס לדבר האסור ואין אפשרות לטלטלו ולהשתמש בו, לעומתו הכסא בבית משפ' באום לא הפך לבסיס ומותר לרב באום להוריד את חפצי המוקצה ממנו בצורה המותרת, ולהשתמש בו, מדוע? (הרב גורן והרב באום לא ידעו שאורחיהם יניחו דברי מוקצה על הכסאות).

**תשובה.**

החילוק אפ"ל. אצל משפחת גורן כיון שהאורח הניח חפצי מוקצה ע"ג הכסא כיון שהבעל הבית מסכים לכך ואין בידו קפיידא על כך, אם כן הרי הוא עושה את הכסא של בעל הבית לבסיס לדבר האסור. אולם אצל משפחת באום כיון שאין דעת בעל הבית נוחה מכך ממילא אין חפציו נעשים בסיס. וראה בזה במ"ב סי' שט סקכ"ז, וכע"ז ראה בתוס' רע"א למשניות דמאי (פ"ז מ"ב) בהאי חילוקא דאם אין דעת בעה"ב נוחה אין האורח עושה את הדבר בסיס.

עוד י"ל דר' יעקב, שהתארח בבית משפחת גורן, הניח את חפציו המוקצים על הכסא, רק לצורך עצמו, דהיינו לא לתועלת לבעלי הנית משפחת גורן. בזה אמרין, דאין אדם אוסר את של חבירו שלא מדעתו. כמבואר ברמ"א ז"ל (ש"ט ד) שכתב דאם אדם הניח דבר מוקצה על של חבירו, לא אמרינן דנעשה בסיס לדבר האסור, דאין אדם אוסר של חבירו שלא מדעתו. משא"כ ר' יוסף שהתארח בבית משפחת באום, הניח הניח את חפציו המוקצים על הכסא לטובת בעל הבית. דאז הבסיס נאסר. כמש"כ המשנ"ב (ס"ק כז) דאם עשה כן לטובת חבירו ומן הסתם ניחא ליה בזה נעשית הכלי בסיס להנר ואסור לטלטלה כל השבת אף לאחר שנסתלק הנר.

## **עדשה שנפלה ממטקפים.**

חידוד. לחיים ומשה אותם משקפי ראייה שהעדשות שלהם מחוברות עם ברגים קטנים. לשניהן יצא ביום שישי בורג אחד ממקומו ונפלה עדשה אחת מהמשקפיים ושניהן הרכיבו בשבת בביתם את המשקפיים עם עדשה אחת. חיים עשה בכך איסור ולמשה מותר. מדוע? (לשניהן ראייה זהה, שני הברגים ושתי העדשות שנפלו נמצאים וניתן לתקן את המשקפיים בקלות).

**תשובה.**

בסי' שיג מבואר שאם השתמש בימות החול בבורג רפוף בלי חיזוק הבורג הרי הוא יכול להשתמש עם המשקפיים כשעדשה נכנסת בהם בנקל, ולכן למשה שכבר השתמש בהם כך בימות החול מותר גם להשתמש גם בשבת משא"כ לחיים אסור כיון שלא השתמש באופן זה בימות החול. וראה עוד בשש"כ שכתב שאם הדרך להיות רפוי מותר וכהא דהמג"א בסי' שח גבי ספסל שנשמטה רגלו שאם הדרך להיות רפוי מותר. וכן אצל משה שהדרך שהמשקפיים רפויים אצלו מותר, משא"כ אצל חיים שאין אצלו רגילות בזה אסור להשתמש בהם.

## **לקחת ויטמינים, חידוד.**

**שאלה - הרב אברהם והרב יעקב ישראל שניהם אברכים בריאים. לאחר שעשו בדיקות דם הציע להם הרופא לקחת מדי יום במשך חודש מספר ויטמינים. לרב אברהם אסור לקחת את הויטמינים בשבת ולרב יעקב ישראל מותר, מדוע? (שניהם בריאים, אותם ויטמינים).**

**תשובה.**

בספר שש"כ פל"ד הערה פה ובשו"ת אג"מ ובאר משה וציץ אליעזר כתוב שאם לוקח ויטמינים כתחליף למיני מזון ה"ז נחשב כמאכל ומותר. ולכן לרב יעקב ישראל שלוקח את הויטמינים כתחליף למיני מזון מותר לקחת את הויטמינים, אולם להרב אברהם שלוקחם כדי לשפר מצב בריאותו הוי בכלל איסור של לקחת תרופות.

## אמרי יוסף

ביאורים וחידושים על מסכתא פרה  
הגאון רבי מאיר יוסף הלוי קאפאלאוויטש

## אוצר הספרים

הבמה לסקירת ספרים ומחבריהם

## שבילי זרעים

ביאורים וחידושים במסכת שביעית  
הגאון רבי שלמה העניך הכהן לאקס

בשורה משמחת ללומדי מסכתא פרה



## אמרי יוסף

ביאורים וחידושים במסכתא פרה

הגאון רבי מאיר יוסף הלוי קאפאלאוויטש שליט"א



בשורה גדולה להוגי ולומדי מסכתא פרה בעיון  
בצאתו לאור של הספר הגדול 'אמרי יוסף' על מסכתא  
פרה, מאת הרב הגאון רבי מאיר יוסף הלוי  
קאפאלאוויטש שליט"א

הספר מסודר על סדר המשניות כפי סדר המסכתא  
וכולל בתוכו חידושים וביאורים קושיות ופירוקים בעומק  
סוגיותיה של המסכתא, כתוב בשפה ברורה ונעימה  
ומשייבת נפש ללומדי והוגי המסכתא  
אין מדרך המדור לבקר ולכתוב על רמת תוכנו של הספר  
ודבר זה נמדד אך ורק בין כותלי בית המדרש, אך ממה  
שבא לאזנינו ומחמט שראו עינינו נתקבלו דבריו בחבה  
בכל מקום אליו באו, ורבים מהללים ומשבחים ומודים  
על הספר יקר המציאות הלזה.

ברכותינו שיזכה המחבר שליט"א לישיב באהלה של תורה  
בהשקט, ולהמשיך יגיעתו בסוגיות הש"ס, ולזכות את  
חרבים באורו הגדול.

להשיג בבית המחבר רח' דברי חיים 14 ירושלים

טלפון: 02-5386072

בבני ברק: קופולוביץ רח' הרב דסלר 30

טלפון: 03-570-1278 || 054-848-9103

עיון ועמקות בסוגיות דמסכתא שביעית



## שבילי זרעים

ביאורים וחידושים במסכתא שביעית

מאת הגאון רבי שלמה העניך הכהן לאקס שליט"א



המהבר הגאון רבי שלמה העניך לאקס שליט"א ראש הכולל  
ערש"ק 'זכרון שמשון' ועמו חבורת אברכים מופלגים שפרקו  
מעליהם עול השבונות רבים והקדישו את ימי ערש"ק לצילול  
לעומק הסוגיות בעיון וירידה לעומקא של סברא והלכה  
כדרכה של תורה.

בהבורה הנ"ל עמלו במשך זמן רב בסוגיות דסדר זרעים  
ובכללן סוגיות המופלאות דשבת הארץ 'מסכתא שביעית'  
והגאון הנ"ל מסר שיעורים לפניהם תמידים כסדרן לאורך  
הסוגיות, והעלה הכל על הכתב בספר מכורך ונאה.

וכידוע ללומדי מסכתא שביעית שלא רבו הספרים הדנים  
בעומק הסוגיות כדרך הישיבות הק', לכן טובה גדולה עשה  
עמנו המחבר שליט"א שעמל וסידר הדברים על הכתב לפי  
סדר המשניות דמסכתא שביעית, וכל הרוואה אומר ברקאי  
וראוי לעשות עליו קידוש לשבת הארץ.

והנה הספר הנ"ל נתעמר בהסכמות מופלגות מגדולי התלמידי  
חכמים וצוק"ל ושיב"ח שליט"א בראשם הגאון רבי יצחק שיינר  
וצוק"ל- ראש ישיבת קמניץ. הגאון רבי שלמה אליהו מילר  
שליט"א - ראש כולל מורנומו. הגאון רבי זלמן נחמיה  
גולדברג זצ"ל. והגאון רבי משה אורי לינדר שליט"א - רב  
ומו"ץ בשכונת נווה יעקב.

מדור 'אוצר הספרים' מצטרף לברכות להרב המחבר  
שליט"א שיזכה ויפוצו מעיינותיו חוצה ויתקבלו דבריו  
בחבה בבית המדרשות.

קדשם בקדושת השבת המתאחדת בתורתך

מחבר ספר הפרסום באוצר הספרים

ממוקד לקהל היעד שלך!

להשיג משפחת לאקס רח' זיין 49/9 נווה יעקב י-ם

|| 05484-28849 || 05276-48613 || 02-53833211 ||

## ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

הברכיים והמפרקים. ביקור בחוף הים מקל על הסובלים מדלקות פרקים. מחקרים מראים כי ביקורים תכופים בחוף הים הפחיתו את תחושת הנוקשות והכאבים של הסובלים. כמובן שבשעות היום יש להקפיד על מריחה חוזרת ונשנית של קרם הגנה עם מקדם של לפחות SPF 30, על שתיה מרובה ועל ציות להנחיות המצילים! ים סוער או מקום שאין בו מצילים הסכנה בו מרובה מאוד. וצריך מאוד להיזהר בזה כי כשאדם עושה דבר שהוא מסוכן ניתן רשות למשחית לקטרג ואפ"י כשלא נגזר עליו להינזק אם הוא נמצא במקום מסוכן הוא יכול להינזק, ובפרט יזהר בשמירת הנפש, שהוא העיניים, שבקל אפשר להיכשל בזה במקומות כמו הדרכים לים. וכשהילדים הולכים לים יש לבדוק היטב כל הפרטים קודם ולהדריכם ע"כ בנועם. ויש להוסיף שכיום יש בדרכים כ"כ הרבה אסונות, ויש כמה סגולות מחז"ל להינצל מאסונות בטיולים וכדו': א. שילוו אותו כשיוצא. ב. יאמר במוצי"ש קודם הנסיעה פרשת וישלח עד חמישי. ג. יאמר פרשת העקידה. ד. ילמד קודם. ה. יתן צדקה קודם. ו. יניח ידו על המזוזה לפני שיוצא ויישא תפילה קצרה.

**שאלה:** בחור העולה לישיבה גדולה למה הוא צריך להתכונן? **תשובה:** לדעת שהמעבר מישיבה קטנה לגדולה הוא מעבר משמעותי, ויש פערים גדולים בין הישיבות ובאופן טבעי יש את הכלל שכל ההתחלות קשות, וזה לגיטימי שיהיה לו קשה והוא יצטרך להתמודד ואל לו ליפול ליאוש, אלא דאגה בלב איש שיחנה וכדאי שישתף מישהו בקשייו, מישהו שינסך בו בטחון ואמון. ויש לדעת שגם מי שמגיע עם חברה מגובשת מהישיבה יהיה סבלן לכולם ולא יתנשא כלל, ותמיד מרוויחים מזה בהמשך, ויזהר לברוח מחבר רע.. כי אחרת יכול להיכנע לו ובתחילה זה יהיה בדקדוקי הלכה ולאחר זמן זה יגלוש להסתכלות בדברים פסולים חלילה.. ובשיבה גדולה כדאי מאוד להתנהג במידת הזריזות והיינו לקום בזמן לתפילה ולהגיע בזמן לסדר כי מי שמרגיל עצמו לד"ז בישיבה גדולה יצליח אח"כ בכל החיים. ורבי חיים קניבסקי כותב שאיך שאדם מתחיל את היום כך מצליח כל היום, ומי שמוזניח עניין זה כשמתחתן מאוד קשה לו לחיות באופן נורמלי. כשחוזר הביתה בשבתות חופשה יזכור את אחיו הקטנים ויביא להם איזה ממתק, ויזהר מאוד לא לעזור להוריו בחינוך האחים. אם הוא רוצה כבוד מההורים שיכבד אותם. חברותא יש לשמוע בכובד ראש ואם צריך לפרגן לו ולדעת לומר אתה צודק זה א-ב בחברותא טוב. יש להשתדל להוסיף ולהתעלות כל הזמן ביראת שמים ע"י לימוד עקבי בספרי המוסר. לא להיבהל מנפילות זה נורמלי לחלוטין. יזהר לא לקנא אלא יבין שלכל אחד יש את המעלות שהוא ורק הוא מיוחד בהם וכן חסרונות יש לכולם. להשתדל להיות בוגר ולא להיסחף אחרי החברה

**שאלה:** מה רבי חיים קניבסקי עושה בשעת השינה **תשובה:** כבר הבאנו כאן כמה פעמים את חוק לימודיו של רבי חיים קניבסקי במשך כשמונים שנה, הוא מתחיל את היום (לילה) בתיקון חצות. דף בזהר ופרי עץ חיים לר"ח ויטאל, וספרי הלשם. תהילים. פרק בני"ך. שלושה דפים במשנ"ב. שלושה פרקים ברמב"ם. חמישה דפים בשו"ע. שמונה דפים בתלמוד בבלי כולל מסכתות קטנות, בסיום כל פרק בגמ' לומד התוספתא של אותו הפרק. תלמוד ירושלמי במקביל לבבלי שלמד באותו היום ולפעמים זה 50 דף ליום ולפעמים כלום. ובשישי ושב"ק מוסיף עוד לימודים קבועים, ובזמן הנותר הוא מוסיף לימודים נוספים שאינם קבועים. והנה לפני מספר שנים כשכבר נזקק לעזרה מבני ביתו הוא ביקש מנכדו הצדיק רבי גדליה הונגסברג באמצע תשעת הימים כוס יין, לשאלת הנכד מדוע? ענה רבי חיים כעת סיימתי מסכת ואני צריך לשנות יין. הנכד שידוע היטב את חוק לימודיו הוא חישבן ויצא שכעת רבי חיים לא סיים שום מסכת, אז הוא שאל את רבי חיים מה סיים? רבי חיים ענה ברכות, שאל רבי גדליה הלא כעת סבא באמצע יבמות? ענה לו רבי חיים נכון! יבמות אני לומד בשעות הרגילות שלי, וברכות סיימתי בשעת השינה...

**שאלה:** יש רבים שלא מצליחים לחיות בתבונה ולא מצליחים לגמור את החודש, איך יוכלו לעלות על דרך המלך? **תשובה:** שמעתי מכמה וכמה אנשים שבמשך שנים חיו באופן לא מסודר והם נאלצו להתגלגל בגמחיים, עד שבא בין הזמנים והם הקדישו זמן לעבור על כל ההוצאות שלהם בכרטיסי אשראי ובחשבונות הבנק והם גילו איך אלפי שקלים הולכים כל חודש לשטויות, ומבין הזמנים הם החלו להתנהג בצורה מושכלת ובריאה וזכו לצאת מסבך החובות. לכן בביהז"מ זו הזדמנות שאדם קצת יעצור את מרוץ החיים כדי למצוא זמן בשביל עניין חשוב זה.

**שאלה:** ידוע שהחזו"א היה ממליץ לכל מי שיש לו חולשה או מתחים ללכת לחוף הים. מה הדברים הבריאים שיש בהליכה לים? **תשובה:** ביקור בחוף הים מפחית מתחים ומוריד לחצים. ישנם רופאים הממליצים על ביקור בחוף הים עבור הסובלים מנידודי שינה. כל מה שנדרש הן 10 דקות בים, על מנת לספוג את הכמות היומית הנדרשת של ויטמין D החיוני לחיזוק המערכת החיסונית ועוד. מי המלח מחטאים ומרפאים פצעים. הליכה בחול הים והשהייה במי הים מסייעים מאוד לעור האדם ועוזרים לכל סוגי הבעיות הנפוצות שיש בעור. רופאים רבים ממליצים על טיולים ליליים לחוף הים עבור ילדים ותינוקות הסובלים מסטרידור (שיעול נבחני). ביקור בחוף ים משפר את היציבה. הליכה ברגלים יחפות על חול ים מגרה את אלפי קצות העצב בכף הרגל וגורמת לנו להשקיע מאמץ התיישרות והתייצבות. היתרון הגדול של חול הים הוא הרכות שבו, המאפשרת שמירה והגנה על



שטוב בביהז"מ זה סימן שהוא בן עליה כל השנה. והלומד בימי בין הזמנים מקבל שפע מיוחד לכל השנה אף במה שאין לו בזמן, משום שהוא זמן רפוי ובכל יום השפע של אותו היום מתחלק בין כל לומדי התורה, וכשיש הרבה לומדים אז מגיע לו קצת מהשפע הזה, אבל בביהז"מ, שהלומדים מועטים, אז השפע והס"ד שיפלו בחלקו גדולים הרבה יותר. ועיקר העיקרים להתפלל כמו בן תורה במניין, וכשמתחיל את היום בתפילה במניין וזמן קר"ש עם ברכותיה זוכה להצלחה כל היום ומכלל הן... ואין לאבא לכפות זאת על הילד. ויש להוסיף שישנם בחורים נורמליים לחלוטין שמשוועים למנוחה וחופש בלי לחץ של סדר יום, הם רוצים לישון ולישון כמה שבא להם, ולצערנו, גם לקום מתי שבא להם, ואפילו שלפעמים זה גובל באיבוד מ"ע דאוריתא כקר"ש בזמנה, וההורים מסכנים רוצים לראות את הנחת והם לא רואים, מה עושים? - דבר ראשון להזהר לא להכניס את הבחור ללחץ ולא להכביד בדרישות, אחרת הוא יפתח מרד וכלום לא יועיל. מה שכן יעשו, זה לתכנן עמו את הדברים החשובים, כמו שיקום לכה"פ לזמן קר"ש שהוא דאוריתא, וינהל איזה שהוא סדר יום, וברגע שיראה שבאים לקראתו ומוותרים לו על רוב הדברים, הוא בוודאי ישתדל לכה"פ בדברים שבאמת חשובים לנו להתאמץ, והכל יהיה בדרכי נועם. ובעזרת ה' בתחילת הזמן ירגיש רעננות וחשק להתחיל ברגל ימין.

ד. בבין הזמנים זה זמן ראוי להדק את הקשר עם הילדים, לתת להם לב ויחס של אמון ובטחון, למצוא זמן פנוי לשיחה בסבלנות עם כל ילד וילד, ועיי"כ לדאוג לקשר נפשי, לעודד את הילד לא להישבר משום דבר גם אם חלה אצלו ירידה כי אין עלייה כשאין ירידה וכך צמחו כל גדולי הדור. היו להם זמנים של ירידה אבל דווקא מתוך הירידה הם צמחו והתעלו כי אחרי ירידה עולים יותר גבוה וזה נורמלי וכרצון ה'.

ה. ילד שעדיין ברשות ההורים ויש שליטה עליו לא לתת לו לטייל וכדו' בלי השגחה. יש שהקדישו זמן ביום לשירה והודיה משותפת ולאחמ"כ התפללו לה' כ"א כפי בקשתו וד"ז נתן הרבה לקירבת אלוקים ורוגע ושלווה, ושחרור נעים.

ו. לתת לכל ילד תחושה שהוא בוגר ויודע להסתדר לבד גם במטלות וגם במריבות. והבעת אמון בלי עזרה של ההורים בדברים האלו יוצרים הרבה בטחון אצל הילד.

ז. אסור לאבא להראות שהוא מאוכזב מילדו, ילד צריך להרגיש שמקבלים אותו בכל מצב ואין אכזבות. אפשר אמנם בכבוד להאיר את עיניו בדברים אבל לא מאוכזבים ממנו. וברוב הדברים יש להעלים עין לגמרי.

ח. יש למנוע ככל האפשר בבית הקרנות ומשחקים במחשב, כי המתרגל לכך קשה אח"כ לצאת מזה, וינסה הרבה למצוא פתרונות מחוץ למחשב והבא ליטהר מסייעים בידו, ומי שנאלץ לכך באישור מורה הוראה צריך שיהיה זה בפיקוח הדוק של ההורים ולזמן קצוב..

הבטלנית שמוצאת לעצמה פנאי לשטויות כגון טרמפים ונרגילות. להשתדל להקשיב בשיעורים ולרשום אותם, יחזור הרבה על הנלמד. יש רבים שמתקשים בשיטת הלימוד בסדר א', מה שכדאי לעשות זה לפתוח את כל הראשונים וגדולי האחרונים וללמוד אותם בפנים לא בקיצורים, ולנסות להבין למה הראשונים האלו לא למדו כהראשונים השניים ובמה נחלקו, ולהבין היטב להפוך את הסוגיה למעניינת ובעיקר להבין היטב עיקרי הגפ"ת והראשונים. ויסכם היטב כל הלימוד וכך יצמח. בשיבה גדולה יש להשקיע זמן בלימוד הלכה גם כדי שלא יתבזה בהמשך החיים

### **הנה מגיעים ימי בין הזמנים איך עוברים את בין הזמנים בשלום בלי פגע בשמירה על בריאות הגוף והנפש של ההורים והילדים?**

א. ביהז"מ הוא זמן של יצירת קשר עם הילדים שהופקדו ביד ההורים, ותפקיד ההורים בעולם לגדל ילדים בריאים בנפשם והוא חוב קדוש וחייב לבטל תלמודו בשביל זה. והנה כל השנה הוא במרוץ אבל בבין הזמנים מוטל עליו למצוא את הזמן ברוגע ובסבלנות לכל ילד בנפרד להאזין למצוקותיו; לדעת מה מפריע לו כל השנה; לשמוע אותו; לרדת לנפשו ולא לשכוח לתת לו הרבה כבוד. וכשההורה מתמסר לילד ממילא הוא מחזיר נחת.

ב. צריך לשבת עם כל ילד וילד לעשות תוכניות יום יום, וסדר יום לכלל הילדים ולדבר על הכל מראש בפרטות. כמו"כ להסביר לילד מה עושים ומה קונים. וילד שמבקש לנסוע לטיול שאין באפשרותנו להרשות לו את זה, נשב נשמע מה הוא רוצה, נגיד לו מה האפשרויות ויחליטו ביחד, יש רצוי ויש מצוי וההתחשבות והשמיעה זה יותר מכל הטיולים. ויש להטיל על כל ילד תפקיד בסדר היום, כגון: ילד אחד יעשה קיטנה, וילד שני יחליט מה משחקים, וילד שלישי יחליט איזה עוגה אמא תכין יחד עם הילדים, וילד שלישי יילך לקניות, ועוד ילד יהיה אחראי על הסדר וכל אחד יודע מה נצרך בביתו. וכשכותב הכל על דף מסודר העניינים נהיים יותר ויותר רגועים. ולכתוב על כל ילד במה הוא מומחה ולהטיל עליו אחריות על זה ועיי"כ שמטילים אחריות באופן אוטומטי הילד יצליח, למרות שאפשר קצת לעזור לו, אבל לתת לו הרגשה ולהיות בטוח ביכולותיו.

ג. צריך לתת לילדים הגדולים עצמאות בתכניות ובסדר היום, אך הם חייבים להיות חלק מסדר היום של הבית. וכמובן שהכל ייעשה ע"י שישמור על כבודם, ומידי פעם יגלגל עימם שיחה בארבע עיניים ויפתח עצמו בפניהם ועיי"כ הם ייפתחו בפניו. ויש להם לעשות ככל האפשר סדר יום הבנוי ג"כ מלימוד תורני אישי וחוויתי וילמד משהו שאוהב. ושיהיה בשמחה. ורבי גרשון אדלשטיין אומר שצריך גם להכניס הומור בלימוד, ויש לעשות עסק גדול מהלימוד שלו, ולדאוג שייסיים איזו מסכת או אפי' פרק וכך יעשו לו סיום גדול ויהיה לו סיפוק אדיר. וישתדל ללמוד עם חברותא, ואפשר שהאח הגדול ילמד עם הקטן ובן עם אביו וכדו' ולפחות סדר אחד ביום ילמד כשעתיים, ואפשר מאוד לצמוח מלימוד בביהז"מ. כדאי להקדיש איזה זמן ביום ללימוד המוסר אפי' באופן משפחתי משהו מעניין. ומי

עליו רבות לטובה. וכשכועסים בבית, מלבד כל הנזקים הגדולים שזה יוצר, הביטחון של הילדים מתערער... ולכן גם מי שרגזן מטבעו שלא יעשה זאת בבית.... ובוודאי לא כשיוצאים לנופש. וגם כשמאוכזב מהנופש שכן הזוג ארגן להבליג ולא להזכיר כל הזמן עשיתי את החופש הזה בשבילך וכדו' אלא ישתדל לעשות אורח שמחה ומאוושרת ע"י מילים טובות ומחמאות.

**יא.** ולסיום: בבין הזמנים יש יותר זמן ואפשר למצוא זמן להתפלל על דברים שבמרוץ החיים אנחנו לא מספיקים, וכעת בבין הזמנים נמצא את הזמן לדבר עם הקב"ה ע"י באופן ישיר בלי תיווך ובטוח שנענה ע"כ.

### הרעיונות של השבוע:

הדלת של החדר הכי מבולגן בבית" וכן הלאה. ו. הכינו תיבת דואר משפחתית והזמינו את הילדים לכתוב מכתבים זה לזה. הוו דוגמא אישית וכתבו גם אתם מכתבי מחמאות ובהם תצינו התנהגויות יפות שבהן נתקלתם ולמדו אותם אגב זאת להחמיא ולהעצים זה את זה. חוויה נחמדה שיכולה ללוות אתכם במשך כל החופשה, ולמלא חורים של 'בין לבין' באווירה טובה ומחברת. ז. אפשר להשתמש בקופסת קרטון ריקה כדי לבנות בית, רובוט, משאית, בעל חיים – כל מה שילדכם אוהב. הוא יכול לחתוך את הקופסה, להדביק אליה דברים שונים או לצבוע אותה. ח. אפשר לצלם דברים מעניינים בבית להראות לילדים שינחשו היכן נמצא בבית מקום זה. ט. הכנת טלפון: מכינים טלפון מכוסות חד פעמיות או מפחיות שתיה ישנות. לוקחים 2 כוסות חד פעמיות (מפלסטיק או קרטון) או פחיות שתיה. עושים חור בתחתית הכוס, לוקחים חוט ארוך קצת מכניסים את קצה החוט לכוס היכן שיש את החור, קושרים לו גפרור כדי שלא יצא וכן עושים לכוס השניה, וכך מותחים את הכוסות ומדברים אחד עם השני. י. בועות סבון במתכונת ביתית: לוקחים כוס סבון כלים. 12 כוסות מים. 2 כפיות אבקת אפיה. מערבבים היטב ומחכים כשעה. כעת לוקחים בקבוק פלסטיק חתוך בתחתית, לוקחים גרב ישנה מלבישים את הגרב על הבקבוק ותופסים את זה עם גומיה, טובלים את הגרב בנוזל ונושפים לתוך הבקבוק, יוצאת בועה גדולה ונוצצת. אפשר גם לעשות צורות יפות של בועות ע"י שלוקחים 2 מקלות עץ וחוט עץ, קושרים את החוט בצורת משולש בין שני המקלות ומפריחים בלוני ענק.

**נידון בחושן משפט:** אדם הגיע לחנות שמוכרים בה מאכלים לשבת ולפתע נשפכה לו כוס קולה לתוך סיר קוגל, כעת א"א למכור את הקוגל והמוכר דורש מחיר של 150 מנות קוגל לפי המחיר שזה עולה לצרכן. השופך מוכן לשלם רק כמה שעלה המוצר, אבל לא את המחיר המלא לצרכן, כי רק מנע ממנו רווח, עם מי הדין?

**ט.** ביהזמ"י הוא זמן של שחרור, וזאת המטרה וזה דבר נורמלי לחלוטין שהילד יהנה מהשחרור כי הילד צריך להרפות את המוח, כמובן באווירה חמימה ותורנית. כמו"כ נורמלי לחלוטין שבחור בישיבה גדולה רוצה לנסוע עם חברים, וכדאי לעשות שאלת רב האם לאסור עליו ד"ז, כי הרבה פעמים זה בנפשו ועדיף לתת לו את זה בפיקוח מאשר בלי פיקוח. אבל לילד וכן לבנות בכל גיל אסור לתת ד"ז אפי' בפיקוח (לא מדובר על גינה או כותל וכדו' שזה אפשרי, אלא על נופש עם שינה).

**י.** יש להיזהר לנהוג בבית ברוגע ובשלווה גם בזמנים לחוצים ולהימנע ככל האפשר מכעס, וכשילד רואה בית רגוע גם בשעות לחץ זה משפיע

השבוע נביא כאן את הרעיונות המיועדים לבין הזמנים; דברים לתעסוקה בשלוש השבועות הקרובים: כל עוד שייך להעסיק את הילדים במסגרת הביתית זה הדבר הכי נכון הכי בריא והכי טוב ולא יישכח לנצח, והרעיונות הם רבים כחול אשר על שפת הים. כיום יש הרבה חנויות ליצירות מאוד מעניינות שלא היו כלל כשאנו היינו ילדים, כמו הפלימוביל שיש היום. גם ביצירות יש דברים נהדרים, רק למצוא אותם. יש כיום ג"כ הרבה חוברות המחולקות חנם שיש בהן עשרות רבות של משחקים ביתיים. ומזמן הקורונה כל אחד מצא כמה עשרות משחקים כאלו שהפיגו את השיעמום לילדים בבידודים וכדו'. יש את המשחקים המפורסמים ארץ עיר, חי צומח דומם, שמות של אנשים בכל הא-ב. שמות של מאכלים בכל הא-ב וכדו'. נביא עשר מהרעיונות למשחקים ביתיים ששלחו לי: **א.** להרכיב פזל ענק. **ב.** להחביא בבית הפתעות מהכל בשקל או ממתקים, ולתת לילדים לחפש, כל מי שמוצא מקבל את מה שמצא. אפשר גם להחביא לכל ילד בחדר אחר ולכל אחד מחבוא לפי הרמה שלו. אפשר לעשות זאת באופן של חס קר והיינו כשהילד מתקרב למציאה לומר לו חס וכשמתרחק לומר לו קר. **ג.** להכין עם הילדים סוגי מאכלי חדשים, ולפני"ז ללכת לחנות לקנות מוצרים בשביל המאכל, וכן לעשות ערב אפייה יחד עם הילדים. **ד.** משחק הפעלה לילדים שמתאים ממש לכל הגילאים הוא הכנת מסלול מכשולים בתוך הבית. מכינים את המסלול מכריות, כיסאות, קופסאות, שמיכות, ארגזים, חוטים ומכל הבא ליד. הרעיון הוא ליצור רצף של חפצים במסלול שמאפשר לעבור מחפץ לחפץ מבלי לגעת ברצפה. אפשר להוסיף מגלשה ממזרון, מקפצה מערמת כריות – תנו להם להיות יצירתיים, וכן אהלים שונים, כמובן שמי שנוגע ברצפה – חוזר חזרה לתחילת המסלול. **ה.** מכינים פתקים ומחביאים אותם, כאשר כל פתק מכיל רמז למקום הימצאו של הפתק הבא. בסוף כל הפתקים מחכה המטמון (שיש להכינו מראש כך שיספיק לכל הילדים כמובן). לדוגמא, "הפתק הבא נמצא במגרה בה אמא מחביאה מאיתנו את השוקולד" או "במשקוף

## הלכות:

שוב, ואם אינו רואה מברך שוב, ואין חילוק אם נקרא מקום אחד או לא. וכשהיה בדעתו מתחילה לשנות את מקומו נחלקו האחרונים אם מהני, או דמאחר ואינו מוקף לא מהני. ומ"מ מגינה לגינה ודאי נחשב שינוי מקום.

יא. נסיעה ברכב, כל עוד שהרכב נוסע מבואר במ"ב שנחשב מקום אחד. וכן מהמקום הסמוך לרכב אליו, מבואר בשעה"צ שאינו נחשב שינוי מקום אלא נחשב כהולכי דרכים, ולכן אם התחיל לשתות סמוך לרכב והיה בדעתו להמשיך בדרך, רשאי לעלות לרכב ולהמשיך לשתות.

יב. ישבו ואכלו ורוצים להמשיך ללכת, ולא היה בתכנית להמשיך ללכת לפני שיגמרו לאכול, לא יועיל שבשעת ההליכה ימשיכו ללעוס, כיון דכל לעיסה נחשבת לאכילה בפני עצמה. אולם כל זה הוא רק בדבר שיש בו לעיסה, משא"כ אם אוכל דבר שאין בו לעיסה כגון סוכריה אפילו לא היה דעתו כלל להמשיך רשאי להמשיך ללכת.

יג. כל דין זה הוא רק כשהתחדש מצב, כגון שתחילה ישב לאכול ורק אח"כ החליט שרוצה ללכת. אבל אם תכנן מתחילה לצאת, וכמצוי בטיול שאוכלים ממתקים ושותים בדרך, אפילו אם כשהתחיל לאכול עצר בצד הדרך, מוגדר כהולכי דרכים שאין להם קביעות מקום אכילה, ובאופן זה לענין ברכה אחרונה יושב ומברך במקום סיומו. ולענין ברכה ראשונה יכול להמשיך לאכול אפילו כשכבר אינו רואה את מקומו הראשון, ולכן אם עצר ולא כדי להתעכב אלא על דעת להמשיך בהליכה, גם כשאינו רואה את תחילתו, וכן אם במשך ההליכה נכנס לתוך בית או כל מקום מקורה, מסתמך על ברכתו הראשונה.

יד. לענין שתיה במסלול הליכה וכדו' ששותים הרבה בדרך בהפסקות, לענין ברכה ראשונה כתב הביה"ל שאין שיעור זמן המפסיק בין שתיה ראשונה לשניה, ואפילו הרבה זמן, וכל שלא הסיח דעתו, כלומר שמתכנן לשתות במשך כל הטיול, א"צ לברך שנית. אך לגבי ברכה אחרונה יתכן ויפסיד, כי שיעור עיכול של שתיה הוא מעט, וממילא אם שותה בהתחלה שיעור שמחייב ברכה אחרונה ויעבור זמן, אמנם אינו צריך לברך ברכה ראשונה, אבל יפסיד את הברכה האחרונה של השתייה הקודמת. ולכן ראוי לשתות כל פעם כשיעור ולברך ברכה אחרונה, וכשישתה שוב יברך ברכה ראשונה ואחרונה [רק אם שותה כי צמא ולא רק כדי שיהיה לו נוזלים, או כשהמשקה ממותק]. כשהולכים כמה אנשים ביחד ומצוי שלוקחים שתיה וממתקים גם מאחרים, לכתחילה ראוי שיכווין בשעת הברכה גם על מה שיתנו לו. אבל אם קונה בדרך עוד שתיה אם לא חשב מתחילה שיחסר לו ויקנה, צריך לברך שוב. אך אם היה לו צד שיקנה אינו צריך לברך שוב.

טו. מצוי בגינות וכדו' שמגיעה חבורה של אנשים ומתיישבים לאכול בכמה פינות וכדו', ויש אופנים שע"י כך מצטרפים ומתחייבים בזימון. וכדי לא להכנס לספיקות ראוי שלפחות שלשה יקבעו להתחיל לאכול ביחד במקום אחד, ואח"כ יוכלו כולם להצטרף לענות מספק.

**הלכות הנוגעות לימי בין הזמנים.** מתוך הקונטרס המקיף והגדוש הלכות השכיחות לנופשים בביה"מ לגאון רבי דוד שריבר שליט"א. יישר כח לבנו הצדיק הבחור החשוב שמואל נ"י שנוהג איתי במאור פנים והסכים לתת לי מכתבי אביו הגדול שליט"א. ניתן להשיג את הקונטרס על כל ענייני ביה"מ וההלכות השכיחות בביה"מ ובנופש במייל gr614196@gmail.com

נטילת ידים: א. במי ים מלוחים מותר רק להטביל את הידיים (ואין צריך לנגב אא"כ נפשו קצה) אבל לא ליטול עם כלי. ובנוסח הברכה לדעת המ"ב יברך על טבילת ידים. ובכירת שהמים מתוקים, לשיטת המחבר מברך על נטילת ידים, ולרמ"א על טבילת ידים, ופסק המ"ב כהמחבר.

ב. מותר גם לטבול ידים במעיינות הנובעים מהאדמה ויש בהם מ' סאה, אולם נחלים ונהרות [כגון הירדן והנחלים שלצידו] שהמים שבהם אינם מרוכזים ועומדים במקום אחד, אלא זוחלים וזורמים לעוד מקומות, אין לטבול בהם את ידיו, אלא ישאב מים בכלי ויטול בכלי כרגיל. וכן סתם מים שאובים מכונסים כבריכה וכדו' [שאינה ממי מעין נחל או גשמים] אפילו שיש בהם מ' סאה להלכה א"א להטביל בהם.

ג. מותר ליטול ידים מבקבוק כאשר שופך ברצף ללא הפסקה.

ד. נחלקו הפוסקים האם מותר ליטול בכלי חד פעמי, ובשעת הדחק אפשר להקל. כלים זרוקים הנמצאים בדרכים בד"כ יש בהם פגיונות, ולכן מן הראוי לקחת מראש כלי שיש בו כשיעור.

ה. אין לו מים בדרך ורוצה לאכול לחם, מבואר בביאור הלכה שרק בצורך גדול מאוד הותר לאכול בלא נטילת ידים. וכל זה רק אם במרחק של ד' מיל לפניו (72 דק') בין אם הוא בנסיעה ובין הליכה לפי מצבו, ולאחוריו בשיעור מיל (שהוא 18 דק') אין מים, ואז הותר לכרוך את ידיו בכיסוי (ולא את הלחם עצמו).

ו. ליטול ידיו בשתיה ממותקת שלקח עמו, מבואר במ"ב שמותר רק בשעת הדחק. ועדיף להשתמש במשקאות שקופים שלא נשתנה צבעם.

ז. שינוי מקום לענין ברכה: ז. אדם שאכל ושינה מקום אכילתו, ישנם דברים הטעונים ברכה במקומו הראשון, וחייב לחזור ולברך שם ברכה אחרונה, וישנם דברים שכשהלך ממקומו א"צ לחזור.

ח. לענין ברכה ראשונה, אם שינה מקום בדברים שאינם טעונים ברכה במקומם, חייב לברך שוב, [מלבד כאשר נמצאים כמה אנשים ביחד ואחד מהם נשאר במקום עד שחזר] משא"כ בדברים שטעונים ברכה במקומם אינו צריך לברך שוב.

ט. אמנם גם בדברים הטעונים ברכה במקומם לפעמים צריך לברך שוב, כגון אם שינה מקומו לפני שאכל כזית, ולכך יש לשים לב כשנוטלים ידים בעצירה וחשב שיספיק לאכול במקומו והרכב כבר מתחיל לנסוע, שיאכל לפחות כזית.

י. גדר שינוי מקום, כשנמצא בשדה או בכל מקום שאינו מוקף מחיצות ושינה מקומו מבלי שלכתחילה היתה דעתו לשנות, כגון שהתיישבו בגינה כדי לאכול ומחמת דבר בלתי צפוי רוצים לעבור למקום אחר, לדעת המ"ב אם רואה את מקומו הראשון א"צ לברך

# "והאר עינינו" – שמירת הראייה

חיים פיינשטיין

בני ברק

בס"ד, תמוז תשפ"א

דבר שפתים אך למחסור אודות הענין הגדול והחשוב של שמירת העינים, וטוב וישר פעולות העוסקים ללימוד קבוע לזרז בענין זה, וכל המזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו ותבוא עליהם ברכת טוב.

וע"ז באעה"ח לכבוד המצוה

חיים פיינשטיין

## פרויקט בין הזמנים חודש אב

אחד ואחד בתוך אהלו שנאמר (שמות א) איש וביתו באו, לא ראובן הביט באשתו של שמעון ולא שמעון באשתו של ראובן.

זה היה בדורות הראשונים, ואנן בשנת תשפ"א מה נעני אבתריהו. משנה לשנה נעשה הנסיון קשה יותר. והסיבה לכך כתב החפץ חיים זצ"ל (שם עולם ח"ב פ"ב) "שבסוף הגלות כאשר הוא כעת יש מלחמה נוראה מאד בין הקדושה לטומאה, והטומאה מפיל חצים נוראים וכו' ולא נשאר מן המלחמה שלמים בכל אבריהם כי אם מועטים, הם השרידים אשר ה' קורא והם הגבורים האמיתיים והם הם הבעלי תורה וכו' כל אחד לפי מדרגתו שמזרזים שאר עבדים שיעבדו עבודתו באמונה".

וביאר הגה"צ ר' אליהו לופיאן זצ"ל את הדברים, דכמו בכל מלחמה כשמגיע שעת ההכרעה מי יהיה המנצח ומי יהיה המנוצח אז מגבירים שני הצדדים כל הכוחות שיש להם. כן נמי בסוף הגלות שעת הכרעה היא, שהמרכבה הטמאה שהיא ממשלת זדון יודעת שעוד מעט היא תכלה לגמרי מן הארץ, לכן היא מתאזרת בכל הכוחות להדיח ח"ו את ישראל ולרחקם מאת השי"ת כאשר אנו רואים עתה בעוונותינו הרבים, (לב אליהו ח"ב עמ' ק"ב).

בתקופה זו של בין הזמנים דחודש אב, אשר למותר להכביר במילין על גודל הנסיונות והנזקים בתחום זה של שמירת הראייה בתקופה הזו של השנה, פועל פרויקט ארצי בשם "והאר עינינו" לתת מענה לבעיה כאובה זו.

הנושא של שמירת עינים עמד בראש מעייניהם של גדולי ישראל בכל הדורות. הגר"א כשהיה בן י"ג שנה קיבל על עצמו תוקף חסידותו ופרישותו כתועפות ראם לו, ומאז לא הסתכל לעולם מחוץ לד' אמותיו. וכשהוצרך לצאת מביתו לרחוב חזר י"ג פעמים על פ"ב של מס"י (מדת זהירות). ועל הגה"ק ר' ברוך בער ליבוביץ זצ"ל ידוע שהיה לו רגישות יתירה לעניני קדושה. כשהגיע פעם לחתונה בוילנא, ראה שאין הנשים הולכים שם בצניעות, ועצם את עיניו לגמרי והוליכוהו כעיוור עד שעבר דרך החדר ההוא. ודבר מבהיל מסופר על מרן הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל שפעם אחת ראה מראה אסור בקרן זוית, ונעמד ליד הקיר ובכה ואמר "רבש"ע, את כולם לקחת [בשואה], למה השארת אותי...!"

וכבר כתוב בילקוט שמעוני (בלק עה"פ 'מה טובו') על השבטים "בשעה שירדו למצרים היו צנועים כל



דישיבת לייקווד הגה"צ ר' מתתיהו סלומון שליט"א, ומהגה"צ ר' צבי גרינהויז שליט"א.

פרוייקט והאר עינינו פועל בארה"ב כבר כמה שנים בהצלחה גדולה. ומשרצו להכניס את הפרוייקט לשיבות, שלחו מכתב לרשכבה"ג מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, וזה תוכן המכתב:

### לכבוד הוד כבוד מרן עט"ר שליט"א

בעיר לייקווד עוסקים קבוצת אברכים כבר כמה שנים בהפצת ענין שמירת עינים בימי בין הזמנים דחודש אב, ע"י לימוד יומי בספר 'והאר עינינו' במשך כל ימי בין הזמנים. בשנה זו ברצונם להפיץ ענין זה אצל בחורי הישיבות דשם, אך יש ראשי ישיבות שאומרים שזה שינוי ממה שהיה מקובל החינוך בישיבות הליטאיות בדורות האחרונים למעט דביבור ובעסק בענין זה, ואין בכוחם לתת אישור אא"כ יסכימו גדולי הדור שליט"א שהיות ונפרצו בזמננו גדרי הקדושה והצניעות, לא די בהיסח הדעת אלא צריכים ללמוד על שמירת עינים.

תשובה מרן שליט"א היתה בע"פ: יש ענין בזה.

יתן ה', שנוכל לשמור על טהרת עינינו ומחשבותינו כראוי וכנדרש, ויהיה בידינו להיכנס לחודש אלול הבעל"ט בהכנה הראויה, ובזכות קיום הלאו דולא תתורו וגו' אחרי עינים, נזכה לשמירה עליונה ממרומים עלינו ועל כל בית ישראל בכל מקום שהם, ונראהו עין בעין בשובו אל נוהו במהרה בימינו אמן.

ובשלמא כל השנה ניתן להיות ספון בביהמ"ד ובכך לשמור מרחק מכל העינים האלו. אך בחודש אב כאשר הנסיונות הם בתוקפם יותר מכל השנה, ובדיוק אז לא נמצאים כל כך בין כותלי ביהמ"ד, צריכים להגביר חיילים להתחזק בזה בכל תוקף ועוז. וזוהי מטרתו של פרויקט והאר עינינו.

הספר "והאר עינינו" על ענין שמירת הראייה מתייחד בכך, שמצד אחד הרי הוא קטון הכמות, ומאידך רב האיכות. במקום ספר רב כרס המגיש לקורא את כל האפשרויות הקיימות, ועל הקורא לעבור דפים שלמים עד שימצא מאמר שמדבר אל לבו, ספר זה הולך וסובב רק בקו אחד, ה"ה 'הקו החיובי' המועיל והמובחר ביותר, ונערך בכוונה תחילה להיות קטן בכמותו ורב מאד מאד באיכותו ובהשפעתו, כדי שישפיק למעיין אפילו קריאה מועטת בשביל לקבל כוחות לעמוד בנסיון.

עיקרו של הספר הינו ליקוט מסודר ובנוי מגדולי הדורות על היופי של שמירת הראייה ועל השכר והריוח הגדול בזה ובבא. גדולים וקטנים מעידים על תועלתם מהספר. מה נאדר היה הטלפון לפני ראש השנה מאחד מזקני ירושלים, שרצה להחליף את הספר שלו תמורת הספר והאר עינינו, באומרו שעכשיו שנמצאים בזמן של חיזוק צריך להתחזק בזה. ובעיקר תעיד על כך העובדה, שהספר בשתי השפות (לשון הקודש ואנגלית) יחד הודפסו קרוב לארבעים מהדורות.

הספר זכה לשתי הסכמות נלהבות מאת הגאון הגדול ר"א ווינטרויב זצ"ל, כמו"כ מאת המשגיח

## מספר ליצירת קשר עם הפרוייקט, ושמיעת שיעורים על והאר עינינו

0795292241

### עובדה נוראה על מרן שר התורה הגר"א קוטלר זצ"ל:

הגר"א קוטלר זצ"ל ראש ישיבת קלצק התגורר בעיר זו בבית שעמד רחוק מבנין הישיבה. ומכיון שהדרך הראשית היה בה נסיונות של שמירת העינים, העדיף להגיע אל הישיבה דרך חצרות הבתים. וכך היה מדלג מחצר לחצר ולפעמים אף היה צריך לקפוץ מעל כמה גדרות, עד אשר היה מגיע לישיבה. פעם שהו אצלו בביתו שני בחורים, ולאחר שהפליגו בשיחת לימוד הבחינו שהזמן כבר קצר מאד לפני הסדר בישיבה. ר' אהרן הזדרז לצאת ושאל אותם אם הם רוצים ללכת אתו בדרך שהוא רגיל ללכת בה. אלה לא יכלו לסרב והשיבו בחיוב. הם יצאו אתו וקפצו כך מחצר לחצר עד שהם התקרבו לחצר אחת שבה היו כלבים גדולים ועזים. שני הבחורים נעצרו ואמרו לראש הישיבה "עד כאן, איננו הולכים יותר, אנחנו מפחדים מהכלבים הללו שמסוגלים להרוג בני אדם". נפנה אליהם ר' אהרן ואמר "אתם מפחדים, החזיקו נא בשולי מעילי ואזי אין לכם מה לפחד ותוכלו לעבור בשקט דרך החצר". שני הבחורים נשמעו לו וכל אחד תפס באחד מכנפי מעילו וכך עברו את החצר והכלבים שתקו ולא חרצו לשון, ע"כ.

# בין הזמנים -

## מוגן ומזומן



**וגם - משתתפים**  
בהגרלות היומיות

**גם שומרים**  
על עיניים נקיות



### איך משתתפים?

**1** נרשמים במערכת הטלפונית  
שמספרה: **079-5292241**

**2** לומדים כחמש דקות בכל יום  
מהחוברת "והאר עינינו"  
עפ"י סדר הלימוד היומי  
המופיע בתחילת החוברת.  
ניתן ללמוד באמצעות האזנה  
יומית במערכת הטלפונית.

**3** נכנסים ישירות להגרלה יומית  
ע"ס 500 ₪.  
שני זוכים בכל יום.

בעידודם ובברכתם של מרנן ורבנן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, הגרמ"ה הירש שליט"א והגר"ח פיינשטיין שליט"א.  
המבצע יתקיים במהלך כל ימי בין הזמנים. תאריך אחרון להרשמה: י"א אב



איך משיגים את החוברת ?  
ישיבות : הודות לתרומה חשובה שהתקבלה, החוברות יחולקו חינם בישיבות בהן יש נציג.  
(ניתן להתעדכן במערכת הטלפונית לגבי הישיבות ושמות הנציגים)  
כוללים : ניתן לרכוש את החוברת באמצעות המכירה של בלוי בבתי הכנסת, בשבוע שלפני בין הזמנים.  
כמו"כ ניתן לקבל את החוברת במייל [g0548523878@gmail.com](mailto:g0548523878@gmail.com)

# ובואו נסקרו בסריקה אחת!

המרת ספרים לטקסט בסריקה חכמה  
בשירות אישי ומקצועי על ידי צוות תלמידי חכמים.

חדש בעולם הספרים:

## סריקה חכמה להמרת טקסט תורני

מכון תוצאות הופכים כל קובץ לטקסט חי  
באמצעות מערכת סריקה חכמה וייחודית  
בעולם התורה, מהיום כבר לא צריך  
להקליד, סריקה אחת והספר שלך מושלם.



שירות אישי  
ומקצועי



עימוד ועיצוב  
ספרי קודש



צוות תלמידי  
חכמים



הגהה ועריכה  
תורנית



**תוצאות**

סריקה חכמה והוצאה לאור

רח' ירמיהו 26/17 - ירושלים ✉ m0504131411@gmail.com

☎ 050-4131-411 ☎ 052-4726-157 🔍 tozhaot.co.il

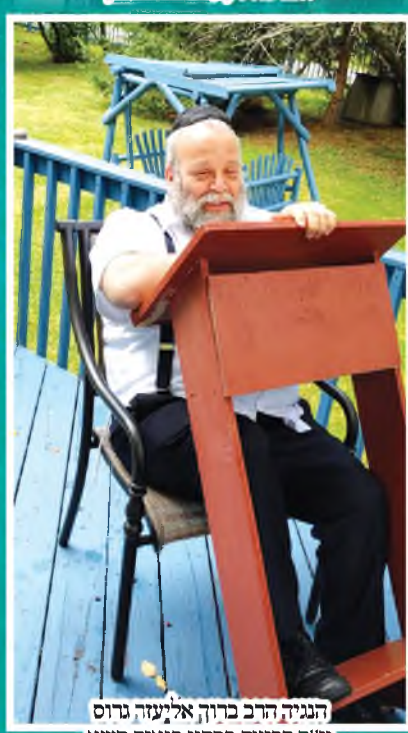




# הנגיד הרב ברוך אליעזר גרוס יו"ר קבוצת בסדנו אורח הכבוד בקעמפ האסק בעיירה פרקסוווד בהרי ניו יורק



הכניסה לקעמפ של האסק



הנגיד הרב ברוך אליעזר גרוס  
יו"ר קבוצת בסדנו כנאות השא



הרב שמואל קאהן מייסד קאמפ האסק  
בהרים בניו יורק



# לראותם

## לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 50 | אב תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | [k.gilyonot@gmail.com](mailto:k.gilyonot@gmail.com)

### "זקווי ד' יחליפו כח"

מזן הגר"י אלישיב זצוק"ל במנוחה בטלז סטון



מזן הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל במנוחה בשערי חסד



מזן הגר"י זילברשטיין שליט"א



מזן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א  
בהליכה היומית בשדרה צדית בעיר בני ברק

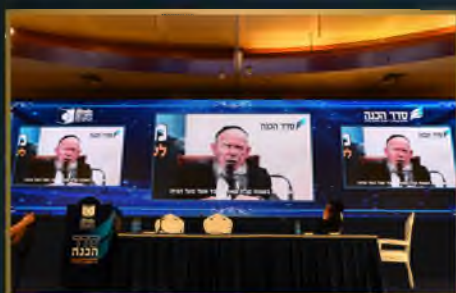


בעמל התורה בימי המנוחה





ב-3,000 בחורי חמד המתעתדים לעלות לישיבה גדולה  
השתתפו ב'סדר הכנה' של 'דרשו', בראשות גדולי ישראל שליט"א





מעמד סיום בבית רבן של ישראל ע"י לומדי המסגרת "ישיבה על קברו"



מעמד שריפת כלאי הכרם בקרית הרצוג  
לאחר שנתגלה שתיל של עלי נענע בסמיכות לכרם ענבים





## מדרן הגדא"י קזק שליט"א

דאש ישיבת מאור התלמוד וחבר מועצה"ת בביקור בעיר טבריה



מסיבת לחיים לדגל הוצאת גליונות חדושי תורה ע"י ישיבת תורה בתפארתה





# אם עד היום זה לא היה חסר לך אל תשלים על זה



אם עד היום לא היה לך  
את האפשרות להתעמק  
בדברי רבינו בבאר מים חיים  
ולהבין מה הם הדברים  
הנוגעים למעשה  
מהיום יש לך את  
האפשרות...

כ"כ ניתן להשיג:



כל התשובות לכל השאלות

מאות שאלות מורכבות, בנושאים  
שנתקלים בהם מידי יום, עם תשובות  
מפורטות מאת הגאון הגדול רבי  
מנחם מנדל פוקס שליט"א  
רב ארגון "משמרת השלום".

הספר שיסחוף אותך  
לעולמות שרצית  
להיות שם...  
סיפורים מפעמים  
בנושאי בין אדם לחברו.  
הספר שיעזור לך לבלום

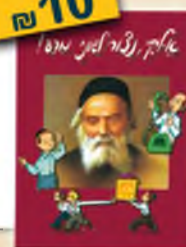
מבחנים טלפוניים נושאי פרסים ב"חפץ חיים" ו"אהבת חסד"

ל-עת 073-7289669



# ספרים מובחרים לילדים:

10 ש



## מושגי יסוד בשמירת הלשון לגיל הרך

מלווים בציורי צבע מרהיבים של יוני גרשטיין.  
'צעד ראשון' בחינוך הילדים  
לשמירת הלשון.

מבצע  
למקבלים על  
עצמם ללמוד  
עם הילדים:  
5 ש

20 ש



## בעקבות האוצר הגזון

### הרפתקאותיהם של 'ילדי רחוב חפץ חיים'

פרקי עלילה סוחפים ועוצרי נשימה, המשלבים בין שורותיהם  
את הלכות שמירת הלשון, מלווים בציורי צבע מרהיבים של מ. קשש.  
סיפורים שילדים אוהבים לקרוא.

מבצע  
למקבלים על  
עצמם ללמוד  
עם הילדים:  
5 ש

## גם אני נוצר לשוני

### הלכות שמירת הלשון לילדים

תקציר ההלכות בלשון קלה ומושכת,  
מלווה בציורי צבע מרהיבים של ר. ביפוס.  
חווייה של לימוד 'שמירת הלשון'.

10 ש



20 ש



## גם אני נוצר לשוני

סיפורי מתח מרתקים,  
שזוררים במסרים של שמירת הלשון ומידות טובות,  
מלווים בציורי צבע מרהיבים של מ. וינר.  
סיפורים שהילדים אינם יכולים לשכוח.

## על גלגלים

### סיפורי הוויות מרתקות עם הנהגה יהושע, בדרך לתלמוד התורה

סיפורים לקוראים הצעירים, שזוררים במסרים של שמירת הלשון  
ומידות טובות, מלווים בציורי צבע נהדרים של מ. וינר.  
בסוף הספר – דפי הפעלה מעניינים להורים.

20 ש



10 ש



## אני ולשוני

חווייה של לימוד הלכות שמירת הלשון  
ע"י סידרת ציורי קומיקס  
מעולמם של הילדים.

מבצע  
למקבלים על  
עצמם ללמוד  
עם הילדים:  
5 ש

20 ש



## מעקב צמוד

מרגל מסתורי שמסתובב בשכונה, מטמון שמנסים לחשוף,  
עובד פיליפיני שעומד במרכז עלילה מסעירה.  
שלושה סיפורי מתח מעולמם של הילדים,  
שזוררים במסרים של שמירת הלשון ומידות טובות, מלווים בציורים.

20 ש



## ילדים בגבול

הרפתקאות מסעירות ומרגשות, מותחות ומצחיקות,  
בסדרת סיפורים מן החיים המרתקת אליה את הילדים  
ומותירה בליבם המון לקחים ומסרים.  
מלווה בציורי צבע נהדרים

לבירורים על מוקדי החלוקה ברחבי הארץ:

02-582-1180



בס"ד

לראשונה בהיסטוריה היהודית!

כל  
שמות  
ישראל  
במגילה  
אחת

# 'מגילת משפחות הארץ'



10-300-5444

חייג עכשיו  
למוקד  
'ציויתי את  
ברנתי' <<



קדש  
השביעית

קדש הקדוש של גדולי ישראל שליט"א  
לקיום מצוות השביעית בארץ ישראל



לאחר 1951 שנות ציפייה בגלות  
**זכינו לראשונה להזדמנות**  
**להשבית את רוב הקרקעות**  
 ובכך לקיים את תנאי התוה"ק לקיומנו בארץ ישראל



כל יהודי שבית דונם ושמו ייחרט ב'מגילת משבית הארץ'  
 שיונח מול מקום המקדש עד שיבוא אליהו

- מפתחות הארון יימסרו לידי גדולי מאורי וצדיקי הדור שליט"א -

**גם אתה תהיה חלק מההיסטוריה.**

**50**  
 שנה  
 לחודש  
 לתקופת  
 השמיטה  
 לדונם

פרויקט השמיטה של עם ישראל  
**ושבתה**  
**הארץ**  
 אין יהודי בלי דונם!



לתרומה בהפקדה: בנק פאג"י סניף 185  
 ח-ן 409485101 ע"ש קרן השביעית  
 ת.ד. 50010 ירושלים | לעמותה אישור  
 מוסד ציבורי לענייני תרומות לפי סעיף 46

**180**





הספר שנתגלה ע"י מרן רשכבה"ג  
שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א  
והודפס ע"י מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל

# ספר חסד לאלפים

לרבנו אליהו פנחס הכהן מריינא זיע"א  
בו יבואר מדברי חז"ל בסגולת ברכת כהנים



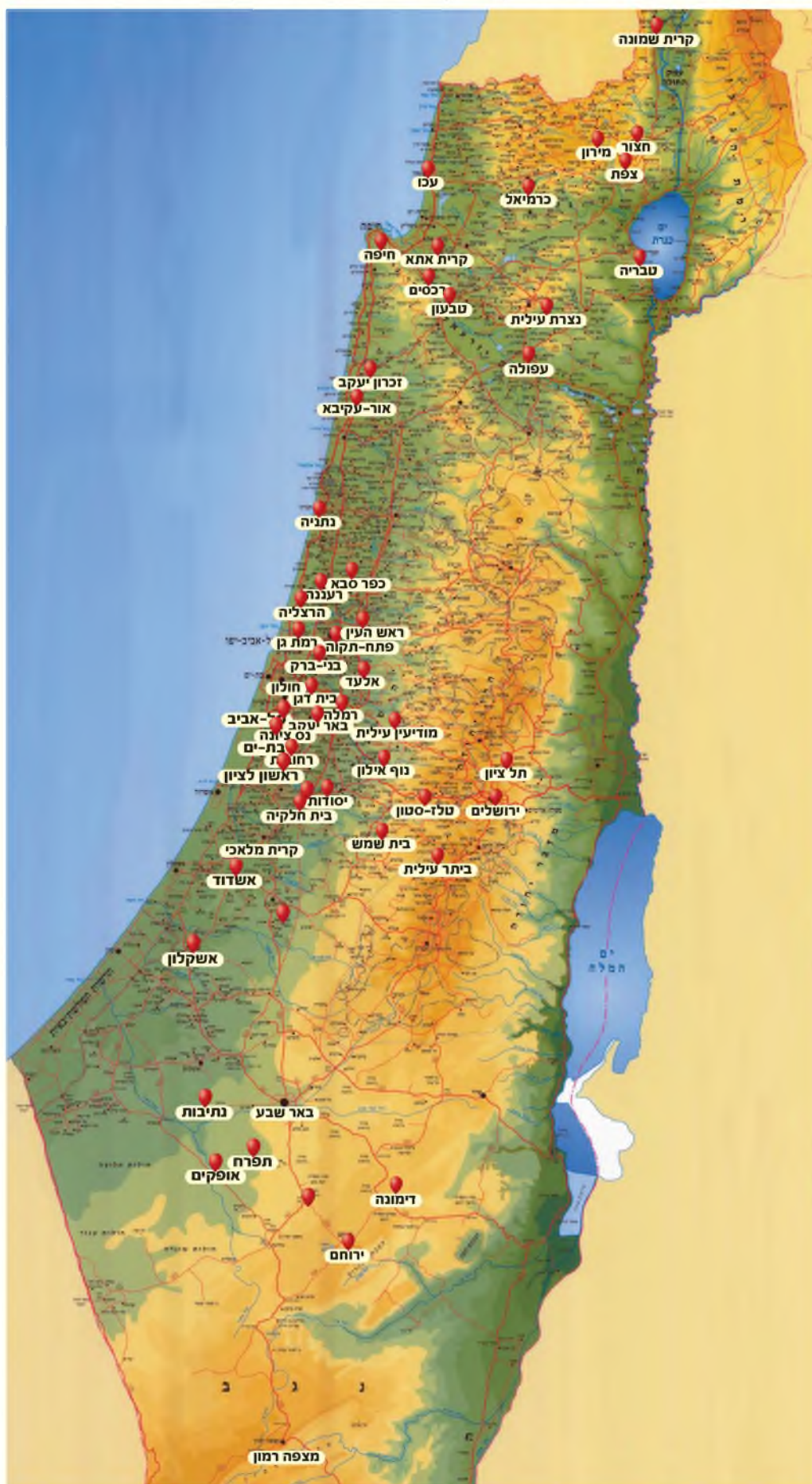
הודפס לראשונה  
בשנת תרע"א  
ועתה סודר מחדש  
בצורה מתוקנת ומהודרת  
באותיות מנוקדות  
ומאירות עינים

ניתן להזמין ולקבל דרך נציגי ההפצה של ה'קובץ גליונות' ברחבי הארץ  
מחיר מיוחד בסך 15 ₪ בלבד (משלוח חינם בהתאם למוקדי ההפצה בכל עיר)

**להזמנות: 053-3145900**



# ניתן להשיג את הקובץ מודפס במקומות הבאים:



הצטרף גם אתה להפצת הקובץ במקומות נוספים!

פנה עוד היום 053-3145900



# איתך גם בבין הזמנים



## לקוחות כללית בחיפה והסביבה, לשירותכם מוקדי חירום לרפואה דחופה ומוקדי שבת הכי קרוב לבית

### מוקדי שבת

#### רכסים

מרפאת סביון  
40 רכסים, רח' סביון  
שעות פעילות  
ליל שבת: 18:00-20:00  
יום שבת: 8:00-12:00

#### נווה שאנן

מרפאת יוליוסבורגר  
חיפה, רח' הבנים 7  
שעות פעילות  
ליל שבת: 17:00-19:30  
יום שבת: 12:00-16:00

#### הדר

מרפאת פרונט  
חיפה, רח' גאולה 8  
שעות פעילות  
ליל שבת: 19:45-22:00  
יום שבת: 9:00-11:45

#### מעלות

מרפאת ד"ר יוסף לזבראן  
מעלות, בן גוריון 85  
שעות פעילות  
יום שבת: 12:00-14:00

#### קרית אתא

מרפאת לב הקריה רח' העצמאות 107  
שעות פעילות  
ליל שבת: 19:00-21:00 יום שבת: 10:00-14:00

#### קרית שמואל

מרפאת קרית שמואל חיפה, רח' דב פרומר 14  
שעות פעילות  
ליל שבת: 19:00-21:00 יום שבת: 10:00-14:00

### מוקד כרמל

מיכ"ל 7 חיפה | 04-8844422  
כניסה תחתונה במתחם אשפוז יום  
שעות פעילות  
א'-ה' 19:00-23:00  
ערב שבת וחג 14:00-23:00  
שבת וחג 12:00-23:00

### מיון קהילתי ותאונות

לין ג'יימס דה רוטשילד 37, חיפה  
זבולון המייסדים 7, קרית ביאליק  
שעות פעילות  
א'-ה': 08:00-18:30 | יום ו': 8:00-11:30  
נהריה - הרצל 66 | 04-9958222  
עכו - העצמאות 68 | 04-9957070  
כרמיאל - מורד הגיא 100, לב כרמיאל | 04-9907011

### לשירותכם מנהלי קשרי קהילה:

רכסים הרב דניאל בוקובזה, 054-8457898 | חיפה גב' רבקי הורוויץ, 058-3258292 | קריית אתא גב' רחל מורנגשטרן, 052-7137638 | כרמיאל גב' לאה שוורץ, 054-3597272 | קרית גב' אודליה יצחקי, 051-2218383  
מעלות והאיזור הרב עדיאל בוארון, 052-2555228 | טירת כרמל הרב עמיאל יעקובוב: 052-5858120